

**KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA
KAYNAKLAR
(16. Yüzyıl – 17. Yüzyıl)
Funda ÖZDEMİR
Yüksek Lisans Tezi
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
Prof. Dr. Metin AKKUŞ
2013
Her Hakkı Saklıdır.**

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Funda ÖZDEMİR

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA KAYNAKLAR
(16. Yüzyıl – 17. Yüzyıl)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Metin AKKUŞ

ERZURUM-2013

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

01/02/2013

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Klasik Türk Edebiyatında Kaynaklar (16. Yüzyıl-17. Yüzyıl)" adlı tezin/raporum tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

01.02.2013

Funda Özdemir

Funda Özdemir
2.

F-83/00/22.02.2012

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Metin AKKUŞ danışmanlığında, Funda ÖZDEMİR tarafından hazırlanan bu çalışma 01 / 02 / 2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

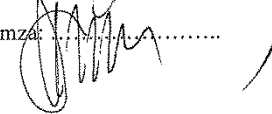
Başkan : Prof. Dr. Metin AKKUŞ

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Sevda ÖNAL

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Recai KIZILTUNÇ

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

F-85/00/22.02.2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET	XXXVI
ABSTRACT	XXXVII
KISALTMALAR.....	XXXVIII
ÖNSÖZ	XXXIX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

XVI. YY. KLASİK TÜRK EDEBİYATI

1.1. DÖNEMİN YAZAR / ŞAİR VE ESERLERİ.....	9
1.1.1. Abdî	9
1.1.1.1. Eserleri.....	9
1.1.1.2. Tezler	10
1.1.2. Abdurrahîm Tirsî	10
1.1.2.1. Eserleri.....	10
1.1.2.2. Tezler	10
1.1.3. Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh Tosyevî	11
1.1.3.1. Eserleri.....	11
1.1.3.2. Kitaplar	14
1.1.3.3. Tezler	14
1.1.4. Âgehî	15
1.1.4.1. Eserleri.....	15
1.1.4.2. Tezler	15
1.1.5. Ahdî	15
1.1.5.1. Eserleri.....	15
1.1.5.2. Kitaplar	16
1.1.5.3. Tezler	16
1.1.6. Âhî.....	17
1.1.6.1. Eserleri.....	17
1.1.6.2. Kitaplar	17
1.1.6.3. Tezler	18
1.1.7. Ahmed Sârbân	18

1.1.7.1. Eserleri.....	18
1.1.7.2. Kitaplar	19
1.1.7.3. Tezler	19
1.1.8. Ali bin Bâfi	19
1.1.8.1. Eserleri.....	19
1.1.8.2. Kitaplar	20
1.1.9. Amasyalı İbrahim bin Ahmed	20
1.1.9.1. Eserleri.....	20
1.1.10. Ambî	20
1.1.10.1. Eserleri.....	20
1.1.10.2. Kitaplar	20
1.1.11. Amrî.....	20
1.1.11.1. Eserleri.....	20
1.1.11.2. Kitaplar	21
1.1.11.3. Tezler	21
1.1.12. Ârif	21
1.1.12.1. Eserleri.....	21
1.1.12.2. Tezler	22
1.1.13. Arif Efendi	22
1.1.13.1. Eserleri.....	22
1.1.14. Arşî	22
1.1.14.1. Eserleri.....	22
1.1.14.2. Tezler	22
1.1.15. Âşık Çelebi	22
1.1.15.1. Eserleri.....	22
1.1.15.2. Kitaplar	24
1.1.15.3. Tezler	25
1.1.16. Âzerî İbrahim Çelebi	26
1.1.16.1. Eserleri.....	26
1.1.16.2. Kitaplar	26
1.1.16.3. Tezler	26
1.1.17. Azmî Efendi	27

1.1.17.1. Eserleri.....	27
1.1.17.2. Kitaplar	27
1.1.17.3. Tezler	27
1.1.18. Bâbü Şah	28
1.1.18.1. Eserleri.....	28
1.1.18.2. Kitaplar	29
1.1.18.3. Tezler	30
1.1.19. Bağdatlı Rûhî.....	31
1.1.19.1. Eserleri.....	31
1.1.19.2. Kitaplar	31
1.1.19.3. Tezler	32
1.1.20. Bahârî	32
1.1.20.1. Eserleri.....	32
1.1.21. Bâkî.....	32
1.1.21.1. Eserleri.....	32
1.1.21.2. Kitaplar	34
1.1.21.3. Tezler	35
1.1.22. Bâfî.....	39
1.1.22.1. Eserleri.....	39
1.1.22.2. Tezler	40
1.1.23. Basîrî.....	40
1.1.23.1. Eserleri.....	40
1.1.23.2. Kitaplar	41
1.1.23.3. Tezler	41
1.1.24. Bayram Han	41
1.1.24.1. Eserleri.....	41
1.1.24.2. Kitaplar	41
1.1.25. Bedî'î.....	42
1.1.25.1. Eserleri.....	42
1.1.25.2. Kitaplar	42
1.1.25.3. Tezler	42
1.1.26. Behiştî	42

1.1.26.1. Eserleri.....	42
1.1.26.2. Kitaplar	45
1.1.26.3. Tezler	46
1.1.27. Bergamalı Kadrî	46
1.1.27.1. Eserleri.....	46
1.1.27.2. Kitaplar	47
1.1.27.3. Tezler	47
1.1.28. Beyânî	47
1.1.28.1. Eserleri.....	47
1.1.28.2. Kitaplar	47
1.1.28.3. Tezler	48
1.1.29. Bezcizâde Mehmed Muhyiddin Efendi	48
1.1.29.1. Eserleri.....	48
1.1.29.2. Kitaplar	48
1.1.29.3. Tezler	49
1.1.30. Birgivî Mehmed Efendi	49
1.1.30.1. Eserleri.....	49
1.1.30.2. Kitaplar	55
1.1.30.3. Tezler	57
1.1.31. Bosnalı Ahmed Sûdî	60
1.1.31.1. Eserleri.....	60
1.1.31.2. Kitaplar	62
1.1.31.3. Tezler	63
1.1.32. Bursalı Nakkaş Balizâde Rahmî	64
1.1.32.1. Eserleri.....	64
1.1.32.2. Kitaplar	65
1.1.32.3. Tezler	65
1.1.33. Celâl-zâde Mustafa Çelebi	66
1.1.33.1. Eserleri.....	66
1.1.33.2. Kitaplar	67
1.1.33.3. Tezler	67
1.1.34. Celâl-zâde Sâlih Çelebi	68

1.1.34.1. Eserleri.....	68
1.1.34.2. Kitaplar	70
1.1.34.3. Tezler	71
1.1.35. Celîfî.....	72
1.1.35.1. Eserleri.....	72
1.1.35.2. Kitaplar	73
1.1.35.3. Tezler	74
1.1.36. Cinânî	74
1.1.36.1. Eserleri.....	74
1.1.36.2. Kitaplar	75
1.1.36.3. Tezler	76
1.1.37. Deli Birâder	76
1.1.37.1. Eserleri.....	76
1.1.37.2. Kitaplar	77
1.1.37.3. Tezler	77
1.1.38. Dervîş Ahmed Efendi	77
1.1.38.1. Eserleri.....	77
1.1.39. Dervîş	78
1.1.39.1. Eserleri.....	78
1.1.39.2. Tezler	78
1.1.40. Diyarbakırlı Şerîfî.....	78
1.1.40.1. Eserleri.....	78
1.1.40.2. Kitaplar	78
1.1.40.3. Tezler	79
1.1.41. Diyarbekirli Halîfe	79
1.1.41.1. Eserleri.....	79
1.1.42. Ebussuûd Efendi	79
1.1.42.1. Eserleri.....	79
1.1.42.2. Kitaplar	82
1.1.42.3. Tezler	82
1.1.43. Edâî.....	83
1.1.43.1. Eserleri.....	83

1.1.43.2. Kitaplar	84
1.1.43.3. Tezler	84
1.1.44. Edirneli Mehmed Mecdî	84
1.1.44.1. Eserleri.....	84
1.1.44.2. Kitaplar	85
1.1.44.3. Tezler	85
1.1.45. Edirneli Nazmî.....	85
1.1.45.1. Eserleri.....	85
1.1.45.2. Kitaplar	86
1.1.45.3. Tezler	86
1.1.46. Eğirdirli Hacı Kemâl.....	87
1.1.46.1. Eserleri.....	87
1.1.46.2. Tezler	88
1.1.47. Emîrî	88
1.1.47.1. Eserleri.....	88
1.1.47.2. Tezler	89
1.1.48. Emre	89
1.1.48.1. Eserleri.....	89
1.1.48.2. Kitaplar	89
1.1.49. Emrî	90
1.1.49.1. Eserleri.....	90
1.1.49.2. Kitaplar	90
1.1.49.3. Tezler	90
1.1.50. Enîsî	90
1.1.50.1. Eserleri.....	90
1.1.50.2. Kitaplar	91
1.1.50.3. Tezler	91
1.1.51. Enverî	91
1.1.51.1. Eserleri.....	91
1.1.51.2. Kitaplar	91
1.1.52. Eyyûbî	91
1.1.52.1. Eserleri.....	91

1.1.52.2. Kitaplar	92
1.1.53. Fakîrî	92
1.1.53.1. Eserleri.....	92
1.1.54. Feridun Bey	93
1.1.54.1. Eserleri.....	93
1.1.54.2. Tezler	94
1.1.55. Fevrî.....	94
1.1.55.1. Eserleri.....	94
1.1.55.2. Kitaplar	95
1.1.55.3. Tezler	95
1.1.56. Figânî	96
1.1.56.1. Eserleri.....	96
1.1.56.2. Kitaplar	96
1.1.56.3. Tezler	96
1.1.57. Filibeli Alâeddin Âli Çelebi	97
1.1.57.1. Eserleri.....	97
1.1.57.2. Tezler	97
1.1.58. Fuzûlî	97
1.1.58.1. Eserleri.....	97
1.1.58.2. Kitaplar	102
1.1.58.3. Tezler	108
1.1.59. Fütûhî	114
1.1.59.1. Eserleri.....	114
1.1.59.2. Tezler	115
1.1.60. Gazâyî	115
1.1.60.1. Eserleri.....	115
1.1.60.2. Kitaplar	116
1.1.60.3. Tezler	116
1.1.61. Gelibolulu Mustafa Âlî	116
1.1.61.1. Eserleri.....	116
1.1.61.2. Kitaplar	123
1.1.61.3. Tezler	125

1.1.62. Gubârî	127
1.1.62.1. Eserleri.....	127
1.1.62.2. Kitaplar	128
1.1.62.3. Tezler	128
1.1.63. Güvâhî	129
1.1.63.1. Eserleri.....	129
1.1.63.2. Kitaplar	130
1.1.63.3. Tezler	130
1.1.64. Hacı Pîrî Efendi	130
1.1.64.1. Eserleri.....	130
1.1.64.2. Kitaplar	131
1.1.65. Hadîdî	131
1.1.65.1. Eserleri.....	131
1.1.65.2. Kitaplar	131
1.1.65.3. Tezler	131
1.1.66. Hakânî Mehmed Efendi	132
1.1.66.1. Eserleri.....	132
1.1.66.2. Kitaplar	132
1.1.66.3. Tezler	132
1.1.67. Hâkî Efendi	133
1.1.67.1. Eserleri.....	133
1.1.67.2. Tezler	133
1.1.68. Halvetî [Seyyid Nizâmoğlu]	133
1.1.68.1. Eserleri.....	133
1.1.68.2. Kitaplar	135
1.1.68.3. Tezler	135
1.1.69. Harîmî	135
1.1.69.1. Eserleri.....	135
1.1. 0. Hâşimî.....	135
1.1.70.1. Eserleri.....	135
1.1.70.2. Tezler	136
1.1.71. Hâtifî	136

1.1.71.1. Eserleri.....	136
1.1.71.2. Kitaplar	137
1.1.72. Hayâlî Bey	137
1.1.72.1. Eserleri.....	137
1.1.72.2. Kitaplar	138
1.1.72.3. Tezler	138
1.1.73. Hayâlî Abdülvehhâb Çelebi	139
1.1.73.1. Eserleri.....	139
1.1.74. Hayretî	139
1.1.74.1. Eserleri.....	139
1.1.74.2. Kitaplar	140
1.1.74.3. Tezler	140
1.1.75. Helâkî.....	141
1.1.75.1. Eserleri.....	141
1.1.75.2. Kitaplar	142
1.1.75.3. Tezler	142
1.1.76. Hilâlî	142
1.1.76.1. Eserleri.....	142
1.1.76.2. Kitaplar	143
1.1.76.3. Tezler	143
1.1.77. Hoca Sa' deddîn Efendi	143
1.1.77.1. Eserleri.....	143
1.1.77.2. Kitaplar	145
1.1.77.3. Tezler	145
1.1.78. Hubbî Hatun	146
1.1.78.1. Eserleri.....	146
1.1.78.2. Kitaplar	146
1.1.79. Huzûrî	147
1.1.79.1. Eserleri.....	147
1.1.80. İbrâhim	147
1.1.80.1. Eserleri.....	147
1.1.81. İbrâhim Gülşenî	147

1.1.81.1. Eserleri.....	147
1.1.81.2. Kitaplar	148
1.1.81.3. Tezler	148
1.1.82. İdrîs-i Bidlîsî	149
1.1.82.1. Eserleri.....	149
1.1.82.2. Kitaplar	154
1.1.82.3. Tezler	155
1.1.83. İlmî Mehmed Dede.....	156
1.1.83.1. Eserleri.....	156
1.1.83.2. Tezler	157
1.1.84. İlyas ibn İsâ-yı Saruhanî.....	157
1.1.84.1. Eserleri.....	157
1.1.84.2. Kitaplar	158
1.1.84.3. Tezler	158
1.1.85. İmâd-zâde Velî b. Yusuf-ı İmâdî	159
1.1.85.1. Eserleri.....	159
1.1.86. İmâm-zâde Ahmed	159
1.1.86.1. Eserleri.....	159
1.1.87. İshak Çelebi	159
1.1.87.1. Eserleri.....	159
1.1.87.2. Kitaplar	160
1.1.87.3. Tezler	160
1.1.88. İznikli Bekâ'î	161
1.1.88.1. Eserleri.....	161
1.1.88.2. Tezler	161
1.1.89. Kabûlî	162
1.1.89.1. Eserleri.....	162
1.1.89.2. Kitaplar	162
1.1.89.3. Tezler	162
1.1.90. Kadimî	162
1.1.90.1. Eserleri.....	162
1.1.90.2. Tezler	163

1.1.91. Kalkandelenli Mu'îdî	163
1.1.91.1. Eserleri.....	163
1.1.91.2. Tezler	164
1.1.92. Kâmrân Mîrzâ	164
1.1.92.1. Eserleri.....	164
1.1.92.2. Kitaplar	164
1.1.93. Kanunî Sultan Süleyman	164
1.1.93.1. Eserleri.....	164
1.1.93.2. Kitaplar	165
1.1.93.3. Tezler	167
1.1.94. Kara Fazlî	168
1.1.94.1. Eserleri.....	168
1.1.94.2. Kitaplar	170
1.1.94.3. Tezler	170
1.1.95. Kastamonulu Şânî	171
1.1.95.1. Eserleri.....	171
1.1.96. Kaygusuz Vizeli Alâeddin.....	171
1.1.96.1. Eserleri.....	171
1.1.96.2. Kitaplar	171
1.1.97. Kazasker Kadirî Çelebi	171
1.1.97.1. Eserleri.....	171
1.1.98. Kemâl Paşa-zâde	171
1.1.98.1. Eserleri.....	171
1.1.98.2. Kitaplar	180
1.1.98.3. Tezler	181
1.1.99. Keşfî	184
1.1.99.1. Eserleri.....	184
1.1.99.2. Tezler	184
1.1.100. Kınalı-zâde Ali Çelebi	184
1.1.100.1. Eserleri	184
1.1.100.2. Kitaplar	189
1.1.100.3. Tezler	189

1.1.101. Kınalı-zâde Hasan Çelebi	191
1.1.101.1. Eserleri	191
1.1.101.2. Kitaplar	192
1.1.101.3. Tezler	192
1.1.102. Kıyâsî	193
1.1.102.1. Eserleri	193
1.1.102.2. Kitaplar	194
1.1.102.3. Tezler	194
1.1.103. Kireççi-zâde Sinan Çelebi	194
1.1.103.1. Eserleri	194
1.1.104. Küçük Nişancı Mehmed Paşa bin Ramazan Çelebi	194
1.1.104.1. Eserleri	194
1.1.104.2. Kitaplar	195
1.1.104.3. Tezler	195
1.1.105. Lâmi î Çelebi.....	195
1.1.105.1. Eserleri	195
1.1.105.2. Kitaplar	201
1.1.105.3. Tezler	202
1.1.106. Lârendeli Hamdî	203
1.1.106.1. Eserleri	203
1.1.106.2. Tezler	204
1.1.107. Lâtîfî	204
1.1.107.1. Eserleri	204
1.1.107.2. Kitaplar	206
1.1.107.3. Tezler	207
1.1.108. Lokmânî Dede.....	208
1.1.108.1. Eserleri	208
1.1.108.2. Kitaplar	208
1.1.108.3. Tezler	208
1.1.109. Lutfî Paşa	209
1.1.109.1. Eserleri	209
1.1.109.2. Kitaplar	209

1.1.109.3. Tezler	210
1.1.110. Mahremî.....	211
1.1.110.1. Eserleri	211
1.1.110.2. Kitaplar	212
1.1.110.3. Tezler	212
1.1.111. Makâlî	212
1.1.111.1. Eserleri	212
1.1.111.2. Tezler	212
1.1.112. Manisalı Câmî'î	213
1.1.112.1. Eserleri	213
1.1.112.2. Kitaplar	213
1.1.112.3. Tezler	213
1.1.113. Matrakçı Nasûh	214
1.1.113.1. Eserleri	214
1.1.113.2. Kitaplar	216
1.1.113.3. Tezler	216
1.1.114. Meâlî	217
1.1.114.1. Eserleri	217
1.1.114.2. Kitaplar	217
1.1.115. Mehmed bin Sinâüddîn Yûsuf	218
1.1.115.1. Eserleri	218
1.1.116. Mehmed Hâkî	218
1.1.116.1. Eserleri	218
1.1.116.2. Kitaplar	218
1.1.117. Merâhî	218
1.1.117.1. Eserleri	218
1.1.118. Merdümî.....	218
1.1.118.1. Eserleri	218
1.1.118.2. Kitaplar	219
1.1.119. Meylî	219
1.1.119.1. Eserleri	219
1.1.120. Mihr Yahyâ	219

1.1.120.1. Eserleri	219
1.1.121. Molla Mâşî-zâde Fikrî Dervîş.....	219
1.1.121.1. Eserleri	219
1.1.122. Mostarlı Hasan Ziyâî	220
1.1.122.1. Eserleri	220
1.1.122.2. Kitaplar	221
1.1.122.3. Tezler	221
1.1.123. Muhammed Sâlih	221
1.1.123.1. Eserleri	221
1.1.123.2. Kitaplar	221
1.1.123.3. Tezler	222
1.1.124. Muhyî	222
1.1.124.1. Eserleri	222
1.1.124.2. Tezler	222
1.1.125. Muhyî-i Gülşenî	223
1.1.125.1. Eserleri.....	223
1.1.125.2. Kitaplar	226
1.1.125.3. Tezler	226
1.1.126. Mu'îdî.....	227
1.1.126.1. Eserleri.....	227
1.1.127. Murâdî	227
1.1.127.1. Eserleri	227
1.1.127.2. Kitaplar	228
1.1.128. Mustafa Çelebi	228
1.1.128.1. Eserleri	228
1.1.129. Mustafa ibn Aliyü 'l-Muvakkît	228
1.1.129.1. Eserleri	228
1.1.129.2. Kitaplar	228
1.1.129.3. Tezler	229
1.1.130. Mûyî	229
1.1.130.1. Eserleri	229
1.1.130.2. Kitaplar	229

1.1.131. Münîrî İbrahim Çelebi	229
1.1.131.1. Eserleri	229
1.1.131.2. Tezler	230
1.1.132. Nev'î	231
1.1.132.1. Eserleri	231
1.1.132.2. Kitaplar	233
1.1.132.3. Tezler	234
1.1.133. Nihâlî Ca'fer Çelebi	235
1.1.133.1. Eserleri	235
1.1.134. Nihânî	235
1.1.134.1. Eserleri	235
1.1.134.2. Kitaplar	235
1.1.134.3. Tezler	236
1.1.135. Osmân b. Hüseyin-i Bosnevî	236
1.1.135.1. Eserleri	236
1.1.135.2. Tezler	236
1.1.136. Pervâne b. Abdullah	236
1.1.136.1. Eserleri	236
1.1.136.2. Tezler	237
1.1.137. Pervîz bin Abdullah	239
1.1.137.1. Eserleri	239
1.1.138. Pîrî Reis	240
1.1.138.1. Eserleri	240
1.1.138.2. Kitaplar	241
1.1.138.3. Tezler	244
1.1.139. Prizrenli Şem'î	244
1.1.139.1. Eserleri	244
1.1.139.2. Kitaplar	244
1.1.139.3. Tezler	245
1.1.140. Revânî	245
1.1.140.1. Eserleri	245
1.1.140.2. Kitaplar	245

1.1.140.3. Tezler	246
1.1.141. Rûhî Çelebi	246
1.1.141.1. Eserleri	246
1.1.141.2. Kitaplar	247
1.1.142. Sâdıkî-i Kitâbdâr/Sâdıkî-i Efşâr	247
1.1.142.1. Eserleri	247
1.1.142.2. Kitaplar	248
1.1.143. Sehî Bey	248
1.1.143.1. Eserleri	248
1.1.143.2. Kitaplar	249
1.1.143.3. Tezler	249
1.1.144. Selânikî Mustafa Efendi	250
1.1.144.1. Eserleri	250
1.1.144.2. Kitaplar	250
1.1.144.3. Tezler	251
1.1.145. Senâ'î	251
1.1.145.1. Eserleri	251
1.1.146. Sevdâyî	251
1.1.146.1. Eserleri	251
1.1.146.2. Tezler	252
1.1.147. Seydî Ali Reis	252
1.1.147.1. Eserleri	252
1.1.147.2. Kitaplar	254
1.1.147.3. Tezler	255
1.1.148. Seyyid Mustafa	255
1.1.148.1. Eserleri	255
1.1.149. Seyyid Murâdî	256
1.1.149.1. Eserleri	256
1.1.149.2. Tezler	256
1.1.150. Sirozlu Hüseyinî	256
1.1.150.1. Eserleri	256
1.1.151. Sofyalı Bâlî	257

1.1.151.1. Eserleri	257
1.1.151.2. Kitaplar	259
1.1.151.3. Tezler	259
1.1.152. Sultan II. Bayezid	259
1.1.152.1. Eserleri	259
1.1.152.2. Kitaplar	259
1.1.152.3. Tezler	260
1.1.153. Sultân III. Murâd	260
1.1.153.1. Eserleri	260
1.1.153.2. Kitaplar	261
1.1.153.3. Tezler	261
1.1.154. Sun 'î-i Malatyavî	262
1.1.154.1. Eserleri	262
1.1.155. Sûzî Çelebi	262
1.1.155.1. Eserleri	262
1.1.155.2. Kitaplar	262
1.1.156. Sücûdî	263
1.1.156.1. Eserleri	263
1.1.156.2. Tezler	263
1.1.157. Süheyfî	263
1.1.157.1. Eserleri	263
1.1.158. Sünbül Sinan	263
1.1.158.1. Eserleri	263
1.1.158.2. Kitaplar	264
1.1.159. Sürûrî	264
1.1.159.1. Eserleri	264
1.1.159.2. Kitaplar	266
1.1.159.3. Tezler	266
1.1.160. Sürûrî	268
1.1.160.1. Eserleri	268
1.1.160.2. Tezler	268
1.1.161. Şa' bân-ı Sivrihisârî	268

1.1.161.1. Eserleri	268
1.1.161.2. Kitaplar	268
1.1.161.3. Tezler	268
1.1.162. Şah İsmâil	269
1.1.162.1 Eserleri	269
1.1.162.2. Kitaplar	269
1.1.162.3. Tezler	271
1.1.163. Şâhidî İbrâhim	272
1.1.163.1. Eserleri	272
1.1.163.2. Kitaplar	274
1.1.163.3. Tezler	274
1.1.164. Şem'î	275
1.1.164.1. Eserleri	275
1.1.164.2. Kitaplar	277
1.1.164.3. Tezler	277
1.1.165. Şemseddîn-i Sivâsî	278
1.1.165.1. Eserleri	278
1.1.165.2. Kitaplar	282
1.1.165.3. Tezler	284
1.1.166. Şemsî	285
1.1.166.1. Eserleri	285
1.1.166.2. Kitaplar	285
1.1.166.3. Tezler	286
1.1.167. Şemsî Ahmed Paşa	286
1.1.167.1. Eserleri	286
1.1.167.2. Kitaplar	287
1.1.167.3. Tezler	287
1.1.168. Şerîfî Mehmed Efendi	287
1.1.168.1. Eserleri	287
1.1.168.2. Kitaplar	288
1.1.168.3. Tezler	288
1.1.169. Şeybânî Han	289

1.1.169.1. Eserleri	289
1.1.169.2. Kitaplar	289
1.1.169.3. Tezler	289
1.1.170. Şeyhülharem-zâde Şeyh Abdülkerîm-zâde	290
1.1.170.1. Eserleri	290
1.1.171. Şükrî-i Bidlîsî	290
1.1.171.1. Eserleri	290
1.1.171.2. Kitaplar	290
1.1.172. Tâli'î.....	291
1.1.172.1. Eserleri	291
1.1.173. Taşköpri-zâde Ebu'l-Hayr İsâmüddin Ahmed Efendi	291
1.1.173.1. Eserleri	291
1.1.173.2. Kitaplar	294
1.1.173.3. Tezler	295
1.1.174. Taşlıcalı Yahyâ Bey	296
1.1.174.1. Eserleri	296
1.1.174.2. Kitaplar	298
1.1.174.3. Tezler	298
1.1.175. Tebrizli Hakîrî	300
1.1.175.1. Eserleri	300
1.1.175.2. Kitaplar	301
1.1.175.3. Tezler	301
1.1.176. Ubeydî	301
1.1.176.1. Eserleri	301
1.1.176.2. Kitaplar	301
1.1.176.3. Tezler	302
1.1.177. Ubeydullâh Han	302
1.1.177.1. Eserleri	302
1.1.177.2. Kitaplar	302
1.1.177.3. Tezler	303
1.1.178. Ulvî.....	303
1.1.178.1. Eserleri	303

1.1.178.2. Tezler	303
1.1.179. Usûlî	304
1.1.179.1. Eserleri	304
1.1.179.2. Kitaplar	304
1.1.179.3. Tezler	304
1.1.180. Üftâde	305
1.1.180.1. Eserleri	305
1.1.180.2. Kitaplar	305
1.1.180.3. Tezler	306
1.1.181. Ümmî Sinân	307
1.1.181.1. Eserleri	307
1.1.181.2. Kitaplar	307
1.1.181.3. Tezler	307
1.1.182. Ümmülveled-zâde	308
1.1.182.1. Eserleri	308
1.1.183. Vâhidî	308
1.1.183.1. Eserleri	308
1.1.183.2. Kitaplar	309
1.1.183.3. Tezler	309
1.1.184. Vasfî	310
1.1.184.1. Eserleri	310
1.1.184.2. Kitaplar	310
1.1.184.3. Tezler	310
1.1.185. Yavuz Sultan Selim	311
1.1.185.1. Eserleri	311
1.1.185.2. Kitaplar	311
1.1.185.3. Tezler	314
1.1.186. Yemînî	315
1.1.186.1. Eserleri	315
1.1.186.2. Kitaplar	315
1.1.186.3. Tezler	316
1.1.187. Yenipazarlı Vâlî	316

1.1.187.1. Eserleri	316
1.1.187.2. Kitaplar	316
1.1.187.3. Tezler	316
1.1.188. Yûnus bin Halîl	317
1.1.188.1. Eserleri	317
1.1.189. Za'îfî	317
1.1.189.1. Eserleri	317
1.1.189.2. Kitaplar	318
1.1.189.3. Tezler	318
1.1.190. Za'îfî	319
1.1.190.1. Eserleri	319
1.1.190.2. Tezler	320
1.1.191. Zâtî.....	320
1.1.191.1. Eserleri	320
1.1.191.2. Kitaplar	321
1.1.191.3. Tezler	322

İKİNCİ BÖLÜM

XVII. YY. KLASİK TÜRK EDEBİYATI

2.1. DÖNEMİN YAZAR/ ŞAİR VE ESERLERİ	326
2.1.1. Abdî	326
2.1.1.1. Eserleri	326
2.1.1.2. Kitaplar	327
2.1.1.3. Tezler	327
2.1.2. Abdî	327
2.1.2.1. Eserleri	327
2.1.2.2. Tezler	327
2.1.3. Abdî	328
2.1.3.1. Eserleri	328
2.1.3.2. Tezler	328
2.1.4. Abdî Abdurrahman Paşa	328
2.1.4.1. Eserleri	328

2.1.4.2. Kitaplar	329
2.1.4.3. Tezler	329
2.1.5. Abdullah-ı Bosnevî	330
2.1.5.1. Eserleri	330
2.1.5.2. Kitaplar	334
2.1.5.3. Tezler	335
2.1.6. Abdurrahman b. Osman	335
2.1.6.1. Eserleri	335
2.1.7. Ahmed	335
2.1.7.1. Eserleri	335
2.1.7.2. Kitaplar	335
2.1.8. Ahmed	335
2.1.8.1. Eserleri.....	335
2.1.9. Ahmed bin Lütfullah.....	336
2.1.9.1. Eserleri.....	336
2.1.9.2. Kitaplar	336
2.1.9.3. Tezler	337
2.1.10. Alaybeyi-zâde Mehmed Emîn	337
2.1.10.1. Eserleri.....	337
2.1.11. Âfî	337
2.1.11.1. Eserleri.....	337
2.1.12. Ali Nakşî.....	338
2.1.12.1. Eserleri.....	338
2.1.12.2. Kitaplar	339
2.1.12.3. Tezler	339
2.1.13. Allâme Şeyhî Efendi	339
2.1.13.1. Eserleri.....	339
2.1.13.2. Kitaplar	340
2.1.13.3. Tezler	341
2.1.14. Ankaravî, İsmâil Rusûhî.....	341
2.1.14.1. Eserleri.....	341
2.1.14.2. Kitaplar	343

2.1.14.3. Tezler	344
2.1.15. Ârif	345
2.1.15.1. Eserleri.....	345
2.1.16. Âsım	346
2.1.16.1. Eserleri.....	346
2.1.16.2. Kitaplar	346
2.1.16.3. Tezler	346
2.1.17. Aynî Ali Efendi	346
2.1.17.1. Eserleri.....	346
2.1.17.2. Kitaplar	347
2.1.17.3. Tezler	347
2.1.18. Azmîzâde Mustafa Hâletî	347
2.1.18.1. Eserleri.....	347
2.1.18.2. Kitaplar	349
2.1.18.3. Tezler	349
2.1.19. Bağdadlı Abdülcelîl Zihnî.....	350
2.1.19.1. Eserleri.....	350
2.1.20. Bahâeddin el-Âmilî	350
2.1.20.1. Eserleri.....	350
2.1.20.2. Kitaplar	354
2.1.20.3. Tezler	354
2.1.21. Bahtî	354
2.1.21.1. Eserleri.....	354
2.1.21.2. Kitaplar	355
2.1.21.3. Tezler	355
2.1.22. Baldır-zâde Sefîsî Şeyh Mehmed	355
2.1.22.1. Eserleri.....	355
2.1.22.2. Kitaplar	356
2.1.23. Beyânî	356
2.1.23.1. Eserleri.....	356
2.1.23.2. Kitaplar	356
2.1.23.3. Tezler	356

2.1.24. Bolulu Derviş Himmet	357
2.1.24.1. Eserleri.....	357
2.1.24.2. Kitaplar	357
2.1.24.3. Tezler	357
2.1.25. Budinli Hisâlî	358
2.1.25.1. Eserleri.....	358
2.1.25.2. Kitaplar	358
2.1.25.3. Tezler	358
2.1.26. Bursalı Hevâyî Mustafa	358
2.1.26.1. Eserleri.....	358
2.1.27. Cemâleddin Mahmud Hulvî	359
2.1.27.1. Eserleri.....	359
2.1.27.2. Kitaplar	359
2.1.27.3. Tezler	360
2.1.28. Cem'î Mehmed	360
2.1.28.1. Eserleri.....	360
2.1.28.2. Tezler	360
2.1.29. Cevrî	360
2.1.29.1. Eserleri.....	360
2.1.29.2. Kitaplar	362
2.1.29.3. Tezler	363
2.1.30. Diyarbakırlı Molla Mehmed Çelebi	364
2.1.30.1. Eserleri.....	364
2.1.31. Ebû Abdullah Muhammed el-Şerîf	364
2.1.31.1. Eserleri.....	364
2.1.31.2. Tezler	364
2.1.32. Ebû Bekîr b. Behrâm	364
2.1.32.1. Eserleri.....	364
2.1.33. Ebu'l-gazi Bahadır Han	365
2.1.33.1. Eserleri.....	365
2.1.33.2. Kitaplar	366
2.1.33.3. Tezler	366

2.1.34. Edirneli Abdurrahman Hibrî	367
2.1.34.1. Eserleri.....	367
2.1.34.2. Kitaplar	368
2.1.34.3. Tezler	368
2.1.35. Edirneli Ali	368
2.1.35.1. Eserleri.....	368
2.1.36. Edirneli Mehmed Efendi	368
2.1.36.1. Eserleri.....	368
2.1.36.2. Tezler	369
2.1.37. Emîr Çelebi	370
2.1.37.1. Eserleri.....	370
2.1.37.2. Tezler	370
2.1.38. Enverî	370
2.1.38.1. Eserleri.....	370
2.1.38.2. Tezler	370
2.1.39. Evliyâ Çelebi	371
2.1.39.1. Eserleri.....	371
2.1.39.2. Kitaplar	371
2.1.39.3. Tezler	375
2.1.40. Fârisî	379
2.1.40.1. Eserleri.....	379
2.1.40.2. Kitaplar	379
2.1.40.3. Tezler.....	379
2.1.41. Fasîh Ahmed Dede	380
2.1.41.1. Eserleri.....	380
2.1.41.2. Kitaplar	381
2.1.41.3. Tezler	381
2.1.42. Fedâyî Dede	381
2.1.42.1. Eserleri.....	381
2.1.42.2. Tezler	382
2.1.43. Fehîm-i Kadîm.....	382
2.1.43.1. Eserleri.....	382

2.1.43.2. Kitaplar	383
2.1.43.3. Tezler	383
2.1.44. Feridun	384
2.1.44.1. Eserleri.....	384
2.1.44.2. Tezler	384
2.1.45. Fevzî	384
2.1.45.1. Eserleri.....	384
2.1.45.2. Tezler	384
2.1.46. Feyzî.....	385
2.1.46.1. Eserleri.....	385
2.1.46.2. Tezler	385
2.1.47. Ganîzâde Nâdirî.....	385
2.1.47.1. Eserleri.....	385
2.1.47.2. Kitaplar	386
2.1.47.3. Tezler	387
2.1.48. Gelibolulu Vecîhî	387
2.1.48.1. Eserleri.....	387
2.1.49. Gencî Pîr Mehmed	387
2.1.49.1. Eserleri.....	387
2.1.49.2. Tezler	387
2.1.50. Güftî.....	388
2.1.50.1. Eserleri.....	388
2.1.50.2. Kitaplar	389
2.1.50.3. Tezler	390
2.1.51. Hâkî Mustafa Üsküdârî	390
2.1.51.1. Eserleri.....	390
2.1.51.2. Kitaplar	391
2.1.51.3. Tezler	391
2.1.52. Hasan	391
2.1.52.1. Eserleri.....	391
2.1.52.2. Tezler	391
2.1.53. Hasan Bey-zâde Ahmed	391

2.1.53.1. Eserleri.....	391
2.1.53.2. Kitaplar	392
2.1.53.3. Tezler	392
2.1.54. Hasan Rızâyî-i Aksarayî.....	393
2.1.54.1. Eserleri.....	393
2.1.54.2. Tezler	395
2.1.55. Hilmi	395
2.1.55.1. Eserleri.....	395
2.1.55.2. Kitaplar	396
2.1.56. Hüdâî Mahmud Efendi.....	396
2.1.56.1. Eserleri.....	396
2.1.56.2. Kitaplar	398
2.1.56.3. Tezler	400
2.1.57. Hüseyin Hezarfen	401
2.1.57.1. Eserleri.....	401
2.1.57.2. Kitaplar	403
2.1.57.3. Tezler	403
2.1.58. İsmâîl Rusûhî Efendi.....	404
2.1.58.1. Eserleri.....	404
2.1.58.2. Kitaplar	406
2.1.58.3. Tezler	407
2.1.59. İsmetî	407
2.1.59.1. Eserleri.....	407
2.1.59.2. Kitaplar	408
2.1.59.3. Tezler	408
2.1.60. Kaf-zâde Fâ'izî.....	408
2.1.60.1. Eserleri.....	408
2.1.60.2. Kitaplar	409
2.1.60.3. Tezler	409
2.1.61. Kâmî	410
2.1.61.1. Eserleri.....	410
2.1.61.2. Kitaplar	412

2.1.61.3. Tezler	412
2.1.62. Karaçelebi-zâde Abdülazîz Efendi	412
2.1.62.1. Eserleri.....	412
2.1.62.2. Kitaplar	414
2.1.62.3. Tezler	415
2.1.63. Kastamonulu Ömer Fuâdî	415
2.1.63.1. Eserleri.....	415
2.1.63.2. Kitaplar	419
2.1.63.3. Tezler	419
2.1.64. Kâtib Çelebi	420
2.1.64.1. Eserleri.....	420
2.1.64.2. Kitaplar	422
2.1.64.3. Tezler	425
2.1.65. Kelîm-i Eyyûbî.....	426
2.1.65.1. Eserleri.....	426
2.1.65.2. Kitaplar	427
2.1.66. Koçi Bey	427
2.1.66.1. Eserleri.....	427
2.1.66.2. Kitaplar	427
2.1.66.3. Tezler	428
2.1.67. Konyalı Nâlî	428
2.1.67.1. Eserleri.....	428
2.1.67.2. Kitaplar	429
2.1.67.3. Tezler	429
2.1.68. Küfrî-i Bahâyî.....	430
2.1.68.1. Eserleri.....	430
2.1.69. Lâmekânî Hüseyin	430
2.1.69.1. Eserleri.....	430
2.1.69.2. Kitaplar	431
2.1.69.3. Tezler	431
2.1.70. Lârendeli Siyâhî-zâde Derviş	431
2.1.70.1. Eserleri.....	431

2.1.70.2. Tezler	432
2.1.71. Mantıkî	432
2.1.71.1. Eserleri.....	432
2.1.71.2. Tezler	432
2.1.72. Mehmed Dâî	432
2.1.72.1. Eserleri.....	432
2.1.72.2. Tezler	432
2.1.73. Mezâkî	433
2.1.73.1. Eserleri.....	433
2.1.73.2. Kitaplar	433
2.1.73.3. Tezler	433
2.1.74. Muhyiddin Kâdirî	433
2.1.74.1. Eserleri.....	433
2.1.74.2. Tezler	433
2.1.75. Muslihiddin Vahyî-i Şa' bânî	434
2.1.75.1. Eserleri.....	434
2.1.75.2. Kitaplar	434
2.1.76. Mustafa b. Rıdvan	434
2.1.76.1. Eserleri.....	434
2.1.76.2. Tezler	434
2.1.77. Nâ' ilî-i Kadîm	434
2.1.77.1. Eserleri.....	434
2.1.77.2. Kitaplar	435
2.1.77.3. Tezler	435
2.1.78. Nâbî	436
2.1.78.1. Eserleri.....	436
2.1.78.2. Kitaplar	438
2.1.78.3. Tezler	440
2.1.79. Nâ' imâ	442
2.1.79.1. Eserleri.....	442
2.1.79.2. Kitaplar	443
2.1.79.3. Tezler	443

2.1.80. Nazîm Çelebi	444
2.1.80.1. Eserleri.....	444
2.1.80.2. Kitaplar	444
2.1.80.3. Tezler	444
2.1.81. Nâzükî	445
2.1.81.1. Eserleri.....	445
2.1.81.2. Tezler	445
2.1.82. Nedîm-i Kadîm	445
2.1.82.1. Eserleri.....	445
2.1.82.2. Kitaplar	446
2.1.82.3. Tezler	446
2.1.83. Nef'î	446
2.1.83.1. Eserleri.....	446
2.1.83.2. Kitaplar	447
2.1.83.3. Tezler	449
2.1.84. Nefes-zâde Kâtib İbrahim Efendi	450
2.1.84.1. Eserleri.....	450
2.1.84.2. Kitaplar	450
2.1.84.3. Tezler	451
2.1.85. Nergisî	451
2.1.85.1. Eserleri.....	451
2.1.85.2. Kitaplar	452
2.1.85.3. Tezler	453
2.1.86. Neşâtî	453
2.1.86.1. Eserleri.....	453
2.1.86.2. Kitaplar	454
2.1.86.3. Tezler	455
2.1.87. Nev'îzâde Atâî.....	456
2.1.87.1. Eserleri.....	456
2.1.87.2. Kitaplar	458
2.1.87.3. Tezler	459
2.1.88. Niğdeli Visâfî	459

2.1.88.1. Eserleri.....	459
2.1.88.2. Kitaplar	460
2.1.88.3. Tezler	460
2.1.89. Niyâzî-i Mısrî	460
2.1.89.1. Eserleri.....	460
2.1.89.2. Kitaplar	463
2.1.89.3. Tezler	465
2.1.90. Oğlanlar Şeyhi İbrâhim Efendi.....	466
2.1.90.1. Eserleri.....	466
2.1.90.2. Kitaplar	466
2.1.90.3. Tezler	466
2.1.91. Peçevî İbrahim Efendi	467
2.1.91.1. Eserleri.....	467
2.1.91.2. Kitaplar	467
2.1.91.3. Tezler	468
2.1.92. Râmî Mehmed Paşa	469
2.1.92.1. Eserleri.....	469
2.1.92.2. Kitaplar	470
2.1.93. Rızâ	470
2.1.93.1. Eserleri.....	470
2.1.93.2. Kitaplar	471
2.1.93.3. Tezler	471
2.1.94. Rızâ'î.....	471
2.1.94.1. Eserleri.....	471
2.1.94.2. Kitaplar	473
2.1.94.3. Tezler	473
2.1.95. Rif'atî	473
2.1.95.1. Eserleri.....	473
2.1.96. Riyâzî	473
2.1.96.1. Eserleri.....	473
2.1.96.2. Kitaplar	475
2.1.96.3. Tezler	475

2.1.97. Rüşdî	475
2.1.97.1. Eserleri.....	475
2.1.97.2. Tezler	476
2.1.98. Sâbit	476
2.1.98.1. Eserleri.....	476
2.1.98.2. Kitaplar	477
2.1.98.3. Tezler	478
2.1.99. Sabrî.....	478
2.1.99.1. Eserleri.....	478
2.1.99.2. Tezler	478
2.1.100. Sabûhî Ahmed Dede	479
2.1.100.1. Eserleri	479
2.1.100.2. Kitaplar	480
2.1.100.3. Tezler	480
2.1.101. Sâdikî	480
2.1.101.1. Eserleri	480
2.1.102. Sâ'ib-i Tebrîzî	480
2.1.102.1. Eserleri	480
2.1.102.2. Kitaplar	481
2.1.102.3. Tezler	482
2.1.103. Sarı Abdullah Efendi	482
2.1.103.1. Eserleri	482
2.1.103.2. Kitaplar	484
2.1.103.3. Tezler	484
2.1.104. Selânikli Es'âd	485
2.1.104.1. Eserleri	485
2.1.104.2. Tezler	485
2.1.105. Silahdar Fındıklı Mehmed Ağa	485
2.1.105.1. Eserleri	485
2.1.105.2. Kitaplar	486
2.1.105.3. Tezler	486
2.1.106. Sîmkeş-zâde Feyzî	486

2.1.106.1. Eserleri	486
2.1.106.2. Kitaplar	487
2.1.106.3. Tezler	487
2.1.107. Solak-zâde Mehmed Hemdemî	488
2.1.107.1. Eserleri	488
2.1.107.2. Kitaplar	488
2.1.107.3. Tezler	488
2.1.108. Sun'ullâh-ı Gaybî	489
2.1.108.1. Eserleri	489
2.1.108.2. Kitaplar	491
2.1.108.3. Tezler	491
2.1.109. Sükkerî	492
2.1.109.1. Eserleri	492
2.1.109.2. Kitaplar	492
2.1.109.3. Tezler	492
2.1.110. Şânî Mehmed Efendi	492
2.1.110.1. Eserleri	492
2.1.110.2. Kitaplar	494
2.1.110.3. Tezler	494
2.1.111. Şehrî	495
2.1.111.1. Eserleri	495
2.1.111.2. Tezler	495
2.1.112. Şemseddin el-Îtâkî	495
2.1.112.1. Eserleri	495
2.1.112.2. Kitaplar	496
2.1.112.3. Tezler	496
2.1.113. Şeyhülislâm Bahâyî	496
2.1.113.1. Eserleri	496
2.1.113.2. Kitaplar	496
2.1.113.3. Tezler	497
2.1.114. Şeyhülislâm Mehmed Efendi	497
2.1.114.1. Eserleri	497

2.1.114.2. Kitaplar	498
2.1.114.3. Tezler	498
2.1.115. Şeyhülislâm Yahyâ Efendi	498
2.1.115.1. Eserleri	498
2.1.115.2. Kitaplar	499
2.1.115.3. Tezler	499
2.1.116. Şinâsî	500
2.1.116.1. Eserleri	500
2.1.116.2. Kitaplar	500
2.1.116.3. Tezler	500
2.1.117. Tab'î	500
2.1.117.1. Eserleri	500
2.1.118. Tâlib	501
2.1.118.1. Eserleri	501
2.1.119. Tâlib	501
2.1.119.1. Eserleri	501
2.1.119.2. Tezler	501
2.1.120. Taşköprü-zâde Kemâleddin Mehmed	501
2.1.120.1. Eserleri	501
2.1.120.2. Kitaplar	502
2.1.121. Tecellî	502
2.1.121.1. Eserleri	502
2.1.121.2. Kitaplar	503
2.1.121.3. Tezler	503
2.1.122. Tezkireci Köse İbrahim Efendi el-Zigetvârî	503
2.1.122.1. Eserleri	503
2.1.122.2. Tezler	503
2.1.123. Tıflî	504
2.1.123.1. Eserleri	504
2.1.123.2. Tezler	504
2.1.124. Tıybî	504
2.1.124.1. Eserleri	504

2.1.124.2. Tezler	504
2.1.125. Ümmî Sinan	505
2.1.125.1. Eserleri	505
2.1.125.2. Kitaplar	505
2.1.125.3. Tezler	506
2.1.126. Varvarî Ali Paşa	506
2.1.126.1. Eserleri	506
2.1.126.2. Kitaplar	506
2.1.127. Vecdî	506
2.1.127.1. Eserleri	506
2.1.127.2. Kitaplar	507
2.1.127.3. Tezler	507
2.1.128. Veysî.....	507
2.1.128.1. Eserleri	507
2.1.128.2. Kitaplar	508
2.1.128.3. Tezler	508
2.1.129. Vuslatî	509
2.1.129.1. Eserleri	509
2.1.129.2. Kitaplar	509
2.1.129.3. Tezler	509
2.1.130. Yümnî	510
2.1.130.1. Eserleri	510
2.1.131. Zamîrî	510
2.1.131.1. Eserleri	510
2.1.132. Zâkirzâde Bîçâre Abdullah	510
2.1.132.1. Eserleri	510
2.1.132.2. Kitaplar	511
2.1.132.3. Tezler	511
SONUÇ	512
KAYNAKÇA.....	514
ÖZGEÇMİŞ	529

ÖZET

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA KAYNAKLAR

Funda ÖZDEMİR

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Metin AKKUŞ

2013, Sayfa: 573

Jüri: Prof. Dr. Metin AKKUŞ (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Sevda ÖNAL

Yrd. Doç. Dr. Recai KIZILTUNÇ

Klasik Türk Edebiyatında Kaynaklar adlı bu yüksek lisans tezinde, 16. yüzyıldan 17. yüzyılın sonuna kadar eser veren şairlerin ve yazarların isimleri alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir. Yüzyılların edebî yapısı özetlendikten sonra, bu yüzyıllarda eser vermiş olan şair ve yazarların eserleri hakkında da kısa bilgiler verilmiştir.

16. ve 17. yüzyıllarda yazılmış olan eserler hakkında yayımlanan kitapların ve hazırlanan tezlerin bibliyografik künyelerine yer verilmiştir. Çeşitli kitapların ve ansiklopedilerin bibliyografyalarının; kütüphane kataloglarının ve internet sitelerinin de taranması sonucu elde edilen tüm bu kitap bilgileri, alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir.

Kitap bilgileri; yazar, eser, hazırlayan/hazırlayanlar, çeviren/çevirenler, yayınevi adı, yayın yeri, yayın tarihi ve sayfa sayısına göre düzenlenmiştir.

Tez bilgileri ise; yazar, eser, tez türü, danışman unvanı ve adı-soyadı, üniversitesi, fakülte/enstitüsü, varsa anabilim dalı, şehri, tarihi, sayfa sayısına göre düzenlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, 16. Yüzyıl, 17. Yüzyıl, eserler, kitaplar, tezler.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

CLASSICAL TURKISH LITERATURE RESOURCES

Funda ÖZDEMİR

Supervisor: Prof. Dr. Metin AKKUŞ

2013, Pages: 573

Jury: Prof. Dr. Metin AKKUŞ (Advisor)

Assist. Prof. Dr. Sevda ÖNAL

Assist. Prof. Dr. Recai KIZILTUNÇ

The names of the poets and authors who have written their works from the 16th century up to the end of the 17th century have been arranged alphabetically in this thesis entitled *Classical Turkish Literature Resources*. After summarizing literary background of these centuries, a brief information on the works of poets and authors has also been provided.

The bibliographic information of the theses and published books on the works written in 16th and 17th centuries is included in this research. Bibliographies of various books and encyclopedias, and the book descriptions obtained by scanning laboratory inventories and web sites have been arranged alphabetically too.

The book descriptions follow this order; author, name of publication, editor(s), translator(s), name of publisher, date of publication and number of pages.

The information of the thesis is as follows; author, name of publication, type of thesis, supervisor, name of university, faculty/institute ,department –if any-, place of publication, date of publication and number of pages.

Key words: Classical Turkish Literature, 16th century, 17th century, works, books, theses.

KISALTMALAR

Ans.	: Ansiklopedi
BTK.	: Büyük Türk Klasikleri
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Dan.	: Danışman
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
Ktp.	: Kütüphanesi
Mad.	: Maddesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Nak.	: Nakleden
nr.	: Numara
ö.	: Ölüm
s.	: Sayfa
Sad.	: Sadeleştiren
SBE.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yayl.	: Yayınlayan
vd.	: ve diğerleri
yy.	: Yüzyıl

ÖNSÖZ

Klasik Türk Edebiyatında Kaynaklar adlı bu yüksek lisans tezi; on altıncı yüzyıldan, on yedinci yüzyılın sonuna kadar Klasik Türk Edebiyatı sahasında verilen eserler ve bu eserler hakkında yapılmış çalışmaları kapsamaktadır. Tez çalışmamızın amacı, Klasik Türk Edebiyatı alanında çalışmakta olan araştırmacılara, öğrencilere ele alınan yüzyıllar ile ilgili yapılmış her türlü çalışmanın bibliyografyasını sunmaktır.

Tez çalışması, ele alınan yüzyıllara bağlı olarak iki ayrı bölüme ayrılmıştır. Her bölümün başında o yüzyılın edebî değerlendirmesi yapılmıştır. Birinci bölümde, on altıncı yüzyılda eser vermiş olan şair ve yazarların kadrosu alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir. Bu doğrultuda şair/yazar isimleri; biliniyorsa lakapları, unvanları, mahlasları ve doğum-ölüm tarihleri önce Hicri, sonra Miladi tarihleriyle olmak üzere parantez içinde verilmiştir. Aynı düzen ikinci bölümü oluşturan on yedinci yüzyıl için de geçerlidir.

Şair/yazar kadrosu belirlenirken yüzyılın genel görünümünü yansıtması için; Azerî, Çağatay ve Osmanlı sahalarında dil, tarih, coğrafya, astronomi, tıp ve musîkî gibi alanlarda eser verdiğini tespit ettiğimiz tüm müellifler alfabetik düzende yerlerini almışlardır. *Klasik Türk Edebiyatında Kaynaklar* başlığına, Türk lehçeleriyle oluşturulmuş şair ve yazarların eserleri de dahil edilmiştir.

Tespit edilen şair ve yazarların eserlerinin yazımında yine alfabetik sıra gözetilmiştir. Ayrıca müelliflerin eserleri hakkında ansiklopediler, kitaplar, tezler ve web sayfaları taranarak eserler hakkında derli toplu, açıklayıcı bilgiler sunmak hedeflenmiştir. Tüm bu kaynakların taranmasına rağmen kimi eserlerin açıklamalarına ulaşılamaması durumunda, ilgili eserin sadece ismi belirtilmiştir. Müellif, eserleri ve eserlerinin açıklamalarının ardından, müelliflerin eserleri hakkında basılmış kitapların ve hazırlanmış tezlerin bibliyografik bilgileri de yazarın soyadına göre alfabetik düzende sıralanmıştır.

Kitap bibliyografyası düzenlenirken; yazarın soyadı, adı, eserin adı, hazırlayan/hazırlayanlar veya sadeleştiren/sadeleştirenler veya çeviren/çevirenler, yayınevi, yayın yeri, yayın tarihi ve sayfa sayısı verilmiştir.

Çalışılmış tezler bibliyografyası düzenlenirken; yazarın soyadı, adı, eserin adı (varsa İngilizce adı), tezin türü, danışmanı, üniversite adı, fakülte veya enstitüsü, anabilim dalı adı, şehri, çalışma tarihi ve sayfa sayısı verilmiştir.

Eser, kitap ve tez bibliyografyaları ulaşılabilen her kaynaktan teyit etmek suretiyle oluşturulmuştur. Buna rağmen eksik bilgiler olması durumunda, kaynaklardan alınan bilgi aynen aktarılmıştır. Yurt dışında basılan eserlerin bibliyografik künnyeleri de orijinal şekliyle aktarılmıştır.

Tez çalışmasının sonuna dizin eklenmemesinin sebebi, yapılan bu çalışmanın alfabetik sıra gözetilerek düzenlenmiş olmasındandır. Bu yüzyılda eser vermiş olan şair/yazarların isimleri, eserleri, eserleri hakkında basılmış kitaplar ve hazırlanmış tezler yine alfabetik sıraya göre düzenlendiğinden aranılan bilgiye kolaylıkla ulaşılması hedeflenmiştir.

Klasik Türk Edebiyatında Kaynaklar adlı bu tez çalışması; kütüphane katalogları, yayınevleri katalogları, özel kitaplıklar, kitap-tez-makale kaynakçaları, ilgili internet siteleri, YÖK Ulusal Tez Merkezi sitesi, Hatice Aynur'un kullanıma sunduğu Osmanlı Edebiyatı alışmaları Bibliyografyası Veritabanı ve Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün Ulusal Toplu Katalog (TO-KAT) sitesi taranarak oluşturulmuştur.

XVI. yüzyıldan XVII. yüzyılın sonuna kadar yaşamış şair ve yazar kadrosu 323 kişi olarak belirlenmiş, verdikleri eserlerin toplamı ise 2285 olarak tespit edilmiştir. Bu şair/yazarlar ve eserleri hakkında yayımlanmış kitap sayısı 1317 ve hazırlanmış tez sayısı ise 1123 adet olarak tespit edilmiştir.

Bu tezin nihai amacı; Klasik Türk Edebiyatı edebiyatı, dili ve kültürüne dair yayınlanmış ve yayınlanmakta olan kitapların, tamamlanan veya devam etmekte olan tez çalışmalarının bibliyografyasını sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda, bu alanda çalışmakta olan ğrenci ve araştırmacılara araştırdıkları konu ile ilgili derli toplu bir bibliyografya bilgisi sunmak hedeflenmiştir. Bu sayede ele alınan yüzyıllar içinde Klasik Türk Edebiyatı'nın hangi alanlarında çalışma yapıldığını, hangi alanların aydınlatılmayı beklediğini görebilmek mümkündür. Tez çalışmamız bundan sonra yapılacak çalışmalara bu anlamda bir ışık tutarsa amacına ulaşmış olacaktır kanaatindeyiz.

Yüksek lisans eğitimim boyunca karşılaştığım tüm zorluklarda maddî ve manevî desteği ile her an yanımda olan, bana her türlü imkanı ve kolaylığı sağlayan babama ve değerli aileme tüm emekleri için çok teşekkür ederim.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında; eserin seçiminden başlayarak çalışmamın sonuna kadar ihtiyaç duyduğum her aşamada yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım, kıymetli hocam Prof. Dr. Metin Akkuş'a saygılarımı sunar, destek ve teşvikleri için yürekte teşekkürü bir borç bilirim.

Erzurum – 2013

Funda ÖZDEMİR

GİRİŞ

Klasik Türk Edebiyatı Hakkında

Türk edebiyatının XIII. yüzyıldan başlayarak XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar olan “tarihsel dönemi” *Eski Türk Edebiyatı* adıyla anılmaktadır. Bu 600 yıllık dönem, türlü edebiyat tarihlerinde değişik özellikleri açısından *Osmanlı Edebiyatı*, *İslâmî Türk Edebiyatı*, *Klâsik Edebiyat*, *Yüksek Zümre Edebiyatı*, *Saray* ya da *Enderun Edebiyatı*, *Divan Edebiyatı* gibi terimlerle de adlandırılmıştır. Bu dönem, yeni Türk edebiyatına yerini tamamen bırakmadan önce bir süre daha etkinliğini korumuştur.¹

Divan edebiyatımız, medeniyet âlemine büyük bir iftiharla sunabileceğimiz bir sanat mahsulüdür. Onun için de insan zekâsı, kendi yolunda varabileceği son merhaleye varmıştır denebilir. Bilhassa arûz vezninin dar sahası içine bu kadar çeşitli fikir, his ve heyecanı sığdırmak, tablo üstüne tablo çizmek, hiç de kolay olmasa gerektir.²

Klasik Türk Edebiyatı’nın ilk ürünleri; İslâm kültür ve medeniyetinin etkisi altında, genellikle din ve bilimde Araplar’ın, edebiyat ve şiirde ise İran edebiyatının örnek alınmasıyla Anadolu’da Türkiye Türkçesi ile verilmiştir.

Bu edebiyat, medreseden yetişmiş, ilim, felsefe, Kur’ân, Hadîs, kısâs-ı enbiyâ, siyer, tefsîr, kelâm, târîh, ahlâk, evliyâ menkıbeleri, İran mitolojisi, tasavvuf, riyâzî ilimler, tıp vb. öğrenmiş, aydın bir zümrenin malıdır. Nitekim Fuzûlî, Türkçe Dîvân’ının önsözünde, şiirde ilme verilen önemi şöyle dile getirir: “... Zîrâ ki ilimsiz şiir esâsı yok dîvâr gibi olur esâssız dîvâr gâyetle bî-i’-tibâr olunur.”³

XIII.-XV. yüzyıllarda kuruluş safhasında olan bu edebiyat, XV. yüzyıldan sonra klâsik bir nitelik kazanarak sonraki dönemlerde örnek alınacak üstat şairler yetiştirmeye XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar devam eder. Böylelikle altı asır bir milletin ruhu üzerine gelişip zirveye ulaşan, kütüphaneler dolusu eser veren bir edebiyatı incelemek bu alana gönül vermiş araştırmacılar için mukaddes bir vazife niteliği taşımaktadır.

¹ Cem Dilçin, “Cumhuriyet’in 80. Yılında Divan Şiiri Üzerine Düşünceler”, *Türkoloji Dergisi*, Dil ve Edebiyat Araştırmaları Derneği Yayınları: 5, Ankara 2003, XVI (2. Sayıdan Ayrı Basım), s. 1-2.

² Ali Nihad Tarlan, *Edebiyat Meseleleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1981, s. 82.

³ M. Orhan Sosyal, *Eski Türk Edebiyatı Metinleri*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2002, s. 248.

Bibliyografya Hakkında

Bibliyografya, Eski Yunanca'da vasıflandırmak anlamına gelen *biblios* (kitap) ile *grapho* (yazma) kelimelerinden türemiştir. Bir konu hakkındaki yayınların tamamı; bilim, sanat gibi fikir ürünleri ve kayıtlarla ilgili yayınları bir düzen içerisinde toplayan bir listedir. Türk Dil Kurumu'nun *Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü*'nde Latince karşılığı *bibliographia* olarak verilen kelime, dilimizde *kaynakça* kelimesiyle karşlanır. Daha önceki dönemlerde ise, *kitabiyat*, *esami-i kütüb*, *ilm-i kütüb*, *ilm-i ahvâl-i kütüb* kelimeleri bu anlamda kullanılmıştır.

Bilimsel bir çalışmanın başlangıç aşamasında, daha önce o konuda ne tür çalışmaların yapıldığını görebilmek, hangi kaynaklara başvurulması gerektiğini tespit edebilmek için bibliyografyalar en temel kaynakları teşkil etmektedir.

Bibliyografik kaynaklar, bizi doğrudan bilgiye ulaştırmayan ama; aradığımız bilgiyi sunan farklı türdeki bilgi kaynaklarının varlığından haberdar olmamızı sağlayan, ikincil kaynaklardır. Kapsadığı bilgi kaynaklarının tanımlayıcı bilgilerini/bibliyografik kimliklerini veren ve kullanıcının asıl kaynağa ulaşmasına rehberlik eden yöneltici kaynaklardır. Basılı ya da elektronik olabilirler. Basılı bibliyografik kaynaklar genelde bibliyografya ve dizin olarak karşımıza çıkar. Bunlar, içerdikleri bilgi kaynaklarının bibliyografik kimliklerini verir. Veritabanları da elektronik bibliyografya ve/veya dizinlerin bir tür elektronik versiyonudur. Bazı veritabanları bizi yalnız bibliyografik kimliklere ulaştırırken bazıları öz ve/veya tam metni de bize sunar.⁴

Betimleyici nitelikte olabileceği gibi, analitik ya da eleştirci de olabilirler. Yapanın amacına göre tam kapsamlı, seçici, geriye dönük, güncel, alfabetik, kronolojik ya da metodolojik mahiyette olabilirler. Ayrıca konu ya da dil ayrımı yapılmaksızın, basılı bütün yapıtları kapsadığında *evrensel* ya da *uluslararası kaynakça*; konu ayrımı yapılmaksızın tek bir ülke sınırları içinde basılmış metinleri içerdiğinde *ulusal kaynakça*; yalnız belirli bir konu dahilindeki yayınların dökümünü veriyorsa *özel kaynakça* olarak adlandırılır.

Antikçağ'dan bu yana, hatta Ortaçağ'da bile kitap listeleri yapılmıştır. Ancak bunun bir gereksinim olarak ortaya çıkışı XV. yüzyılın sonu ile XVI. yüzyılın ortalarında olmuştur. XVII. yüzyıla gelinmesiyle birlikte Avrupa'da ilk bibliyografyalar

⁴ *Bibliyografik Kaynaklar*, Erişim Tarihi: 17.01.2013, www.acikders.org.tr.

görülmeye başlanmıştır. Ancak XIX. yüzyılda tam manasıyla anlamını bulmuş ve XX. yüzyılda bugünkü anlamına kavuşarak ilmî bir nitelik kazanmıştır.

Johannes Trithemius'un (1462-1516) Basel'de, *Liber de Scriptoribus Ecclesiasticis* (Kilise Yazarlarının Kitabı) isimli kitabı dünyada ilk bibliyografya çalışması olarak kabul edilmektedir. Bunu 1495 yılında *Catalogus Illustrium Virorum Germaniae* (Germany'nın Ünlü Kişileri'nin Kataloğu) adlı ulusal çalışma izlemiştir.

İslam dünyasında ilk bibliyografik eser, İbnü'n-Nedim'in "*Fihristü'l-Kütüb*"üdür. "Muhammed b. İshak en-Nedim (H. 385/M. 965) tarafından telif edilen ve *Fihristü'l-Kütüb*, *Fihristü'l-Ulum* ve *Fihristü'l-UIema* adlarıyla da bilinen *El-Fihrist* bir ilimler ve biyografiler kitabı olmakla birlikte bir kitap fihristidir. *El-Fihrist* müellifin yaşadığı döneme kadar bilinen her türlü ilimde Arapça telif edilen veya Arapça'ya tercüme edilen eserleri tanıtan ilk kitap olma özelliğini de taşımaktadır.⁵

Bizde, bibliyografya sahasında yapılmış en zengin ve büyük çalışma; Katib Çelebi'nin 17. yüzyılda meydana getirdiği *Kesfü'z-Zünûn* adlı eseridir. Başlı başına bir kıymet ifade eden ve asırlarca elden düşmeyen bu önemli eser, 300 kadar bilimin özelliklerini anlatmakta, 10.000 kadar yazar ve alfabetik olarak 15.000'e yakın kitap hakkında bilgi vermektedir. Daha sonra Bağdatlı İsmail Paşa'nın bu esere yazdığı iki ciltlik zeyl ile iki ciltlik *Esmâ-ül-Müellifin* de çok meşhurdur.⁶

Latin harflerine geçtiğimiz 1928 yılına kadar basılmış kitap sayısı 30.000'i geçmediği gibi, bibliyografik eserlerin hazırlanması da hayli uzun bir zamanı almıştır. 1934 yılında her yıl 12 fasikül olmak üzere aylık olarak *Türkiye Bibliyografyası* yayımlanmaya başlar. Bu sayede Türkiye'de basılan bütün kitapların, broşürlerin, harita ve atlasların, gazete ve mecmuaların vb. bibliyografik künyelerine ulaşmak mümkün hale gelir. Bunu, Türkiye'de seçilmiş dergilerde yayımlanan makaleleri içeren *Türkiye Makaleler Bibliyografyası* izler.

Türkiye Bibliyografyası ve Türkiye Makaleler Bibliyografyası adlı yayınların yanı sıra 1928 yılından itibaren çeşitli alanlarda birçok özel bibliyografya da yayımlanır. Bunlar arasında, *Ayın Bibliyografyası* (1942-43), Türk Dil Kurumu'nun *Türk Dili Bibliyografyası* (1941-42), Adnan Ötügen'in *İstanbul Üniversitesi Yayınlar Bibliyografyası* (1941), *Seçme Eserler Bibliyografyası* (1946), *Klasikler Bibliyografyası*

⁵ Sevda Önal, *Klasik Türk Edebiyatı Kitap Bibliyografyası (1930-2003)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2003, s. 2.

⁶ *Bibliyografya*, Erişim Tarihi: 17.01.2013, <http://tr.wikipedia.org>.

(1949), Fehmi Etem Karatay'ın *İstanbul Üniversitesi Kütüphaneleri Türkçe Basmalar Alfabe Katalogu* (1956, 2 Cilt), Leman Bakla Şenalp'in *İstanbul Üniversitesi Yayınlar Bibliyografyası* (1966) örnek gösterilebilir.

7-10 Kasım 1950 tarihlerinde UNESCO tarafından Paris'te düzenlenen ve üye ülkelerin katıldıkları "Bibliyografik Servislerin Islahı" konferansında alınan kararlar doğrultusunda Milli Kütüphane bünyesinde UNESCO'nun ve uzman M. F. Raux'un katkılarıyla 1952 yılında "Bibliyografya Enstitüsü" kurulur. Enstitü, 6568 sayılı ve 18 Mayıs 1955 tarihli yasa ile resmi bir statü kazanır.⁷ 1966 yılında da UNESCO 1928-65 yılları arasındaki bibliyografyaları içeren bir çalışma hazırlar.

Benal Acır'ın Ankara Üniversitesi *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları Bibliyografyası 1935-1966* (1968) ve Hatice Aynur'un Boğaziçi Üniversitesinde başlattığı sonra kişisel çalışması olarak devam eden *Üniversitelerde Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları* isimli eserler üniversitelerimizdeki bibliyografya çalışmalarına örnek gösterilebilir.⁸

Hatice Aynur, Türk Dili ve Edebiyatı alanında, 1922 tarihli ilk tezden itibaren yapılmış tezler için bibliyografik künyeleri toplayıp, oluşturduğu bir sisteme göre sınıflandırıp hazırladığı bibliyografyanın ilk sayısını 1991'de yayımlamıştır. Konuyla ilgilenenlerin, yayımlanan ilk iki sayıya gösterdiği ilgi ve destekleri neticesinde bibliyografyanın kapsamı genişletilerek kapsamına tezlerin yanı sıra kitap, makale, bildiri ve süren projeler de dahil edilmiştir. Proje dahilinde 1991-2005 arası ikisi toplu sayı olmak üzere (2000, 2005) toplam 15 sayı yayımlanmıştır. Hatice Aynur bu güzel çalışmanın ardından Kasım 2010'da, bibliyografyanın internet üzerinde veritabanı olarak yayını başlatmıştır (<http://osmanliedebiyati.com>).

Veritabanı, basılı bibliyografyalardan iki yönüyle farklılık arz etmektedir. Basılı bibliyografya Osmanlı edebiyatı alanında akademik çalışma yapanların alanla ilgili olsun olmasın bütün yayınlarını içermeyi amaçlarken, bu veritabanı Osmanlı edebiyatına yönelik çalışmalara odaklanmaktadır. Ayrıca basılı bibliyografya, tezler dışında (başlangıç 1922), ilk sayının hazırlığının başladığı 1990'dan itibaren yayınlanmış kitap, makale, bildiri ve projelerin bibliyografyasını kapsamına rağmen, veritabanında böyle bir zaman sınırı olmayıp konuyla ilgili herhangi bir zamanda yapılmış her çalışmayı içermeyi hedeflenmektedir.

⁷ *Bibliyografik Kaynaklar*, Erişim Tarihi: 17.01.2013, www.acikders.org.tr.

⁸ Önal, s. 5.

Atatürk Üniversitesi bünyesinde yapılmış bibliyografya çalışmaları, ilk olarak 1978 yılında Gönül Ayan'ın hazırlanmış olduğu *Bursalı Lamii Bibliyografyası* isimli doktora ön çalışması ile başlamıştır. Bunu 1980 yılında İlhan Genç'in hazırladığı *Keşfü'z-zünûn'un Açıklamalı Dizini (Türk Edebiyatı ve Kültürü ile İlgili Yazar ve Eserler)* adlı çalışma izlemiştir. Erdoğan Uludağ'ın *Mesnevî Araştırmaları Bibliyografyası ve Türkoloji ile İlgili Tez Bibliyografyaları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi* isimli makaleleri ile Huri Savran'ın *Eski Türk Edebiyatı ile İlgili Yayınlanmış Makaleler Bibliyografyası*⁹, Recai Kızıltunç'un *Türkiyat Mecmuasındaki Eski Türk Edebiyatı ile İlgili Yazılar*¹⁰ ve 2003 yılında Sevda Önal'ın *Klasik Türk Edebiyatı Kitap Bibliyografyası (1930-2003)*¹¹ isimli yüksek lisans tez çalışmaları bibliyografya alanında yapılmış önemli çalışmalardandır.

Son olarak 2011 yılında Tibel Yılmaz'ın *Klasik Türk Edebiyatında Kaynaklar (11. Yüzyıl – 15. Yüzyıl)*¹² adlı yüksek lisans çalışmasında, daha önce yapılan bibliyografya çalışmalarından farklı olarak, bibliyografya çalışması dışında tespit edilen müelliflerin eserleri hakkında da kısa ansiklopedik bilgiler sunulmuştur. Bizim bu tez çalışmamız da, Tibel Yılmaz'ın çalışmasının 16. yüzyıldan 17. yüzyıla kadar gelen devamı ve tamamlayıcısı niteliğindedir.

Teknolojik gelişmelerin bu alana yansması, yapılan çalışmaları olumlu yönde etkilemiştir. Bu anlamda, Milli Kütüphane ve Nüvis Beşeri Araştırmalar ve Yayıncılık ortaklığı ile *Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası (1923-1999)* isimli bir cd çalışması yapılmıştır. Okuyucunun hizmetine sunulan bu cd, 4418 süreli yayında yer alan 566.627 makalenin bibliyografik künyesini içermektedir.

Kültür Bakanlığının DPT tarafından oluşturulan ve 28.07.2006 tarih, 26242 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Bilgi Toplumu Stratejisi eylem planında yer alan "Ulusal Toplu Katalog Projesi"nin sorumluluğu Kültür ve Turizm Bakanlığı'na verilmiştir. Bu proje Bakanlık içerisinde Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü koordinasyonuyla yürütülmektedir. Bu kapsamda sisteme aktarılan kütüphanelerin toplu

⁹ Huri Savran, *Eski Türk Edebiyatı Sahasıyla İlgili Yayınlanmış Makaleler Bibliyografyası*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1997.

¹⁰ Recai Kızıltunç, *Türkiyat Mecmuası'ndaki Eski Türk Edebiyatı ile İlgili Eleştiri, İnceleme ve Tanıtım Yazıları*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1998.

¹¹ Sevda Önal, *Klasik Türk Edebiyatı Kitap Bibliyografyası (1930-2003)*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2003.

¹² Tibel Yılmaz, *Klasik Türk Edebiyatında Kaynaklar (11. Yüzyıl – 15. Yüzyıl)*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2011.

katalog kayıtlarına ulaşma kolaylığı getirilmiştir.¹³ Aynı şekilde Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde; Dursun Kaya, Niyazi Ünver, E. Selma Kutlu ve Hasan Soyak tarafından 2004¹⁴ ve 2005¹⁵ yıllarında bir toplu katalog hazırlanmıştır. Bu kataloglar ile bilim dünyasının hizmetine yeni bir başvuru kaynağı daha sunulmuştur. Bilimsel temellere göre bibliyografik kimlikleri çıkarılan yaklaşık 86.063 eser/risâlenin tanıtımı yapılmıştır. Diğer CD'lerin hazırlık çalışmaları da sürmektedir.

Türk Dil Kurumu Kütüphanesi'ndeki yazma eserler de, 12 Temmuz 2011 gününden itibaren sanal ortamda araştırmacıların hizmetine girmiştir. Bu eserler bir yandan Türk Dil Kurumu'nun yürüttüğü bilimsel araştırmalara konu ve malzeme olarak işlenirken bir yandan da araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.

¹³ Yılmaz, s. 4.

¹⁴ Dursun Kaya - Niyazi Ünver - E. Selma Kutlu – Hasan Soyak (Haz.), *Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu*, (CD I-II), Milli Kütüphane Başkanlığı Yayınları, Ankara 2004.

¹⁵ Dursun Kaya - Niyazi Ünver - E. Selma Kutlu – Hasan Soyak (Haz.), *Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu*, (CD III), Milli Kütüphane Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005.

BİRİNCİ BÖLÜM

XVI. YY. KLASİK TÜRK EDEBİYATI

Osmanlı Devleti, XVI. yüzyılda çok güçlü padişahların yönetiminde büyüme ve gelişmesini sürdürerek büyük bir imparatorluk hâline gelmiştir. Bu yüzyılda Osmanlı tahtında II. Bayezid (1481-1512), Yavuz Sultan Selim (1512-1520), Kanunî Sultan Süleyman (1520-1566), Sultan II. Selim (1566-1574), Sultan III. Murat (1574-1595) ve Sultan III. Mehmet (1595-1603) bulunmuştur. Bu yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin her bakımdan altın çağıdır. Bu yüzyılda askerî, mimarî ve kültürel alanda önemli gelişmeler yaşanmış, halkın kültür ve refah seviyesi yükselmiştir.

Sultan II. Bayezid'in oğlu olan Yavuz Sultan Selim, saltanatı çok kısa sürmesine rağmen devletin doğu sınırlarını güvence altına aldığı gibi, kutsal toprakları da Osmanlı topraklarına katarak halifeliğin Osmanlı yönetimine geçmesini sağlamıştır. Yavuz Sultan Selim'in vefatından sonra Osmanlı tahtına geçen Kanunî Sultan Süleyman döneminde de doğudaki pürüzlerin çözülmesiyle batıda çok önemli başarılarla imza atılır. Kanunî, Fatih Sultan Mehmed döneminde temelleri atılan imparatorluk müesseselerini daha da kurumsallaştırır. Kanunnameleri günün şartlarına göre düzenleyerek çağın en modern devletini kurar.

Kanunî'nin 7 Eylül 1566'da vefatından sonra, trajik taht mücadelesinden başarıyla çıkan II. Selim döneminde de deniz seferlerine önem verilmiş ve fetihler devam etmiştir. Sakız, Kıbrıs, Tunus ve Yemen onun zamanında fethedilir. Bu dönemde Sokullu Mehmed Paşa'nın yönetim üzerinde etkisi büyük olmuş, III. Murad devrine kadar da bu etkisini sürdürmüştür. III. Murad, 15 Ocak 1595 tarihinde vefat ettiğinde, imparatorluk sınırları Atlas Okyanusu'ndan Kafkaslara Habeşistan'dan Tuna'ya kadar uzanmışsa da, sonraki asırlarda açıkça ortaya çıkan gerileme ve çökme sebepleri, III. Murad'ın devrinde teşekkül etmiştir.

Kültürel gelişmeler siyasî gelişmeleri belli bir mesafeden izler. XVI. yüzyıl Osmanlı toplumunda bilim, kültür, sanat ve edebiyatta devletin büyümesiyle orantılı olarak büyük bir gelişme gözlenmiştir. Osmanlı yönetimi, bir yandan siyasî yapıyı güçlendirmeye gayret gösterirken bir yandan da bilimde ve sanatta ilerleme ve yükselme gereğini fark etmiş, bunun gerçekleşmesi için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamıştır. Sultan ve devlet ileri gelenleri saraylarını, yabancı bilim adamları ve sanatçılara açtıkları gibi, yaptıkları seferler sonunda tanınmış bilim adamı ve sanatçıları,

hatta meslek mensuplarını toplayıp İstanbul'a getirmişlerdir. Devletin bilim ve sanat adamlarına gösterdiği himayeci tutum, zenginleşen devlet yapısı ile birlikte artarak devam etmiştir.¹⁶

Divan edebiyatı üç yüz yıllık gelişme sürecinin ardından XVI. yüzyılda en zengin ve parlak devrine ulaşmıştır. Bu yüzyılda Fars edebiyatı ile boy ölçüşebilecek bir seviyeye ulaşan Divan edebiyatı, takdir edilen ve örnek alınan çok sayıda üstad şair yetiştirmiştir. Azerî edebiyatı çerçevesinde Nesimî, Habîbî ve Hatâyî çizgisinin doruk noktası olan Fuzûlî, üç dilde yazdığı divanları, mesnevileri ve mensur eserleri ile Türkçe'nin sadece bu yüzyılda değil bütün dönemler içinde en büyük şairlerinden biridir.

Çağatay edebiyatı sahasında Şeybânî Han, Ubeydullah Han, Bâbü, Kâmrân Mîrzâ ve Bayram Han Çağatay şiir ve nesrinin en güzel ve orijinal örneklerini vermişlerdir. Ancak Azerî, Çağatay ve Osmanlı sahaları dikkate alındığı zaman, bunlar içerisinde en hareketli sahanın Osmanlı sahası olduğu görülür. Bu sahada da Bâkî, Zâtî, Hayâlî, Nev'î, Lâmi'î Çelebi, Bağdatlı Rûhî gibi üstad sayılacak yüzlerce Türk şairi yetişecek ve eserleri kendilerinden sonra örnek alınacaktır.

XVI. yüzyıl, edebî dilin Arapça ve Farsça kelime ve dil kurallarıyla en fazla yüklü olduğu devirdir. Türkçe kelimeler gittikçe azalmış, aruz kalıplarına daha iyi ve daha kolay uyan yabancı kelimeler Türk şiirini kuşatmıştır. Türkçe aruza uygun bir dil durumuna gelmiştir. Bu nedenle bu yüzyılda Türk dili, tümüyle nazım tekniği, mısralardaki sanat örgüsü açısından çok başarılı bir düzeye varmıştır. Ayrıca şiir dili üslûp ve âhenk bakımından da çok yükselmiştir.¹⁷

Güvâhî, Tatavlalı Mahremî, Edirmeli Nazmî öncülüğünde başlayan *Türkî-i Basit* cereyanı ile, şiir dilini yabancı kelimelerin esaretinden kurtararak sade Türkçe ile de eserler verilebileceğini gösterecek teşebbüsler olmuştur. Ancak yüzyılın nesir diline baktığımızda bunun tam tersi uzun cümleler, anlamı kaybettirecek denli ağır ve sanatlı bir dil kullanıldığı görülür.

¹⁶ Mustafa İsen vd., *XVI. Yüzyıl Türk Edebiyatı*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2011, s. 3.

¹⁷ Sadık Armutlu, *Zati'nin Şem ü Pervâne Mesnevîsi [İnceleme-Metin]*, (Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1998, s. 6.

1.1. DÖNEMİN YAZAR / ŞAİR VE ESERLERİ

1.1.1. Abdî (?-1577'den sonra)

1.1.1.1. Eserleri

Cemşid ü Hürşid: İran hükümdarı Cemşid'le Rum Kayserinin kızı Hurşid arasındaki aşkı anlatan bu eser, 1558'de yazılıp yine Şehzâde Selim'e sunulmuştur. “*Mefâilün Mefâilün Feûlün*” vezniyle yazılan 5970 beyitten oluşan bu eser, Selmân-ı Sâvecî'nin aynı adı taşıyan mesnevisinin iki katı genişletilmiştir.¹⁸

Dîvân: Vasfi Mahir Kocatürk, şaire ait bir *Dîvân* olduğunu söylese de henüz bu esere ulaşılammıştır.¹⁹

Gül-i Sad-berg

Gül ü Nevrûz (Nüzhet-nâme-i Abdî): *Nüzhetnâme-i Abdî* veya *Gül ü Nevrûz* adlı üçüncü mesnevisi de III. Murad'ın emriyle 1577'de yazılmıştır. Konusu, İran şairlerinden Hâcû-yı Kirmanî'nin nazmettiği bir İran masalından alınan bu eserde Nevşad ilinin şehzadesi Nevrûz ile Ferhar hükümdarı Müşgin'in kızı Gül arasındaki aşk allegorik bir üslûpla hikâye edilmektedir. Toplamda 2320 beyit olup tek yazma nüshası Manisa İl Halk Ktp., nr. 2714 numarada kayıtlıdır.

Heft Peyker: Şehzâde iken II. Selim'e sunulmuştur. Bu eserin bugün tespit edilen tek yazma nüshası, Dublin Chester Beatty Kütüphanesi'nde Meredith-Owens No: 12 (CBL T. 505)'de bulunan ve kaynaklarca Lâmi'î'nin *Heft Peyker* tercümesinin bir nüshası olarak bilinen yazmadır.²⁰

Niyâz-nâme-i Sa'd ü Hümâ: Sa'd adlı bir tüccar ile Hümâ arasında Şiraz'da geçen gerçekçi bir aşkı 1074 beyitte hikâye eden bu eser, 952/1545 yılında “*Fâilâtün Fâilâtün Fâilün*” vezniyle yazıldı. Şairin müsveddesi olduğu sanılan bir nüshası Manisa İl Halk Ktp., nr. 2713'te, diğer yazması Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan Köşkü kısmı, nr. 836'dadır. Mesnevinin başında Manisa'da Şehzâde Selim'e sunulduğu yazılmakta ve Şehzadenin hocası Vezir Cafer Paşa (ö. 1587) övülmektedir.

Şâh u Gedâ

Tuhfetü'l-Ahrâr

¹⁸ “Abdî”, *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, 8 Cilt*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2002, I, 22.

¹⁹ V. Mahir Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1964, s. 368.

²⁰ Hanzâde Güzelova, “Abdî'nin Bilinmeyen Bir Mesnevîsi: Heft Peyker Tercümesi”, *Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 62, Yaz 2012.

1.1.1.2. Tezler

Altunmeral, Mehmet, *Abdî'nin Gül ü Nevrûz'u (İnceleme-Metin)* [*Abdî's Gül ü Nevrûz Mathnawi (examination-text)*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mahmut Kaplan, Celal Bayar Üniversitesi, SBE, Manisa 2011, 213 s.

Gürani, Nur, *Niyazname-i Sa'd u Huma: A Mathnawi of Abdî*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Günay Kut, Boğaziçi Üniversitesi, SBE, İstanbul 1987, 230 s.

Güzelova, Hanzede, *Abdî'nin Heft Peyker Mesnevîsi (İnceleme-Metin-Dizin)* [*The Haft Paykar by Abdî (textual analysis-transcription text-index)*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. F. Tulga Ocak, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 2008, 738 s.

Kuloğlu, Nazan, *Abdî: Cemşid ü Hurşid, (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Adnan İnce, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1989, 369 s.

1.1.2. Abdurrahîm Tirsî (Lakabı: Tirsî, ?-Safer 926/Şubat 1519-20)

1.1.2.1. Eserleri

Dîvân: *Dîvân*'ında şairin tarikat şeyhi olmasından kaynaklanan gazel biçiminde yazılmış hece ölçüsünün kullanıldığı dînî şiirler bulunmaktadır. 88 şiirden oluşan dîvândaki şiirlerin çoğu hece ölçüsü ile yazılmış olup aruzun az da olsa kullanıldığı görülür. Didaktik ve lirik bir tarzda yazılan şiirlerin konuları tasavvufî özellik taşır. Şiirler, tarikat şeyhi olan şairin tekkede öğrenim gören öğrencilere öğütlerini içermektedir.²¹

1.1.2.2. Tezler

Özmen, Vildan, *Abdurrahim-i Tirsi Divanı (İnceleme-Metin-Düzyazıya Çeviri)* [*The Divan of Abdurrahim-i Tirsi (Research- text- translation into prose)*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Gencay Zavotçu, Kocaeli Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kocaeli 2007, 293 s.

Yüce, Emine Aydoğmuş, *Abdürrahim Tirsî ve Divanı* [*Abdürrahim Tirsî and his Divan*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Uludağ Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Bursa 2010, 273 s.

²¹ Vildan Özmen, *Abdurrahim-i Tirsi Divanı (İnceleme-Metin-Düzyazıya Çeviri)*, (Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli 2007, s. 24.

1.1.3. Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh Tosyevî (?-996/1588) ö. H. 973/ M. 1565?

1.1.3.1. Eserleri

El-Felâh ve'l-Hüdâ: Süleymaniye Ktp., Reşid Ef., nr. 1019, 1b-26a, Arapça, h. 956, Müellif hattı.²²

El-Fevzü'l-Azîm: Süleymaniye Ktp., Reşid Ef., nr. 1019 61b-73a, Arapça, h. 957, Müellif hattı.

El-Havf ve'l-Hüzn: Süleymaniye Ktp., Reşid Ef., nr. 1019, 31b-40a, Arapça, Müellif hattı.

El-İstifâ fî menâkibi'l-Mustafâ: Bu eseri bazı kaynaklar zikretmesine rağmen Kütüphane kataloglarında yaptığımız araştırmalarda böyle bir kayda rastlamadık.

Esrâru'n-necât ve'n-necâh: Kastamonu İl Halk Ktp., nr. 3674/6 vr. 273b-277b, Arapça.

Feridetu'l-furkân fî tecvîdi'l-Kur'ân: Kastamonu İl Halk Ktp., nr. 1046/2 12b-26a.

Fezâilü'l-ilm ve'l-âlim: Kastamonu İl Halk Ktp., nr. 3674/4, vr. 264b-269a, Türkçe.

İrşâdü't-Tâlibîn fî ta'limi'l-müteallimîn (Tercüme-i ta'limi'l-müteallim): Murat Molla Ktp., nr. 1241, Müellif hattı.

İsrafilzâde Risâlesi: Atıf Efendi, Ktp., nr. 2838 vr. 146-150 arasında yer aldığı söylenen eser mevcut değildir.

Kenzü'l-Fevâid: Tasavvuf ve ahlâktan bahseden büyük bir ciltten ibaret Arapça bir eser olup nüshası Yahya Efendi kütüphanesinde mevcuttur.²³

Kıssa-i Çoban ve Münâcât: Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 4027/1, vr. 1-12, Türkçe, h.988.

Lâyihâ-i rûhâniye ve lâmia-i nûrâniye: Kastamonu İl Halk Ktp., nr. 3674/6, vr. 278b-279b, Müellif hattı, Farsça.

Levâihu'l-kulûb ve revâyihu'l-mahbûb: Kastamonu İl Halk Ktp., nr. 3674/8, vr. 280b-290a.

²² Ufuk Hayta, "Hayatı ve Eserleriyle Abdülmecîd B. Şeyh Nasûh Tosyevî ve Cevâhiru'l-Kur'ân ve Zevâhiru'l-Furkân Adlı Tefsir Risâlesinin İlmî Değeri", *Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Bursa 2007, 16 (2), 343, 367.

²³ "Abdülmecid ibni Şeyh Nasuh", Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, (Sâdeleştirenler: Ali Fikri Yavuz, İsmail Özen), Meral Yayınları, İstanbul 1971, I, 45.

Makamâtü 'l-mücevvîdîn ve derecâtü 'l-muallimîn: Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi, nr.18, Arapça, h. 979.

Manzûm Kıyâfetnâme: Süleymaniye Ktp., Hafid Efendi, nr. 479, Müellif hattı, Türkçe.

Matlabü 'l-a'lâ fi şerhi esmâi'llâhi'l-hüsnâ: Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 592, Müellif hattı, Türkçe, h.972.

Me 'debül-füdalâi 'l-ârifîn fi menâkıbı'l hülefâi'r-râşidîn: Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 4027/3, vr. 20-32, h. 988, Müellif hattı, Türkçe

Mecmâü 'l-fezâil ve menbâü 'l-hasâil: Kayseri Raşid Efendi Ktp., nr. 693, vr. 31b-80a, Arapça.

Menâkıb-ı evliyâ: Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar nr. 4027 vr. 33-67, Türkçe.

Menâkıbu 'l-ârifîn ve kerâmâtü 'l-kâmilîn: İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., nr. 558, Türkçe.

Menâkıbü 'l-kurrâi 's-seb'a ve 'ş-Şâtibi: İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., nr. 558, Türkçe.

Muhtasarü 'l-muhtasar: Ankara Adnan Ötüken İl Halk Ktp., nr. 3080. (Hala Millî Kütüphane'de bulunmaktadır.)

Mutâibetü 'l-kulûb bi muhâtabeti 'l-mahbûb: Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 4027/2, vr. 12-20.

Münâcâtu Levâhibin-Necât: Kastamonu İl Halk Ktp., nr. 3674/9.

Nahvü 'l-ârifîn: Süleymaniye Ktp., Lala İsmail, nr. 710, vr. 68-70, Arapça.

Nasihât-nâme: Kastamonu İl Halk Ktp., nr. 3674/5, vr. 269b-271a, Farsça.

Nebzetü 'n-mine 'l-hakâyık ve zübdetü 'n-mine 'd-dekâyık: Kayseri Raşid Efendi, Ktp., nr. 693, vr. 1a-12a.

Ravzatü 'l-Ezhar ve Cennetü 'l-Esmar: Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1416, Müellif hattı, Arapça, h. 952.

Risâle fi esâmî sâveri 'l-Kur'ân: Kastamonu İl Halk Ktp., nr. 1046/4, 31a-34a.

Risâle alâ kavli sâhibi't-tenkîh fasl fi 't-ta'n: Süleymaniye Ktp., Servili, nr. 250, vr. 24-25, Arapça.

Risâle fî beyâni ekâvilis-sekât fî tahkîkil-Avâlim minelarz ve 's-semakât: Ankara Adnan Ötüken İl Halk Ktp., nr. 4529/6, vr. 68b-69b. (Hala Millî Kütüphane'de bulunmaktadır.)

Risâle fî beyâni'l-hurûfi'l-mukattaat: Kastamonu İl Halk Ktp., nr. 1046/1, 7b-10a.

Risâle fî tefsîri'l-âyâti'l-müteallika bi't-temsîl: Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 272, Arapça, h. 972.

Risâle fî vukûfi'l-Kur'ân: Kastamonu İl Halk Ktp., nr. 1046/5, 34a-36a.

Risâle mine'l-ehâdîsi'l-kudsiyye: Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Ktp., nr. 161, vr. 1b-19b varakları arasında yer aldığına işaret edilen eser mevcut değildir.

Risâletü'l-mevâiz ve 'd-duâ: Kayseri Raşid Efendi Ktp., nr. 693, vr. 92b-108a.

Risâletü'l-Muhtasar bi'l-lemehât fî tercemeti'l-Lemeât: Kastamonu İl Halk Ktp., nr. 36 vr. 231b-246b.

Risâletül-eizzâi ve erbâbil-işarât fîn-nahv: Samsun İl Halk Ktp., nr. 1049/7. (Hala Millî Kütüphane'dir.)

Riyazu'n-nâsihin: Zile İlçe Halk Ktp., nr. 195. (Hala Millî Kütüphane'de bulunmaktadır.)

Safâu's-sâlihîn: Manisa İl Halk Ktp., nr. 8066/3, vr. 87b-133a, Müellif hattı, Arapça, h. 967.

Sûrûü'n-nâzirîn: Manisa İl Halk Ktp., nr. 8066/4 vr. 134b-175a, Arapça, h. 968.

Şerh-i Pend-i Attar (Şerh-i Pendnâme li'l-Attâr): İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., nr. 4009.

Ta'rifâtun Mâ'rifetuhâ: Kastamonu İl Halk Ktp., nr. 1046/3, vr. 26b-27a, Arapça.

Tefsîru Sûreti'l-Fâtiha: Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Kütüphanesi nr. 793, vr. 1-99, Arapça, h.955, Müellif hattı.

Tefsîru Sûreti'l-İnsân: Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 1019, vr. 95b-107a, Arapça, Müellif hattı.

Tefsîru sûreti'l-Mülk: İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 558, vr. 78a-97a, h. 986, Türkçe.

Tekmiletü 'l-beyân: Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Ktp., nr. 793, Arapça, Müellif hattı.

Tercemetü 'l-Levâiyih: Kastamonu İl Halk Ktp., nr. 36, vr. 221b-230b, h. 989.

Tercüme-i Risâle-i Muhtasara: İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., nr. 558.

Tevakkühü 'l-fukahâ ve tezzüzü 'l-üdebâ: Süleymaniye Ktp., Serez, nr. 4019, 27 vr. Müellif hattı.

Tezkire-i Ulü'l-Elbâb: Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 1019, 41b-59b, Arapça, h. 957, Müellif hattı.

Tezkîru 'n-nâsîn fi tefsîri sûreti 'l-Yâsin: İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 558, vr. 33a-78b, Türkçe.

Tuhfetü 'l-ahbâb: Bu eseri bazı kaynaklar zikretmesine rağmen Kütüphane kataloglarında yaptığımız araştırmalarda böylebir kayda rastlamadık.

Ucâletü Muhtasaratün mine 't-tasavvuf: Kastamonu İl Halk Ktp., nr. 3674/3, vr. 258b-263b, Arapça.

1.1.3.2. Kitaplar

Erbaş, Muharrem (Çev.), ***Tefsîru surati'l-insan***, Birleşik Yayıncılık, İzmir 2008, 49 s.

1.1.3.3. Tezler

Hayta, Ufuk, ***Abdülmecîd b. Nasûh Tosyevî'nin (ö. 1588) Hayatı, Eserleri ve El-Hüdâ ve 'l-Felâh Adlı Tefsîr Risâlesinin Tahkîki*** [*Abdulmajid b. Nasuh Tosyawi's life, works and critical edition of his tafseer treatise "Al-Huda Wa al-Falah*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Abdulhamit Birişik, Uludağ Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Bursa 2008, 133 s.

Toruk, Turgut, ***Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh b. Ali et-Tosyevi ve Pend-i Attar Tercümesi*** [*Abdülmecîd b. Seyh Nasûh b. Ali et-Tosyevi and translation of Pend-i Attar*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Cihan Okuyucu, Fatih Üniversitesi, SBE, Türk Edebiyatı Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2010, 295 s.

Uluğ, Harun, ***Abdülmecîd b. Eş-Şeyh Nasuh b. İsrail'in 'el-Hüda ve 'l Felah İsimli Eserinin Edisyon Kritiği ve Tanıtımı*** [*Abd al-Majid b. al-Shaikh Nasuh al-İsrail and the edition criticism and introduction of his commentary on the Qur'an "Al Huda*

Va'l-Falah’], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Mustafa Özel, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir 2009, 96 s.

1.1.4. Âgehî (Mansûr [Çelebi], ?-Cümâde'l-ûlâ 985/Temmuz-Ağustos 1577)

1.1.4.1. Eserleri

Dîvân: Bulunamamıştır.

Fetih-nâme-i Kal'a-i Sigetvâr: Âgehî'nin kaynaklarda zikredilen, ancak yakın tarihlere kadar hiçbir nüshasına rastlanmayan *Sigetvar Fetihnamesi* adlı eserinin iki nüshası Hüseyin Gazi Yurdaydın tarafından bulunarak bilim âlemine tanıtılmıştır. Bunlardan Ankara İl Halk Kütüphanesi'nde bulunan nüsha Sigetvar Târihi adı ile kayıtlıdır (nr. 686). Bu nüshadan, Âgehî'nin bizzat Kanunî ile 1566'da Sigetvar seferine katıldığı, eserini Sokullu Mehmed Paşa'ya takdim ettiği ve bu sırada da kadı olduğu öğrenilmektedir. Eserin diğer nüshası *Fetihnâme-i Kal'a-i Sigetvar* adıyla İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde (Türkçe Yazmalar, nr. 3884) bulunmaktadır.²⁴

Menâkıb-ı İmâm-ı Gazzâlî: Ona izâfe edilen İmâm Gazzâlî'nin menkıbelerini anlatan mensur bir eserdir (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 4651).

Süleyman-nâme

1.1.4.2. Tezler

Batıslam, Dilek H., *Âgehî Mansur Çelebi: Menâkıb-ı İmâm Gazzâlî*, ... (Devam etmekte)

Naç, Kübra, *Mansur Âgehî'nin Fetihname-i Kale-i Sigetvar'ı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nurgül Özcan, Fatih Üniversitesi, SBE, ... (Devam etmekte)

1.1.5. Ahdî (Ahmed Ahdî b. Şemsî-i Bağdâdî, Mahlas: Mehdî, Ahdî, ?-1002/1593-94)

1.1.5.1. Eserleri

Dîvân: Sadıkî, *Mecma'u'l-Havâs*'ında Ahdî'nin *Dîvân*'ından bahseder. Bu eser bulunamamıştır. Ahdî'nin otuz üç gazelinin yer aldığı, şairin kardeşi Murâdî'nin el yazısıyla yazılmış bir *Mecmua-i Eş'âr* DTCF Ktp., İsmail Saib Efendi kitapları nr. 1/5579'dadır.

²⁴ *Âgehî*, Erişim Tarihi: 11.12.2012, www.divanedebiyati.org.

Gülşen-i Şu'arâ (Ahdî Tezkîresi): Latîfî tezkiresine zeyl olarak yazılan bu eser, Şehzâde Selim'e (II. Selim) sunulmuştur. Genellikle kaynaklarda 971 (1563/4)'de tamamlandığı kaydedilen eserin 1593'e kadar yazımının devam ettiği, yazma nüshalarına göre bazı eklemeler, hatta bölümler ilâvesiyle birkaç safhada yazıldığı anlaşılmaktadır. Başlangıçta Kanunî devrinde hayatta olan şairleri içine alacak şekilde kaleme alınan eserde tezkirecinin yaşadığı zaman kesitindeki şairlere yer verilmiştir. Eserin son şekli olduğu tahmin edilen Millet Ktp., Ali Emirî Tarih Kısmı 774 numaralı yazma, dört ravzada 377 şairi kapsamaktadır. Araştırmacıların diğer nüshalarda buldukları yedi şairle bu sayı 384'e çıkmaktadır.

1.1.5.2. Kitaplar

Solmaz, Süleyman, *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı (İnceleme-Metin)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2005, 626 s.

....., *Onaltıncı Yüzyıl Tezkirelerinde (Ahdî, Gelibolulu Âlî, Kınalızâde, Beyânî) Şâirin Dünyası*, Akçağ Yayınları, Ankara 2012, 670 s.

1.1.5.3. Tezler

Bütün, Esat, *Ahdî Tezkiresi (50-100 varakları arası) Transkripsiyonu*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1985, 98 s.

Dakmaz, Mehtap, *Gülşen-i Şu'ara (V. 150a-203b)*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1987, 115 s.

Kutluata, Şafak, *Gülşen-i Şu'ara*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1986, 149 s.

Mokan, İsmail, *Ahdî: Gülşen-i Şu'ara (100 b-149 b)*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1986, 135 s.

Solmaz, Süleyman, *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı [İnceleme-Tenkitli Metin]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa İsen, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1996, 172 s.

1.1.6. Âhî (Hasan [Çelebi], Lakabı: Benli Hasan, Dilsiz Dânişmend, Mahlas: Âhî, 878/1473-74, 923/1517)

1.1.6.1. Eserleri

Dîvân: Kısa ömrüne *Hüsn ü Dil* ve *Hüsrev ü Şîrîn* gibi iki büyük ve hacimli eseri sığdıran Âhî'nin Dîvân'ında çok az sayıda şiir vardır. Necati Sungur'un *Âhî Divânı*'nın bilinen iki nüshasını karşılaştırarak hazırladığı tenkitli metinde 11 beyitlik bir kasîde, bir murabbâ, bir tahmîs, 139 gazel, bir kıt'a, 3 matla' ve bir müfred bulunmaktadır. Dîvânın bilinen nüshalarından birisi İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde, diğeri Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde bulunmaktadır.²⁵

Hüsn ü Dil: Âhî'nin *Hüsrev ü Şîrîn*'ini yazmayı bıraktıktan sonra ve Karaferye'de müderrisen, Fenârîzâde Muhyiddin Mehmed Şah Çelebi'nin teşvikiyle yazmaya başladığı bu mesnevîsi şairin ölümü üzerine kayınbiraderi Haverî tarafından tamamlandı. Fettâh-ı Nişâbü'rî'nin yapıtına nazîredir. *Hüsn ü Dil*, Âhî'nin en çok beğenilen ve okunan eseridir. Kütüphanelerde 30'dan fazla nüshasına rastlanılması onun çok beğenildiğinin ve tutulduğunun kanıtıdır. Âhî'nin *Hüsn ü Dil*'i Anadolu sahası içerisinde türünün en güzel örneği sayılır. *Hüsn ü Dil*, Çaylak Tevfik tarafından İstanbul'da 1287/1870'de eski harflerle neşredildi.

Hüsrev ü Şîrîn (Hikâyet-i Şîrîn ü Pervîz ve Rivâyet-i Gülgûn u Şebdîz): İlk eseri *Hüsrev ü Şîrîn* adıyla anılan *Hikâyet-i Şîrîn ü Pervîz ve Rivâyet-i Gülgûn u Şebdîz* mesnevîsidir. Latîfî Tezkiresi'nde kaydedildiğine göre, Âhî bu eseri Şeyhî'nin *Hüsrev ü Şîrîn*'ine nazîre olarak kaleme aldı. Nakşibendî şeyhlerinden Mahmud Çelebi, Âhî'nin yazmaya başladığı mesnevînin kahramanı olan Husrev'in ateşperest bir kişi olduğunu ve Hz. Muhammed'in kendisine gönderdiği mektubu yırttığını, dolayısıyla onu öven bir eser yazmanın doğru olmadığını söylemesi üzerine Âhî yazmaya başladığı bu mesneviyi tamamlamadan bıraktı.

1.1.6.2. Kitaplar

Çaylak Tevfik, *Hüsn ü Dil*, Asır Gazetesi Matbaası, İstanbul 1287/1871, 346 s.

Sungur, Necati, *Âhî Divânı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994, 223 s.

²⁵ Mustafa İsen, "Âhi, Benli Hasan", *DİA*, I, 527.

Tarlan, Ali Nihat, *Şiir Mecmualarında XVI. ve XVII. Asır Divan Şiiri: Revanî-Hayrefî-Haverî-Ahî-Peyamî-Sanî*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1948, 110 s.

....., *Divan Edebiyatında Tevhidler*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 6 c., İstanbul 1936.

1.1.6.3. Tezler

Ağra, Coşkun, *Ahi Divanı Üstüne Bir Yorum Denemesi [Trial of interpretation on Ahi Divanı]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Atilla Şentürk, İstanbul Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2003, 400 s.

Anayol, Hasan, *Âhi'nin Hayatı, Şairliği, Eserleri ve Divanı (Transkripsiyonlu)*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, DTCF, Türk Edebiyatı Kürsüsü, Ankara 1971, 162 s.

Coşkun, Nevin, *On Altıncı Yüzyıl İki Aşk Mesnevilerinden Şâh u Gedâ (Bursalı Rahmî) Hüsn ü Dîl (Ahî) Şem ü Pervâne (Zâtî)'de Tahkiye Unsurları [Narrative elements in the Sixteenth Century bileteral love mesnevis Şâh u Gedâ (Bursalı Rahmî), Hüsn ü Dîl (âhî) and Şem ü Pervâne (Zâtî)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Muvaffak Eflatun, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Kütahya 2009, 185 s.

Çakır, Mümine, *Ahi'nin "Hüsn ü Dil"i*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Fuat Bilkan, Fatih Üniversitesi, SBE, İstanbul 1998, 229 s.

Doğan, Ahmet, *Ahi Divanı'nda İnsan ve Toplum [Human and society at Ahi's Divanı]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Yıldırım, Fırat Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Elazığ 2002, 184 s.

Sungur, Necati, *Ahi Divanı (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Cemal Kurnaz, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1990, 239 s.

1.1.7. Ahmed Sârbân (Mahlas: Ahmed/Ahmedî/Kaygusuz, ?-1545/46)

1.1.7.1. Eserleri

Dîvân: Sarban Ahmed, divanında kaside, gazel, mesnevi gibi klasik nazım biçimlerini kullansa da inceleyebildiğimiz kadarı ile şiirlerinin tamamı İlahi aşkla alakalıdır. Klasik şiirin alt yapısına, benzetme, vezin ve diğer kurallara uymasına karşın

tekke edebiyatının en sadık şairlerindendir diyebiliriz.²⁶ İki nüshası İstanbul Selimağa Ktp., nr. 74 ve 82'dedir.

Mektuplar: Müstakimzâde'nin *Melâmiyye-i Şuttariyye*'sinde iki mektubunun sureti bulunmaktadır.

1.1.7.2. Kitaplar

Özdamar, Mustafa, *Ahmed Sarban*, Kırkkandil Yayınları, İstanbul 2006, 240 s.

1.1.7.3. Tezler

Kayabaşı, Ayfer, *Sarban Ahmed Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hasan Kavruk, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1995, 404 s.

1.1.8. Ali bin Bâlî (Ali Cevherî [Efendi], Lakabı: Munuk, Minik, Manık, Hısım Ali Çelebi, Mahlas: Cevherî, 934/1527-992/1584)

1.1.8.1. Eserleri

Durer ve Gurer Şerhi

El-Ikdü 'l-manzûm fî-Zikri 'l-Efâdli 'r-Rûm (Ikdu 'l-Manzûm fî Ahvâli Ulemâi 'r-Rûm: Taşköprü-zâde'nin *Şakâyıku'n-Nu'mâniyye*'sine zeyl olarak yazdığı, 1560-1583 yılları arasında ölen seksen bir âlim ve şeyhin hayat hikâyelerini anlattığı bu Arapça kitap, en önemli eseridir. Yazıldığı yüzyılda Ahmed b. İbrahim tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bulak'ta 1882 ve İbn Hallikan'ın *Vefeyâtu 'l-A'yân*'ının kenarında 1892/3'te üç kere basılmıştır. Oskar Reşer tarafından Almancaya çevrilip 1934'te Stuttgart'ta yayımlanmıştır. Son baskısı ise 1975'te Beyrut'ta *Şakâyıku'n-Nu'mâniyye*'nin ekinde yapılan eser, Nev'îzâde Atâî'nin *Hadâiku 'l-Hakâ'ik fî Tekmileti 'ş-Şakâ'ik* adlı kitabının başlıca kaynağıdır.

Hayrü 'l-Kelâm fî'l-Tekassi an Aglâti 'l-Avâm: Arapçadaki hataları hâvîdir. Bağdat'ta 1981'de, Beyrut'ta 1985'te basılmıştır.

Hâşiye alâ Şerhi 'l-Miftâh

Hâşiye Ale 'l-Hidâye Mine 'l-Fıkh

Metn ü Şerh Mine 's-Sarf

Nâdiretü 'z-Zamân fî Târîhi 'l-Yemen

Nisâbü 'l-İhtisâb Tercümesi

²⁶ Bekir Kayabaşı, "Sârbân Ahmed Dîvânı'nda Melâmîlik", *Turkish Studies*, Volume 5/1 Winter 2010, s. 24.

1.1.8.2. Kitaplar

Rescher O., *El-Ikdü 'l-manzûm fî-Zikri 'l-Efâdli 'r-Rûm*, Stuttgart 1934.

1.1.9. Amasyalı İbrahim bin Ahmed

1.1.9.1. Eserleri

El-Hadâik (Şakâ'ik Çevirisi): Yazarın adı eski kaynaklarda geçmez. Kendisi eserinde bildirdiğine göre, öğrenimini bitirdikten sonra Amasya kadısı olmuş, bu görevde iken çeviriyi hazırlamıştır. Eser olduğu gibi çevrilmiş, 998/1590'da Amasya'da tamamlanmıştır²⁷ (Millet Ktp., Emirî, Tarih, nr. 727).

1.1.10. Ambî

1.1.10.1. Eserleri

Dîvân

1.1.10.2. Kitaplar

Çavuşoğlu, Mehmed, ...

1.1.11. Amrî (Amr, Lakabı: Abdülkerim Oğulluğu, ?-930/1523-24)

1.1.11.1. Eserleri

Dîvân: Şairin kaybolan divanındaki şiirleri şiir mecmualarından derleyerek *Dîvân*'ını yeni baştan ortaya çıkarmaya çalışan merhum Mehmed Çavuşoğlu, Amrî hakkında şöyle der: "Bu devirde yaşamış şairlerden yalnız üçünün, Necâtî Bey ile Ahmed Paşa'nın ve Karamanlı Nizâmî'nin divânları elimizdedir. Nizâmî tıpkı onaltıncı yüzyıldaki Figânî gibi şahsiyetini bulmuş, olgunlaşmış bir şair değildir. Amrî, Ahmed Paşa ve Necâtî Bey gibi iki büyük şairden Necâtî Bey'in yoluna gitmiş görünüyor. Tıpkı Necâtî Bey gibi şiirinin yapısında atasözlerinden, deyimlerden alabildiğine yararlanmıştır."²⁸ Mehmed Çavuşoğlu'nun yayımında 1 kaside, 6 musammat, 143 gazel, 24 adet kıt'a, rubai ve müfred yer almaktadır.

²⁷ Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998, s. 355.

²⁸ Ahmet Atilla Şentürk, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, s.155.

1.1.11.2. Kitaplar

Çavuşoğlu, Mehmed, *Amrî: Dîvân (Tenkidli Basım)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1979, 190 s.

1.1.11.3. Tezler

Aktuna, Enver, *Amri Divanı'nın Gramer İndeksi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Günay Karaağaç, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 1992, 280 s.

Bayram, Yavuz, *16. Yüzyıl Divan Şiirinde "Poetika" (Türçe Divanlarda Baki, Nev'i, Fuzuli, Hayali, Taşlıcalı Yahya, Muhibbi, Hayreti, Helaki, Vasfi, Usuli, Amri)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Osman Coşkun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE, Samsun 1995, 205 s.

Karamustafa, Gülden, *Amrî Divanı'nın Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Sebahat Deniz, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul ... (Devam etmekte)

1.1.12. Ârif (Mehmed Ârif, Mahlas: Ârifî, ?-971/1563)

1.1.12.1. Eserleri

Mevlid: 1532 yılında istinsah edilmiş bir mevlid parçasının da bu Ârif'e ait olduğu sanılmaktadır.

Nüzheti'l-Muvahhidîn:

Ravzatü't-Tevhîd: Mesnevî şeklinde "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün" vezniyle yazılmış, tasavvufî bir eser olup 947/1540'ta tamamlanmıştır. Bu mesnevîde bir ezel meclisine katılan kuşların ve çiçeklerin maceraları anlatılmıştır.

Şair eserinde yaşadığı topluma ve bütün insanlığa, kendilerini kurtuluşa erdirecek yolun hakikati bilmek ve ona ulaşmak için mücadele etmekten geçtiği mesajını vermektedir. Buna tasavvufu araç olarak görmekte, şeriat ve tasavvuf ilkelerinin birlikte yaşanması ile insanın olgunluk ve mutluluğa ulaşabileceğini ifade etmektedir.²⁹

Şeh-nâme

²⁹ Kezban Gündüz, *Ravzatü't-Tevhîd Adlı Mesnevi'nin İncelenmesi ve Tenkidli Metni*, (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2006, s. 116.

1.1.12.2. Tezler

Gündüz, Kezban, *Ravzatü't-Tevhîd Adlı Mesnevi'nin İncelenmesi ve Tenkidli Metni* [Perusal of the Masnavi Named Ravzatü't-Tevhid and its criticized text], Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Bahattin Kahraman, Selçuk Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Konya 2006, 841 s.

1.1.13. Arif Efendi

1.1.13.1. Eserleri

Mihr ü Müşterî Çevirisi

1.1.14. Arşî (1562-?)

1.1.14.1. Eserleri

Dîvân

1.1.14.2. Tezler

Kahraman, Bahattin, *Arşî Divanı'nın Tenkidli Metni I-II*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hüseyin Ayan, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1989, 471 s.

1.1.15. Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi, Mahlası: Âşık, 926/1520-979/1571-72)

1.1.15.1. Eserleri

Dîvân: Âşık Çelebi'nin şiirlerini topladığı *Dîvân*'da 14 kasîde, 117 gazel ve musammat bulunmaktadır. Dîvândan ziyade bir dîvânçe niteliğinde olan bu eseri Âşık Çelebi Serfiçe kadısıyken tertip etmiştir. *Dîvân*'ı 55 varaktan ibaret olup, tek nüshası Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî, Manzum Eserler kısmı, nr. 263'te kayıtlıdır.

Et-Tıbrü'l-Mesbûk fî Nasîhati'l-Mülûk Tercümesi: Gazâlî'den çeviridir.

Mecmûa-i Sükûk: Âşık Çelebi'nin sadece Atâî tarafından bahsedilen *Mecmûa-i Sükûk* adlı bir eseri daha bulunmaktaysa da bunun da nüshası henüz ele geçmemiştir.

Meşâ'irü's-Şu'arâ: Bir dönemde yaşamış şairlerden ve eserlerinden bahseden ve şairlerin şiirlerinden örnekler veren şairler tezkiresi geleneğinin Anadolu sahasındaki ürünleri arasında en önde geleni Âşık Çelebi'nin *Meşâ'irü's-Şu'arâ* sıdır. Türk edebiyatının Anadolu sahasında yazılan dördüncü şairler tezkiresidir. Eserde 15. ve 16. yüzyıl şairleri tanıtılmıştır. Âşık Çelebi eserini 976/1568'de Kıratova kadısıyken

tamamlayarak devrin padişahı II. Selim'e sunmuştur. Eser ebce harflerine göre tertip edilmiştir. Tezkirede 426 şair ele alınmış; bunların doğum yerleri, adları, mahlasları, aldıkları görevler, varsa eserleri, ölmüşlerse ölüm tarihleri hakkında bilgi verilerek şiirleri hakkında değerlendirmede bulunulmuş ve örnekler verilmiştir. Âşık Çelebi'nin dikkatli bir gözlemci titizliğiyle ve devrin sosyal hayatına ait renkli ve canlı tespitlerle kaleme aldığı *Meşâ'irü's-Şu'arâ* edebiyat ve kültür tarihimizin hazinelerinden birisidir.

Mi'râcü'l-ayâle ve minhâcü'l-adâle: Şeyhülislam İbn Teymiyye'nin *es-Siyâsetü's-şer'iyye fî islâhi'r-râ'i ve'r-râ'iyye* adlı eserinin II. Selim adına Türkçeye yapılan bir tercümesidir. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde kayıtlı iki nüshası vardır.

Nesayih-ı Mülûk: İmam-ı Gazali'nin *Nesayih-ı Müluk* adlı eserinin tercümesidir.

Ravzatü's-Şühedâ Tercümesi:Hüseyin Vâiz-i Kâşifi'nin aynı isimdeki maktel-i Hüseyin türündeki meşhur Farsça eserinin Türkçe'ye çevirisidir. Eser 1540'dan önce tercüme edilmiştir. Tespit edilen üç nüshasından biri Bibliotheque Nationale'de, bir nüshası Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde, bir nüshası da Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Sigetvar-nâme: Kanunî Sultan Süleyman'ın Sigetvar seferiyle ilgili bir gazavatnâmedir. Mesnevî tarzında kaleme alınan bu eser henüz ele geçmemiştir. Atâî *Zeyl-i Şakâik*'te bu eserden bahseder.

Siyâsetü's-Şer'îye fî İslâhi'r-Râiye Tercümesi

Şehrengîz-i Bursa: Kınalızâde Hasan Çelebi, Sun'î'nin hayatını anlatırken yakın arkadaşı olan Âşık Çelebi'den de bahseder ve onun Bursa güzellerini anlatan bir şehrengiz yazdığını söyler. Âşık Çelebi şehrengizi 948'de (1541) yazdığını bizzat kendisi de söylediği halde eserin nüshasına henüz rastlanmamıştır.

Şerh-i Ehâdis-i Erbain: Atâî'nin bildirdiğine göre Âşık Çelebi'nin iki Hadîs-i Erbain'i vardır. Birisi kendi derlemesi, diğeri ise Kemalpaşazâde'nin Arapça olarak derlediği eserin ve şerhinin Türkçeye tercümesidir. Âşık Çelebi'nin kendi derlemesinin nüshası henüz ele geçmediği halde diğeri *Hadîs-i Erbain Tercümesi* adıyla basılmıştır.

Tercüme-i Ravzatü's-Şühedâ: Hüseyin Vâiz-i Kâşifi'nin maktel türündeki eserinin Türkçeye tercümesidir. Tesbit edilebilen üç nüshası vardır. Ayasofya nüshasının sonu eksiktir.

Tercüme-i Ravzü'l-ahyâr: Muhyiddin Mehmed Hatîbzâde'nin siyasetnâme türündeki eserinin Arapçadan Türkçeye tercümesidir. II. Selim adına çevrilen ve aslında Zemahşerî'nin *Rebî'u'l-ibrâr* adlı eserinin telhisi olan bu eserin iki nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Tercümetü't-Tibri'l-mesbûk fî nasîhati'l-mülûk: İmâm-ı Gazalî'nin Selçuklu sultanı Sencer'in isteği üzerine kendi huzurunda geçen konuşmaların Farsça notlarının Arapçasından Âşık Çelebi tarafından Türkçe'ye tercümesidir. Topkapı Sarayı Müzesi kütüphanesinde bir nüshası bulunmaktadır.

Tetimmetü 'ş-Şakâyıku 'n-Nu'mâniyye (Şakâyıku 'n-Nu'mâniyye Çevirisi): Taşköprizâde tarafından Arapça kaleme alınan *eş-Şakâ'iku'n-nu'mâniyye fî 'ulemâ'i'd-devleti'l-Osmâniyye* adlı eserin Türkçe'ye tercümesidir. Atâî'nin bildirdiğine göre Âşık Çelebi bu eserini Taşköprizâde'ye bizzat kendisi sunmuş, *eş-Şakâ'iku'n-nu'mâniyye* müellifi de, “Mevlânâ biz de Türkî gibi yazmış idik, bîhûde zahmet etmişsiniz” diyerek eserinin tercümeyle ihtiyaç hissettirmeyecek derecede açık ve sade bir Arapçayla yazıldığını, bu tercümeyle boşuna zahmet çekildiğini ifade etmiştir. Nedense Mecdî'nin tercümesi kadar tutulmayan eserin nüshasına da henüz rastlanmamıştır.

Zeylû'ş-Şakâ'ik: *Tetimmetü'ş-Şakâ'ikü'n-nu'mâniyye* adıyla Arapça olarak kaleme alınmıştır. Eserde kırk iki şahsın biyografisi bulunmaktadır. Sokullu Mehmed Paşa'ya sunulmuş olan eserin tam bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır. Berlin Devlet Kütüphanesi'yle Paris Millî Kütüphanesi'nde iki nüshası daha vardır.

1.1.15.2. Kitaplar

Aynur, Hatice – Niyazioğlu, Aslı, *Âşık Çelebi ve Şairler Tezkiresi Üzerine Yazılar*, Koç Üniversitesi, İstanbul 2011, 191 s.

Gökyay, Orhan Şaik, *Aşık Çelebi Tezkiresi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1976, 48 s.

Kılıç, Filiz, *Âşık Çelebi: Meşâ'irü'ş-Şu'ara*, Pera Müzesi Yayınları, İstanbul 2010, 3 cilt, 1739 s.

Owens, G.Meredith, *Meşâ'irü'ş-Şu'ara or Tezkere of Âşık Çelebi*, Cambridge E. J. W. Memorial, London 1971, 598 s.

Tolasa, Harun, *16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi: Sehi, Latifi ve Aşık Çelebi Tezkirelerine Göre*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002, 399 s.

1.1.15.3. Tezler

Biltekin, Halit, *Meşa'irü's-Şu'ara*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1989, 58 s.

Börekçi, Muhsine, *Aşık Çelebi Tezkiresi'nin Sentaks Bakımından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Efrasıyap Gemalmaz, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1988, 185 s.

Bulut, Abdurrahman, *Mi'racu'l-eyale ve Minhacu'l-adale: Aşık Çelebi'nin İbn Teymiyye'den es-siyaset-ş-şer'iyye Çevirisi, ...?* Tezi, Dan.: Sami Erdem, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İstanbul 2011, 73 s.

Çelik, Ahmet, *Aşık Çelebi'nin Mir'racu'l-İyale ve Minhacu'l Adale Eserinin Latinizesi, ...?* Tezi, Dan.: Rahmi Yaran, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Bilim Dalı, İstanbul 2011, 48 s.

Gedik, Sadi, *Meşa'irü's-Şu'ara (198b-221a)*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1989, 68 s.

Gürbüz, Hüseyin, *Meşa'irü's-Şu'ara (221b-241a)*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1989, 68 s.

Hançerlioğlu, Filiz, *Aşık Çelebi Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Cemal Kurnaz, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1988, 358 s.

Kılıç, Filiz, *Meşa'irü's-Şu'ara [İnceleme - Tenkitli Metin] (2 Cilt)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa İsen, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1994, 1313 s.

Orakçı, Cengiz, *Meşa'irü's-Şu'ara (261b-281a)*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1989, 52 s.

Özçelik, Kenan, *Aşık Çelebi, Terceme-i Ravzatü's-şüheda [İnceleme-Metin]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Bilal Kemikli, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa ...

Tolasa, Harun, *Sehî, Latifî, Aşık Çelebi tezkirelerinde Şâir, Tetkik ve Tenkid*, Doçentlik Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1976.

Tür, Yunis, *Meşa'irü's-Şu'ara (181b-198b)*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara ?, 68 s.

1.1.16. Âzerî İbrahim Çelebi (İbrahim [Çelebi], Lakabı: Muallim-zâde, Mahlası: Âzerî, ?-993/1585)

1.1.16.1. Eserleri

Dîvânçe: Nüshası ele geçmemiştir.

Hüsrev ü Şîrîn: Mesnevi içerik olarak Ülkü Çetinkaya³⁰'nın doktora tezinde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Leylâ vü Mecnûn: Azerî Çelebi *Nakş-ı Hayâl*'in girişinde daha önce bir *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisi yazdığını haber vermekteyse de bu eserin nüshasına henüz rastlanamamıştır.

Nakş-ı Hayâl: Beyânî tezkiresinde bu mesnevînin adı *Şebistân-ı Hayâl* olarak geçmektedir. Nizâmî'nin *Mahzen-i Esrâr*'ı tarzında, bir deyişle de Haco-yi Kirmanî'nin *Ravzatü'l-Envâr*'ından esinlenerek yazılmıştır. Mesnevîlerde sık kullanılan “*Müfteîlün Müfteîlün Fâilün*” vezniyle yazılmıştır. Besmele beyti hariç, 3140 beyit olduğu halde Osmanlı Müellifleri'nde 12.000 beyit olarak geçmektedir. Allah'ın birliği, tevekkül, uzlet, sabır, aşk, hüsün, gurur, üzüntüden kurtulmak, sükûtun kıymeti, Allah'a güvenmek, yemeğe düşkünlük, uykuya düşkünlük, çalışmak, ilim öğrenmek, dünyaya aldanmayıp âhirete hazırlanmak gibi konuları işleyen dinî ve ahlâkî mahiyette didaktik bir eser olan mesnevînin telif tarihi 987/1579'dur.

1.1.16.2. Kitaplar

Azerî İbrahim Çelebi, *Nakş-ı Hayal*, Asır Matbaası, İstanbul 1900, 85 s. (Osmanlıca)

1.1.16.3. Tezler

Baykaldı, Remzi, *Azerî İbrahim Çelebi ve Nakş-ı Hayal Mesnevisi (İnceleme-Metin)*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Cihan Okuyucu, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1994, 316 s.

Çetinkaya, Ülkü, *Aşk Mesnevilerinde Kadın: Yusuf u Züleyha ve Husrev ü Şirin Mesnevileri* [Woman in love mesnevis: Yusuf u Züleyha and Husrev ü Şirin mesnevis], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. İsmail Ünver, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 2008, 960 s.

³⁰ Ülkü Çetinkaya, *Aşk Mesnevilerinde Kadın: Yusuf u Züleyha ve Husrev ü Şirin Mesnevileri*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 2008, 960 s.

1.1.17. Azmî Efendi (Pîr Mehmed/Muhammed, Lakabı: Defterdârzâde, ?-990/1582)

1.1.17.1. Eserleri

Enîsü'l-Ârifîn: Hüseyin Vâiz'in ünlü *Ahlâk-ı Muhsinî*'sinin çevirisidir. Azmî Efendi tarafından 974/1566 yılında "Enîsü'l-ârifîn" adıyla yapılmıştır. Kişinin ahlâkını güzelleştirmesi hususunda sahip olması gereken hasletlerin anlatıldığı bu eser, Osmanlı klasik döneminde ahlâk anlayışının bir numunesini sunmaktadır. Bu eser de aslı gibi kırk bölümden oluşmaktadır. Ancak mütercim çeviride aslına bağlı kalmamış, yer yer kısaltmalar ve eklemeler yapmıştır. Nüshalarının çokluğuna bakıldığında, *Ahlâk-ı Muhsinî* tercümeleleri arasında en çok okunan ve rağbet gören çevirinin *Enîsü'l-ârifîn* olduğu söylenebilir. Bu tercümenin yurtiçi ve yurtdışındaki yazma eser kütüphanelerinde birçok nüshası bulunmaktadır.

Mekârimü'l-Ahlâk

Mihr ü Müşterî (Mihr ü Mâh): II. Selim'in emriyle Hoca Muhammed Assâr'ın aynı adlı mesnevîsinin bin beyit kadarını çevirmiş, tamamlayamamıştır. Ölümünden sonra oğlu Azmî-zâde Hâletî, babasının çevirisini tamamlamak amacıyla beş yüze yakın beyit eklemişse de tamamlayamamıştır.

Pend-nâme-i Azmî yahud Terceme-i Pend-nâme-i Attâr: Müellifin *Enîsü'l-Ârifîn* adıyla kaleme aldığı ahlâk kitabının sonunda yer verdiği nasihatnâme tarzında küçük hacimli bir eserdir.

1.1.17.2. Kitaplar

Ceyhan, Adem, *On Altıncı Asır Osmanlı Âlimlerinden Azmî Pîr Mehmed Bey ve Dîvânı*, Manisa 2006, 175 s.

Ergun, Sadettin Nüzhet, "Azmi", *Türk Şairleri*, Bozkurt Basımevi, İstanbul 1936.

1.1.17.3. Tezler

Kocaer, Sibel, *Pendnâme-i Azmî'nin Osmanlı Nasihatnâme Geleneğindeki Yeri [The place of Pendnâme-i Azmî in the Ottoman nasihatnâme tradition]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Kalpaklı, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, SBE, Ankara 2009, 116 s.

1.1.18. Bâbür Şah (Gazi Zâhirüddîn Muhammed Bâbür b. Ömer Şeyh Mirzâ, Lakabı: Hazret-i Firdevs-Mekânî, Hazret-i Giti-Sitani (Cihan Fatihî), 6 Muharrem 888/14 Şubat 1483- 6 Cemâziye'l-Evvel 937/25 Aralık 1530)

1.1.18.1. Eserleri

Aruz Risâlesi: Bu risâlede Türkler tarafından aruzla yazılan bazı nazım şekilleri hakkında bilgi verilmiştir. Eser; tuyuğ, koşuk, uruştek ve Türkî nazım şekillerinin vezinlerinin yanı sıra Türk ve Fars şiirlerinden de bolca örnekler içermektedir. Risâlenin bir nüshası Paris'te bulunmaktadır.

Bâbür-nâme (Vekâyinâme-i Pâdişâhî/Vâkı'at-ı Bâbüri/Bâbüriye): Bâbür'un hiç şüphesiz en önemli eseri "*Vekâyi*" adını verdiği hatıratıdır. "*Babur-nâme*" adıyla da anılan eser on beşinci asrın sonu ile on altıncı asrın birinci yarısında Maverâünnehir, Horasan ve Hisdistan'daki olaylardan bahseden önemli bir tarihi kaynaktır. Bâbür, eserinde hatıralarını samimi ve açık bir ifadeyle kaleme almıştır. *Babur-nâme*, tereddütsüz Çağatay nesrinin bir şaheseri kabul edilebilir. Batı dillerine de tercüme edilen eserin İlminskiy tarafından Kazan nüshası, Annette S. Beveridge tarafından da Haydar-âbâd nüshası faksimile olarak yayınlanmıştır.

Dîvân: Bâbür'ü Çağatay edebiyatının şiirde Nevâî'yi takip eden büyük temsilcisi olarak tanıtan dîvânı, onunkiler kadar hacimli olmamasına karşılık, orijinal yönler taşıyan seçme ve kuvvetli şiirleriyle Bâbür'ün değerini ortaya koymaya yetmiştir. Kadı Burhâneddin ve diğer bazı şair hükümdarları gibi klâsik divanlar tarzında ve alfabetik bir tertipte olmayan bu divanda şiirlerinin kronolojik bir sıraya göre yer almış olacakları yolunda bir görüş vardır. Bâbür'ün dîvânının birçok nüshaları bulunmaktadır. Rampur nüshası Denison Ross tarafından, Paris Bibliotheque nüshası ise A. Samoyloviç tarafından yayınlanmıştır. Halis Efendi Kütüphanesi'ndeki nüsha ise eski harflerle Fuâd Köprülü tarafından yayınlanmıştır.

Mübeyyen: Yazıldığı sırada on bir, on iki yaşlarında bulunan oğlu Kâmrân Mirza'ya öğüt olarak Hanefî fihmına dair bazı konu ve meseleleri izah gayesiyle kaleme aldığı 2000 mısralık bir mesnevîdir. Aruzun hafif bahrinde "*Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fâ'ilün*" veznindeki bu küçük eser beş fasıl üzerine tertip edilmiştir. İçinde ebced hesabı ile düşürülmüş tarihten başka Aruz Risâlesi'nde de verdiği tarih 928'de (1522) yazıldığını göstermektedir. Sefer esnasında tamamlandığından önce sefer ve misafirlik ahkâmına yer verilen risalede oruç, zekât ve vergi konuları üzerinde durulmaktadır.

Mübeyyen'in adı bazı yerlerde *Der Fıkh-ı Mübeyyen* veya *Fıkh-ı Bâbüri* şeklinde de geçer.

Risâle-i Vâlidîyye Tercümesi: XV. asırda Timurlular çağında Mâverâünnehir ülkelerinde büyük mânevi nüfuzu olan Nakşibendî Hâce Ubeydullah Ahrâr'ın babası Mahmud Şâşî'nin dileği dolayısıyla yazdığı için Vâlidîyye diye adlandırdığı Farsça tasavvufî ahlâk risâlesinin manzum tercümesidir. Eser remel bahrinin “*Fe'ilâtün Fe'ilün*” vezni üzerine 243 beyitlik mesnevi şekline konulmuştur.

Vesâyâ-nâme: Oğlu için yazdığı *Vesâyâ-nâme* atfedilmiştir.

1.1.18.2. Kitaplar

Arat, Reşit Rahmeti (Çev.), *Baburnâme: Babur'un Hâtıratı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, 622 s.

....., *Baburnâme / Gazi Zahirüddin Muhammed Bâbur*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2006, 855 s.

....., *Vekayi: Babur'un Hâtıratı, Cilt I*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1987, 128 s.

....., *Vekayi: Babur'un Hâtıratı, Cilt II*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1987, 678 s.

Arûz Risâlesi, Zahirüddin Muhammed Bâbur, Moskova 1972.

Beveridge, Annette S., *The Baber-nâme Fac-simile*, S. J. W. Gibb Memorial Vol. I, Leyden –London 1905.

Bilkan, Ali Fuat (Haz.), *Babür: Risâle-i Vâlidîyye Tercümesi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2001, 83 s.

Dilgöl, Mustafa, *Babür Şah*, Sıralar Basımevi, İstanbul 190?, 16 s.

İlminsky, N. İ., *Baber-nameh Dzagataice, Ad fidem codicis Petropolitani*, Kazan 1857.

Ülkütaşır, M. Şakir, *Babür Şah*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1946, 31 s.

Yücel, Bilal, *Babür Divanı (Gramer-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1995, 575 s.

Ross, Denison, *Dîvân-i Bâbur Pâdişâh*, JASB, 1910.

Samoyloviç, Aleksandr N., *Mecmu'a-i Eş'âr-i Bâber Pâdişâh*, Petrograd 1917.

Seyhan, Tanju Oral (Haz.), *Mübeyyen der fıkh: Giriş-Metin-Dizin Tıpkı basım / Hindistan İmparatoru, 1483-1530, Babur*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2004, 351 s.

Thackston, W.M. (Haz.), *Zahirüddin Muhammed Bâbur Mirza: Bâburnâme* (I. Kısım: Fergana ve Transoxiana) (Çağatayca Aslı Abdürrahim Hanhanan'ın Farsça Tercümesi ve İngilizcesi), Harward University Press, Harward 1993.

....., *Zahirüddin Muhammed Bâbur Mirza: Bâburnâme* (II. Kısım: Kabul) (Çağatayca Aslı Abdürrahim Hanhanan'ın Farsça Tercümesi ve İngilizcesi), Harward University Press, Harward 1993.

....., *Zahirüddin Muhammed Bâbur Mirza: Bâburnâme* (III. Kısım: Hindistan) (Çağatayca Aslı Abdürrahim Hanhanan'ın Farsça Tercümesi ve İngilizcesi), Harward University Press, Harward 1993.

....., *Baburname=Baburnama, Zahirüddin Muhammed Babur Mirza*, (Yay.: Gönül Alpay, Şinasi Tekin, Harvard University, 1993.

1.1.18.3. Tezler

Ceylan, Nimet, *Gazi Zahirüddin Muhammed Bâbur Mirza'nın Eserlerindeki İkilemeler [Reduplications in the masterpieces By Gazi Zahirüddin Muhammed Babür Mirza]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. A. Deniz Abik, Çukurova Üniversitesi, SBE, Türk Edebiyatı Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı anabilim Dalı, Adana 2009, 494 s.

İnkaya, Sevda, *Babür Şah*, Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul 1996, 63 s.

Koç, Bilal, *Babürlüler Devleti'nin Kurucusu Babür Şah'ın Dış Siyaseti [Founder of the Babur's Empire Shah-i Babur foreign of policy]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Altan Çetin, Gazi Üniversitesi, SBE, Tarih Anabilim Dalı, Ankara 2011, 147 s.

Pırlanta, İsmail, *Babür Şah ve Babürlü Devleti'nin Kuruluşu [Babur Shah and foundation of Babur state]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sebahattin Samur, Erciyes Üniversitesi, SBE, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Kayseri 2001, 95 s.

Şen, Mesut, *Babürname: Gazi Zahirüddin Muhammed Babur Giriş-Metin (Kabil ve Hindistan Bölümleri) Açıklamalı Dizin*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Maskali (Gürsoy) Emine, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1993, 318 s.

1.1.19. Bağdatlı Rûhî (Osmân, Lakabı: Rûhî-i Bağdâdî, 1548-1014/1605-06)

1.1.19.1. Eserleri

Dîvân: Rûhî'nin tek eseri mürettep *Dîvân*'ıdır. *Dîvân, Külliyyât-ı Eş'âr-ı Rûhî-i Bağdadî* adıyla İstanbul'da 1287/1870 yılında basıldı. Divan'da 1058 gazel, 33 kaside ile Rûhî'nin en güçlü, en etkileyici yönünü ortaya çıkaran, Rûhî'yi adeta ölümsüzleştiren, en ünlü eseri *terkib-i bendî* vardır. Türk Edebiyatında kendi tarzının en başarılı örneği sayılır. Rûhî'nin, Şam'da bulunduğu sırada yazdığı, Tanzimat devri şairlerinden Ziya Paşa ile Muallim Naci'ye gelinceye kadar bir çok şairin nazireler kaleme aldığı bu eser 17 benttir ve her bent 16 mısradır. *Terciibend-Ruhî ile Sami'nin ve Ziya Paşanın Naziresi* adıyla basıldı (İst. 1304/1886). Bu şiirde, hırsa kapılanları, şan-şöhret peşinde koşanları, zalimleri, riyakârları, ham sofuları ve sahte dervişleri eleştirmiştir.³¹

1.1.19.2. Kitaplar

Ak, Coşkun, *Bağdatlı Ruhi, Hayatı Edebi Kişiliği ve Divanı'ndan Seçmeler*, Gaye Kitabevi, Bursa 2000, 222 s.

....., *Bağdatlı Rûhî Divanı [Karşılaştırmalı Metin], 2 c.*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa 2001, 1062 s.

Divan Edebiyatından Seçmeler: Ahmed Paşa'dan, Sinan Paşa'dan, Fuzuli'den, Baki'den, Bağdatlı Ruhi'den, Evliya Çelebi'den, Nedim'den, Şeyh Galib'den, Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'den Seçmeler, Ankara 1970, 289 s.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Nesîmî, Usûlî, Rûhî: Hayatı, Sanatı, Şiirleri*, Yeni Matbaa, İstanbul 1953, 125 s.

Külliyyât-ı Eş'âr-ı Rûhî-i Bağdâdî, 1287/1870, 365 s.

Öztoprak, Nihat, **Rûhî**, Timaş Yayınları, İstanbul 2001, 133 s.

Tanyaş, Hamza, *Bağdatlı Ruhi ve Ziya Paşa: Terkibi bentler ve terci-i bentler*, Kavaklıdere Kültür Yayınları, Ankara 1995, 116 s.

Uraz, Murat, *Bağdatlı Ruhi, Hayatı, Şahsiyeti, Şiirlerinden Seçme Parçalar*, Kültür Basımevi, İstanbul 1941, 60 s.

³¹ "Rûhî", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, VII, 364-65.

1.1.19.3. Tezler

Ak, Coşkun, *Bağdatlı Ruhi: Hayatı, Sanatı, Eseri ve Bütün Şiirlerinin İncelenmesi*, Doçentlik Tezi, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum 1982, 427 s.

Aygün, Zeynel A., *Bağdatlı Ruhi Divanı'nda Rind ve Zahid Tipleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mine Mengi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 1993, 107 s.

Buyruk, İbrahim Etem, *Bağdatlı Ruhi Divanında Sosyal Hayat*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Semra Tunç, Selçuk Üniversitesi, SBE, ... (Devam etmekte)

Dilçin, Cem, *Ruhî-i Bağdadî'nin Kasideleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu, Ankara Üniversitesi 1975.

1.1.20. Bahârî (Ali, Mahlası: Kemâlî, Bahârî, 1492-1551)

1.1.20.1. Eserleri

Dîvân: Olduğu söylenmektedir.

Üngürüs Fetih-nâmesi: 932/1526'daki Macaristan seferini betimleyen üç yüz beyti aşkın bir manzumedir.

1.1.21. Bâkî (Mahmûd Abdülbâkî, Unvanı: Sultânü 'ş-Şu'arâ, 933/1526-27, 23 Ramazan 1008/7 Nisan 1600)

1.1.21.1. Eserleri

Dîvân: Bâkî *Dîvân*'ını, ilk defa Kanunî Sultan Süleyman'ın isteğiyle onun sağlığında tertip etmiştir. İçersinde münâcât ve nât gibi doğrudan dini konulara yer veren şiirlere hiç tesadüf edilmemesi bakımından şâirin temayülünü ve fikri yapısını aksettiren *Dîvân*'da Arapça ve Farsça bazı manzumeler de yer alır. Edebî bakımdan kıymet ifade etmeyen bu Arapça ve Farsça manzumeler, devrin bir geleneğine uyarak her üç dilde de şiir yazabildiğini ispat gayesiyle *Dîvân*'a alınmıştır.

*Dîvân*da 27 kaside vardır. Bunlardan dördü Kanunî'ye, biri II. Selim'e, üçü III. Murad'a ve dokuzu III. Mehmed'e sunulmuştur. Geriye kalan on kaside ise devletin ileri gelenleri için yazılmıştır. Bâkî *Dîvân*'ında ayrıca, biri Kanunî'nin ölümü için yazdığı meşhur mersiye ve diğeri de Mihrimah Sultan mersiyesi olmak üzere iki adet terkibibent, III. Murad'ın tahta geçişi üzerine yazdığı bir terciibent, bir muhammes, altı

tahmis yer alır. Gazeliyât kısmında 619 gazel mevcuttur. Bunlardan başka Dîvân'ın sonlarında bir kıt'a-i kebîre, 19 kıt'a, 4 nazm, 1 tarih, 38 beyit, 8 Farsça gazel, 3 tahmis, 3 mesnevi ve 3 matla bulunmaktadır. Yalnız Türkiye kütüphanelerinde ve hususi ellerde şairin sağlığında yazılmış ondan fazla nüshası vardır. Ölümünden sonra istinsah edilenlerle divanının kitaplıklardaki sayısı 100'den fazladır.

Fezâ 'il-i Mekke: Yine Sokullu'nun emriyle Mekke kadılığı esnasında, XVI. asır Arap müelliflerinden Kutbeddin Muhammed b. Ahmed el-Mekkî'nin *el-Î'lâm fî ahvâli beledi'llâhi'l-harâm* adlı eserinden yaptığı tercümedir. 987'de (1579) tamamlayıp Medine kadılığından azli üzerine İstanbul'a döndüğünde III. Murad'a takdim etmiştir. Eser Mekke'nin tarihinden ve bilhassa Osmanlı sultanlarının oradaki hayratından bahsetmektedir. Çeşitli kütüphanelerde nüshaları vardır. Bunlardan en mükemmeli Köprülü Kütüphanesi'nde olanıdır (nr. 206).

Fezâ 'ilü'l-Cihâd: Muhyiddin Ahmed b. İbrahim'in *Meşâriü'l-eşvâk ilâ mesâiri'l-uşşâk* adlı Arapça eserinin tercümesidir. Cihadın faziletlerinden hareketle müslümanları cihada teşvik eden bu eseri Bâkî, Sokullu Mehmed Paşa'nın emriyle 975'te (1567) Türkçeye çevirmiştir. Otuz üç bâbdan meydana gelen eserin baş taraflarında Bâkî'nin bazı manzûmeleri bulunur. Önsözü ağır bir dille kaleme alınan eserin asıl tercüme kısmı sade ve güzel bir Türkçe örneğidir. Şâirin kendi el yazısıyla bir nüshası Millet Kütüphanesinde (Ali Emîrî, Şer'iyye, nr. 1286) kayıtlı olup müze kısmındadır.

Hadîs-i Erba'în Tercümesi: Bâkî'nin Eyüp Medresesi müderrisiyken yaptığı bu tercüme Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin rivayet etmiş olduğu hadislerden kırkının tercüme, şerh ve izahıdır. Ancak eserin yazması henüz bulunamamıştır.

Me'âlimü'l-Yakîn fî Sireti Seyyidi'l-Mürselîn (El-Mevâhibü'l-Ledünniye): Şehâbeddîn Ahmed b. Hatîb el-Kastallânî'nin *el-Mevâhibü'l-ledünniyye bi'l-minahi'l-Muhammediyye* adlı siyer kitabının tercümesidir. Bâkî bu tercümeyi Sokollu Mehmed Paşa'nın emriyle, yüzden fazla kaynağa başvurarak, Şâfiî mezhebine bağlı bulunan müellifin çeşitli münasebetlerle bu mezhebe dayalı olarak yaptığı fikhî izahları tercüme sırasında Hanefî mezhebinin görüşlerine çevirmiş, çeşitli ilâve ve çıkarmalarla kitap üzerinde telif denecek derecede değişiklikler yapmıştır. Gördüğü rağbet dolayısıyla birçok yazma nüshası olan eserin İstanbul'da üç de baskısı gerçekleştirilmiştir (1261, 1313-1316, 1322-1326).

1.1.21.2. Kitaplar

- Bâkî Divânı**, Almancaya tercüme: Joseph von Hammer-Purgstall, London 1971.
Çavuşoğlu, Mehmed, **Bâkî ve Divânından Örnekler**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2001, 157 s.
- Divân-ı Bâkî**, Muzika-i Hümayûn Litografya Tezgâhı, İstanbul 1859.
Doğan, Muhammed Nur, **Bâkî**, Şule Yayınları, İstanbul 2000, 159 s.
- Duru, Necip Fazıl – Okumuş, Sait (Haz.), **Bakî Divanı Şehrin Notları / Ali Nihad Tarlan**, Fon Yayıncılık, Ankara 2003, 154 s.
- Dvorak, Rudolf, **Bâkî's Dîwân, Ghazalijât**, 2. c., Leiden 1908-1911.
- Ergun, Sadeddin Nüzhet, **Bâkî: Hayatı ve Şiirleri**, Sühûlet Kitap Yurdu, İstanbul 1935, 502 s.
- Eyüboğlu, İsmet Zeki, **Bâkî**, Kıtâş Yayınları, İstanbul 1972, 191 s.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, **Bâkî**, Türk Neşriyat Yurdu, İstanbul 1932, s. 111.
- Hatipler, Mustafa, **Aşk, Hüzün ve Bakî**, Lamure Yayınları, İstanbul 2009, 64 s.
- İpekten, Haluk, **Bâkî, Hayatı, Sanatı, Eserleri**, Akçağ Yayınevi, Ankara 2003, 189 s.
- Kaplan, Mahmut, **Bâkî: Güzellik-Aşk-Şiir**, Öncü Kitap, Ankara 2010, 85 s.
- Kudret, Cevdet, **Divan Şiirinde Üç Büyükler 2: Bâkî**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2003, 160 s.
- Küçük, Sabahattin, **Bâkî Dîvân: Tenkitli Basım**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yükek Kurumu Yayınları, Ankara 1994, 472 s.
-, **Bâkî ve Divanından Seçmeler**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, 427 s.
- Külekcî, Numan, **Bakî: Hayatı, Kişiliği ve Sanatı, Eserleri, Şiirleri**, Toker Yayınları, İstanbul 2002, 224 s.
- Mütevellî, Semir Receb Muhammed, ...
- Olgun, Tahir, **Bâkî'ye Dâir**, Aydınlık Basımevi, İstanbul 1938, s.96.
- Pala, İskender, **Şahane Gazeller: Bâkî**, Kapı Yayınları, İstanbul 2004, 80 s.
- Rypka, Prof. J., **Bakî als Ghazeldichter**, Prague 1926, 200 s.
- Sami, Şemseddin, **Bâkî'nin Eş'âr-ı Müntehabesi**, Mahmud Bey Matbaası, İstanbul 1900, 112 s.

Tarlan, Ali Nihad, *Bâkî Divanı Şerhi Notları*, Editör: N. Fazıl Duru, Sait Okumuş, Meneviş Yayınevi Ankara 2003, 154 s.

Timurtaş, Faruk Kadri, *Bâkî Divanı'ndan Seçmeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, 426 s.

Uler, Yıldırım, *Baki: Hayatı, Edebi Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklmaları*, Akçağ Yayınevi, Ankara 1998.

Uraz, Murad, *Bâkî: Yetiştığı Asır, Hayatı, Şahsiyeti ve Şiirlerinden Parçalar*, Tefeyyüz Kitabevi, İstanbul 1938, s. 80.

Uzungüngör, İhsan (Çev.), *Mevahib-i Ledünniye, Şerh: Mahmud Abdalbaki*, Semerkand Yayınları, İstanbul 1972, 386 s.

Yesirgil, Nevzat, *Bâkî Hayatı, Sanatı, Şiirleri*, Varlık Yayınları, İstanbul 1953, s. 136.

1.1.21.3. Tezler

Akçaat, Bilal, *Baki Divanı'nın Dil ve Üslup Bakımından Tahlili [Analysis of Baki Divanı in the viewpoint of language and style]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. İ. Çetin Derdiyok, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 2000, 137 s.

Akyol, Şadiye, *Baki Divanı'ndaki Soyut Kavramların Tahlili [The Analyses of abstract concepts of Baki's Divanı]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Muhammet Nur Doğan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2002, 344 s.

Aslan, Zehra Koçak, *Baki Divanı'nda Sevgili ve Sevgiliye Ait Fiziki Unsurlar*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Nihat Öztoprak, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2001, 285 s.

Bayram, Yavuz, *16. Yüzyıl Divan Şiirinde "Poetika" (Türçe Divanlarda Baki, Nev'i, Fuzuli, Hayali, Taşlıcalı Yahya, Muhibbi, Hayreti, Helaki, Vasfi, Usuli, Amri)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Osman Coşkun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE, Samsun 1995, 205 s.

Caran, Mümtaz, *Divan Şiirinde Kozmik Unsurlar (15, 16, 17 ve 18. Yüzyıl Şairlerinden Ahmet Paşa, Necati Bey, Fuzuli, Baki, Nef'i, Na'ili, Nedim ve Şeyh Galib'in Kasidelerinde Kozmik Unsurlara Bakış ve Kozmik Unsurları Kullanış Tarzlarının Karşılaştırılması) [Cosmic items dewan poetry (comparison and overview of 15, 16, 17, and 18th century poets of Ahmet Paşa, Necati Bey, Fuzuli, Baki, Nef'i,*

Na`ili, Nedim and Şeyh Galib`'s qasides cosmic contents and styles], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Şener Demirel, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2003, 90 s.

Çakım, Burhanettin, *Bâkî'nin Kanûnî'ye Sunulan Kasideleri Üzerine Yorumlar*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ahmet Atillâ Şentürk, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1997.

Çarlıoğlu, Abdulkaki, *Bâkî'nin Gazellerinde Sosyal Hayatın İzleri [Signs of social life in Bâkî's odes]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Güneş, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kütahya 2011, 178 s.

Çoban, Özgür, *Divan Şiirinde Rind ve Zahid Portresi [Rind and zahid within classic poetry]* (Ahmed Paşa, Fuzûlî, Bâkî, Nefî, Nedîm, Şeyh Gâlib Divanlarında), Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hikmet Feridun Güven, Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Afyon 2002, 116 s.

Dadaş, Cevdet, *Bâkî, Fezâ'ilü'l-Cihâd [Metin-Değerlendirme-İndeks]*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Kaşif Yılmaz, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 1995, 561 s.

Deniz, Ruşen, *Baki'nin Me'alimü'l-Yakin fi-Sireti Seyyidi'l-Mürselin Adli Eserindeki Tümleme Birleşik Cümleler*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mertol Tulum, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1993, 35 s.

Deniz, Sabahat, *16. Yüzyıl Bazı Divan Şairlerinin Türkçe Divanlarında Kozmik Unsurlar (Baki-Fuzuli-Hayali Beğ-Nev'i-Yahya Beğ)*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nejat Sefercioğlu, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1992, 463 s.

Ercaç, Canay, *Baki'nin Gazellerinde Simetri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Emre Özyıldırım, Doğu Akdeniz Üniversitesi, SBE, Kıbrıs 2004, 174 s.

Erdoğan, Murat, *Baki Divanı'nda Bitkiler ve Çiçekler [Plants and flowers in Baki's Divan]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Zülfi Güler, Fırat Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Elazığ 2007, 173 s.

Gültekin, Gül, *Bâkî Divanı'ndaki Kelime Grupları ve Söz Varlığı [The word groups in Bâkî's]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. M. Mehdi Ergüzel, Sakarya Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sakarya 2008, 881 s.

Gün, Mesut, *Baki ve Nefi Divanlarında Övgü [Praise in baki and Nefi Divans]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mine Mengi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Adana 2002, 223 s.

İbiş, Mehmet, *Karacaoğlan ve Baki'de Aşk [Karacaoğlan and Baki's love]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ensar Aslan, Dicle Üniversitesi, SBE, Diyarbakır 1998, 126 s.

İnci, Günay, *Baki'nin Gazellerinde Teşbih*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdulkadir Gürer, Anadolu Üniversitesi, SBE, Eskişehir 2007, 128 s.

Kandemir, Fatma, *Bâkî ve Nedîm'in Gazellerinde Sevgilideki Güzellik Unsurları [Beauty elements of Bâkî and Nedîm's ghazels]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ayşegül Mine Yeşiloğlu, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 2008, 472 s.

Kartal, Nuray, *16. Yüzyıl Şairlerinden Baki, Fuzuli, Hayali, Nev'i ve Yahya Bey Divanlarında Bitkilerle İlgili Bazı Hususiyetler*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nejat Sefercioğlu, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1994, 621 s.

Keklik, Murat, *Baki'nin Gazellerinde Anlam Çerçevesi [Meaning frame in Baki's gazels]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Muhsin Macit, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Van 2006, 116 s.

Kılıç, Zülküf, *Baki Divanı'nda Ses ve Seslenme Esasına Dayanan Sanatlar [The Literary arts which are on voice and calling in Baki Divanı]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Zülfi Güler, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2001, 141 s.

Konuk, Selman, *16. Yüzyıl Dîvan Edebiyatı Temsilcilerinden Fuzûlî ve Bâkî'de Dünya ve Ölüm Düşüncesi [The consideration of world and death in Fuzûlî and Bâkî whom are the representatives of dîvan literature in the 16th century]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Kemal Kahramanoğlu, Selçuk Üniversitesi, SBE, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Konya 2009, 125 s.

Küçük, Sabahattin, *Bâkî Dîvânı Üzerine Bir İnceleme*, Doktora Tezi Dan.: Prof. Dr. Kaya Bilgegil, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1982, 598 s.

Mum, Cafer, *Hafız-ı Şirazi ve Baki'de Rindlik*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Sadık Armutlu, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1999, 276 s.

Mütevellî, Semir Receb Muhammed, *Bâkî: Hayâtuhû ve Âsâruhû*, Yüksek Lisans Tezi, Kahire Üniversitesi, 1977, 203 s.

Özmen, Ali, *16. Yüzyıl Şairlerinden Bâkî, Fuzûlî ve Hayâlî Bey Divanlarında Gül Mazmunu* [*Rose mazmun in the Poetry Books (Divan's) of Bâkî, Fuzûlî and Hayâlî Bey, who were the poets of sixteenth century*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Rıza Özüygun, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, SBE, Tokat 2012, 197 s.

Öztürk, Furkan, *Baki Divanı Sözlüğü [Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük]* [*Bakî's divan glossary [concordance and functional glossary]*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 2007, 1274 s.

Pekyürek, Emre, *Baki Divanı'nda Maddi Kültür* [*Material culture in Baki Divan (council)*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Dr. Burhan Kaçar, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tokat 2007, 666 s.

Soyyığıt, İsmail, *Baki'nin Kasidelerinde Edebi Tasvirler* [*The literary descriptions in Baki's kasidas*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Muhammed Nur Doğan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, 145 s.

Şahin, Esmâ, *Bâkî Divanı'na Göre 16. Yüzyıl Osmanlı Toplum Hayatı* [*16th century Ottoman social life according to the Divan of Baki*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Muhammed Nur Doğan, İstanbul SBE, İstanbul 2011, 855 s.

Tergip, Ayhan, *Bâkî'nin Meâlîmü'l-Yakîn Adlı Eseri Üzerinde Dil İncelemesi (Metin-Sözlük)* [*A language analysis on Baki's mealimal-Yakîn (text-dictionary)*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Özkan, İstanbul Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2010, 1143 s.

Toçoğlu, Nurdan Tuhfe, *Necati Beyi, Bâkî, Nefî ve Nedim'de Doğa'dan Mekân'a Dönüşüm* [*The transformation from nature to space in Necati Bey, Bâkî, Nefî and Nedim*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nuran Tezcan, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara 2008, 137 s.

Töre, Emre, *Bâkî'nin Gazellerinin Estetik Çözümlemesi ve Eğitim Sürecinde Kullanımı* [*Analysis aesthetic of Bâkî's ghazals and use of the process education*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. İlhan Genç, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2011, 303 s.

Turhan, İsmail Hakkı, *Baki'nin Mevahibü'l-Ledünniye Tercümesinde Karmaşık Birleşik Cümle Tipleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mertol Tulum, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1992, 86 s.

Uluçay, Mustafa, **Bâkî: Mealimü 'l-Yakin, Giriş-Metin-Notlar-Sözlük** [*Mealimü 'l-Yakin, introduction, text, notes, dictionary*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Özkan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1999, 127 s.

Vurgun, Melike, **Baki Divanı'nda Söz Varlığı** [*The word existence of Baki Divanı*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Mustafa Öner, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 2006, 1175 s.

Yağcıoğlu, Songül Aydın, **Fuzuli ve Baki Divanlarının Karşılaştırılması** [*Comparative of Fuzuli's divan and Baki's divan*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2009, 568 s.

Yıldırım, Mehmet, **Baki Divanı'nda Anlam Sanatları** [*Semantics arts in the Baki Divanı*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Zülfü Güler, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2002, 94 s.

Yıldırım, Veysel, **Baki Divanı'nda Siyasi ve Askeri Unsurlar** [*Political and military elements in the collected poems of Baki*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Zülfü Güler, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1996, 100 s.

Yıldızhan, Rizvan, **Fuzuli, Baki, Nefi ve Nedim Divanlarında İç Mekan**, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mine Mengi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 1997, 305 s.

1.1.22. Bâli (Dîvân-ı Dârü 'l-hadîs mütevellîsi Bâli Çelebi el-Edirnevî)

1.1.22.1. Eserleri

Dîvân: Kendi hattıyla 995/1587'de tertip edilen *Dîvân*'ında 1 na't, 1 suriyye, II. Selim, III. Murad ve devrin büyüklerine sunulan bir kısmı fetihlerle ilgili 16 kaside, Edirne'deki taun ile ilgili 1 mersiyye, 1 hazâniyye ve 178 gazel vardır. Gazellerinde Bakî başta olmak üzere Zâtî, Hayâlî, Necatî, Ahî, Şems Paşa (Şemsî), Yahyâ (Taşlıcalı), Emrî (Edirneli), Sultan Selim, Kemâl (Paşazâde) ve Hayretî'yi tanzir eden Bâli'nin şiirlerinin sade, samimî ve başarılı olduğunu söylemek mümkündür.

Gülşen-i Meânî, İntihâbü 't-Tevârîh, Tasavvufa ait dört risâle: Bâli Çelebi, *Dîvân*'ının önsözünde adı geçen risâlelerinin olduğunu zikrediyorsa da bu eserlere ulaşamamıştır.

1.1.22.2. Tezler

Sinan, Betül, *Bâlî Çelebi ve Divanı (2b-35a) [Bâlî Çelebi ve his Divan (2b-35a)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Günay Kut, Boğaziçi Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2004, 241 s.

Yaşar, Muhammed, *Bâlî: Hayatı, Edebî Kişiliği, Divanının Tenkitli Metni (İnceleme-Metin) [Bali's life and his literary personality the criticism text of collection of poems (examination-text)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Sevgi, Selçuk Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Konya 2005, 382 s.

1.1.23. Basîrî (Mehmed b. Ahmed b. Ebü'l-Meâlî el-Murtazâ, Lakabı: Alaca Basîrî, ?-941/1534-35)

1.1.23.1. Eserleri

Bengînâme: Tarih düşürmede de usta bir şair olan Basîrî'nin *Bengînâme* adlı bir eserinden söz edilmekteyse de (Âşık Çelebi, *Meşâirü's-Şu'arâ*) bu esere de henüz rastlanmamıştır.³²

Farsça Dîvân: Bilinen tek nüshası şairin kendi hattı ile yazılmış olup Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Âşir Efendi, nr. 292). Bu nüshanın başında Hâce-i Cihân Mahmûd b. Muhammed el-Gilâni'nin *Riyâzetü'l-inşâ'* adlı eseri vardır. Bu dîvân bir mukaddime, iki tevhid, yirmi üç kaside, 121 gazel ve çoğu tarih kıt'alarından ibarettir.

Letâif: Basîrî'ye asıl şöhretini kazandıran bu eserin tamamı henüz ele geçmemiştir. Şairin derlenmiş latifelerinin yer aldığı eksik bir nüsha Konya Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'ndedir. İkinci ağızdan nakledilen bu latifelerin bazılarını, Lâmiûzâde Lem'î Çelebi'nin derlediği ve babasına atfedilen letâif içinde bulmak mümkündür. Lefâif'te yer alan latifelerin bir kısmı ise Basîrî'nin çağdaşı şairlerle diğer sanat ve fikir adamlarını iğnelediği fıkraları ihtiva eder.

Türkçe Dîvân: Kaynaklarda adı geçen bu eserin müstakil bir nüshasına henüz rastlanmamıştır. Çoğu gazel olmak üzere elliden fazla Türkçe şiiri toplu halde *Farsça Dîvân*'nın sonundadır. Burada 1 kaside, 46 gazel ile bazı kıt'a ve beyitleri vardır. Ayrıca XVI. yüzyıl nazîre mecmualarında da bazı şiirlerine rastlanmaktadır.

³² Mehmed Çavuşoğlu, "Basîrî", *DİA*, V, 105-106.

Basirî'nin *Farsça Dîvân*'ının sonunda yer alan Türkçe şiirleri ile çeşitli şiir mecmuaları ve tezkirelerdeki Türkçe şiirleri bir araya getirildiğinde 3 kaside, 1 murabba, 61 gazel, 6 kıt'a, 6 matla ve 6 müfredi olduğu görülmektedir.³³

1.1.23.2. Kitaplar

Kartal, Ahmet, *Basîrî ve Türkçe Şiirleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2006, 144 s.

1.1.23.3. Tezler

Eren, Kutlukhan, *Basiri ve Divanının Tenkidli Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mehmet Kanar, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1999, 160 s.

Sarısoy, Fikret, *Basiri'nin Farsça Divanı [Basiri's persian collection poems]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu, Kırıkkale Üniversitesi, SBE, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Kırıkkale 2001, 129 s.

1.1.24. Bayram Han (Muhammed, 1504-1560)

1.1.24.1. Eserleri

Dîvân: Şîî bir aileden gelen Bayram Han Farsça şiirleriyle de tanınmıştır. Çağatay Tükçesiyle yazdığı şiirlerinden oluşan *Dîvân*'ında Farsça şiirleri de yer almaktadır. Nazım tekniği ve inceliklerine sahip olan şair, bu şiirlerinde daha çok şarap ve aşk gibi konuları işlemiştir.

1.1.24.2. Kitaplar

Rashdi, S. Hussamuddin – Sabir, Muhammed, *Divan of Bayram Khân*, Karachi 1971.

Ross, Denison, *The Persian and Turkî Dîvân of Bayram Khân*, Kalkuta 1910.

Tekcan, Münevver, *Bayram Han'ın Türkçe Divanı*, Beşir Kitabevi, İstanbul 2007, 425 s.

Turan, Abdülmecid, *Muhammed Bayram Han-ı Hanam*, Encümen-i Ferhengi-yi Mahdum Kuli Feragi, Peşaver 1999, 101 s.

³³ Ahmet Atilla Şentürk– Ahmet Kartal, *Eski Türk Edebiyatı (Üniversiteler İçin)*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2004, s. 287.

1.1.25. Bedî'î (Lakabı: Müşkîemiroğlu, Miskî Emirzâde, ?-1583/1586-7)

1.1.25.1. Eserleri

Varka vü Gülşâh: Altı bin beyit civarında olup bir nüshası İstanbul Arkeoloji Müzesi Ktp., nr. 1020'de bulunmaktadır. Gazi Üniversitesi'nde Ayşe Yıldız tarafından yapılan doktora tezinde Bedî'î'nin olduğu söylenegelen Varka ve Gülşâh mesnevisinin aslında Defteremini Mustafa Çelebi'ye ait olduğu; Mihr ü Vefa yazdığı fakat bu mesnevinin kayıp olduğu söylenen Mustafa Çelebi'nin aslında böyle bir mesnevi yazmadığı tespit edilmiştir.

1.1.25.2. Kitaplar

Kafadar, Cemal – Tekin, Gönül Alpay (Yay.), *Varka ve Gülşâh = Varka and Gülşâh Mustafa Çelebi*, Harvard Üniversitesi, Yakın Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 3 c., Harvard 2009, 199 s.

1.1.25.3. Tezler

Yıldız, Ayşe, *Türk Edebiyatında Varka ve Gülşâh Mesnevileri ve Mustafa Çelebi'nin Varka ve Gülşâh Mesnevisi [Masnavi of Varka and Gülşâh of Mustafa Çelebi, and masnavis of Varka and Gülşâh in Turkish literature]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Filiz Kılıç, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2008, 1370 s.

1.1.26. Behiştî (Ramazan b. Abdülmuhsin el-Vizevî, Lakabı: Vizevî/Çorlulu Vâiz/Bihiştî-i Vâiz/Bihiştî-i Sâni/Bihiştî Ramazan Efendi, ?-979/1571)

1.1.26.1. Eserleri

Aşeretü'l-Kâmile ve Tefsîru âyeti "yevme ye'tî ba'zu âyâtü Rabbike": Bu risâlelerden ilki Süleymaniye Ktp., Raşid Efendi, 1030 numarada kayıtlı olup 84b-186b varakları arasındadır. 54 satırdan oluşmaktadır. İkinci risâle de hemen arkasından gelen 187a-188a varakları arasında olup En'am suresi 158. ayetin tefsiridir.

Cemşâh u Âlem-Şâh: Süleymaniye Kütüphanesi'nde *Behiştî Dîvânı* olarak kayıtlı olan eser (Esad Efendi, nr. 2614) aslında yine kendisinin *Cemşâh u Âlem-Şâh* mesnevisidir. 2471 beyti ihtiva eden eserin baştan sekiz varağı eksiktir. "*Fâilâtün Mefâilün Fâilün*" vezniyle yazılmış mesnevînin bölümleri arasına veznin yeknesaklığını gidermek maksadıyla farklı vezinlerde çeşitli gazeller eklenmiş, her bölüm bir kıt'a ile bitirilmiştir. Cemşâh ve Âlemşâh arasındaki aşkı işleyen mesnevinin diğer nüshası yine

Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Elmalılı, nr. 2596/1). Bu nüshanın da ilk sayfaları eksiktir.

Dîvân: Sadeddin Nüzhet Ergun, Kâtip Çelebi'nin sözünü ettiği Bihiştî divanına rastlamadığını söylüyorsa da çağdaşı Ahdî 1000-2000 kadar şiirden meydana gelen divanını okuduğunu belirtmekte, ayrıca Riyâzî de divanı gördüğünü söylemektedir. Ancak günümüzde de divanının herhangi bir nüshası bilinmemektedir. Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Esad Efendi, nr. 2614) 3 kaside ve 321 gazeli ihtiva eden ve *Divân-ı Bihiştî* adıyla kayıtlı olan eser onun *Cemşâh ve Âlemşâh* mesnevisidir.

Hamse (Hüsn ü Nigâr, Vâmık u Azrâ³⁴, Yûsuf u Züleyhâ, Süheyl ü Nevbahâr, Sadece Leylâ vü Mecnûn elimizdedir³⁵)

Hâşiye alâ şerhü 'l-akâid lil allâme et-Taftazânî: Ömer en-Neseffî'nin *Akâid* isimli eserine Teftazanî tarafından yapılan şerhin hâşiyesinin hâşiyesidir. Kınalızâde ve Atâî'nin "Akâid'e bundan daha güzel bir haşiye yazılmamıştır" diye övdükleri eser Hayâlî Bey'in hâşiyesine hâşiyedir. İstanbul'da defalarca basıldı (1849, 1891, 1908).

Hâşiyetü Âdâb-ı Mes'ûdî: Mes'ud-ı Rûmî'nin eseri üzerine yazılan bu eserden Bursalı Mehmed Tahir ta'likat olarak bahsetmektedir. Gerek bu eseri gerekse Taftâzânî şerhine ta'likatı ile Câmî'nin *Fevâidü'z-Ziya'iyye*'sine yazdığı bazı kelimât kütüphanelerde bulunamamıştır.

Hâşiyetü 'l-Hâşiye 'alâ Şerhi 'Akâ'idî'n-Neseffîye li'l-Hayâlî: Kütüphane kataloglarında çeşitli isimlerle kayıtlı olan bu eser, Teftâzânî'nin Ömer en-Neseffî'nin *el-'Akâ'id*'i üzerine yazdığı şerhe Ahmed b. Mustafa el-Hayâlî künyesiyle anılan şair Hayâlî Bey'in yaptığı haşiyeye haşiye olarak kaleme alınmıştır. Kınalızâde ve Atâî'nin, "Bu esere bundan daha güzel bir hâşiye yazılmamıştır" şeklindeki sözleri, devrinde yaygın olan kanaati aksettirmekte ve gördüğü rağbeti ifade etmektedir. Kütüphanelerde pek çok yazması bulunan eser İstanbul'da 1265/1849, 1308/1892, 1320/1906, 1326/1910'da basılmıştır.

Heşt-Behîşt: 1130 beyit olup elimizde 751 beyitlik eksik iki nüshası bulunmaktadır. Mesnevî, 964/1556 yılında ve "*Mefâilün Mefâilün Faûlün*" veziyle kaleme alınmıştır. Nüshalardan biri Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki *Cemşâh ve Âlemşâh* mesnevîsinin sonuna eklenmiştir. Diğer nüsha Millet Kütüphanesi'ndedir (Ali Emîrî, Manzum, nr. 861).

³⁴ *Vâmık u Azrâ*'nın tek yazma nüshası Süleymaniye Ktp., Fatih Bölümü 4148 numarada kayıtlıdır.

³⁵ Bilinen tek yazma nüshası İstanbul Üniversitesi Ktp. Türkçe Yazmalar, No.: 5591'dedir.

Hindî'nin Kafiye Şerhine Ta'likat: Kaynaklarda adına rastlanmayan bu eser, Süleymaniye Ktp., Düğümlü Baba, 446 numara 102b varağında kayıtlıdır. Hamdele ve salveleden sonra “Ale'l-Hindî fi şerhü'l-Kâfiye” şeklinde başlanmış ve 15 satırda tamamlanmıştır. Son iki satırda “*Temmetü'r-risâletü'l-mesnevîye li Behiştî Efendi*” kaydı yer almaktadır.³⁶

Leylâ vü Mecnûn: Şairin hamsesinde yer alan bu mesnevî 1995 beyitten oluşup “*Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün*” vezniyle kaleme alınmıştır. Anadolu sahasında Şâhidî'nin eserinden sonra, Türkçe kaleme alınmış ikinci Leylâ vü Mecnûn mesnevîsidir.³⁷ Eserde yer alan ifadelerden, Leylâ vü Mecnûn mesnevisini II. Bayezid tarafından bağışlanmak umuduyla ya da ona şükran ifadesi olarak, onun adına kaleme aldığı anlaşılmaktadır. Eserin yazıldığı tarih belli değildir. Ancak eserdeki bazı beyitlerden Behiştî'nin Molla Câmî'nin 889 H./1484 M.de yazdığı Leylâ ile Mecnûn mesnevisini gördüğü anlaşılmaktadır.³⁸ O halde Behiştî eserini bu tarihten sonra kaleme almış olmalıdır. Yine şairin, II. Bayezid'e sunduğu bu eserin hatimesinde padişaktan uzak bulunduğunu yana yakıla dile getirmesi, onun bu eserini henüz affedilmeden önce yazdığının işareti sayılabilir.³⁹

Mevlid: İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe yazmalar bölümü, 7398 numarada kayıtlı olan ve bazı sayfaları tamir gören eser aruzun “*Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün*” kalıbıyla kaleme alınmıştır. 16. yy.'ın imla özelliklerini taşımaktadır.

Süleyman-nâme: Yarısı manzum, yarısı mensur bir eserdir.

Şehrengîz: Eserin bilinen tek nüshası Millî Ktp, Arapça Yazmalar, nr. 827/1'dedir. Aruzun “*Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Fe'ûlün*” kalıbıyla yazılmıştır. Eserdeki eksiklik nedeniyle, Bursa şehrengîzi mi, yoksa Vize şehrengîzi mi olduğu netleşmemiştir.

Şerh-i Manzûme-i Muammâ: Molla Câmî'nin *Muammâ-yı Sagîr* isimli eserinin şerhidir. İçindeki tarih kıtasındaki Fazlu'llah ibaresinin gösterdiği 977/1569 yılında tamamlanan Türkçe eser, *Şerh-i Manzûme-i Muammâ* ismiyle Süleymaniye Ktp., Tarlan, nr. 52/8 numarada kayıtlıdır.

³⁶ Yaşar Aydemir, *Behiştî (Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Divanın Tenkitli Metni)*, (Doktora Tezi), Ankara 1999, s. 65-66.

³⁷ Zeynel Abidin Aygün, *Behiştî'nin Leylâ ve Mecnûn Mesnevîsi (İnceleme-Metin)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi, SBE, Ankara 1999, s. 23.

³⁸ Aygün, s. 44.

³⁹ Aygün, s. 44.

Tâlikât alâ şerhi'l-miftâh: Eseri, Bursalı Mehmet Tahir bu adla, Atâ'î, "*Şürûh-ı Miftâha ta'likâti*", Faik Reşad, "*Miftâh şerhlerine Ta'likâti*" ve *Esmâü'l-Müellifîn* yazarı da "*Ta'likât 'alâ Şerhi'l-Miftâh*" olarak zikretmişlerdir. Mustafa Uzun eseri, Katip Çelebi ve Brockelmann'ın Ebû Ya'kûb es-Sekkâkî'nin meşhur kitabına şerh ve ta'likat yazarlar arasında göstermedikleri ve kütüphanelerde de nüshaları bulunmadığı için, Behiştî'ye ait göstermez.⁴⁰

Tâlikât ale'l-Câmî: Süleymaniye Ktp., Düğümlü Baba, 446 numarada kayıtlı olan eser, "*Fevâidü'z-Ziyâ'ya Ta'lika*" adını taşımaktadır. Risâle, kitabın 82b-83a varakları arasındadır.

Târîh-i Sultan Cem (Vekâyî-nâme-i Behiştî): Şairliğinin yanı sıra tarihle de meşgul olan Behiştî, kuruluştan II. Bayezid'in saltanatının ilk yıllarına kadar gelen bir "*Tevârîh-i Âl-i 'Osmân*" kaleme almıştır. Behiştî'nin vekâyînâmesinin, II. Bayezid dönemiyle ilgili kısmı, A. Moser tarafından yayınlanmıştır. Münşiyâne bir üslûpla, manzum ve mensur olarak kaleme alınmıştır. Sekiz bölümden oluşan Osman Bey zamanından II. Beyazıt dönemine kadarki padişahları bölüm bölüm ve tek tek anlatan bir tarih kitabıdır. II. Beyazıt dönemini anlatan bölümde Şehzade Cem ile Beyazıt mücadelesini ele almış, II. Beyazıt döneminin önemli olaylarını dile getirmiştir. Eserin yurt içinde ve yurt dışında bazı nüshaları vardır ve nüshalarından birisi de Topkapı Sarayı müzesindedir.

1.1.26.2. Kitaplar

Aydemir, Yaşar, *Behiştî, Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, 768 s.

Moser, Brigitte, *Die Chronik des Ahmed Sinân Çelebi genannt Bihishti: eine Quelle zur Geschichte des osmanischen Reiches unter Sultan Bâyezid II*, München 1980.

Yeniterzi, Emine, *Behiştî'nin Heşt Behişt Mesnevîsi: İnceleme-Metin*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2001, 206 s.

⁴⁰ Aydemir, s. 65.

1.1.26.3. Tezler

Aydemir, Yaşar, *Behiştî (Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Divanın Tenkitli Metni)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Cemal Kurnaz, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1999, 481 s.

Aygün, Zeynel Abidin, *Behiştî'nin Leyla vü Mecnun Mesnevisi (İnceleme-Metin)* [*The Mesnevi "Leyla vü Mecnun" of Behiştî (examination-text)*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mine Mengi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Ankara 1999, 417 s.

Aytekin, Feride, *Behiştî`de Tabiat ve Eşya* [*Nature and objects in the poetry of Behiştî*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hanefi Yontar, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, SBE, Eskişehir 2005, 233 s.

Demirel, Şener, *Behiştî ve Heft Peyker: İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Sabahattin Küçük, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1995, 156 s.

Jasim, Jasim Z., *Bihîştî'nin Tarih-i Sultan Cem Eseri Üzerinde Sentaks Çalışması* [*The syntaxes study an interoperation of Behisht of history of the Sultan Cem*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. İsmet Cemiloğlu, Gazi Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara 2007, 350 s.

Kaytaz, Fatma, *Behiştî Tarihi (791-907/1389-1502) (Giriş, Metin, Dizin)* [*The History of Behisti (791-907/1389-1502)*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Necdet Öztürk, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul 2011, 489 s.

Yurtsever, Murat, *Behiştî Ramazan Efendi ve Cem Şah u Alem Şah Mesnevisi*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara 1978, 55 s.

1.1.27. Bergamalı Kadrî (ö. 937/1530'dan sonra)

1.1.27.1. Eserleri

Müeyyirâtü'l-ulûm: Türkler'e Türk dilini öğretmek için 1530'da yazılan eser, Sadrazam İbrahim Paşa'ya sunulmuş olup Türkçe ilk gramer kitabı olma özelliğini taşır. Türk dilinin ana kurallarını kapsayan yapıtta Türkçe kurallar Arapça'nın kurallarına uydurulmuş, örnekler Türkçe'den verilmiştir. İlk defa 1911 yılında Bursalı Mehmed Tahir tarafından bulunan eserin bugün sadece tıpkıbasımı mevcuttur.

1.1.27.2. Kitaplar

Atalay, Besim, *Müeyyirâtü 'l-ulûm [Tıpkıbasım, Çeviri Yazılı Metin ve Dizin]*, Horoz Basımevi, İstanbul 1946, 247+182 s.

Karabacak, Esra (Haz.), *Müeyyirâtü 'l-Ulûm: Giriş, Metin, Sözlük, Terimler Dizini, Tıpkıbasım / Bergamalı Kadri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2002, 290 s.

1.1.27.3. Tezler

Avşar, Uğur, *Müeyyirâtü 'l-Ulûm (Bergamalı Kadri)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. A. Deniz Abik, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 1996, 96 s.

1.1.28. Beyânî (Şeyh Mustafa, Lakabı: Cârullahzâde ?-1006/1597)

1.1.28.1. Eserleri

Tezkîretü 'ş-Şu'arâ (Beyânî Tezkiresi): Beyânî asıl şöhretini sağlayan ve Kınalızade Hasan Çelebi tezkiresinin bir özeti hüviyetinde olan tezkiresini 1592 yılında tamamlamıştır. Müstakil bir ismi olmamakla beraber *Beyânî Tezkiresi* olarak bilinir. Tezkire bir mukaddime, iki bölüm ve bir hâtimedden oluşur. Mukaddimedede kendi şiiri ve sanatı hakkında bilgi verir, eseri niçin yazdığını söyler, kısaca hayat hikâyesini anlatır. Tezkirede Kınalızâde tezkiresinde yer alan önemli şairler ve meşhur şiirler yer alır. Beyânî bunlara kendi devrinin meşhur şairlerini de ekleyerek toplam dokuz şair padişah ve şehzâde ile birlikte 377 şairden söz eder fakat fazla bilgi vermez. Tezkireyi önemli kılan nokta, Kınalızade tezkiresi ile Beyânî Tezkiresi'nin yazıldığı tarihler olan 1586-92 arasındaki şairlerden bahseden tek kaynak oluşudur.

1.1.28.2. Kitaplar

Kutluk, İbrahim, *Beyânî Mustafa bin Carullah, Tezkîretü 'ş-suarâ*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yükek Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 340 s.

Solmaz, Süleyman, *Onaltıncı Yüzyıl Tezkirelerinde (Ahdî, Gelibolulu Âlî, Kınalızâde, Beyânî) Şâirin Dünyası*, Akçağ Yayınları, Ankara 2012, 670 s.

1.1.28.3. Tezler

Aşık, Musa - Günal, Perihan, *Tezkîretü 'ş-Şu'arâ Dizini*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1979, 78 s.

Başpınar, Fatih, *17. Yüzyıl Şairlerinden Beyânî'nin Divan'ı (İnceleme-Tenkitletli Metin)* [Divan of Beyânî who was one of the poets of 17th century (survey-critical text)], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tahir Üzgör, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2008, 799 s.

Güenal, Perihan, *Tezkîretü 'ş-Şu'arâ*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1979, 256 s.

Sungurhan, Aysun, *Beyânî Tezkiresi [İnceleme- Tenkitli Metin]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa İsen, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1994, 540 s.

1.1.29. Bezcizâde Mehmed Muhyiddin Efendi (Lakabı: Bezcizâde, Mahlas: Muhyî, ?-Ramazan 1020/Kasım 1611)

1.1.29.1. Eserleri

Dîvân: Eser Muhyî'nin bir şeyh olması ve kendi tarikatına mensup olanlara manevî bir gıda olarak şiirlerini sunması, bunları bu yolda bir vasıta olarak kullanması açısından önemlidir. Divanı okuyanları; Allah aşkını, Peygamber sevgisini, Hulefâ-yi Râşidîn, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e bağlılığını artırmalarına vesile olacak derecede etkilemektedir. Eserin dili sade olması bakımından önemlidir; çünkü şair böylece bütün Allah âşıklarına ulaşmıştır.

1.1.29.2. Kitaplar

Aksoy, Hasan, *Üsküdarlı Mutasavvıf, Şair ve Bestekâr Mehmed Muhyiddin Efendi*", *Üsküdar Sempozyumu IV, 3-5 Kasım 2006 Bildiriler*, II, 507-517.

Bezcizade Mehmed Muhyiddin Efendi, Divan-ı Muhyi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, M. Cevdet, K. 216, 4b.

....., *Dîvân-ı Muhyî*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, O. Ergin 1544.

....., *Dîvân-ı Muhyî*, Almanya Berlin Staatsbibliothek, Ms. or. oct., nr. 3438.

1.1.29.3. Tezler

Mutlu, Hafsa, *Bezcizâde Mehmed Muhyiddin Efendi ve Divanı [Bezcizâde Mehmed Muhyiddin Efendi and his dîwân]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasan Aksoy, Marmara Üniversitesi, SBE, İlahiyat Anabilim Dalı, İslam Tarihi ve Sanatları Bilim Dalı, İstanbul 2008, 220 s.

1.1.30. Birgivî Mehmed Efendi (Şeyh Muhyiddin b. Pir Ali, 10 Cemaziye'l-evvel 929/ 27 Mart 1523- 24 Cemaziye'l-evvel 981/21 Eylül 1573)

1.1.30.1. Eserleri

Ahvâlu Etfâli'l-Müslimîn: Çocuk yaşta ölen Müslüman çocukların durumu ile ilgili, oğlu Mehmed Halim'in vefatının ardından yazdığı bu risâle, aynı dertle muzdarip anne babalara Birgivî'nin bir hediyesidir. Mehmed Emre tarafından 1976'da Türkçeye tercüme edilen eser⁴¹, Ömür Türkmen tarafından da yüksek lisans tezi olarak da çalışılmıştır.

Cilâu'l-Kulûb: II. Selim'in hocası Atâullah Efendi'nin isteği üzerine yazılmış olan eser nasihat ve vaazdan mürekkeptir. Yedi bölümden oluşan muhtasar risâle çeşitli nasihatleri içermektedir. İstanbul kütüphanelerinde yüze yakın nüshası olan eseri İshak b. Hasan Tokadî *Ziyâü'l-kulûb*, Abdüsselam Kayserî de *Şifâü'l-kulûb* adlarıyla şerh etmiştir.

Dâmiğatu'l-Mübtedi'în fi's-Sülûki ilâ Tarîkı'l-Müteşerri'în: Eser iki bölümden müteşekkildir. Birinci kısmında tarikat yolunun şeriate aykırı olamayacağı, gerçek şeyh ve müridlerde bulunan vasıflar ele alınmıştır. İkinci kısımda ise sûfilerin düştüğü bazı hatalar eleştirilmiştir.

Ed-dürretü'l-mültekâti'r-Rumiye Tercümesi

Ed-Dürrü'l-yefîm fi ilmi't-Tecvîd (A): Tecvit kurallarının bir araya getirildiği küçük bir risâledir. İstanbul kütüphanelerinde otuza yakın nüshası mevcuttur. Edirneli Eskicizâde Ali Mehdî Efendi'nin şerhi ve tercümesi diğer bazı tecvid risâleleriyle birlikte birkaç defa basılmıştır. Birgivî'nin bu eserlerden başka tefsir sahasında Hz. Osman tarafından yazdırılıp devrin önemli merkezlerine gönderilen mushaflarla alakalı bir risâlesi daha mevcuttur.

⁴¹ Birgivî Mehmed Efendi, *Cennet Bahçeleri-Namazın Doğru Kılınması-Dünya ve Ahirette Müslüman Çocukların Halleri*, (Çev. Mehmed Emre), Çile Yay., İstanbul 1976.

el-Avâmil (A): Arap dilinin cümle yapısı hakkında muhtasar bir risâledir. Abdülkâhir Cürcanî'nin *Avâmil* adlı eseriyle karıştırılmasını önlemek amacıyla *Avâmil-i Cedîd* olarak da bilinir. Arap dili sentaksı "etkileyen", "etkilenen" ve "etki" açısından incelenmiştir. Konuların muhtasar ve müfid bir yolla işlendiği *Avâmil* amelî (pratik) ve talimidir (pedagojik). Bu sebeple tarih boyunca üzerine otuzu aşkın şerh yazılmış, Türkçeye tercüme edilmiş, ayrıca kırk civarında baskısı yapılmıştır.

el-Emsiletu 'l-Fazliyye: Sarf ilmiyle ilgili Arapça bir eserdir. Meşhur sarfla ilgili *Emsile* kitabında bazı tasarruflar yapmış ayrıca Türkçe açıklamalar da eklemiştir. Oğlu Fazlullah tahsil çağına geldiğinde bu eserini yazmış ve oğluna nispetle eser bu ismi almıştır.⁴²

el-Kavlu 'l-Vasît Beyne 'l-İfrât ve 't-Tefrît: Birgivî'nin zikir konusunu ağırlıklı olarak işlediği bu eserde tegannîde ifrât ve tefrîte kaçılmamasını tembihlenmektedir.

el-Makâmât: Tasavvufî konulara ağırlık veren eser; şeriat, tarîkat, mârifet ve hakîkatten oluşan dört makâmı onar kısma ayırarak inceler. Yayınlanmış baskısı 24 sayfadan oluşan eserin devamında müellifin *Risâletu 'l-Musâfaha* adlı kısa risâlesi de yer almaktadır.⁴³

Emâli: Eski kaynakların birçoğunda adı geçmesine rağmen bir nüshasına ulaşamamıştır.

Er-Risâle fî usûli'l-hadîs (A): Hadis terimleriyle alakalı küçük bir risâledir. Müellif bu eserini müderrislik görevini sürdürürken medrese talebelerine hadis terimlerini öğretmek için kaleme almıştır. Birçok yazma nüshası vardır ve defalarca basılmıştır. Risâle üzerine yapılan çalışmaların en meşhuru Davud Karsî'nin şerhidir.

er-Risaletu 'l-İ'tikâdiyye: *Vasiyetnâme*'nin Arapçaya tıpkı tercümesi olmasa da aynı konuları fasih bir Arapçayla ele alan bir eserdir.

Es-Seyfü 's-sârim fî ademi cevâzi vakfi 'l-menkul ve 'd-derâhîm (A): Bu eser Birgivî'nin Ebussuud Efendi'nin para vakfının caiz olduğunu ispat için yazdığı risâleye cevabıdır

Et-Tarîkatü 'l-Muhammediyye ve 's-Siretu 'n-Nebeviyyeti 'l-Ahmediyye: Din, ahlâk ve tasavvuf konularının işlendiği çok tanınmış bir eserdir. Birgivî'nin, Hanefî-

⁴² A. Turan Arslan, *İmam Birgivî Hayatı, Eserleri ve Tedrisatındaki Yeri*, Seha Neşriyat, İstanbul 1992, s. 147.

⁴³ Halit Yenen, *İmam Birgivî'nin Avâmil ve İzhârü'l Esrâr'ının İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Adana 2010, s. 38.

Maturidî çerçevesinde ehl-i sünnet itikat esaslarını ortaya koyduğu kitabıdır. On üçten fazla baskısının yapıldığı eserin sadece İstanbul kütüphanelerinde iki yüzü aşkın yazma nüshası mevcuttur.

Ferâiz Risâlesi ve Şerhi: Gençliğinde dört yıla yakın Kassâmlık vazifesi yapan Birgivî, miras taksimindeki bu bilgilerinin yardımıyla Ferâiz ilmîne ait bu eserini vücûda getirmiştir. Metni yazdıktan sonra ayrıca şerh etmiştir.

Fetvalar: Birgivî fetvalarını birkaçı hariç Türkçe olarak kaleme almıştır. Bazı fetvalarında ayrıntılı cevap verirken bazılarında kısa cevap vermekle yetinmiştir. Yine tek bir soruya cevap teşkil eden fetvaları olduğu gibi farklı konularda birden fazla soruya cevap olarak verdiği fetvaları da vardır.

Gurrenâme: Birgivî'nin Arabî ayların ilk günlerini tespit için yazmış olduğu küçük bir risâledir. Astronomiyle ilgili bu eser bir de cetvel ihtivâ etmektedir.

Hâşiyetu İnkâzi 'l-Hâlikîn Tercümesi: İnkâzi 'l-Hâlikîn Tercümesi'ne Birgivî'nin yaptığı tercümedir.

Hâşiyetu İnkâzi 'l-Hâlikîn: Birgivî'nin İnkâzü 'l-Hâlikîn'e yazdığı hâşiyedir.

Hâşiyetu Şerhi 'l-Fazliyye: Birgivî Mehmed Efendi şerh üzerinde bazı eklemelerde bulunmuştur.

Hâşiyetu 'l-İzah ve 'l-İslâh: Birgivî bu eserinde Kemalpaşazâde (ö. 940/1534)'nin Tâcüşşeria'nın *Vikâyetü'r-Rivâye*'sindeki hataları düzeltmek amacıyla yazdığı *İzâhu 'l-İslâh*'ın Taharet Kitabını incelemiş ve Kemalpaşazâde'yi birçok yerde sert bir dille eleştirmiştir. Eser, Birgivî'nin edebî yönünü ve Hanefî fukahâsına bağlılığını gözler önüne sermesi açısından dikkat çekicidir.⁴⁴

İkâzu'n-Nâimîn ve İfhâmu 'l-Kâsırîn (A): Birgivî'nin *İnkâzü'l-hâlikîn* adlı eserinde dile getirdiklerini anlamayanlara yönelik olarak 1565'te telif ettiği bu risâle diğer risâleleriyle birlikte İstanbul'da iki defa basılmıştır. Eserin Ebussuud Efendi'ye cevap olmak üzere yazıldığı söylenmektedir. Ayrıca bu esere, kendisine yapılan itiraz ve tenkitlere cevap verdiği, bir hâşiyesi mevcuttur.

İm'ânu'l-Enzâr 'alâ 'l-Maksûd: Sarf ilmiyle ilgili meşhur el-Maksûd'un şerhi olup 952/1545'de müellif daha 23 yaşındayken bu eserini yazmıştır. İlki Bulak'ta (h. 1207/1792) olmak üzere 15'ten fazla baskısı yapılmıştır.⁴⁵

⁴⁴ Yenen, s. 30.

⁴⁵ Yenen, s. 35.

İmtihanü'l-ezkiyâ (Şerhu Lübbi'l-Elbâb) (A): Kadı Beyzavî'nin *Lübbü'l-elbâb fî ilmi'l-irâb* adlı eserinin şerhidir. Birgivî eseri onu okumakta zorlanan talebelerinin isteği üzerine şerh etmiştir. *Ezkiyâ*, *Avâmil* ile *İzhâr* derecesinde olmamakla beraber dikkatleri çekmiş, üzerine pek çok hâşiyeye yazılmıştır. Yazma kütüphanelerinde elliye yakın nüshası bulunan eser ayrıca beş defa basılmıştır.

İnkâzi'l-Hâlikîn Tercümesi: Eser, Birgivî'nin döneminde yaygın hale gelmiş olan parayla Kuran okutmanın ve para vakfetmenin yanlışlığına işaret etmek amacıyla 1560'ta telif edilmiştir. Tarikatçı Emir adıyla meşhur Seyyid Abdullah tarafından da şerh ve tercüme edilmiştir. Ayrıca müellifin bu risâlenin bazı bölümlerini daha kapsamlı açıkladığı bir de hâşiyesi mevcuttur.

İzhârü'l-esrâr (A): Didaktik bir gayeyle Arap dili sentaksı hakkında tasnif edilmiş *Avâmil*'in şerhi niteliğinde bir eserdir. Birgivî'nin bizzat "her mu'ribin en çok ihtiyaç duyduğu şeyler hakkında kaleme alınmış bir risâledir" diye tavsif ettiği *İzhâr*, Osmanlı-Türk dünyasında Arapça öğrenen her talebenin ana kaynağı haline gelmiştir. Bu sebeptendir ki sadece İstanbul kütüphanelerinde yüzden fazla yazma nüshası mevcuttur. Ayrıca yalnızca Osmanlı döneminde kırktan fazla baskısı yapılmıştır.

Kanûnî Sultan Süleyman'ın Vasiyeti Hakkında Mektup

Kifâyetü'l-mübtedî (A): Arap dilinin kelime yapısına (sarf) dair olan bu eserin yazma kütüphanelerinde yirmiyi aşkın nüshası tespit edilmiştir. Ayrıca üç baskısı mevcuttur. Yıllarca tedris edilen bu kitaba birçok şerh yazılmakla birlikte, en önemlileri arasında Kuşadalı Ahmed Efendi'nin Mehmed Sıddıkî'nin ve Hasan Ferhad Uskubî'nin şerhleri sayılabilir. Bunlardan başka Birgivî'nin *İm'ânü'l-enzâr ve el-Emsiletü'l-fazliyye* adlı iki sarf kitabı ile ikinci esere şerhi ve hâşiyesi mevcuttur.

Kitâbu'l-îmân ve kitâbu'l-istihsân: 70 civârında hadis kitabından îman ve istihsân konularına dâir hadislerin derlendiği kapsamlı bir çalışmadır. Birgivî *Kitâbu'l-îmân*'ı dört bâba, *Kitâbu'l-İstihsân*'ı ise dokuz bâba ayırmıştır.

Kitâbu'l-İrşâd fî'l-'Akâid ve l-'İbâdât: Müellif, eserini Ebû Hanife mezhebi üzerine yazılmış bir inanç ve ibadet rehberi olarak hazırladığını açıklar. Eserin birinci kısmı itikad meselelerine ikinci kısmıysa namaz, oruç, zekât ve hac bablarını kapsayan ibadet kısmına ayrılmıştır.⁴⁶

⁴⁶ Arslan, s. 86.

Mihakku 'l-Mutasavvifin: Müellifin, *İhyâ ve Kuşeyri Risâlesi* gibi kaynakların kullanıldığı eserde defalarca şeriate uygun yaşanmadıkça ve günahlardan sakınılmadıkça velâyet ve kerâmet derecelerine ulaşamayacağını dile getirdiği eseridir.

Muaddilu 's-Salât: Başta ta'dîl-i erkân olmak üzere namazla ilgili konulardan bahseden eser Türkçeye de tercüme edilmiştir.

Nûru 'l-Ahyâ ve Tuhfetu 'l-Emvât: İbadet konularının tafsilatlı olarak ele alındığı bir eserdir.

Risale fî Ahkâmi 'l-'Uşriyye ve 'l-Haraciyye: Araziden çıkan mahsulün arazinin çeşidine göre vergilerinin ve arazi üzerindeki tasarruflar hakkında çeşitli meselelerin ele alındığı eseridir.

Risâle fî Beyâni Rusûmi 'l-Mesâhifi 'l-Osmâniyyeti 's-Sitte: Birgivî'nin bu eseri Hz. Osman zamanında çoğaltılarak devrin büyük merkezlerine gönderilen Mushafların yazısıyla alakalıdır.

Risâle fî Medhi 's-Sultâni 'l-'Âdil ve Zemmi 's-Sultâni 'z-Zâlim: Birgivî'nin, siyasilere yönelik nasihatlerde bulunduğu bu risâle *Zuhru 'l-Mülûk* ve *İrşâdu 'l-Mülûk* adlarıyla da bilinmektedir.

Risâle fî Sücûdi 's-Sehv: Dört mezheb imamının da konu hakkındaki görüşlerinin dile getirerek sehiv secdesini kapsamlı bir şekilde ele alındığı eserin sonunda yararlanılan kaynaklara da yer verilmiştir.

Risale fî Usûli 'l-Hadîs: Talebeler için yazılmış küçük fakat oldukça değerli hadis ıstılahlarını içeren bir risâledir.

Risale fî 'l-Musâfaha: Birgivî bu eserinde, iki din kardeşinin karşılaşması durumundaki musâfahalaşmanın hadislerde teşvik edildiğini, cuma ve bayram namazları ardından yapılan toplu musâfaha hakkında bir delil bulunmadığını izâha çalışır.

Risâle fî 's-Sarf: Sarfa ait Süleymaniye Kütüphanesi'nde bir nüshası bulunan yazma eserdir.

Risâle fî 'z-Zikri bi 'l-Lisân veya Risâle fî 'z-Zikri 'l-Cehrî: Cehrî zikir konusunu çeşitli açılardan inceler. Ezân, kâmet ve hutbe gibi cehrî zikirler dışında erkek ve kadınlar için hafî (gizli) zikrin asıl olduğunu, tegannî ile Kur'an okumanın ve rakederek (vücudu hareket ettirerek) zikretmenin caiz olmadığını dile getirir.⁴⁷

⁴⁷ Yenen, s. 37.

Risâletu 'l-Münâzara (Âdâb-ı Birgivî): İlmî münakaşalarda izlenecek yolların anlatıldığı bir risâledir.

Risâletu 't-Tevhîd (Lügazu 'l-Birgivî): “Lâ ilâhe illallâh” kelime-i tevhîdinin nefy ve isbat yönünü açıklayan tek varaklık bir risâledir.

Şerhu Âmentü: İmanın şartlarını özet şekilde anlatan bir eserdir.

Şerhu Lugati Feriştahoğlu: Kelimelerinin büyük kısmı Kur'an'da geçen en eski Arapça-Türkçe sözlüklerden biri olan İbn-i Melek (ö. 821/1418)'in kaleme aldığı lugat üzerine başka sözlüklerden de yararlanarak Birgivî'nin yaptığı kapsamlı bir çalışmadır.⁴⁸

Şerhu Şurûti 's-Salât: Sadece namazın şartları üzerine Hanefî furû kitaplarından alıntılarla yazılmış tafsilatlı bir eserdir.

Şerhu 'l-ehâdisi 'l-Erbaîn (el-Erba'ûn fi'l-Hadîs): Müellifin bizzat kendi seçtiği, ibadetlere dair kırk hadisin şerhidir. Birgivî sadece yedi hadisin şerhini tamamlayabilmiş, geri kalanını Mekke kadısı iken ölen Muhammed Akkırmanî aynı yöntemle şerh etmiştir. Bol sayıdaki yazma nüshaları bu kitabın medreselerde okutulduğunu düşündürmektedir. Eser İstanbul (1872, 1905, 1898), Tunus (1875) ve Mısır'da (1903) birçok kez basılmıştır. Ayrıca Mustafa Cemî tarafından Türkçeye *Burhânü 'l-muttakîn* adıyla tercüme edilmiş ve 1874'te yayımlanmıştır.

Şerhu 'l-Emsileti 'l-Fazliyye: *el-Emsiletu 'l-Fazliyye*'nin yine Birgivî tarafından yapılmış şerhidir.

Ta'likat 'ale 'l-Fevâidi 'z-Ziyâiyye: Abdurrahmân-ı Câmî (ö. 898/1492)'nin Kâfiye şerhine yaptığı açıklamaları içerir.

Ta'likat 'ale 'l-İmtihân: *İmtihânü 'l-Ezkiyâ*'ya ilave notlardır.

Ta'likat ale 'l-İnâye: Birgivî'nin Bâbertî (ö.786/1384)'nin *el-İnâye*'sine kavluhü üslubuyla yazdığı ta'likattır.

Tafdîlu 'l-Ğaniyyi 's-Şâkir 'ale 'l-Fakîri 's-Sâbir: Şükredip malının hakkını veren zengininin sadece sabretmekle yetinen fakirden üstün olduğunu savunan ve hayırlı malın önemi üzerinde duran bir risâledir.

Tefsîru Sûreti 'l-Bakara (A): Kısa bir tefsir usulü ile Fatiha suresi ve Bakara suresinin 99. ayetine kadar yapılmış bir tefsirdir. Daha çok dil yönünden kıymet arzu eder.

⁴⁸ Yenen, s. 37.

Tuhfetü'l-Müsterşidîn fî Beyâni'l-Mezâhibi Fırakı'l-Müslimîn: 73 fırka esasına göre hazırlanan eser, Ehl-i Sünnet'i anlattıktan sonra Ehl-i Bid'ati her biri 12 kısımdan oluşan altı ana başlığa ayırarak özetle inceler.

Vasiyet-nâme (İlmihâl/Risâle-i Birgivi): Birgivi'nin Türkçe telif ettiği birkaç kitaptan birisi olan eser muhtasar bir ilmihal ve ahlâk kitabı hüviyetindedir. Müslüman-Türk toplumlarınca büyük ilgi gören eser, Türk halkının itikadî anlayışına şekil veren eserlerden kabul edilebilir. Bizzat müellifi tarafından *er-Risâletü'l-i'tikadiyye* adıyla Arapçaya tercüme edilen eser üzerine pek çok şerh kaleme alınmıştır. Ayrıca müteaddit baskıları yapılan eser, Toktamışoğlu tarafından Kazan Türkçesine, Fransız müsteşrik Garcin de Tassy tarafından da *Exposition de la foi musulmane (İslam İmanının Açıklanması)* adıyla Fransızcaya tercüme edilmiştir. Fransızca tercüme, izahlarla birlikte 1822'de Paris'te basılmıştır.

Zuhrü'l-mütehhilîn ve'n-ünisâ fî tarifi'l-athâri ve'd-dimâ (A): Kadınların özel halleriyle ilgili olan bu risâlenin İstanbul kütüphanelerinde elliye aşkın nüshası vardır. Çok okunmuş ve hatta tedaris edilmiştir. Risâle üzerine İshak b. Hasan Tokadî ile meşhur Hanefî fakihlerinden İbn el-Abidîn şerh kaleme almışlardır. Mehmet Cemal Ögüt, eseri, *Kadın İlmihali* adıyla Türkçeye tercüme etmiş (1947) ve üç baskı yapmıştır.

1.1.30.2. Kitaplar

Akarsu, Hasan (Çev.), *Kalplerin Cilası / İmam-ı Birgivi Muhammed Efendi*, Dehliz Kitaplar, İstanbul 2011, 119 s.

Arslan, A. T., *İmam Birgivi, Hayatı, Eserleri ve Arapça Tedrisatındaki Yeri*, Seha Neşriyat, İstanbul 1992, 186 s.

Atsız, Nihal, *İstanbul Kütüphanelerine Göre Birgili Mehmed Efendi Bibliyografyası*, MEB Yay., İstanbul 1966, 91 s.

Balcı, Medine (Haz.), *İzahlı Emsile Bina Evamil (Metin ve Tercüme)*, Ebrar Yayınları, İstanbul 2003, 227 s.

....., *İzahlı İzhar-Kafiye Tercümesi / İmam Muhammed Birgivi*, Ebrar Yayınları, İstanbul 2006, 268 s.

Barutçu, H. İhsan, *İmam-ı Birgivi Hazretlerinin Hayatı ve Görüşleri*, Yeni Asya Matbaası, İzmir ?, 47 s.

Beşir, A. Muhammed (Çev.), *Bid'at ve Müstehab Kabir Ziyaretleri/ İmam Birgivi*, Guraba Yayınları, İstanbul 2008, 87 s.

Duman, Musa, *Vasiyyet-name: Dil İncelemesi, Metin, Sözlük, Ekler İndeksi ve Tıpkıbasım / Birgili Muhammed Efendi*, R Yayınları, İstanbul 2000, 231 s.

Eken, İbrahim (Çev.), *İmam Muhammed Birgivi'nin Cennet Bahçeleri*, Tevhid Yayınları, Ankara 1963, 62 s.

Çöğenli, M.Sadi, *Kifayetü'l-Mübtedi*, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 2000, 114 s.

Emre, Mehmet (Terc.), *Cennet Bahçeleri: İmam Muhammed Birgivi, ?* Yayınları, İstanbul 1976, 212 s.

Erkan, Arif (Çev.), *Açıklamalı Avamil ve İzhar*, Emin Ofset, İstanbul 1934, 326 s.

Güneş, M. Fatih (Çev.), *El-Makâmât: Kulun Allah (c.c.) Yolunda Katettiği Mertebeler*, Kalem Yayınları, İstanbul 2004, 155 s.

....., *Tarikat-ı Muhammediyye Sîret-i Ahmediyye*, Kalem Yayınları, İstanbul 2004, 893 s.

Güzelyazıcı, Abdullah, *Temrinli Kifaye/Birgivi Mehmet Efendi*, Ticaret Borsası Matbaası, Ankara 1959, 93 s.

İleri, Esat, *Rahmetli İmam Birgivi*, Hür Efe Matbaası, İzmir 1954, 13 s.

İşler, Mehmet Hulusi, *İmam Birgivi Hayatı-Eserleri Kabir Ziyareti ve Adabı*, Meşher Matbaası, İzmir 1959, 48 s.

Kadızaade Ahmet Efendi, *Birgivi Vasiyetnamesi*, Bedir Yayınevi, İstanbul 1977, 332 s.

Kaşeli, Ali Rıza, *Açıklamalı ve Kelime Manalı İzhar Tercemesi*, Yasin Yayınevi, İstanbul 2005, 312 s.

Martı, Huriye, *Birgivi Mehmed Efendi: Hayatı, Eserleri ve Fikir Dünyası*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2008, 210 s.

Meyan, Faruk (Sad.), *Birgivi Vasiyetnamesi Kadızade Şerhi / İmam Birgivi*, Şerh: Kadızade Ahmet, Bedir Yayınevi, İstanbul 1993, 310 s.

Ozak, Muzaffer (Terc.), *Vasiyetname-i İmam Birgivi /Rahmetullah Aleyh İmam Birgivi*, Ergin Kitabevi, İstanbul ?, 368 s.

Omay, Muhammed, *Yeni ve İlaveli İzhar Tercümesi, İmam Birgivi*, İstanbul 1989, 160 s.

Şahin, Seyyid Ahmet, *Birgivi: İzahlı Avamîl Tercümesi*, Sesimiz Neşriyat, Ankara 1964, 75 s.

....., *İslam'da Kabir Ziyareti*, Bedir Yayınevi, İstanbul 1965, 98 s.

Şeker, Mehmet, *İmam Birgivi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, 131 s.

Tutar, Recep, *İmam-ı Birgivi'nin Makamâtı ve Tercümesi*, Yasin Yayınevi, İstanbul 2009, 82 s.

Ünal, Muhittin, *Büyük Alim İmam-ı Birgivi Hazretlerinin Hayatı ve Eserleri*, Karınca Matbaacılık, İzmir 1988, 48 s.

Yalçın, Abdussamed (Çev.), *İmam Birgivi: Usûlü'l-hadis Şerhi: Hadis Usûlü Davud b. Muhammed el-Karsî el-Hanefî*, Dua Yayıncılık, İstanbul 2006, 120 s.

Yanık, Nevzat H. – Çöğenli, M. Sadi, *İzhâr ve Tercümesi*, Ekev Yayınları, Erzurum 1998, 307 s.

....., *Avâmîl ve Tercümesi*, Ekev Yayınları, Erzurum 1997, 89 s.

Yıldırım, Celal (Terc.), *Tarikat-i Muhammediye Tercümesi/Birgivi*, Demir Kitabevi, İstanbul 1969, 552 s.

Yücel, Ahmet Ersin (Haz.), *Birgivi Vasiyetnamesi*, Bedir Yayınevi, İstanbul 1992, 96 s.

1.1.30.3. Tezler

Arpacı, Önder, *Birgivi'de Karakter Terbiyesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Yrd. Doç. Dr. Hasan Mahmut Çamdibi, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1992, 148 s.

Avcı, Metin, *El Maksûd Şerhlerinden İm'ânü'l-Enzâr (İnceleme ve Edisyon Kritik) [Im'ânü'l-Enzâr from eksplanations of el-Maksûd (investigate and addition critic)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Prof. Dr. Ahmet Turan Arslan, Marmara Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul 2004, 104 s.

Demircigil, Bayram, *Birgivi'nin İslam ve Osmanlı Hukukundaki Yeri ve Feraiz Risalesinin Edisyon Kritiği*, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Doç. Dr. Mehmet Erdoğan, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2001, 172 s.

Düzenli, Yaşar, *İmam Birgivi ve Tefsirdeki Metodu*, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Yrd. Doç. Dr. Emin Işık, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1987, 185 s.

Erdoğan, GÜsamettin, *İmam Birgivi'nin el-Emsiletü'l Fadliyye Şerhi (İnceleme ve Edisyon Kritik)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Prof. Dr. Ahmet Turan Arslan, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2002, 80 s.

Haksever, H. İbrahim, *Birgivi: Vasiyetname, Dil Özellikleri-Metin-Sözlük*, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Prof. Dr. Osman Nedim Tuna, İnönü Üniversitesi, Malatya 1989, 438 s.

Karaca, Mehmet Mustafa, *Yahya Efendi'nin Vasiyet-nâme-i Birgili Manzumesi (Metin-İnceleme-İndeks) [Yahya Efendi's Poetry Of Birgili's Testament (text-examination-index)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Yrd. Doç. Dr. Şahin Baranoğlu, Adnan Menderes Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Aydın 2008, 163 s.

Kaya, Abdurrahman, *Şeyh Aliyyü's-sadrî El-konevî Birgivi'nin Vasiyyet-nâme'sinin Şerhi (1b-49b) (Giriş-Tenkitli Metin-Dizin) [Commentary of Birgivi's vasiyyet-nama by Shaykh Aliyyu's-Sadri Ai-Konevi (1b-49b) (introduction-critical edition-index)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Prof. Dr. Gülден Sağol, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2005, 336 s.

Kaylı, Ahmet, *A critical study of Birgivi Mehmed Efendi's (d. 981/1573) works and their dissemination in manuscript form [Birgivi Mehmed Efendi'nin (ö. 981/1573) Eserleri ve Bunlara Ait Yazma Nüshaların Dağılımı Üzerine Eleştirel Bir Çalışma]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Yrd. Doç. Dr. Derin Terzioğlu, Boğaziçi Üniversitesi, SBE, Tarih Bölümü, İstanbul 2010, 300 s. (İngilizce)

Kocakaya, Metin, *Risale-i İman Birgivi'de Sentaks Çalışması [The Syntax study upon the Risale-i İman Birgivi]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Doç. Dr. H. Ömer Karpuz, Pamukkale Üniversitesi, SBE, Denizli 1997, 150 s.

Lekesiz, M. Hulusi, *16. Yüzyıl Osmanlı Düzenindeki Değişimin Tasfiyeci (Prütanist) Bir Eleştirisi: Birgivi Mehmed Efendi ve fikirleri [A Purutanist critique of the transformation of 16 th century Ottoman social order: Birgivi Mehmed Efendi and his views]*, Doktora Tezi, Dan: Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 1997, 306 s.

Öncü, Mustafa, *Fethu'l Esrar fi Kitabı'l-İzhar Adlı Eserin İnceleme ve Edisyon Kritiği [Study and crimitial edition of the book named "Fethu'l Esrar fi Kitabı'l*

İzhar"], Yüksek Lisans Tezi, Dan: Prof. Dr. Ahmet Turan Arslan, Marmara Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul 2009, 402 s.

Önder, Şule, *İslam ve Osmanlı Hukukunda İmam Birgivi ve Ebussuud Efendi'nin Para Vakfı Tartışmaları* [Discussion of İmam Birgivi and Ebussuud Efendi about Cash Waqfs in Islamic And Ottoman Law systems], Yüksek Lisans Tezi, Dan: Prof. Dr. Mustafa Uzunpostalcı, Selçuk Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Konya 2006, 92 s.

Postallı, Necmiye Saltık, *Hüseyin Gümüştanevi ve "El-Amelu's-Salih Ala Risaleti'l-Avamili Li'l-Birgivi" Adlı Eseri (Edisyon Kritik)* [Hüseyin Gümüştanevi and his publication named "El-Amelu's-Salih Ala Risaleti'l-Avamili Li'l-Birgivi" (editorial critics)], Yüksek Lisans Tezi, Dan: Doç. Dr. Mehmet Ali Şimşek, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Sivas 2010, 227 s.

Şakar, Sezer Özyaşamış, *Birgivi Muhammed Efendi'nin Manzum Vasiyyet-nâmesi (Eleştirili Metin-Dil İncelemesi-Sözlük)* [Birgivi Muhammed Efendi's Vasiyyetname written in verse (includes criticism of text, inspection of the language used, glossary)], Doktora Tezi, Dan: Prof. Dr. Halil Ersoylu, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul 2006, 92 s.

Tanboğa, Songül, *Birgivi'nin Vasiyetname Adlı Eseri Üzerine Bir Gramer, Metin ve İndeks Çalışması* [Grammar, text and index study on Birgivi's work named Vasiyetname], Yüksek Lisans Tezi, Dan: Yrd. Doç. Dr. Muzaffer Akkuş, Niğde Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Niğde 2006, 299 s.

Türkmen, Ömür, *İmam Birgivi (ö. 981/1573) ve Risale Ahval-i Etfalli'l-Müslimin Adlı Eserinin Tahkik ve Tahrici*, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Yrd. Doç. Dr. Zeki Sarıtoprak, Harran Üniversitesi, SBE, Kelam Anabilim Dalı, Şanlıurfa 1995, 46 s.

Yenen, Halit, *İmam Birgivi'nin Avâmil ve İzhâru'l-Esrâr'ının İncelenmesi* [Examining the Imam Birgivi's Avâmil and Izhâru'l-Esrâr], Yüksek Lisans Tezi, Dan: Yrd. Doç. Dr. Ferhat Yılmaz, Çukurova Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Adana 2010, 117 s.

Yıldırım, Muhammed Atıf, *Birgivi'nin Şeyhayn (Burhânüşşerîa ve Sadrüşşerîa) Savunması (Risâle fi Reddi'l-İslâh ve'l-İzâh)* [Birgivi's defense of the Shaikhayn (Burhan'us-Sharia and Sadr'us-Sharia) (Risala fi Radd'il-İslah wa'l-izah)],

Yüksek Lisans Tezi, Dan: Prof. Dr. Mehmet Erdoğan, Marmara SBE, İlahiyat Anabilim Dalı, İstanbul 2009, 150 s.

Yücel, Selahattin, *İmam Birgivi ve Sünnet*, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Yrd. Doç. Dr. Tevhid Bakan, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1995, 73 s.

1.1.31. Bosnalı Ahmed Sûdî (Ahmed, Lakabı: Bosnalı, ?-1006/1598'den sonra)

1.1.31.1. Eserleri

Ed-Dav' Tercümesi: Tâce'd-dîn İsferyâynî'nin Arap nahvine dair *ed-Dav'* adlı eserinin Türkçe tercümesidir. Kaynakların bahsettiği bu eserin herhangi bir nüshası bulunamamıştır.

Hâşiye alâ Şerh-i Hidâyeti'l-Hikme: Kâdî Mîr Hüseyin Maybûdî'nin Esîrûddîn el-Ebherî'nin *Şerhu Hidâyeti'l-Hikme* adlı eserine yazdığı şerhin hâşiyesidir. Bu eser de bize intikal etmemiştir.

Hikâye-i Edhem: 85 varaktan ibaret bir eserdir.

Muammeyât: Yazma nüshaları Süleymaniye Ktp., Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu, 34 Sü-Tarlan 52/9 (70a-76b) ve Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 3043/10 (133b-142b)'dedir.

Muhtasar-ı Şerh-i Dîvân-ı Hâfız-ı Şîrâzî: 1003/1594-5'te tamamlanan bu eser, Farsça öğretiminde yararlı olmuştur. Şârih eserinde yer yer kendinden önce Mustafa Sürûrî (ö. 1561) ve Prizrenli Şem'î (ö. 1591)'nin yaptığı şerhleri tenkit etmiş yanırları göstermiştir. Mısır'da 3 cilt olarak 1854'te basılan eser, ayrıca Konevî şerhinin kenarında iki cilt olarak yayımlanmıştır.

Mu'ribü'l-Kâfiye: Eserin *Şerhu'l-Kâfiye (Terceme-i Kafiye)* isimli eserle aynı olması mümkündür. 211 varaktır. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, No:1312'dedir.

Müntehâb-ı Şerh-i Bostân: 114 varaklık eser, Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Türkçe Yazmaları, nr. 422'dedir.

Risâle fî Beyâni Kavâ'id-i Çu ve Çun: Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 2843/3 (32b-39a).

Risâle-i Gazel-i Hâfız: *Risâle-i Sûdî* ile aynı eser olduğu düşünülen 13 varaklık eseridir.

Risâle-i Müşkilât ve Istilâhât-ı Mesnevî: Çorum İl Halk Ktp., 1873/3 numarada kayıtlıdır.

Risâle-i Sûdî Efendi: Hâfız-ı Şîrâzî'nin ilk gazelindeki bir beyitle *Gülistân*'daki bir beytin şerhi olup Nafiz M. Hoca tarafından yayımlanmıştır (İst. 1980).

Şerh-i Bostân: Sûdî, 2 Şevval 1006/8 Mayıs 1598'de tamamlanan bu eserinde Sa'dî-i Şîrâzî'nin eserine, Mustafa Sürûrî, Şem'î ve Bursalı Havâyî tarafından yapılan şerhleri beğenmemiş ve onların hatalarına da işaret ettiği bu şerhi kaleme almıştır (I-II, İstanbul 1288) Eser, Ekber Behrûz tarafından *Şerh-i Sûdî ber Bostân-ı Sa'dî* adıyla Farsça'ya çevrilmiştir (I-II, Tebriz 1352). 1871 ve 1876'da iki kere olmak üzere İstanbul'da basılmıştır.

Şerh-i Dîvân-ı Hâfız: Eser 1003/1594-95 tarihinde tamamlanmıştır. Sûdî'nin *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız* adlı eserinin biri 3 cilt halinde (Bulak-İskenderiye, 1250/1834) müstakil, diğeri iki cilt halinde Konevi Şerhi (İstanbul, 1288-1289)'nin kenarında olmak üzere iki baskısı vardır.

Şerh-i Gülistân: 3 Safer 1004/8 Ekim 1595'te tamamlanan bu eser ders kitabı olarak okutulmuş ve yer yer manzum parçalarla bezenmiş Sa'dî-i Şîrâzî'nin eserine yaptığı şerhtir. Çağdaş araştırmacılardan Şacir Sikiriç bu şerhi diğer Gülistân şerhleriyle karşılaştırmış ve bazı hataları olmakla birlikte Sûdî'nin diğerlerine üstünlüğünü ortaya koymuştur. İlki 1833'te olmak üzere İstanbul'da beş defa neşredilen eser (1249, 1276, 1286, 1291; Şem'î'nin şerhiyle birlikte İstanbul 1293) H. Hoştinat, Z. Çâvûşî ve A. A. Kâzımî tarafından *Şerh-i Sûdî ber Gülistân* adıyla Farsça'ya tercüme edilmiştir (Tahran 1349).

Şerh-i Kava'idü'l-İ'rab: 130 varak, olan bu eser Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Talat 1'de kayıtlı bulunmaktadır.

Şerh-i Lügat-i Şâhidî: Tek yazması, Süleymaniye Kütüphanesi Süleymaniye kitapları 688'dedir. Sûdî'nin bu eseri 927/1520 veya 957/1550 yılında ölen *Gülşen-i Tevhîd* sahibi İbrahim Şâhidî'nin *Lugat-ı Şahidî* adı ile ün yapmış manzum Farsça lügatçesine yapmış olduğu şerhtir.

Şerh-i Mesnevî: Kaynaklarda varlığından bahsedilen bu eserin yazması bulunamamıştır.

Şerhu Mukaddemeti'l-Cezeriyye: Gazi Hüsrev Ktp., Türkçe Yazmalar, R-5856/1 (1-45a)

Şerhu'l-Kâfiye (Tercemetü'l-Kâfiye): İbn-i Hâcib (ö. 646/1249)'in Arapça küçük bir nahiv kitabı olan *El-Kâfiye* adlı eserine 997/1588 yılında yazdığı şerhtir. Eser İbn-i Hâcib'in mezkûr eserine yapılmış Arapça, Farsça, diğer iki şerhi ile birlikte basılmıştır (İstanbul, 1312/1894).⁴⁹

Şerhü'ş-Şâfiye: İbn-i Hâcib (ö. 646/1243)'in Arap dilbilgisine dair küçük bir kitabı olan *Eş-Şâfiye* adlı eserine yapmış olduğu şerhdır.

Terceme-i Gülistân: Bu eserin *Şerh-i Gülistan* ile aynı olduğu düşünülmektedir. İki nüshası İzmir Milli Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Biri 438, diğeri 197 varaktır. Üçüncü nüshası Topkapı Sarayı Müzesi'ndedir. Türkçe Yazmalar kısmında olup 301 varaktır.

Terceme-i Kâmilü't-Ta'bîr: 135 varak olup Hidiv Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 9063'tedir.

Terceme-i Şâfiye: *Şerhü'ş-Şâfiye* adlı eserle aynı olması mümkündür (İzmir Milli Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 411; Kayseri Râşid Efendi Eski Eserler Ktp., Râşid Efendi nr. 796).

Terceme-i Takrîrât alâ Hutbeti Ferîdü'd-dîn: İbn-i Hâcib'in *Tahrîrât alâ Hutbeti Ferîdi'd-dîn* adlı eserinin Türkçe tercümesidir. Herhangi bir nüshası bulunamamıştır.

1.1.31.2. Kitaplar

Diriöz, Haydar Ali, "Sûdî mad.", *Türk Ansiklopedisi*, XXIX. Cilt, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1980.

Gülistan Şerhi: Tercüme-i Şerh-i Sudi Bosnevî /Şeyh Muslihiddin Sadî-i Şirâzî; Çev.: Sudi Bosnevî; Şerheden: Hafız Ahmed, İstanbul: Darü'ttibat il-Âmire, H.1293/1876, 513 s.

Hoca, Nazif M., *Sûdî, Hayatı, Eserleri ve İki Risâlesi'nin Metni*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1996, 70 s.

Konevî, Mehmed Vehbi, *Şerh-i Dîvân-ı Hafız*, (Kenarında Sûdî'nin şerhi), 2 cilt, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1288-89/1871-72, 767 s.

Sûdî, *Şerh-i Bostân*, İstanbul 1288.

Sûdî, *Şerh-i Dîvân-ı Hafız*, İstanbul 1288.

⁴⁹ İbrahim Kaya, *Şerh-i Dîvân-ı Hafız (Sûdî): Kelimeler-Remizler-Kavramlar*, (Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 2008, s. 41.

Sûdî, *Şerh-i Gülistân*, İstanbul 1249.

Şerh-i Sudi ber Bostân-ı Sa'di / Ahmed Sûdî Bosnevi, (Farsçaya tercüme eden: Dr. Ekber Bihrûz, Bostan metniyle birlikte), Tebriz: Çaphane-i Azerbadgan, 2 cilt, 1352/1973.

Şerh-i Sudi ber Gülistan-ı Sa'di/Ahmed Sudi Bosnevi, 1007/1599; Tercüme eden: Ali Ekber Kasımı, Zeynelabidin Çavuşı, (Gülistan metniyle birlikte), Tahran: Kitabfuruş-i Tahran, 1970.

Şerh-i Sudi ber Hafız/ Ahmed Sudi Bosnevi, 1007/1599; Tercüme eden: İsmet Settarzade, (Hafız Divanıyla birlikte), 4 cilt, 1963.

1.1.31.3. Tezler

Arslan, Hacer, *Sûdî'nin Şerh-i Divân-ı Hâfız'ının II. Cildinde Klâsik Türk Edebiyatı İle İlgili Kavramlar* [The poetical terms regarding classical Turkish literature in the second volume of Sûdî's Şerh-i Divân-ı Hâfız (A commentation on Hâfız Divân)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Menderes Coşkun, Kırıkkale Üniversitesi SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kırıkkale 2004, 126 s.

Ayar, Mehmet Taha, *Hâfız-ı Şîrâzî'nin Bazı Gazellerine Şerh Tekniği Açısından Sûdî ve Konevî'nin Yaklaşım Tarzları* [Approaches of Sudi and Konevi to some Ghazels of Shiraz of Hafez in point of interpretation techniques], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Atillâ Şentürk, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2007, 159 s.

Ertek Morkoç, Yasemin, *Sudi-i Bosnavi'nin Şerh-i Divan-ı Hafız-ı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tunca Kortantamer, Ege Üniversitesi SBE, İzmir 1994, 141 s.

Kaya, İbrahim, *Şerh-i Divân-ı Hâfız (Sûdî): Kelimeler-Remizler-Kavramlar* [Sudi's Şerh-i Divan-i Hafız: Words-symbols-concepts], Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Sadık Armutlu, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 2008.

Özer, Sibel, *Sûdî-i Bosnavî'nin Şerh-i Divân-ı Hâfız'ının Bilgi Dökümü ve İspata Dayandırılması* [The determining information about Sûdî-i Bosnavî's Şerh-i Divân-i Hâfız and its proof], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Atillâ Şentürk, İstanbul Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2007, 312s.

Şimşek, Adnan, *Sûdî'nin Şer-i Divân-ı Hâfız'ının I. Cildinde Klâsik Türk Edebiyatı İle İlgili Kavramlar* [The poetical terms regarding classical Turkish

literature in the first volume of Sûdî's Şerh-i Divân-ı Hafız (A commentation on Hâfız's Divân)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ahmet Kartal, Kırıkkale Üniversitesi SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kırıkkale 2004, 150 s.

Yaman, Ahmet, *Sûdî'nin Şerh-i Divân-ı Hâfız'ının III. Cildinde Klasik Türk Edebiyatı İle İlgili Kavramlar [The poetical terms regarding classical Turkish literature in the third volume of Sûdî's Şerh-i Divân-ı Hâfız (A commentation on Hâfız's Divân)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Muhittin Eliaçık, Kırıkkale Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kırıkkale 2004, 119 s.

Yılmaz, Ozan, *16. Yüzyıl Şârihlerinden Sûdî-i Bosnevî ve Şerh-i Gülistân'ı (İnceleme-Tenkitli Metin) [One of 16th century commentators Sûdî-i Bosnevî and his Sharh of Gulistân]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Nihat Öztoprak, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2008, 989 s.

1.1.32. Bursalı Nakkaş Balizâde Rahmî (Pîr Mehmed [Çelebi], Lakabı: Nakkaş Bâlîoğlu/Pîrî/Pîrî Şâh, Mahlas: Rahmî, 920/1514-975/1567-67)

1.1.32.1. Eserleri

Dîvân: *Dîvân*'ın tek nüshası Ankara Millî Kütüphane'de kayıtlıdır (El Yazması, Arapça 6803/1). İçinde 12 kaside, 1 tarih, 3 tesdîs, 11 tahmîs, 2 müseddes, 1 murabba, 2 terci-i bend, 160 gazel, 1 muhammes, 1 kıt'a, 15 matla' bulunmaktadır.

Gül-i Sad-berg: İlk defa XVI. yüzyıl şairlerinden Âzerî İbrahim Çelebi'nin *Nakş-ı Hayâl* adlı mesnevisinde zikredilen manzumeyi Belîğ ve Bursalı Mehmed Tâhir, Abdurrahman-ı Câmî'nin *Tuhfetü'l-ahrâr*'ının tercümesi olarak tanıtmıştır. 984'te (1576) istinsah edilmiş, baştan iki yaprağı eksik olan 1498 beyittik eserin bir nüshası, Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi'nde Agâh Sırrı Levend kitapları arasında Rahmî'nin diğer eseri *Şâh u Gedâ* ile aynı ciltte bulunmaktadır. "*Müfteilün Müfteilün Fâilün*" vezniyle yazılmıştır.

Şâh u Gedâ (Şâh u Dervîş): Molla Câmî'nin ve İran şairi Hilâlî-i Çağatâyî'nin *Şâh u Gedâ* adlı eserini *Şâh u Dervîş* adı altında birçok eklemelerle manzum olarak Türkçeye çeviren Rahmî, mesnevide Şâh ve Gedâ arasında geçen sembolik aşk anlatmaktadır. 1734 beyitten oluşan mesneviyi Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*'nde iki adından dolayı iki ayrı eser gibi kaydetmiştir. Bir nüshası Manisa

Murdiye Kütüphanesi nu. 2711'de bulunan bu eserin geniş bir özetini Vasfi Mâhir Kocatürk *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*'nde vermiştir.

Terceme-i Tuhfetu'l-Ahrar (“İyi Düşünenlerin Armağanı”nın Tercümesi): *Sicill-i Osmânî*’de bu eserin olduğu zikredilir.

Yenişehir Şehrengîzi: Rahmî'nin kaynaklarda adı geçemeyen bir eseri de Bursa-Yenişehir'i için yazdığı şehrengizdir. Bu eserden ilk defa şehrengizler üzerine en geniş çalışmayı yapan Ağâh Sırrı Levend bahsetmiştir. Rahmî Bursa-Yenişehir’inde bir müderrislik görevine atanması dolayısıyla Yenişehir hakkında da bir şehrengiz yazmıştır. Buna göre şehrengiz 970 (1562-1563) yılından sonra yazılmış olmalıdır. Her güzelin ismi ve lakabını zikrettikten sonra Rahmî, şehrengizinde her güzeli 3'er beyit ile övmüştür.⁵⁰

1.1.32.2. Kitaplar

Ağra, Coşkun, “Rahmî (Bursalı) mad.,” *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, II. Cilt, s. 446.

Atlansoy, Kadir, *Bursa Şairleri, Bursa Vefyatnamelerindeki Şairlerin Biyografileri*, Asa Kitabevi, Bursa 1998, 424 s.

Erdoğan, Mustafa, *Bursalı Rahmi Divanı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011, 410 s.

1.1.32.3. Tezler

Birici, Sevim, *Bursalı Rahmî: Şah u Geda, İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sabahattin Küçük, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1996, 162 s.

Boranoğlu, Turan, *Bursalı Rahmi Çelebi Divanı'nın Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sabahattin Küçük, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1997, 403 s.

Coşkun, Nevin, *On Altıncı Yüzyıl İkili Aşk Mesnevilerinden Şâh u Gedâ (Bursalı Rahmî), Hüsn ü Dîl (Âhî), Şem ü Pervâne (Zâtî)'de Tahkiye Unsurları [Narrative elements in the Sixteenth Century bileteral love mesnevis Şâh u Gedâ (Bursalı Rahmî), Hüsn ü Dîl (Âhî) and Şem ü Pervâne (Zâtî)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Muvaffak Eflatun, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Kütahya 2009, 185 s.

⁵⁰ Fatih Tıgılı, *Bursalı Rahmî Çelebi ve Divanı*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, s. 17.

Erişen, Gülgün, *Bursalı Rahmi ve Gül-i Sad-Berg'i*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. İsmail Ünver, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1990, 275 s.

Tıǧlı, Fatih, *Bursalı Rahmî Çelebi ve Divânı [Rahmi Çelebi of Bursa and his divan]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Yekta Saraç, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, 276 s.

1.1.33. Celâl-zâde Mustafa Çelebi (Lakabı: Koca Nişancı, Mahlas: Nişânî, Mehmed, 900/1492-975/1567)

1.1.33.1. Eserleri

Cevâhirü 'l-Ahbâr fî Hasâili 'l-Ahyâr: Ebû Hafs Sirâcüddin Ömer bin İbrahim el-Ensârî'nin Kur'an'daki Yusuf kıssasına dair *Zehrü 'l-Kimâm* adlı Arapça eserinin Türkçe tercümesidir. 972/1565 yılında yazılmıştır.

Delâilü 'n-nübüvveti 'l-Muhammedî ve Şemâilü 'l-Fütüvveti 'l-Ahmedî: Molla Miskîn ismiyle tanınan Muînüddin Muhammed b. Abdullah el-Ferâhî'nin *Me'âricü 'n-Nübüvve fî Medârici 'l-Fütüvve* adlı Farsça siyer kitabının Türkçe çevirisidir.

Enîsü 's-Selâtin ve Celîsü 'l-havâkin: 54 bölümden müteşekkildir.

Hediyetü 'l-Mü'minîn: Çeşitli dinî konulara dair küçük bir risâledir.

Ma'bed-i Ayasofya

Mesâir-i Selîm Hânî (Selîm-nâme) Daha çok *Selim-nâme* adıyla anılan ve *Tabakatü 'l-Memâlik* tamamlandıktan sonra yazılan eser, Yavuz'un şehzadeligi ve saltanat döneminin olaylarını anlatır. *Selim-nâme*'nin Selim'in cülûsuna kadarki bölümünün tenkitli metni ve İngilizce çevirisi Celia J. Kerslake tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır.

Mevâhibü 'l-Hallâk fî Merâtibi 'l-Ahlâk: Ahlâkı ilgilendiren çeşitli konuları ele alan bir eserdir.

Münşeât

Nişânî mahlaslı bir divânçe

Şehnâme Tercümesi

Tabakatü 'l-Memâlik fî Derecâti 'l-Mesâlik: Kanunî'nin tahta çıkışından Şehzâde Bayezid'e kadarki olayları ihtiva eder. Birkaç aşamada yazıldığı ve ilk tertibinin 1534'e kadar tamamlandığı anlaşılan *Tabakâtü 'l-memâlik* son şeklini

Celâlzâde'nin emekli oluşundan sonra ve en geç 968'de (1561) almıştır. Eserin tıpkıbasımı Petra Kappert tarafından yapılmıştır (Wiesbaden 1981).

Târîh-i Kal'a-i İstanbul

1.1.33.2. Kitaplar

Güngör, Ersan (Ed.), *Kanunî'nin Tarihçisinden Muhteşem Çağ, Kanunî Sultan Süleyman: Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik, Celalzade Mustafa Çelebi*, Kariyer Yayınları, İstanbul 2011, 376 s.

Kappert, Von Petra, *Celalzâde Mustafa, Koca Nişancı, Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik, Geschicte Sultan Suleyman Kanunis von 1520 bis 1557*, Wiesbaden 1981, 528 s.

Uğur, Ahmet – Çuhadar, Mustafa, *Celâl-zâde Mustafa, Selîm-nâme*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, 461 s.

1.1.33.3. Tezler

Balcı, Mustafa, *Celalzade'nin Mevahibü'l-Hallak Fi Meratibi'l Ahlak İsimli Eseri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Çağırıcı, Harran Üniversitesi, SBE, Şanlıurfa 1996, 123 s.

Demirtaş, Funda, *Celâl-zâde Mustafa Çelebi, Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik [Celâl-zâde Mustafa Çelebi, Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Şefaettin Severcan, Erciyes Üniversitesi, SBE, Tarih Bölümü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Kayseri 2009, 1306 s.

Kerslake, Celia J., *A Critical Edition and Translation of the Introductory Sections and the First Thirteen Chapters of the "Selîmnâme" of Celâlzâde Mustafâ Çelebi*, Doktora Tezi, Oxford University, Turcica, IX/2, Paris 1978.

Yılmaz, Mehmet Şahin, *Koca Nişancı of Kanuni: Celalzade Mustafa Çelebi, bureaucracy and kanun in the reign of Suleyman the magnificent (1520-1566) [Kanuni'nin Koca Nişancı'sı: Kanuni Sultan Süleyman Devrinde (1520-1566) Celalzade; Mustafa Çelebi, Bürokrasi ve Kanun]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Halil İnalçık, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, SBE, Tarih Bölümü, Ankara 2006, 267 s. (Dili: İngilizce)

1.1.34. Celâl-zâde Sâlih Çelebi (Mahlas: Sâlih/Salâhî, 890/1485-95, 973 Rebiülevvel/26 Ekim 1565-66)

1.1.34.1. Eserleri

Belgrad Fetih-nâmesi- Rodos Fetih-nâmesi: Târîh-i Sultan Süleymân adlı eserde zikredilen Belgrad ve Rodos fetihlerinin “*Belgrad Fetihnâmesi*” ve “*Rodos Fetihnâmesi*” adıyla ayrı ayrı eserler oldugunu belirtenler olduysa da kütüphanelerde bu isimlere kayıtlı eserlere rastlanmamıştır. Ancak Viyana Milli Kütüphanesi 993 numarada kayıtlı “*Rodos Fetihnâmesi*” nüshası bulunduğunu Prof. Babinger, Osmanlı tarihçilerine dair olan eserinde bildirmektedir.⁵¹

Câmi'ü'l-Hikâyât ve Lâmiü'l-Rivâyât: Cemâleddin Muhammed Afvî'nin vezir Nizâmülmülk adına yazdığı tarihî ve ahlakî eserin Türkçe'ye tercümesidir. Üç ciltten oluşan eser, Kanûnî'nin oğlu şehzade Beyazıt'ın isteği üzerine çevrilmiştir.

Dürer-i Nesâyîh ve Şerhi: Salih Çelebi'nin, altmış-yetmiş yaş aralığında görme kudretinin zayıfladığı bir dönemde yazdığı seksen iki beyitlik eseridir. Tasavvufî mahiyette olan eser, aruz ölçüsüyle yazılmıştır. Salih Çelebi'nin, beğenilmiş ve ün kazanmış olan bu kasidesi kullandığı ağır dil nedeniyle kolayca anlaşılammaktadır. Bu nedenle, kasidesinin tümüne bizzat kendi şerh yazmıştır.⁵²

Hâşiye alâ İslâh ve İzâh: Salih Çelebi'nin hocası İbn-i Kemal Ahmed Şemseddin'in fıkıhtan *Islâhu'l-Vikaye el-Müsemma bi'l-İzâh* adlı eserine bir hâşiye yazarak *Hâşiye ale'l-Islâh ve'l-İzâh* adını vermiştir.

Hâşiye alâ Şerhi'l-Mevâkıf: Seyyid Şerif Cürcanî'nin kelâm ilmine dair *Mevâkıf şerhine* hâşiye yazmış olduğu eser olup, dili Arapçadır.

Hâşiye alâ Şerhi'l-Miftâh: Allame Sirâcüddin Sekkâkî'nin (Ö.626/1229) *Miftâhu'l-Ulûm* adlı belâgata dair eserine yazılan çok sayıda şerh ve hâşiyelerden biri olan Seyyid Şerif Cürcânî'nin *Miftâh Şerhi*'ne Celalzâde'nin yazmış olduğu hâşiyedir. Arapça olan eserin tam adı ‘*Nâkıdu'r-Râ'yeyn fî Kavâidi'l-Fenneyn*' dir.

Hâşiye alâ Vikâyeti'r-Rivâye fî Mesâili'l-Hidâye: Burhanü's-Şerî'a Mahmud b. Sadrü's-Şerî'a'nın fıkıh ilminde kaleme aldığı Hidâye meselelerine dair *Vikâye* adlı eserinin şerhlerinden birisine yazdığı hâsiyesi olup Arabçadır.

⁵¹ Gül den Ö z a y , *Celal-zade Salih Çelebi Divanındaki Dini Muhteva*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, SBE, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Ankara 2008, s. 20.

⁵² Seyit Ali Topal, *Celalzâde Salih Çelebi'nin Tarih-i Sultan Süleyman İsimli Eseri*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, SBE, Tarih Bölümü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Ankara 2008, s. 30.

Kıssa-i Behmen Şâh b. Fîrûz Şâh (Kıssa-i Fîrûz Şâh Tercümesi): 1536'da Sahn-ı Semân müderrisi iken Kanunî'nin isteğiyle Farsça'dan tercüme ettiği 8 ciltlik eserdir. Sâlih Çelebi her cildin sonunda o cildi hangi tarihte ve ne kadar zamanda tamamladığını belirtmiştir.

Kitâbü 'l-Muhtasar fî Ahvâli'l-Beşer: Mısır'ın eski eserlerini konu alır.

Leylâ vü Mecnûn: Bu eser de *Dîvân*'ının bulunduğu yazmada yer almaktadır. Mesnevî tarzında ve aruzun "*Fâilâtün Fâilâtün Fâilün*" vezninde yazılmıştır. Şair eseri 42 günde tamamladığını ifade etmektedir. Tezkireciler, eserdeki yanıklığın, yazılışının çocuklarının ölümü günlerine tesadüf etmesine bağlamaktadırlar.

Münşe'ât: Münşe'ât, Celalzâde'nin Edirne'deki müderrisliğinden *Cevâmi'u'l-Hikâyât*'ın yazıldığı yıllara kadar olan yazışmalarını içermektedir. Süleymaniye Kütüphanesi, Kadızâde Mehmed Efendi nr. 557'de kayıtlıdır. Müellifin kendi hattıyla kaleme aldığı yazma hayatına ışık tutan önemli bir belgedir. Münşe'âtta, şiirleri, Alaman Seferi Tarihçesi, Şehzade Bayezid'e gönderdiği mektuplar yer almaktadır. Eserin Erzurum Atatürk Üniversitesi Ktp, Seyfeddin Özege Bölümü, Agâh Sırrı Levend Kitaplığı, nr. 523'te de bir nüshası bulunmaktadır.⁵³

Tagyîrû 't-Tenkîh Ta'likât: Celalzâde Salih'in, hocası İbn-i Kemal'in usul-i fıkıhtan *Tagyîrû 't-Tenkîh* adlı eserine yazmış olduğu bir ta'likattir.

Târîh-i Budin (Târîh-i Feth-i Budin, Mohaçnâme): Celâl-zâde Sâlih Çelebi'nin kendi el yazısıyla kaleme almış olduğu nüsha Topkapı Sarayı'nda Revan kitapları arasında 1280 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Bu eserin "*Tarih-i Üngürüs*" ve "*Mohaçnâme*" adıyla kayıtlı nüshâları da bulunmaktadır. Eser münşîâne ve uslûbu güzeldir. Bir mukaddimeden sonra otuz dâstâna ayrılmıştır.⁵⁴

Târîh-i Mısır: 1546 tarihinde yazılan eser; İbn Makrîzî, Ebu'l-Fidâ ve Süyûtî'den derlenmiştir. Âdem'den başlayarak Osmanlı dönemi dahil Mısır'ın genel durumunun betimlenmesidir. İbrahim Müteferrika tarafından bastırılıp Fransızca ve İspanyolca'ya çevrilmiştir.

Târîh-i Mısır-ı Cedîd: Kanunî'nin emriyle Mısır'da evkaf müfettişliği görevindeyken H. 953 başlarında (1546) kaleme almıştır. Çeşitli Arap tarihçilerinin eserlerinden faydalanarak yazılan bu eserde Hz. Âdem'den beri Mısır'ın tarihi, şehirleri,

⁵³ Topal, s. 30-31.

⁵⁴ Özay, s. 17-18.

peygamberleri, hükümdarları vs. anlatılmaktadır. Eserde içine menkıbe ve hurafenin de karışmış olduğu çeşitli coğrafi ve tarihi bilgiler vardır.

Târîh-i Sultân Süleymân/Süleyman-nâme: 55 bölümdür, Sultan Süleyman'ın cülusundan yazıldığı tarihe kadar geçen 9 yıldaki olayları anlatan 197 varaklık bir eserdir (Nüshası: Leipzig Belediye Ktp., nr. 288). H. 935 Muharrem'inde (1528) Kanûnî'nin Vize'de avlandıktan sonra İstanbul'a dönüşü sırasında yazılmıştır. Babinger'in ayrı eserler olarak eserinde takdim ettiği *Fetih-nâme-i Rodos*, *Târîh-i Üngürüs*, *Târîh-i Budin* ve *Mohaç-nâme* adlı eserlerin aslında *Târîh-i Sultân Süleyman*'ın parçaları olduğu görüşü de ileri sürülmüştür.

Târîh-i Üngürüs: Belgrad, Rodos, Budin ve Üngürüs'teki fetihleri bu sırada yaşayıp gördüklerini anlatan eseridir.

Tercüme-i Cevâmiu 'l-Hikâyât ve Levâmiu 'r-Rivâyât: Cemâleddin Muhammed Avfi'nin aynı addaki aslı Farsça olan yapıtının çevirisidir. Şehzade Bayezid'in isteği üzerine tercüme edilmiştir. Üç büyük ciltten oluşan tercümede tarih ve ahlâka dair konular işlenmiş, yer yer konulara uygun hikâyeler de anlatılmıştır.

Türkçe Dîvân: Salih Çelebi, ömrünün son dönemlerinde gözlerine perde indikten sonra, aklında kalan şiirlerini yazdırmak suretiyle küçük hacimde bir divan meydana getirmiştir. Divanında, Salih ve Salâhî mahlasını kullanmış olup su sıraya göre tertip etmiştir: Başlangıçta bir dibace olup, bunu tevhid ve na't takip eder. Yedi methiyeden ikisi Kanûnî Sultan Süleyman'a, biri İbrahim Paşa'ya, üçü Ayas Paşa'ya ve biri hocası Kemâl Paşazâde'ye yazılmıştır. Gazeliyât bölümünde ise yüz kırk iki gazel bulunmaktadır. Eserin bilinen tek nüshası Nuruosmaniye Kütüphanesi, 3846 numarada kayıtlıdır.⁵⁵ 80 beyitlik *Dürer-i Nasâyih* adını verdiği nasihatnâme şeklinde bir manzumesi ve oğlunun acısı üzerine kaleme aldığı *Leylâ vü Mecnûn* adlı bir manzumesi bulunmaktadır.

1.1.34.2. Kitaplar

Topal, Seyit Ali, *Celalzâde Salih Çelebi'nin Süleymannâmesi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2011, 539 s.

Toska, Zehra, *Salih Çelebi ve Mecnûn Leylâ Mesnevisi, Kıssa-i Pür-gussa, İnceleme, Tenkitli Metin ve Tıpkıbasım*, Editörler: Şinasi Tekin, Gönül Alpay Tekin,

⁵⁵ Topal, s. 29-30.

Cemal Kafadar, Harvard Üniversitesi, Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Cambridge 2007, 340 s.

1.1.34.3. Tezler

Erkan, Nevzat, *Celalzade Salih ve Tarihi Mısr-ı Cedid Adlı Eseri (Edisyon Kritik)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ziya Kazıcı, Marmara Üniversitesi, SBE, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İstanbul 2002, 269 s.

Günoğu, Ebubekir, *Divan-i Salih Çelebi ve Dürer-i Nesâyh*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Numan Külekçi, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1997, 227 s.

Kütük, Rıfat, *Celal-zade Salih Çelebi: Leyla vü Mecnun, Tenkidli Metin-İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Numan Külekçi, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1995, 312 s.

Olgun, Ali, *Celal-zade Salih Çelebi Divanı*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1977, 176 s.

Özay, Güliden, *Celal-zade Salih Çelebi Divanındaki Dini Muhteva*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Yılmaz, Ankara Üniversitesi, SBE, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Ankara 2008, 134 s.

Topal, Seyit Ali, *Celalzâde Salih Çelebi'nin Tarih-i Sultan Süleyman İsimli Eseri [Tarikh al-Sultan al-Suleyman of Celalzâde Salih Çelebi]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Seyfettin Erşahin, Ankara Üniversitesi, SBE, Tarih Bölümü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Ankara 2008, 426 s.

Toska, Zehra, *Salih Çelebi ve Kıssa-i pür-gussa-i Mecnûn u Leylâ Mesnevisi, İnceleme ve Tenkitli Metin*, Doktora Tezi, Dan.: ?, İstanbul 1999.

Yancı, Salih, *Celal-zade Salih Çelebi Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. İsmail Ünver, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1999.

Yıldırım, Lütfife Nil, *Celâlzâde Salih Çelebi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Şerif Ali Bozkaplan, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1995, 231 s.

1.1.35. Celilî (Abdü'l-celîl, Lakabı: Hamidî-zâde/Hamîdî-i Acem/Hamîdî-i Isfahânî, 893/1487-977/1569'dan sonra)

1.1.35.1. Eserleri

Dîvân: Tek nüshası Bibliotheque Nationale'deki 130 varaklık külliyyatı içinde yer alan mürettep divanında yirmi üçü Farsça 303 gazel, ikisi Farsça, ikisi Arapça, biri mülemma' altı kıta, üç Farsça rubâî, ikisi Farsça yedi matla', ikisi Farsça üç müfred, Farsça-Türkçe on iki tarih ve sekiz muamma mevcuttur.⁵⁶

Hamse:

a. *Gül-i Sad-berg-i Bî-hâr:* Külliyyatın 3b-86b. varakları arasında sayfa kenarında yer alan eser mesnevi ve gazellerden meydana gelmektedir. Bazı kaynaklarda sondaki gazellerden dolayı divançe zannedilerek "Gül-i Sadberk Divanı" şeklinde adlandırılmıştır. Tevhid, na't ve dîbâce denilebilecek altmış yedi beyitlik bir mesneviden sonra gazeller kısmı gelmektedir. Dîbacede gül bahçesinde yapılan bir gezinti sırasında 100 yapraklı bir güle rastlandığı anlatılmakta, ayrıca bülbülün feryadı ve güllerin geçiciliği dile getirilmektedir. Bundan sonra gelen 100 gazel gül ile bülbülün birbiriyle münazarası mahiyetindedir.

b. *Hecr-nâme:* Aynı külliyyatta sayfa Kenarında yer alan 483 beyitlik mesnevi, Celîlî'nin yirmi iki yaşında iken nazmettiği bir eserdir. 915'te (1509) kaleme alınan ve şairin aynı zamanda Hazannâme adını verdiği eser yirmi beyitlik bir besmele manzumesiyle başlamaktadır. Daha sonra tevhid, na't ve çâryâr-i güzîn methiyesinin yer aldığı, aşk konusunun işlendiği eserde olayların kahramanı doğrudan doğruya müellifin kendisidir. Şair genç yaşta başından geçen bir aşkın tesiriyle yazdığı bu orijinal mesnevide kendi iç dünyasına da ışık tutmaktadır.

c. *Hüsrev ü Şîrîn:* Şair 1967 beyitlik bu mesnevisine 14 Ağustos 1512'de başlamış ve 10 Aralık'ta tamamlamıştır. 2012 beyitlik bu mesneviyi Yavuz Sultan Selim'e takdim etmiştir. Külliyyatta 1964 beyitten oluşan bu mesnevinin ikinci bir nüshası Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesinde (nr. 44923)'dir ve 2002 beyitten meydana gelmiştir.

d. *Leylâ vü Mecnûn:* 919/Ocak 1514'te nazmedilen 2116 beyitlik bu mesnevi iki tevhîd, bir münâcât, bir na't ve Yavuz Sultan Selim'e bir medhiyeden sonra başlamaktadır.

⁵⁶ *Celîlî*, Erişim Tarihi: 14.12.2012, www.divanedebiyati.org.

e. **Mehek-nâme:** Külliyyatın sayfa kenarında yer alan eser seksen yedi beyitlik küçük bir mesnevidir. Tevhid ve na'ttan sonra gelen sekiz beyitlik bir "pend'in ardından elli yedi beyit tutan asıl hikâyeye geçilir. Altın, gümüş ve mehek (mihenk taşı) arasında geçen hikâyede şair malın, mülkün, güzelliğin geçiciliğini, bunların cazibesinin aldatici olduğunu belirtmektedir.

Şeh-nâme Tercümesi: Yarisına gelinmiş bir eser olup ele geçmemiştir. Âşık Çelebi ile Hasan Çelebi, şairin *Gül-i Sad-berg*'i ile *Husrev ü Şîrîn* ve *Leylâ vü Mecnun* mesnevilerini kaydederek, *Şeh-nâme*'yi Türkçeye çevirmeye çalıştığını işittiklerini ifade etmişlerdir. Her ne kadar, Celîlî'nin de kendi ifadesi böyle bir eserin meydana getirildiğini ortaya koyuyorsa da, bugün için bu eserin varlığından söz edemeyeceğimiz kesindir.⁵⁷

Yûsuf u Züleyhâ: Âgâh Sırrı Levend, elindeki külliyyatta var olduğunu söylemektedir. Ayrıca Celîlî'nin bu adda bir mesnevisi olduğunu kaydeden Beyânî, tezkiresinde: "*Gül-i Sad-bergi* ve *Yusuf u Züleyhâsı* vardır. Ve *Leylâ vü Mecnûnı* vardır..." demektedir. Ancak, diğer kaynaklarda böyle bir habere rastlanılmaması istinsah hatasından doğduğunu düşündürmektedir.⁵⁸

1.1.35.2. Kitaplar

Atik, Arzu, *Celîlî's Leylâ vü Mecnûn and its comparison with Nizâmî's Leylâ vü Mecnûn, part I: introduction, analysis, facsimile = Celîlî'nin Leylâ ve Mecnûn'u ve Nizâmî'nin Leylâ ve Mecnûn'u ile Karşılaştırılması, 1. Kısım: Giriş, İnceleme, Tıpkıbasım*, Harvard Üniversitesi, Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2010, 257 s.

Kazan, Şevkiye, *Şeyhî ve Hamîdî-zâde Celîlî'nin Husrev u Şîrîn Mukayesesi*, Tarih Kurumu Basımevi, (Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 2001/I-II'den ayrı basım), Ankara 2003.

Levend, Agâh Sırrı, *Celîlî'nin Hüsrev ü Şîrîn'i*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, (Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1965'den ayrı basım), Ankara 1966.

Nas, Şevkiye Kazan, *Celîlî Divanı (İnceleme-Metin)*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2011, 546 s.

⁵⁷ Şevkiye Kazan, *Hamîdî-zâde Celîlî (Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Hüsrev ü Şîrîn Mesnevisi [İnceleme-Tenkidli Metin])*, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE, Isparta 1997, s. 9.

⁵⁸ Kazan, s. 9-10.

....., *Celili'nin Husrev ü Şirin Mesnevisi (İnceleme-Metin)*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2011, 388 s.

....., *Celili'nin Leyla vü Mecnun Mesnevisi (İnceleme-Metin)*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2011, 417 s.

1.1.35.3. Tezler

Atık, Arzu, *Celili Divanı (3b-46a): İnceleme-Metin [Divan by Celili (3b-46a) : Examination and text]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Zehra Toska, Boğaziçi Üniversitesi, SBE, İstanbul 2003, 193 s.

....., *Celili'nin Leyla ve Mecnun'u ve Nizami'nin Leyla ve Mecnun'u ile Karşılaştırma [Leyla ve Mecnun by Celili and comparison of Nizami's Leyla ve Mecnun]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Orhan Bilgin, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2009, 427 s.

Kazan, Şevkiye, *Hamidi-zâde Celîli (Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Hüsrev ü Şîrin Mesnevisi [İnceleme-Tenkidli Metin])*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hüseyin Ayan, Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE, Isparta 1997, 267 s.

1.1.36. Cinânî (Adı: Mustafa [Çelebi], Mahlas: Cenânî/Cinânî, ?-1004/1595)

1.1.36.1. Eserleri

Bedâyi'u'l-Âsâr: Şairin 1591 'de yazdığı, konularını yerli hayattan aldığı için önemli sayılan tek mensur eseridir. Bu eser, Anadolu ve Rumeli halkının onaltıncı yüzyıldaki hayatını ayrıntılarıyla anlatan 72 hikâyeden ve *Acîbe ve Garîbe* başlığı altında yazarın şahidi olduğu olayları anlatan bir bölümden oluşmaktadır. Bir nüshası Paris Bibliotheque Nationale'dedir.

Cilâ'u'l-Kulûb (Bedâyi'u'l-Âsâr): Taşlıcalı Yahya'nın *Kitâb-ı Usûl (Usulnâme)* adlı mesnevisine nazire olarak kaleme alınmış ahlâkî ve didaktik bir eserdir. *Cilâü'l-kulûb* Mustafa Özkan tarafından giriş, inceleme ve sözlük ilâvesiyle yayımlanmıştır.

Dîvân: Oldukça hacimlidir. Başta III. Murad ve III. Mehmed olmak üzere devrin ileri gelenlerine kasideler sunan şair, onlardan çeşitli vesilelerle caizeler talep eder. Divanının önsözünden, eserinin tertibine dostu Azerî Çelebi'nin sebep olduğu anlaşılmaktadır. Çok sayıdaki kaside ve gazelleri yanında şaire asıl şöhretini kazandıran şiirleri, 100'ün üzerindeki tahmis ve tesdisleridir. Cinânî şiirlerinde birçok tarihî şahsiyetten bahsetmiş, 177'si Türkçe, 33'ü Farsça olmak üzere 210 tarih manzumesinde

özel hayatına dair ve çağdaşı olan pek çok şair hakkında dikkate değer bilgiler vermiştir. Çok sayıdaki latife ve manzum mektupları ise onun mizahî tabiatını yansıtmaktadır. Altmış üç Farsça manzumenin de bulunduğu divanının bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir. Eser üzerinde Cihan Okuyucu tarafından bir doktora çalışması yapılmıştır.

Nazîre-i Usûl-i Yahya: Dukakinzâde Yahya Beyin *Usulnâme*'sine nazire olarak yazdığı *Nazîre-i Usûl-i Yahya*'nın bir nüshası da Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan nr. 750'dedir.

Riyâzü'l-Cinân: 986'da (1578) tamamlanıp III. Murad'a sunulan yaklaşık 3300 beyitlik bu mesnevi, Azerî Çelebi'nin teşvikiyle tamamlanmış ahlâkî ve didaktik bir eserdir. Nizâmî'nin *Mahzenü'l-esrâr*'ına nazîre olarak kaleme alınan mesnevi, on bölümlük bir girişten sonra yirmi "ravza"ya ayrılır, sonunda da hatime ve dua bölümleri bulunur. Birçok yazma nüshası mevcut olan eserin iki nüshası İstanbul Üniversitesi ve Millet kütüphanelerinde bulunmaktadır.

1.1.36.2. Kitaplar

Bedâyiü'l-âsâr, part II: critical edition = Bedâyiü'l-âsâr, 2. Kısım: Tenkitli Metin / Cinânî; by Osman Ünlü; ed. by Cemal Kafadar, Gönül Alpay Tekin, The Department of Near Eastern Languages and Literatures, Harvard Üniversitesi, Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Cambridge 2009, 368 s.

Cinânî, Cilâü'l-kulûb: Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük, Editör: Mustafa Özkan.: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1990, 430 s.

Kavruk, Hasan – Yoldaş, Kazım, ***Bursalı Cinânî Bedâyi'ü'l-Âsâr: Çeviri Yazı Metin - Dizin,*** Malatya Belediyesi Kültür Yayınları, Malatya 2011, 756 s.

Okuyucu, Cihan, ***Cinânî, Hayatı, Eserleri ve Divanı'ndan Seçmeler,*** Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, 190 s.

....., ***Cinânî, Hayatı, Eserleri, Dîvânının Tenkidli Metni,*** Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994, 770 s.

Özkan, Mustafa, ***Cinani Cilâü'l-Kulüb: (Giriş - İnceleme - Metin - Sözlük),*** İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1990, 430 s.

Ünlü, Osman, ***Bedayi'ü'l-Asar/Cinani, V.1 Giriş, İnceleme, Tıpkıbasım = Introduction, Analysis, Facsimile, V.2 Tenkitli Metin = Critical Edition,*** Harvard Üniversitesi, Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Cambridge 2009, 355 s.

1.1.36.3. Tezler

Çelebioğlu, Amil, *Cinânî Divanı*, Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü, İstanbul 1969, 249 s.

Kocakaplan, Mehmet, *Cinani'nin Bedayi'ül-Asar'ı (175b-301a) Giriş-Tenkitli Metin-Dizin* [*Bedayi'ül-Asar of Cinani (175b-301a) introduction-critical review-index*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Gülden Sağol Yüksekaya, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2010, 958 s.

Okuyucu, Cihan, *Cinânî Divanı'nın Tenkitli Metni*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Alparslan, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1986. 3 c. , 945 s.

Şarlı, Mahmut, *Cinani ve Riyazü'l-Cihan'tı (İnceleme)*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Cihan Okuyucu, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1994, 445 s.

Ünlü, Osman, *Cinani'nin Bedayü'l-Asar'ı - İnceleme ve Metin* [*Bedayü'l-Asar of Cinani –study and text-*], Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Şerife Yalçınkaya, Ege Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İzmir 2008, 533 s.

Yıldız, Nurgül, *Cinani'nin Bedayü'l-Asar'ı (1b/175b) Tenkitli Metin-Dizin* [*Bedayü'l-Asar by Cinani (1b/175b) critical edition-index*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Gülden Sağol Yüksekaya, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2009, 1470 s.

1.1.37. Deli Birâder (Mehmed b. Durmuş, Mahlas: Gazâlî, Lakabı: Deli Birader, 1466-942/1535)

1.1.37.1. Eserleri

Cer-nâme: İskender Çelebi'ye sunduğu 31 beyitlik bir dilekçedir. Beşiktaş'ta yaptıracığı binalar için yardım istemek üzere yazılmış bir mesnevidir.

Dâfi'ü'l-gumûm Râfi'ü'l-hümûm (Üzüntülerin ve Acıların Giderilmesi): Şehzade Korkut adına Manisa'da yazılmış, şehzadenin sadık adamı Piyale Bey'e sunulmuştur. Eser aslında Efdalüddin Sultan İbrahim Kazvinî'ye sunulmuş *Elfiyye ve Selfiyye* adlı kitabın Türkçeye çevirisidir. *Dâfi'ü'l-gumûm ve râfi'ü'l-hümûm* adlı bu mensur eser, Sehî'nin ifadesiyle "gayet galat ve fâhiş fuhşiyât ve hezeliyyâtan ibarettir". Eser, cinsel konular ve zevkler hakkında yorumlardan oluşur. Güzel severler ile kadın düşkünleri arasında münazaralar ortaya koyup her birinin iddiasını delillerle

yorumlar. Eserin sadece İstanbul değil, bazı Avrupa kütüphanelerinde de nüshaları vardır (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3629).

Kapluca-nâme: 25 beyitten oluşan mesnevîsidir. Hamamdaki havuzun yıktırılması üzerine yazılmıştır.

Misbâhu'l-hidâye: Günay Alpay Kut, *Misbâhu'l-hidâye* adlı ilmihal türü bir eseri olduğunu söyler.

Şerhü remzi ba'zı kelâmi'ş-Şeyhi'l-Ekber fi'l-fütûhât: Arapça olan Şerhü remzi ba'zı kelâmi'ş-Şeyhi'l-Ekber fi'l-fütûhât adında bir eserini tespit ettik ki, görebildiğimiz kaynaklarda zikri geçmemektedir (Süleymaniye Ktp., Laleli, no. 2231/1).⁵⁹

1.1.37.2. Kitaplar

Bingölçe, Filiz (Haz.), *Kitab-ı Dafî'ül-Gumum Deli Birader*, Kollektif, Alt Üst Yayınları, İstanbul 2007, 160 s.

Fehim, Münif – Landor, Robert, *Book Of Shehzade Dafî'ül Gumum, Rafîü'l Humum – Mehmed Gazali (Deli Birader)*, Dönence Yayınları, İstanbul 2001, 134 s.

1.1.37.3. Tezler

Gürgan, Burcu, *Images of sexuality in the 16th century Ottoman society: Mehmed Gazali's Dafî'ül Gümüm [16. yüzyıl Osmanlı Toplumunda Cinsellik İmgeleri: Mehmed Gazali'nin Dafî'ül Gümüm Adlı Eseri]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Yusuf Hakan Erdem, Sabancı Üniversitesi, SBE, İstanbul 2005, 102 s. (İngilizce)

Kuru, Selim S., *A sixteenth century scholar: Deli Birader and his Dafî'ül-gumûm ve rafîü'l-Humûm*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Şinasi Tekin, Harvard University, Cambridge 2000, IX, 281, 56 s.

1.1.38. Derviş Ahmed Efendi

1.1.38.1. Eserleri

Ed-Devhatü'l-irfâniyye fî-Ravzati'l-Osmâniyye: Taşköprülüzâde Ebu'l-hayr İsmâüddin Ahmed Efendi tarafından yazılan *Şakâik*'in Türkçe çevirisidir.

⁵⁹ Orhan Şaik Gökyay, "Deli Birâder", *DİA*, IX, 135-36.

1.1.39. Derviş

1.1.39.1. Eserleri

Mevlid: H. 917/M.1511 yılında yazılmış olan eserin *Vesiletü'n-necât* gibi özel bir adı yoktur. Ayetlerle başlayan eser, mesnevî şeklinde yazılmakla beraber sadece 111-129 beyitleri kaside şeklindedir. *Mevlid*'in vezni de Suleyman Çelebi'nin eserinin vezni olan, aruzun “*Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*” kalıbıyla yazılmıştır. Fakat eserin 111-143 ve 362-412 beyitlerinde vezin “*Mefâ'ilun Mefâ'ilun Fe'ülün*” olmuştur. Oldukça sade ve yapmacıksız bir dili vardır.

1.1.39.2. Tezler

Doğan, Özgür, *16. Yüzyıl Şairlerinden Derviş'in Mevlid'i (Metin ve İnceleme)* [*The Dervish's Mevlid who is poet of 16 th. century (text-analysis)*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sebahat Deniz, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2007, 149 s.

Pekolcay, Necla, *Türkçe Mevlid Metinleri, 2 Cilt*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Reşid Rahmeti Arat, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1950.

1.1.40. Diyarbakırlı Şerîfî (Seyyid Hüseyin b. Hasan [Efendi], Âmidî, 920/930-1514/1523) 1532?

1.1.40.1. Eserleri

Dîvân: Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud, nr. 3398'de bulunmaktadır ve bu zâta ait olduğu kuvvetle muhtemeldir.

Terceme-i Şeh-nâme: Firdevsî'nin ünlü yapıtının bilinen tek manzum çevirisidir. Yazması Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine nr. 1519-20'de kayıtlı olup 1170 varaktan oluşmaktadır. Tamamı 56506 beyitten oluşan eser, asıl *Şehnâme* vezninden farklı olarak aruzun “*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün*” kalıbıyla yazılmıştır.

1.1.40.2. Kitaplar

Kültürel, Zuhâl – Beyreli, Latif, *Şerîfî, Şehnâme Çevirisi: Giriş-Metin-Sözlük, 4 c.*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999, 2566 s.

1.1.40.3. Tezler

Beyreli, Latif, *Şerîfi: Şehnâme Tercümesi II, Giriş-Metin-Sözlük*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Topaloğlu, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1994, 682 s.

Kültürel, Zuhâl, *Şerîfi: Şehnâme Tercümesi I, Giriş-Metin-Sözlük*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Topaloğlu, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1994, 760 s.

1.1.41. Diyarbekirli Halife (Lakabı: Halife [Çelebi], ?-980/1572)

1.1.41.1. Eserleri

Hamse (Hüsrev ü Şîrîn, Yûsuf ü Züleyhâ, Leylâ vü Mecnûn [Elde olan tek]⁶⁰, Diyarbekir Şehrengîzi)

1.1.42. Ebussuûd Efendi (Mehmed İmâdî, Lakabı: Hoca Çelebi, Muallim-i Sâni, 17 Safer 896/30 Aralık 1490-5 Cemâziye'l-evvel 982/23 Ağustos 1574)

1.1.42.1. Eserleri

Arazî-yi Harâciyye ve Öşriyye Hakkında Kanun ve Fetvalar, Kânunnâme, Kânûnü'l-muamelât: Adlarıyla kaydedilen bu eser, Ebussuûd Efendi'nin Osmanlı mîrî arazi hukukunun temelini teşkil eden on kadar uzun fetvası veya bu fetvaların mukaddimesini teşkil ettiği "kânûn-ı cedîd" nüshalarıdır. Tamamı Ahmet Akgündüz tarafından neşredilmiştir (*Osmanlı Kanunnâmeleri*, IV, 78-91).⁶¹

Bidâ'atü'l-Kâdî li-ihyâcihî fil-müstakbel ve'l-mâzî: Osmanlı kadılarının uyması gereken usul ve erkâmı anlatan önemli bir risâledir.

Duâ-nâme-i Ebussuûd: Semiz Ali Paşa'nın arzusu üzerine kaleme aldığı duanın önemini anlatan, bir mukaddime ve yedi bâbdan meydana gelen bir dua mecmuâsıdır. *Risâle fi ediyeti'l-me'sûre*, *Risâle-i Mergûbe* ve *Mecmûa-i Deavât* adlarıyla da anılan bu eserde dualar sade bir dille Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

El-Fetva'l-müteallika bi-beyâni'l- vakti'l-mu'tebere li'l-hasâd ve istihkâki'l-gallât

⁶⁰ Atatürk Üniversitesi Ktp., Agâh Sırrı Levend kitapları arasındadır.

⁶¹ Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1992, s. 786.

Fetâvâ-yı Ebussuûd Efendi: İstanbul kütüphanelerinde Ebussuûd Efendi'ye nisbet edilen fetvaların derlenmesiyle meydana gelmiş birçok fetva mecmuası vardır. M. Ertuğrul Düздаğ, Millet (Ali Emîrî. nr. 80) ve Beyazıt Devlet (nr. 2757) kütüphanelerinde bulunan Ebussuûd Efendi'ye ait iki fetva mecmuasını yeniden düzenleyerek yayımlamıştır (İstanbul 1972, 1983).

Fetâvâ Kâtiblerine Tenbih: uyması gereken kurallarla ilgili bir risâledir.

Galatât/Sakatât-ı Avâm: Yazma kütüphanelerinde birçok nüshası bulunan, kısaca “*Sakatât-ı Avâm*” adıyla meşhur olan risâlesinde, Ebussuud Efendi'nin galat olarak kullanıldığını tespit ettiği kelime, terkip ve ifadelerin, orijinallerini de vermek suretiyle, adeta bir listesini vermiştir. Bu esere 20. yüzyılın hemen başında Şehrî Şevket Mustafa Efendi tarafından da şerh yazılmıştır.⁶²

Gamezâtü 'l-melîh fî evveli mebâhisi kasri'l- 'âmm mine 't-Telvîh: Hanefî hukukçusu Sadrüşşerîa Ubeydullah'ın *et-Tavzîh 'ale't-Tenkîh* adlı fıkıh usulüne dair eserine Seyyid Şerîf el-Cürcânî tarafından *et-Telvîh* adıyla yapılan hâşiyeye Ebussuûd Efendi tarafından yazılmış bir ta'likdir.

Hasmü'l-hilâf fî'l-mesh 'ale'l-hifâf: Ebussuûd Efendi'nin, oğlu Mustafa Çelebi için yazdığı mest üzerine mesh ile alâkalı bir risâledir.

Hâşiyeler ve Arapça, Farsça, Türkçe şüirler

İrşâdü 'l-Aklî's-Selîm ilâ Mezâyâ 'l-Kur'ânî 'l-Azîm: Arapça tefsir, 1566'da tamamlandı. Türkiye kütüphanelerinde birçok yazma nüshası bulunan eser sekiz cilt (İstanbul 1294, 1307, 1308, Kahire 1284, 1307, 1308, 1324), üç cilt (Kahire 1347), iki cilt (Kahire 1275) ve beş cilt (Riyad 1974) halinde olmak üzere çeşitli zamanlarda basılmıştır.

Kanunnâme-i Âl-i Osmanî: Kanunî devrine adını veren kanun.

Kasâ'idü 'l-'Arabîyye: Ebussuûd Efendi'nin çeşitli Arapça kasidelerini toplayan bir mecmuâdır.

Kanûnî Mersiyesi / Kasîde fî Risâi's-Sultân Süleymân: Kanûnî'ye yazdığı Türkçe mersiye dir.

Kasîde-i Mîmiyye: Doksan küsur beyitten meydana gelen bu kasideye İzzeddin Abdülazîz ez-Zemzemî, Muslihuddîn-i Lârî ve Ümmüveledzâde'nin oğlu Ali Efendi

⁶² Abdülkadir Dağlar, “Ebussuud Efendi'nin Telaffuz-İmlâ Üzerine Dikkatleri ve İki Risâlesi”, *Turkish Studies*, Volume 3/6 Fall 2008, s. 190-191.

nazîre, Abdurrahman Alemşah, Garsüddin Ahmeri b.İbrâhim el-Halebî ve Radiyyüddin Muhammed b. İbrâhim el-Halebî gibi âlimler şerh yazmışlardır.

Ma‘âkidü 't-tarrâf fî evveli sûreti 'l-Feth mine 'l-Keşşâf: Zamahşerî'nin el-Keşşâf adlı tefsirinin Feth sûresiyle ilgili bölümünün hâşiyesidir.

Mâ'rûzât: Çeşitli fikhî ve amelî hükümleri içeren eseridir.

Mevkîfu 'l-ukûl fî vakfi 'l-menkûl

Münşeât-ı Ebussuûd: Ebussuûd'un resmî mensur yazılarıdır.

Öşür Hakkında Risâle: Osmanlı vergi hukukunun şer'î esaslarını açıklayan bir risâledir.

Risâle fî Bahsi İmâni 'l-Fir'avn: Firavunun imanyla ilgili olup son nefesinde iman eden kimsenin imanının sahih olduğunu söyleyen âlimlere karşı yazdığı bir reddiyedir.

Risâle fî beyâni 'l-kazâ ve 'l-kader: Akâide dair risâlesidir.

Risâle fî tescîli 'l-evkâf: Özellikle nakit para vakıflarının tesciliyle vakfının tamamlandığını anlatmak için kaleme alınmıştır.

Risâle fî vakfi 'l-arâzî ve ba'zı ahkâmi 'l-vakf: Osmanlı arazi hukukunu, arazinin nasıl vakfedileceğini ve özellikle irsâdî vakıfları konu edinen bir risâledir. Bazı kütüphane kayıtlarına *Risâle fî taksîmi 'l-arâzî* diye de geçen bu risalenin Türkçe'si de vardır.

Risâle fî vakfi 'l-menkûl ve 'n-nukûd: *Mevkîfü 'l-ukûl fî vakfi 'l-menkûl* veya *Risâle fî cevâzi vakfi 'n-nukûd* gibi adlarla da anılan bu Arapça risalede taşınır malların ve paranın vakfedilmesi konusu ele alınmıştır. Risale İstanbul'da tarihsiz ve taşbasması olarak yayımlanmıştır.

Risâle fî vakfi 't-tavâhîn 'ale 'l-arzi 'l-mevkûfe li 'l-gayr: Başkasına ait vakıf arazi üzerinde bulunan değirmenlerin vakıf yapılıp yapılmayacağını tartışıldığı bir risâledir.

Risâle li ecli 't-tâûn: Tıbbâ dair risâlesidir.

Sevâkıbü 'l-enzâr fî evâ 'ili Menâri 'l-envâr: Hanefî hukukçusu Ebü'l-Berekât en-Nesefî'nin usûl-i fikha dair *Menâri 'l-envâr* adlı eserinin ilk kısımlarının Arapça şerhidir.

Tesîru Sûreti 'l Mü'minîn:

1.1.42.2. Kitaplar

Ağar, Mehmet Emin, *Ebu'ssuud Efendi'ye Atfedilen Bir Baytar-name*, Fatih Ofset, İstanbul 1992, 58 s.

Altunsu, Abdülkadir, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1972, 280 s.

Arabul, Muzaffer (Haz.), *Fetvalar (Duaname)*, İstanbul 1978, 100 s.

Atsız, Hüseyin Nihal, *İstanbul Kütüphanelerine Göre Ebussuud Bibliyografyası*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1967, 61 s.

Aydemir, Abdullah, *Büyük Türk Bilgini Şeyhülislam Ebussuud Efendi ve Tefsirdeki Metodu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1968, 270 s.
....., *Ebussuûd Efendi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, 90 s.

Bedir, Murteza (Çev.), *Şeriattan Kanuna : Ebussuud ve Osmanlı'da İslami Hukuk / Colin Imber*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2004, 291 s.

Demir, Abdullah, *Şeyhülislam Ebussuud Efendi: Devlet-i Aliyye'nin Büyük Hukukçusu*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2006, 2643 s.

Düzdağ, M. Ertuğrul, *Şeyhülislâm Ebussuud Efendi Fetvâları, Kanunî Devrinde Osmanlı Hayatı*, Gonca Yayınevi, İstanbul 2009, 372 s.

....., *Şeyhülislâm Ebussuûd Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1972, 245 s.

Ebussuud Tefsiri, İrşad-ı aklı selim ila mezay-ı kitabî'l-kerim (Kur'an-ı Kerim'in Meziyetlerinin Aktıselime Açıklanması), 12 Cilt, Proje Koordinatörü: Ergun Göze, Tercüme: Ali Akın, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2006, 5700 s.

Fetvalar / Şeyhislâm Ebussuud Efendi, Nurdoğan Matbaası, İstanbul 1978, 100 s.

Gültepe, Necati, *Ebussuud Efendi*, Beyan Yayınları, İstanbul 1984.

Kayagil, Nureddin (Çev.), *Açıklamalı Dua Mecmuası / Ebussuud Efendi*, Bahar Yayınevi, İstanbul 1977, 112 s.

1.1.42.3. Tezler

Avcı, Aykut, *Ebussuûd Efendi'nin Ahkâm Ayetlerini Yorum Metodu (İlk Beş Sûre) [Ebussuud Efendi's method of interpretation of the judgmental verses (The first five verses)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Faruk Beşer, Sakarya Üniversitesi,

SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, İslam Hukuku Bilim Dalı, Sakarya 2008, 78 s.

Dağlar, Abdülkadir, *Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin Türkçe Mektupları [Turkish letters of SheikhuIslam Ebussuud Efendi]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tunca Kortantamer, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 2001, 115 s.

Demir, Abdullah, *Ebususuud Efendi'nin Osmanlı Hukukundaki Yeri [The place of Ebususuud Efendi in Ottoman law]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. M. Akif Aydın, Marmara Üniversitesi, SBE, Hukuk Anabilim Dalı, Kamu Hukuku Bilim Dalı, İstanbul 2004, 268 s.

Demirbaş, Habib Yusuf, *Ebussuud Efendi (1490-1574)*, Lisans Tezi, Dan.: İsmail Safa Üstün, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, Bölümü İslam Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul 2005, 56 s.

Düzenli, Pehlul, *Osmanlı Hukukçusu Ebussuud Efendi ve Fetvaları [The Ottoman jurist abu Suud Afandi and his Fatwas]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Yaman, Selçuk Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, İslam Hukuku Bilim Dalı, Konya 2007, 434 s.

Önder, Şule, *İslam ve Osmanlı Hukukunda İmam Birgivi ve Ebussuud Efendi'nin Para Vakfı Tartışmaları [Discussion of İmam Birgivi and Ebussuud Efendi about Cash Waqfs in Islamic And Ottoman Law systems]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Uzunpostalcı, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2006, 92 s.

Kaya, Veli, *Ebussu'ud Efendi'nin Tasavvufa ve Sufilere Bakışı [Sir Ebussud's opinion of mysticism and mystics]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ömer Faruk Altıparmak, Harran Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Tarihi Bilim Dalı, Şanlıurfa 2010, 84 s.

Kırılmaz, Yahya, *Ebussuud Efendi'nin Arapça Şiirleri*, Lisans Tezi, Dan.: Dr. Seyfullah Korkmaz, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2001, 57 s.

1.1.43. Edâî (Şirazlı Molla Muhammed, Mahlas: Edâî, Adâî, ?-?)

1.1.43.1. Eserleri

Selîm-nâme: Şirazlı Molla Muhammed'in *Şâhnâme-i Selîm Hânî* adlı eseri özellikle İran seferi hakkında ilginç bilgiler içermektedir. Kanunî'nin cülusu ile son

bulan eser üzerinde Abdüsselâm Bilgen tarafından doktora tezi hazırlanmıştır (1987, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

1.1.43.2. Kitaplar

Bilgen, Abdüsselam, *Ada'î-yi Şirazi ve Selim-namesi: İnceleme-Metin-Çeviri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007, 234 s.

1.1.43.3. Tezler

Bilgen, Abdüsselam, *Ada'î-yi Şirazi ve Selim-namesi (Araştırma, Metin ve Çeviri)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Meliha Anbarcıoğlu, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1987, 225 s.

1.1.44. Edirneli Mehmed Mecdî (Mehmed [Efendi], Mahlas: Mecdî, ?-999/1590-91)

1.1.44.1. Eserleri

Dîvân: Müretteptir. Bir nüshası Millet Ktp., Ali Emirî, Manzum, nr. 398'de kayıtlıdır.

Câmi'ü'n-Nezâ'ir - Hadîs-i Erba'în Tercümesi: Edirne'deyken evinde bir yıl misafir kalıp onunla sık sık görüşen Ahdî, *Câmi'ü'n-Nezâ'ir* adlı bir mecmuâ oluşturduğunu, Âlî ise *Hadîs-i Erba'în Tercümesi* yazdığını belirtmektedir. Fakat bu eserler bugün elimizde değildir.

El-Cevâhirü'l-Mudî'e fî Tabakati'l-Hanefiyye: Bu eseri, Hâkî Abdülkadir Kureşî'nin Arapça eserinin çevirisidir. Hanefî mezhebine mensup bilgin fakîhlerin hayatını içine almaktadır.

Şakâiku'n-Nu'mâniyye Çevirisi (Hadâiku's-Şakâ'ik): Taşköprülüzâde'nin *Şakâyık-ı Nu'mâniyye fî Ulemâ'i'd-Devleti'l-Osmâniyye* adlı eserinin genişletilmiş ve daha mükemmel hale getirilmiş tercümesidir. 995/1587'de tamamlanarak III. Murad'a ithaf edilmiş, sahihine büyük şöhret sağlamıştır. *Şakâyık* ilaveleriyle tezkireleri bir bir gözden geçiren müellif, derlediği bilgi ve şahsiyetleri tercümesine eklerken, yanlış bilgileri de düzeltme yoluna gitmiştir. İlk baskısı İstanbul'da 1853'te yapılan bu eser, Nev'îzâde Atâ'î'nin *Hadâiku'l-Hakâ'ik fî Tekmileti's-Şakâ'ik* adlı zeyline esas olmuştur.

Risâle-i Şem'iyye: Kısa bir deneme olup, mumla ilgili bilgi ve tabirleri içerir.

Seyfiyye: Arapça bir risâledir.

1.1.44.2. Kitaplar

Edirneli Mehmed Mecdî (Çev.), *Tercüme-i Şakaik-i Numaniye, Hadaikü'l-Şakaik*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1853, 528 s.

Özcan, Abdülkadir (Haz.), *Mecdî Mehmed Efendi, Şakaik-ı Nu'maniyye ve Zeyilleri, Hadaiku 'ş-şakaik -1*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989, 568+41 s.

1.1.44.3. Tezler

Dikmen, Hamit, *Edirneli Mecdî Efendi: Şakâyık-ı Numâniye Çevirisi İndeksi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1980, 138 s.

Eskimen, Ayşe Derya, *Mecdî Mehmed Efendi'nin Gazelleri (Metin-İnceleme) [Mecdî Mehmed Efendi's Gazels (Text-Research)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Mermer, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2008, 172 s.

1.1.45. Edirneli Nazmî (Mehmed [Çelebi], Lakabı: Kuloğlu, ?-967/1559'dan sonra)

1.1.45.1. Eserleri

Dîvân: Mürettep olup 45 bini aşkın şiirle en hacimli Türkçe divan unvanını taşımaktadır. 1926'da Fuad Köprülü tarafından bulunan divandaki "Türkî-i basit" başlıklı 286 manzume, *Milli Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Türkî-i Basit* adıyla 1928'de neşredilmiştir.

Mecma'ü'n-Nezâir: Şairin şöhretini sağlayan en mühim eseridir. Ömer b. Mezîd'in 1437'de, Eğridirli Hacı Kemal'in 1513'te tamamladıkları nazire mecmualarından sonra üçüncü sırada gelir. 243 şairin 3356 gazelini ihtiva eden 930/1523-4 yılına kadar yazılmış nazireler mecmuası olup nüshaları şunlardır: Viyana Kütüphanesi (Flugel I, nu. 693), Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi (III.Ahmed, nr. 2644), Millet Kütüphanesi (Ali Emîrî, Manzum, nr. 683-684), Manisa Muradiye (Çaşnigir, nr. 18)'dedir. Kendi nazirelerini de ekleyen şair, mecmuasını Kanunî'ye sunmuştur.

Pend-i Attâr Tecümesi: Ferîdüddîn Attâr'a nispet edilen 910 beyitlik *Pend-nâme*'nin genişletilmiş telif/tercüme şekliyle 3000 beyitlik versiyonudur. "*Fâilâtün*

Fâilâtün Fâilün” vezniyle kaleme alınmıştır. 963/1559-60’da Halep’te tamamlanmıştır. Eserin bilinen tek nüshası, Dil ve Tarih-Coğrafya Kütüphanesi yazmaları arasında bulunmaktadır (Muzaffer Ocak Kitapları, nr. 1/1061).

1.1.45.2. Kitaplar

Altun, Kudret (Haz.), *Edirneli Nazmî, Pend-nâme-i Nazmî (Tercüme-i Pend-nâme-i Attâr): İnceleme-Metin-Sözlük*, Laçın Yayınevi, Kayseri 2004, 321 s.

Atsız, Hüseyin Nihal, *XVI. Asır Şairlerinden Edirneli Nazmi'nin Eseri ve Bu Eserin Türk Dili ve Kültürü Bakımından Ehemmiyeti*, Arkadaş Basımevi, İstanbul 1934, 16 s.

Köksal, M. Fatih, *Edirneli Nazmi'nin Yayımlanmamış Türk-i Basit Şiirleri*, 1. Edirne Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, Edirne 2003.

1.1.45.3. Tezler

Avşar, Ziya, *Edirneli Nazmi, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri -Türki-i Basit ve Gazelleri Dışındaki Nazım Şekil ve Türleri [Edirneli Nazmi, his life, his literary personality, his works -Türki-i basit and his poems other than his gazels]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa İsen, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1998, 666 s.

Bilecik, Fahrünnisa, *Divan Mecmualarında Edirneli Nazmi İnceleme-Metin-İndeks*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mehmet Akalın, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1991, 109 s.

Doğan, Güler, *Edirneli Nazmî Dîvânı (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme) [Divan of Nazmi from Edirne]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Orhan Bilgin, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010, 4664 s.

Güven, Ahmet Zeki, *Edirneli Nazmi'nin Pendnamesi'nde Ahlâk ve Eğitim Unsurlarının Tespiti ve İncelenmesi [The examination and determination of the factors of morality and education in the Pendname of Edirneli Nazmi]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. İlhan Genç, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bilim Dalı, İzmir 2006, 395 s.

Kaya, Naciye, *Edirneli Nazmî Dîvânı (521b-645b varaklar) İnceleme- Metin-Tıpkıbasım [Edirneli nazmî dîvânı (521b-645b papers) review-text- facsimile]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ziya Avşar, Bozok Üniversitesi, SBE, Yozgat 2011, 799 s.

Kılıçarslan, Orhan, *Edirneli Nazmî Dîvânı (144-b/270-a varaklar) (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)* [144-b/270-a foils of the court of edirne nazmî (Review-text-facsimile)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ziya Avşar, Bozok Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Edebiyatı Anabilim Dalı, Yozgat 2011, 993 s.

Köksal, Mehmet Fatih, *Edirneli Nazmi Mecma'ü'n-Neza'ir (İnceleme-Tenkitledi Metin) (3 Cilt)* [Edirneli Nazmi Mecma'ü'n-Neza'ir (surveying-critical text)], Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Osman Horata, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 2001, 3060 s.

Turgut, Savaş, *Edirneli Nazmi, Divan-ı Türk-i Basit (İnceleme, Metin, Sözlük, Adlar Dizini)* [Edirneli Nazmi, Divan-ı Türk-i Basit (Research, context, dictionary, example sentences in the purification of the language)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Özkan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2001, 317 s.

Ün, Cumhuriyet, *Edirne'li Nazmi Mecma'un-Nezair 1-50 Varakların Transkripsiyonlu Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Kaşif Yılmaz, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 1996, 245 s.

Ünlü, Suat, *Edirne'li Nazmi'nin Divanındaki Gazellerin Dil İncelemesi [The Language study of in the Edirne'li Nazmi of the divans gazels]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Muzaffer Akkuş, Niğde Üniversitesi, SBE, Niğde 1998, 384 s.

Üst, Sibel, *Edirneli Nazmî Dîvânı [Edirneli Nazmî's Dîvân]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Turgut Karabey, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2011, 7374 s.

Zararsız, Ubeydullah, *Edirneli Nazmî Dîvânı 396b-521a Nolu Varaklar (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)* [396b-521a foils of the Divân of Edirne Nazmî (Review-text-facsimile)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ziya Avşar, Bozok Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Edebiyatı Anabilim Dalı, Yozgat 2011, 758 s.

1.1.46. Eğirdirli Hacı Kemâl (?-1509)

1.1.46.1. Eserleri

Âdâb-ı Mülûk ve Nesâyih: Beşiktaş'daki Yahya Efendi Kütüphanesi'nde 920 tarihinde yazılmış olan mensur eseridir.⁶³

Câmi'ü'n-Nezâir: *Mecmû'atü'n-Nezâir*'den 76 sene sonra, 918/1512 yılında yazılan *Câmi'ü'n-Nezâir* daha çok şaire yer vermiş ve 266 şairden 2824 şiir almıştır. Sultan II. Bayezid'in öldüğü ve I. Selim'in tahta çıktığı senede yazılan *Câmi'ü'n-*

⁶³ "Hacı Kemal", *Osmanlı Müellifleri*, II, 138.

Nezâir, Eğirdirli Hacı Kemal'in eseridir. Bu açıdan bakılınca II. Bayezid zamanına kadar gelen edebî verimlerin derlenmiş şeklidir. Mecmuaya alınan şiirler alfabetik bir sıra ile verildiğinden nazım şekilleri karışık olup, gazel, kaside, murabba, muhammes, müseddes vs. gibi bir sınıflandırma yapılmamıştır. Bu itibarla aynı durum vezinler için de söz konusudur. Anadolu sahasında yazılan edebî verimler başından itibaren II. Bayezid devri sonuna kadar geçen tam üç yüz yıllık bir zamanda bu mecmuada toplanmıştır. Eserin Bayezid ve DTCF kütüphanelerinde bulunan iki nüshası vardır. Ancak Bayezid Kütüphanesi'ndeki nüshanın yaprakları yer yer koparılmıştır. DTCF kütüphanesindeki nüshada ise daha az şiir bulunmaktadır.⁶⁴

1.1.46.2. Tezler

Ayan, Ülkü, *Camiu'n-nezair İndeksi (Varak 1-313)*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1981, 330 s.

Baştürk, Zeki, *Eğirdirli Hacı Kemâl - Câmî'ü 'n-Nezâ'ir, Metin-İndeks*, Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türkiyat Tez 377.

Erguvan, Reşat, *Eğirdirli Hacı Kemâl- Câmî'ü 'n-Nezâ'ir, Metin-İndeks*, Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türkiyat Tez 1388.

Morkoç, Yasemin Ertek, *Eğirdirli Hacı Kemal'in Câmî'ü 'n-Nezâir'i (Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme) (3 cilt) [(Text and study of colloctions tradition)]*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nezahat Öztekin, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 2004, 2453 s.

Türkmen, Ramazan, *Camiu'n-nezair İndeksi (Varak 313-456132)*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1981, 132 s.

1.1.47. Emîrî (Mevlânâ Seyyid Mahmud, Mahlas: Emîrî, 16. yy)

1.1.47.1. Eserleri

Gülşen-i Ebrâr (İyilerin, Hayır Sahiplerinin Gül bahçesi): Çeşitli hikayelerle dinî, ahlâkî ve tasavvufî şiirlerden oluşan 1031 beyitlik didaktik bir mesnevidir. Eserde tevhid, münacaat ve naattan sonra III. Mehmed için yazılmış Farsça bir kaside de yer

⁶⁴ Kemal Yavuz - Mustafa Canpolat - İsmet Şanlı, *XIV.-XV. Yüzyıllar Türk Edebiyatı*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 2434, Eskişehir 2011.

almıştır. Yer yer değişik vezinli gazellerle süslenen asıl konu “*Müfteilün Müfteilün Fâilün*” vezniyle yazılmıştır.

Gülşenü 'r-Râz

Mahzenü 'r-Râz

Mevlid

Mir'at-ı Ebrâr: (İyilerin, Hayır Sahiplerinin Aynası) Emîrî'nin bu mesnevisi de öğüt verici bir nitelik taşır. “*Fâilâtün /fâilâtün/fâilün*” vezniyle yazılmış 1374 beyitlik bu mesnevîde de Sultan III. Mehmed için yazılmış Türkçe bir medhiye mevcuttur.

Sohbet-nâme: Geleneğe bağlı kalınarak Arapça yazılmış nasihat-nâme türünde bir eserdir. Mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır. Öğretici nitelikte olmasına rağmen Arapça ve Farsça kelime ve ibareler çoğunluktadır. Eserde çeşitli meslek gruplarına ve insan gruplarına ilişkin sınıflandırmalar yapılmış ve bu sınıflandırmaya dâhil edilen insan tiplerinin tutum ve davranışları, klâsik davranış kalıpları belirtilmiştir. Ayrıca varak numaralarına göre istenilen konunun çabuk bulunması için bir fihrist de verilmiştir.

1.1.47.2. Tezler

Çöm, Erol, ***Emîrî'nin Gülşen-i Ebrâr ve Mir'âtü'l-Ebrâr Mesnevîleri: İnceleme-Metin***, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Emine Yeniterzi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2001.

1.1.48. Emre (16. yy)

1.1.48.1. Eserleri

Pend-nâme Çevirisi: Şair Attâr'dan bu çeviriyi Kanunî'nin şehzadelerinden Bayezid (ö.1559)'in emriyle yaptığını eserinin mukaddimesinde açıklamaktadır. Bu bilgiden şairin şehzadeye bağlı bir kişi olduğu anlaşılmaktadır. Şairin 964/1556'da bitirdiği eser Feridüddîn Attâr'ın meşhur mesnevisinin manzum şerhidir. Eseri Bursalı Tahir Bey, Edirneli Emrî'ye mâl etmiştir. Aruzun “*Fâilâtün/fâilâtün/fâilün*” kalıbıyla yazılan 950 beyitlik bu mesnevinin üslûbu Emrî'nin üslûbundan farklıdır.

1.1.48.2. Kitaplar

Bilgin, Azmi, ***Emre, Terceme-i Pendnâme-i Attâr***, Enderun Kitabevi, İstanbul 1998, 184 s.

1.1.49. Emrî (Emrullah Emrî [Efendi], ?-983/1575)

1.1.49.1. Eserleri

Dîvân: Divanı ölümünden sonra tertip edilmiştir. Türkiye'de ve Türkiye dışında birçok nüshası bulunan divanın tenkitli neşrini hazırlayan Yekta Saraç iki kaside, 581 gazel, iki tahmis, birer müstezad, murabba, muhammes, müsemmen ve 530'dan fazla mukattaini tesbit etmiştir. Bazı divan nüshalarında kısmen mevcut olan muammaları müstakil bir şekilde de toplanmış olup sayıları 650'den fazladır. Şairin muammaları Yekta Saraç tarafından derlenerek baskıya hazırlanmıştır.

Hüsrev ü Şîrîn: Riyâzî tezkiresinde olduğundan bahsedilir. Başından geçen bir aşk macerasının anlatıldığı eser ele geçmemiştir.

Muammâ Mecmuâsı: 621 muammâsının toplandığı mecmuanın tek nüshası İstanbul'daki Murad Molla Kütüphanesi'ndedir.⁶⁵

Pend-i Attar Çevirisi: Bursalı Mehmed Tâhir, Emrî'nin manzum ve matbu bir *Pend-i Attâr Tercümesi*'nin olduğunu söylerse de S. Nüzhet Ergun bu eserin Emrî'ye ait olmadığını göstermiştir.

1.1.49.2. Kitaplar

Saraç, M. A. Yekta, *Emrî Divanı*, Eren Yayınları, İstanbul 2002, 389 s.

1.1.49.3. Tezler

Çınar Alvan, Türkân, *Emrî Dîvânı'nın Nazım Bilgisi ve Belâgat Yönünden İncelenmesi [Emrî's Dîvân's study of belagat and poetic knowledge]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2005, 380 s.

Saraç, M. A. Yekta, *Emri ve Divanı (2 cilt)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Alparslan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1991, 709 s.

1.1.50. Enîsî (Emir Hüseyin Enîsî, ?-?)

1.1.50.1. Eserleri

Menâkıbnâme (Menâkıb-ı Akşemseddin): Eser, Fatih Sultan Mehmed'in hocası, Ankaralı Hacı Bayram-ı Veli'nin öğrencisi ve Osmanlı Devleti'nin manevi mimarlarından gönül adamı Akşemseddin'in menkıbelerinin toplandığı ve onun

⁶⁵ "Emrî", *Ana Britanninca Genel Kültür Ansiklopedisi*, İstanbul 1986, VIII, 169.

tasavvuff görüşlerinin de anlatıldığı önemli bir eserdir. *Menâkıb-ı Akşemseddin*, ilk defa Ali İhsan Yurd, daha sonra da bazı düzenlemelerle Mustafa Kaçalın tarafından şu eserlerin içinde bir bölüm hâlinde neşredilmiştir (Ali İhsan, Yurd, *Fatih Sultan Mehmed Hân'ın Hocası Şeyh Akşemseddin: Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1972; *Akşemseddin Hayatı, Eserleri*, haz., Mustafa Kaçalın, İstanbul 1994).

1.1.50.2. Kitaplar

Aktan, Bilal – Güneş, Mustafa, *Menakıb-ı Akşemseddin*, H Yayınları, Ankara 2011, 128 s.

1.1.50.3. Tezler

Katmer, Tahir, *Menakıb-ı Akşemseddin*, Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Erzurum 1989, 30 s.

1.1.51. Enverî (Nûreddin, Mehmed, Lakabı: Kefeli Mürekkepci Enverî, ?-954/1547-48)

1. 1. 51. 1. Eserleri

Dîvân: Âşık Çelebi, Enverî'nin *Dîvân*'ının tamamen yandığını söyler. Ancak bu *Dîvân*'dan *Riyazü's-Şu'arâ* ve *Keşfü'z-Zünûn*'da bahsedildiği gibi şairin *Dîvân*'ının içinde sadece gazeller bulunan bir nüshası Süleymaniye Ktp., Türkçe Yazmalar, 103 numarada kayıtlıdır.

Matlau 'l-envâr: *Sırru 'l-esrâr* ile birlikte bu mensur eserin de Enverî'ye ait olduğunu Sadeddin Nüzhet Ergun bildirmektedir.

Sırru 'l-esrâr: Türlü vesilelerle atasözlerinin kullanıldığı, dil tarihimiz bakımından önemli bir eserdir. Mevcut üç yazma nüshası Üsküdar Kütüphanesi'ndedir.

1.1.51.2. Kitaplar

Kurnaz, Cemâl – Tatçı, Mustafa, *Ümmî Dîvân Şairleri ve Enverî Dîvânı*, MEB Yayınları, Ankara 2001, 251 s.

1.1.52. Eyyûbî (Mahlas: Eyyubî)

1.1.52.1. Eserleri

Menâkıb-ı Sultân Süleymân Han: Manzum tarihçe, müellifi tarafından adı belirtilmemiş olmakla birlikte, *Menâkıb-ı Sultân Süleyman*, *Risâle-i Pâdişâhnâme* gibi

isimlerle anılmaktadır. Mesnevi tarzında yazılmış 1495 beyitten ibarettir. 1564-65 yıllarında yazılmaya başlanan eserde Kanunî dönemi olaylarından kısaca bahsedildikten sonra, özellikle İstanbul'a su getirilmesi ve çeşitli semtlere çeşmeler yapılması üzerinde durulmuştur. Eserin kıymeti nakledilen olaylardan çok, tasvir tarzından gelmektedir. R. Anhegger tarafından “*Eyyûbî'nin Menâkıb-ı Sultan Süleyman'ı*” adıyla İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih dergisi Nu.1, 1949'da tanıtılmıştır.

Şehnâme Tercümesi: Firdevs-i Tûsî'nin eserinin Kanunî adına mensur, 3 ciltlik tercümesidir.

Hikâye-i Ebu Ali Sina kenarındaki Hatemnâme (Dâstân-ı Hâtem-i Tâî): Osmanlı Müellifleri'nde Ebu Ali Sina Hikâyesi adlı eserin kenarında basıldığı bildirilen (İst., 1302/1867) *Hâtemnâme*'nin (*Dâsitân-ı Hâtem-i Tâî*) ise Eyyubî'ye aidiyeti kesin değildir.

1.1.52.2. Kitaplar

Akkuş, Mehmet, *Eyyubî: Menâkıb-ı Sultân Süleymân (Risâle-i Pâdişahnâme)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991, 288 s.

1.1.53. Fakîrî (Kalkandelenli Fakîrî, 15. yy. sonu-16. yy. başı)

1.1.53.1. Eserleri

Letâif: Kaynaklar Fakîrî'nin böyle bir eserinden söz etmemekle beraber *Türkische Handschriften*'de yer alan Fakîrî külliyyatı içinde *Letâif* adlı bir eser bulunmaktadır. Eserdeki otuz dört latifenin yirmi ikisi insanlarla, sekizi hayvanlar, dördü de diğer şeylerle ilgilidir. İnsanlarla ilgili olanların içinde on ikisi Ahmed Paşa, Necâti Bey, Hayalî, Figânî gibi meşhur şahsiyetlere dairdir. Bazı latifeler müstehcendir. 1, 2, 3, 6, 8, 10 ve 18 numaralı latifeler Gülçin Ambros tarafından İngilizceye tercüme edilmiştir. Eserde yer alan latifelerden bazılarının Fakîrî'ye ait olmadığı söylenebilir. Bunların bir kısmının, Lami'î Çelebi'nin (ö. 938/ 1532) topladığı ve oğlu Abdullah Çelebi tarafından bir araya getirildiği kaydedilen *Letâifnâme* adlı eserden (İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 3814) alındığı anlaşılmaktadır.⁶⁶

Risâle-i Ta'rifât: Eserde XVI. Yüzyıl Osmanlı Cemiyeti içindeki çeşitli meslek, mevki ve sınıftan kimseler üçer beyitlik manzumelerle ele alınarak portreleri çizilmiş, gerçekçi bir şekilde bunların kıyafetleri ve davranışları ile haklarındaki mevcut

⁶⁶ Kâşif Yılmaz, “Fakîrî”, *DİA*, XII, 131.

düşünceler aksettirilmiştir. Mesleklerden bahseden bir tür şehrengizdir. 941/1534-35 yılında Kanunî Sultan Süleyman'a sunulan eserin İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki nüshası (Türkçe Yazmalar, nr. 351) 158 faslı ihtiva etmekte olup sonunda telif tarihini belirten beyit de bulunmaktadır. Bu nüsha mevcutların en tam olanıdır.

Sâkî-nâme-i Fakîrî: İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 4097'deki mecmua içinde iki yapraklık bir mesnevidir. Ayrıca Atatürk Üniversitesi Ağâh Sırrı Levend kitapları arasındaki bir yazmanın içinde de mevcuttur.

Şehrengîz-i İstanbul: Yirmi beş beyitlik bir girişten sonra Hz. Peygamber'in ve Kanunî Sultan Süleyman'ın övgüsüne geçilen eserde önce bir ilkbahar tasviriyle İstanbul'un medhi yapılır. Daha sonra şehrin en ünlü güzeline uzunca bir manzume ile yer verilip arada başka bir İstanbul tasvirinden sonra diğer kırk üç güzel ele alınıp anlatılır. Fakîrî'nin bunlarla ilgili tasvirlerinde yer yer müstehcen ve mizahî bir yön kendini gösterir. Eserin Köprülü Kütüphanesi ile (Fâzıl Ahmed Paşa, 9/2) İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde (Türkçe Yazmalar, nr. 3051) birer nüshası vardır. Ayrıca Köprülü Kütüphanesi'nden istinsah edilen bir nüsha Atatürk Üniversitesi Ağâh Sırrı Levend kitapları arasında kayıtlıdır (nr.189-190).⁶⁷

1.1.54. Feridun Bey (Ahmed eş-Şehîr bi-Ferîdun et-Tevkî el-Muhammedî, ?-21 Safer 991/16 Mart 1583)

1.1.54.1. Eserleri

Dîvân: Feridun Ahmed Bey'in şiirlerinin toplandığı bir dîvânından da söz edilmektedir (Atâî, s. 337).⁶⁸

Miftâh-ı Cennet: Sekiz bölüm olarak tertip edilen ve adı yazıldığı tarihi (H. 982/M. 1574) veren bu risâlede ahlâkî konular ele alınmaktadır. *Münşeât* dibacesinden sonra *Risale-i Miftâh-ı Cennet der-ahlâk* adıyla basıldı. Bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan Köşkü, nr. 1998'de kayıtlıdır.

Münşeâtü's-Selâtin (Feridun Bey Münşeâtı): Veziriazam Sokullu Mehmed Paşa aracılığıyla 1575'te tamamlanıp III. Murad'a sunulmuştur. Hz. Muhammed, dört halife ve Osman Gazi'den III. Murad'a kadarki hükümdarların mektup, berat, ferman vb. örnekleri verilmek suretiyle hazırlanmış inşa kitabıdır. İki cilt olarak iki defa basılan

⁶⁷ Kâşif Yılmaz, "Fakîrî", *DİA*, XII, 131.

⁶⁸ Nev'îzâde Atâî, *Zeyl-i Şekâ'ik*, s. 337.

(H. 1264, 1274) eserin birinci neşri 41'i İslamiyetin başlangıç dönemlerine ait olmak üzere 735 vesikayı ihtiva etmektedir. İkinci neşrinde ise Arapça ve Farsça vesikaların tercüme veya telhisleri ile ilk neşirde olmayan 100 vesika bulunmaktadır. Selaniki'nin III. Murad'ın cülusuna kadar olan devre için 1880 belge ve defter suretini ihtiva ettiğine dair beyanına göre, eser günümüze ilk halinden hayli eksik gelmiştir. Eserde ayrıca çeşitli seferlere dair harekât tarihi ve tarzını gösteren günlük bilgilerin verildiği sefer ruznameleri de bulunmaktadır. Osmanlı tarihinin başlangıcı açısından önemli bir kaynaktır.

Nüzhetü'l-Esrâr fî Feth-i Kal'a-i Sigetvâr: Sokollu Mehmed Paşa namına yazılan eserde Zigetvar seferi, Kanunî'nin ölümü üzerine meydana gelen hadiseler işlenir. Zigetvar Seferi'nden itibaren iki yıllık olayları içine alır. 1 Ocak 1569'da telifi biten eserin bir nüshası Millet Ktp., Ali Emîrî Tarih nu.330'dadır.

1.1.54.2. Tezler

Boz, İsa, ***Mükrimin Halil Yinanç ve Feridun Bey Münşe'atı İsimli Eseri,*** Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hulusi Yavuz, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İstanbul 2004, 52 s.

Öz, Veysel, ***Ferîdûn Bey'in Münşeât Mecmuası'nda bulunan İstimâletnâmeler ve Osmanlı'da İstimâlet Siyâseti [Istimalets in Feridun's Bey's Munsheat book and istimalet policy in Ottoman state],*** Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ziya Yılmaz, Marmara Üniversitesi, SBE, Tarih Bölümü, İlahiyat Anabilim Dalı, İslam Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2010, 168 s.

1.1.55. Fevrî (Adı: Ahmed, ?-Zilkade 978/Nisan 1570-71)

1.1.55.1. Eserleri

Ahlâk-ı Mehmed Paşa: Vasfi Mahir Kocatürk, Fevrî'nin Sokollu Mehmed Paşa'nın vasıflarının anlatıldığı ve devrin içtimâî durumunu aksettiren *Ahlâk-ı Mehmed Paşa* adlı bir eserinden bahseder. Eserde Sokollu'nun kırk meziyetinin anlatıldığını; sabır, azim, adalet, ihtiyat, kahramanlık, gayret ve siyaset gibi kavramların bazen İslam kültüründen alınma, bazen de yazarın tefekküründen doğma tarif ve tahlillerinin yapıldığını; içinde didaktik beyitler ve kıtalarla bazı Türk, Arap ve Kars şairlerinin şiirleri bulunduğunu söyler. Dilinin teşbihli, cinaslı ve secîli olduğu belirtir.

Ahlâk-ı Süleymânî: Kanunî Sultan Süleyman'ın meziyet ve faziletlerine dair olan ve secili ve sanatlı bir dille yazılan eser eser *Münşeât-ı Süleymânî* ismiyle de bilinir. Eserde Kanûnî'nin bazı şiirleri açıklanarak onun dünya görüşü anlatılmış, faziletlerinden bahsedilmiştir.

Arapça ve Farsça Şiirler

Dîvân: Akıcı, samimi ve duygulu şiirlerden meydana gelen hacimli divanında beyit sayısı 3000'i bulan elli kadar kaside, 710 gazel, altmış dokuz musammat, kırk bir kıt'a ve kırk beş müfred bulunmaktadır.

Dürer-i Gurer Hâşiyesi: Dürerü'l-hükkâm ile Gurerü'l-ahkâm'a ve Beyzâvî'nin Envârü't-tenzîl adlı tefsirine haşiyeleri.

Kühl-i Dîde-i A'yân: Manzum kırk hadis tercümesi olup değişik konulara ait hadisler dörder mısralık kıtalar halinde Türkçeye çevrilmiştir.

Miftâhü 'l-Meânî: Farsça-Türkçe lügat.

Risâle fî ilmi'l-hutût: Hat sanatına ve hattatlık mesleğine dair çeşitli bilgiler ihtiva eder. Müellifin Arapça yazılmış bir hat risalesi daha vardır. Köprülü Ktp., no. 361'de kayıtlıdır.

Risâle-i Kalemîyye ve Risâle-i Seyfiyye: Kalem ve kılıca dair bir risâle olan eser Arapça'dır. Süleymaniye Kütüphanesi, no. 3415, vr 31b-36a ve 58b-65a'da kayıtlıdır.

Sîmnâme: Âşık Çelebi, *Sîmnâme* adlı mensur bir eserinin daha olduğunu belirtmektedir.

Tefsîru sûreti'l-Mülk Risâlesi: Mülk suresinin tefsiri olan eser Arapçadır. Köprülü Ktp., no. 1602, vr 92a-94a'da kayıtlıdır.

1.1.55.2. Kitaplar

Tarlan, Ali Nihad, **Şiir Mecmualarında XVI. ve XVII. Asır Divan Şiiri; Rahmî ve Fevrî**, Üçler Basımevi, İstanbul 1948, 110 s.

1.1.55.3. Tezler

Kalpaklı, Mehmet, **Divan Şiirinin Edisyonunda Bilgisayar Kullanımı Metoduna Giriş ve Fevri Divanı'nın Elektronik Formu**, Doktora Tezi, Dan.: Prof.Dr. Ali Alparslan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1991, 43 s.

....., **Fevri: Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri**, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mehmet Çavuşoğlu, Mimar Sinan Üniversitesi, SBE, İstanbul 1986, 38 s.

Yılmaz, Hasan, *Fevrî Dîvânı: İnceleme-Metin*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Âdem Ceyhan, Celal Bayar Üniversitesi, SBE, Manisa ... (Devam Etmekte)

1.1.56. Figânî (Ramazan [Çelebi], Mahlas: Hüseyinî, Figânî, 1505-938/1532)

1.1.56.1. Eserleri

Dîvânçe: İlk defa Abdülkadir Karahan tarafından beş nüsha (İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 1532; Edirne Selimiye Kitaplığı, Ahmed Bâdî Efendi Kitapları, nr. 2208 ve Paris Bibliothèque Nationale'de Turc 270'de bulunan nüshalarla kendi özel kütüphanesindeki iki nüsha) esas alınarak neşredilen *Figânî ve Divançesi*'nde 8 kaside, 107 gazel ve 2 tahmis bulunmaktadır.

Heft-peyker: Kaynaklarda adı geçen eserlerindedir.

İskender-nâme: Figânî'den bahseden eski kaynaklar onun *İskender-nâme* yazdığını belirtmişlerdir. Ancak bu eser bugün için kayıptır.

Sûriyye Kasidesi: Kanunî Sultan Süleyman'ın şehzadeleri Mustafa, Mehmed ve Selim için yapılan sünnet düğünü (939/1530) dolayısıyla kaleme aldığı kasidesi ile ün kazanmıştır.

1.1.56.2. Kitaplar

Karahan, Abdülkadir, *Kanunî Sultan Süleyman Çağı Şairlerinden Figânî ve Divançesi*, İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1966, 211 s.

....., *XVI. Asır Şairlerinden Figani ve Şiirleri*, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul 1949, 23 s.

Yılmaz, Faik, *Figani*, Kariyer Matbaa, Ankara 2000, 92 s.

1.1.56.3. Tezler

Alper, Çetin, *Figânî Divançesindeki Manzumlar ve Bâzı Husûsiyetleri*, Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1969,

Ozan, Gülşen, *Figani Divançesi'nin Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Sebahat Deniz, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2003, 550 s.

1.1.57. Filibeli Alâeddin Âli Çelebi (Lakabı: Vâsi Âlisi, ?-950/1543)

1.1.57.1. Eserleri

Hümâyün-nâme Çevirisi: Hüseyin Vâiz'den serbest bir şekilde tercüme etmiştir. *Kelîle ve Dimne* çevirisi olan bu yapıtını Kanunî Sultan Süleyman'a sunmuş, karşılık olarak Bursa kadılığına getirilmiştir. Hüseyin Vâiz-ı Kâşîfî, Hintli filozof Beydeba'nın hükümdar Debşelem için yazdığı *Kelîle ve Dimne*'yi, Hüseyin Baykara'nın kumandanlarından Emir Süheylî için *Etvâr-ı Süheylî* adıyla Farsçaya çevirmiştir. Bu eseri ele alan Ali Çelebi de, kendinden pek çok şey katarak tercüme etmiş, böylece Türkçeye kazandırmıştır. Esere medhiyeler düzen Faik Reşad, üslubunu eski tarz bulmakla birlikte, orijinalini çoktan geçtiğini söyler. Yine onun belirttiğine göre, Ahmed Midhat Efendi bu eseri sadeleştirmiş, fakat neşretmemiştir.

1.1.57.2. Tezler

Bülbül, Tuncay, **Hümâyûn-nâme (İnceleme-Tenkitle Metin)** [*Humayunname (analysis-edition critic)*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Filiz Kılıç, Gazi Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara 2009, 1259 s.

1.1.58. Fuzûlî (Mehmed bin Süleyman Fuzûlî, Lakabı: Fuzûlî-i Bağdâdî, 888/1483-963/1556)

1.1.58.1. Eserleri

Arapça Dîvân: Fuzûlî'nin Arapça şiirleri 11 kasîde ve bir hatimeden ibaret olup hepsi 465 beyittir. Mürettep bir dîvân olmadığı halde bu adla anılmıştır. Bu manzumeler Leningrad'daki Asya Müzesi'nde bulunan Fuzulî'ye ait külliyyatın içinde yer almaktadır. Bu külliyyatta yine Fuzulî'nin *Matla'u'l-İ'tikâd* isimli önemli eserinin dünyadaki tek yazma nüshası bulunmaktadır. Bu külliyyattan ilk defa bahseden Türkolog E. Berthels'dir. Bu bilgin, ayrıca Fuzulî'nin Arapça şiirleri üzerinde bir incelemede bulunmuş, bir kısmının Rusça tercümeleriyle birlikte aynen neşrini gerçekleştirmiştir. Berthels'in kaydettiğine göre, Fuzulî'nin Arapça şiirleri Hz. Muhammed ve Hz. Ali hakkında övgülerden ibarettir ve Arap şiirinde önemli bir yer işgal edecek niteliklerden yoksundur. Yine bu bilginin zikrettiğine göre, bu manzumeler lisan, gramer ve form bakımlarından Arapça sayılmakla birlikte, üslup ve ruh bakımından İran ve Türk şiirinin

özelliklerini yansıtmaktadır. Türkçe çevirisi Hamid Araslı tarafından yayınlanmıştır (Bakû 1958, c. 4, s. 285-324).

Beng ü Bâde: Fuzûlî'nin gençlik döneminde yazdığı ilk mesnevîsi olan eser, esrar (beng) ile şarap (bâde) arasında geçen hayâlî bir münazara niteliğindedir. Afyonla şarabı karşılaştırarak şarabı üstün tutan 500 beyit civarında bir mesnevîdir. Safevi hükümdarı Şah İsmail'e ithaf edilen *Beng ü Bâde*, bazı edebiyatçılara göre esrara düşkün olan II. Bayezid ile şaraba alışık olan Şah İsmail arasındaki mücadeleleri sembolize etmektedir. Bade, arak, boza, afyon, berş, nukl, kebab gibi içki ve yiyecekler canlandırılarak maceraları anlatılmıştır. Kütüphanelerde yazma nüshalarına tesadüf edilen *Beng ü Bâde*, ayrıca birçok Fuzûlî külliyyatı içersinde basılmış ve Kemâl Edip Kürkçüoğlu tarafından açıklamalarla yayımlanmıştır (İstanbul 1955; IX + 37s.) Aynı zamanda şair de olan Gazi Giray bu esere *Kahve ve Bâde* adıyla bir nazire kaleme almıştır.

Enîsü'l-Kalb: Hakanî'nin "*Bahrü'l-Ebrâr*" isimli meşhur kasîdesine bir naziredir. Aynı kasîdeye daha önce Emir Husrev'in "*Mir'atü's-Safâ*" ve Câmî de "*Cilâü'r-Rûh*" adıyla birer nazire yazmışlar, 17. yy'ın büyük siması Nef'î de Hakanî'nin bu kasidesine *Enîsü'l-uşşâk* adıyla nazire kaleme almıştır. *Enîsü'l-kalb* 134 beyittir. Bu manzûme Edirne'de Selimiye Kütüphanesi'ndeki 1441 numaralı mecmua içinde bulunan metin esas alınmak suretiyle, Türkçe tercümesiyle birlikte, bir mukaddime ve notlar ilavesiyle Cafer Erkılıç tarafından 1944'te İstanbul'da neşredilmiştir (İstanbul 1944; 35+18 s.). Ayrıca aynı eser Hasibe Mazıoğlu'nun *Farsça Dîvân* neşrinin kasîdeler bölümünün de başında yer almıştır. (*Farsça Divân*'da, s. 17-31).

Farsça Dîvân: İçindeki şiirleriyle Farsça'yı iyi derecede bildiğini gösteren Fuzûlî'nin *Farsça Dîvân*'ına İstanbul ve Avrupa'nın muhtelif kütüphanelerinde rastlanmaktadır. Bu yazmalar içersinde en dikkate değer olanlarından birisi Leningrad nüshasıdır. Bu yazma, bir külliyyattır ve 142.-188. varaklar Farsça kasideleri ve 293.-377. varaklar da gazelleri ihtiva etmektedir. Başta, *Türkçe Dîvân*'da olduğu gibi, mensur bir mukaddime bulunmaktadır. Bu mukaddimede şairin kendisi hakkında verdiği önemli bilgiler vardır. Fuzûlî Farsça şiirlerinde İran'ın büyük klasiklerinin, bilhassa Hâfız-ı Şîrâzî ve Abdurrahman-ı Câmî'nin etkisi altındadır. O, Fars diliyle yazdığı kaside ve gazellerinde, kıta ve rubailerinde bu dilin kurallarını büyük bir başarıyla yansıtmış, Farsça'nın ifade hususiyetlerini ve edebî sanatları ustalıkla

kullanmıştır. Farsça Divan'ın tenkitli basımı Hasibe Mazıoğlu tarafından 1962'de Ankara'da yapılmıştır. Bu basımda 49 kaside, 410 gazel, bir terkibibent, bir müsebbâ, bir müseddes, 46 kıta, 105 rubai ve sakiname yer almaktadır.

Hadîkatü 's-Sü 'edâ: Hz. Muhammed'in torunu ve Hz. Ali'nin iki oğlundan biri olan Hz. Hüseyin ve yakınlarının şehit edildiği acılı Kerbela hadisesinin yıl dönümlerinde gerçekleştirilen matem merasimlerinde mersiye okuma geleneğinin etkisiyle gelişen ve daha çok Şii muhitlerde yaygınlaşmış olmakla birlikte, Sünniler arasında da örneklerine rastlanan Maktel-i Hüseyin nevinin Türk diliyle vücuda getirilmiş en mükemmel ürünü Fuzûlî'nin *Hadîkatü 's-Sü 'edâ* 'sıdır. Bu eser İranlı Hüseyin Vâiz-i Kâşifî'nin tanınmış eseri *Ravzatü'ş-Şühedâ* 'sı esas alınarak 10 bâb içinde yazılmıştır. Aslen mensur olmakla birlikte, yer yer bazı manzumelerle de zenginleştirilmiştir. Secîli, fakat akıcı ve samimi bir üslupla kaleme alınan bu eser, bazı edebiyat tarihçileri ve eleştirmenlerce, ifade kudreti ve canlılığı bakımından *Ravzatü'ş-Şühedâ* 'dan daha üstün kabul edilmiştir. *Saadete Ermişlerin Bahçesi, Ermişlerin Bahçesi* adlarıyla sürekli basılmaktadır.

Hadîs-i Erba'în Tercümesi (Terceme-i Hadîs-i Erba'în): İran ve Türk edebiyatlarında oldukça sık rastlanan manzum Hadis-i Erba'in tercümelerinden biridir. Fuzûlî bu tercüme-yi İran'ın büyük şairi Molla Câmî'nin *Tercüme-i Hadîs-i Erba'in* 'inden ve Nevâî'nin kırk hadîsinden de yararlanarak yapmıştır. Küçük mensur bir mukaddime ile başlayan bu eserin sonunda tek kıtadan ibaret bir hatime bulunmaktadır. Her hadis bir kıtaya tercüme edilmiştir. Fuzûlî'nin *Kırk Hadis Tercümesi* ilk defa Abdülkadir Karahan tarafından 1948'de Selâmet mecmuasının 57. ve bunu izleyen sayılarında yayımlanmıştır. Daha sonra Kemal Edip Kürkcüoğlu tarafından Arapça hadîsler ve Câmî'nin çevirisi ile birlikte 1951'de İstanbul'da basımı yapılmıştır (İstanbul 1951, 33 s.).

Hüsn ü Aşk (Rûh-nâme/Risâle-i Sıhhat u Maraz): Eskiden beri *Sıhhat u Maraz* adıyla tanınmış olan ve Tahran'daki bir basımına *Sefernâme-i Rûh* adı verilen bu küçük Farsça risâleye H. 1242'de yazılmış bir nüshasında *Ruhnâme* denilmiştir. Kütüphanelerde muhtelif nüshaları bulunan *Hüsn ü Aşk*, H. 1273'te Lebib Efendi tarafından tercüme edilerek basılmıştır. (İstanbul 1273; 16. s.) Bu tercüme ikinci kere 1282'de Ceride-i Havadis Matbaası'nda tabedilmiştir. (İstanbul 1282. 37 s.) Kitapçı Ahmed Hamdi bu tercüme-yi biraz sadeleştirerek 1327'de Trabzon'da tekrar

yayımlamıştır. (Trabzon 1327, 31 s.) Eser son olarak Abdülbaki Gölpınarlı tarafından bugünkü dile çevrilerek *Sıhhat ve Maraz* adı altında 1940'ta İstanbul'da basılmıştır. Kahramanları hüsn, aşk, ruh, kan, safra, balgam, sevda, mizâc, sıhhat, dimağ, maraz, perhiz... olan ve dervişin sülûkte ilerleyerek fenâfillâha erişmesini anlatan alegorik ve sembolik bir eser olan *Hüsn ü Aşk*'ın muhtevası iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bilgi ön plandadır. İkinci bölümde ise göze çarpan asıl unsur tasavvuttur. İlk bölümün esasını eski tıp anlayışı oluştururken, ikinci bölümde ruh ve beden ilişkileri sembolik bir üslupla işlenmiştir.

Leylâ vü Mecnûn (Dâstân-ı Leylî vü Mecnûn): Mesnevî tarzında yazılmış, konusu çölde geçen hüzn, acı ve gözyaşı dolu bir aşk hikâyesi. Fuzûlî'nin *Dîvân*'ı kadar tanınmış ve okunmuş, ona edebiyatımızda asıl şöhretini kazandıran eseridir. Fuzûlî kendinden önce Leyla ve Mecnun konulu mesneviler kaleme alan büyük ustaların yolunda gitmiş, fakat his, heyecan, ince ve zengin hayaller dünyası, üslûp ve ifadede orijinallik ve özellikle mecazî aşktan ilahî aşka geçiş ve geçici bağılıklardan kurtulup ebedî ve ölmez aşk vadisinde yol alış bakımlarından onun *Leylâ ve Mecnûn*'u bütün benzerlerini geride bırakmıştır. Osmanlıların Bağdat valisi Üveys Paşa'ya ithaf edilen ve 1535'te tamamlanan *Leylâ ve Mecnûn*'un Fuzûlî Dîvânı ile birlikte veya müstakil olarak birçok yazma nüshası mevcuttur. Yurt içinde ve dışında defalarca basılan bu eser Almanca, İngilizce ve Rusça gibi yabancı dillere de tercüme edilmiştir. Eser külliyat içinde ve yalnız olarak birçok kez basılmıştır. Necmeddin Halil Onan (İstanbul 1955; XIX+ 304 s.) ve Doç. Dr. Hüseyin Ayan'ın (İstanbul 1981; 411+228-348) yayınları en güvenilir baskılarıdır.

Matla'ü l-İ'tikâd fî Ma'rîfeti l-Mebde' ve l-Me'âd: İnsanın ancak bilgi edinip, kâinatın sırlarını, başlangıcını ve sonunu öğrenerek Tanrı'ya ulaşabileceğini anlatan mensur bir eserdir. İlk defa Kâtip Çelebi'nin "Hukema ve imamiye mesleğine göre yazılmış kelama ait bir risale" diyerek varlığını haber verdiği eser, Leningrad'daki Külliyyât-ı Fuzûlî içersinde bulunmaktadır. Önsöz ve notlar ilavesiyle Muhammed Tanci, Esat Coşan ve Kemâl Işık tarafından Türkçeye de çevrilerek 1962'de Ankara'da yayınlanmıştır (Ankara 1962, XV + 82 + XIX + 104 s.).

Mektuplar: Fuzûlî'nin birtakım mektuplarına gerek Leningrad külliyyatında ve gerekse bazı mecmualarda tesadüf edilmektedir. Bunların Fuzûlî tarafından bir münşeat şeklinde düzenlendiğine dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Nişancı Celâlzâde'ye

yazdığı ve edebiyatımızda türünün bir şaheseri sayılan "*Şikâyetname*" isimli mektup, Süleymaniye Kütüphanesi Veliyyüddin Efendi bölümündeki 2735 numaralı mecmua içerisinde yer almaktadır. Fuzûlî'nin mektuplarından beşi yayımlanmıştır. Bunlardan dördünü Abdülkadir Karahan neşretmiştir. Prof. Karahan'ın neşrettiği dört mektup şu şahıslara gönderilmiştir: *Nişancı Celâl-zâde Mustafa Cafer Çelebi Mektubu (Şikâyet-nâme)*, *Musul Başbayraktarı Ahmed Bey Mektubu*, *Bağdat Valisi Ayâs Paşa Mektubu* ve *Kadı Alâüddîn Mektubu*. Kanunî'nin şehzadelerinden Bayezid'e gönderilen beşinci mektup ise (*Şehzâde Bâyezid Mektubu*) Hasibe Mazıoğlu tarafından Ankara'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi'nde yayımlanmıştır.

Muammâ Risâlesi: Fuzûlî'nin muammâ hakkında bilgi veren ve 190 Farsça muammâyı toplayan mensur eseridir. Çoğu Farsça ve bir kısmı da Türkçe muammalarının bir nüshası Leningrad külliyyatında ve bir nüshası da İstanbul'da Millet Kütüphanesi'ndedir. Fuzûlî'nin sanat bakımından bir değer taşımayan bu muammaları Kemâl Edib Kürkçüoğlu tarafından 40 Türkçe muammâsı da eklenerek 1949'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi'nde yayınlanmıştır. (*Dil ve Tarih-Coğrafya Dergisi*, c. VII, s.61-109, 1949).

Rind ü Zâhid: Baba Zâhid ile oğlu Rind geçen hayâlî bir konuşma mahiyetindeki bu mensur eser de Farsçadır. Mistik bir görüşle kaleme alınmış olan *Rind ü Zâhid* Fuzûlî'nin bir ölçüde dünya görüşünü yansıtmaktadır. Eser ilk önce H. 1275'te Tahran'da basılmıştır. H. 1219'da Sâlim Efendi tarafından Türkçeye tercüme edilen bu risâlenin tenkitli basımı Kemal Edip Kürkçüoğlu tarafından 1956'da Ankara'da yapılmıştır.

Sâkî-nâme (Heft-Câm): Basma külliyyat içerisinde genel olarak *Sâkî-nâme* ismiyle geçen bu 327 beyitlik mesnevî de Farsçadır. Eser 38 beyitlik bir mukaddimeden sonra yedi küçük bölüme ayrılır. Her bölümde şairin bir musiki aleti (ney, tef, çeng, ud, tambur, setar, kanun) ve nihayet mutriple arasında geçen hayâlî konuşma yer alır. Sûfiyâne mahiyette olan *Heft-câm*'da Fuzûlî'nin mitoloji, tasavvuf ve musikiye olan hâkimiyeti de açıkça görülmektedir. Külliyyat ve Farsça Dîvân içinde basılmıştır.

Sohbetü'l-Esmâr: İki yüz beyitlik küçük bir mesnevî olan bu eserden ilk defa bahseden Emin Abid'dir. Daha sonra Bakû'da Hamid Araslı (1958) ve İstanbul'da Kemal Peker (1960) tarafından baskıları yapılmıştır. Bağda meyvelerin konuşmaları, kendilerini övmeleri, tartışmaları anlatılarak, insanların da gerçek değerlerini

düşünmeden boş yere anlaşmazlıklara düştükleri sonucuna varılır. Mevveler arasında geçen hayâlî bir tartışma niteliğindeki *Sohbetü'l-esmâr*'ın Fuzûlî'ye ait olup olmadığı hususu henüz kesinlik kazanmamıştır.

Türkçe Dîvân: İki tevhid, aralarında Hançer, Saba, Gül, Su gibi tanınmış kasidelerinin de bulunduğu 9 na't, 27 kasîde, 302 gazel, musammatlar, kıt'a ve rubâîlerin yer aldığı *Türkçe Dîvân*'ın önemli bir özelliği, mensur bir önsözü ihtiva etmesidir. Fuzulî bu önsözde kendi hayatına ait bazı bilgiler ile şiir sanatı ve şairlikle ilgili görüş ve düşüncelerini kaydetmiştir. Fuzûlî'nin bu dîvânı ne zaman tertip ettiği bilinmemektedir. Bugün dünyanın çeşitli kütüphanelerinde ve hususi ellerde çok sayıda Fuzulî dîvânına rastlanması, ayrıca yazma şiir mecmualarında şairin birçok manzumesine tesadüf edilmesi, bu dîvânın ne kadar sevildiğini ve okunduğunu göstermektedir. Dîvân'ın ilki 1244'te Tebriz'de olmak üzere Bakü, Hive, Kahire, İstanbul ve Ankara'da yapılmış elliden çok baskısı vardır.

1.1.58.2. Kitaplar

Abdurrahman, Cem, *Leyla ile Mecnun/Fuzuli*, Erdem Yayınları, İstanbul 1992, 80 s.

Açıkgöz, Nâmık, *Fuzûlî*, İstanbul: Timaş Yayınları, İstanbul 1998, 159 s.

Akar, Metin, *Su Kasidesi Şerhi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2005, 120 s.

Akyüz, Kenan, *Fuzûlî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, 500 s.

Akyüz, Kenan - Beken, Süheyl - Yüksel, Sedit - Cunbur, Müjgan, *Fuzuli Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1990, 328 s.

Aliyev, Sabir, *Hadikatü's-süeda (Şiirler) - Fuzûlî, Beng ü Bade*, Bakü 1993.

Aliyeva, Jale, *Dünyanın Tanıdığı Fuzûlî*, Çarşıoğlu, Bakü 2010, 139 s.

Aliyeva, Leyli, *Fuzuli ve İkinci Şergiunashlığı*, Ozan Yayınları, Bakü 1997, 142 s.

Araslı, Hamid, *Divan-ı Fuzuli*, Azerbaycan İlimler Akademisi, Bakü 1958, 160 s.

....., *Fuzûlî Eserleri I: Divan*, Azarbeycan İlimler Akademisi, Bakü 1944, 420 s.

....., *Fuzûlî Eserleri III*, Azarbeycan İlimler Akademisi, Bakü 1958, 466 s.

....., *Mehemmed Fuzûlî, Eserleri, 4 cilt*, Azerbaycan SRR Elmler Akademisi Neşriyatı, Bakü 1958, 311 s.

Ayan, Hüseyin (Haz.), *Leylâ vü Mecnûn/Fuzuli*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2008, 445 s.

....., *Rind ile Zâhid - Sıhhat ile Maraz/Fuzûlî*, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul 2012, 144 s.

Aybet, Nahid, *Fuzûlî Dîvanı'nda Maddî Kültür*, Kültür Bakanlığı Yayınevi, Ankara 1989, 447 s.

Ayvazoğlu, Beşir (Haz.), *Fuzuli Kitabı 500. Yılında Fuzuli Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1996, 374 s.

Bayoğlu, Servet, *Fuzûlî, Erenler Bahçesi: Hadîkatu's-su'adâ*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986-1990, 224 s.

Berke, Fikret Baha, *Bugünkü Dille Fuzûlî*, Türk Sanat Yayınları, 1959, 96 s.

Cunbur, Müjgân, *Fuzûlî Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi*, Maarif Basımevi, İstanbul 1956, 129 s.

Çakır, Müjgan - Hanife Koncu, *Bu Alamet İle Bulur Beni Soran: Fuzûlî Kitabı*, Kesit Yayınları, İstanbul 2009, 632 s.

Çalışkan, Adem, *Fuzûlî'nin Su Kasidesi ve Şerhi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1992, 166 s.

Çapan, Pervin, *Mesneviye Düşen Aşklar: Ali Şîr Nevâyî ve Fuzûlî'nin Leylâ ve Mecnûnları*, Muğla 1999.

Dağlı, Abay, *Fuzûlî (Piyes)*, Mukaddime: Ali Nihat Tarlan, Azerbaycan Kültür Derneği, Son Telgraf Matbaası, İstanbul 1968, 93 s.

Demircan, Serdar, *Fuzûlî*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, 71 s.

Demirel, Hamide, *The Poet Fuzûli: His Works, Study of His Turkish, Persian and Arabic Divans*, 1 c., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991, 315 s.

Dilçin, Cem, *Fuzulî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2010, 383 s.

....., *Studies on Fuzuli's Divan: Fuzuli Divanı Üzerine Notlar*, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Cambridge 2001, 366 s.

Doğan, Muhammed Nur, *Fuzûlî: Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1998, 139 s.

....., *Fuzûlî, Leylâ ve Mecnûn: Metin, Nesre Çeviri, Notlar ve Açıklamalar*, Yelkenli Kitabevi, İstanbul 2008, 600 s.

....., *Fuzûlî'nin Poetikası*, Yelkenli Kitabevi, İstanbul 2009, 160 s.

....., *Fuzûlî, Mecnûn ve Leylâ Dilinden Şiirler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1997, 131 s.

Eli, Fahreddin, *Füzuli Gezelleri Füzuli Güzelleri*, Işık Yayınları, Bakü 1994, 11 s.

Ergül, Müslim, *Fuzulî Hayatı, Sanatı ve Eserleri*, Toker Yayınları, İstanbul 1998, 168 s.

Erkılıç, Süleyman Cafer (Çev.), *Enisü'l-kalb*, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul 1944.

Esen, Muzaffer, *Fuzulî*, Gençlik Kütüphanesi, Vakıf Matbaası, İstanbul 1940, 16 s.

et-Tanci, Muhammed b. Tavit (Haz.), *Matla'u l-İ'tikad fi Ma'rifati l-mabda' i va l-Ma'ad*, Çev. Esad Coşan ve Kemal Işık, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1962, 104 s.

Fuzuli Divanından Seçilmiş En Güzel Şiirler: Leyla ve Mecnun Mesnevisiyle Beraber, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1968, 64 s.

Fuzûlî ve Leylâ ve Mecnun: İngilizce Tercümesi, Çev.: Sofi Huri, UNESCO, İstanbul 1959.

Fuzulî, Muhammed b. Süleyman Bağdadi (1480-1556), T.C. Kültür Bakanlığı Süleymaniye Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 1994, 23 s.

Genç, İlhan, *Leyla ile Mecnun'un İki Şairi: Fuzuli ve Sezai Karakoç*, Şule Yayınları, İstanbul 2005, 352 s.

Gölpınarlı, Abdülbâki (Haz.), *Fuzûlî Dîvânı: Ön-söz, Gazeller, Terkipler, Kit'alar, Rubâiler, Lûgatçe, İndeks, Fihrist*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1961, 233 s.

....., *Fuzûlî*, Türk Neşriyat Yurdu, İstanbul 1932, 162 s.

....., *Fuzulî, Sıhhat ve Maraz*, İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü, İstanbul 1940.

Gövsâ, İbrahim Alâettin, *Fuzuli*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1932, 38 s.

Güngör, Salâhaddin, *Fuzûlî, Saadete Ermişlerin Bahçesi (Hadikatüssuada)*, Kurtuba Kitap, İstanbul 2012, 526 s.

Güngör, Şeyma, *Fuzuli, Hadikatu's-su'ada*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, 504 s.

Gürtuna, M. Faruk (Sad.), *Ermişlerin Bahçesi: Hadikatü 's-Süeda: Kerbelâ Şehitlerinin Destanı*, Sağlam Kitabevi, İstanbul 1979, 533 s.

Hacıeminoğlu, Necmettin, *Fuzûlî*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2011, 212 s.

Ibrahimov, Nazım - Garayev, Yaşar (Haz.), *Fuzuli: 500*, Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA), Ankara 1996, 227 s. (Dil: İngilizce, Arapça)

İpekten, Haluk, *Fuzûlî, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2005, 249 s.

Kabaklı, Ahmet, *Çağlara Hükmedenler: Mevlana, Yunus Emre, Fuzuli, Erzurumlu İbrahim Hakkı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2007, 224 s.

Kahraman, Mehmet, *Leyla ve Mecnun Romanı: 'Dastan-ı Leyli vü Mecnun': Araştırma-İnceleme*, Akçağ Yayınları, Ankara 2011, 263 s.

Kalkışım, Muhsin, *Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn Hikâyesi: Tahkiye Unsurları*, Derya Kitabevi, Adana 1998, 118 s.

Kam, Ruşen Ferit, *Fuzuli'nin Bestelenmiş Manzumeleri*, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, İstanbul 1959.

Kanar, Mehmet, *Leyla ile Mecnun / Fuzuli*, Say Yayınları, İstanbul 2011, 78 s.

Kaplan, Mahmut, *Tevhid: Fuzûlî*, Etkileşim Yayınları, İstanbul 2010, 96 s.

Karahan, Abdülkadir, *Fuzûlî, Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1949, 312 s.

....., *Fuzûlî'nin Mektupları*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili Mezunları Cemiyeti, İstanbul 1948.

Karakoç, Sezai, *Armağan: Fuzuli'nin Hadikatü's-Suada'sından Uyarlama*, Diriliş Yayınları, İstanbul 1997.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Leylâ ile Mecnun*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1943, 94 s.

Korkmaz, Zeynep - Olcay, Selahattin, *Fuzuli'nin Dili Hakkında Notlar*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara 1956.

Köprülü, Fuat, *Eski Şairlerimiz Divan Edebiyatı Antolojisi: Fuzûlî*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1946.

Kudret, Cevdet, *Divan Şiirinde Üç Büyükler 1, Fuzûlî*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1985, 119 s.

Kürkçüoğlu, Kemal Edîb (Haz.), *Beng ü Bâde*, Maarif Basımevi, İstanbul 1955, 37 s.

....., *Fuzûlî, Kırk Hadis Tercümesi*, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 1951.

....., *Rind ü Zâhid*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1956.

Lugal, Necati - Reşer, Oscar, *Des Türkischen Dichters Fuzûli Poëm "Laylâ-Meğnûn"und die gereimte Erzählung "Benk u Bâde" (Haşîş und Wein)*, İstanbul 1943.

Maden, Sait (Haz.), *Bugünün Diliyle Seçmeler: Fuzûli*, Çekirdek Yayınlar, İstanbul 2011-12, 175 s.

Mazıoğlu, Hasibe, *Fuzûlî-Hâfız, İki Şair Arasında Bir Karşılaştırma*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1956, 384 s.

....., *Fuzûlî, Farsça Divan*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1962.

....., *Fuzûlî Üzerine Makaleler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 263 s.

....., *Fuzûlî ve Türkçe Divanından Seçmeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, 243 s.

....., *Fuzûli, Muhammed b. Süleyman el-Bağdadi, Dîvân-ı Fârîsî: The Perisan poems of Fuzuli*, Vezaret-i Ferheng u İrşad İsla, Tahran 1995/1374, 712 s.

Mehmedov, Fazil, *Mehemmed Fuzuli Eserlerinin Neşri*, Maarif, Bakü 1996. (Kiril alfabesi ile)

Mihri, Mehmed, *Ulu Türk Ulusunun Şanlı Şairi Fuzulî'nin Şerh ve Tefsirli Divanı*, I. kitap, Aydınlık Basımevi, İstanbul 1937.

Mirze, Abay, *Fuzuli: Hayatının 13 Sahneli Hikayesi*, Uğur Matbaası, Zonguldak 1961, 90 s.

Nesin, Aziz (Çev.), *Leylâ ile Mecnun/Fuzuli*, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul 1972, 82 s.

Olgun, Tahir, *Fuzuli'ye Dair*, Selâmet Basımevi, İstanbul 1936.

Onan, Necmettin Halil (Haz.), *Leyla ile Mecnun*, Maarif Vekâleti, İstanbul 1956, 304 s.

Özburun, Serkan (Çev.), *Rind ile Zahid /Fuzuli*, Roman's Yayınları, İstanbul 2005, 119 s.

Özulus, Celil, *Fuzuli: Kendi Topraklarında Bir İnceleme*, Niğde İl Basımevi, Niğde 1948, 40 s.

Pala, İskender, *Leylâ ile Mecnun*, Kapı Yayınları, İstanbul 2012, 100 s.

....., *Şahane Gazeller: Fuzûlî*, Kapı Yayınları, İstanbul 2006, 80 s.

Peker, Kemâl (Haz.), *Sohbetü'l Esmar ve Fındık: Fuzuli'nin Meyvelerin Sohbeti'ne Ait 405 Yıllık Mesnevisi*, Becid Basımevi, İstanbul 1960.

Rıza, N., *Leyli ve Mecnun / Mehmed Fuzuli*; N. Rızanın Bedii Nesrle Şerhi, Azerbaycan Devlet Neşriyyatı, Bakı 1999, 224 s.

Siddîkî, Emîn, *Fuzûlî, Dîvân-ı Türkî*, Tahran 1374 (1995), 548 s.

....., *Fuzuli: Muhammed b.Süleyman Bağdadi*, Nuran Altuner ve Melek Genç Boyacı (Haz.), Fot. Recep Taşkın, Süleymaniye Kütüphane Müdürlüğü, İstanbul 1994.

Sultanzade, Vügar, *Koranico-Biblical names in Fuzuli, Scholarly depth and accuracy: a festchrift to Lars Johanson = Lars Johanson Armağanı*, Editör: Nurettin Demir, Fikret Turan, Grafiker Yayınları, Ankara 2002: 363-68. (Dil: İngilizce)

Şener, İbrahim, *Kaside-i Bürde, Kaside-i Bür'e ve Su Kasidesi (Metin-Mukayese-Tahlil)*, İrfan Kültür Eğitim Derneği Yayınları, İzmir 1995, 163 s.

Tarlan, Ali Nihat, *Fuzûlî Divanı Şerhi*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2005, 720 s.

....., *Fuzulî Divanı: Gazel, Musammat, Mukatta' ve Ruba'î Kısmı*, c.I, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1950, 247 s.

....., *Fuzulî'nin Farsça Divanı (Tercümesi)*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1950, 229 s.

Timurtaş, Faruk Kadri, *Türk Edebiyatında Lirik Şiirin Timsali: Fuzûlî, Makaleler: Dil ve Edebiyat İncelemeleri*, Editör: Mustafa Özkan, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997. (Dil: İngilizce)

Uluslararası Türk Dünyası Şair ve Yazarlar Sempozyumu Fuzuli'nin Türk Kültür ve Sanat Dünyasındaki Yeri: Bildiriler Kitabı, Hazırlayan: Ömer Yaraşır, Mustafa Yeniasır, Selma Korkmaz, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşe 2009, 241 s.

Üzgör, Tahir, *Gül Redifli Şiirler ve Fuzûlî'nin Gül Kasidesi Üzerine Bir İnceleme*, 30 s.

Veliyev, İsmayıl (Baş Direktör), *Füzuli: Eserleri/ Mehmed Füzuli*, Redaktör: İmran Helilov, Azerbaycan Ensiklopediyadı Neşiryat- Poligrafiya Birliyi, Bakü 1995.

Yener, Cemil, *Fuzuli: Yaşamı, Yeri Değeri, Dili ve Şiiri, Yapıtları ve Seçmeler: İnceleme*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1995, 256 s.

....., *Fuzulî'nin Dünyası*, Minnetoğlu Yayınları, İstanbul 1966, 112 s.

....., *Fuzuli*, Cem Yayınevi, İstanbul 1991, 179 s.

Yesirgil, Nevzat (Haz.), *Leylâ ve Mecnun*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1958, 91 s.

....., *Fuzuli: Hayatı, Sanatı, Şiirleri*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1952, 122 s.

1.1.58.3. Tezler

Akgül, Serpil, *16. Yüzyıldaki Bazı Dîvân Şairlerinin Türkçe Dîvânlarında Gül: Bâkî, Fuzûlî, Hayâlî Bey, Muhibbî, Nev'î, Taşlıcalı Yahyâ, Usûlî, Zâtî*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Kenan Erdoğan, Celal Bayar Üniversitesi, SBE, ... (Devam etmekte)

Akdemir, Ayşegül, *Klasik Türk Edebiyatında "Delilik" Kavramı (Fuzûlî, Nâ'îlî, Fehîm-i Kadîm, Şeyh Gâlib Dîvânları ve Fuzûlî'nin "Leylâ vü Mecnûn" Mesnevîsi)* [Concept of lunacy in classic Turkish literature anthologies of Fuzûlî, Nâ'îlî, Fehîm-i Kadîm, Şeyh Gâlib and Fuzûlî's "Leylâ vü Mecnûn" mesnevî], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ali Yıldırım, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2008, 185 s.

Alemdaroğlu, Selma, *Fuzûlî'nin Leylâ ve Mecnûn Mesnevîsi'nin Roman Tekniği Bakımından İncelenmesi* [Study of Fuzuli's Leyla and Mecnun Mesnevi by the way of novel technique], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Zülfi Güler, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2008, 196 s.

Allahverdiyev, İbrahim, *Fuzuli'nin Divan'ındaki Gazellerinde Tasavvuf Kavramlar* [Termin's Sufizm in Fuzuli Divan], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Tahralı, Marmara Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, İstanbul 2003, 124 s.

Araç, Ünal, *Fuzûlî'nin Leylâ ve Mecnûn Mesnevisinin Resimli Örnekleri* [Illustrated copies of Fuzûlî's Leylâ and Mejnûn], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr.

Serpil Bağcı, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2007, 138 s.

Atmaca, Hatice, *Fuzûlî Dîvânı'ndan Elli Gazel ve Yapısal Açından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. İlhan Genç, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İzmir ... (Devam etmekte)

Aybet, Nahid, *Fuzûlî Dîvânı'nda Maddî Kültür*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1987, 369 s.

Aydın Yağcıoğlu, Songül, *Fuzuli ve Baki Divanlarının Karşılaştırılması [Comparative of Fuzuli's divan and Baki's divan]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2009, 568 s.

Bayram, Yavuz, *16. yüzyıl Divan Şiirinde Poetika: (Türçe divanlarda Baki, Nev'i, Fuzuli, Hayali, Taşlıcalı Yahya, Muhibbi, Hayreti, Helaki, Vasfî, Usuli, Amri)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Osman Coşkun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun 1995, 205 s.

Caran, Mümtaz, *Divan Şiirinde Kozmik Unsurlar (15, 16, 17 ve 18. Yüzyıl Şairlerinden Ahmet Paşa, Necati Bey, Fuzuli, Baki, Nef'i, Na'ili, Nedim ve Şeyh Galib'in Kasidelerinde Kozmik Unsurlara Bakış ve Kozmik Unsurları Kullanış Tarzlarının Karşılaştırılması) [Cosmic items dewan poetry (comparison and overview of 15, 16, 17, and 18th century poets of Ahmet Paşa, Necati Bey, Fuzuli, Baki, Nef'i, Na'ili, Nedim and Şeyh Galib's qasides cosmic contents and styles]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Şener Demirel, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2003, 90 s.

Çelik, Bayram, *Fuzuli'nin Leyla vü Mecnun mesnevisi ile Hamdullah Hamdi'nin Yusuf u Züleyha Mesnevisinde İnsan Psikolojisi [The Human psychology in the Leyla vü Mecnun mesnevi of Fuzuli and Yusuf u Züleyha mesnevi of Hamdullah Hamdi]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mine Mengi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 1998, 133 s.

Çelik, Nurgül, *Fuzûlî'nin Türkçe Dîvânı'ndaki Gazelerde Edebî Sanatlar*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Abdullah Eren, Ordu Üniversitesi, SBE, ... (Devam etmekte)

Çoban, Özgür, *Divan Şiirinde Rind ve Zahid Portresi: Ahmed Paşa, Fuzûlî, Bâkî, Nef'î, Nedîm, Şeyh Gâlib Divanlarında*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Feridun Hikmet Güven, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon 2002, 116 s.

Demirel, Hamide, *A Study of the poet Fuzuli with special reference to his Turkish, Persian and Arabic Divans*, Doktora Tezi, University of Durham, 1970.

Deniz, Sabahat, *16. Yüzyıl Bazı Divan Şairlerinin Türkçe Divanlarında Kozmik Unsurlar (Baki-Fuzuli-Hayali Beğ-Nev'i-Yahya Beğ)*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nejat Sefercioğlu, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1992, 463 s.

Erdoğan, Kenan, *Fuzuli Divanı'nda Kozmografya ve Tabiat*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mine Mengi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 1989, 155 s.

Ergin, İlke, *Fuzuli'nin Gazellerinde Karşıtlık İlkesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Emre Özyıldırım, Doğu Akdeniz Üniversitesi, KKTC 2004, 245 s.

Ertan, Mehmet Emin, *Fuzuli Divanı'nda Hayvanlar*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Amil Çelebioğlu, Marmara Üniversitesi, SBE, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul 1989, 342 s.

Ertuğrul, Elif, *Fuzuli Divanı Söz Varlığı, Kelime Grupları [The utterance of presence of Fuzuli divan and word groups]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. M. Mehdi Ergüzel, Sakarya Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Sakarya 2008, 581 s.

Güngör, Şeyma, *Fuzûlî'nin Hadikatu's-Su'ada'sı: Tanıtılması, Değerlendirilmesi ve Metnin Edisyon Kritiği.*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdülkadir Karahan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1985, 725 s.

Güven, Ebru, *Fuzûlî'de Bağlanma [The view of Fuzulî about engagement]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hakan Poyraz, Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya 2004, 117 s.

İçli, Ahmet, *Fuzûlî'de Türkçe*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasan Kavruk, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 2005, 433 s.

İnal, Gül Nihal, *Fuzûlî Divanında Aşk ve Akıl Kavramlarının Mukayesesi [Comparison of the concepts of love and mental the Divân of Fuzûlî]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Yıldırım, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2012, 89 s.

İpek, Fatih, *XVI. Yüzyıl Divan Şairlerinden Fuzuli'nin Felsefî Düşünceleri [The philosophical thoughts of fuzûlî who is among the poets of classic ottoman poetry in 16th century]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. İsmail Erdoğan, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2008, 71 s.

Karahan, Abdülkadir, *Fuzûlî: Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1944, XXVIII, 202, 27 s.

Karanfil, Zafer, *Fuzûlî'nin Türkçe Divanında İnsan Psikolojisi Unsurları [Elements of human psychology in Fuzûlî's Turkish divan]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Muvaffak Eflatun, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Kütahya 2009, 187 s.

Karataş, Mustafa, *Fuzûlî'nin Türkçe Divanı'nın Söz Varlığı [The vocabulary of Fuzuli's Turkish Divan]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hatice Şirin User, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 2005, 987 s.

Karayazı, Nurgül, *Fuzûlî'nin "Leylâ ve Mecnûn"unda Tasavvufî Kavram ve Unsurlar [Mystic term and elements in Leyla and Mecnun of Fuzuli]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Tahralı, Marmara Üniversitesi, SBE, İlahiyat Anabilim Dalı, İstanbul 2007, 349 s.

Sefercioğlu, Nejat, *Fuzulî Divanı'nda Sevgilinin Fizikî Yapısı İle İlgili Özellikler*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Âmil Çelebioğlu, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 1981,163 s.

Şimşek Kartal, Nuray, *16. Yüzyıl Şairlerinden Baki, Fuzuli, Hayali, Nev'i ve Yahya Bey Divanlarında, Bitkilerle İlgili Bazı Hususiyetler*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nejat Sefercioğlu, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1994, 621 s.

Karafil, Zafer, *Fuzûlî'nin Türkçe Divanında İnsan Psikolojisi Unsurları*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Muvaffak Eflatun, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya 2009, 187 s.

Kavlu, Emine, *Fuzuli Divanı'nda Anasır-ı Erba'a*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Sebahat Deniz, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1999, 302 s.

Kesik, Beyhan, *Fuzûlî'nin Türkçe Divanı'nda Din ve Toplum Telâkkileri [The interpretations of religion and society in Fuzuli's Turkish Divan]*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Zülfi Güler, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2004, 320 s.

Kılınç, Abdülhakim, *Fuzûlî'nin Türkçe Divanı'nda Zaman [Time in Turkish Divan of Fuzûlî]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mine Mengi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 2007, 163 s.

Konuk, Selman, *16. Yüzyıl Dîvan Edebiyatı Temsilcilerinden Fuzûlî ve Bâkî'de Dünya ve Ölüm Düşüncesi* [The consideration of world and death in Fuzûlî and Bâkî whom are the representatives of dîvan literature in the 16th century], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Kemal Kahramanoğlu, Selçuk Üniversitesi, SBE, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı, Konya 2009, 125 s.

Köleoğlu, Mehmet, *Fuzulî'nin Beng ü Bade'si* [Beng ü Bade of Fuzulî], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Zülfü Güler, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2002, 103 s.

Mamedov, Anar, *Azərbaycan'da Muharrem Litürjisində Maktel Türü M. Fuzuli və Kumri'nin Yapıtları (2 cilt)* [The Maktel genre in the Moharrem liturgy of Azerbaijan the works of Fuzuli and Kumri], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Yürür, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, SBE, İstanbul 2003, 340 s.

Mazıoğlu, Hasibe, *Fuzûlî-Hâfız: İki Şair Arasında Karşılaştırma*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Necmettin Halil Onan, Ankara Üniversitesi, Ankara 1951.

Orucov, Zaur, *Azərbaycan Milli İlimlər Akademisi Mehmet Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü'ndeki Seçilmiş Yazma Kitap Çeşitleri* [Chosen handwritten book bindings in Azerbaijan National Sciences Academy handwritings institute on behalf of Mehmet Fuzuli], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Habib İşmen, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, SBE, Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, İstanbul 2005, 205 s.

Özmen, Ali, *16. Yüzyıl Şairlerinden Bâkî, Fuzûlî ve Hayâlî Bey Divanlarında Gül Mazmunu* [Rose mazmun in the Poetry Books (Divan's) of Bâkî, Fuzûlî and Hayâlî Bey, who were the poets of sixteenth century], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Rıza Özuygun, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, SBE, Tokat 2012, 197 s.

Öztekin, Mahmut Bolkar, *Fuzuli ve Şeyh Galib Divanlarında Ney Metaforu* [The ney metafor in the Şeyh Galib's and Fuzuli's literatures], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sabahattin Küçük, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2007, 71 s.

Öztürk, Mustafa, *Fuzûlî Divanı'nda Şikâyet* [Complaint in the Fuzûlî's divan], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ali Yıldırım, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2007, 227 s.

Refioğlu, Selim Refik, *Fuzûlî*, Doktora Tezi Dan.: Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1945, 315 s.

Said, Raide, *Fuzulî'nin Farsça Divanı: İnceleme-Transkripsiyonlu Metin*, Doktora Tezi, Bakü Devlet Üniversitesi, Bakü 1983.

Taştan, Hatice, *Leyla ve Mecnun Mesnevilerinde Allah Korkusu (Hamdullah Hamdi ve Fuzuli Örnekleri) [(Hamdullah Hamdi and Fuzulî works) in Leylâ and Mecnûn Mathnawis]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Yılmaz, Selçuk Üniversitesi, SBE, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Konya 2009, 153 s.

Ural, Mustafa, *Fuzûlî'nin Türkçe Dîvânı'ndaki Kaside, Kıt'a ve Musammatlarda Edebî Sanatlar*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Abdullah Eren, Ordu Üniversitesi, SBE, ... (Devam etmekte)

Yakar, Hüseyin, *Fuzuli'nin Leyla ve Mecnun Mesnevisinde Tabiat Tasvirlerinin Estetik Olarak Kullanımı [Aesthetic use of naturel portrayings in Leyla and Mecnun story by Fuzuli]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Muhammed Nur Doğan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2007, 130 s.

Yaraşır, Ömer, *Fuzuli'nin Türkçe Gazellerinde Dini-Tasavvufî Mefhumların Tahlihi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Süreyya Ali Beyzadeoğlu, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 1990, 449 s.

Yıldırım, Ayşegül Mine, *Fuzuli'nin Türkçe Gazellerinde Aşk, Aşık ve Ma'suk Mefhumlarının Tahlihi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Süreyya Ali Beyzadeoğlu, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 1990, 146 s.

Yıldızhan, Rizvan, *Fuzuli, Baki, Nefî ve Nedim Divanlarında İç Mekan*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mine Mengi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 1997, 305 s.

Yılgör, Asuman, *Fuzuli'nin Türkçe Divan'ında Bitkiler*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Alpaslan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1990, 86 s.

Yılmaz, Fatma, *Fuzuli'nin Leylâ ve Mecnûn'unda Hikâye Tekniği*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Muhammed Nur Doğan, İstanbul Üniversitesi, SBE, ... (Devam etmekte)

Yontar, M. Hanefi, *Fuzuli'nin Türkçe Gazellerinde Ölüm, Ayrılık ve Yalnızlık Temaları*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Süreyya Ali Beyzadeoğlu, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 1990, 137 s.

Yunusoğlu, Ahmet Zeki, *Fuzuli'nin Gazallerinde Manevi Unsurlarla İlgili Mazmunlar*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. A. Necla Pekolcay, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1994, 119 s.

1.1.59. Fütûhî (Hüseyin [Çelebi], ?-1526'dan sonra)

1.1.59.1. Eserleri

Dîvânçe: Ayrı bir eser olarak mevcut olmayıp *Enisü'l-Guzât* ile birlikte ciltlidir. Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya bölümünde 3785 numara ile kayıtlı olan nüshası yüksek lisans tezi olarak incelenmiştir. Eserin tarafımızca tespit edilen ikinci bir nüshası da Millet Ktp., nr. 929/2 numarada bulunmaktadır. Bu yazma 47 varaktan oluşmaktadır. Bu yazmanın *Nâz u Niyâz* yazarına ait olmadığını düşündüren en önemli farklılık baştan sona eserde çift mahlas kullanılmış olmasıdır.⁶⁹

Enîsü'l-Guzât: Fütûhî Hüseyin Çelebi'ye atfedilen eserlerin en meşhurdur. Kanunî Sultan Süleyman'ın 932'de Macaristan'a yaptığı seferi anlatan bir mesnevîdir. Eserin bir nüshası Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3785'tedir. Aynı cilt içinde şairin *Dîvânçe*'si de vardır.

Nâz u Niyâz: Rüyada karşılaşan ve birbirine aşık olan iki insanın aşk yolunda karşılaştıkları problemleri işleyen bir mesnevîdir. Atatürk Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Milli Kütüphane'de yazma nüshaları bulunmaktadır.

Tuhfetü'l-Mecâlis: Dini nasihat, âdab ve muaşeret kurallarının anlatıldığı, 134 sahifelik manzum eserdir. Eser matbudur. Süleymaniye Kütüphanesi, İhsan Mahvi bölümünde 312 numarada kayıtlıdır. Bu eser halk için yazılmış çeşitli öğütler, adap ve muaşeret kurallarını ihtiva eder. Eserde; kul hakkı, münafığın durumu, komşuluk hakları, temizlik, yeme – içme adabı, kibir, oburluğun tehlikeleri, misafir, Muharrem ayının faziletleri vb. gibi konularda çok değerli bilgi ve nasihatler verilmektedir. Harf sırasına göre muhtelif konuları işleyen çeşitli manzumeler mevcuttur.⁷⁰

⁶⁹ Süleyman Algan, *Fütûhî Nâz u Niyâz (Metin-İnceleme)*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2011, s. 12.

⁷⁰ Dursun Ali Tokel, *Fütûhî Dîvânı: İnceleme-Metin-İndeks*, (Yüksek Lisans Tezi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun 1993, s. 11.

1.1.59.2. Tezler

Algan, Süleyman, *Fütûhî Nâz u Niyâz (Metin-İnceleme)* [*Fütûhî Nâz u Niyâz*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Selami Ece, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2011, 236 s.

Ateş, Sema, *Fütuhi Hüseyin Çelebi'nin "Tuhfetü'l-Mecalis" Mesnevisi Üzerinde Gramer İncelemesi (Metin-Gramer-Sözlük)* [*Study of grammar on the mesnevi Fütühi Hüseyin Çelebi "Tuhfetü'l-Mecalis" (text-grammar-dictionary)*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. H. İbrahim Delice, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Sivas 1999, 260 s.

Tokel, Dursun Ali, *Fütûhî Dîvânı: İnceleme-Metin-İndeks*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Osman Coşkun, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Samsun 1993, 203 s.

1.1.60. Gazâyî (Gazi Giray II, Lakabı: Bora, 1554-1016/3 Mart 1608)

1.1.60.1. Eserleri

Dîvânçe: Halim Giray, Kırım hanları hakkında bilgi veren *Gülbün-i Hânân* adlı eserinde Gazi Giray'ın bir dîvânı olduğunu söylemekteyse de eser günümüze ulaşmamıştır. İsmail Hikmet Ertaylan, Halil Edhem Arda'nın özel kütüphanesinde bulunan, bazıları Kırım ve Çağatay Türkçesi'yle olmak üzere biri eksik kırk iki gazeli ihtiva eden bir divançe nüshasının faksimilesini *Gâzi Geray Han, Hayatı ve Eserleri* (İstanbul, 1958) adlı kitabı içinde yayımlamıştır.

Gül ü Bülbül: Gazi Giray'ın Çağatay lehçesiyle yazdığı mesnevisidir. Kaynaklarda Fuzûlî'nin "*Nîk ü Bed*" manzumesine nazîre olarak yazıldığı belirtilen bu eser, bülbülün güle duyduğu aşk yüzünden çektiği ıstıرابı dile getiren klasik aşk mesnevisi niteliğini taşır. Mesnevide yer yer bülbülün dilinden kaleme alınmış derin bir lirizme sahip âşıkane gazeller dikkati çeker. Çağatay Türkçesi'yle ve aruzun "*Mefâîlün Mefâîlün Feülün*" kalıbıyla yazılan eser, Gazi Giray'ın Peçuy'da bulunduğu 1602-1603 kışında tamamlanmıştır.

Mektuplar: Resmî ve özellikle dostlarına yazdığı mektuplardan meydana gelmiştir. Tarihçi Hoca Sadeddin, Ganizâde Nâdirî, Kefeli Hüseyin ve Vâiz Emir Efendilere yazdığı manzum ve mensur mektuplarının tarihî ve edebî değeri vardır. Bunlar *Azerbaycan Yurt Bilgisi Mecmuası* 'nda yayımlanmıştır. (1. cilt, 1932, sayı: 3-7,

s.118-122, 159-166, 249-252.) En mühimlerinden biri, Hoca Sadeddîn Efendi'ye gönderdiği mektuptur.

Münazara-i Kahve vü Şarab: Gazi Giray'ın kendisinden çok etkilendiği belli olan Fuzûlî'nin *Beng ü Bâde*'sine nazire olarak yazdığı tahmin edilen mesnevisidir. Kahve ile şarap arasında geçen münazarayı konu almaktadır.

1.1.60.2. Kitaplar

Ertaylan, İsmail H., *Gazi Geray Han, Hayatı ve Eserleri*, Kırım Türkleri Yardımlaşma Cemiyeti, İstanbul 1958, 89 s.

Ortekin, Hasan, *Kırım Hanlarının Şeceresi*, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1938.

1.1.60.3. Tezler

Er, Elvina Abduvaliyeva, *Bora Gazi Giray Han: Hayatı ve Eserleri [Bora Gazi Giray Han: His Life and works]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Jale Demirci, Ankara Üniversitesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, SBE, Ankara 2011, 547 s.

Ortekin, Hasan, *Bora Gazi Giray Han, Hayatı ve Eserleri*, Lisans Tezi, İstanbul 1938.

Türk, Ahmet, *The Crimean Khanate under the reign of Gazi Giray II. [Gazi Giray II. Devrinde Kırım Hanlığı]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Halil İnalçık, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, SBE, Ankara 2000, 134 s.

1.1.61. Gelibolulu Mustafa Âlî (Mustafa bin Ahmed, 2 Muharrem 948/24-25 Nisan 1541-1008/1600)

1.1.61.1. Eserleri

Bedî'ü'r-rukûm: Âlî'nin 1002'de (1593-94) başlayıp 1003'te (1594-95) tamamladığı Farsça bir eserdir. Başta Hâfız-ı Şîrâzî olmak üzere İran edebiyatının büyük üstatları hakkındaki düşüncelerini belirttiği eser, büyük bir kısmı ile Ömer Hayyâm'ın konularına göre gruplandırılmış rubaileri yanında Âlî'nin bunlara Farsça nazirelerini içine almaktadır. Elde olan nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Câmi'ü'l-Buhûr Der Mecâlis-i Sûr: Âlî cemiyet hayatının canlı ve renkli müstesna bir konusunu ele aldığı bu hacimli eserinde, Sultan III. Murad'ın oğlu Şehzade

Mehmed'in 1 Haziran-22 Temmuz 1582 arasında elli iki gün boyunca süren ve geceleri de içine alan binbir çeşit eğlence ve gösterileriyle Osmanlı tarihinde eşi görülmemiş bir hadise olarak yaşanan sünnet düğününü anlatır. Müellif, devrin diğer şairlerinde ifadesi sadece birer kaside çerçevesinde kalmış olan bu konuyu 2772 beyitlik bir genişliğe yükselterek şenlikleri bütün programı ile aksettiren zengin bir işlenişine kavuşturmuştur. Âlî'nin Halep defterdarıyken yazdığı eserin büyük kısmı manzum, bir kısmı mensurdur.

Dürer-i Mensûre

Enîsü 'l-Kulûb: Âlî'nin sanatkârane nesir yolunda ilk denemesi olan ve 970'te (1563) Şam'da yazmaya başladığı bu eser, Hümâyunnâme örnek alınarak “Kıssa” adı altında 100 hikâyeye ve bunların her birinin sonunda da “Hisse” başlıklı on beyitlik 100 yorum kısmı olmak üzere tertip edilmiştir. Kayıp bilinen eserin baştan kırk dokuz kıssalık kısmını içine alan bir nüshası Berlin Staatsbibliothek yazmaları arasında bulunmaktadır. Âlî'nin Kınalızâde Hasan Çelebi'ye gönderdiği yazıda eserin tertibi ile ilgili ifadesindeki “Sad kıssa” ve “Sad hisse” sözleri yanlış anlaşılabilir olarak onun başka iki eserinin adı sanılagelmiştir. Eser Hanna Sohrveide tarafından ortaya çıkarılıp tanıtılmıştır.

Farsça Dîvân: Âlî'nin muhtelif eserlerinde söz ettikten başka içinden örnekler de naklettiği bu dîvân henüz ele geçmemiştir. Bazı kayıtlardan, onun bu dîvânını kırk yaşından önceki devrede meydana getirdiği anlaşılıyor. Eserlerinde sık sık rastlanan parçalar Âlî'nin Farsça şiiirlerinin az olmadığını göstermektedir. Âlî daha sonraki yıllarda da Farsça şiiirler yazmaya devam etmiş, hatta bazı büyük İran şairlerine yaptığı nazireleri derleyen eserler dahi ortaya koymuştur.

Ferâidü 'l-Vilâde

Fursatnâme: Nusretnâme'nin zeyli mahiyetinde olup Lala Mustafa Paşa'nın yerine serdar olan Koca Sinan Paşa'nın 1580'de yaptığı Gürcistan seferini anlatmaktadır.

Füsûlü 'l-Hall ve 'l-Akd ve Usûlü 'l-Harc ve 'n-Nakd: *Künhü 'l-ahbâr*'ın özeti mahiyetinde olup İslam devletlerinin yükselme ve çöküş sebeplerinden bahsetmektedir. Otuz iki fasıl, bir zeyil ve bir hatimeden ibaret olan eser, çok sade bir dille kaleme alınmıştır.

Gelibolu Şhregîzi

Gül-i Sad-berg: Âlî'nin gazellerinden seçme 100 matlaı bir araya getirdiği küçük eseridir. Millet Kütüphanesi'nde yer alan nüshasında 100 yerine kırk sekiz beyit görölmektedir.

Hâlâtü 'l-Kâhire mine 'l-âdâti 'z-zâhire (Mısır tarihi ile ilgili): Rebûlevvel 1008/Eylül 1599'da yazılan bu eser, Mısır'ın eski ve yeni tarihinden, Mısır'a hakim olan sülalelerden ve o tarihe kadar Mısır'a tayin edilen Osmanlı valilelerinden bahsetmektedir. A. Tietze tarafından 1975'te Viyana'da neşredilmiştir.

Heft-Meclis: Kanunî'nin Zigetvar seferi ve ölümü ile II. Selim'in tahta geçisini anlatmaktadır. Sokollu Mehmed Paşa adına kaleme alınan bu eser, Âlî'nin süslü nesirdeki ustalığını yansıtmaktadır.

Hilyetü 'r-Ricâl: Velîler, melâmîler ve hadisçilerden bahsettiği eseridir.

Hülâsatü 'l-Ahvâl der-Letâfet-i Mevâiz-i Sahîh-i Hâl

Kavâidü 'l-Mecâlis: Devrin muaşeret ve ahlâk anlayışını anlatan, örf, âdet ve geleneklerinden bahseden eser III. Murad'ın arzusu üzerine 1587'de yazılmıştır. Bu metin M. Şeker tarafından 1989'da İzmir'de yayımlanmıştır.

Kırk Hadis Tercümeleri: Bu sahada, adlarını “Çihil Hadis” diye bahis konusu ettiği iki ayrı eser veren Âlî, hadisleri aruz kalıplarına uyacak şekilde manzum parçaların içinde zikretmek gibi tatbiki güç yeni bir tarz getirmiştir. Bu iki eserinden şimdiye kadar bilineni sadece 1005'te (1596-97) yazdığıdır. Valide Sultan (Safiye Sultan) vasıtasıyla III. Mehmed'e sunduğu diğeri ise bugüne kadar hep gözden kaçmıştır. Âlî'nin 1006 Cemâziyelâhirde III. Mehmed'e hitaben yazdığı iki ayrı manzumede ona göndermiş olduğundan bahsettiği kırk hadis tercümesi bu olacaktır. Kendisinin de belirttiği üzere Âlî bu ikincide hadisleri aruzun değişik on altı bahrine uygulamıştır.

Künhü 'l-Ahbâr: Ayrı bir eser haline getirilmiş olmamakla beraber, *Künhü 'l-ahbâr*'ını doğrudan doğruya bir şuarâ tezkiresi teşkil edecek derecede oluşu ile, Âlî'ye bir tezkireci hüviyetini de kazandıran şair biyografilerini belirtmek gerekir. *Künhü 'l-ahbâr*'da her hükümdar devresi sonunda devlet adamları, âlimler, şeyhlerin peşi sıra şairlere ayrılan bölümlerin herhangi bir şuarâ tezkiresinden farkı yoktur. XVI. asrın şuarâ tezkireleri üzerindeki değerlendirmeleri, sırası geldikçe bunlara karşı yürüttüğu düşünce ve tenkitleri ile tezkireciliğin icapları hakkında kuvvetli bir fikir sahibi olduğunu ispatlayan Âlî, eserinde Yıldırım Bayezid ile II. Selim devirleri arasında

yetişmiş 293 şaire yer vermektedir. Onun şairler arasına koymayıp âlimler ve şeyhler faslında gösterdiği şiir ve edebî eser sahibi diğer şahsiyetler de hesaba katılırsa bu sayı çok daha artar. Âlî'nin *Künhü'l-ahbâr*'da şairlere ayırdığı sayfalar ayrı fasıllar halinde kalmayıp bir araya konarak müstakil bir eser şeklinde tertip edildiğinde edebiyatımızın seçkin bir şuarâ tezkiresini meydana getirecek şap ve yapıdadır.

Mecmâu'l-bahreyn: Hâfız'ın gazellerine 1000 yılı başlarında (1591) yaptığı elli üç Farsça nazîrenin, Nefî'nin teşviki üzerine Farsça bir önsöz de ilâve edilerek toplanmasıyla meydana gelmiştir. Müellifin ismini bile zikretmediği bu hiç bilinmeyen eser, Abdülkadir Karahan tarafından elde edilip tanıtılmıştır. Alî'nin İnan edebiyatı ile ilgili yazılarından birisi olmak dolayısıyla, Nefî'nin kendisine ilettiği bir rica üzerine Molla Câmî'nin bir beytine yaptığı, şerh-i Ebyât-ı Câmî adı verilmiş üç varaklık küçük risale de burada zikredilebilir.

Mehâsinü'l-Âdâb: Bu da siyâsetnâme niteliğinde bir eserdir. Âlî bu eseri Kayseri sancakbeyi iken yazıp sadrazam İbrahim Paşa'ya sunmuştur.

Menâkıb-ı Hünerverân: Âlî'nin Bağdat defterdarıyken (Nisan 1587) kaleme aldığı bu eser hat tarihinden, ünlü hattat, nakkaş ve mücellitlerden bahseder ve hat sanatından bilgiler verir. Kültür tarihimiz bakımından büyük önemi bulunan bu eser, Hoca Sadeddin Efendi'ye sunulmak üzere hazırlanmıştır. *Menâkıb-ı Hünerverân*, İbnülemin Mahmud Kemal İnal tarafından Âlî'nin geniş bir biyografisi ile birlikte 1926'da İstanbul'da neşredilmiştir.

Menâkıb-ı şeyh Mehmed ed-Dâğî

Menşeu'l-inşâ: Divan kâtipliğiyle yanlarında vazife yaptığı makam sahipleri adına yazdıkları ile kendi şahsî mektuplarını toplayan bir eserdir. Konuları bakımından beş ayrı bölüme ayrılmış yetmiş yedi parçadan ibaret olan ve hayatı hakkında ilk elden bilgiler vermek gibi bir değer taşıyan bu mektupların ulaştığı son tarih 994'tür (1586). Tarihini tesbit etmek mümkün olanlardan en geriye çıkana ise Kınalızâde Ali Çelebi'ye Edirne kadısı iken 977 Rebîülâhirindeki büyük İstanbul yangınına anlatan mektuptur. Mektuplar içinde biri III. Murad'a, diğerleri sadrazam Lala Mustafa Paşa'ya yazılan ikisi, manzumdur. Nushatü's-selâtîn de kırk yaşında, yani 988'de (1580) meydana konmuş gösterdiği eserin bu tarihten sonraki metinlerin ilâvesiyle genişletildiği anlaşılıyor. Bir nüshası Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndedir.

Mevâidü 'n-Nefâis fî Kavâidü 'l-Mecâlis: *Kavâidü 'l-Mecâlis*'ini hayatının son döneminde genişletmek suretiyle hazırladığı bu kitap, Âlî'nin en önemli eserlerinden birisidir. Beklediği mevkilere gelemeyişin verdiği kırgınlıkla devlet sistemindeki aksaklıkları ve sosyal yapıdaki bozuklukları zaman zaman ayrıntılara inerek acı bir dille eleştirdiği bu kitabı 16. yüzyıl Osmanlı yaşayışını ve hayat tarzını canlı bir şekilde yansıtan temel bir kaynaktır.

Mihr ü Mâh: Geçirmiş olduğu bir aşk macerasının tesiriyle 968'de (1561) yazıp Konya'da Şehzade Selim'e ithaf ettiği bu ilk eserinde klasik mesnevi konularından birini işlemiştir. Kınalızâde Hasan Celebi'ye gönderdiği yazısında, ondan verdiği örnekle ilgili ifadesinin yanlış anlaşılması sonucu, bu mesnevi sadece na't ve kasidelerden ibaret bir eser sanılmıştır. Yakın zamanlara kadar kayıp zannedilen 1164 beyitlik bu küçük hacimli kitabın Süleymaniye Kütüphanesi'nden başka British Museumda da bir nüshası vardır. Âlî'nin Kühnü'l-ahbâr'da belirttiğine göre mesnevi, telifinden az sonra İranlı şair Zeyrekî tarafından Farsçaya tercüme edilip Adana Valisi Ramazanzâde Pîrî Mehmed Paşa'ya ithaf edilmiştir.

Mihr ü Vefâ: 970'te (1563) Konya'da yazıp Şehzade Selim'e ithaf ettiği ikinci aşk mesnevîsidir. Âlî, 7000 beyit olduğunu belirtip bazı örnekler verdiği eserinin Kanunî devri şairlerinden Mustafa Çelebi'nin aynı ad ve aynı vezindeki mesnevîsinin taklidi sayılmamasını ister. Bugüne kadar kütüphanelerde bulunamayan eserin baş kısımlarını ihtiva eden bir nüshası Vasfî Mahir Kocatürk'ün eline geçmiştir.

Mir'atü 'l-Avâlim: Dünya ve mahlukatın yaratılışı ile ilgili efsane ve hurafelerden bahseder.

Mirkatü 'l-Cihâd fî Tarih-i Melik Danişmend Ahmed: Battal Gazi'nin torunu Melik Danişmend Gazi'nin gazalarından bahseden menkıbevi bir eserdir. Âlî bunu ilk Sivas defterdarlığından azlinden sonra Niksar'da bulunurken (1588), daha önce İbni Ala'nın ağır bir dille yazdığı ve Tokat dizdarı Arif Ali'nin bazı ilavelerle daha sade bir üslupla Hazmettiği kitabı süslü bir üslupla yeniden kaleme almıştır.

Münşeât

Nâdirü 'l-Mehârib: 1567-69 yılları arasında kaleme alınan bu eser, Kanunî Sultan Süleyman'ın iki oğlu Selim ile Bayezid arasında cereyan eden Konya savaşını ve Selim'in tahta geçişine kadarki olayları anlatır. Çok ağdalı bir dille yazılmış ve nazım-nesir karışık bir eserdir. Şiirlerin çoğu Farsça'dır.

Nasihâtü 's-Selâtin: Siyasetnâme geleneğinin bir örneği olan bu eser, padişahlara yol göstermek ve hükümdarlık için gerekli vasıfları ve şartları belirtmek üzere kaleme alınmıştır. Âlî'nin Halep tımar defterdarlığı sırasında yazmış olduğu *Nasihâtü 's-Selâtin*, dönemin sosyal ve siyasi durumunu yansıtan, ayrıca yazarın kendine ait bol miktarda malumat taşıyan önemli bir eserdir. Bu da A. Tietze tarafından iki cilt halinde 1979 ve 1982 yıllarında Viyana'da neşredilmiştir.

Nusret-nâme: Lala Mustafa Paşa'nın 1578'de gerçekleştirdiği Gürcistan ve Şirvan seferi sırasında Âlî'nin paşa adına yazdığı mektuplar ve bu dönemde cereyan eden olayların anlatımını ihtiva eder. Eser öğrencilere ve kâtiplere inşa sanatının inceliklerini öğretmek maksadıyla sade bir üslupla kaleme alınmıştır.

Râhatü 'n-Nüfûs:

Ravzatü 'l-Letâ if: Âlî'nin fikrî konuları nazım yolu ile işleyen çalışmalarından bir diğerini teşkil eden bu eser, kendisinin haber verdiğine göre yine tasavvufa dair olup 3000 beyittir. Kınalızâde'ye gönderdiği yazıda bahis konusu ettiği ve 985'ten (1577) önce yazıldığı anlaşılan eserin nüshası bilinmemektedir.

Risâle-i Zırgamiyye

Risâleler: Âlî'nin, her birinde III. Murad'ın bir gazelini şerh ettiği küçük hacimde Türkçe dört de risalesi vardır: *Dekâiku't-tevhîd*, *Meâlim'üt-tevhîd*, 992 yılı başında yazılmış *Nukatü'l-kâl fî tazmîni'l-makâl* ve nüshası elde bulunmayan *Bedâyi 'u'l-makâl*. Sultandan dilediği bir şeyi elde etmek niyetiyle kaleme alındığı görülen ilk üç risale İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY, nr. 3543'teki mecmuanın içindedir. Âlî'nin bunlardan başka çok çeşidi konularda yazdığı irili ulaklı birçok kitabı ve risalesi daha vardır. Bunlar arasında *Nevâdirü'l-hikem*, *Hakâyıku'l-ekalim*, *Hilyetü'r-ricâl*, *Zübdetü'l-evrâd*, *Câmiü'l-kemâlât* ve *Ferâidü'l-vilâye* isimlerini saymak mümkündür.

Riyâzü 's-Sâlikîn: İkinci kitabı *Tuhfetü'l-uşşâk'tan* itibaren fikri konulara alâkasının daha da kuvvetlendiğini gösteren bu esere Âlî Şam'da yirmi iki yaşında iken 970'te (1563) başlamış, 983'te (1575-76) tekrar ele alarak bitirmiş, 998'de (1590) yeni ve son şeklini vermiştir. Her biri on fasla ayrılan üç ana bölümden meydana gelen, arada nesir parçalarındakiler de dahil, 2802 beyitlik eserde dinî yaşayışın temel esasları ile nefis terbiyesi ve ahlâk yönünden tasavvuf konu edinilmektedir. Eserin sadece Beyazıt Devlet Kütüphanesindeki nüshası bilinmektedir.

Sadef-i Sad-güher: Âlî'nin taşrada geçen on sekiz yıllık gurbet hayatı sırasında yeniden görmek fırsatını bulamadığı Gelibolu'yu nice yıllar sonra 1001de (1593) elli üç yaşında ziyaret ettiğinde, buranın münevver kişilerine bir hediye olmak üzere seçme 100 şiirini bir araya getirmek düşüncesiyle hazırladığı bu eseri daha çok 261 beyit tutan önsözü ile mühimdir. Bu kısımda, Gelibolu'da yerleşmiş veya burada yetişmiş meşhur şahsiyetler ve buralı şairlerle kendi ailesinden bahseden, ayrıca o zamana kadar yazdığı eserleri de haber veren Âlî, bir başka sebep olarak edebiyatımız hakkında kendini bu eseri meydana getirmeye sevk etmiş tenkidî görüşünü açıklamaktadır.

Subhatü'l-Abdâl: Âlî'nin 993-1000 (1585-1591) yılları arasında yazdığı Kerbelâ şiirleriyle Muharrem mersiyelerini toplayan 1002'de (1593) tertiplenmiş bu eser üç mesnevi, bir terciibend, sekiz gazel ve iki kıta olmak üzere on dört manzumeden meydana gelmiştir. İçindeki mersiyelerin en uzununu, Âlî'nin 1585'te defterdar olarak Bağdat'a gittiğinde Kerbelâ'yı ziyareti münasebetiyle kaleme aldığı kırk yedi beyitlik mesnevi ile otuz beş beyitlik terciibendir. Millet Kütüphanesi ile Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi'ndeki nüshaları bilinmektedir.

Tuhfetü'l-Uşşâk: Şehzade Selim'in divan kâtibi olduktan sonra 969'da (1562) Kutahya'da yazarak ona sunduğu 3034 beyitlik fikrî konuda bir mesnevîdir. Çeşitli merhaleleri ile mecazî aşkı ele alıp aşk ahlâkını işlediği bu eserini Nizamî'nin *Mahzenü'l-esrâr*'ı ve onun birer naziresi olan Hüsrev-i Dihlevî'nin *Matlâ'u'l-envâr*'ı ile Câmî'nin *Tuhfetü'l-ahrâr*'ı yolunda ve onların teşkil ettiği diziyi tamamlamak üzere kaleme aldığını belirtir. Baş tarafında tevhid ve na't olarak tercî adı ile büyüklü küçüklü çok sayıda manzumenin yer aldığı eser, kendisine örnek olan üç eserdeki gibi "Makale" adı verilmiş ve sonlarında birer kısa hikâye ile, ayrıca her birinde Allah'ın değişik sıfatlarından birine dair birer münâcât bulunan yirmi bölümden meydana gelir. Otuz yaşında yeniden ele aldığı anlaşılabilir ve yakın zamanlara kadar kayıp sanılan eserin nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Tuhfetü's-Sulehâ

Türkçe Dîvân: Âlî'nin Türkçe dört ayrı divanı olup bunlardan ilkinin 975'te (1567) tertip etmiştir. Bunun kardeşi tarafından istinsah edilmiş nüshası, Âlî'nin el yazısı ile Cemaziyelevvel 975 sonunu gösteren ferağ kaydını taşımaktadır. Âlî Türkçe ikinci divanını III. Murad tahta çıktığında onun adına 982'de (1574) Banyaluka'da iken tertip ederek *Vâridâtü'l-enîka* diye adlandırmıştır. Başına ilk divanındakinden başka bir

önsöz koyduğu divana, arada yazdığı yeni şiirlerle yeni hükümdar hakkındaki kasideleri yanında, ilk divanından onu kaside, 142'si gazel olmak üzere 146 kadar manzumeyi de aynen, bazan ufak değişikliklerle dahil etmiştir. Âlî'nin Türkçe divanlarının üçüncüsü ise 988'den (1580) 1000 yılının başına kadar geçen zaman içinde yazdıklarını toplayan *Lâyihatü'l-hakîka*'dır. İstanbul'da 1000 Muharreminde tertiplemediği bu divana koyduğu yeni önsöz, Âlî'nin bu devrede içinde bulunduğu ruh halini de aksettirmektedir. Âlî'nin bu divanını tamamladığı 1000 (1591) tarihinden ölümüne kadarki şiirlerini toplayan dördüncü divanı ise şair Hisâlî tarafından tertip edilmiştir.

Zübdetü 'l-Evrâd: Bazı duaları içeren eseridir.

Zübdetü 't-Tevârîh: Adudüddin el-İcî'nin *İşrâku't-tevârîh* adlı eserinin genişletilmiş tercümesidir. Bosna beylerbeyi Ferhad Paşa'nın isteği üzerine tercüme edilmiştir. Eser "tabaka" adı verilmiş dört bölümden oluşmuştur. Birinci tabakada nebiler ve resuller; ikinci tabakada Hz. Muhammed, eşleri, çocukları ve amcaları; üçüncü tabakada sahabeler ve dördüncü tabakada mezhep imamları ve muhaddislerden bahsedilir.

1.1.61.2. Kitaplar

Aksoyak, İsmail Hakkı, Âlî, *Divan, I: İnceleme, Tenkitli Metin*, Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Harvard 2006, 360 s.

....., *Divan, II: Tenkitli Metin*, Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Harvard 2006, 306 s.

....., *Divan, III: Tenkitli Metin ve Tıpkıbasım*, Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Harvard 2006, 238 s.

....., *Gelibolulu Mustafa, Tuhfetü'l-uşşâk*, MEB Yayınları, İstanbul 2003, 358 s.

....., *Gelibolulu Mustafa Âlî: Menşeu'l-İnşâ*, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2007, 253 s.

Altun, Kudret, *Gelibolulu Mustafa Âlî ve Dîvânı (Vâridâtü'l-Enika)*, Özlem Kitabevi, Niğde 1999, 531 s.

Arslan, Mehmet, *Türk Edebiyatında Manzum Surnameler [Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri]*, Ankara 1999.

Arslan, Mehmet - Aksoyak, İsmail Hakkı, *Gelibolulu Âlî, Riyâzü's-sâlikîn*, Sivas 1998, 225 s.

Âli, Gelibolulu Mustafa, *The Ottoman gentleman of the Sixteenth century: Mustafa Âli's Mevâ'idü'n-Nefâ'is fî kavâ'idü'l-Mecâlis=Tables of delicacies concerning the rules of social gatherings*, Çeviren: Douglas L. Brookes, Şerh-eden/Açıklayan: Douglas L. Brookes, 1 c., Mass: Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Cambridge 2003, 193 s.

Atsız, Hüseyin Nihal, *Âli Bibliyografyası*, MEB Yayınları, İstanbul 1968, 121 s.

Başaran, Orhan – Atalay, Mehmet, *Gelibolulu Mustafa Âli, Hayyâm'a Nazireler*, Erzurum 2004, 56 s.

Baysun, Cavid (Haz.), *Gelibolulu Ali Mustafa Efendi, Mevaidü'n-nefais fî kavaidü'l-mecalis*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1956, 304 s.

Broukes, Douglas S., *XVI. yüzyıl Osmanlı Efendisi Mustafa Ali: mevaidin-nefais fî kavaidü'l-mecalis*, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Harvard 2003, 193 s.

Bursalı Mehmet Tahir, *Müverrihîn-i Osmaniyyeden Âli ve Kâtip Çelebi'nin Tercüme-i Halleri*, Selanik 1322.

Cunbur, Müjgan, *Âli Hattatların ve Kitap Sanatçılarının Destanları [Menâkıb-ı Hünerverân]*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982, 164 s.

Çerçi, Fâris, *Gelibolulu Mustafa Âli ve Kühü'l-ahbârında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet Devirleri, 3 cilt*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2000, 818 s.

Demir, Mustafa, *Gelibolulu Mustafa Ali: füsul-i hall ü akd ve usül-i harc ü nakd (İslam Devletleri Tarihi)*, Değişim Yayınları, İstanbul 2006, 164 s.

Fleischer, Cornell H., *Tarihçi Mustafa Âli: Bir Osmanlı Aydın ve Bürokrati*, (Çeviren: Ayla Ortaç), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, 348 s.

Gökyay, Orhan Şaik, *Gelibolulu Mustafa Âli*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1984, 158 s.

....., *Mevâidü'n-Nefâ'is Fi Kavâidi'l-Mecâlis*, İstanbul 1978.

....., *Halatü'l-Kahire Mine'l-Adati'z-zahire*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları Ankara 1984, 158 s.

....., *Görgü ve Toplum Kuralları Üzerine Ziyafet Sofraları*, Tercüman Gazetesi, İstanbul 1978, 235 s.

İsen, Mustafa, *Gelibolulu Mustafa Âli*, Şûle Yayınları, Ankara 1998, 176 s.

....., *Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1994, 396 s.

Mende, Von Rana, *Mustafa Âli's Fursatnâme*, Berlin 1989.

Özezen, Muna Yüceol, *Hilyetü'r Rical ve Söz Varlığı / Gelibolulu Mustafa Ali*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, 326 s.

Öztekin, Ali, *Gelibolulu Mustafa Âli, Câmi'u'l-Buhûr Der-Mecâlis-i Sûr [Edisyon Kritik ve Tahlil]*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1996, 292 s.

Şener, İbrahim, *Tuhfetü'l-Uşşak Mesnevisi (Giriş-Tahlil-Metin)*, İzmir 1999, 491 s.

Şeker, Mehmet, *Gelibolulu Mustafa 'Âli ve Mevâ'idü'n-nefâis fi-kavâ'idü'l-mecâlis*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 431 s.

Şentürk, M. Hüdayi, *Kühü'l-Ahbar: Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481/ Gelibolulu Mustafa Âli*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000, 471 s.

Tietze, Andreas (Çev.), *Mustafa Ali's Description of Cairo of 1599*, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien 1975, 177 s.

....., *Mustafa Ali's Counsel for Sultans of 1581*, Wien 1979-1982.

Uğur, Ahmet, *Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'ndeki 901 ve 920 no'lu Nüshalara Göre Kitabü't-Tarih-i Kühü'l-Ahbar Gelibolulu Mustafa Ali Efendi*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1997, 1331 s.

Uğur, Ahmet [vd.], *Kitabüt-Tarihi Kühül-Ahbar, 2 c.*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1997.

Yener, Cemil, *Mevâidün Nefâis Fi-kavâidi'l-mecâlis*, Hünkar Yayınevi, İstanbul 1975, 208 s.

1.1.61.3. Tezler

Aksoyak, İsmail Hakkı, *Gelibolulu Mustafa Ali'nin Tuhfetü'l-Uşşak Mesnevisi*, Yüksek Lisans Tezi Dan.: Prof. Dr. İsmail Ünver, Ankara Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara 1995, 310 s.

....., *Gelibolulu Mustafa Âli ve Divanlarının Tenkitli Metni, 2 cilt*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa İsen, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1999, 1551 s.

Altun, Kudret, *Gelibolulu Mustafa Âli ve Divânı (Vâridâtü'l-enikâ)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Alparslan, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1989, 579, [9] s.

Aydın, Ahmet, *Gelibolulu Mustafa Ali'nin Kühü'l-Ahbarı'nın IV. Rükününün Kaynakları*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Nezihi Aykut, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1993, 508 s.

Duman, Muhammet Fatih, *Gelibolulu Mustafa Ali'nin Zübdetü't-Tevarih Adlı Eserinin 1-III. Varaklar Arası Edisyon Kritiği [Editional critique of Zübdetü't-Tevarih by Mustafa Ali of Gelibolu leaves between 1-III.]*, Yüksek Lisans Tezi Dan.: Prof. Dr. Mehmet Şeker, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İzmir 2006, 304 s.

Ertaş, Kasım, *Gelibolu'lu Mustafa Ali'nin Nasîhatu's-Selâtîn İsimli Eserinin Tenkidli Metni [Criticism text work of Mustafa Ali from Gelibolu named Counsel for Sultans]*, Yüksek Lisans Tezi Dan.: Prof. Dr. Hulusi Yavuz, Marmara Üniversitesi, SBE, İlahiyat Anabilim Dalı, İslam Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2008, 246 s.

Göçmen, Cemal, *Gelibolulu Mustafa Âli'nin Heft Meclisi [Heft Meclis Mustafa Ali Of Gallipolli]*, Yüksek Lisans Tezi Dan.: Doç. Dr. H. Mustafa Eravcı, Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, Yeni ve Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Afyonkarahisar 2009, 178 s.

İçli, Ahmet, *Mihr ü Mâh Gelibolulu Mustafa Ali İnceleme-Metin [Mihr ü Mâh Gelibolulu Mustafa Âli analyze-text]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Yıldırım, Fırat Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Elazığ 2009, 498 s.

Kara, Gülhizar, *Gelibolulu Mustafa Ali'nin Nadiru'l-Mehârib Adlı Eserinin Edisyon Kritiği ve Muhtevasının Değerlendirilmesi [Master thesis the edition-critique of Mustafa Ali's work which so-called 'âdiru'l-Mehârib' ant its content analysis]*, Yüksek Lisans Tezi Dan.: Yrd. Doç. Dr. Süleyman Genç, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İslam Tarihi Bilim Dalı, İzmir 2009, 274 s.

Keskinkılınç Akdaş, Esra, *Gelibolulu Mustafa Ali Teşrifatname [Gelibolulu Mustafa Ali Teşrifatname]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, SBE, Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul 2010, 580 s.

Öztekin, Ali, *Gelibolulu Mustafa Ali'nin Câmi'ü'l-Buhur der Mecâlis-i Sûr Adlı Eserinin Edisyon Kritik ve Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi Dan.: Doç. Dr. Mehmet Şeker, Ege Üniversitesi, İzmir 1990.

Sabuncu, Zeynep, *Mihr ü Mâh a Mathnawi of Mustafa Âlî*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Günay Kut, Boğaziçi Üniversitesi, SBE, İstanbul 1983, 130 s.

Şeker, Mehmet, *Gelibolulu Mustafa Ali ve Meva'idü'n-nefais fi Kavâ'idü'l-Mecalis Adlı Eserin Tahlili*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hüseyin Gâzi Yuraydın, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1978, 2 c., 435, 275 s.

Şener, H. İbrahim, *Gelibolulu Mustafa Ali'nin Tuhfetü'l-Uşşak Mesnevisi: Giriş, Tahlil, Metin*, Doçentlik Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir 1994, 467 s.

Yücel, Ebubekir Sıddık, *Füsul-i Hall-ü-Akd, Usul-i Harc-ü-Nakd (Gelibolulu Mustafa Ali)*, Yüksek Lisans Tezi Dan.: Prof. Dr. Ahmet Uğur, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1990, 215 s.

1.1.62. Gubârî (Şeyh Abdurrahman [Efendi], Mahlas: Gubârî, ?-974/1566)

1.1.62.1. Eserleri

Gazavât-ı Midilli: Abdurrâhmân Gubârî'nin *Gazavât-ı Midilli* adlı târihî bir eseri olduğu da kaydedilmektedir. Fakat bu eserin Gubârî'ye aidiyeti kesin değildir.

Kâbe-nâme: Kâinatın ve Hz. Adem'in yaratılışı, Hz. İbrahim'in Kâbe'yi inşa etmesi, insanlar için buranın önemi, tarih içerisinde Kâbe'nin geçirdiği tamirler hakkında bilgi veren eser, devrin padişahı olan Kanunî Sutan Süleyman'a sunulmuştur. Aruzun “*Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*” vezninde yazılmış olup, beyit sayısı 3213'tür. 963/1556 yılında Mekke'de tamalanmıştır. Mesnevî tarzında olup, şairin kendi hayatını da aydınlatmaya yardımcı olan bu isimle yazılmış tek eserdir.

Menâsik-i Hacc: 1560'ta yazılmıştır. Hac yolculuğunun, hac mesasikinin ve faziletlerinin anlatıldığı bu eser, 700 beyitlik bir mesnevîdir. İçinde *Mesâhatnâme* isimli Mekke'de yapılan muhtelif binaların tarihlerini bildiren bir risâle bulunmaktadır.

Mesâhat-nâme: 1552 yılında yazılan Türkçe mensur risâlede, Kâbe'nin ölçüleri ve tarih içinde uğradığı değişiklikler anlatılır. Harem-i Şerif'in ölçüleri, Mekke'de değişik yerlerin Kâbe'ye olan uzaklıkları belirtilir. Müstakil bir eser olmayıp, *Menâsik-i Hac* adlı eserin içinde yer alan mensur bir risâledir. Eserin Süleymâniye Kütüphanesi'nde de bir nüshası bulunmaktadır.

Süleyman-nâme (Şâh-nâme): *Süleymannâme* olarak da bilinir. Yavuz Sultan Selim'in İran ve Mısır seferlerini ve Kanunî dönemi olaylarını belirli bir çerçevede ele alan Farsça manzum bir eserdir. Kanunî'nin isteği üzerine 959/1551'de yazılmaya başlanmıştır. İran şairi Firdevsî'nin eserine nazîredir. Kanunî'yi medh eden şiirler ve Kanunî devri hadiselerini havidir. Manisa İl Halk Ktp., Murâdiye Kit., nr. 1346 da bulunan yegane nüsha eksiktir.

Şebistân-ı Hayâl: İran şairlerinden Fettâhî-i Nişâbûrî'nin aynı isimli mesnevîsine nazîredir. Şehzâde Bayezid vak'asından dolayı Yenihisar'da mahbus iken (959/1561) başladığı bu eseri Mekke'de bitirmiştir (1562). İlahî aşkı terennüm eder. Manisa İl Halk Ktp., Murâdiye Kit., nr. 2715 de kayıtlı bir nüshası bulunmaktadır.

Yûsuf u Züleyhâ: Abdurrahman-ı Câmî ve Hamdî'nin aynı isimdeki eserlerine nazîre olarak 974/1567'de Mekke'de tamamlanmış ve II. Selim'e ithaf edilmiştir. Kur'an kaynaklı bu eser, Hz. Yusuf'un hikâyesini ve Züleyha ile geçen aşk macerasını anlatmaktadır. 2044 beyitlik eserin konuları alt başlıklarda ayrıntılı olarak yer almaktadır. Manisa İl Halk Ktp., nr. 1215/5'de kayıtlı olan kitaba *Dîvân-ı Gubârî, Kıssa-i Yusuf, Yusuf ve Züleyha* gibi isimler verilmiştir.

1.1.62.2. Kitaplar

Özkan, Ömer (Haz.), *Derviş Gubârî, Gazavât-nâme-i Midilli (Midilli Kıssası)*, Alp Yayınevi, Ankara 2007, 248 s.

Parmaksızoğlu, İsmet, *Abdurrahman Gubari'nin Hayatı ve Eserleri*, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul 1950, 9 s.

1.1.62.3. Tezler

Aktaş, Hasan, *Abdurrahman Gubari, Yusuf u Züleyha [Abdurrahman Gubari, Yusuf u Züleyha]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Orhan Kemal Tavukçu, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2006, 245 s.

Gül, Amine, *Abdurrahman Gubari'nin Hayatı Eserleri ve Menasik-i Hac Adli Eseri (Edisyon Kritik) [The life of Abdurrahman Gubari and his books and his book named menasik-i hac(edition critic)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasan Aksoy, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, 194 s.

Karadağ, Özay, *Gubari Abdurrahman ve Kabenâme'si* [Gubari Abdurrahman and his Kabenâme], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Bilal Yücel, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, Sivas 1999, 619 s.

Şimşek, Nuray, *Abdurrahman Gubârî'nin Kâ'be-nâme'si*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1987, 439 s.

1.1.63. Güvâhî (Mehmed, ?-933/1526'dan sonra)

1.1.63.1. Eserleri

Gurbet-nâme: 117 beyitlik seyahat-nâme özelliği gösteren mesnevîsidir.

İbret-nâme: 396 beyitlik mesnevîsidir.

Kenzü'l-Bedâyî' ve Emsâl-i Vâki'/ Pend-nâme-i Güvâhî: Güvâhî çalışmasına *Kenzü'l-Bedâyî* adını vermiş, fakat eser daha sonra dâhil olduğu türün adıyla anılarak *Pend-nâme* olarak tanınmıştır. Kâtip Çelebi de eseri *Kenzü'l-Bedâyî* diye zikreder. Yavuz Sultan Selim adına yazılan eser, Attâr'ın *Pend-nâme'si* örnek alınarak mesnevî tarzında, aruzun “*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün*” kalıbıyla yazılmış, 2133 beyitlik bir öğüt kitabıdır. Güvâhî bu yapıtında daha çok çevresinde gördüğü, duyduğu ya da kendi başından geçen olayları gerçekçi bir üslupla ele almış, bunları kısa öykü ve fıkralar biçiminde anlatarak sonunda öğütler vermiştir. Tanrı'ya, Hz. Muhammed'e ve dört halifeye övgüyle başlayan, 60 öykü ve fıkrayla 500 kadar atasözünden oluşan kitapta Aisopos türünde öykülere de yer verilmiştir. Bunun yanı sıra eserde çok sayıda atasözü ve deyme de yer vermiştir. Eserin asıl önemi de bu malzemeyi içinde bulundurmasından gelmektedir. Yoksa eser, edebî açıdan devir kaynakları olan tezkireler tarafından da pek beğenilmemiştir.

Tazarru'-nâme: Eserin tam adı, ilk sayfada *Hâzâ Risâle-i Tazarru'-nâme-i Makâl-i Güvâhî rahmetu'llâhi 'aleyh* şeklinde yazılmıştır. *Tazarru'-nâme*, 540+13 beyittir. Mesnevî nazım şekliyle kaleme alınmış olan eserin ana vezni “*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün*” olmakla birlikte, “*Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)*”, “*Mef'ülü Fâ'ilâtün Mef'ülü Fâ'ilâtün*”, “*Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*”, “*Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün*” gibi 4 farklı vezin kullanılmıştır. Güvâhî'nin *Tazarru'-nâme'sinde* klasik bir mesnevîde olması gereken bütün bölümler bulunmamakta ve en önemlisi herhangi bir hikâyeye anlatılmamaktadır. Bu nedenle eseri, mesnevî nazım şekliyle yazılmış uzunca bir manzume olarak tanımlamak yerinde

olacaktır. Eserin muhtevası adından da anlaşılacağı üzere dinî içeriklidir. Genel olarak da dünyanın geçiciliğinden geçmişe dair örnekler vererek bahsetmektedir.⁷¹

1.1.63.2. Kitaplar

Batur, Suat (Güvâhî'den uyarlayan), *Aslan ile Tilkiler*, Altın Kitaplar Akdeniz Yayıncılık, İstanbul 2002, 16 s.

....., *Kaplumbağa ile Akrep, Türk Fableri Dizisi*, Resimleyen: Murat Sevinç, Altın Kitaplar, İstanbul 2002, 16 s.

....., *Oduncu ile Aslan*, Resimleyen: Murat Sevinç, Altın Kitaplar, İstanbul 2002, 16 s.

Hengirmen, Mehmet, *Güvâhî: Pend-nâme (Öğütler ve Atasözleri)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983, 283 s.

1.1.63.3. Tezler

Erenoğlu, Dilek, *Pend-name-i Güvahi -Dil İncelemesi-*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. İsmet Cemiloğlu, Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, Afyonkarahisar 1997, 261 s.

Hengirmen, Mehmet, *Güvahi'nin Hayatı, Eserleri, Pendnamesindeki Atasözleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1977, 561 s.

1.1.64. Hacı Pîrî Efendi (İsa, Lakabı: Derviş Pîrî, ?- 996/1587-8)

1.1.64.1. Eserleri

İntihâb-ı Şerh-i Mesnevî: Hacı Pîrî şerhi, bundan önceki şerhlerden İlmî Dede'nin şerhi gibi *Mesnevî*'den seçilmiş beyitlerin şerhini içermektedir. Şârih, diğer birçok şerhten farklı olarak şerhini üçerli ve dörderli beyitler halinde gerçekleştirmiştir. Şerhine, Kur'an-ı Kerim'den aldığı âyetlere atıfta bulunarak başlayan şârih, dinî-tasavvufî kaynakların yanı sıra büyük oranda *Mesnevî*'den aldığı beyitlerle düşüncelerine açıklık getirmeye çalışmıştır.⁷²

⁷¹ Hasan Gültekin, "Güvâhî'nin Bilinmeyen Eseri: Tazarru'-nâme", *Turkish Studies*, Volume 7/3, Summer 2012, s. 1332-34.

⁷² Şener Demirel, "Mevlânâ'nın Mesnevî'sinin Türkçe Şerhleri Üzerine Bir Literatür Çalışması", *TALİD, (Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi)*, Eski Türk Edebiyatı Özel Sayısı, Güz 2007, 5 (10), 16-17.

1.1.64.2. Kitaplar

Hacı Pîrî Efendi: İntihâb-ı Şerh-i Mesnevî, Süleymaniye, Halet Ef. Ek. 26.

1.1.65. Hadîdî (Hadîdî [Çelebi], ?-937/1530-31'den sonra)

1.1.65.1. Eserleri

Tevârîh-i Âl-i Osmân veya Şehnâme-i Âl-i Osmân: Günümüze ulaşan tek eseri manzum Osmanlı tarihidir. 1530 yılında tamamlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminden müellifin yaşadığı zamana kadarki devreyi kapsayan ve müellifinin özel bir ad vermediği eser, değişik tarihçiler tarafından farklı isimlerle zikredilir. Hezec bahrinde yazılmış olan *Tevârîh-i Âl-i Osmân*, 6646 beyittir. Geleneğe uyarak esere tevhit, münacat ve naatla başlar, daha sonra telif sebebi anlatılır ardından Kanunî Sultan Süleyman'ın methine dair iki uzun manzume ver alır. Hadîdî'nin tarihinde Osmanlı para tarihine ve Osmanlı Türklerinin Rumeli'de gerçekleştirdikleri ilk fetihlere dair orijinal sayılabilecek önemli bilgiler bulunmaktadır. Yedi yazma nüshası bilinmekte olan eser aynı zamanda Hoca Sadeddin Efendi'nin *Tâcü't-Tevârîh*'inde de kaynaklık etmiştir.

1.1.65.2. Kitaplar

Öztürk, Necdet, *Hadîdî, Tevârîh-i Âl-i Osmân (1299-1523)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1991, 486 s.

1.1.65.3. Tezler

Gümüş, Ercan, *16. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Meydana Gelen Muhalif Nitelikli Hareketlerin Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserlerine Yansıması [The reflections of opposing movements on Ottoman history writers and their works occurred 16th century in Anatolia,]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Güneş, Gazi Üniversitesi, SBE, Tarih Bölümü, Tarih Anabilim Dalı, Ankara 2008, 181 s.

Öztürk, Necdet, *Hadîdî, Tevârîh-i Âl-i Osmân: (Kaynak Tahlili, Metin Tenkidi)*, Doktora Tezi, Dan.: ...?, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1986, 438 s.

1.1.66. Hakânî Mehmed Efendi (Mehmed, Lakabı: Ayas Paşazâde, ?-1015/1606)

1.1.66.1. Eserleri

Dîvân: Gazellerinin toplandığı *Dîvân*'ı akıcı ve sade bir dille yazılmıştır. Emirî nüshasında 216 gazel bulunmaktadır.

Hilye-i Saâdet (Hilye-i Hakânî): Türk edebiyatındaki hilye türünün en önemli ilk eseridir. Hz. Peygamber'in vücut yapısı ve sıfatlarını tasvir için kaleme alınmış ve baştan sona "*Fâilâtün Fâilâtün Fâilün*" vezniyle yazılmış 710 beyitlik bir mesnevîdir. Edebî bir kıymeti olmamakla birlikte konusunun kutsîliği sebebiyle *Mevlid* ve *Muhammediye* gibi çok okunan eserlerden olmuştur. İstanbul'da (1264/1848) ilk defa Râcih Efendi'nin talik hattıyla, daha sonra 1292/1875, 1307/1889-90, 1317/1899 yıllarında dört defa *Hilye-i Saadet-Manzûme-i Hakânî* adıyla basılmıştır.

Miftâhü'l-Fütûhat (Hadîs-i Erbain Şerhi): Manzum bir kırk hadis şerhidir. Yer yer öykülerle süslenen çeşitli bölümlerden meydana gelmektedir. Baştan sona "*Müfteilün Müfteilün Faülün*" vezniyle yazılmıştır. 1011/1602'de yazılmaya başlanıp 1012/1603'te Hz. Peygamber'in doğum gecesi tamamlanan mesnevî, Cigalazâde Sinan Paşa'ya sunulmuştur.

1.1.66.2. Kitaplar

Karahan, Abdülkadir, *Hakânî Mehmed Beyin Hilye-i Şerifesi*, Sabah Yayınları, İstanbul 1992, 43 s.

Karaman, Hayreddin, *Gönülleri Süsü, Hanelerin Zineti: Hilye, Peygamberimizin Şekil ve Şemali, Yazan: Hakani Mehmed Bey*, Ufuk Kitapları, İstanbul 2008, 163 s.

Küleççi, Numan, *Hilye / d. 1606 Hakani Mehmet Bey*, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayını, Erzurum 1987, 89 s.

Pala, İskender, *Hakani Mehmed, Bey, Hilye-i Saâdet*, Kapı Yayınları, İstanbul 2010, 174 s.

1.1.66.3. Tezler

Erol, Hacı Mehmet, *Hakani'nin Kimyâ-yı Benî Âdem Adlı Eseri [Hakan's Kimya-yı Beni Adem (Natura of Man)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa

Tahralı, Marmara Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, İstanbul 2003, 364 s.

Gülhan, Abdülkerim, *Hakani Mehmet Bey Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1996, 708 s.

Kılıç, Müzahir, *Hakani: Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri ve Hadis-i Erbain'in Tenkitli Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Numan Külekçi, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1993, 312 s.

Sönmez, Bayram, *Hakani Mehmet Bey Divanı*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, DTCF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1977, 109 s.

1.1.67. Hâkî Efendi (Enderunlu Kilarî Hâkî Çelebi?)

1.1.67.1. Eserleri

Süleyman-nâme: Niğde kadısı olduğu dönemde Kanunî emriyle nazmettiği yaklaşık 6.000 beyitlik bir eser olan *Süleymannâme*'sinde, Erivan ve Nahcivan seferlerini anlatmaktadır.

1.1.67.2. Tezler

...? , *Niğde Kadısı Haki Efendi'nin Süleymannamesi*, Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kayseri 1995, 62 s.

1.1.68. Halvetî [Seyyid Nizâmoğlu] (Seyyid Seyfullah Kâsım [Efendi], Mahlas: Seyfî, Seyyid Seyfî, Seyfullah, Nizâmoğlu, ?-1010/1601-02)

1.1.68.1. Eserleri

Câmi'ü'l-Ma'ârif (Manzum): Başta gazel tarzında on şiir, bir kıt'a ve iki beyitten sonra mesnevi tarzında esmâ-i hüsnâyı anlatan bir risâledir. Sonunda bazı tasavvufî şiirlerle atvâr-ı seb'aya dair yedi şiir vardır. *Osmanlı Müellifleri*'nde atvâr-ı seb'a ayrı bir risâle olarak kaydedilmiştir.⁷³

Câmi'ü'l-Ma'ârif (Mensur): On bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Seyyid Nizam, Merkez Efendi, Yâkub Efendi, Emîr Efendi, Sarhoş Bâlî Efendi, Keşfî Muslihuddin Efendi, Şeyh Gazanfer ve İbrahim Ümmî Sinan gibi devrin önemli mutasavvıflarının hayatları ve kerametleri anlatılmış, sonraki bölümlerde tevhidin

⁷³ Necdet Tosun, "Seyyid Nizâmoğlu", *DİA*, XXXVII, 73-74.

faziletleri, dünyanın kınanması, Kur'an'ın fazileti, kader, ölüm, virdlerin faziletleri ve ay tutulması gibi konulara yer verilmiştir (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 2335).

Dîvân-ı Seyyid Seyfullâh (Tâcnâme ve Miftâh-ı Vahdet-i Vücûd ile birlikte): Yazması, Süleymaniye Ktp., Haşim Paşa Kit., 80, 81, 83, 84'tedir. İki yüze yakın gazel, üç murabba, üç müseddes, sekiz terci', bir terkip, iki mesnevi, beş kıt'a, on yedi beyitle elli iki adet hece vezniyle yazılmış şiirden oluşur. *Tâcnâme ve Miftâh-ı Vahdet-i Vücûd* adlı iki mensur eseri ile birlikte *Dîvân-ı Seyyid Seyfullah* (İstanbul 1326/1908) adı ile yayınlanmıştır.

Esrârü'l-Arifîn: Mesnevi ve gazel tarzındaki şiirlerle Hz. Peygamber'in soyunu sevmekle ilgili hadislerden meydana gelen eserde ilâhi aşk, vahdet ve mârifet konuları işlenir.

Etvâr-ı Seb'a

Ma'denü'l-Ma'ârif: Bazı âyet ve hadislerin tasavvufî açıdan şerhedildiği eserde, vahdet-i vücûddan, tasavvufî hakikatlerden ve mürşidin gerekliliğinden bahsedilir.

Miftâh-ı Vahdet-i Vücûd: Müellif, vahdet-i vücûd ve varlık mertebelerini anlatırken bu mertebelerin üç, beş ve yedili tasniflere tâbi tutulduğunu, Abdülkerim el-Cilî'nin kırklı tasnife gittiğini ve esasında varlık mertebelerinin sonsuz olduğunu anlatır. Risâle tevhit-i ef'âl, tevhit-i sıfat ve tevhit-i zât konularıyla sona erer.

Mi'râcü'l-Mü'minîn: Abdestin ahlâki yorumlarını ihtiva ettiği için *Vudûiyye* adıyla da bilinen eserde abdest esnasında el, yüz, baş ve ayaklardan kirleri giderirken kalpten de dünya sevgisi ve mâsivâyı çıkarmak gerektiği vurgulanır. Eserin sonunda "Silsile-i Tarikat" ve "Silsile-i Nesebiyye" adlı iki manzume vardır. *Osmanlı Müellifleri*'nde bunlar müstakil iki eser gibi gösterilmiştir.

Mürşid-i Kâmil

Nasihât-i Sâlikîn

Risâle-i Tâc-ı Nizâmî: Tâcnâme adıyla da bilinen eserde genel olarak tarikat taçları ve özellikle Seyyid Nizam'ın giydiği taçtaki on dört yeşil terk ve on dört beyaz elifin sembolik anlamları üzerinde durulmuştur.

Risâle-i Vuzûiyye

Seyr-i Sülûk: Seyyid Nizamoğlu'nun tasavvuf yolunda kalbine doğan ilhamlarla söylediği devriye türünde altmış beş beyitlik bir şiirdir.

Şeref-i Siyâdet: Yedi kıt'a, on bir gazel tarzında şiir, iki beyit, dört mesnevi ve bir terkipten meydana gelmiştir. Hemen her şiirde seyyidliğin şerefinden, zamane âlimlerinin seyyidlere saygı göstermediğinden, Ehl-i beyt'in uğradığı zulümlerden söz edilir.

Tâc-nâme

1.1.68.2. Kitaplar

Vaktidolu, Adil Ali Atalay, *Seyyid Nizamoğlu Hayatı ve Divanı'ndan Seçmeler*, Can Yayınları, İstanbul 2007, 336 s.

....., *Seyyid Nizamoğlu: Hayatı, Eserleri, Divanı*, Çeviren: Mehmet Yaman, Can Yayınları, İstanbul 1990, 302 s.

Tahir Efendi, *Külliyat-ı Seyyid Seyfullah*, İstanbul 1288/1871.

Yaman, Mehmet, ...

1.1.68.3. Tezler

Özdemir, Canan, *Seyyid Nizamoğlu Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Yakıcı, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1996, 304 s.

Özyürek, Sema, *Risâle-i Şeref-i Siyâdet: Edisyon-Kritik, Seyyid Nizamoğlu*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tahir Üzgör, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1999, 190 s.

1.1.69. Harîmî (Bursalı)

1.1.69.1. Eserleri

Divân

Mihr ü Vefâ: Harîmî'nin 970/1562-63'te bitirdiği eser 8000 beyit civarındadır.

1.1.70. Hâşimî (Bursalı Seyyid Cafer Hâşimî, ?-1037/1627)

1.1.70.1. Eserleri

Divân: 10 kaside, 3 terki-i bend, 1 müseddes, 4 tesdis, 1 tahmis, 2 müstezad, 1 mesnevî, 3 rubâî, 130 kıt'a, nazım parçaları ile birlikte 320 matla beyti ve 42 muammadan oluşan *Divân* mürettep olup basılmamıştır. Yazmaları Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 3335, İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar nr. 256 ve 3038'dedir.

Mihr ü Vefâ: Şairin 6511 beyitten oluşan en hacimli eseridir. 948/1541 yılında tamamlanmıştır. Mesnevî formunda ve aruzun “*Mefâîlün Mefâîlün Feûlün*” kalıbıyla kaleme alınmış olup uzun bir aşk hikâyesini konu alır.

1.1.70.2. Tezler

Bulan (Özdemir), Ayşe, ***Hâşimî [Bursalı]: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni***, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Emine Yeniterzi, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1993, 273 s.

Ece, Selami, ***Tahkiye Açısından Haşimi'nin Mihr ü Vefa Mesnevisi (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)*** [*The Mihrü Vefa Masnevi of Haşimi depending on narration*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Metin Akkuş, Atatürk Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum 1996, 240 s.

Karaca, Oktay Selim, ***Haşimi Divanı: Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Dîvânı'nın Karşılaştırmalı Metni***, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Cihan Okuyucu, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1995, 261 s.

Karagözlü, Volkan, ***Türk Edebiyatında Mihr ü Vefâ Mesnevileri ve Yazarı Bilinmeyen Bir Mihr ü Vefâ Mesnevisi (İnceleme-Metin)*** [*Mihr u Vefâ masnavies in Turkish litterature and Mihr u Vefâ masnavi written by unknown author*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Filiz Kılıç, Nevşehir Üniversitesi, SBE, Nevşehir 2011, 187 s.

1.1.71. Hâtifî (Mevlânâ Abdullah Hâtifî [Çelebi], 822/1419-927/1521)

1.1.71.1. Eserleri

Dîvân: Tek yazma nüshası bilinmektedir (Kahire Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye, nr. 186).⁷⁴

Hamse: Nizâmî'yi taklid ederek kaleme aldığı *Hamse*'si şu mesnevilerden oluşmaktadır:

a. Leylâ vü Mecnûn: Nizâmî'nin aynı edli eseri örnek alınarak sade bir dille yazılmıştır.

b. Heft-manzar: 15.000 beyit olan bu eser, Nizâmî'nin *Heft Peyker*'i örnek alınarak yazılmıştır.

⁷⁴ Mürsel Öztürk, “Hâtifî”, *DİA*, XVI, 468.

c. *Şîrîn ü Hüsrev:* Nizâmî'nin *Hüsrev ü Şîrîn*'ine nazîre olarak yazılmış ve Ali Şîr Nevâî'ye ithaf edilmiştir. 1800 beyitten meydana gelen mesnevi Sâdullah Esedüllayef tarafından neşredilmiştir (Moskova 1977).

d. *Timurnâme/Zafernâme:* Timur devri olaylarını anlatan manzum tarihtir. Hâtîfî, 4500 beyit tutan bu mesnevisini yazarken Nizâmî'nin *İskendernâme*'sini göz önünde bulundurmasına rağmen Nizâmî gibi hikâye ve efsanelerden bahsetmemiş, başta Şerefeddin Ali Yezdî'nin *Zafernâme*'si olmak üzere Timur'a ait önemli kaynaklardan faydalanmıştır. Biri *Zafernâme-i Hâtîfî* adıyla taş basması olarak (Leknev 1869), diğeri *Timurnâme* adıyla (Madras 1958) yapılmış iki neşri vardır.

e. *İsmâ'ül-nâme/Şehnâme-i Hâtîfî:* Şah İsmail devrini anlatan ve 1000 beyit kadarı yazılmış olan bu eser bir *Timurnâme* yazması içinde bulunurken daha sonra kaybolmuştur. Mesnevinin bazı beyitleri *Tuhfe-i Sâmi*'de örnek olarak nakledilmiştir.

1.1.71.2. Kitaplar

Timur Nama, Abdullah Hatifi, University of Madras, Madras 1958, 20+322+4 s.

1.1.72. Hayâlî Bey (Mehmed, Lakabı: Bekâr Memi, 1497/99?-964/1556-57)

1.1.72.1. Eserleri

Dîvân: Elimizde tek eseri olan divanı hakkında değişik görüşler bulunmaktadır. Kaynaklar onun derbeder tabiatı dolayısıyla bizzat şiirlerini divan haline getirmediğini, hatta ölümünden sonra Kanunî onun divanını istediğinde, divanının uzun süre arandıktan sonra Vefalı Şeyhzâde Ali Çelebi'de bulunabildiğini, fakat bu nüshada da eksikler olduğunu belirtirler. Kasideler, musammatlar, gazeller ve mukataalardan meydana gelen *Hayâlî Bey Dîvânı*'nın Ali Nihat Tarlan tarafından yapılan tenkitli neşrinde ondan evvel yaşamış olan Abdülvehhab Çelebi'ye ve Revanî'ye ait olan bazı gazeller ona ait gösterilmiş, bazı şiirleri de eksik kaydedilmiştir. Bu neşirden hareketle şiirleri Cemal Kurnaz tarafından bir tahlil çalışmasına konu edilmiştir.

Gül-i Sad-berg: Divanındaki bazı gazellerinin "*Ez Eş'âr-ı Gül-i Sad-berg*" başlığını taşıması ve özellikle "*Dîbâce-i Gül-i Sad-berg*" başlıklı bir manzumesinde, "Sunup bu nazmı desti şehriyâra / Gül-i Sad-berg'i irgürdüm bahara" demesinden, şairin

100 gazelini bir araya getirip eklediği bir dîbâce ile birlikte padişaha takdim ettiğini düşündürmektedir.⁷⁵

1.1.72.2. Kitaplar

Açıkgöz, Nâmık, *Hayâlî*, Timaş Yayınları, İstanbul 1999, 135 s.

Çavuşoğlu, Mehmed, *Hayâlî Bey Dîvânı'ndan Örnekler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, 199 s.

Kurnaz, Cemal, *Hayâlî Bey Dîvânı Tahlîli*, Kurgan Edebiyat, Ankara 2012, 448 s.

Tarlan, Ali Nihad, *Hayâlî Bey Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1992, 400 s.

1.1.72.3. Tezler

Akgül, Serpil, *16. Yüzyıldaki Bazı Dîvân Şairlerinin Türkçe Dîvânlarında Gül: Bâkî, Fuzûlî, Hayâlî Bey, Muhibbî, Nev'î, Taşlıcalı Yahyâ, Usûlî, Zâtî*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Kenan Erdoğan, Celal Bayar Üniversitesi, SBE, ... (Devam etmekte)

Bayram, Yavuz, *16. Yüzyıl Divan Şiirinde Poetika: (Türçe Divanlarda Baki, Nev'i, Fuzuli, Hayali, Taşlıcalı Yahya, Muhibbi, Hayreti, Helaki, Vasfî, Usuli, Amri)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Osman Coşkun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun 1995, 205 s.

Demir, Hiclal, *Çağlarını Eleştiren Divan Şairleri: Hayreti-Hayali-Usuli [The Divan poets criticizing their age: Hayreti-Hayali-Usuli]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Victoria Holbrook, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, SBE, Ankara 2001, 79 s.

Deniz, Sabahat, *16. Yüzyıl Bazı Divan Şairlerinin Türkçe Divanlarında Kozmik Unsurlar (Baki-Fuzuli-Hayali Beğ-Nev'i-Yahya Beğ)*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nejat Sefercioğlu, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1992, 463 s.

Erdoğan, Selahattin, *Hayali Bey'in Kasideleri Üzerine Yorumlar [Comments on the qasidas of Hayali Bey]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Murat Ali Karavelioğlu, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2010, 176 s.

⁷⁵ Cemal Kurnaz, "Hayâlî Bey", *DİA*, XVII, 5-7.

Kartal, Nuray, *16. yüzyıl şairlerinden Baki, Fuzuli, Hayali, Nev'i ve Yahya Bey Divanlarında, Bitkilerle İlgili Bazı Hususiyetler*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nejat Sefercioğlu, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1994, 621 s.

Kurnaz, Cemal, *Hayâlî Bey Divanı'nın Tahlili*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 1984, 164 s.

Muratağa, Rasime, *Hayali Beğ'in Kanuni'ye Sunduğu Kasidelerinin Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. A. Atillâ Şentürk, İstanbul Üniversitesi, SBE, ... (Devam etmekte)

Özmen, Ali, *16. Yüzyıl Şairlerinden Bâkî, Fuzûlî ve Hayâlî Bey Divanlarında Gül Mazmunu [Rose mazmun in the Poetry Books (Divan's) of Bâkî, Fuzûlî and Hayâlî Bey, who were the poets of sixteenth century]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Rıza Özuygun, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, SBE, Tokat 2012, 197 s.

1.1.73. Hayâlî Abdülvehhâb Çelebi (Mahlas: Hayâlî, ?-930/1523-24)

1.1.73.1. Eserleri

Leylâ vü Mecnûn: Riyâzî, Latîfî, Sehî ve Hasan Çelebi tezkirelerinde zikredilen manzum eser bugüne kadar ele geçmemiştir.

1.1.74. Hayretî (Mehmed [Çelebi], Lakabı: Mehmed Şah/Baba Hayretî, ?-942/1534)

1.1.74.1. Eserleri

Bahâristân, Nâme-i Hayretî, Muhabbetnâme-i Hayretî: Fehmi Ethem Karatay tarafından Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde (Hazine, nr. 1137) bir mecmua içinde bu üç mesnevîsinin bulunduğu kaydedilmektedir.

Belgrad Şhregîzi: Uzun bir münâcâtla başlayan 261 beyitlik bu eser, çeşitli edebî sanatların ve söz oyunlarının hâkim olduğu bir üslûpla yazılmıştır. Manzumede şair, memdûh ve mahbûblarını tanıtmaya başlamadan önce yalnızlık ve kimsesizlikten şikâyet eder, ilâhî aşka müptelâ olamayışından yakınır. Bu arada memdûhlar arasında Bosna sancak beyi Gazi Hüsrev Bey'e yer vermesi Hayretî'nin onun dostluğunu kazandığını belli etmektedir. (Mehmed Çavuşoğlu, “Hayretî'nin Belgrad Şehr-engizi”, Güney-doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, İstanbul 1976, sayı: 4-5, s. 81-100)

Dîvân: Hayretî'nin, devrinde hemen her tabakadan insanın beğenip okuduğu, kendisine haklı bir şöhret kazandıran divanı XVI. yüzyılın geniş hacimli mürettep divanlarından biridir. Âlî'nin naklettiğine göre Hafız divanı gibi fal tutulan Hayretî divanı klasik tertibe uygun olarak tevhid ve na'tla başlar. Yedi nüsha üzerinden yapılan tenkitli neşrinde yirmi kaside, otuz beş musammat, bir müstezad, 487 gazel ve yedi kıta bulunmaktadır.

Sâkî-nâme: 102 beyitten oluşmaktadır.

Süleyman-nâme

Şarkı Defteri

Yenice Şehrengîzi: Yetmiş üç beyitlik bu kısa manzumede ise sadece mahbûb ve memdûhlar söz konusu edilir. Her iki şehrengizde de şehirlerin özellikleri ve sosyal yaşayış bakımından pek fazla bilgi yoktur. Bu şehrengizler birer inceleme ile birlikte Mehmed Çavuşoğlu tarafından yayımlanmıştır. (Mehmet Çavuşoğlu, “Hayretî'nin Yenice Şehr-engizi”, *Güney-doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Ankara 1976).

1.1.74.2. Kitaplar

Çavuşoğlu, Mehmed - Tanyeri, M. Ali, *Hayretî Dîvân [Tenkitli Basım]*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1981, 448 s.

Pala, İskender, *“Her Hizmete Koşan Âşık: Hayretî”*, *Uzmanlar Konuşuyor*, Türk Edebiyatı Vakfı, İstanbul 2003, s. 29-50.

Tarlan, Ali Nihad, *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri: Revanî, Hayretî, Haverî, Ahî, Peyamî, Sanî*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1948, 110 s.

Tatçı, Mustafa, *Hayretî'nin Dinî, Tasavvufî Dünyası*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, 251 s.

1.1.74.3. Tezler

Arı, Ahmet, *Hayreti Divanı'nda Sevgili ve Sevgilinin Fiziki Yapısı İle İlgili Özellikler*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. M. Nejat Sefercioğlu, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1987, 173 s.

Demir, Hiclal, *Çağlarını Eleştiren Divan Şairleri: Hayreti-Hayali-Usuli [The Divan poets criticizing their age: Hayreti-Hayali-Usuli]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.:

Doç. Dr. Victoria Holbrook, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, SBE, Ankara 2001, 79 s.

Eşgünoğlu, Nazife, *Hayretî'nin Mesnevileri İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2005, 231 s.

Güven, Hikmet Feridun, *Hayreti Divanı'nda Kozmik Alem ve Zaman*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. M. Nejat Sefercioğlu, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1988, 254 s.

Öztoprak, Nihat, *Hayretî Dîvanı'nda Bitkiler*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1986, 120 s.

Sarı, Mehmet, *Hayreti Divanı'nda Maddî Kültür Unsurları*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdurrahman Güzel, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1986, 272 s.

Tatçı, Mustafa, *Hayreti Divan'ında Din ve Tasavvuf*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdurrahman Güzel, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1986, 225 s.

Temizkan, Mehmet, *Hayreti Divanı'nda Aşık*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. M. Nejat Sefercioğlu, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1986, 287 s.

Bayram, Yavuz, *16. Yüzyıl Divan Şiirinde "Poetika" (Türçe Divanlarda Baki, Nev'i, Fuzuli, Hayali, Taşlıcalı Yahya, Muhibbi, Hayreti, Helaki, Vafî, Usuli, Amri)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Osman Coşkun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE, Samsun 1995, 205 s.

1.1.75. Helâkî (Dobruçalı Mahmud Helâkî [Çelebi], 983/1575-76)

1.1.75.1. Eserleri

Dîvân: *Dîvân*'da zengin bir şahıs kadrosu yer alır. Bunlar devlet adamlarının yanı sıra tarihî ve efsanevî şahsiyetler, şairler, sanatkârlar ve ilim adamlarından oluşur. Birçok meslek erbabının adı geçer. *Dîvân*'ın ağırlıklı konusu diğer şairlerde olduğu gibi "aşık-sevgili-rakip" üçlüsüdür. Sosyal çevre, âdet ve görenekler şiire yansır. Tabiat ve kozmik âlemlerle ilgili unsurlar da bir hayli yer alır. Divanında 6 kaside, 8 musammat, 157 gazel ve çeşitli sayıda rubâî, kıt'a ve müfret bulunmaktadır. Klasik divan tertibinden farklı olarak 2. gazelin naat türünde olduğu dikkat çeker. *Dîvân*'ın tenkitli neşri Mehmet Çavuşoğlu tarafından yapılmıştır (İstanbul, 1982).

1.1.75.2. Kitaplar

Çavuşoğlu, Mehmed, *Helâkî, Dîvân [Tenkidli Basım]*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları İstanbul 1982, 207 s.

1.1.75.3. Tezler

Bayram, Yavuz, *16. Yüzyıl Divan Şiirinde "Poetika" (Türçe Divanlarda Baki, Nev'i, Fuzuli, Hayali, Taşlıcalı Yahya, Muhibbi, Hayreti, Helaki, Vasfi, Usuli, Amri)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Osman Coşkun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE, Samsun 1995, 205 s.

Kersu, Baysal, *Helâkî Divanından Gazeller*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Alparslan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1987, 145 s.

Sevimli, Yakup, *Helaki Divanı Gramer İndeksi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Günay Karaağaç, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 1992, 327 s.

Şengül, Aişe, *Helâkî Divânının Tahlîli*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nejat Sefercioğlu, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1990, 547 s.

1.1.76. Hilâlî (Bedrüddin Muhammed b. Abdillâh Hilâlî-i Esterabâdi, , Lakabı: Hilâlî-i Çağatâyî, 1470-936/1529-30)

1.1.76.1. Eserleri

Dîvân: Gazel ve rubâîlerle birkaç kıt'adan meydana gelen 894 beyit hacmindeki eser ilk olarak 1883'te Kânpur'da basılmıştır. 12 baskısı yapılan eserin son baskı tarihi 1912'dir. *Dîvân* son olarak şairin *Şâh u Dervîş* ve *Sıfatü'l-âşıkîn* adlı mesnevîleriyle birlikte Saîd-i Nefîsî tarafından Tahran'da 1337 yılında yayımlanmıştır.

Leylî vü Mecnûn: Şairin *Leylâ vü Mecnûn* adlı bir mesnevîsi olduğu biliniyorsa da eserin günümüze ulaşmış ulaşmadığı hakkında bilgi yoktur. Kaynaklarda bu eserden alınmış bazı beyitlere rastlanmaktadır.

Sıfatü'l-Âşıkîn: Vefa, cömertlik, cesaret, alçak gönüllülük, edep gibi konuların işlendiği yirmi bölümden meydana gelen mesnevînin her bölümünde konular birer küçük hikâye ile açıklanmıştır.

Şâh u Dervîş: Tasavvufî bir mesnevi olup *Şâh u Gedâ* adıyla da tanınır. Aruzun "*Fâilâtün Müstefîlün Fâilâtün*" vezniyle yazılan ve 1345 beyitten meydana gelen eseri şair, Hüseyin Baykara'nın büyük oğlu Bedüzzaman Mirza'ya takdim etmiştir. Birkaç

defa basılan eser Hermann Ethé tarafından Almanca'ya tercüme edilmiştir (Leipzig 1870). *Şâh u Gedâ* adıyla Mevlâna Müzesi Ktp., Konya, nr. 2547, 2548'da kayıtlıdır.

1.1.76.2. Kitaplar

Said Nefisî, *Divan, Şâh u Derviş, Sıfatü'l-Âşıkîn*, Tahran 1337.

1.1.76.3. Tezler

Birici, Sevim, *Türk Edebiyatında Şâh u Derviş (Şâh u Gedâ) ler ve Hilâli-i Çağatâyi'den Yapılan Şâh u Derviş Çevirilerinin İncelenmesi [An examination of Şâh u Dervishs (Şâh u Gedâ) in Turkish literature and translations of Şâh u Dervish written by Hilâli-i Çağatâyi]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sabahattin Küçük, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2004, 485 s.

Şanlı, İsmet, *Hilali Divanı (Metin-Çeviri-Tahlil)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Coşkun Ak, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 1999, 182 s.

Yağmur, Bahri, *Hilali Divan*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Osman Horata, Hacettepe Üniversitesi, SBE, İstanbul 1998, 192 s.

1.1.77. Hoca Sa'deddîn Efendi (Şeyhülislâm Hoca Sadeddin bin Mehmed b. Hasan Can, Unvanı: Hâce-i Sultânî, Reisü'l-Ulemâ, Hoca Çelebi, Koca Hoca Efendi, 943/1536-12 Rebîü'l-evvel 1008/2 Ekim 1599)

1.1.77.1. Eserleri

Behçetü'l-Esrâr ve Ma'denü'l-Envâr: Şeyh Nureddin Ebu'l-Hasen Ali b. Yusuf el-Lahmî (ö.1312/13)'in eseridir. Abdulkadir-i Geylânî'nin menkıbelerinden meydana gelen bu kitabını el-Şattanûfî tarafından kaleme alındığını yazan kaynaklara da rastlamaktayız. Hoca Sadeddin Efendi beraberinde kendisinin iki oğlu Esad ve Mehmed ile birlikte, III. Mehmed'in isteği üzerine Arapça'dan Türkçe'ye tercümesini yapmışlardır. Bazı kaynaklar da, Yusuf el-Lahmî'nin “*Behçetü'l-Esrâr ve Ma'denü'l-Envâr*” adlı eserini bununla ilgili olarak göstermişlerdir. Aynı kaynaklarda bir başka tercüme eseri olarak “*Abdü'l-kadir Geylânî'nin Menkıbeleri*” adıyla gösterilmiştir.⁷⁶

⁷⁶ Abdurrahman Daş, “Hoca Saadeddin Efendi'nin Hayatı ve Eserleri, Selçuk Üniversitesi”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 14, Konya 2003, s. 204.

Emâlî Kasîdesi: Uşî'nin Mâtürîdiyye akâidi ile ilgili *el-Emâlî* adlı eserinin Türkçeye tercümesidir. III. Murad'ın isteği üzerine kaleme alınmıştır. Aynı vezin ve kafiye kullanılarak, üç gece içerisinde tamamlanmış ve III. Murad'a takdim edilmiştir.

Mir'atü'l-Edvâr ve Mirkatü'l-Ahbâr: Sâdeddîn Efendi bu eseri, Molla Muslihiddîn Lârî'nin *Mir'atü'l-edvâr ve Mirkatü'l-ahbâr* adlı tarih kitabından Türkçe'ye çevirmiştir. Eserin aslı Farsça olup, umûmî dünya tarihidir. Vezir Sokullu Mehmed Paşa'nın isteği ile kaleme alınan çeviri, 1566 yılında tamamlanmıştır. Hz. Âdem'den başlayarak, Osmanlılar dönemini 1566 yılına kadar olan devri içine alır.

Münşe'âtı: *Münşeât-ı Hoca Sadeddin Efendi veya Suver-i Mekâtib-i Hoca Efendi Esad Efendi (nr.3335/2 nüshası), Münşeât-ı Hoca Sadeddin Efendi (Reisü'l-Küttâb nr. 921/4), Mekâtib-i Selâtin, Münşeât ve Mükâtabât-ı Sultâniye, Kasîde-i Sa'dî fi'l-Akâid, Hâşiye a'lâ'l-Beyzâvî ve Risâle fi'l-hilyeti'l-Muhammediye (Şemâliyye).*⁷⁷

Risâle-i Kuşeyrî Tercümesi: Ebu Kasım Abdulkerim b. Havâzin b. Abdülmelik b. Talha b. Muhammed Nişaburî Kuşeyrî'nin *er-Risâle*'sinin Türkçe'ye tercümesidir. Tasavvufî konuları ve kelâm mevzularını içeren, Osmanlı medreselerinde çok yaygın bir şekilde okutulan ve çok sayıda nüshası bulunan kitaplardan biridir.

Sadrü'ş-Şerîa Hâşiyesi

Selim-nâme: Müellifin, babası Hasan Can'dan duyduklarına dayanarak kaleme aldığı *Selim-nâme* ise Yavuz Sultan Selim'e ait menakıb türü bazı kıssalardan ibaret olup *Tâcü't-Tevârîh*'in 2. cildinin sonuna ilave edilmiştir. On iki hikâyeden oluşan *Selim-nâme*'nin metnini ayrıca Ahmet Uğur neşretmiştir. Hoca Sadeddin'in Kanunî devrine ait notlarının sonradan oğulları tarafından düzenlendiği anlaşılmaktadır. İsmet Parmaksızoğlu *Tâcü't-Tevârîh* 'i sadeleştirmek suretiyle neşretmiştir.

Tâcü't-Tevârîh (Hoca Tarihi): Hoca Sadeddin Efendi'ye bir tarihçi olarak büyük şöhret kazandıran eseri *Tâcü't-Tevârîh*'tir. *Hoca Târihi* adıyla da anılan eser Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan başlayarak Yavuz Sultan Selim devri sonuna (1520) kadar gelir. Yazıldıktan kısa bir müddet sonra büyük bir alakaya mazhar olan esere zeyiller yazıldığı gibi, Avrupa'da daha 17. yy'dan itibaren şöhret kazanarak tercümeleri yapılmıştır. İtalyanca, Fransızca ve Almanca'ya bazı bölümleri de İngilizce, Macarca ve Rusça'ya çevrilmiştir. Eserin tamamı Maarif Nazırı Nevres Paşa tarafından iki cilt halinde yayımlanmıştır (İstanbul 1862, 1863).

⁷⁷ Daş, s. 198-203.

1.1.77.2. Kitaplar

Altınay, Ahmed Refik, *Osmanlı Alimleri ve Sanatkarları*, Sadeleştiren: Dursun Gürlek, Timaş Yayınları, İstanbul 1997, 283 s.

Parmaksızoğlu, İsmet, *Tâcü 't-Tevârîh 1/Hoca Sadeddin Efendi*, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul 1974, 383 s.

....., *Tâcü 't-Tevârîh 2/Hoca Sadeddin Efendi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1975, 348 s.

....., *Tâcü 't-Tevârîh 3/Hoca Sadeddin Efendi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, 397 s.

....., *Tâcü 't-Tevârîh 4/Şehzadelerin Girişimleri-Selimname ve Yavuz Sultan Selim Dönemi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1979, 407 s.

....., *Tâcü 't-Tevârîh 5: Hatime/Hoca Sadeddin Efendi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1979, 323 s.

Schwarz, Klaus – Winkelhane, Gerd, *Hoğa Sa'deddin, Staatsmann und Gelehrter (gest. 1599) und seine Stiftung aus dem Jahre 1614*, Aku, Bamberg 1986, 166 s.

1.1.77.3. Tezler

Daş, Abdurrahman, *Osmanlılarda Münşead Geleneği, Hoca Sadeddin Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Münşeati [The Tradition of ottoman münşeat and the life and work of Hoca Sadeddin Efendi and his münşeat (Maniscrptions)]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Nesimi Yazıcı, Ankara Üniversitesi, SBE, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İslam Tarihi Bilim Dalı, Ankara 2003, 315 s.

Gümüş, Ercan, *16. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Meydana Gelen Muhaliif Nitelikli Hareketlerin Osmanlı Tarih Yazarlarıv Eserlerine Yansması [The reflections of opposing movements on Ottoman history writers and their works occured 16th century in Anatolia]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Güneş, Gazi Üniversitesi, SBE, Tarih Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Ankara 2008, 181 s.

Yıldırım, Mehmet, *Hoca Sa'deddin ve Tarihçiliği [Khodja Sa'd Al-Din and his historian]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Uğur, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1997, 341 s.

1.1.78. Hubbî Hatun (Ayşe, ?-998/1589-90)

1.1.78.1. Eserleri

Cemşîd ü Hurşîd Mesnevîsi: “*Mefâilün Mefâilün Feûlün*” vezninde ve hacmi 3000 beytin üzerinde olarak gösterilen bir *Hurşîd ü Cemşîd* mesnevisi bulunduğu bildirilmektedir. Ancak bugüne kadar herhangi bir nüshasına rastlanmamıştır.

‘Îmâdü'l-Cihâd: Cihad hadiselerinin yer aldığı manzum-mensur karışık bu eserin tek nüshası Miilî Ktp., El Yazmaları, Arapça 3987’de kayıtlıdır. Müjgân Cumbur, *Îmâdü'l-çihâd* adlı on sekiz varaklık tercüme bir eserin sonunda Hubbî'nin bazı şiirlerini tespit etmiş ve bunlardan beş gazeliyle birkaç mesnevî parçasını yayımlamıştır (Cumbur, Müjgan, “*Îmadü'l Cihad ve XVI. Yüzyıl Kadın Şairlerinden Ayşe Hubbi Kadın*”, IX. Türk Tarih Kongresi, TTK, Ankara 1988, s.901-913). *Îmâdü'l-çihâd*’ın, Muhyiddin Ahmed b. İbrahim ed-Dımaşkî ed-Dimyâtî'nin (ö. 814/1411) *Meşâri'u'l-eşvak ilâ mesâri'i'l-'uşşâk* adlı eserinin tercümesi olması gerektiğini söylemektedir. Zira onun Arapça şiir yazacak denli bu dile vâkıf olması bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.

Umdetü'l-guzât: Son yıllarda Müjgân Cumbur tarafından bulunarak ilim âlemine tanıtılan *Umdetü'l-guzât* adlı eser de ona ait görünmektedir. Kitabın seferdeki gazilerin hayır duasını alma düşüncesiyle aceleyle ve üç gün gibi kısa bir zamanda tercüme edildiği iddia edilmektedir. Arapça’dan tercüme edilen eser Hubbî Hatun’un bu dili çok iyi bilmesi, içinde bulunan şiirlerin tamamının kendisine ait bulunması ve Aşık Çelebi ile Hasan Çelebi’nin yazar hakkında sarf ettikleri “dişi arslan” ve “merdâne” gibi ifadelerle uyması bakımından Hubbî Hatun’a ait olmalıdır. Gazel nazım şeklinde yazılan bütün bu şiirlerin konusu gaza, gazilik, kahramanlık ve Allah yolunda cihat olması sebebiyle, bir kadın şaire ait olmak bakımından edebiyatımızda benzeri görülmemiş bir durum arz etmektedir.

1.1.78.2. Kitaplar

Ahmed Muhtar, *Şair Hanımlarımız*, Matbaa-i Safa ve Enver, İstanbul 1895, 68 s.

Uraz, Murad, *Resimli Kadın Şairlerimiz ve Muharrirlerimiz*, Tefeyyüz Kitabevi, İstanbul 1941, 558 s.

1.1.79. Huzûrî

1.1.79.1. Eserleri

Esrar-nâme: Attar'ın *Esrar-nâme* adı eserinin Türkçe'ye nazmen tercümesidir. Tercüme çok başarılı olup bazı yerlerde Attâr'ın beyitlerine yakın hatta ondan daha derli toplu mânâlar elde edilmiştir. Huzûrî, özellikle serberst tercüme yapmak zorunda kaldığı yerlerde daha başarılı olmuştur. Kütüphanelerde nüshalarına sık rastlanan bu eserin çok okunduğu anlaşılmaktadır.⁷⁸

Pend-nâme Çevirisi

1.1.80. İbrâhim (16. yy) 15. yüzyıl?

1.1.80.1. Eserleri

Dîvân-ı İbrahim Bey: Bir nüshası Süleymaniye Ktp., Emir Kemankeş nr. 250'de kayıtlıdır.

1.1.81. İbrâhim Gülşenî (İbrâhim bin Muhammed, Lakabı: Gülşenî, 830/1426-940/1533-34)

1.1.81.1. Eserleri

Arapça Dîvân: 5000 beyitlik *Arapça Dîvân*'ın tek nüshası Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi'ndedir.

Çoban-nâme: Süleymaniye Ktp., Uşşâki Tekkesi, nr. 26'da kayıtlıdır.

Farsça Dîvân: 17.000 beyitten meydana gelmektedir. *Dîvân*'da Mevlânâ ve Yûnus Emre tarzında bir söyleyiş dikkati çeker. Yazmalarından biri Fâtih Ktp., nr. 3866'dadır.

Kenzü'l-Cevâhîr: Bir kısmı tuyug, bir kısmı rübâî vezninde, Farsça, 7000 dörtlükten meydana gelmektedir. Tek nüshası İstanbul Üniversitesi Ktp., Farsça Yazmalar, nr. 1233'te kayıtlıdır.

Kadem-nâme

Mesnevî-i Ma'nevî: 40.000 beyitlik remel bahrinde Farsça bir mesnevidir. Diyarbekir'de on ayda tamamlanmıştır. İbrahim Gülşenî, Mevlâna'nın aşk ve vecd merkezli tasavvuf anlayışına yakınlık duymuş ve bunun neticesinde onun *Mesnevî*'sine nazîre olarak bu eseri kaleme almıştır. Şeyh La'lî Muhammed Fenâî tarafından baştan

⁷⁸ Şentürk – Kartal, s. 296.

beş yüz beyitlik kısmı şerhedilmiştir. Bir nüshası Millet Ktp., manzum eserler, nr. 932'de bulunmaktadır.

Pend-nâme: Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 1042'de kayıtlıdır.

Rûz-nâme

Risâletü'l-Edvâr

Sîmurg-nâme: Muhyî eserin 30.000 beyitten oluştuğunu belirtmiştir (*Menâkıb*, s. 239).

Tahkîkât-ı Gülşenî: Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3543'tedir.

Türkçe Dîvân: 1700 beyti ihtiva eder. Özellikle dil açısından önemlidir. Şairin Nesîmî ve Yûnus Emre'nin etkisinde kaldığı anlaşılmaktadır. Yazma nüshalarından biri Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Ktp., nr. 982'dedir.

1.1.81.2. Kitaplar

And, Metin, *Şair Evlenmesinden Önceki İlk Türkçe Oyunlar: Nasreddin Hoca'nın Mansıbtı, Vakayi-i Acibe ve Havadis-i Garibe-i Keşşger Ahmed, Şeyh Hacı Bektaş, Hikaye-i İbrahim Paşa ve İbrahim-i Gülşeni, Zor(t)la hekim*, İnkılap ve Aka Yayınevi, İstanbul 1983, 179 s.

Konur, Himmet, *İbrâhîm Gülşenî: Hayatı, Eserleri, Tarikatı*, İnsan Yayınları, İstanbul 2000, 269 s.

Şerh-i Ma'nevî-i Şerîf, Şerh eden: Mehmed Fenâî Lâlî, Darü't-Tıbaatü'l-âmire, İstanbul ?, 24+168+145 s.

Yakar, Aytekin, *Hikaye-i İbrahim Paşa be İbrahim-i Gülşeni / Hayrullah Efendi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1964, 44 s.

Yazıcı, Tahsin, *Menâkıb-ı İbrahim Gülşenî ve Şive-i Tarîkat-ı Gülşeniye (Muhyî-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi'nin Eserleri)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1982, 570 s.

1.1.81.3. Tezler

Akay, Mehmet, *İbrahim Gülşeni'nin Divanı, Metin-Dil Hususiyetleri-Sözlük [The Divan of İbrahim Gülşeni text-language features-glossary]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Gönül Ayan, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1998, 315 s.

Konur, Himmet, *İbrahim Gülşeni (Hayatı, Eserleri, Görüşleri)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mehmet Demirci, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İzmir 1998, 267 s.

Tek, Ayhan, *İbrâhim Gülşeni'ye Ait Ma'nevî Adlı Eserin La 'lî Mehmed Fenâî Tarafından Şerhi [A critique of İbrahim Gülşeni's "Manevi" by Lali Mehmed Fenai]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ömer Demirbağ, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE, Van 2009, 317 s.

Turan, Semra, *İbrahim Gülşeni, İslam Düşüncesindeki Yeri ve Türk Kültürüne Katkıları, ...?* Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sebahattin Samur, Erciyes Üniversitesi, Toplum Bilimler (Sosyal Bilimler) İlahiyat Fakültesi İlköğretim D.K.A.B. Öğretmenliği Bölümü, Kayseri 2009, 30 s.

YAZICI, Tahsin, *Şehy İbrahim-i Gülşeni Hayatı Eserleri ve Tarikatı*, Doktora Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1951, 116 s.

1.1.82. İdrîs-i Bidlîsî (İdrîs b. Şeyh Husâmuddîn 'Ali el-Bitlisî, Unvanı: Hakîmüddîn, Kemâleddîn, Mevlânâ, Molla, 21 Safer 861/18 Ocak 1457-7 Zilhicce 926/18 Kasım 1520-21)

1.1.82.1. Eserleri

Dîvân-ı Necmuddîn Mes'ûd ve Dîvân-ı Kâdî Safiyuddîn 'Îsâ: İdrîs-i Bitlisî'nin, Şeyh Necmuddîn Mes'ûd ve Kâdî 'Îsa'nın Farsça divanlarını derlediği ve bunlara Farsça bir mukaddime yazdığı eserdir (İstanbul Belediyesi Ktp., M. Cevdet Kitaplığı, nr. 121).

Edviyetü l-Edviye: Tedavi şekillerine dair tıbbî bir eserdir.

El-Kenzu l-hafî fî Beyân-i Makâmâtî s-sûfî (Fihrist-i Tekmile-i Tezkiretü l-Evliyâ): *Osmanlı Müellifleri*'nde varlığından söz edilen bir eserdir İstanbul Üniversitesi Ktp., Farsça Yazmalar, nr. 822'de kayıtlıdır. İdrîs-i Bitlisî'ye atfedilen *Fihrist-i Tekmile-i Tezkiretü l-Evliyâ* isimli eserin de bu kitap olması kuvvetle muhtemeldir.

Fazâ il-i Sıyâm (Şerhu esrari's-savm min şerhi esrâri l-'ibâdât/Şerhu esrâri l-'ibâdât): Arapça olarak kaleme alınmış bu eserin 917/1511 yılında Mekke'de yazıldığı ve Mısır sultanı Kansu Gavri'ye sunulduğu belirtilmektedir. İdrîs-i Bitlisî, *Heşt Bihişt*'in Hâtîme'sinde, 917/1511 yılında hac için Mekke'ye giderken Mısır'a uğradığını ve Mısır sultanı Kansu Gavri ile görüşüp ona birkaç ilmî hediye sunduğunu belirtmektedir. Buna göre eğer bu eser de sözü edilen ilmî hediyeler arasında ise, Mekke'de değil, Mısır'da yazılmış olmalıdır (Süleymaniye/Ayasofya, nr. 1994).

Hakku 'l-mübîn fi şerhi Hakki 'l-yakîn: Mahmud-ı Şebüsterî'nin *Hakku 'l-yakîn* adlı kelâmla ilgili eserine Farsça olarak yazılmış bir şerhtir. Sekiz bölümden oluşmaktadır. Allah'ın zâtının ve sıfatlarının zuhûru, ilminin derecesi, varlığının ve birliğinin lüzûmu gibi konuları ihtiva eden eser Yavuz Sultan Selim zamanında tamamlanmıştır (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2338).

Hâşiye 'alâ Tefsîr-i Beyzâvî: İdris-i Bitlisî'nin *Beyzâvî Tefsîri*'ne II. Bayezid zamanında yazdığı ve bu padişaha sunduğu bir hâşiyedir (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 303).

Hâşiye 'alâ tefsîri 'l-Fatiha min Envâri 't-Tenzîl: İdris-i Bitlisî'nin Beyzâvî'nin *Envâru 't-Tenzîl ve esrâru 't-te'vîl* adlı eserinden Fatiha suresi tefsiri üzerine Arapça olarak yazdığı hâşiyesidir (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 303).

Hâşiye-i Şerh-i Tecrîd: Sadece *Osmanlı Müellifleri*'nde varlığından söz edilen bir eserdir. Herhangi bir nüshasına ulaşılamamıştır.

Havassü 'l-hayevân (Terceme-i Hayâtü 'l-hayevân): Yavuz Sultan Selim'in emriyle Demîrî'nin *Hayâtü 'l-Hayevân* adlı eserinin Farsça çevirisidir (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan Köşkü, nr. 1665).

Heşt Bihîşt: İdris-i Bitlisî'nin en önemli eseri olup II. Bayezid'in emriyle yazdığı manzum Osmanlı tarihidir. Yazmaları Bankipore Oriental Public Library, No: 532-534'dedir. 80.000 beyitlik bu manzum Farsça eserde Osmanlıların kökeni, soy kütüğü, ilk savaşları, Selçuklularla ilişkiler ve ilk sekiz padişahın devirleri anlatılmıştır. Oğlu defterdar Ebülfazl Mehmed ve Abdülbâki Sadî Efendiler tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir (Sâdi Efendi çevirisi, Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Bağdat Köşkü, nr. 196). Bu eseriyle Osmanlılarda İran ekolünün başlatıcısı olan Bitlisî, tarihe edebiyatı dahil ederek süslü yazma geleneğinin ilk temsilcisi olmuştur. *Heşt Bihîşt* daha sonraki tarihçiler, hatta 18. yy'dan itibaren vakanüvisler üzerinde etkili olmuştur.

İhyâ 'u 'l-hayevân fi tercemeti Hayâti 'l-hayevân: Kemâluddîn Muhammdé b. Mûsâ ed-Demîrî'nin (ö. 808/1405) *Hayâtu 'l-hayevân* adlı eserinin Farsça'ya yapılmış tercümesidir. 923/1517 tarihinde tamamlanarak Yavuz Sultan Selim'e bir kaside ile birlikte sunulmuştur.

İstanbul Koca Mustafa Paşa-Sünbül Sinan Efendi Canii'nin Baş Kapısının Tarihi: İdris-i Bitlisî tarafından yazılmış manzum tarihtir.

Kanûn-i Şâhenşâhî: İdris-i Bitlisî'nin hayatının sonlarına doğru kaleme aldığı padişahların uymaları gereken ahlâkî kuralların Farsça olarak anlatıldığı siyasetnâme türünde bir eserdir. Kanunî Sultan Süleyman'a takdim edilmiştir. Tasavvufî nükte ve teşbihlerle süslenmiş olan eserde İdris-i Bitlisî'nin bilgi ve tecrübelerini görmek mümkündür Osmanlı tarihi araştırmacısı Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri* adlı eserinde, *Kânûn-i Şâhinşâhî*'nin mikrokopisi ve özet tercümesine yer vermiştir. (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1888/2).

Kasâ'id ve Münşe'ât ve Mürâselât: İdris-i Bitlisî'nin, başta Osmanlı padişahları olmak üzere, ileri gelen devlet ricâli ve bazı âlimler hakkında yazdığı kasideler ile az miktardaki mektuplarını ihtiva eden eseridir. (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1888/3).

Kitâb der Redd-i Rafâvîz: Ahmed Rifat Efendi'nin *Lugat-ı Târihiyye ve Coğrâfiyye*'sinde Bitlisî'nin *Kitâb der Redd-i Rafâvîz* isimli bir eserinden söz edilmektedir. Bu eserin herhangi bir yazma nüshası tespit edilememiştir.

Mecmû'a-i Münşe'ât: Akkoyunlu, Karakoyunlu, Timurlu, Osmanlı ve Hint sultanları arasında yazılan mektupların sûretlerinin toplandığı bir eserdir. Bunların bir kısmı İdris-i Bitlisî'ye bir kısmı oğlu Ebu'l-Fazl Mehmed'e aittir. Mecmuada Ebu'l-Fazl Mehmed'in *Risâle-i Kudûmiyye* adlı bir eseri ve ayrıca İdris-i Bitlisî'ye ait olduğu sanılan kaside ve rubâiler de vardır. Bu mecmuanın bilinen tek nüshası, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi F 906 numarada kayıtlıdır.

Mektuplar: İdris-i Bitlisî'nin II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim'e yazmış olduğu Farsça mektupları bulunmaktadır (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., nr. 1919, 5676, 8333/1-3).

Mir'âtü'l-cemâl: II. Bayezid zamanında yazılmış ve ona sunulmuş Farsça siyasetnâme türünde bir eserdir. İnsanın iyiliklerinin vasfı, nazarî ve amelî hikmetin özetinin hikâye şeklinde açıklandığı ahlâkî, siyâsî bir eserdir (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1888/1).

Mir'âtü'l-'uşşâk (İstlâhât-ı Tasavvuf): Yavuz Sultan Selim'e ithafen yazılan Farsça nazım ve nesir karışık tasavvufî mahiyette bir eserdir. Bir mukaddime ve iki bölümden meydana gelmektedir. (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1888/4).

Münâzara-i 'Işk bâ 'Akl: Yarı felsefî, yarı tasavvufî bir esedir. Bilinen tek nüshası Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndedir.

Münazara-yi Rûze vü 'Îd (Münâzaratü 's-savm ve 'l-'îd): 908/1502'de nesir ve nazım karışımı Farsça olarak yazılmış olan bu fikhî eser, II. Bayezid'e sunulmuştur. (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1888/5).

Münşeât: İdris-i Bitlisi'nin bilinen tek Türkçe eseridir. İçinde bazı mektuplar da yer almaktadır (Süleymaniye Ktp., nr. 3879).

Risâle der İbâhat-i Egânî: Bazı müzik aletlerini dinlemenin mübah olduğunu anlatan eseridir. Yapılan araştırmalarda herhangi bir nüshasına ulaşılamamıştır.

Risâle fi ma'rifeti 'n-nefs (Risâle fi 'ilmi 'n-nefs): Nefisle ilgili felsefî bir eserdir. Arapça olarak kaleme alınmıştır. Bir giriş, "maksad" adı verilen altı bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır (Manchester, John Rylands Ktp., nr. 385; Catalogue of Persian Manuscripts The Library of The India Office, II, st. 1066-1068).

Risâle fi 'hilâfe ve âdâbi 's-selâtin: 918/1512 yılında kaleme alınan bu risâle, fıkıh usulü ve saltanat adabı hakkındadır. Arapça ve Farsça karışık olarak yazılan eserde Türkçe bir beyte de rastlanmıştır. Eserin bir nüshası, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi F 1228 numarada kayıtlı bulunmaktadır.⁷⁹

Risâletü 'l-'ibâ 'an mevâkı 'l-vebâ: 1512 yılı civarında yazılan eser, I. Mahmud zamanında (1730-1754) Mehmed Sâlih Bitlisi tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir (*Osmanlı Müellifleri*, III, 7) Kitabın bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Şehid Ali Paşa, nr. 2033/2) Müellife izâfe edilen *Risâle fi't-tâ'ün ve cevâzi'l-firâr 'anhü* adlı eserin yukarıda kaydedilenle aynı kitap olması kuvvetle muhtemeldir.⁸⁰

Risâletü 'l-bahâriyye (Rebî'u 'l-ebâr): Akkoyunlu hükümdarı Yâkub Bey'in saltanatının sonlarında yazılan ve ona ithaf edilen eserin konusu mevsimlerdir. Eser dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, dört mevsimin ortaya çıkış sebepleri; ikinci bölüm, mevsimlerin tabiatı; üçüncü bölüm, bahar mevsiminin diğer mevsimlerden üstünlüğü ve dördüncü bölüm de, gök aleminin oluş sebepleri hakkındadır. Yer yer şiirlerle bezeli olup Farsça olarak kaleme alınmıştır (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1888/6).

⁷⁹ Orhan Başaran, *İdris-i Bitlisi'nin Heşt Bihîştî'nin Hatimesi Metin-İnceleme-Çeviri*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Erzurum 2000, s. 29.

⁸⁰ Abdülkadir Özcan, "İdrîs-i Bitlisi", *DİA*, XX, 485-88.

Risâletü 'l-edvâr fi 'l-mûsikî: Hâce Safiyyuddîn 'Abdulmu'min'in (613-693/1216-1294) eserini istinsah etmiştir. Safiyyuddîn 'Abdulmu'min'in *Risâletü 'l-edvâr fi 'l-mûsikî*'si, 28 Zilhicce 877 Çarşamba gecesı (26 Mayıs 1473) yazılmıştır.

Risâletü 'l-hazâniyye: Akkoyunlu hükümdarı Yâkub Bey zamanında (1478'den sonra) yazdığı bu Farsça eserinde de müellif, Yâkub Bey'in Azerbaycan'dan Erran'a yaptığı seyahati anlatmıştır (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1888/7).

Risâletü 'ş-şemsiyye fi 'ilmi 'l-hisâb: Nizâmuddîn Hasan b. Muhammed en-Nîşâbüri'nin (ö. 730/1330'dan sonra) eserini istinsah etmiştir.

Risâletü 't-tezkire fi 'l-hey'e: Nasîruddîn et-Tûsî'nin (597-672/1201-1274) eserini istinsah etmiştir. Nasîruddîn-i Tûsî'nin *Risâletü 't-tezkire fi 'l-hey'e*'si, 877 yılının Zilkade ayının başında Salı gecesı (30 Mart 1473) istinsah edilmiş ve 881 yılının Rebiyülevvel ayında (Haziran-Temmuz 1476) Merağa Rasathanesi'nde incelenmiş ve notlar eklenmiştir.

Selîmşâh-nâme: Yavuz Sultan Selim'in emriyle bu padişah dönemi olaylarının anlatıldığı bir eserdir. Eksikler Kanunî Sultan Süleyman'ın emriyle miellifin oğlu Ebu'l-Fazl Mehmed Efendi tarafından 1567'de yeniden düzenlenmiştir. Yavuz Sultan Selim dönemi tarihi ile ilgili olan bu Farsça eser, *Zeyl-i Heşt Bihişt* adıyla da bilinmektedir. Bu eser üzerinde bir doktora çalışması yapan Hicabi Kırlangıç, eserin tenkitli metnini hazırlamış ve Türkçeye çevirmiştir (Ankara 1995).

Şerh-i Fusûsi 'l-hikem: Kaynaklarda Muhyiddin-i 'Arabî'nin *Fususu 'l-hikem* adlı eserine İdrîs-i Bitlîsî tarafından bir şerh yazıldığı belirtilmektedir. Süleymaniye Kütüphanesinde İdrîs-i Bitlîsî adına kayıtlı bir *Fusûs Şerhi* bulunmaktadır. Ancak bu nüsha üzerinde yaptığımız incelemede, adının *Kitâbu'n-nusûs* olduğu görülen bu eserin İdrîs-i Bitlîsî'ye değil, onun babası Husâmuddîn el-Bitlîsî'ye ait olduğu anlaşılmıştır. İdrîs-i Bitlîsî'ye ait böyle bir eserin herhangi bir nüshası henüz tespit edilemediği için, babasından ayrı olarak onun da *Fususu 'l-hikem*'e şerh yazıp yazmadığı kesin olarak bilinmemektedir. Çünkü Süleymaniye Kütüphanesi katalogunda olduğu gibi, babasının eserinin yanlışlıkla ona atfedilmiş olma ihtimali de bulunmaktadır.⁸¹

Şerh-i Kasîde-i Hamriyye-i Mîmiyye-i İbn-i Fâriz: İbn Fâriz el-Mısrî'nin *Kasîde-i Hamriyye-i Mîmiyye* adlı eseri üzerine Farsça olarak kaleme alınmıştır. 909/1503 tarihli bu eserin herhangi bir nüshasına ulaşılammıştır.

⁸¹ Başaran, s. 34.

Şerh-i Manzûme-i Gülşen-i Râz: Osmanlı Müellifleri'nde İdris-i Bitlisî'ye atfedilen bu eser, Süleymaniye ve Üsküdar Hacı Selim Ağa kütüphanelerindeki nüshalarda babasının ismine kayıtlıdır. Ancak Bitlisî kendisinin de *Gülşen-i Râz*'a bir şerh yazdığını belirtmiştir.

Şerh-i Mesnevî-i Ma'nevî: Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin ünlü eseri *Mesnevî*'nin Farsça şerhidir. Kanunî Sultan Süleyman adına kaleme alınmıştır (Tahran, Dânişgâh, nr. 4029).

Şerhu Esrâri's-Savm min Şerhi Esrâri'l-İbâdât: Oruçla ilgili fikhî bir eserdir. 1511 yılında kaleme alınıp Memlük Sultanı Kansu Gavri'ye sunulmuştur (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 1994).

Terceme ve Nazm-ı Hadîs-i Erba'in (Şerh-i Hadîs-i Erba'in): İman ve İslâm'ın esasları, ahlâkî faziletler ve ahiretle ilgili kırk adet hadisın rubâî şeklinde nazmen Farsça'ya tercümesi ve yine manzum olarak yorumundan ibarettir (Millet Ktp., Ali Emirî, Manzum nr. 810).

Terceme ve Tefsîr Hadîs-i Erba'in (Câm-ı Cihannümâ): Marifetullah, itikad, cennet, ameller ve ahlâkla ilgili kırk adet hadisın manzum olarak Farsça'ya tercümesi ve mensur olarak yorumudur (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 791/1; Ayasofya, nr. 469/1).

1.1.82.2. Kitaplar

Bayraktar, Mehmet, **Kutlu Müderris: İdris-i Bitlisi**, Biyografi Net İletişim ve Yayıncılık, İstanbul 2006, 160 s.

Epözdemir, Şakir, **1514 Amasya Antlaşması: Kürt Osmanlı İttifakı ve Mevlana İdris-i Bitlisî**, Peri Yayınları, İstanbul 2005, 176 s.

....., **Büyük Diplomat İdris-i Bitlisi ve Kürt Meselesi**, Fanus Yayınları, Ankara 2011, 144 s.

Imazawa, Koji, **İdris-i Bitlisî'nin Heşt Behişt'inin İki Tıp Nüshası Üzerinde Bir İnceleme**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2005, 859-896 ss. (Belleten LXIX, 256 (Aralık 2005)'ten ayırabım)

Karataş, Mehmet - Kaya, Selim – Baş, Yaşar, **İdris-i Bitlisi Heşt Bihîşt I**, Bitlis Eğitim ve Tanıtma Vakfı (Betav) Yayınları, Ankara 2008, 420 s.

....., **İdris-i Bitlisi Heşt Bihîşt II**, Bitlis Eğitim ve Tanıtma Vakfı (Betav) Yayınları, Ankara 2008, 428 s.

Kırlangıç, Hicabi, *İdrîs-i Bidlîsî Selim Şah-nâme*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, 432 s.

Serdar, Mehmet Törehan, *Mevlâna Hakîmüddin İdris-i Bitlisî*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2008, 403 s.

Uğur, Ahmet, *İdris-i Bitlisi ve Şükri-i Bitlisi*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1991, 65 s.

1.1.82.3. Tezler

Başaran, Orhan, *İdris-i Bitlisi'nin Heşt Bihîştî'nin Hatimesi Metin-İnceleme-Çeviri*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Mehmet Atalay, Atatürk Üniversitesi, SBE, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Erzurum 2000, 353 s.

Genç, Vural, *İdris-i Bitlisi Heşt Bihîşt Osman Gazi Dönemi (Tahlil ve Tercüme)* [*Hasht Bihisht of İdris-i Bitlisi and it's Osman Gazi's term research and translation*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdülkadir Özcan, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, SBE, Tarih Anabilim Dalı, Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2007, 266 s.

Hatunoğlu, Yalçın, *İdris-i Bitlisi Selim-Namesinde Doğu Anadolu'nun Fethi* [*Eastern Anatolia conquest in the Selim-Name of İdris-i Bitlis*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Sinan Bilgili, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1998, 126 s.

Kırlangıç, Hicabi, *İdris-i Bitlisî*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mürsel Öztürk, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1995, 433 s.

Tavakkolî, Hasan, *İdris Bitlisî'nin Kânûn-i Şâhensâhîsi'nin Tenkidli Neşri ve Türkçe'ye Tercümesi*, Doktora Tezi, Dan.: ...?, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İstanbul 1974, 134 s.

Yıldırım, Muhammed İbrahim, *İdris-i Bitlisi'nin Heşt Behîşt'ine Göre Fatih Sultan Mehmed ve Dönemi* [*Mehmed the second and his period according to İdris-i Bitlisi's hasht behisht*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdülkadir Özcan, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, SBE, Tarih Anabilim Dalı, İstanbul 2010, 429 s.

1.1.83. İlmî Mehmed Dede (Molla Hüseyin Ferahşâd, ?-1020/1611)

1.1.83.1. Eserleri

Dîvân-ı İlmî: Eserin tek nüshası vardır. Süleymaniye Kütüphanesinin Halet Efendi bölümünde 166 numarayla kayıtlıdır. Eserin müstensihisi belli değildir. Talik hatla yazılmıştır.⁸²

El-Nazm-ı Fi-‘İlme’l-Akâid: Manzum bir akâid kitabıdır. Bu eser Süleymaniye Kütüphanesi İzmir bölümünde 530 numarayla kayıtlıdır. Kataloglara yanlışlıkla *Divân-ı İlmî* adıyla kaydedilmiştir. Eser 56 sayfadır ve nesih hatla yazılmıştır.

Ferâiz Manzumesi: Bir fıkıh kitabıdır. Eserin sayfa sayısı nüshalara göre farklılık arz eder. Tespit edilen beş nüshası vardır. Eserin tüm yazma nüshaları Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

İman ve İslam Risalesi: Hz. Muhammed'in hadislerinden hareketle imanı meselelerden bahseden 165 yaprakтан oluşmuş bir eserdir. Eserde kullanılan hadislerin künyeleri belirtilmemiştir. Tespitlerimize göre Süleymaniye Kütüphanesi Darü'l-Mesnevî bölümünde 258 numarasıyla kayıtlı yazma bir nüshası bulunmaktadır.

Risâle-i Fi'l-Fıkh: Fıkhî bir eserdir. 49 sayfadır. Bir nüshası vardır. Talik hatla yazılmıştır. Süleymaniye Kütüphanesi'nde Uşşakî Tekkesi bölümünde 15 numarada kayıtlıdır.

Şerh-i Cezîre-i Mesnevî: İlmî Dede'nin eserinin tam adı “*Lemaât-ı Bahri'l-Manevî Şerh-i Cezîre-i Mesnevî*”dir. Dede eserini, Konya'daki tekkeden bir dervişin Sine-çâk'ın eserinin Farsça bilmeyenlerin de yararlanabilmesi için, Türkçe'ye çevirip açıklamasını istemesi üzerine, uzun emekler sonucunda 979/1571 yılında nesir olarak şerh etmiştir.

Eserine hamdele ve salveleden sonra Mevlânâ'yı ve Yûsuf-ı Sîne-çâk'ı övmekte ve onun Mesnevî'nin her bir cildinden 366 beyti seçip adına da *Cezîre-i Mesnevî* ismini verdiğini belirtmekte ve dervişlerden birinin Farsça bilmeyenlerin de bu kıymetli eserden anlamaları için şerh ve tercüme etmesini istemeleri üzerine esere başladığını belirtmektedir. Tercüme ve şerhlerde dilbilgisi açıklaması yapılmamakta, doğrudan beyitler tercüme edilmekte, beyte göre bazen sayfalar süren açıklamasına geçilmektedir. 111 varak olan bu şerh diğerlerine göre özet gibidir. İlmî Dede sadece anlamları

⁸² Hilal Tuğba Mengüç, *İlmî Mehmed Dede'nin Cezire-i Mesnevi Şerhi*, (Yüksek Lisans Tezi), Fatih Üniversitesi, SBE, İstanbul 2005, s. 27-29.

ilgilenmiş, dil bilgisi bakımından açıklamalarda bulunmamıştır. Eser daha sonra Abdullah-ı Bosnavî tarafından *Cezîre-i Mesnevî Şerhi* adıyla nazmedilmiştir.⁸³

Tefsîrü'l-Sûreti'l-Fâtîha: Fatiha suresinin kısa bir tefsiri olup 5 yapraktan oluşan bir eserdir. Eserin tek yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Uşşakî Tekkesi bölümünde 16 numarada kayıtlıdır. Talik hatla yazılmıştır.

Tercüme-i Ferâiz-i Sîrâciye: Bir fıkıh kitabıdır. Eserin tek yazma nüshası 142 sayfa olup Lala İsmail Efendi bölümünde 638 numarada kayıtlıdır. Eser talik hatla yazılmıştır.

1.1.83.2. Tezler

Oğuz, Serhat, *İlmi Dede el-Mevlevi el-Bağdadi Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divanı (İnceleme ve Tenkitli Metin)* [*İlmi Dede el-Bağdadi his life literal personality and comparative text of his divan*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Cemal Kurnaz, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2002, 210 s.

Mengüç, Hilal Tuğba, *İlmi Mehmed Dede'nin Cezire-i Mesnevi Şerhi* [*The serh of Cezire-i Mesnevi by İlmi Mehmed Dede*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Yusuf Çetindağ, Fatih Üniversitesi, SBE, İstanbul 2005, 251 s.

1.1.84. İlyas ibn İlsâ-yı Saruhanî (İlyâs b. 'İsâ b. Macduddîn al-Akhisârî al-Saruhânî, 902/1496-97 , 967/1559)

1.1.84.1. Eserleri

Ebvâb-ı Sitte

Ferah-nâme/Teshîrü'l-Ekber fî İlmi'l-Harf: Yazması, Millî Ktp., Arapça Yazmalar, nr. 169/2, üzerinde Ülkü Kürkçü tarafından Gazi Üniversitesi'nde 1997'de bir lisans tezi hazırlanmıştır.

Fusûl-i Aşere: (Millet Ktp., Ali Emirî, nr. 572).

Fusûl-i Seb'a: (Süleymaniye Ktp., Halet Efendi, nr. 820).

Kavâidü 't-Teshîr (Millet Ktp., Ali Emirî, nr. 567).

Kenzü'l-Esrâr

Kıyafet-nâme

Kıyâmet-nâme

⁸³ *İlmi Mehmed Dede*, Erişim Tarihi: 22.10.2012, <http://akademik.semazen.net/>.

Menâkıb-ı Şeyh Mecdüddin İsa ve Âdâb-ı Sâlikîn: Sondaki üçü kendisine ait 153 menkıbeyi kapsayan bir eserdir.

Nûriye: Sultan II. Selim nâmına yazılıp ona ithaf edilmiştir.

Nutk-ı İbn İsa: Millî Ktp., Arapça Yazmalar, nr. 169'da kayıtlı 22 gazeli Cemal Kurnaz ve Mustafa Tatçı tarafından yayımlandı; "*İlyas İbn İsa'nın Şiirleri*", Türklük Bilgisi Araştırmaları/Hasibe Mazıoğlu Armağanı, XXI, 1997, s. 187-220.

Risâle-i Mukantarât

Rumûz-ı Dil-küşâ/Rumûz-i Künûz fi'l-Cifr: 1557'de yazılmıştır. Yazması Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1986'dadır.

Şerhü'l-Esmâ'ü'l-Hüsna: 948/1541'de yazılan eser 795 beyitten oluşmaktadır. Aruzun "*Mefâilün Mefâilün Feûlün*" kalıbıyla yazılmış olup Allah'ın doksan dokuz güzel ismini konu almaktadır. Allah ile Hakem isimleri arasında bulunan ilk 28 isim ebced harfleriyle, bundan sonraki 29 ile 99 arasında yer alan isimler ise rakamlarla sıralanmıştır. Eserin, başında yer alan kısımlar da dâhil olmak üzere tamâmı manzûmdur ve mesnevî tarzında yazılmıştır. Eserde ayrıca peygamber kıssalarına da yer verilmiştir.

Tabiat-nâme

Terceme-i Müfredat-i İbn İsa: (Süleymaniye Ktp., Hekimoğlu Ali Paşa, nr. 567).

1.1.84.2. Kitaplar

Küçük, Sezai – Muslu, Ramazan, **Akhisarlı Şeyh İsa Menakıbnamesi: (XVI. yüzyıl) İlyas İbn-i İsa Akhisari Saruhani (ö. 967/1559)**, Aşiyân Yayınları, Sakarya 2003, 255 s.

Küleççi, Numan, **Esmâ-i Hüsna Şerhi, İbn İsa Saruhânî**, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, 240 s.

1.1.84.3. Tezler

Akbay, Salahattin, **Saruhanlı Şeyh İlyas ve Manzum Esmâ'ü'l-hüsna Şerhi**, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Pakize Aytaç, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1996, 275 s.

Özgül, Ayhan, **İlyas bin İsa-yı Saruhânî'nin "Rumûzü'l-Künûz" Adlı Eserin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi** [*İlyas bin İsa-yı Saruhânî's work "Rumûzü'l-*

Künûz" by transcribing and evaluating], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Kayhan Atik, Kırıkkale Üniversitesi, SBE, Tarih Anabilim Dalı, Kırıkkale 2004, 171 s.

1.1.85. İmâd-zâde Velî b. Yusuf-ı İmâdî

1.1.85.1. Eserleri

Farsça-Türkçe Manzum Sözlük: Telif tarihi belli olmayan eser, kafiye ve rediflerine göre tertip edilen 71 kıt'adan oluşmaktadır.

1.1.86. İmâm-zâde Ahmed (?-1569)

1.1.86.1. Eserleri

Arapça Âl-i Selçuk Tarihi

Hüsrev ü Şîrîn: Türkçe manzum mesnevîsidir.

Şâh u Gedâ: Türkçe manzum mesnevîsidir.

Şerh-i Hidâye Şerh-i Miftâh-ı Şerîfî

Şerh-i Zeyla î Muhtasarı

1.1.87. İshak Çelebi (Lakabı: Kılıççızâde, 869/1464-65, 943/1537)

1.1.87.1. Eserleri

Bursa Şehr-engîzi: 118 beyit olup aruzun “*Mefâilün Mefâilün Feûlün*” kalıbı ile yazılmıştır. Şair mesnevîsinde Bursa’yı gezmeye çıktığında gördüğü sekiz güzeli yedişer beyitle tavsif etmiştir. Konu ile ilgili Metin Akkuş’un bir makalesi bulunmaktadır (“Türk Edebiyatında Bursa Şehrengizleri I: İshak Çelebi’nin Bursa Şehrengizi”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi: Prof. Dr. Haluk İpekten’in Anısına*, sayı I, Erzurum 1993, s. 81-85).

Dîvân: İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 615, 2800, 2870, 5754 ve Süleymaniye Ktp., Kadızâde Mehmed, nr. 386’da kayıtlıdır. Yedi nüsha üzerinden tenkitli basımı, şairin hayatı ve edebî şahsiyeti üzerinde bir incelemeyle birlikte Mehmed Çavuşoğlu ve M. Ali Tanyeri tarafından yapılmıştır.

Hiciv ve Hezliyat: Bazı beyitlerini Âşık Çelebi’nin iktibas ettiği *Hiciv ve Hezliyat*’ının (*Levend, Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 154) nüshası bilinmemektedir.

Kasîde-i Fâsiha: Kırk bir beyitlik Arapça bir kasîdedir (Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 799/20).

Münşeât

Müstezâd li-İshâk Çelebi: Dört müstezâddan oluşan bir risâledir (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 3707/7).

Risâle-i İmtihâniye: Sahn-ı Semân müderrisliği imtihanı için *el-Mevâkıf*'tan verilen bir konu hakkında Arapça olarak kaleme alınıp imtihan heyetine takdim edilmiştir.

Selîm-nâme (İshak-nâme): *İshaknâme* adıyla da tanınan ve İshak Çelebi'nin 1512'den sonra yazdığı *Selîmnâme*, Osmanlı tarih yazıcılığında önemli bir yer tutan nâmecilik geleneğinin güzel örneklerinden birisidir. *Selîmnâme*'nin çeşitli yerlerde on beş kadar nüshası bulunmaktadır. Eser II. Bayezid devrinde, 915/1509'da İstanbul'u yakıp yıkan zelzele olayının anlatılması ile başlar. Bayezid'in şehzadeleri arasındaki rekabet, Şahkulu isyanı, Bayezid'in ölümü, Yavuz'un cülusu olaylarının anlatılması ile devam edip Şehzade Ahmed'in Yavuz'a karşı ayaklanması olayı ile son bulur. Osmanlı nesrinin güzel örneklerinden olan eser ağır bir dille yazılmış ve İshak Çelebi'den sonraki Osmanlı tarihçileri için, bilgi verdiği devrin olayları açısından güvenilir bir kaynak olarak kabul edilmiştir. Özellikle Hoca Sadeddin Efendi *Tâcü't-Tevârih*'i yazarken *Selîmnâme*'den geniş ölçüde faydalanmıştır.

Üsküb Şehr-engîzi:

1.1.87.2. Kitaplar

Çavuşoğlu, Mehmed – Tanyeri, Ali, *Dîvân: Üsküblü İshak Çelebi*, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1989, 378 s.

1.1.87.3. Tezler

Bugan, Funda, *İshâk Çelebi Divanı'nda Anlatıcı Âşık [Narrator lover in İshak Çelebi's Divan]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Cemal Kurnaz, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2011, 183 s.

Keskin, Burhan, *Selîm-name (İshak b. İbrahim)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Necmi Ülker, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 1998, 314 s.

Oktay, Adnan, *İshak Çelebi Divanı'nda Sosyal, Kültürel ve Tarihsel Doku [The social, cultural and historical texture in İshak Çelebi's Divan]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Azmi Bilgin, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2003, 360 s.

Öge, Sevil, *15. yy. Şairlerinden Mesihî, Cem Sultan, Ahmed Paşa, Necatî Beg, Üsküblü İshak Çelebi ve Şeyhi'nin Divanlarında Atasözleri ve Deyimler [Proverbs*

and idioms from the classical Ottoman poetry of Mesîhi, Cem Sultan, Ahmed Paşa, Necati Beg, İshak Çelebi from Üsküb and Şeyhi who are from 15. cc. poets], Yüksek Lisans Tezi, Doç. Dr. Süreyya Beyzadeoğlu, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 2001, 294 s.

Savaş, Hamdi, *İshak Çelebi ve Selim-namesi*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Uğur, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1986, 385 s.

Tekman, Muammer, *Bursa Şehrengizleri (Lamû Çelebi, İshak Çelebi, İsmail Belîğ)*, Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum 1985, 97 s.

Yıldırım, Ali, *İshak Çelebi (Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Edisyon Kritiği)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Sabahattin Küçük, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1991, 260 s.

1.1.88. İznikli Bekâ'î (Mehmed, Abdalbaki? Lakabı: Macuncuzâde, ?-2 Cemâziye'l-evvel 1003/14 Ocak 1594-95)

1.1.88.1. Eserleri

Dîvân: Mürettep *Dîvân* yazma halinde olup, nüshası ele geçmemiştir.

Gül ü Bülbül: “*Mefâîlün Mefâîlün Feûlün*” kalıbıyla 1565-1572 arasında yazıldığı tahmin edilen 935 beyitlik didaktik bu mesnevî, III. Murad'a şehzadelîği sırasında takdim edilmiştir. Yazmaları İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 4097 numaralı mecmua içinde ve Selim Ağa Ktp., Kemankeş, nr. 416'dadır.

Şîrvân Şâh ve Şemâîl Bânû: Bir aşk hikâyesinin anlatıldığı yer yer nazımla bezenmiş bu mensur eser Agâh Sırrı Levend tarafından Bekâ'î'ye nisbet edilmiştir. Hikâyede XVI. yüzyıl edebî nesir dilinin kullanılması yanında zaman zaman halk deyişlerine de yer verilmiştir. Bugün bilinen tek nüshası Atatürk Üniversitesi Ktp., Seyfeddin Özege Bölümü, Agâh Sırrı Levend yazmaları, nr. 281 'dedir.

1.1.88.2. Tezler

Gökdeniz, Zehra, *İznikî Bekayî'nin Gül ü Bülbül Mesnevisi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Günay Kut, Boğaziçi Üniversitesi, SBE, İstanbul 1988, 192 s.

Karadağ, Metin, *Şîrvân Şâh ile Şemâîl Bânû Hikâyesi Üzerinde Bir Araştırma*, Doktora Ön Çalışması, Erzurum 1981.

Meriç, Türkân, *İznikli Bekâyî'nin Gül ü Bülbül Mesnevisinin Transkripsiyonu ve Kısaca Tedkiki*, Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkiyat Araştırma Merkezi, T, nr. 486.

Sayan, Ferda, *Kültür ve Edebiyatımızda İznik ve İznikli Şâirler [Iznik and İznik's poets in Turkish culture and literature]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Güneş, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Kütahya 2007, 216 s.

1.1.89. Kabûlî (İbrâhim [Çelebi], Mahlas: Kabûlî, ?-1000/1591-92)

1.1.89.1. Eserleri

Dîvân: Kabûlî'nin bilinen tek eseridir. *Dîvân*'da 516'sı gazel olmak üzere 933 manzûme bulunmaktadır. Kabûlî *Dîvân*'ı; içindeki sosyal ve tarihî unsurların bolluğu, halk dili ve kültüründen alınma ifadelerin çokluğu, arkaik kelimelerin ve deyimlerin çok sık kullanılması, ayrıca edebî sanatlar içinde cinasa ayrı bir önem verilip bu sanatın çok sık ve başarılı şekilde kullanılmış olmasıyla dikkati çekmektedir. İzmir, İstanbul, Berlin ve Londra'da olmak üzere dört yazma nüshası bulunmaktadır.

1.1.89.2. Kitaplar

Ertaylan, Hikmet, *Külliyât-i Dîvân-i Kabûlî*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1948, 396 s.

Pala, İskender, *"Bir Cinasa Ustası: Gedizli Kabûlî"*, Kütahyalı Şâirler Sempozyumu-I (Bildiriler), Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya 2000, s. 195-203.

1.1.89.3. Tezler

Erdoğan, Mustafa, *Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)[Kabuli İbrahim Efendi, life- literary personality-his divan (survey-criticized text-index)]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Mermer, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2008, 910 s.

1.1.90. Kadimî

1.1.90.1. Eserleri

Leylâ vü Mecnûn Mesnevîsi: Levend, Ağâh Sırrı, "Kadimi'nin Leyla ve Mecnun'u", *Türk Dili 1*, s. 9 (Haziran 1952): 517-22.

1.1.90.2. Tezler

Ayaz, Ayşe, *Türk Edebiyatında Leyla vü Mecnûn'lar ve Kadîmî Adlı Şairin 'Leyla vü Mecnûn' Mesnevisi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Özge Öztekin, Hacettepe Üniversitesi, ... (Devam etmekte)

1.1.91. Kalkandelenli Mu'îdî (Mehmed, Mahlas: Mu'îdî, 1520?-1560 ve sonra)

1. 1. 91. 1. Eserleri

Dîvân: Latîfî onun *Dîvân*'ının üç cilt tutacak hacimde olduğunu ifade etmiştir. Ancak şairin sadece Fransa Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Gaulmin/Regius 1317,4 numarada kayıtlı 120 varaklı *Dîvân*'ı bilinmektedir.

Hamse (Şem' ü Pervâne –Eldede olan-, Vâmık u Azrâ, Gül ü Nevrûz ve Hüsrev ü Şîrîn elde yoktur.): Hasan Çelebi'ye göre *Hamse* sahibidir. Latîfî *Hamse*'sinin Nizâmî'nin *Penç Genc*'ine nazire olduğunu kaydeder. Ayrıca *Hüsrev ü Şîrîn*, *Vâmık u Azrâ*, *Şem' ü Pervâne* ve *Gül ü Nevrûz* mesnevileri kaynaklarda ismi geçen eserleridir. Latîfî'nin sözünü ettiği "*Kütüb-i Seb'a*"nın geri kalanlarının adları bilinmemektedir. Bu mesnevilerden elimizde sadece *Şem' ü Pervâne*'nin nüshası bulunmaktadır (İstanbul Üniversitesi Ktp. Türkçe Yazmalar 2255; Millet Ktp. Ali Emîrî Manzum Eserler Kısmı 1193). Âşık Çelebi, *Vâmık u Azrâ*'nın *Mahzenü'l-Esrâr* bahrinde yazıldığını belirtmektedir. Yine Lâtîfî'ye göre üç fasih divanı bulunduğu yazılmakta ise de bu *Dîvân*'lar bulunamamıştır.⁸⁴

Işk-efzâ, Leylâ vü Mecnûn: Müellifin *Miftâhü't-teşbih* adlı risâlesinde kendisine ait olduğunu zikrettiği eserleridir.

Miftâhü't-teşbih: Kaynaklarda ismi belirtilmeyen ve son yıllarda bulunarak kuvvetli bir ihtimalle ona ait olduğu belirtilen bu eser, edebî sanatlardan teşbihe dair bir risâledir. (İsmail E., Erünsal, "Mu'îdî'nin Miftâhu't Teşbih'i", *Osmanlı Araştırmaları*, VII-VIII (İstanbul 1988), 215-272).

⁸⁴ "Mu'îdî" *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, VI, 423.

1.1.91.2. Tezler

Kara, Nihal, *Kalkandelenli Mu'idi'nin Şem ü Pervâne Mesnevîsi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. İ. Güven Kaya, Kocaeli Üniversitesi, SBE, Kocaeli 2009, 397 s.

1.1.92. Kâmrân Mîrzâ (Mahlasları: Kâmrân, Gâzî, 915/1509-Zilhicce 964/Ekim 1557)

1.1.92.1. Eserleri

Dîvân: Biri Türkçe ve Farsça şiirlerini ihtiva eden, diğeri de yalnızca Farsça şiirlerini ihtiva eden iki *Dîvân*'ı mevcuttur. *Dîvân*'ının elyazma nüshaları Hindistan'ın Pétné şehri, Hüdâbahş Ktp., nr. 478 ve Kalküta şehri, Asya Cemiyeti Elyazmalar Bölümü, nr. 668'de saklanmaktadır. Ayrıca Mevlevî Abdülvelî'nin Türkçe ve Farsça şiirlerinden yaptığı seçmeler Bombay'da yayımlanmıştır (1914).

1.1.92.2. Kitaplar

Alpaslan, Ali – Eraslan, Kemal, *Kâmrân Mîrzâ'nun Divanı I*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi'nden Ayrı Basım, c. XXIII, İstanbul 1981, s. 37-163.

....., *Kâmrân Mîrzâ Divânı II*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi'nden Ayrı Basım, (cilt XXVI, 1986-1993), İstanbul 1993, s. 11-78.

1.1.93. Kanunî Sultan Süleyman (Süleyman, Mahlas: Muhibbî, Âcizî, Meftûnî, ?/27 Nisan 1495 , 20-21 Safer 974/6-7 Eylül 1566)

1.1.93.1. Eserleri

Biri Farsça olmak üzere dört dîvânçe

Dîvân: Son yıllarda *Dîvân*'ı üzerinde yapılan bir doktora tezinde 2799 gazel, 1 elifnâme, 1 tercî-i bend, 30 murabba, 18 muhammes, 56 kıt'a ve 217 beyti olduğu ortaya çıkarılmıştır (Coşkun Ak, *Muhibbî Dîvânı, Karşılaştırmalı Metin-Çevriyazı*, Atatürk Üniversitesi 1977, 1594 s.). *Dîvân*'ın eksik bir nüshası Sultan II. Mahmud'un kızı Âdile Sultân tarafından yayınlanmıştır. (*Dîvân-ı Muhibbî*, İstanbul 1308, 234 s.). Bu *Dîvân*'da 875 gazel, 2 murabba, 2 muhammes, 29 kıt'a ve 21 beyit vardır. Pek çok

kütüphanede el yazması nüshaları mevcuttur. Topkapı Sarayı'ndaki nüshalar tezhip, hat ve cilt bakımından da Türk kitap sanatlarının en muhteşem örnekleridir.

Mevlid

1.1.93.2. Kitaplar

Adile Sultan, *Dîvân-ı Muhibbî*, İstanbul 1308, 234 s. (Eksik bir nüsha)

Ak, Coşkun, *Muhibbî Dîvânı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.

....., *Muhibbî'nin Farça Divan'ı [Metin-Çeviri]*, Bursa 1995.

....., *Kanunî Sultan Süleyman'ın (Muhibbî) Şiirleri*, Osmanlı Dünyasında Şiir Uluslar Arası Sempozyumu, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 19 - 22 Kasım 1999.

Akar, Metin, *Kanuni Devri Türk Edebiyatı*, Doğumunun 500. Yılında Kanuni Sultan Süleyman, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 20 Nisan 1994.

Anılan, Erdem Sabih, *Kanuni*, Destek Yayınevi, İstanbul 2011, 342 s.

....., *Padişahlar da Ağlar Kanuni*, Etkin Yayınları, Ankara 2010, 380 s.

Arkun, Kemal, *Kanunî Sultan Süleyman*, Akademisyen Yayınevi, İstanbul 2008, 352 s.

Bahadıroğlu, Yavuz, *Kanunî Sultan Süleyman*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul 1988, 192 s.

Banoğlu, Niyazi Ahmet, *Kanunî Sultan Süleyman*, Vakıf Matbaası, İstanbul 1944, 29 s.

Bektan, Ali, *Kanuni Devrinin Gizli Tarihi*, Profil Yayıncılık, İstanbul 2011, 302 s.

Belgesay, Mustafa Reşit, *Kanuni ve Takdiri*, Ankara 1995, 26 s.

Canım, Fuad, *Kanuni Devrinde İstanbul*, Yeni Savaş Matbaası, İstanbul 1964, 190 s.

Clot, André, *Süleyman al-Kanuni*, Beirut 1991, 518 s.

Çabuk, Vahit, *Dîvân-ı Muhibbî: Kânunî Sultan Süleyman'ın Şiirleri, 3 c.*, Tercüman Yayınları, İstanbul 1980, 542 s.

Downey, Fairfax Davis, *Muhteşem Yüzyıl: Kanuni*, Mola Kitap, Konya 2011, 268 s.

- Ergün, Ayşenur, *Büyük Osmanlının Muhteşem Sultanı Kanuni*, İstanbul 2007, 190 s.
- Gökbilgin, M. Tayyip, *Kanuni Sultan Süleyman*, MEB Yayınları, İstanbul, 1992.
- Gündüz, Aydan, *Kanuni*, Dharma Yayınları, İstanbul 2010, 616 s.
- Kanuni Anıtı*, T. C. Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Ankara 1994, 69 s.
- Kanuni Armağan*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2001, 306 s.
- Kanûnî Sultan Süleyman*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1970, 206 s.
- Kanûnî Sultan Süleyman, Divan-ı Muhibbi*, Editör Proje Genel Koordinatörü: İsmail Beyazıt, Ereğli Demir ve Çelik Fab. T.A.Ş, Zonguldak 2005.
- Koç, Necmi, *Trabzonlu Cihan Padişahı Kanuni*, Trabzon belediyesi Kültür Yayınları, Trabzon 1995, 204 s.
- Mughul, Muhammed Yakub, *Kanuni Devri, 1517-1538*, Fetih Yayınevi, İstanbul 1974, 256 s.
- Muhteşem Trabzonlu Kanunî Sultan Süleyman*, Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları, Trabzon 1995, 64 s.
- Lamb, Harold, *Kanuni Süleyman*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2005, 456 s.
- Oflazoğlu, A. Turan, *Kanuni Süleyman*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 128 s.
- Öztuna, Yılmaz, *Kanunî Sultan Süleyman*, BKY Yayınları, İstanbul 2006, 198 s.
- Sarıoğlu, Selim, *Kanuni Sultan Süleyman Han*, Enes Kitabevi, İstanbul ?, 80 s.
- Subaşı, Ebubekir, *Muhteşem Kanuni Süleyman*, Mavi Lale Yayınları, İstanbul 2011, 536 s.
- Şentürk, Ahmet Atilla, *Kanuni Hicviyesi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009, 224 s.
- Tezçakar, Behice, *Muhteşem Süleyman Kanuni*, Timaş Yayınları, İstanbul 2008, 176 s.
- Turan, Şerafettin, *Kanuni Süleyman Dönemi Taht Kavgaları*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1997, 215 s.
- Yaşar, Yücel, *Kanunî ile 46 Yıl*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1990, 129 s.

Yeşilçayır, Ekrem, *Kanuni Sultan Süleyman*, Muştu Yayınları, İstanbul 2011, 136 s.

Yılmaz, Ali, *Kanunî Sultan Süleyman'a Yazılan Kasideler*, Kültür Bakanlığı Ankara 1996, 410 s.

1.1.93.3. Tezler

Ak, Coşkun, *Muhibbî Dîvânı: İzahlı Metin-Çeviriyazı*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Halûk İpekten, Atatürk Üniversitesi, İslâmî Bilimler Fakültesi, Erzurum 1977, 1594 s.

Düzcan, Nagehan, *Muhibbi Divanı'nın Dini ve Tasavvufî Açından Tahlili (1-250) No'lu Gazeller [The analysis of Divan of Muhibbi according to religious and sufism]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Bilal Kemikli, Uludağ Üniversitesi, SBE, Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı, Bursa 2006, 190 s.

Gelen, Kasım, *Kanuni Sultan Süleyman'ın Farsça Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Nazif Hoca, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1989, 89 s.

İpcioğlu, Mehmet, *Kanuni Sultan Süleyman'ın Estergon Seferi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Nejat Göyünç, Selçuk Üniversitesi, SBE, Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı, Konya 1989, 80 s.

Öztürk, Nuran, *Muhibbi (Kanunî) Divânı'nda Dini ve Tasavvufî Motifler*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Argunşah, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1991, 129 s.

Tuncer, Hümeýra Fatma, *Kanuni Sultan Süleyman'ın Akdeniz Siyasetinin Sebepleri ve Geçirdiği Safhalar*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mürüvvet Kurhan, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 1991, 110 s.

Yılmaz, Hilal, *Karamemi ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde Bulunan Muhibbi Divanı Tezhibi [Karamemi and the illumination of Muhibbi Divan which is found in the library of Istanbul University]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. İnci Ayan Birol, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul 1999, 210 s.

1.1.94. Kara Fazlî (Mehmed [veya Ali], Mahlas: Fazlî, Lakabı: Kara Fazlî, Saraç-zâde, ?-Ramazan 971/Mayıs 1564)

1.1.94.1. Eserleri

Ceng-nâme: Şehzâde Bâyezid ile Selim arasındaki taht kavgası sırasında divan kâtibi olarak Şehzâde Selim'in yanında bulunan Fazlî, Şehzâde Selim tarafından Kanûnî'ye gönderilen ve Konya'da yapılan savaşın anlatıldığı *Ceng-nâme*'yi kaleme almıştır.

Dîvân: Tezkireler içerisinde yalnızca Lâtîfî'nin, "Eş'âr-ı kesîreye mâlik sâhib-i tab' u kâbil-i şân ve mü'ellif-i kitâb u dîvândur" ve Kaf-zâde Fâizî'nin, "Dîvânı görülüp bu ebyât yazıldı." şeklinde varlığını haber verdikleri mürettep bir Fazlî Dîvânı maalesef bugüne kadar ele geçmemiştir. Divan'ın H.1149 (M.1736) yılında istinsah edildiği oldukça eksik bir nüshası, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki bir mecmua (Hazine 1055) içerisinde yer almaktadır (v.216b-250).

Duâ-nâme: "Duâ-nâme-i Hazret-i Şâh-zâde Cüvân-baht Tâle bekâhü" başlığını taşıyan bu eser, Manisa Valisi Şehzade Mehmet'in genç yaşta, hastalanarak ölümü üzerine manzum-mensur karışık olarak yazılmış, ayet ve hadislerle desteklenmiştir. Eser, Türkçe bir gazel, Farsça bir rubainin yanında çoğunluğu Farsça kıt'a ve beyitlerle bezenmiştir.

Gül ü Bülbül: Fazlî'nin en tanınmış ve en önemli eseridir. Kirmânî'nin *Ravzatu'n-Nûr* ve Hocendî'nin *Bedi'ü'l-Esmâr* adlı eserlerinden etkilenecek yazılmıştır. Fazlî, dünya edebiyatının bu meşhur hikâyesine tasavvufî bir veçhe vermiştir. 960/1552-3 yılında tamamlanarak Şehzâde Mustafa'ya ithaf edilen, lirik-romantik duyuş tarzı, sanatlı alegorik anlatımı, sağlam ve güzel bir şiir diliyle oluşturulmuş bu mesnevî, çağında çok tutulmuş, sonraki yıllarda ise önemi artarak devam etmiştir. "Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fâ'ilün" kalıbıyla yazılmış 2444 beyit tutarında orijinal bir eserdir. Bülbülün güle kavuşmak için geçirdiği macera eserin konusunu oluşturur.

Hümâ ve Hümâyün: Latîfî'nin "*Hüsrev ü Şîrîn* tarzında *Hümâ u Hümâyün* adlı beş biñ beyt bir kitâb nazm itmişdür"⁸⁵ dediği bu mesnevîsi, Fazlî'nin ilk mesnevisîdir. Âşık Çelebi ve Kınalı-zâde Hasan Çelebi'nin "bahr-i recez"de yazılmış olduğunu beyan ettikleri eser, "*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün*" vezninde olup, İran şairi Kemâlü'd-dîn

⁸⁵ Latîfî, *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, s. 434.

Hâcû-yı Kirmânî (ö. h.753/ m.1327)'nin aynı adı taşıyan eserinden ilham alınarak yazılmıştır. Bugüne kadar yapılan araştırmalarda eserin herhangi bir nüshasına rastlanmamıştır.

Keşfü'l-Ârifin: 621 beyitten oluşan bir mesnevîdir. Farsça olarak kaleme alınmış bu tasavvufî eser, etvâr-ı seb'a (nefsin yedi derecesine göre değişen haller) ve mürşid gibi konuları ele almaktadır. Mevlânâ Müzesi Kitaplığı'nda 1688 numarada kayıtlıdır.

Leylâ vü Mecnûn: Tezkirelerin hiçbirinde, Fazlî'nin *Leylâ vü Mecnûn* adlı bir mesnevîsinin varlığından söz edilmemektedir. Ancak, yapılan bazı araştırmalarda, Fazlî'nin mesnevîleri arasında *Leylâ vü Mecnûn* adlı bir mesnevîsinin olabileceğine dair –tahmin mahiyetinde- bilgiler yer almaktadır. Prof. Dr. Abdülkadir Karahan da hamse sahibi şairler arasında ele aldığı Fazlî'nin hamsesinin *Gül ü Bülbül, Hümâ ve Hümayûn, Leylâ ve Mecnûn, Lüccetü'l-Esrâr ve Nahlistan* adlı eserlerden oluştuğunun bilindiğini; yalnız bazılarının nüshalarının kütüphanelerde bulunabildiğini bildirmiştir.⁸⁶ Böylece, Fazlî'nin hamsesini oluşturan mesnevîlerinin arasında -kaynak göstermeksizin- *Leylâ ve Mecnûn* mesnevîsinin de adını anmıştır.

Lüccetü'l-Esrâr: Âşık Çelebi bu eserin Nizamî'nin *Matlau'l-envâr* 'ının bahrında ve tavrında olduğunu ifade eder. Hasan Çelebi ve Âlî de bu mesnevînin Nizâmî'ye nazire olduğunu belirtirler. Eser bazı araştırmacılar tarafından yanlışlıkla olsa gerek *Lehçetü'l-esrâr* olarak da adlandırılmıştır.

Münşe'ât: Hayatı boyunca meşgul olduğu divan katipliği görevi nedeniyle devrinin resmî ve özel inşâsının çok sayıda örneklerini veren Fazlî, bu açıdan şairliği yanında usta bir nâsir olarak da tanınmıştır.⁸⁷

Nahl-istân (Nihâl-istân): Şeyh Sa'dî-i Şîrâzî'nin *Gülistân*'ı tarzında kaleme alınan eser, manzum-mensur hikâyeler mecmuasıdır.

Rubâ'ıyyât: Tezkireler içerisinde Fazlî'nin rübâîleri ile ilgili bilgi, yalnızca Âşık Çelebi, Ahdî ve Gelibolulu Âli'de yer almaktadır. Âşık Çelebi'ye göre Fazlî'nin Şehzâde Mustafa divanına kâtip olup, şiir ve inşada gelişimini tamamladıktan ve *Gül ü Bülbül* adlı eserini yazdıktan sonra (h.960/m.1553) kaleme aldığı bin rübâî, Gelibolulu

⁸⁶ Abdülkadir Karahan, “*Hamseler*”, *Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1980, s.105.

⁸⁷ Mustafa Özkat, *Kara Fazlî'nin Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divânı (İnceleme – Tenkitli Metin)*, Marmara Üniversitesi, İstanbul 2005, s. 33.

Âli'ye göre Dîvân'ının dışında müstakil bir eserdir. Ahdî'nin “mergûb” (herkes tarafından begenilmiş) sıfatıyla andığı ama bugüne kadar ele geçiremediğimiz bu rübâîler, Nihad Sami Banarlı'ya göre tasavvufî mahiyettedir.⁸⁸

Tehniyet-nâme: Tek örneğine Süleymaniye Kütüphanesi Aşir Efendi No: 314/III (v.85b-92b)'da rastladığımız ve "*Tehniyet-nâme-i Hazret-i Ahmed Çelebi bin Mehmed Pâşâ Defterdâr-ı Timârhâ-yı Rûmili Şud'* başlığını taşıyan bu tehniyet-nâme hakkında tezkirelerde herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Manzum-mensur karışık olarak yazılmış olan bu tehniyet-nâme, ayet ve hadislerle desteklenmiş Arapça, Farsça ve Türkçe nazım ve nesir örneklerinden meydana gelmektedir. Eser, başlığından da anlaşılacağı üzere Ahmet Çelebi'nin h. 954 (m. 1547) yılında Rumeli tımarlarına defterdar (başdefterdar) tayin edilmesini kutlamak amacıyla yazılmıştır.⁸⁹

1.1.94.2. Kitaplar

Hammer, J. V., *Gül ü Bülbül, Das ist Rose und Nachtigall*, Viyana 1834.

Öztekin, Nezahat, *Fazlî: Gül ü Bülbül*, Akademi Kitabevi, İzmir 2002, 438 s.

....., *Bekâyi'nin Gül'ü Bülbül'ü ile Fazlî'nin Gül'ü Bülbül'ünün Karşılaştırılması: Bekâyi'nin Gül'ü Bülbül'ünün Metin ve İncelemesi*, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 2000, 118 s.

Zavotçu, Gencay, *Bir Şair ve Bir Klasik: Fazlî - Gül ü Bülbül*, Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1995, 87+91 s.

1.1.94.3. Tezler

Agiş, Fazıl, *Türk Edebiyatında Gül ve Bülbül Mesnevileri ve Abdurrahim Utizimeni'nin Bülbül ü Gül Mesnevisi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hüseyin Ayan, Selçuk Üniversitesi, SBE, İzmir 1994, 89 s.

Özkat, Mustafa, *Kara Fazlî'nin Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı (İnceleme – Tenkitli Metin)* [Life, literary works and personality, and collection of poems of Kara Fazli (“Fazli the black”)(critical textual study)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Nihat Öztoprak, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2005, 409 s.

⁸⁸ Banarlı, I, 597.

⁸⁹ Özkat, Mustafa, s. 34.

Öztekin, Nezahat, *Fazlî, Gül ü Bülbül*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Tunca Kortantamer, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İzmir 1987, 452 s.

1.1.95. Kastamonulu Şânî (16. yy.)

1.1.95.1. Eserleri

Ferhâd-nâme: Latîfî, *Ferhâd ve Şîrîn* hikâyesi nazmettiğini ve *Ferhâd-nâme* adını verdiğini belirtmiştir.

Süleyman-nâme

1.1.96. Kaygusuz Vizeli Alâeddin (Alâeddin Ali, ?-1563)

1.1.96.1. Eserleri

Dîvân

1.1.96.2. Kitaplar

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Melâmîlik ve Melâmûler*, Milenyum Yayınları, İstanbul 2011, 400 s.

....., *Kaygusuz Vizeli Alâeddin: Hayatı ve Şiirleri*, Remzi Kitaphanesi, İstanbul 1933, 201 s.

1.1.97. Kazasker Kadirî Çelebi

1.1.97.1. Eserleri

Vâmık u Azrâ Çevirisi: Unsurî'nin aynı adlı eserinin tercümesidir. Bibliothèque Nationale'de (Ktg. C. II, s. 249, No. 1372), Kazasker Kadirî Çelebi adına kayıtlı olan eserin mikrofilmini getiren Agâh Sırrı Levend, eserin yazarının Kadirî Çelebi değil, Lâmi'î Çelebi olduğunu gördüğünü belirtir.

1.1.98. Kemâl Paşa-zâde (İbn-i Kemâl) (Ahmed Şemseddin, Ünvan: Kemal Paşazâde, Lakabı: Müftî's-Sakaleyn, 3 Zilkade 873/15 Mayıs 1468-2 Şevval 940/16 Nisan 1534)

1.1.98.1. Eserleri

'Akâ'id-i İslâm: (Süleymaniye Ktp., Çelebi Abdullah Efendi, nr 135). İslâm dininin iman, ibadet ve ahlâk esaslarının ele alındığı eserde bu esaslar içindeki tasavvuf

onaylanır; İslâm'da raks, devran, cehrî zikir gibi uygulamalara ve şathiye türü sözlere yer olmadığı kaydedilir. Kitap 1890'da Matbaa-yı Cemîl'de basılmıştır.⁹⁰

Âsâr-ı Eslâf (1895)

Câmi'ü'n-Nesâyih: XVI. yüzyılın önemli ahlâk kitapları arasında yer alan eserde akıl, ilim, cehâlet, nasihatın önemi, dostluk-düsmanlık, çocukların eğitimi, yöneticilerde bulunması gereken vasıflar, sabır, dünya malı tutkusu gibi belli başlı ahlâkî ve ilmî konular ele alınmaktadır. Eserin içerisinde Türkçe, Arapça ve Farsça şiirlerin yanı sıra müellifin kendisine ait akıl hakkında uzunca bir manzûmesi de bulunmaktadır.

Câmi'ü'l-Fürs: II. Bayezid'in oğlu Şehzâde Ahmed adına yazılan Farsça gramer ve sözlüktür.

Cevâhirü'l-akâid ve dürerü'l-kalâid, Tecdîdü'd-Tecrîd, Mevâkıf ve Metâli Şerhleri: Felsefe ve kelâm ile ilgili eserlerdir.

Dekâyiku'l-Hakâyik: Farsça'daki bazı eş anlamlı ve eş sesli kelimeler arasında bulunan mana farklarını incelediği Türkçe bir eserdir. Sadrazam İbrahim Paşa'ya ithaf edilmiştir. İstanbul kütüphanelerinde altmışa yakın nüshası vardır.

Dîvân: Genellikle atasözü niteliği taşıyan didaktik şiirleri ihtiva eder. Şiirlerinin fazla bir değeri yoktur. Ayrıca edebiyatımızda mahlas kullanmayan nâdir şâirlerden biridir. Yavuz Sultan Selim'in ölümü için yazdığı Mersiyesi zamanında çok şöhret bulmuştur. Kendisinden sonra yazılan mersiyelelere etki eden şâirin dîvânı, İstanbul'da 1895 de basıldı.

Efdaliyyetü Muhammed 'aleyhi's-selâm (nebiyyinâ) 'ala sâ'iri'l-enbiyâ': Hz. İsa'nın Hz. Muhammed'den üstün olduğunu iddia eden Molla Kâbız'a cevap vermek üzere yazılmıştır.

El İşârât ve 't-Tenbîhât Hâşiyesi

El Üslûbü'l-hakîm: Mekke 1995.

El-Felâh Şerhu'l-Merâh: İstanbul 1872.

Er-Risâletü'l-mümeyyize: İstanbul 1289.

Eşkâlü'l-ferâ'iz: Müellif bu eserde önce Secâvendî'nin ferâiz metnini tashih etmiş, ardından bunu *Şerhu'l-Ferâ'izi's-Sirâciyye* adıyla şerhetmiştir.

Et-Tarîfât

⁹⁰ İlyas Çelebi, "Kemalpaşazâde", *DİA*, XXV, 238-247.

Et-Tenbîh ‘alâ galatî'l-câhil ve'n-nebîh: Muhammed Sevâî tarafından neşredilmiştir (Dımaşk 1994).

Fetâvâ: Kemalpaşazâde'nin Türkçe fetvalarını içeren bu eser müstakil mecmualarda yer aldığı gibi bir kısım fetvaları Lâlî Ahmed Efendi b. Mustafa es-Saruhânî, İskilipli Veli Yegân ve İbnü'l-Edhemî diye bilinen Manisalı Sa'dî b. Hüsâmeddin tarafından derlenen, devrin ünlü şeyhülislâmlarının fetvalarından seçmelerin yer aldığı mecmualarda da bulunmaktadır.

Fetvâ fî hakkı İbn ‘Arabî: Risâlede Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin kâmil bir müctehîd, fâzıl bir mürşid ve kendisinden olağan üstü haller zuhur eden bir kişi olduğu, ona karşı çıkanların hata etmiş, tutumunda ısrar edenlerin ise sapıtmış olacakları, sultanın bunları görüşlerinden döndürmesi gerektiği bildirilmektedir.

Fî Tahkîki murâdî'l-kâ'ilîn bi-enne'l-vâcib te'âlâ mûcib bi'z-zât (Süleymaniye Ktp., Kılıç Ali Paşa, nr. 1028).

Galatâtü'l-Avâm: İstanbul'da 1893'te basılmıştır. Arapça kelimelerin bozulmasına dairdir.

Hadâikü'l-hakâik: Farsça'nın özelliklerinden bahseden bir eserdir. 1520'de tamamlanmıştır.

Hakâyıku'l-Lûgat: Arapça-Farsça sözlük kitabı.

Hakâkatü'r-rûh ve'n-nefs: Risâlede insanın biyolojik yönünü oluşturan beden, melekî yönünü oluşturan ruh ve insanî yönünü oluşturan nefis olmak üzere üç yapıdan meydana geldiği anlatılmakta, bu arada ruh göçünün batıl olduğu bildirilmektedir.

Hâşiyeye ‘alâ evveli'l-ilâhiyyât min Şerhi'l-Mevâkıf (Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 828; Kılıç Ali Paşa, nr. 1028).

Hâşiyeye ‘alâ Hâşiyeti'l-Celâl ‘ale't-Tecrîd (Süleymaniye Ktp., Cârullah Efendi, nr. 1256).

Hâşiyeye ‘alâ Tehâfütü'l-felâsife li-Hocazâde: Ahmet Arslan'ın Türkçe'ye çevirdiği eser *Tehâfüt Hâşiyesi* (*Hâşiyeye ‘alâ Tehâfüt al-Falâsifa*) adıyla yayımlanmıştır (Ankara 1987).

Hâşiyeye ‘ale't-Telvîh: Teftazânî'nin eseri üzerine yaptığı bu hâşiyede kendisinden önce aynı esere hâşiyeye yazan Molla Hüsrev ile Hasan Çelebi'yi birçok konuda isim vermeden eleştirmiş, eleştirdiği diğer kişileri sayfa kenarlarında belirtmiştir.

Hâşiye 'ale'l-Hidâye: Merginânî'ye ait eserin taharet, zekât, oruç, hac, nikâh ve büyü bölümlerinin hâşiyesidir.

İslâhu 'l-Miftâh ve Tağyîrû 'l-Miftâh: Biri hâşiye, diğeri şerh olan iki eseridir.

İslâhu 'l-Vikâye: Kemalpaşazâde, Tâcüşşerîa'nın *Vikâyetü 'r-rivâye* adlı eserinin yanlışlarını düzeltmek üzere önce bu eseri kaleme almış, ardından bunu *el-Îzâh (Îzâhu'l-İslâh)* adıyla 1522'de şerh etmiştir.

İhtilâfü'l Mâ-türîdiyye ve'l-Eş'ariyye: Zeynüddin İbn Nüceym'in dört risâlesiyle birlikte *Hams Resâ'il* adıyla basılmıştır (İstanbul 1304).

Îzâhü 'l-İslâh: Sadru's-şerîa Ubeydullah el-Mahbûbî'nin *Vikâyetü 'r-Rivâye fî Mesâ'ilil-Hidâye* adlı fıkıh eserinin hatalarını düzeltmek için yazdığı eseridir. Sonra bunun şerhi olarak *el-İslâh ve'l-Îzâh* adı eserini telif etmiştir.

Îzhârü 'l-izhâr alâ eşcâri 'l-eşâr

Kasîde-i Bürde Tercümesi: Bûsîrî'nin eserinin çevirisidir. M. A. Yekta Saraç tarafından yayımlanmıştır (*İslâmî Edebiyat*, sayı 24, İstanbul 1994, s. 65-70).

Kıssatü Hârût ve Mârût min Tefsîri Ebi's-Su 'ûd: Süleymaniye Ktp., Kılıç Ali Paşa, 1028 numarada kayıtlıdır.

Mecmuatü 'r-Recâil

Muhîtü 'l-Lüga: Arapça'dan Farsça'ya sözlüktür. Kelimeler son harflerine göre bâblara ayrılmıştır.

Müferrice 'l-kurûb: İstanbul 1852.

Mühimmâtü 'l-müftû: Fetvalarını topladığı bir eseridir. Arapça olan bu eser hakkında Birgivî, "Ortada dolaşan boş şeyler cümlesindedir" ifadesini kullanmışsa da fıkıh kitapları tertibinde düzenlenen, meselelerin sonlarında kaynaklarına yer verilen eser müftülerin kullanımını için pratik bir değer taşımaktadır.

Nesâyi: On beş bölümden meydana gelen eserde âyet, hadis, kelâmıkibar, şiir ve meşhur kişilerin sözlerine yer verilerek akıl, ilim, konuşma âdabı, dünya malı tutkusu, dostluk, çocukların eğitimi, insanları yönetme, iyiliği emredip kötülükten sakındırma gibi konular ele alınmaktadır.

Nigârîstân: Sa'dî-i Şîrâzî'nin *Gülistân*'ına nazîre olup 1533'te tamamlanan eser, ahlâkî ve tasavvufî bir muhteva taşır. Padişahın emriyle Şeyhülislâm Yahyâ Efendi tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir. II. Mahmud döneminde de Mehmed Vesîm

tarafından *Nakş-ı Dilistân der Şerh-i Nigâristân* adıyla Türkçe şerh yapılmıştır. Ayrıca Latince'ye de tercüme edilmiştir.

Risâ'ilü İbn Kemâlbâşâ el-Lugaviyye: Nâsır Sa'd er-Reşîd tarafından Riyad'da 1401/1980'de neşredilmiştir.

Risâle der Vücûd-i Hüdâ: Allah'ın varlığını ispata yönelik bir risâledir.

Risâle fî beyâni enne'l-vücûd 'aynü mâhiyyetih ev gayruhâ (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4820).

Risâle fî beyâni küfri Fir'avn: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Ktp., Yazmalar, nr. 252 ve Âtîf Efendi Ktp., nr. 2785 numarada kayıtlıdır.

Risâle fî beyâni'l-'akl: Ömer Mahir Alper tarafından neşredilmiştir (*İslâm Araştırmaları Dergisi*, sayı 3, 1999, s. 235-243).

Risâle fî beyâni'l-hikme li-'ademi nisbeti's-şer ila'llâhî te'âlâ: Süleymaniye Ktp, Hasan Hüsnü Paşa, 65 numarada kayıtlıdır.

Risâle fî beyâni'l-vücûd: Midhat Efendi tarafından Türkçeye tercüme edilerek *Leâli-i maânî* adıyla neşredilmiştir (İstanbul, 1900).

Risâle fî elfâzi'l-küfr: Üç bölümden oluşan risâlenin birinci bölümünde küfrü gerektiren söz, işaret ve davranışlar; ikinci bölümde küfrü gerektirip gerektirmediği ihtilafli olan sözler; üçüncü bölümde de küfür olmasından korkulan sözler ele alınmaktadır (Süleymaniye Ktp., Kasîdecizâde Süleyman Sırrı, nr. 677).

Risâle fî enne'l-mümkîn lâ yekûnu ahade't-arafeyn: Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, nr. 653 ve Ayasofya, nr. 4794'te kayıtlıdır.

Risâle fî evsâfi Ümmi'l-kitâb: İstanbul 1848.

Risâle fî fetva'r-raks: Risâlede semâ, raks ve devran gibi ritüellerin İslâm'da yasak olduğu belirtilmektedir (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 696).

Risâle fî hakîkati'l-cism: Müellif burada cismin kelâmcılara göre atomlardan, Nazzâm'a göre bölünebilen sonsuz parçalardan, Şehristânî'ye göre potansiyel parçalardan ve filozoflara göre sonsuz sayıda bölünebilir parçalardan oluştuğunu kaydeder ve bu görüşler hakkında değerlendirmelerde bulunur. Risâle Nazzâm'ın tafra teorisine genişçe yer verildiği için *Risâle fî tahkîki hakîkati't-tafra* diye de adlandırılmıştır (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4794).

Risâle fî hakîkati'l-me'âd: Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 5340'da kayıtlıdır.

Risâle fî hakîkati'l-mîzân (*Resâ'ilü İbn Kemâl, II*, s. 381-383).

Risale fi hakkı ebeveyi'n-nebî (*Resâ'ilü İbn Kemâl, I, s. 87-91*).

Risale fi hakkı İbn 'Arabî: Bu risâlede Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin kâmil bir müctehîd, fâzıl bir mürşid ve kendisinden olağanüstü haller zuhûr eden bir kişi olduğu, ona karşı çıkanların hata etmiş, tutumunda ısrar edenlerin ise sapıtmış olacakları, sultanın bunları görüşlerinden döndürmesi gerektiği bildirilmektedir (ayrıca bk. Hüseyin Atay, "İlmî Bir Tenkit Örneği Olarak İbn Kemal Paşa'nın Muhyiddin b. Arabî Hakkındaki Fetvası", Şeyhülislâm İbn Kemal Sempozyumu, Ankara 1986. s. 263-277).

Risâle fi hel yecûz en yestenide 'l-kadîm ile 'l-mü'essir em lâ: Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4794'te kayıtlıdır.

Risâle fi ihtiyâci 'l-mümkin: Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3618'te kayıtlıdır.

Risâle fi istisnâ 'i'llâhi te'âlâ mimmen fi's-semâvâti ve'l-arz ve tahkîkih (*Resâ'ilü İbn Kemâl, I, s. 186-200*).

Risâle fi kudemü 'l-Kur'ân (*Resâ'ilü İbn Kemâl, I, s. 131-136*).

Risâle fi ma'ne 'l-ca'l ve mec'ûliyyeti'l-mâhiyye: Yaratmayı, yaratmanın çeşitlerini ve mahiyetini konu edinir (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3618).

Risâle fi sûreti'n-Nebe' (*Resâ'ilü İbn Kemâl, I, s. 33-40*).

Risâle fi sübûti'l-mâhiyye: Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 2041'de kayıtlıdır.

Risâle fi tafzîli'l-enbiyâ' 'ale'l-melâ'ike (*Resâ'ilü İbn Kemâl, I, s. 117-124*).

Risâle fi tahkîki enne esmâ'e'llâhi tevkîfiyye: Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4794'te kayıtlıdır.

Risâle fi tahkîki ennemâ yasdüru bi'l-kudreti ve'l-ihyâr lâ bi'l-kerhi ve'l-ızturâr: Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 2041'de kayıtlıdır.

Risâle fi tahkîki lafzı Çelebî: Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi Efendi, 2041 numarada kayıtlıdır.

Risâle fi tahkîki lüzûmi'l-imbân li-mâhiyyeti'l-mümkin: (İstanbul Üniversitesi Ktp., Arapça Yazmalar, nr. 1589).

Risâle fi tahkîki mana'n-Nazm ve 's-sıyâğa: Medine 1986.

Risâle fi tahkîki ma'ne 'l-ey's ve 'l-leys: Varlık-yokluk meselesi ve varlık-mahiyet ilişkisine dairdir (Süleymaniye Ktp., Dügümlü Baba, nr. 351).

Risâle fî tahkîki ta'ribi 'l-kelimâti 'l-A 'cemiyye: Muhammed Sevâî tarafından neşredilmiştir (Dımaşk 1991).

Risâle fî tahkîki tarîbi 'l-kelime 'l-Arabiyye: Şam 1991.

Risâle fî tahkîki 'l-îmân: Müellif bu risâlesinde imanın tasdikten ibaret olduğunu söyler ve ikrarı imanın gerçekleşmesinin şartlarından saymaz. Ameli imandan cüz kabul eden Hâricîler'i, Mu'tezile'yi ve ehl-i hadîsi eleştirir (Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 1049).

Risâle fî tahkîki 'l-kavli 'l-kâ'ilîn bi' 'l-hâl: Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4820 ve Hasan Hüsnü Paşa, nr. 121'de kayıtlıdır.

Risâle fî tahkîki 'l-mu'cize ve delâletihâ 'alâ sıdkı men idde'a'n-nübüvve (*Resâ'ilü İbn Kemâl, I, s. 137-148*).

Risâle fî tefsîri Fâtihati 'l-kitâb (*Resâ'ilü İbn Kemâl, I, s. 2-16*).

Risâle fî tefsîri sûreti 'l-Fecr (*Resâ'ilü İbn Kemâl, I, s. 17-21*).

Risâle fî tefsîri sûreti 'l-Mülk (*Resâ'ilü İbn Kemâl, I, s. s. 22-32*).

Risâle fî tekaddümi'lilleti 't-tâmme 'ale 'l-ma'lûl: Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, 1049 numarada kayıtlıdır.

Risâle fî tekfiri'r-Revâfız: Süleymaniye Ktp, Ayasofya, nr. 4794 ve Pertev Paşa, nr. 621'de kayıtlıdır.

Risâle fî 'ulûmi 'l-hakâ'ik ve hikmeti 't-dekâ'ik: İstanbul Üniversitesi Ktp., Arapça Yazmalar Bölümü, 3726 numarada kayıtlıdır.

Risâle fî vücûdi 'z-zihni: Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4820'de kayıtlıdır.

Risâle fî vücûdü 'l-vâcib: Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4794'te kayıtlıdır.

Risâle fî ziyâdeti 'l-vücûd 'ale 'l-mâhiyye :Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4794'te kayıtlıdır.

Risâle fî 'l-fakr: "Fakirlik benim övüncümdür" hadisiyle, "Fakirlik her iki âlemde de yüz karasıdır" hadisinin mukayesesıyla başlayan eserde fakr kelimesine imkân anlamı yüklenir ve mümkün varlığın çeşitli yönlerinden söz edilir (İstanbul Üniversitesi Ktp., Arapça Yazmalar, nr. 1589).

Risâle fî 'l-îmâni 'ş-şer'î: Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 3711'de kayıtlıdır.

Risâle fî 's-seb: Üç bölümden oluşan bir risâledir. Birinci bölümde Allah'a ve peygamberlere söven veya onlarla alay eden müslümanlann, ikinci bölümde zimmîlerin durumu ele alınmakta, üçüncü bölümde Hz. Peygamber'e seb anlamına gelen kelimeler

ve bunları kullanmanın hükmü açıklanmaktadır (Süleymaniye Ktp., Kasîdecizâde Süleyman Sırrı, nr. 710, Yazma Bağışlar, nr. 1398).

Risâle fi'l-cebr ve'l-kader (*Resâ'ilü İbn Kemâl*, I, s. 158-185).

Risâle fîmâ yete'allaku bi-halki l-Kur'ân: Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi Efendi, 2041 numarada kayıtlıdır.

Risâle fîmâ yete'allaku bi lafzi 'z-zındîk (*Resâ'li İbn Kemâl*, II, 240-249).

Risâle-i Âdâb: Adâbü'l-bahs ve münazara usulünden bahseder.

Risâle-i Kâfiye: M. A. Yekta Saraç ve Mustafa Çiçekler tarafından neşredilmiştir ("Kemalpaşazâde'nin Kâfiye Risâlesi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul 1998, c. XXVIII, s. 445-477).

Risâle-i Yâiye: Farsça'da kelime sonundaki "ye" çeşitlerine ve anlamlarına dair bir risâledir.

Risâletü meziyyeti'l-lisâni'l-Fârisî 'alâ sâ'iri'l-elsine mâ hala'l-'Arabiyye: Hüseyin Ali Mahfûz tarafından 1952 tarihinde Tahran'da neşredilmiştir.

Risâletü l-Münîre (Münîretü l-İslâm): Yazmaları Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 1684 ve Esad Efendi, nr. 1197'de kayıtlıdır.

Selîm-nâme: Kemalpaşazâde'ye izâfe edilen *Selîmnâme* aslında onun *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ının dokuzuncu defteri olarak değerlendirilebilirse de bazı farklarla ana nüshadan ayrılmaktadır. Diğer Selîmnâmeler gibi şehzadeler arasındaki taht mücadeleleriyle başlayan eserde Şah İsmail'in Anadolu'daki Şîlik propagandasına yer verilmekte, Şahkulu Baba Tekeli isyanı IX. defterden değişik biçimde anlatılmakta ve orijinal bilgiler verilmektedir. Kanûnî'ye sunulan eser *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ın dokuzuncu defteri olarak Ahmet Uğur tarafından yayımlanmıştır (*The Reign of Suttan Selim I in the Light of the Selim-Nâme Literature*, Berlin 1985).

Sirâciyye ve Hidâye Şerhleri

Şerh-i Yek-beyt-i Hâfız: Hâfız'ın bir beyti esas alınarak, Sa'dî ve Mevlânâ'dan iktibaslarla yaratılan bütün varlıkların güzel olduğu vurgulanmaktadır.

Şerhu Tağyîri't-Tenkîh: Müellifin eserine eleştirileri de dikkate alarak 931 yılında kendisi tarafından yapmış olduğu şerhtir.

Şerhu l-Ferâiz: Müellifin Siraceddin Muhammed el-Secavendî'nin *Ferâiz* adlı eserine yazdığı şerhtir.

Şurûtü 's-salât Tercümesi: 78 beyitten müteşekkil bir tercümedir.

Tabakâtü 'l-Hanefiyye***Tabakâtü 'l-Müctehidîn***

Tağyîrü 't-Tenkîh: Müellif, Sadrüşşerîa'nın *Tenkihu'l-usûl* adlı eserini yeniden oluşturarak metni şerhetmiş ve Sadrüşşerîa'dan ayrıldığı hususları sayfa kenarlarında zikretmiştir. 1525 yılında tamamlamıştır. Kâtib Çelebi bu çalışmaya iltifat edilmediğini ve asıl eserin revaçta kalmayı sürdürdüğünü belirtir (*Keşfü 'z-zünûn, I, 499*).

Ta'rîfû 'l-'akl (Süleymaniye Ktp., Tırnovalı, nr. 1864).

Tefsir: Sad suresinin sonuna kadar olup tamamlanmamıştır. İstanbul kütüphanelerinde tamam veya parça halinde 150'den fazla yazması vardır. *Hâşiye alâ Envâri 't-Tenzîl, Hâşiye alâ Hâşiyeti 'ş-Şerîf el-Cürcânî Ale 'l-Keşşâf, Şerhü 'l-aşre fi ma 'şeri 'l-haşr, Risâle fî tafdüli Âyeti 'l-Kürsî, Risâle fî mugayyebâti 'l-hams, Risâle fî icâzi 'l-Kurân.* Mehmet Mahfuz Ata, eser üzerine yüksek lisans tezi hazırlamıştır (Marmara Üniversitesi, 1992).

Tevârih-i Âl-i Osmân: Kemalpaşazâde'nin en önemli eserlerinden birisidir. II. Bayezid'in arzusu üzerine 1505'te yazmaya başlayıp daha sonra Kanunî'nin de isteği üzerine devam ettirmiştir. Osmanlı devletinin teşekkül devrinden Mohaç zaferini müteakip Budin'in fethine kadar 1300-1527 arasındaki 227 yıllık hadiseleri ihtiva eder. Eserin Mohaç zaferi ve sonuçlarını anlatan kısmı kütüphanelerde *Târîh-i Engürüs* (Belediye Ktp., 103), *Fetihnâme* (Ayasofya Ktp., 3317), *Zafernâme-i Sultân Süleyman* (Selim Ağa Ktp., Kemankeş 384) isimleri ile zikredilmekte ve onun müstakil bir kitap olduğu zannedilmektedir. M. Pavet de Courteille tarafından Türkçe metin *Mohaçnâme*, Fransızca tercümesi ise *Histoire de la Campagna de Mohacz* ismiyle neşredilmiştir (Paris, 1859). Aynı şekilde eserin İstanbul'un fethiyle ilgili kısmı da aynı tarzda metinden çıkarılarak *Târîh-i Feth-i Kostantiniyye* ismiyle kütüphane fihristlerine yazılmıştır (Şehit Ali Paşa Ktp., 2720).

Tib Risâlesi: 93 çeşit yiyeceğin özelliklerini Bi iki kelime ile açıklayan risâledir.

Usûlnâme: Farsça'dan tercüme ettiği Esrârname-i Şeyh Attâr ve Yavuz Sultan Selim'in emri üzerine İbni Tagriberdî'nin *en-Nücümü 'z-zâhire fî mülûki Mısr ve 'l-Kahire* adlı eserinin Arapça'dan Türkçe'ye tercümesidir.

Yûsuf u Züleyhâ Mesnevîsi: Kemâl Paşazâde'nin en ünlü eserlerinden biridir. Bu mesnevîsi 7777 beyit olup, Molla Câmî'nin eserine naziredir. Dr. Mustafa

Demirel'in Yûsuf u Züleyhâ'dan yaptığı seçmeler Kültür ve Turizm bakanlığı, 1000 Temel Eser dizisinde (Ankara, 1988) yayınlandı.

1.1.98.2. Kitaplar

Alper, Ömer Mahir, *Varlık ve İnsan: Kemalpaşazâde Bağlamında Bir Tasavvurun Yeniden İnşası*, Klasik Yayınları, İstanbul 2010, 208 s.

Arslan, Ahmet, *Kemal Paşa-zade Tehafüt Haşiyesi'nin Tahlili*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, 410 s.

....., *Tehafüt Haşiyesi/1469-1534, Kemalpaşazade*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, 546 s.

Aşık Nattai, *Hadis-i Erbain Tercemesi/Kemalpaşazade*, İstanbul 1979, 56 s.

Corteille, A. Pavet de, *Histoire de La Campagne de Mohacz /Par Kemal Pacha Zadeh*, Imprimerie Imperiale, Paris 1859.

Demirel, Mustafa, *Dîvân: İbn-i Kemâl (Tenkidli Metin)*, Yeni Zamanlar Dağıtım, İstanbul 1996, 229 s.

....., *Yusuf u Züleyha: Seçmeler/Kemal Paşazade*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983, 248 s.

Imazava, Koji, *Tevarih-i Ali Osman IV. Defter / İbn Kemal (Kemal Paşazade)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2000, 548 s.

İsmail Cezmi (Çev.), *Kemâl Paşazâde Divânı, İbn-i Kemal [Kemalpaşazâde Şemseddin Ahmed]*, Kitabhane-i İkdâm Âsâr-ı Eslâfdan, İstanbul 1896, 189 s.

Kavcar, Cahit, *Kemal Paşazade'nin Şairliği ve Yusuf ü Züleyha'sı*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1969.

Kemalpaşazâde, Resâ'ilü İbn Kemâl (nşr. Ahmed Cevdet), İstanbul 1316.

Öçal, Şamil, *Kemal Paşazâde'nin Felsefi ve Kelâmî Görüşleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, XVIII+481 s.

Öge, Ali, *Şeyhu'l-İslam İbn Kemal ve Sünnilik Anlayışı*, Hüner Yayınevi, Konya 2011, 366 s.

Saraç, M. A. Yekta, *Şeyhülislâm Kemal Paşazade Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Bazı Şiirleri*, Risale Basın-Yayın, İstanbul 1995, 126 s.

Severcan, Şefaettin, *Kemal Paşa-zade Tevarih-i Al-i Osman X. Defter*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara 1995, 492 s.

Sözen, Kemal, *İbn Kemal'de Metafizik*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2001, 313 s.

Şeyhülislam İbn Kemal Sempozyumu, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, Ankara 1989, 256 s.

Turan, Şerafettin, *İbn-i Kemâl: Tevârih-i Âl-i Osmân I. Defter*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1971, 235 s.

Uğur, Ahmet, *Kemal Paşa-zade İbn-Kemal*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, 157 s.

....., *Kemal Paşa-zade Tevârih-i Âl-i Osman, VIII. Defter (Transkripsiyon)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 387 s.

Yavuz, Kemal - Saraç, M. A. Yekta, *Osmanoğulları'nın Tarihi: Tevarih-i Al-i Osman*, Gökkuşbu Yayınları, Ankara 2010, 517 s.

1.1.98.3. Tezler

Akdemir, Furat, *İbn-i Kemal'in Hayatı Eserleri ve Yaratma Anlayışı [Ibn Kemal: His life, works and conception of creation]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hüseyin Atay, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 2000, 105 s.

Akman, Sibel, *İbn-i Kemal'in "Dakayıku'l-Hakayık"ı [Ibni Kemal's "Dakayıku'l-Hakayık"]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tulga Ocak, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 2002, 446 s.

Anadol, Filiz, *Kemal Paşazâde Said Bey Terâcim-i Ahvâl-ı Muâsırîn [Kemal Paşazâde Said Bey Terâcim-i Ahvâl-ı Muâsırîn]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Mehmet Ali Beyhan, İstanbul Üniversitesi, SBE, Tarih Anabilim Dalı, İstanbul 2005, 160 s.

Arslan, Ahmet, *Kemal Paşazade'nin Tehâfüt Haşiyesi'nin Tahlili*, Ankara 1987.

Ata, Mehmet Mahfuz, *İbn Kemal (v. 940/1533) ve Risale fi İ'cazi'l-Kur'an Adlı Eserinin Tahkiki*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Sadreddin Gümüş, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1992, 80 s.

Baydemir, Celal, *İbn-i Kemal'in Hayatı, Eserleri ve Kader Anlayışı [Ibn-i Kemal's life, works and the ideas on destiny]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Selim Özarslan, Fırat Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Kelam Bilim Dalı, Elazığ 2004, 108 s.

Çelik, Gülderen, *İbn-i Kemâl Divânı'nda İnsan unsuru* [The Human element in Ibn-i Kemal Divan], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hanrî Yontar, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, SBE, Eskişehir 2005, 248 s.

Çelik, İtir Didem, *İbn-i Kemal'in Dakayıku'l-Hakayık (İnceleme-Metin-Dizin) (1a-79a)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tulga Ocak, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 2002, 528 s.

Çiçekler, Mustafa, *Kemal Paşa-zâde ve Nigârîstân'ı*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Nazif Hoca, İstanbul Üniversitesi, SBE, Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 1994, 133 s.

Dalkıran, Sayın, *İbn-i Kemal'in Düşünce Tarihimizdeki Yeri* [The Place of Ibn-i Kemal in our thought history], Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Zeki Sarıtoprak, Harran Üniversitesi, SBE, Şanlıurfa 1995, 260 s.

Demirel, Mustafa, *Kemâl-Paşazâde'nin Yûsuf u Zelîhâ'sı ve Dil Hususiyetleri, Gramer-Sentaks-Sözlük-Metin, 2 c.*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1980, 742 s.

Günaydın, Yusuf Turan, *İbn Kemâl Edebî Kişiliği ve Kasîde-i Bürde Tercümesi ve Tenkitli Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç.Dr. Ali Yılmaz, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1995.

Gür, Eyüp, *İbn-i Kemal'in Hayatı, Kader ve Kaza Anlayışı ve 'Risale fi'l-Cebr ve'l-Kader' Adlı Eserin Tahlili* [The life of Ibn-i Kamal, the research analysis of the work 'Risale Fi'l-Cebr ve'l-Kadar' and his understanding of fate and destiny], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Emrullah Yüksel, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2002, 123 s.

İbrahim, Muhammed, *İstiare Risaleleri ve Kemal Paşa-zade'nin Risalle-i İstiarîyyesi* [Pamphlets of metaphor and Kemal Paşazade's pamphlet for metaphor], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Abdülkadir Gürer, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 2002, 196 s.

İnanır, Ahmet, *İbn Kemal'in Fetvaları Işığında Osmanlı'da İslâm Hukuku*, Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Abdüsselam Arı, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2008, 365 s.

Karaca, Abdullah, *Kemalpaşazade'nin Dekayıku'l-Hakayık'ı (Metin-İndeks)* [Daqaiq al-Haqaiq of Kemalpaşazade (text-index)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof.

Dr. Adnan Karaismailoğlu, Kırıkkale Üniversitesi, SBE, Doğu İlleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Kırıkkale 2002, 204 s.

Kılıç, Mustafa, *İbni Kemal, Hayatı, Tefsire Dair Eserleri ve Tefsirdeki Metodu*, Doktora Tezi, Dan.: ...?, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1982.

Konur, Himmet, *Kemal Paşa-zade'nin Kaside-i Hamriyye Şerhi: Edisyon Kritik ve Tahlil*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Mehmet Demirci, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İzmir 1992, 52 s.

Kökoğlu, Ali, *Kemal Paşa-zadenin Selim-namesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Uğur, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1994, 233 s.

Nâsır b. Sa'd er-Reşid, *Resâilü İbni Kemâl Paşa el-Lugaviyye*, Riyad 1980.

Öçal, Şamil, *Kemal Paşazade'nin Felsefi ve Kelami Görüşleri [Philosophical and kelamic ideas of Kemal Pashazade]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mehmet Bayraktar, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1998, 336 s.

Özer, Salim, *İbn Kemal'in İslâm Hukuku Alanındaki Arapça Yazma Risaleleri (Tahkik ve Tahlil)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ali Bardakoğlu, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1991, 433 s.

Saraç, M. A. Yekta, *Kemal Paşazade'nin Edebi Kişiliği ve Şiirlerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Alparslan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1987, 183 s.

Satun, Abdullah, *Kemal Paşazâde, Tevârih-i Âl-i Osman, III. Defter (Değerlendirme-Metin) [Kemal Paşazâde, History of the Ottomans, 3rd book, (evaluation-text)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Necdet Öztürk, Marmara Üniversitesi, SBE, Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2009, 205 s.

Severcan, Şefaettin, *Kemal Paşa-zade Tevarih-i Al-i Osman X. Defter*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Uğur, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1991, 528 s.

Süleyman, Muhammed el-Reşid Muhammed, *Kemâl Paşazâde Şairen*, Doktora Tezi, Ayn-Şems Üniversitesi, 1984, 476 s.

Taşdelen, Hasan, *Kemal Paşazade, Hayatı, Eserleri ve Belagatla İlgili Görüşleri [Kemal Paşazade, his life, works and opinions about Arabic rhetoric]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Erol Ayyıldız, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 1995, 149 s.

Yılmaz, Abdülkadir, *Kemal Paşa-zade ve Sarfı (Metin ve İnceleme)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. M. Sadi Çöğenli, Atatürk Üniversitesi, SBE, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Erzurum 1992, 246 s.

1.1.99. Keşfi (Mehmed [Çelebi], ?-931/1525)

1.1.99.1. Eserleri

Avâmil-i Fûrs

Dîvân (Latîfî, Farsça ve Türkçe iki dîvânı olduğunu söyler.)

Mevlid

Selîm-nâme (Bâğ-ı Firdevs-i Guzât, Ravza-i Ehl-i Cihâd, Târîh-i Sultân Selîm Hân): Şairin 1514'te yazmaya başladığı Yavuz Sultan Selim devrini anlatan Türkçe tarihidir. 1511 yılı olayları ile başlayan eser, özellikle Yavuz Sultan Selim'in İran ve Mısır seferleri hakkında doğru ve ayrıntılı bilgiler verir. Yarı manzum olan ve ağır bir dille yazılan *Selîm-nâme* üzerinde biri Şerefettin Severcan ve diğeri Abdurrahman Sağırılı tarafından olmak üzere iki yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

1.1.99.2. Tezler

Sağırılı, Abdurrahman, *Keşfi Mehmet Çelebi Selîm-name veya Bağ-ı Firdevs-i Guzât ve Ravza-i Ehl-i Cihad*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. İsmet Miroğlu, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1993, 147 s.

Severcan, Şefaettin, *Keşfi ve Selîm-nâmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Uğur, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1988, 183 s.

1.1.100. Kınalı-zâde Ali Çelebi (Alâ'ad-dîn Alî b. Emrullah, Lakabı: Kınalzâde [Hinnâvîzâde], Mahlas: Ali, 916/1510-6 Ramazan 979/22 Ocak 1572)

1.1.100.1. Eserleri

Ahlâk-ı Alâ î: Müellifin en önemli ve ona asıl şöhretini kazandıran eseridir. Şam beylerbeyi Semiz Ali Paşa'ya sunulmuştur (1564). Aristo'nun *Nicomachos Ahlakı*'ndan ilhamla birlikte, Nasirüddin Tusî, Celaleddin Devvanî, Hüseyin Vâiz gibi İslam ahlâkçılarında da faydalanılmıştır. Ders kitabı olarak okutulan eser kısmen Batı dillerine çevrilmiştir.

Bahs fi î'rabu 'l-kur'ân veya el-Muhâkemâtü 'l-aliyye fi 'l-abhâst 'l-razaviyye fi i'rab ba'zı 'l-ayı 'l-kuraniyye: Bazı kaynaklarda müellifin Şeyh Bedreddin el-Gâzî ile

tefsir konularında müzakerelerde bulunduğu bir kitabı olduğundan söz edilmektedir. O, bu kitap olmalıdır.

Dîvân: Kaynaklarda kendisine ait mürettep bir *Dîvân*'ın varlığından söz edilmekte ise de Sadettin Nüzhet Ergun onun *Dîvân*'ını görmediğini, şiirlerine sadece mecmualarda rastladığını belirtmektedir. Nüshası bugüne kadar ele geçmemiştir.

el-Muhâkemâtü'l-Aliyye fi'l-Ebhâsi'r-Radaviyye (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3556).

Hâşiye (veya Ta'likât) alâ Hasan Çelebi li-şerhi'l-Mevâkıf: Kadı Adudüdîn'in *Mevâkıf* adlı eserine 1482 yılında ölen Hasan Çelebi tarafından yazılan hâşiyenin hâşiyesidir.

Hâşiye 'alâ envâri't-tenzîl li'l-Beyzâvî: Beyzâvî'nin *Envârü't-tenzîl* adlı tefsirine hâşiyedir (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 316).

Hâşiye şerhu'l-kâfiye li'l-mevlâ Abdurrahman Câmî

Hâşiye 'alâ kitâbi'l-kerâheti mine'l-hidâye/ Hâşiye 'alâ kitabi'l-hidâye: Şeyhülislâm Burhâneddîn b. Ebî Bekir Merginânî'nin Hanefi fikhına ait eserinin kerahet kısmına hâşiyedir.

Hâşiye 'ale'l-Hidâye ve'l-Înâye ve Sadi Çelebi (Murad Molla Ktp., nr. 789).

Hâşiye 'ale'l-Keşşâf: Zemahşerî'nin *Keşşâf* adlı tefsirine hâşiyedir (Süleymaniye Ktp., Mihrişah Sultan, nr. 3913; Esad Efendi, nr. 1556/1).

Hâşiye ale'l-Mutavvel (Süleymaniye Ktp. Yeni Cami, nr. 1027, 1028, 1029).

Hâşiye-i Beyzâvî: *Beyzâvî* tefsirine hâşiyedir.

Hâşiye-i Dürer ve Gurer (ilâ nusfihî)/ Hâşiye ale'd-Dürer ve'l-Gurer li Molla Hüsrev: Molla Hüsrev'in *Dürer ve Gurer*'ine yazmış olduğu eksik hâşiyedir (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1107, 1115; Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 749; Yeni Cami, 397/1; Kasidecizade Ktp., nr. 243; Veliyyüddin Efendi Ktp., nr. 1115, 1107).

Hâşiye-i Tecrîd/ Hâşiye alâ şerhi tecrîdi'l-akâid li Seyyid Şerîf Cürcânî: Nasîrüddîn Tûsî'nin *Tecrîdü'l-İtikâd*'ına hâşiyedir. Kınalızâde Ali Çelebi bu hâşiyeyi Bursa'da Hamza Bey medresesinde müderrislik yaptığı sırada yazmıştır.

Înşâ-yı Atîk

Kasîde fi Medhi'n-Nebî: Mülemma naat. Hasan Aksoy tarafından yayınlanmıştır. (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3441/2; Fatih, 5431/10, 5425;

Şehid Ali Paşa, nr. 2790/7; Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1871/12, 79b-81a vr.).⁹¹

Kasîde-i Mülemmâ: Altmış üç beyitlik bit na't olup Hasan Aksoy tarafından yayımlanmıştır (Hasan Aksoy, *Kınalızâde Ali Çelebi: Hayatı İlmî Edebî Şahsiyeti Arapça Eserlerinin İstanbul Kütüphanelerinde Mevcut Yazma Nüshaları*, Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1976).

Manzûme (Mülemmâ)

Muammeyât: Kınalızâde Ali Efendi'nin kaleme aldığı muammalardan oluşan eserdir. Müstakil bir eser olmayıp bir muamma mecmuası içerisinde toplanmıştır (Nuruosmaniye Ktp., nr. 4289).

Münşât-ı Kınalızâde: Kınalızâde'nin sanatlı nesirlerinden oluşan küçük bir eserdir (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3300, 3314; İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Ktp., nr. 3797, 1987; Nuruosmaniye Ktp., nr. 3767, 4289).

Nüzhât-nâme:

Risâle fî beyânî deverânî's-sufiyye ve raksihim: Brockelmann eserin birisi İstanbul Esad Efendi, birisi Yıldız, diğeri de İskenderiye olmak üzere elle yazılmış üç nüshasının bulunduğunu belirtir.

Risâle fî hakkı 'd-deverân ve 'z-zikri 'l-cehrî

Risâle fî hüsnü 'd-deverân

Risâle fî letâifi 'l-hamse: Brockelmann eserin tek nüshasının Leiden'de olduğunu belirtmesine rağmen İstanbul Kütüphanelerinde başka nüshaları tespit edilmiştir.

Risâle fî tahkîk bahs nefsi 'l-emir

Risâle fî 'l-gasb: Brockelmann bu eserin sadece Petnâ Hindistan'da elle yazılmış bir nüshası olduğunu belirtir.

Risâle fî 'l-muhâkema beyne Ebî Hayyân ve tilmizihi li Bedreddîn el-gazzi el-şâmî: *Bahs fî î'rabu 'l-kur'ân* veya *el-Muhâkemâtü 'l-aliyye fî 'l-abhâsı 'l-razaviyye fî i'rab ba'zı 'l-ayı 'l-kuraniyye* adlı eserin devamı niteliğindedir (Süleymaniye Ktp., Mihrişah Sultan, nr. 39/3, 39/4; Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3556/1).

Risâle fî 'l-vücûdi 'z-zihni: Brockelmann elle yazılmış tek nüshasının Berlin'de olduğunu belirtir.

⁹¹ Enfel Doğan, *Ahlâk-ı Alâî (Metin-Sözlük-Sentaks İncelemesi)*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, SBE, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul 2006, s. 18.

Risâle fî Ba'di'l-Ahkâm ve'l-Evkâf (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 785; Topkapı Sarayı Ktp., III. Ahmet, nr. 1541/166).

Risâle fî Bazı Ahkâmi'l-Evkâf (El-İstiskâf fî Umûrû'l-Evkâf) (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 185; Hacı Mahmud Efendi, nr. 1076).

Risâle fî Beyâni'l-Hakkı't-Tasrîh (Süleymaniye Ktp., Âtîf Efendi, nr. 1778).

Risâle fî Beyâni'l-Istilahâti'l-Mütedavilât fî Kütübü'l-Fıkh/ Risâle fî tabakâti'l-mesâ'il: Hanefî mezhebinde ele alınan meseleler hakkında yazılmıştır. Brockelmann birisi Berlin, diğeri Leiden, bir diğeri de Vatikan'da olmak üzere elle yazılmış sadece üç nüshasının olduğunu söyler. Ancak İstanbul kütüphanelerinde başka nüshalarının da bulunduğu tespit edilmiştir (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3782/19; Âtîf Efendi, nr. 2825/3).

Risâle fî İ'râb (Süleymaniye Ktp., Atîf Efendi, nr. 1928).

Risâle fî Kitâbi'l-Gasb mine'l-Hidâye (Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, nr.708).

Risâle fî Mufâharati's-Seyf ve'l-Kalem (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3724/3; Millet Ktp., nr. 433/2).

Risâle fî Secdeti's-Sehiv

Risâle fî Tabakâti'l-Mesâili Hanefiyye (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, 3401; Âtîf Efendi, nr. 2825; Mihrişah Sultan, nr. 98; Şehid Ali Paşa, nr. 653).

Risâle fî vakfi'n-nukûd: Vakıflarla ilgili bazı hükümleri içeren eseridir. Birinci ve ikinci madde vakfa ait iki risâledir. Bu iki risâleyi, Edirne'de kadıyken fetvalarından birisini eleştiren Şah Mehmet Efendi'ye cevap olarak yazmıştır (Süleymaniye Ktp., Dügümlü Baba, nr. 446/9; Âtîf Efendi Ktp., nr. 1778/6; Topkapı Sarayı Ktp., III. Ahmed, nr. 1541/166).

Risâle fî'l-Hikmet (Süleymaniye Ktp., Damat İbrahim Paşa, nr. 839).

Risâle-i fî'l-Vakf: (Süleymaniye Ktp., Dügümlü Baba, nr. 446/9; Âtîf Efendi, Ktp., nr. 1778/6).

Risâle-i Vücûd (Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 446/1).

Risâletâni fî hakkı'l-vakf ve isâf: Vakıfla ilgili bir risâledir.

Risâletü Letâifi'l-Hamse (Nuruosmaniye Ktp., nr. 4345/5, 4909; Süleymaniye Ktp., Nafiz Paşa, nr. 1350/5; Millet Ktp., nr. 4313/33).

Risâletü 'l-Kalemiyye: Kalemin üstünlüğüne dair münazaradır (Topkapı Sarayı Ktp., Koguşlar, nr. 1206/1; III. Ahmed, nr. 1541/47; Hazine, nr. 162/45; Âtîf Efendi Ktp., nr. 2851/11; Nuruosmaniye Ktp., nr. 4345/50; Süleymaniye Ktp., Servili, nr. 245/1; Aşîr Efendi, nr. 417/4, 290/4).

Risâletü 'l-Kelâmiyye (Süleymaniye Ktp., Âtîf Efendi, nr. 1928, 2851; Reisülküttab Mustafa Efendi, nr. 748).

Risâletü 'l-Vâlideyn Te'dîbü 'l-Mütemerridîn (Süleymaniye Ktp., Hasan Hüsnü Paşa, nr. 471, 63-81 vr.).

Risâletü 's-Seyfiyye: Kılıcın üstünlüğüne dair münazaradır (Topkapı Sarayı Ktp., III. Ahmed, nr. 1541/310; Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3331/2; Ragîb Paşa, nr. 1293/1).

Şerhü Kasîde-i Bürde

Ta'likât alâ Sadri 'ş-Şerîa (Süleymaniye Ktp., Fazıl Ahmed Paşa, nr. 556).

Tabakatü 'l-Hanefiyye: Eser, İmâm-ı A'zâm hazretlerinden İbn-i Kemâl Paşa'ya kadar olan Hanefî imamlardan oluşan yirmi kısma ayrılmıştır. Fakihlerin dinde, mezhepte ve meselede müctehid olmak üzere üç tabakada değerlendirildiği bir eserdir.

Tabakatü 'l-Müctehidîn:Müctehid tabakalarının sıralandığı eserdir.

Ta'likât alâ Hâşiyeti 'l-Beyzavî (Veliyyüddin Efendi Ktp., nr. 81; Topkapı Sarayı Ktp., III. Ahmed, nr. 1541/47; Süleymaniye Ktp., Mihrişah Sultan, 39/2).

Tarih-i Kınalızade / Siyer-i Nebî ve Târîh-i Hulefâ: Eser, Hz. Peygamberin siyer ve gazaları ile ilk dört halife ve Emevî, Abbasî halifeleri hakkında tafsilatlı bilgileri içermektedir. Nüshaların üst yapraklarında kitabın adı olarak büyük harflerle "*Tarih-i Kınalızade*" yazılıdır. Fakat bu Kınalızade'nin "Ali Efendi" olup olmadığı konusunda kesin bir yargıda bulunmak çok güçtür. Eserin kime ait olduğu konusunda yazmaların kesin bir fikir vermemesinden başka, Kınalızade Ali Efendi hakkında temel başvuru kaynakları olan *Kınalızade Hasan Çelebi*'de, *Âşık Çelebi*'de ve *Atâi*'de de bu eserin Kınalızade'ye aidiyeti konusunda bir bilgi yoktur. Bütün bu sebeplerden dolayı *Tarih-i Kınalızade*'nin Ali Efendi'nin eseri olduğu konusunda ihtiyatlı davranmakta yarar vardır. (Süleymaniye K. Ragîb Paşa, nr. 984, 396 vr.; Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, R. 1327, 366 vr., h. 1137'de istinsah edilmiş).⁹²

Tehzîbü 'ş-Şekâik fî takrîbi 'l-hakâik

⁹² Doğan, s. 18.

1.1.100.2. Kitaplar

Ahlâk-ı Alâ'î, Bulak 1833.

Akyüz, Hüseyin, *Türk Eğitimcileri*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2001.

Algül, Hüseyin, *Ahlâk-ı Alâ'î, I. Cilt*, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1974, 333 s.

Ata, Bahri (Editör), *Sosyal Bilgiler Eğitimi Açısından Kınaltzâde Ali Efendi'nin Ahlâk-ı Alâ'î Üzerine Okumalar*, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara 2011, 112 s.

Faruk, Ali (Haz.), *Ruhun Üç Kuvveti: Kınaltzade Ahlak-ı Alayı'den Seçmeler*, Hayat Yayıncılık, İstanbul 2011, 110 s.

Kahraman, Ahmet (Haz.), *Devlet ve Aile Ahlakı/ Kınaltzâde Ali Efendi*, Kervan Kitapçılık, İstanbul 1975, 287 s.

Kınaltzâde'den Hayat Dersleri: Yüce Ahlâk: Ahlâk-ı Alâyiden Seçmeler, Hazırlayan: Çilek Yayınları Yayın Komisyonu, Çilek Yayınları, İstanbul 2005, 108 s.

Koç, Mustafa, *Kınaltzâde Ali Efendi: Ahlâk-ı Alâ'î*, Klasik Yayınları, İstanbul 2007, 568 s.

Köker, Ahmed Hulusi (Editör), *Kınaltzâde Ali Efendi*, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1998, 111 s.

Oktay, Ayşe Sıdika, *Kınaltzâde Ali Efendi ve Ahlâk-ı Alâ'î*, İz Yayıncılık, İstanbul 2005, 544 s.

Öztürk, Hüseyin, *Kınaltzade Ali Çelebi'de Aile Ahlakı*, Başbakanlık, Ankara 1991, 176 s.

Unan, Fahri, *Ahlak-ı Alâ'î / Kınaltzâde Ali Çelebi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2011, 315 s.

....., *İdeal Cemiyet, İdeal Hükümdar, İdeal Devlet: Kınaltzâde Ali'nin Medîne-i Fâzıla'sı*, Lotus Yayınevi, Ankara 2004, 365 s.

1.1.100.3. Tezler

Acarlıoğlu, Ahmet, *Ahlâk-ı Alâ'î'de Aile [Family in the Ahlâk-ı Alâ'î]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ziya Kazıcı, Marmara Üniversitesi, SBE, İlahiyat Anabilim Dalı, İslam Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2010, 248 s.

Bozkurt, Abdullah, *Ahlâk-ı Alâi'de Eğitim Felsefesi* [Educational philosophy in *Ahlak-i Alai*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. İsmail Yakıt, Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Isparta 2010, 149 s.

Çamcı, Hikmet, *Kınalızâde Ali Efendi'de (Ahlak-ı Alai'de) Sorumluluk Bilinci ve Boyutları* [The conscious responsibility in *Kınalızâde Ali Efendi (in Ahlak-ı Alai) and its dimension*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nuri Adıgüzel, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İslam Felsefesi Bilim Dalı, Sivas 2004, 96 s.

Doğan, Enfel, *Ahlâk-ı Alâi (Metin-Sözlük-Sentaks İncelemesi)* [Ahlak-ı Alai (textual-lexicological-syntax analysis)], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Özkan, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul 2006, 954 s.

Köse, Ali, *Ahlak-ı Alai'nin İkinci Kitabı İlmü Tedbiri'l-Menzil'de Eğitim*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mahmud Çamdibi, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1988, 71 s.

Kurtuluş, M. Yaşar, *Kınalızade Ali Efendi ve Platon'a Göre Devlet Yönetimi ve Devlet*, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 1984, 239 s.

Mercan, Zühdü, *Ahlâk-ı Alâi'deki Hadislerin Tespiti ve Tahrici*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: ...?, Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, (tezin tamamlanıp tamamlanamadığı bilgisine ulaşılamamıştır).

Oktay, Ayşe Sıdika, *Kınalızade Ali Efendi ve Ahlak-ı Alai*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Çağrıncı, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1998, 435 s.

Öztürk, Hüseyin, *Kınalızade Ali Çelebi'de Aile Ahlakı*, Doktora Tezi, Dan.: ...?, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1988.

Tezcan, Baki, *The Definition of Sultanatic Legitimacy in the 16th century Ottoman empire: The Ahlak-ı Ala'i of Kınalızade Ali Çelebi (1510-1572)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: ...?, Princeton University, 1996, VII+147 s.

Yılmaz, Muhammet, *Kınalızade Ali Efendi ve Ahlâk-ı Alâi Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Felsefesi ve Mantık Anabilim Dalı, Ankara 1987.

1.1.101. Kınalı-zâde Hasan Çelebi (Lakabı: Kınalı-zâde, 953/1546-12 Şevval 1012/14 Mart 1604)

1.1.101.1. Eserleri

Hâşiye ‘Ale’ d-Dürer ve ‘l-Gurer: Kınalızâde Hasan Çelebi’nin yazmış olduğu haşiyelerinin başında gelen Dürer ü Gurer, XV.yüzyıl Osmanlı hukukçusu Mollâ Hüsrev tarafından yazılmıştır. Eserin tam adı *Dürerü’l-hükkâm fî Şerhi Gureri’l-ahkâm*’dır.⁹³

Hâşiye ‘Ale’ l-Beyzâvî: Nasrû’d-dîn Ebu Sa’îd Abdu’llâh bin Ömer bin Muhammed el-Beyzâvî (ö.1286) tarafından yazılan eserin tam adı, *Enverü’t-tenzîl ve Esrârü’t-te’vîl*’dir. Bu eser, Kur’ân’ın Arapça tefsiridir. Beyzâvî, eserinde kendisinden önce yazılan tefsir kitaplarını ustaca özetlemiş, ayetlere getirdiği yorum ve açıklamalarla büyük bir müfessir olduğunu göstermiştir. *Enverü’t-tenzîl ve Esrârü’t-te’vîl*, medreselerde ders kitabı olarak okutulmuştur.⁹⁴

Hâşiye ‘Ale’ l-Mutavvel: Belâgat alanında Mes’ûd bin Ömerü’l-Kazîü’t-teftazânî (ö.1395) tarafından yazılan *Mutavvel* adlı şerhdir. Eserin tam adı, *En-nef’ü’l-mu’avvel fî Tercemeti’t-telhîs ve ‘l-mutavvel*’dir. *Mutavvel*, Abdü’n-nafi tarafından Türkçe’ye çevrilmiştir. İstanbul’da basılmıştır (Matbaa-i Amîre, H.1290). *El-mutavvel veya Eş-şerhü’l-mutavvel* diye adlandırılan eser, Kert hükümdarı Muizzüddîn Hüseyin’e ithaf edilmiştir.⁹⁵

Tezkîretü’ş-Şu’arâ (Kınalızâde Tezkîresi): Hasan Çelebi’nin asıl şöhreti *Tezkîretü’ş-Şu’arâ* sayesinde. Eser, Türk tezkireciliğinin beşincisi olup biyografisini verdiği şair sayısı bakımından ikinci sırada yer almıştır. Hasan Çelebi babasından duyduğu bilgileri, edebî çevrelerden topladığı malzemeyi ve şahsi müşahedelerini birleştirip tezkiresini hazırlar (1568). Hoca Sadeddin Efendi’ye ithaf ettiği tezkiresini üç bölüm halinde düzenlemiştir. Padişahlara ayrılmış birinci bölümde 6 şaire, şehzadelere ayrılmış ikinci bölümde 5 şaire yer vermiştir. Tezkirenin asıl bölümünü oluşturan ve alfabetik olarak tertip ettiği üçüncü bölümde ise 618 şair yer almaktadır. Devrin hükümdarı III. Murad ve onun hocası Hoca Sadeddin Efendi ile birlikte *Tezkîretü’ş-Şu’arâ*’da 631 şair zikredilmektedir. Hasan Çelebi tezkirede şairlerin hayatlarına geniş

⁹³ Aysun Eydurhan Sungurhan, *Kınalızade Hasan Çelebi, Tezkîretü’ş-Şu’arâ*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2009, s. 11.

⁹⁴ Sungurhan, s. 12.

⁹⁵ Sungurhan, s. 11.

yer vermiştir. Babasından duyduğu ya da bulunduğu edebi çevrelerden öğrendiği bilgileri tezkiresine yansıtmış, yeri geldikçe fıkralar ve hikâyeler nakletmiştir. Eserinde yer verdiği şairleri doğum yerleri ve özellikleriyle mahlaslarını uzayıp giden sıfatlarla anlatmıştır. Dili ağır ve üslubu sanatlıdır.

Hasan Çelebi eserini hazırlarken kendisinden önce hazırlanmış tezkirelerden de gerektiği zaman faydalanmıştır. Sadece beğendiği şairler değil, hiç başarılı bulmadıkları da tezkirede yer almıştır. Hasan Çelebi, babası başta olmak üzere, çevresinde bulunan hemen hemen bütün yakınlarını şair sınıfında saymış olmak sebebiyle subjektif bulunmuş ve eleştirilmiştir. Şairlerin hayatlarına geniş yer vermesi ve şairlerinden çokça örnek bulundurması gibi özellikleriyle daha önceki tezkirelerden ayrılan *Tezkîretü 'ş-Şu'arâ* en kıymetli tezkirelerden kabul edilir.⁹⁶

1.1.101.2. Kitaplar

Coşkun, Ahmet, *Kınalı-zade Hasan Çelebi'nin Tezkiretü 'ş-şuarâ'sının Mukaddimesinin Transkripsiyonu ve Diğer Tezkireler İçindeki Yeri*, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İzmir 1991, 68 s.

Kutluk, İbrahim, *Tezkiretü 'ş-şuara/Kınalzade Hasan Çelebi, 1. cilt*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989, 660 s.

....., *Tezkiretü 'ş-şuara/Kınalzade Hasan Çelebi, 2. cilt*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989, 517 s.

Parmaksızoğlu, İsmet, *Kınalı-zade Hasan Çelebi, Tezkiretü 'ş-şuarâ*, hzr. İbrahim Kutluk, 2 c., 2. Baskı, Ankara 1989.

Sungurhan, Aysun Eydurhan, *Kınalzade Hasan Çelebi, Tezkiretü 'ş-Şu'arâ*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2009, 55+464 s. (E-kitap)

1.1.101.3. Tezler

Coşkun, Menderes, *A Comparison of two Ottoman dictionaries of literary biography: 'Aşık Çelebi's Meşa'irü 'ş-şu'ara and Hasan Çelebi's Tezkiretü 'ş-şu'ara*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Colin İmber, The University of Manchester, 1996.

⁹⁶ "Hasan Çelebi (Kınalzade)", *Yapıtları ve Yaşamlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, 2 Cilt*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, I, 34-35.

Hallaç, Zehra İnci, *Kınalı-zâde Hasan Çelebi'nin Tezkiretü 'ş-Su'arâ'sı (Mukaddime, Ba Harfine Kadar)*, Lisans Tezi, Dan.: Amil Çelebioğlu, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi, Ankara 1980, 204 s.

Köseoğlu, Gonca, *Kınalı-zâde Hasan Çelebi'nin Tezkiretü 'ş-Su'arâ'sı (Zal Harfinden Sad Harfine Kadar)*, Lisans Tezi, Dan.: Amil Çelebioğlu, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi, Ankara 1980, 186 s.

Sungurhan, Aysun Eydurhan, *Kınalzade Hasan Çelebi, Tezkiretü 'ş-Su'arâ [İnceleme-Tenkitli Metin], 2 c.*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa İsen, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1999, 1175 s.

Takirdaroğlu, Abdurrahman, *Kınalzade Hasan Çelebi'nin Tezkiretü 'ş-suara'sı Üzerinde Bir Sentaks Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Efrasiyap Gemalmaz, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1988, 93 s.

1.1.102. Kıyâsî (İbrahim [Efendi], ?-1590'lı yıllar)

1.1.102.1. Eserleri

Dîvân: Müellifin “matbû” bir *Dîvân*'ı olduğundan bahsedilse de şimdiye kadar yapılan araştırmalarda zamandan şikâyet eden beş bentten oluşan otuz beyitlik bir tercî‘-bendi dışında başka şiirlerine ulaşılamamıştır.

Mihr ü Mâh: *Kıyâsî*'nin *Mihr ü Mâh* adını taşıyan mesnevîsinin bilinen tek nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi bölümünde 2923 numarada kayıtlı olup her sayfada 11 satırın bulunduğu, okunaklı bir nesihle yazılmış 57 varaktan oluşmaktadır. 16. yüzyıla ait olan eser, üç ayda tamamlanıp Sultan II. Selim'e sunulmuştur. 1199 beyitten ibaret olan eser, “*Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*” vezniyle yazılmıştır. Eser, besmeleye işaret eden bir manzumeyle başlayıp tevhid, münacat, naat, dört halife övgüsü, Sultan II. Selim'e yazılmış bir kaside ve Sebeb-i Telif bölümünden sonra Matla‘-ı Dâstân başlığıyla asıl hikâyeden oluşmaktadır. Eserin hikaye bölümü içinde altı adet gazel bulunmaktadır. Eserin istinsah tarihi ve müstensihi bilinmemektedir.⁹⁷

Şehrengiz: İstanbul ve çevresini anlatan eser, aruzun “*Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün*” kalıbıyla kaleme alınmış olup kütüphanelerde henüz bir kaydına ulaşılamamıştır.

⁹⁷ Dilek Aksoylu, *Kıyâsî'nin Mihr ü Mâh Mesnevîsi*, (Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi, SBE, Kocaeli 2007, s. 15.

1.1.102.2. Kitaplar

Anbarcıoğlu, Meliha, *Mihr u Mâh Kısası*, İnan Şehinşahlığı'nın 2500. Kuruluş Yıldönümüne Armağan, MEB Yayınları, İstanbul 1971.

1.1.102.3. Tezler

Aksoylu, Dilek, *Kıyâsî'nin Mihr ü Mâh Mesnevîsi* [*Mihr ü Mâh Masnawi of Kıyâsî*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. M. Esat Harmancı, Kocaeli Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kocaeli 2007, 255 s.

Yazıcıoğlu, Fatma Leyla, *Mihr ü Mah Mesnevisinin Transkripsiyonu*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara 1974, 98 s.

1.1.103. Kireççi-zâde Sinan Çelebi

1.1.103.1. Eserleri

Leylâ vü Mecnûn: 2000 beyitlik bir mesnevî olup yazması İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, 5591 numarada kayıtlıdır.

1.1.104. Küçük Nişancı Mehmed Paşa bin Ramazan Çelebi (Lakabı: Küçük Nişancı, Yeşilce, Ramazan-zâde, ?-979/1571)

1.1.104.1. Eserleri

Nişancı Tarihi/ Tarih-i Ramazan-zâde/Tarih-i Muntahab li'l-Fahm-i Akrib: Yaratılıştan, peygamberlerden, Osmanlı devletinden, Kanunî Sultan Süleyman zamanına kadar (1565) geçen olayları anlatır. İki basması vardır. İst. 1279 ve İst. 1290. Eserin Süleymaniye Ktp., Beşir Ağa nu. 459, Hacı Mahmud Efendi nu. 4857, 4822, Esad Efendi nu. 2175/4, 2186, 2185, 2172'de ve Avrupa'da birçok nüshaları vardır. *Tarih-i Nişancı Mehmed Paşa* adı ile 1862 ve 1875'te basıldı. Daha sonra sadeleştirilerek Enver Yaşarbaş tarafından yeni Türkçe yayımlandı: Hadisat, 1983.⁹⁸ Nişancı Mehmed Paşa'nın bu umumî tarih kitabı, "*Tevârih-i Âl-i 'Osmân*", "*Siyer-i Enbiyâ-i 'İzâm ve Ahvâl-i Hulefâ-i Kirâm ve Menâkıb-ı Selâtin-i 'Âl-i 'Osmân ve Gazavât u Hayrât-ı İşân ve Tevârih-i Şâhân Pişîn ve Mülük-ı Müttekaddimîn*" olarak da bilinir.

⁹⁸ "Nişancı", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, VI, 630.

Siyer-i Enbiyâ-i İzâm ve Ahvâl-i Hulefâ-i Kirâm ve Menâkıb-ı Selâtîn-i Âl-i Osmân: Kanunî'nin teşvikiyle kaleme aldığı eserde, kısa bir dünya tarihinden sonra Osman Gazi'den başlayarak Kanunî Sultan Süleyman'a kadar (969/1561) geçen olayları kaleme almıştır.

Subhatü'l-Ahbâr ve Tuhfetü'l-Ahyâr (Haberlerin Sabahı ve İyilerin Armağanı): Eserde yazar, Hazret-i Âdem'den Kanunî Sultan Süleyman'a kadar geçen süre içindeki peygamberlerin ve hükümdarların soylarını tablolar şeklinde vererek anlatmıştır.⁹⁹

1.1.104.2. Kitaplar

Osmanlı Tarihleri I, Osmanlı Tarihinin Ana Kaynakları Olan Eserlerin, Mütahasıslar Tarafından Hazırlanan Metin, Tercüme veya Sadeleştirilmiş Şekilleri Külliyyatı, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1925-1949, 403 s.

Yaşarbaş, Vecihi Enver (Sad.), *Hadisat: Nişancı M. Paşa Tarihi ve Osmanlı Tarihi Zeyli*, Kamer Yayınları, İstanbul 1983, 326 s.

1.1.104.3. Tezler

Karali, Ali, *Nişancı Mehmed Paşa- Tevârîh-i Âl-i Osmân (120b-240b) Metin-Dil Özellikleri-Sözlük*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: ...?, Konya 2005.

Yastı, Mehmet, *Nişancı Mehmet Paşa Tevârîh-i Âl-i Osmân (1b-120a) Metin-Dil Özellikleri-Sözlük [Marksman Mehmed Pash Tevârîh-i Âl-i Osmân]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Orhan Yavuz, Selçuk Üniversitesi, SBE, Türk Dili Bilim Dalı, Konya 2005, 453 s.

1.1.105. Lâmi'î Çelebi (Mahmûd, Lakabı: Câmî-i Rûm, 877/1472-938/1532)

1.1.105.1. Eserleri

Dîvân (Dîvân-ı Şi'r/ Dîvân-ı Lâmi'î): Divan yazmaları Millet Ktp., Ali Emirî Manzum Eserler Kısmı, nr. 380; Süleymaniye Ktp., Lala İsmail Efendi, nr. 481; İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 671'dedir. Bazı tasavvufî terimlerin açıklandığı bir girişle (dîbâce) beş defterden oluşan *Dîvân*'ında 3 tevâhid, 1 mi'râciyye, 2 na't, 1 eshâb hakkında medhiye, I. Selim ve Kanunî'ye yazılmış (biri musammat) 29 kasîde, 3 terci-i bend, şehzadeler hakkında 3 mersiye, 5 tesliye, 1 müsebba, 65 murabba,

⁹⁹ M. Orhan Bayrak, *Osmanlı Tarihi Yazarları*, Milenyum Yayınları, İstanbul 2002, s. 280.

1 muhammes, 135 gazel, 12 kıt'a, 7 lugaz, 16 tarih bulunmaktadır. *Şehrengîz-i Bursa ve Hayretnâme*'sini de içine almaktadır.

Ferec ba'de 'ş-şidde: İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, 1190 numarada kayıtlıdır.

Ferhâd-nâme (Ferhâd u Şîrîn): Ali Şîr Nevâî'nin eserinden uyarlamadır. Nevâî'nin eseri baştan sona mesnevî şeklinde olmasına rağmen, Lâmi'î, eserine konu ve olayların akışına uygun, başka türde şiirler ekleyerek onu halk hikâyelerine yaklaştırmıştır. Yavuz Sultan Selim'e sunduğu bu eseri karşısında kendisine sâliyâne olarak bir köy verilmiştir.

Fetih-nâme-i Kal'a-i Moton: Fâtih'in oğlu Bâyezîd adına yazılan bu eser, İnebahtı savaşı ile Moton Kalesi fethini konu almaktadır.

Fezâil-i Şi'r ü Şâ'irân (Dîbâce): Lâmi'i Dîvânı dîbâcesinin bir başka adıdır.

Firâk-nâme: Tek nüshası Süleymaniye (Lala İsmail Efendi) Ktp., 747/4 numarada kayıtlıdır.

Fütühü'l-Mücâhidîn li Tervîh-i Kulübü'l-Müşâhidîn (Nefehatü'l-Üns fi Hazarât Kuds Tercümesi): Abdurrahman Câmî'nin 881/1476 yılında Farsça olarak yazdığı *Nefahâtü'l-Üns min hazarâtü'l-kuds* adlı eserinin yeni eklemelerle Türkçe'ye çevrilmiş şeklidir. 629 velînin hayat hikâyesinin bulunduğu eserin önemli bir yönü Anadolu'da yetişen evliyayı ihtiva etmesidir. Kitabın eski harfli iki baskısı 1270 (1854) ve 1289 (1872) yıllarında İstanbul'da yapılmış, Latin harfli baskısını da *Bugün* gazetesi gerçekleştirmiştir (1971).

Gıdâü'r-Rûh: Gönül Ayan, eserin bilinen tek nüshasının 1530 yılında istinsah edildiğini ve Paris Millî Kütüphanesi'nde bulunduğunu bildirmektedir.

Gûy u Çevgân: Şairin rüyasında gördüğü Arap şairi Hassân'ın işaretiyle yazdığı mesnevîdir. İranlı şair Ârifî-i Herevî'nin *Hâlnâme* olarak bilinen tasavvufî-alegorik mesnevîsinin çevirisidir. Gûy ile çevgân arasında başta alegorik sonra da tasavvufîleşen bir aşk hikâyesi konu edilmiştir. 1892 beyitten oluşan eser, Kanunî Sultan Süleyman adına yazılmıştır.

Hall-i Mu'ammâ-yı Mîr Hüseyin: Eserin diğer adları *Şerh-i Mu'ammâ-yı Esmâ'u'l Hüsnâ*, *Mir'âtü'l-Esmâ* ve *Câm-ı Cihân-nümâ*, *Risâle-i Mu'ammâ*'dır. Lâmi'î Çelebi, Mir Hüseyin Nişâbü'rî'nin 99 Esmâ-i Hüsnâ hakkında yazdığı 100 beyittik eserini şerhederek adına *Mir'âtü'l-Esmâ* demiştir. Önsözde Lâmi'î, eseri bir arkadaşının

ricası üzerine yazdığını belirtir. Eserin üslûbu Nevâî'nin nesrini hatırlatır. Eseri Kanunî Sultan Süleyman adına yazmıştır.¹⁰⁰

Hayret-nâme: Atatürk Üniversitesi Ktp., Seyfettin Özege, Agâh Sırrı Levend Kitapları, 192 numarada kayıtlıdır.

Heft-Peyker: Nizâmî-i Gencevî'nin aynı isimdeki eserinden tercüme olup Lâmi'î'nin ölümünden sonra damadı Rûşenî-zâde tarafından tamamlanmıştır. Eserin bilinen tek yazma nüshası Chester Beatty Kütüphanesi'ndedir.

Hired-nâme (İskender-nâme): Kâtip Çelebi, Lârni'î'nin bu eseri Farsça'dan Türkçe'ye tercüme ettiğini bildirmektedir. Eser, Ali Emirî Efendi (Millet) Kütüphanesi'ndeki Lâmi'î Külliyyâtı içerisinde son bölümde bulunmaktadır.¹⁰¹

Hüsn ü Dil Tercümesi: İranlı şair Fettâh-ı Nişâbûrî'nin aynı adlı alegorik eserinden çeviri olup Yavuz Sultan Selim'e ithaf edilmiştir. Eserin nesir bölümleri arasında manzumeler yer almaktadır. Dili zaman zaman ağırlamasına rağmen olayların akışını kesmeyecek şekildedir.

İstulâhât-ı Sûfiyye: Kaynaklarda Lâmi'î Çelebi'nin bu eserinden bahsedilmemesine rağmen Süleymaniye Kütüphanesi'nde Lâmi'î Çelebi'ye ait bu ad altında küçük bir eser bulunmaktadır (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmut Efendi, nr. 2740/2).

İbret-nümâ (İbret-nâme): 1525/6'da yazılan iki bölümlük bir ibretli hikâyeler topluluğudur. Birinci bölüm düz nesir olup evliya menkıbeleri, ikinci bölüm nazımlarla bezeli ahlâkî hikâyeleri içerir. Hikâyelerin kaynakları arasında İbnü'l-Arabî'nin *Fütuhâtü'l-Mekkiyye'si*, *Kırk Vezir Hikâyeleri*, *Kelile ve Dimne*, *Ferec ba'de's-Şidde* de vardır. Kütüphanelerde pek çok yazmaları bulunan bu eser *İbret-nümâ* adıyla biri tam (İst. 1273/1856-7), biri tarihsiz ve eksik olarak iki kere basılmıştır.

Kıssa-i Edhem ü Hümâ (Edhem ü Hümâ): Yazmalarına rastlanamamıştır.

Kıssa-i Evlâd-ı Câbir /Câbir-nâme: Kâtip Çelebi (*Keşfü'z-zunûn*)'nin manzûm olduğunu söylediği bu eseri Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Âşık Çelebi, Bursalı Mehmed Tahir (*Osmanlı Müellifleri*) ve Şemseddin Sâmî Bey (*Kâmûsü'l-a'lâm*, c.V, s. 3973) de haber vermektedirler. Eserin yazma nüshalarına rastlanamamıştır.

¹⁰⁰ Hasan Ali Esir, *Lâmi'î Çelebi Ferhâd ile Şîrîn (İnceleme-Metin- İndeks)*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1998, s. 25.

¹⁰¹ Esir, s. 29.

Letâif-i Lâmi'î: Lâmi'înin genellikle Bursa'ya ait fıkralarının, hikâye ve hicivlerinin yer aldığı beş bölümlük eseridir. 5. bölümünde hayvanlarla ilgili 22 hikâye bulunmaktadır. Diğer adları *Letâ'if*, *Letâ'if-i Lâmi'i*, *Mecmû'a-i Ma'arif*, *Sefîne-i Letâ'if*, *Sefîne-i Letâ'if ve Mecmû'a-i Ma'ârif*'tir. Kâtip Çelebi'de ise eserin adı *Mecma 'ü'l-Letâ'if* olarak geçer (İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 762).

Lugât-i Manzûme (Lugât-i Fârisiyye/Tuhfe-i Lâmi'î): Farsça-Türkçe 177 beyitlik lugatçedir. 12 yaprak, 172 beyitten oluşur. Lâmi'î Çelebi'nin *Şerefü'l-İnsân*'da adından söz ettiği eserlerden biridir.

Maktel-i İmâm Hüseyin: Bu eseri Molla Arab'ın “*Maktel-i İmâm Hüseyin*'i okutmak küfürdür.” demesi üzerine yazan Lâmi'î, Bursa Ulu Camii'nde şehrin kadısı Aşçızâde'nin ve büyük bir cemaatin huzurunda okumuştur. Kerbelâ Vak'ası'nı anlatan eserin minyatürlü bir nüshası Türk-İslâm Eserleri Müzesi'nde kayıtlıdır (nr. 1958).

Menâkıb-ı Cenâb-ı Âlî: Eserin yazmalarına rastlanamamıştır. Ancak Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*'nde eserin mensur olduğunu belirtmiştir.

Menâkıb-ı Veyse'l-Karânî (Menkıbe-i Üveys-i Karânî): Mensur olan bu eser, din büyüklerinden *Veyse'l-Karânî*'nin menkıbelerini anlatmaktadır.

Meslekü's-Sâlikîn: Kanunî Sultan Süleyman adına yazılmıştır. Evliyâ ve mutasavvıflardan söz eder. Kaynaklarda, bu eserin adına rastlanamamıştır. *Şerefü'l-insân*'da adı geçen *Risâle-i Tasavvuf*'la aynı eser olma ihtimâli vardır (bk. *Risâle-i Tasavvuf*). Tek yazma nüshasına, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi No: 150'de rastlanmıştır.¹⁰²

Mesnevî: Gölpınarlı'ya göre (Mevlânâ Müzesi Kataloğu), bu mesnevî, mahbûbun uzuvlarını tasvîr eden bir risâledir. Tek yazma nüshasına, Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi No: 2465/4'te rastlanmış olup 232 beyittir.

Mevlîdü'r-Resûl 'Aleyhi's-Selâm: Lâmi'î Çelebi, *Şerefü'l-İnsân* adlı eserinde bu kitabının da ismini saymasına rağmen eserin yazmalarına rastlanamamıştır.

Miftâhü'n-Necât fî Havâsi's-Suverî ve'l-Âyât: Eserin yazmalarına rastlanamamıştır.

Mîr'âtü'l-esmâ ve Câm-ı Cihân-nümâ (Mîr'âtü'l-esmâ, Risâle-i Mu'ammâ, Şerhu Mu'ammâ-i Esmâ'ü'l-hüsnâ, Risâle-i Mu'ammâ Tercümesi, Esmâ'ü'l-hüsnâ Tefe'ü'l-nâmesi): Bursalı Mehmet Tahir (Osmanlı Muel.)'e göre, bu eser, Mîr Hüseyin

¹⁰² Gönül Ayan, "Lâmi'î Çelebi'nin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri", *SÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 1 (1), 1994, 58.

Nişâburî (ö. 904 H./ 1498 M.)'nin Esmâ'i Hüsnâ'ya ait olan eserinin 100 beytinin ârifâne bir surette genişçe tercüme ve şerhidir (s. 215). Lâmi'î, bu eserini, Kanunî Sultan Süleyman (1520-1566) adına yazdığını, kitabının içinde söyler. Kaynaklar, bu eserin adını vermektedirler. Kâtip Çelebi'ye göre (Keşf. c. II, s. 293), bu eserin adı: “*Şerhu Mu‘ammâ'i Esmâ'i'l-Hüsnâ*”dır.¹⁰³

Münâzara-i Bahâr u Şitâ (Bahâr ve Şitâ Münâzarası, Münâzara-i Sultan-ı Bahâr bâ Şehriyâr-ı Şitâ, Bahâr u Hazân): Lâmi'î'nin orijinal eserlerinden biri olup, *Hüsn ü Dil* gibi nazım-nesir karışımı kaleme alınmıştır. Bursa'daki bahar ve kış ayları arasındaki mücadele tartışmalı bir biçimde anlatılır. Kanunî Sultan Süleyman'a takdim edilmiştir. Kâtip Çelebi eserin adını *Bahar u Hazân* olarak tespit etmiştir.

Münâzara-i Nefs-i Rûh: Güzel ahlâk üzerine küçük bir incelemedir. Kaynaklarda *Münâzara-i İns ü Cân, Nefsü'l-Emr-nâme* adlarıyla da geçer.

Münşe'ât-ı Mekâtib (Nisâbü'l-Bülegâ/Münşe'ât-ı Lâmi'î, Münşe'ât-ı Mahmûd): Lâmi'î'nin Emîr Ahmed Buhârî, Sadrazam İbrâhim Paşa, devrin devlet büyükleri ve dostlarına yazmış olduğu 23 adet mektubunun toplandığı eseridir. Oldukça süslü bir anlatıma sahiptir.

Nefsü'l-Emr Risâlesi: Güzel davranışlardan bahseden bir risâledir (Süleymaniye Ktp., Mihrişah Sultan, nr. 419/2).

Resâ'il: Şerefü'l-insân'daki kayıttan böyle bir eserin varlığı anlaşılıyor. Lâkin bu ad altında ve Lâmi'î adına deftere geçmiş bir esere rastlanamamıştır. Beki de Lâmi'î, zikre değer bulmadığı risâlelerini bu ad altında toplamıştır.¹⁰⁴

Ricâlü'l-Gayb: Tek nüshası Manisa İl Halk Ktp., Muradiye, 1307 numarada kayıtlıdır.

Risâle-i Arûz (Arûz-ı Lâmi'î): Lâmi'î'nin mensur eserlerindedir. Tek nüshası, Manisa İl Halk (Muradiye) Ktp., nr. 492/7-6/ 1656/7' dedir.

Risâle-i fî Şerh-i Kelimâti'ş-Şehâde: Nafiz Paşa (Süleymaniye) Ktp., 1350/4 numarada kayıtlıdır.

Risâle-i Fâl: Yazmalarına rastlanamayan Lâmi'î'nin bu eseri, müellifin *Şerefü'l-İnsân* adlı eserinde geçmektedir.

¹⁰³ Ayan, s. 58.

¹⁰⁴ Ayan, s. 61.

Risâle-i Tasavvuf: Lâmi'nin bu eseri *Şerefü'l-İnsân* adlı eserinde geçmektedir. Kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur. Tek nüshası, *Kitâb-ı li't-Tasavvuf* adı ile Esad Efendi (Süleymaniye) Ktp., nr. 1659'da kayıtlıdır.

Risâle-i Usûl Mine'l-Fünûn: *Şerefü'l-İnsân*'da adı geçmesine rağmen yazmalarına rastlanamamıştır.

Salemân u Absâl (Absâl u Salemân): Yavuz Sultan Selîm (1512-1520)'e sunulmuş, allegorik bir mesnevîdir. Abdurrahmân Câmî (817/1414-898/1492)'nin *Salâmân u Absâl* adlı Farsça, manzum ve remel-i müseddes bahrinde yazdığı eserin tercümesidir (İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 3088).

Şehrengîz-i Bursa: Kanunî Sultan Süleyman'ın Bursa'ya geleceği haberi duyulunca, şairin padişaha sunulmak üzere kaleme aldığı ve Bursa'nın güzelliklerini anlattığı orijinal eserlerinden biridir. Te'lif tarihi bilinmemekle beraber, İbrahim Paşa'nın övülmesi dolayısıyla 929/1522'de yazıldığı düşünülebilir. Eser Bursa'yı tanıtmaya açısından önemlidir.¹⁰⁵

Sem' ü Pervâne: 1522 yılında yazılmış tasavvufî-alegorik bir mesnevidir. Ehl-i Şîrâzî'den çeviridir. Rodos'un fethi (942/1535) dolayısıyla kaleme alınmıştır. Lâmi'nin *Şerefü'l-İnsân* adlı eserinde adı geçmektedir.

Şerefü'l-İnsân: 1526'da Kanunî Sultan Süleyman adına yazılmıştır. İnsanın yüceliğini anlatan, insanla hayvan arasında yapılmış bir münazara olup *Resâ'ilü İhvânu's-Safâ'* adlı ansiklopedik Arapça felsefe kitabının 21. risâlesinin genişletilmiş tercümesidir.

Şerh-i Dîbâce-i Gülistân (Dîbâce-i Gülistân Şerhi, Hâşiye-i Dîbâce-i Gülistân): Şeyh Sâdî'nin *Gülistân* adlı meşhur eserinin önsözünün Türkçe açıklamasıdır. II. Bayezid zamanında kaleme alınmış, 9 Receb 910/16 Aralık 1504 yılında tamamlanmıştır.

Şevâhüdü'n-Nübüvve li Tavîyyet-i Ehli'l-Fütüvve: Molla Câmî'den tercüme olarak 1480-1510 yılları arasında Türkçeye çevrilip 1293'te İstanbul'da basılan eser, yedi rükn ve bir hâtimedden ibaret bir siyer kitabıdır. Eser tam bir çeviri olmayıp Lâmi'î kendisinden de ilaveler yapmıştır. Dili oldukça sadedir. 1293/1876'da ve 1958'de İstanbul'da iki kere basılmıştır.

¹⁰⁵ Hasan Ali Esir, *Lâmi'î Çelebi Ferhâd ile Şîrîn (İnceleme-Metin- İndeks)*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1998, s. 29.

Vâmık u 'Azrâ: Unsûrî'nin *Vâmık u 'Azrâ* adlı mesnevîsinin Lâmi'î Çelebi tarafından Türkçe'ye tercümesidir. Bu mesnevînin sonuna Lâmi'î Çelebi, Kanunî Sultan Süleyman için "Gül-i Sadberk" adlı bir kaside eklemiştir. Bazı nüshalarda 100, bazılarında 102 beyit olan kaside Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi'nde (nr. 2244) ayrı bir eser gibi kayıtlıdır.

Vîs ü Râmin: Fahreddin Es'ad Cürçânî'nin aynı adlı mesnevisinin çevirisidir. Lâmi'î Çelebi'nin son dönem eserlerinden olup Sadrazam İbrâhim Paşa'ya gönderilmiştir. Eser Vîs ile Horasan padişahı Râmîn'in başta maddî olarak başlayıp sonradan mecâzî aşka dönüşen hikâyesini konu alır (Bursa İl Halk Ktp., Umumi, nr. 2278)

1.1.105.2. Kitaplar

Ayan, Gönül, *Lâmi'î, Vâmık u Azrâ [İnceleme-Metin]*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1998, 519 s.

....., *Bursalı Lâmi'î Bibliyografyası*, Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Dokümantasyon Servisi, No: 012/ A92, Erzurum 1978.

Burmaoğlu, Hamit Bilen, *Bursalı Lâmi'î Divanı'ndan Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, 197 s.

Çalışkan, Yaşar (Haz.), *Latifeler/ Lâmi'i*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997, 375 s.

Eğri, Sadettin (Haz.), *Lâmi'î Çelebi, Bir Bursa Efsanesi: Münâzara-i bahâr bâ-şehriyâr-ı şitâ*, Kitabevi, İstanbul 2001, 412 s.

Eroğlu, Süleyman (Haz.), *Mevlidü'r-resul / Bursalı Lami'î Çelebi*, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa 2011, 168 s.

İsen, Mustafa - Burmaoğlu, Hamit Bilen, *Bursa Şehrengizi: Lami'i Çelebi*, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Bursa 2011, 104 s.

Kanar, Mehmet (Öyküleştiren), *Ferhat ile Şirin / Lami'i Çelebi*, Say Yayınları, İstanbul 2012, 104 s.

Kut-Alpay, Günay, *Lâmi'î Chelebi and His Works*, Journal of Near Eastern Studies, Volume 35, Number 2, The University of Chicago, April 1976.

Lâmi'î Çelebi, Nefehâtü'l-üns min hadarati'l-kuds, Editör: Süleyman Uludağ, Mustafa Kara, Marifet, İstanbul 1995, 888 s.

Öztahtalı, İbrahim İmran, *Lâmi'î Çelebi ve Lügat-ı Manzumu: Tuhfe-i Lam'î*, Gaye Kitabevi, Bursa 2001, 68 s.

Tezcan, Nuran, *Lâmi'îs Gây u Çevgân*, Franz Steiner Verlag Stuttgart 1994.

1.1.105.3. Tezler

Ayan, Ülkü, *Lâmi'î Çelebi'nin Hüsn ü Dili [İnceleme-Metin]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1987, 297 s.

Baş, Münire Kevser, *Lâmi'î Çelebi'nin Şerh-i Muammeyât alâ Esmâ-i Hüсна'sı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Yılmaz, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1999, 184 s.

Budak, Aydın, *Lâmi'î Çelebi'nin Letâyif-nâme'si: Karşılaştırmalı Metin ve Dil İncelemesi*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1991, 573 s.

Burmaoğlu, Hamit Bilen, *Lâmi'î Çelebi Divanı (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hüseyin Ayan, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1983.

Canpolat, Hülya, *Lâmi'î Çelebi'nin Dîbâce-i Gülistan'ı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tunca Kortantamer, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 2000, 209 s.

Eğri, Sadettin, *Lami'î Çelebi, Şerefü'l-İnsan (İnceleme-Metin)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Cemal Kurnaz, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1997, 524 s.

Erkal, Andülkadir, *Lami'î Çelebi: Ferhâd u Şîrîn (Ferhadname) [İnceleme-Metin]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Turgut Karabey, Atatürk Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum 1998, 324 s.

Esir, Hasan Ali, *Lâmî'î Çelebi Ferhâd ile Şîrîn (İnceleme-Metin- İndeks)*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ahmet Atilla Şentürk, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1998, 456 s.

Gülerer, Salih, *Bursalı Lami'î Çelebi İbret-nüma (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdurrahman Güzel, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1988, 179 s.

Gündoğar, Bayram, *Menakıbnameler ve Lami'î Çelebi'nin Menakıb-ı Üveys el-Karani Adlı Eserinin Tahlili [The Book of "Menaqıbs and Lami'î Çelebi's Menaqıbs Uveys el-Karani analysis"]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Kara, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 1998, 80 s.

Kavukçu, Fatma Zehra, *Lami'i Çelebi Veyse vü Ramin (Giriş-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Coşkun Ak, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 1994, 248 s.

Kızıltunç, Recai, *Bursalı Lami'i Çelebi'nin Münazara-i Sultan-ı Bahar Ba-Şehriyar-ı Şita Eseri (İnceleme-Edisyon Kritikli Metin) [Münazara-i Sultan-ı Bahar Ba-Şehriyar-ı Şita of Bursalı Lami-i Çelebi]*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Turgut Karabey, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2005, 462 s.

Köse, Recep, *Bursalı Lâmi'î'nin Şem' ü Pervânesi [İnceleme-Metin]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Hasan Kavruk, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1997, 365 s.

Özger, Mehmet, *Lâmi'î Çelebi'nin Vâmık u Azrâ Mesnevîsinin Modern Roman Tekniklerine Göre İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Sadık Armutlu, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 2004, 106 s.

Öztahtalı, İbrahim İmran, *Lami'i Çelebi: Şerh-i Dibace-i Gülistan, İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Kadir Atlansoy, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 1997, 206 s.

Öztürk, Erdem Can, *Bursalı Lâmi'î Çelebi'nin Şevâhidü'n-Nübüvve'si: İnceleme - Tenkitli Metin*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Âdem Ceyhan, Celal Bayar Üniversitesi, ... (Devam etmekte)

Öztürk, Murat, *Lami'i Çelebi'nin Veyse vü Ramin Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sadeleştirme) [Veyse and Ramin Masnevi of Lamii Chalabi (analysis-text-simplification)]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Metin Akkuş, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2009, 628 s.

Şenel, Abit, *Lami'i Çelebi: Hüsn ü Dil, İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. M. Murat Yurtsever, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 1998, 209 s.

Uludağ, Erdoğan, *Vak'âya Dayalı Bir Eser Olarak Lâmi'î Çelebi'nin Salâmân u Absal Mesnevîsi: İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Sadeleştirme*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Turgut Karabey, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1997, 476 s.

1.1.106. Lârendeli Hamdî

1.1.106.1. Eserleri

Leylâ ve Mecnûn: Kaynaklarda hakkında hiçbir bilgi bulunmayan Hamdî, eserini 949 H./1542 M. de kaleme almıştır. Leylâ ile Mecnûn mesnevisi Hamdî ile

aramızdaki yegâne bağıdır. Mevcut rivayet ve motiflere kendisinden de eklemeler yaparak hikâyeye bir masal havası vermiştir.¹⁰⁶ Hikâyeye 5433 beyitten oluşmaktadır. Hamdî, II.Selim'e sunduğu bu eserini vücuda getirirken Nizamî'yi takip etmiş, Hâtîfî'den faydalanmış ve kendisinden de hikâyeye bazı motifler katmıştır.

1.1.106.2. Tezler

Abdel-Maksoud, Belal Saber Mohamed, *Leylâ ile Mecnûn Mesnevisinin Arap, Fars ve Türk Edebiyatı'nda Ele Alınış Biçimi ve Larendeli Hamdî'nin Eseri (İnceleme-Metin)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2004, 723 s.

Alpay, Gönül, *Leylâ ve Mecnûn, Hamdullah Hamdî*, Basılmamış Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, nr. 2906, İstanbul 1970.

Kütük, Rıfat, *Larendeli Hamdî'nin Leyla ile Mecnun Mesnevisi (Metin/İnceleme ve Diğer Leyla ile Mecnun Mesnevileriyle Mukayesesi) [The Leyla and Mecnun masnavi of Hamdi from Larende (Analysis-a textual and other Leyla and Mecnun masnavis with comparative)]*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Numan Külekçi, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2002, 840 s.

1.1.107. Lâtîfî (Abdüllatîf [Çelebi], Mahlas: Lâtîfî, 895-896/1490-1491, 990/23 Ekim 1582)

1.1.107.1. Eserleri

Ahvâl-i İbrâhim Paşa: İbrahim Paşa'nın yükseliş ve düşüşünü konu alır.

Dîvân: Lâtîfî tezkiresinde 500 kadar gazel ve 33 kasidesini içeren bir *Dîvân*'ı olduğunu belirtirse de, yapıt bugüne değin ele geçmemiştir.

Enîsü 'l-Fusehâ: Vezîriâzam Makbul İbrahim Paşa hakkında nazım-nesir karışık olarak sanatkârane bir üslûpla kaleme alınan bu küçük risâlede Kanunî'nin veziri tarafsız bir gözle değerlendirilmektedir. Risâlede İbrahim Paşa'nın faziletleri yanında zaaflarına da işaret edilmiştir.

Esmâ'ü 's-Suveri 'l-Kur'ân: Lâtîfî'nin Kur'ân-ı Kerîm'in sûrelerini isim isim sayan 29 beyitlik manzûm risâlesidir. Aruzun “Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün” kalıbıyla yazılmıştır.

¹⁰⁶ Rıfat Kütük, *Larendeli Hamdî'nin Leylâ ile Mecnûn Mesnevîsi (İnceleme/Metin ve Diğer Leylâ ile Mecnûn Mesnevîleriyle Mukayesesi)*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2002, s. 38.

Evsâf-ı İbrahim Paşa: İbrahim Paşa'nın katli üzerine (ö. 942/1536) kaleme alındığı anlaşılan bu mensur risâlede paşanın meziyetleri sıralanmaktadır. Son iki risâle, *Lâtîfi'nin İki Risâlesi: Enîsü'l-fusahâ ve Evsâf-ı İbrahim Paşa* adıyla Ahmet Sevgi tarafından yayımlanmıştır (Konya 1986). Sevgi bu eserinde, *Ahvâl-i İbrahim Paşa* ve *Vasf-ı Âsaf-nâm-dâr* başlıkları altında toplanan Lâtîfi'nin bu yapıtının Âşık Çelebi ve Gelibolulu Âlî'ye göre, ayrı birer yapıt sayıldığını, aslında bunların aynı yapıt olup, özgün adının *Evsâf-ı İbrahim Pâşâ* olduğu savında bulunmaktadır.

Fusûl-i Erba'a (Münâzara-i Lâtîfi): Dört mevsimin özelliklerinin anlatıldığı bir eser, nazım ve nesir karışık yazılmıştır. *Münâzara-i Lâtîfi* adı altında İstanbul'da basılmıştır (1870). Müstakil bir çalışma olmayıp mevsimlerle ilgili farklı zamanlarda kaleme alınan dört ayrı risâlenin (*Fasl-ı Bahâr, Fasl-ı Tâbistân, Fasl-ı Hazân, Fasl-ı Zemistân*) bir araya getirilmesinden oluşmuştur.

Münşe'ât Mecmuası

Nasrû 'l-leâlî

Nazmü 'l-Cevâhîr (Le 'âlî-i Mansûra ve Cevâhir-i Manzûme): Hz. Ali'nin 207 hikmetli sözünün birer dörtlük halinde manzum tercümesidir. Eserin başında bulunan mukaddime mahiyetindeki "*Tevhîd*", "*Na't-ı Nebevî*", ve "*Sebeb-i Tellîfi Risâle*" ile sondaki "*Hâtîme-i Kitâb*", "*İ'tizâr-ı Kâyil-i Risâle*" ve "*Hitâb-ı Kâyil bâ-nefs-i Mâyil*" bahisleri mensur, Hz. Ali'nin alfabetik olarak düzenlenen hikmetli sözlerinin tercümelere ise manzumdur.

Rebî'iyye-i Ezhâr: Âşık Çelebi ve Âlî'nin adını zikrettikleri eser, büyük ihtimal *Fusûl-i Erba'a*'nın bir bölümü olmalıdır.

Risâle-i Evsâf-ı İstanbul: Lâtîfi'nin nazım-nesir karışımı olarak dört mevsimin özelliklerini anlattığı eserin çevirisidir. İstanbul'un pek çok semtini, çarşılarını, ibadethanelerini, eğlence mekanlarını kısacası devrin yaşayış ve düşünce hayatını anlatan bir eserdir. Bir mukaddime, altı fasıl ve bir hâtîmeden ibarettir. 930/1524 yılında yazılmışsa da müeelif yeni bir mukaddime ekleyerek eserini 982/1574'te III. Murad'a sunmuştur. Lâtîfi ilk gençlik döneminde yazdığı eserinde kendi iç dünyasına ait bilgilere de yer verir.

Subhatü 'l-Uşşâk (Manzum Yüz Hadis Çevirisi): Sade bir dille yapılan şerhli manzum hadis çevirisidir. Mesnevî tarzında olup bir mukaddime ve bir hâtîmeyi hâvîdir. Girişte eserin kırk hadis içereceği ifade edilmesine rağmen yüz hadis tercümesi

verilmiştir. Yüz hadis birer dörtlükle Türkçe'ye çevrilmiş olup baş tarafta yer alan "tevhid", "na't", "sebeb-i te'lîf" ve "evsâf-ı pâdişâh" ile sondaki "münâcât" ve "tazarruât" bölümleri mesnevi tarzında, hadis tercümeleri ise kıt'alar halindedir.

Târif-nâme-i İstanbul: İstanbul'un pek çok semtini, devrin yaşayış ve düşünce hayatını anlatan bir eserdir. Bir mukaddime, altı fasıl ve bir hâtimedden ibarettir. Nermin Suner Pekin tarafından yeni yazıya çevrilerek Evsâf-ı İstanbul adıyla yayımlanmıştır (İstanbul 1977).

Tezkîretü 'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü 'n-Nüzamâ (Kastamoni-nâme): Lâtîfî'nin başka eserlerinin yanında onun adını günümüze ulaştıran en önemli çalışması *Tezkîretü 'ş-Şu'arâ*'sı olmuştur. Anadolu sahasında türünün ikinci örneği olan bu eser, tezkirecilik târihimizin de en dikkate değer örneklerinden biridir. Tezkire, bir mukaddime, üç fasıl ve hâtimedden ibarettir. Mukaddimedede, bu tür eserlerde gelenek olduğu veçhile şiir ve şâir hakkında görüşler belirtilir. Birinci fasılda, Anadolu'da yetişen şâir şeyhler, ikinci fasılda şâir pâdişâhlar, üçüncü fasılda ise alfabe sırasına göre II. Murâd devrinden 950 (1543) yılına kadar yetişen şâirler yer almaktadır. Lâtîfî'nin kullandığı tertip tarzı bizim tezkireciliğimizde ilk kez bu eserde denenmiş ve artık birkaç örnek dışında Türk tezkireciliği için vazgeçilmez bir usûl olmuştur. Her ne kadar bu sıralayış fikri Âşık Çelebi'nin ise de uygulayan Lâtîfî'dir. Bu yüzden denilebilir ki Lâtîfî Tezkiresi bu türün aşılmamış örneğidir. Nüshaların çok istinsah edilmiş olması da bunun işareti sayılabilir. Tezkire'nin pek çok şâiri hemşehri olarak gösterdiği suçlaması ise Gelibolulu Âlfî'nin tabiriyle "garaz-ı fâhişdir."

1.1.107.2. Kitaplar

Andrews, Walter, *The Tezkere-i Şuara of Latîfî as A Source for The Critical Evaluation of Ottoman Poetry*, The University of Missigan, 1970.

Canım, Rıdvan, *Latîfî, Tezkîretü 'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü 'n-Nüzamâ [İnceleme-Metin]*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000, 973 s.

Cevdet, Ahmed, *Tezkire-i Latîfî, Kastamonulu Latîfî*, İkdam Matbaası, İstanbul 1314, 381 s.

Chabert, Theodor, *Latîfî, oder Biographische Nachrichten von Vorzüglichen Turkischen Dichtern, nebst einer Blumenlese aus ihren Werke*, Zürich 1800.

Çaylak Tefvik, *Fusûl-i Erbaa*, Asır Gazetesi (Tefrika), İstanbul 1870.

Erdoğan, Erol, *Latîfi'nin Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Eserleri*, Ankara 1981, 47 s.

İsen, Mustafa, *Latîfi Tezkiresi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, 531 s.

Ozanoğlu, İhsan, *Kastamonu'nun Yetiştirdiği Meşhur Adamlar Hatipzade Tezkereci Latîfi*, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu, 1959, 8 s.

Özdemir, Hikmet (Haz.), *Latîfi, Subhatü'l-'Uşşâk: Manzum 100 Hadis Çevirisi*, İnsanlığa Hizmet Vakfı, İstanbul 1996, 125 s.

Pekin, Nermin Suner, *Lâtîfi, Evsâf-ı İstanbul*, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1977, 112 s.

Rescher, Oscar, *Latîfi's Tezkere*, Tübingen 1950, 319 s.

....., *Latîfi's Tezkere; turkische Dichterbiographien*, Biblio Verlag, Osnabrück 1979, VI+319 s.

Sevgi, Ahmet, *Latîfi, Sübhatü'l-uşşâk: Manzum 100 Hadis Tercümesi*, Konya 1993, 85 s.

....., *Latîfi'nin İlk Risalesi: Enisü'l-Fusaha ve Evsaf-ı İbrahim Paşa*, Selçuk Üniversitesi, Konya 1986, 87 s.

Tolasa, Harun, Sehî, *Latîfi, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. yy.'da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, Ege Üniversitesi, İzmir 1983, 423 s.

1.1.107.3. Tezler

Alyılmaz, Cengiz, *Latîfi Tezkiresi'nin Sentaks Yönünden İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Efrasiyap Gemalmaz, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1988, 167 s.

Andrews, Walter Guilford, *The Tezkere-i şuâra of Lâtîfi as a source for the critical evaluation of Ottoman poetry*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. James Stewart-Robinson, University of Michigan, 1970, 199 s.

Canım, Rıdvan, *Latîfi: Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzemâ, İnceleme-Metin*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Haluk İpekten, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1991, 902 s.

Gür, Nagihan, *Latîfi'nin Eleştirel Perspektifinden Osmanlı Divan Şiirinin Poetikası [The poetics of the Ottoman divan poetry based on latîfi's critical perspective]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Kalpaklı, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, SBE, Ankara 2009, 143 s.

Karaküçük, Bülent, *Latifi Tezkiresi Üzerinde Bir Sentaks Çalışması [A Syntax research about the tezkire of Latifi]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman Tarikdaroğlu, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, SBE, Kahramanmaraş 1998, 167 s.

Sevgi, Ahmet, *Latifi'nin Kayıp İki Risalesi: Enisü'l-Fusaha ve Evsaf-ı İbrahim Paşa*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ahmet Bican Ercilasun, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1984, 107 s.

....., *Lâtîfî'nin Hayatı ve Eserleri İnceleme-Metin*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdurrahman Güzel, Gazi Üniversitesi, Ankara 1987, 542 s.

Seymen, Emine, *Sehî Beg ve Latîfî Tezkirelerinde İstitrâd [Istitrâd in Sehî Beg and Latîfî Tezkires]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mine Mengi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 2008, 212 s.

Tolasa, Harun, *Sehî, Latîfî, Aşık Çelebi Tezkirelerinde Şâir, Tetkik ve Tenkid*, Doçentlik Tezi, Dan.: ...?, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1976.

1.1.108. Lokmânî Dede (?-925/1519)

1.1.108.1. Eserleri

Menâkıb-ı Mevlânâ: Lokmanî Dede 1504 yılında II. Bayezid adına *Risâle-i Sipehsâlâr* ile *Menâkıbu'l-Ârifin*'i bazı değişikliklerle birlikte kısaltarak ve nazım olarak Türkçe'ye çevirmiş ve eserini İstanbul'da hükümdara sunmuştur. Mevlânâ Celâleddîn'in hayatının anlatıldığı eser 4428 beyit olup aruzun “*Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün*” kalıbıyla kaleme alınmıştır. Eserin yazmaları; Millet Ktp., Ali Emirî Manzum Eserler Kısmı nr. 1319 ve Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi nr. 48'dedir.

1.1.108.2. Kitaplar

Ersoylu, Halil, *Lokmanî Dede, Menâkıb-ı Mevlânâ*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2001, 1428 s.

1.1.108.3. Tezler

Soral, Rahim, *Menâkıb-ı Mevlânâ / ö. 1519 Lokmânî Dede*, Lisans Tezi, Dan.: Amil Çelebioğlu, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Konya 1980, 230 s.

1.1.109. Lutfi Paşa (1488-970/27 Mart 1563-64)

1.1.109.1. Eserleri

Âsâf-nâme: Lutfi Paşa'nın en çok bilinen eseridir. Sadrâzamlara devleti iyi yönetme yollarını gösteren tespitler ve bilgiler ihtiva eder. Siyâsetnâme niteliğinde küçük bir eser olup türünün ilk örneklerinden biridir. Üslûbu sâde ve samimîdir. Lutfi Paşa idârî hayatındaki tecrübelerinden yararlanarak bu eseri kaleme almıştır.

Halâsü 'l-ümme fi ma'rifeti 'l-e'imme: Osmanlı sultanlarının halifeliklerinin meşruiyetiyle ilgilidir. Bir kurum olarak halifelik ele alınmış ve hilâfetin Kureyşliliği meselesi üzerinde durularak bunun "asr-ı saadet'e ait bir hüküm olduğu belirtilmiş, böylece hilafetin diğer gerekli şartlarını haiz olan Osmanlı sultanlarının halifeliklerinin meşru olduğu vurgulanmıştır. Konu ile ilgili en erken Osmanlı kaynağı olması dolayısıyla hâlâ büyük önemi haizdir.¹⁰⁷

Uzun süre kıymeti fark edilmeyen eserin bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde (Revan Köşkü, nr. 644), diğer ikisi -biri Farsça, diğeri Arapça, satır arası Türkçe tercümeli olmak üzere- Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Ayasofya. nr 2876, 2877) kayıtlıdır.

Tevârîh-i Âl-i Osmân: *Lutfi Paşa Târihi* diye de bilinir. Birçok bakımdan aynı adı taşıyan eserlerle ortak özelliklere sahiptir. Ancak müellifinin devletin en güçlü döneminde vezîriâzamlık makamında bulunmuş bir kimse olması ve olayların yanında çeşitli görüşlere yer vermesi esere ayrı bir derinlik kazandırmıştır. Müellif eserin telif sebebinin saraydaki tahsili, bulunduğu devlet hizmetleri ve özellikle Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman devirlerinde katıldığı seferlerde edindiği tecrübeleri kendinden sonrakilere aktarmak olarak izah eder.

Eserde Osmanlı Devletinin kuruluşundan 1554'e kadar geçen olaylar anlatılır. Daha önceki tarih kitaplarının yanı sıra kendi tespit ve gözlemlerine de dayanan eser, özellikle Yavuz ve Kanunî dönemlerine ait bilgiler açısından önemlidir.

1.1.109.2. Kitaplar

Ali Bey, *Tevarih-i Al-i Osman / Lutfi Paşa*, Önsöz: M. Serhan Tayşi, Enderun, İstanbul 1990, 87+456 s.

Ali Emîrî, *Âsâf-nâme*, İstanbul 1908.

¹⁰⁷ "Lutfi Paşa" *Yapıtları ve Yaşamlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, II, 49-50.

Asafname-i Vezir Lutfi Paşa, Berlin 1910, 45 s.

Atik, Kayhan, *Lütfi Paşa ve Tevârîh-i Âl-i Osmân*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara Ankara 2001, 538 s.

Ertekin, A. Levent, *Tire'de Lütüfi Paşa Vakıfları ve Vakfiyesi, Vakfiyenin Bugünkü Dile Çevirisi*, Pozitif Matbaacılık, İzmir 2007, 54 s.

Kütükoğlu, Bekir, *Âsâf-nâme*, İstanbul 1991. (tenkitli neşri)

Kütükoğlu, Mübahat, S., *Lütfi Paşa Asafnamesi: Yeni Bir Metin Tesisi Denemesi*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1991, 48 s.

Parmaksızoğlu, İsmet, *Lutfi Paşa'yla İlgili Yeni Bir Belge*, Ankara 1982, 3 s.

Techundi, Rudolf, *Das Asafname des Lutfi Pascha*, Berlin 1910.(tenkitli neşri)

Uğur, Ahmet, *Lutfi Paşa, Âsâf-nâme*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982, 36 s.

1.1.109.3. Tezler

Akşit, Atıf, *Tarihçi ve Devlet Adamı Olarak Lutfi Paşa Hayatı Eserleri Fikirleri, ...?* Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Uğur, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1993, 59 s.

Atik, Kayhan, *Lütfi Paşa ve Tevarih-i Al-i Osman*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Uğur, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1996, 410 s.

Gelen, Ahmet, *Tevarih-i Ali Osman (353-456 Arasının Transkripsiyonu)*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Ankara 1981, 149 s.

Jahja, Muharem, *Lütfi Paşa'nın Halasü'l-Ümme Fi Ma'rifeti'l-E'imme Risalesi'nin Tahkik, Tahlil ve Tercümesi [Critical edition, evaluation and translation of Lutfi Pasha's Risala Halasu'l-Umme Fi Ma'rifaeti'l-E'Imme]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ziya Yılmaz, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2003, 119 s.

Öten, Aliye, *Lütfi Paşa Tarihi'nde İmar ve İnşa Faaliyetleri [The construction and building activities in the "Lütfi Paşa tarihi"]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. M. Hüsrev Subaşı, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2008, 291 s.

1.1.110. Mahremî (Ahmed, Mahlas: Mahremî, Lakabı: Tatavlı Mahremî, ?-942/ Temmuz 1535)

1.1.110.1. Eserleri

Basit-nâme: Henüz ele geçmeyen bu eser hakkında Âşık Çelebi ve Âlî Mustafa Efendi'nin tezkirelerinde yer alan bilgilerden yola çıkan M. Fuad Köprülü, Mahremî'yi Türkî-i Basît akımının temsilcilerinden biri olarak görmüştür. Eserin konusu ve nazım şekli bilinmemekte, ancak Âşık Çelebi ve Âlî'nin ifadelerinden mesnevî tarzında olduğu tahmin edilmektedir.

Fetih-nâme-i Ungurus: Zagreb Bilimler Akademisi'nde Franz Babinger kitapları arasında (OZJA 411) bulunan bu eser hakkında savaş sırasında yazmaların başka yere taşınması (1992) ve henüz yeni yerlerine konulmaması nedeniyle bilgi edinilemedi. Elde bulunan fotokopi 5 yaprakta, 922/1516 yılında ölen Kürekçibaşı Ahmed Bey için bir mersiye ile bir tarih ve sadece başı olan Fetihname-i Ungurus bulunmasından, eserin manzum olduğu anlaşılıyor.¹⁰⁸

Mecmâu l-Letâyif: Kaynaklarda zikredilmeyen bu eserin bilinen tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Esad Efendi, nr. 1755/11). Mensur-manzum karışık olan eserde Mahremî dost meclislerinde okunması için Acem büyüklerinin latifelerini topladığını belirtir. İki Türkçe, diğerleri Farsça olan seksen dokuz latife başta Sultan Ya'kub, Hâfız, Mevlânâ Selmân, Sultan Hüseyin Baykara, Kâtibî, Câmî, Mevlânâ Tûsî, Şah Mahmûd olmak üzere çeşitli kişiler hakkındadır.¹⁰⁹

Şeh-nâme/Süleyman-nâme: Manzum bir *Şehnâme (Süleymannâme)* yazdı. Nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan Köşkü, nr. 1287'de bulunan bu gazavatnâmede Yavuz Selim'in tahta çıkışından Kanunî Süleyman'ın Bağdat fethine kadar olan (1520-1535) seferlerini anlattı. “*Mefâilün Mefâilün Faülün*” vezninde yazdığı bu eserinde Mahremî, öyle Firdevsî ve Şeyhî gibi, eserini yalan yanlış bilgilerle doldurmadığını, tamamen hakikatleri yansıttığını ileri sürdü. Bu eserde mahallî tasvirlerle geniş yer verdi ve İstanbul'un Eyüp, Galata gibi semtleriyle Rumelihisarı'na kadar olan yerleri tanıttı.¹¹⁰

¹⁰⁸ *Mahremî*, Erişim Tarihi: 14.12.2012, www.ottomanhistorians.com/database/html/mahremi.html.

¹⁰⁹ Hatice Aynur, “Mahremî”, *DİA*, XXVII, 390-91.

¹¹⁰ “Mahremî”, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, VI, 202-03.

Şütür-nâme: Kaynaklarda adı geçmeyen risâlenin tek nüshası Berlin Devlet Kütüphanesi'nde bir mecmua içindedir (nr. 282). Mensur-manzum karışık bir ahlâk kitabı mahiyetindeki eserde bir devenin başından geçen olaylar latifeler halinde anlatılır (Demirel, Şener, "16. Yüzyıl Divan Şairlerinden Tatavlı Mahremî ve Şütür-nâmesi", *Milli Folklor*, s. 65 (2005): 49-66).

Tarabü'l-Mecâlis: Kaynaklarda rastlanmayan eserin İran'daki bir kütüphanede bulunan yazma nüshasının fotokopisi Süleymaniye Kütüphanesi'nde mevcuttur (fotokopi, nr. 357). Mensur-manzum karışık olan eser, Hüseyin b. Hasan el-Hüseynî'nin (ö. 718/1318) *Tarabü'l-mecâlis* adlı öğüt kitabının çevirisidir. Kitapta kuşlar ve vahşi hayvanların başından geçenler anlatılır.

1.1.110.2. Kitaplar

Aynur, Hatice, "*Tatavlı Mahremî's Shehnâme and The Kızılbaş*", *Syncretismes et hérésies dans l'Orient seldjoukide et ottoman (XIVe-XVIIIe Siècles): Actes du Colloque du Collège de France, Octobre 2001*, Editör: Gilles Veinstein, Peeters, Paris 2005, s. 237-48. (Dil: İngilizce)

1.1.110.3. Tezler

Aynur, Hatice, *Mahremî ve Şeh-nâmesi I. Kısım Yavuz Sultan Selim Dönemi: İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin (2 Cilt)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Kemal Yavuz, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1993, 425 s.

1.1.111. Makâlî (Mehmed [Çelebi], Unvanı: Hamamcı-zâde, ?-992/1584)

1.1.111.1. Eserleri

Pendnâme: Attâr'ın meşhur Farsça ve manzum *Pend-nâme*'sinin Şehzâde Bayezid için yapılan tercümesidir. Türk Dil Kurumu, El Yazmaları, Arapça, nr. 265 numarada kayıtlı *Pendnâme*'nin bu Makâlî'ye ait olması muhtemeldir.

1.1.111.2. Tezler

Oba, Mustafa, *Makali ve Pend-name'sinin Transkripsiyonu*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara 1972, 122 s.

1.1.112. Manisalı Câmî'î (?-1546'dan önce)

1.1.112.1. Eserleri

Manisa Şehrengîzi: Eserin bilinen tek nüshası Millet Ktp., Alt Emiri Bölümü, Manzum nr. 685'de kayıtlı bir şiir mecmuasının 197a-197b varaklarında yer almaktadır. Şehrengîz'in en önemli özelliği beş mısralık bentlerle yazılmasıdır. Aruzun “Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün” vezniyle kaleme alınmıştır. Kısa bir eser olmasına rağmen, Manisa hakkında yazılan ilk şehrengîz olması ve beş mısradan oluşan bentlerle yazılmış olan ikinci şehrengîz olması yönünden dikkati çekmektedir.

Vâmık u Azrâ Mesnevîsi (Muhabbet-nâme): Süleymaniye Ktp., Fatih nu. 4142'de bir yazması vardır. Tahir Bey Hekimoğlu Kütüphanesi'nde gördüğü *Mahzenü'l-Esrâr* adlı bir eserinden daha bahsetmektedir.¹¹¹ İlk olarak Lâtîf'nin bahsettiği klâsik bir aşk hikâyesi olan mesnevî, Kanunî Sultan Süleyman'ın veziri Sinan Paşa adına yazılmıştır.

1.1.112.2. Kitaplar

Harmancı, M. Esat (Haz.), *Manisalı Câmî'î, Muhabbet-nâme (Vâmık u 'Azrâ)*, Kültür Bakanlığı, Ankara 2010, 333 s.

1.1.112.3. Tezler

Altunbay, Rüştü, *Cami'î ve Vâmık u Azrası*, Dan.: Fuad Köprülü, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Birinci Disiplin İlk Travayı, İstanbul 1937, 51 s.

Ece, Selami, *Manisalı Cami'î'nin Vamık u Azra Mesnevîsi [The Vamık u Azra Mesnevi of Camii from Manisa]*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Metin Akkuş, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2002, 884 s.

Harmancı, M. Esat, *Manisalı Cami'î Muhabbet-Name (Vamık u 'Azra) İnceleme-Metin-Nesre Çeviri (2. cilt)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Orhan Bilgin, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2003, 896 s.

Nuran İşcan, *Cami'î: Vâmık u Azra*, Lisans Tezi, Dan.: Ali Nihat Tarlan, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul 1970, 412 s.

¹¹¹ “Câmî'î”, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, II, 384.

1.1.113. Matrakçı Nasûh (Nasûh-i Salâhî, Unvanı: Matrakî, Silâhî, Silâhşor, ?-16 Ramazan 971/28 Nisan 1564)

1.1.113.1. Eserleri

Cemâlü 'l-küttâb ve Kemâlü 'l-hüссâb: Matrakçı ilk eseri *Cemâlü 'l-küttâb ve Kemâlü 'l-hüссâb*'ı 923'te (1517) kaleme alarak Yavuz Sultan Selim'e ithaf etti (Süleymaniye Ktp., Kemankeş, nr. 363; İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 2719). Eser iki kısımdan oluşur: Birinci kısımda tamamen divan muhasipleri gözetilerek, rakamlar, pozitif tamsayılar ile pozitif rasyonel sayılar için temel klasik aritmetik işlemleri izah edilmiştir. Mukaddimedede “mesâil-i müteferrika”ya ayrıldığı söylenen ikinci kısım nüshalarda mevcut değildir.

Ken 'aniyye fî ilmi 'l-Hisâb: Kâtip Çelebi (*Keşfü 'z-Zünûn*, II, 1520) ve onu takip edenler (*Osmanlı Müellifleri*, III, 305) Sultan Selim Han nâmına *Ken 'aniyye fî ilmi 'l-Hisâb* adında bir eser daha yazdığını ileri sürerlerse de bu doğru değildir.

Mecma'ü 't-tevârîh (Tuhfetü 'l-Mülûk): Taberî tarihinin bir bölümünün 1520'de yapılmış çevirisi olup iki yazması Viyana National Bibliothek, Cod. Mixt. nr. 999 ve 1187'dedir. Bu eserin üç ciltlik yeni bir versiyonu *Câmi 'ü't-Tevârih* adıyla British Museum Or. 12879'dadır.¹¹²

Mecmû-i Menâzil: Sanatçının yapmış olduğu ilk tasvirleri, Kanunî'nin İran Seferi'ni anlatan bu eserde yer alır. 1537 tarihli olan bu kitap, 1533-1535 yıllarındaki ilk İran Seferi'nin durak yerlerini, hâdiselerini anlatır. *Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn Sultân Süleymân Hân* adıyla tanınmıştır. Kanunî'nin bu sererine katılmış olan sanatçı bu eserinde İstanbul'dan Tebriz üzerinden Bağdat'a ve Bağdat'tan yine Tebriz üzerinden İstanbul'a kadar olan menzillerin resimlerini tasvir ederek isimlerini vermiştir. Bu minyatürler cami, mescit, türbe, saray gibi önemli yapılarıyla kentleri tasvir etmelerinden ötürü, Türk mimarlık tarihi açısından belgesel değer taşırlar. Ancak minyatürlerdeki kale, köprü, kaya, bitki ve hayvan gibi öğeler belirli kalıplara göre resmedilmiştir. Sanat tarihi araştırmacılarınca, bu tasvirler ifadeci keyfi perspektifle tasvir edilen konunun en karakteristik yönlerini vurgulayan, aşırıya kaçmayan, mizahi ayrıntılara sahip resimler olarak değerlendirilmiştir.

¹¹² “Matrikçı Nasuh”, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, VI, 229-30.

Süleymân-nâme: Daha önce yazmış olduğu *Mecmû-i Menâzil* adlı eserin metniyle karşılaştırılarak Kanunî'nin tahta çıkışından 1537'ye değin olayları veren anonim eserin metninin *Süleymân-nâme* 'nin ilk bölümü olduğu belirlenmiştir. Bu eserin ikinci bölümü ise sanatçının kendi hattıyla yazarak 16 Kasım 1538'de tamamladığı *Fetih-nâme-i Karaboğdan*'dır. Topkapı Sarayı koleksiyonunda korunan *Târîh-i Feth-i Sikloş ve Estergon ve İstunibelgrad* adlı yazmanın da onun *Süleymân-nâme* adlı eserinin 1542-43 yılları olaylarını ele alan bölümü olduğu ortaya konmuştur. Nasuh bu eserini Kanunî'nin Macaristan seferi sırasında uğradığı menzilleri ve Akdeniz'deki Nis, Tulon ve Marsilya limanlarında, Barbaros Hayreddin Paşa komutasındaki Osmanlı donanmasını tasvir eden 32 minyatürüyle bezemiştir.

Târîh-i Sultân Bâyezîd ve Sultan Selîm: Bunların dışında, sanatçının *Mecmû-i Menâzil* adlı eserinin Osmanlı tarihine ait son bölümünden sadece II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim dönemleri üzerinde duran anonim bir yazma (Londra British Museum Add. no. 23586) daha tespit edilmiştir. Bu yazmanın yardımıyla sanatçıya ait olduğu belirlenmiş olan minyatürlü bir diğer eseri ise *Târîh-i Sultân Bâyezîd* adını taşır. Yavuz Sultan Selim'in tahta çıkışından ölümüne kadar olan olayları anlatan ikinci bir resimli eserinde de yine Tebriz seferiyle ilgili olarak, konaklanan menzillerdeki kent tasvirleri bulunur.

Târîhü 'r-rüsûl ve 'l-mülûk: Kanunî tahta geçtikten sonra, İslam tarihinin en önemli kaynaklarından birisi sayılan Taberî'nin *Târîhü 'r-rüsûl ve 'l-mülûk*'unu Arapçadan Türkçeye çevirmiştir. Çevirisi sırasında, bu eseri temel alarak, esas metnin kaldığı yerden devam etmiş ve 1551'e kadar gelen genel bir tarih yazmıştır. Bu eserin ilk cildine ait iki yazma Viyana Milli Kütüphanesi'nde, ikinci cildi Paris Milli Kütüphanesi'nde (no. 50), üçüncü cildi Fatih Kütüphanesi'ndedir (no. 4278).¹¹³

Tuhfetü 'l-guzât: Kanunî Sultan Süleyman'ın şehzadelerinin sünnet düğünlerinin yapıldığı 936 (1530) yılında yazılmıştır. Silâhşorlukla ilgilidir. Fasıllar halinde okçuluk, kılıç, kalkan, topuz ve at talimi gibi konular ele alınmıştır. Bizzat Matrakçı Nasuh tarafından yapılmış kroki ve resimleri de içinde barındırmaktadır. Eserin bilinen tek nüshası (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, no. 2206) 1532 tarihlidir.

Umdetü 'l-hisâb: İkinci eseri *Umdetü 'l-hisâb* adını taşır ve *Cemâlü 'l-küttâb ve Kemâlü 'l-hüssâb*'in genişletilmiş şeklidir. 1533'te yazılmıştır. Matrakçı'nın bu eseri

¹¹³ "Nasuh (Matrikçı)" *Yapıtları ve Yaşamlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, II, 350-51.

Atmacaoğlu'nun eserinden sonra en çok nüshası zamanımıza gelen, ilk dönem Osmanlı muhasebe matematiğine ilişkin ikinci metindir denilebilir (Nuruosmaniye Ktp., no. 2984).

1.1.113.2. Kitaplar

Cezayirlioğlu, Haldun, *Nasuh Matrakçı Minyatürlerinde XVI. Yüzyıl Osmanlı Seferleri* [XVI century Ottoman expeditions: in the miniatures of Nasuh Matrakçı], Çeviri: Elif Ocak Oygur, Deniz Galip Oygur, Milsoft, Ankara 2007, 223 s.

Hakkı, Arıs – Demirkol, Mehmet, *Beyan-ı menazil-i sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han: The stages of Suleiman the magnificent's Iraq campaign / Nasuhüs-Silahi (Matrikçı)*, Mönch Türkiye Yayıncılık, Ankara 2000, 127 s.

Taney, Daminique Halbout du, *Istanbul vu par Matrakçı: et les miniaturistes du XVI. siecle / Nasuh Matrakçı*, Dost Yayınları, İstanbul 1993, 112 s.

Tarih-i Feth-i Şikloş ve Estergon ve Estolnibelgrad Tarih-i Sultan Bayezid [History of the Conquest of Sıklös and Esztegom and Szekesfehervar: The History of Sultan Bayezid / Nasuhü's Silahi Matrakçı], Mönch Yayıncılık, Ankara 2001, 71 s.

Uğurlu, Nurer, *Anadolu'nun Türküsü / Desenler: Nasühü's-Silâhî (Matrâkçı)*, Ok Yayınları, İstanbul 1984, 41 s.

Yurdaydın, Hüseyin G., *Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn Sultân Süleymân Hân*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1976, 307 s.

1.1.113.3. Tezler

Çağlayan, Nilgün, *16. Yüzyıl Osmanlı Dönemi Minyatür Sanatı ve Kanuni Dönemi Minyatür Sanatçısı Matrakçı Nasuh*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Şerife Özüdoğru, Anadolu Üniversitesi, SBE, Eskişehir 1995, 86 s.

Çukuryurt, Sinan, *Matrakçı Nasuh'un Süleymannamesi (1a-95b) (Transkripsiyon ve Değerlendirme)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Muzaffer Doğan, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2003, 104 s.

Düzgün, Ali, *XVI. Yüzyıl Minyatür Ustalarından Matrakçı Nasuh'un Minyatürlerinde Manzara Anlayışı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Beyhan Karamağaralı, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1990, 88 s.

Erkan, Davut, *Matrâkçı Nasûh'un Süleymân-nâmesi (1520-1537) [Matrikçı Nasuh's Süleymanname (1520-1537)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa

Çetin Varlık, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul 2005, 270 s.

Toklucu, Ahmet, *Matrakçı Nasuh'un Süleymannâmesi (Beşinci Bölüm/Arkeoloji Müzeleri KTP. nr. 379, vr. 96a-185b) (Değerlendirme ve Transkripsiyon)* [Matrakçı Nasuh's Suleymannâme (chapter fifth/Archeology Museums lib. nr. 379, pg. 96a-185b) (evaluation and transcription)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Muzaffer Doğan, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2010, 330 s.

Ünver, Erdem, *Matrakçı Nasuh'un Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn'de Doğaya Bakış Tarzı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: ...?, Gazi Üniversitesi, SBE, Resim Anasanat Dalı, Ankara 1992, 181 s.

1.1.114. Meâlî (Mehmed, Lakabı: Köse Mehmed/Yarhisariôğlu/Köse Meâlî, 895/1490'dan önce- 943/1535-36)

1.1.114.1. Eserleri

Dîvân: Kaynakların eskiden beri kayıp olduğundan söz ettiği mürettep dîvân günümüze ulaşmamıştır. Fakat eksik bir nüshası ile (Süleymaniye Ktp., İzmir, nr. 552) mecmualar taranarak derlenen diğer şiirleri Edith Ambros tarafından yayımlanmıştır (Berlin 1982). Eser bir kaside, bir Arapça kıt'a, beş tarih, sekiz murabba, bir destan, 270 gazel, otuz altı Türkçe kıt'a ve altmış bir müfreden oluşmaktadır.

Hırre-nâme(Kedi Mersiyesi): Şairin kedisinin ölümü üzerine kaleme aldığı meşhur olmuş manzumelerindendir. Kaynaklarda adı geçmesine rağmen günümüzde bulunamamıştır.

1.1.114.2. Kitaplar

Ambros, Edith, *Candid Penstrokes: The Lyrics of Me 'âlî, an Ottoman Poet of the 16 th. Century*, Berlin 1982, 520 s.

Tarlan, Ali Nihad, *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri: Ulvî-Me'âlî-Nihânî-Feyzî-Kâtibî*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1948, 95 s.

1.1.115. Mehmed bin Sinâüddîn Yûsuf (?-989/1581)

1.1.115.1. Eserleri

Menâkıbu 'l-ulemâ: Yazılışını müteakip büyük bir ilgiyle karşılanan *Şakaiku 'n-nu 'mâniyye*, müellifinin izniyle Muhtesib-zâde Mehmed Hâkî tarafından *Hadâiku 'r-reyhân*; Derviş Ahmed Efendi tarafından *ed-Devhatü 'l-irfâniyye fî-Ravzati 'l-Osmâniyye* ve Mehmed bin Sinâüddîn Yûsuf tarafından *Menâkıbu 'l-ulemâ* adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir.¹¹⁴

1.1.116. Mehmed Hâkî (Muhtesib-zâde, Belgratlı Mehmed Hâkî, ?-975/1567)

1.1.116.1. Eserleri

Hadâiku 'r-reyhân: Hâkî eseri (*Şakaiku 'n-nu 'mâniyye*) kısaltarak önce H. 968 = M. 1560'da Türkçeye çevirmiş, sonradan bu çeviriyi olgunlaştırarak H. 972 = M. 1564'de yeniden kaleme almıştır. Bundan ötürü eldeki nüshalar değişiktir.¹¹⁵

1.1.116.2. Kitaplar

Muhtesibzâde Ahmed Hakî, *Terceme-i Şakâik (Hadâiku 'r-Reyhân fî Tercemeti Şakâyıkı 'n-Nu 'mân)*, İstanbul Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2220, 1b-2a.

1.1.117. Merâhî

1.1.117.1. Eserleri

Fetih-nâme-i Sefer-i Sigetvar: Merâhî bu eserini mesnevi tarzında yazmıştır. Eserin kıymeti, Kanunî Sultan Süleyman'ın Macaristan'a gerçekleştirdiği seferi ve 1566'da Zigetvar'a yaptığı hücumu tasvir etmesinden ileri gelmektedir. Yegâne yazma nüshası Viyana Milli Kütüphanesinde (Nat. Bib.) 1002 numarada kayıtlıdır.

1.1.118. Merdümî (Abdüsselâm b. Ali Merdümî, Lakabı: Defterdar Ali Çelebizâde, Mahlas: Merdümî, ?-1563)

1.1.118.1. Eserleri

Tuhfetü 'l-İslâm: Kanunî devri kadı şairlerinden olan Merdümî'nin manzum kırk ayet ve kırk hadis tercümesinden meydana gelen eseridir (Sevgi, Ahmet, "Merdümî

¹¹⁴ Şentürk – Kartal, s. 317.

¹¹⁵ Levend, s. 354.

ve Tuhfetü'l-islâm'ı", *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Konya 1991, s. 6).

1.1.118.2. Kitaplar

Sevgi, Ahmet, *Merdümî: Tuhfetü'l-islâm (Manzum Kırk Âyet ve Kırk Hadis Tercümesi)*, Selçuk Üniversitesi, Konya 1993, 78 s.

1.1.119. Meylî (Bayramzâde Zekeriya [Efendi], Mahlas: Meylî, 920/1514-1001/12 Temmuz 1593)

1.1.119.1. Eserleri

Dîvân

Hâşiye ale 'd-Dürer

Hâşiye-i Sadrü 'ş-Şerî'a

Şerh-i Hidâye

Şerh-i Mevâkıf

Şerhü 'l-Miftâh ve Şerhü 'l-Mevâkıf'a Ta'likât

Talika ale 'l-Beyzavî

Tefsir-i Fatihâ

1.1.120. Mihr Yahyâ

1.1.120.1. Eserleri

Mihr ü Müşterî Mesnevîsi

1.1.121. Molla Mâşî-zâde Fikrî Dervîş (Mehmed Fikrî [Çelebi], ?-982/1574)

1.1.121.1. Eserleri

Behram ü Zühre

Dîvân

Ebkâr-ı Efkâr: Şairin Edirne ve İstanbul'da yaşadığı bir aşk hikayesini anlattığı 1504 beyit ve 5 bendlik bir murabbadan oluşan eseridir (Özyıldırım, Ali Emre, "Ebkâr-I Efkâr: Fikrî Çelebi'nin Aşk Konulu Hasbihali", *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: Tunca Kortantamer Özel Sayısı 2*, s. 4 (2007): 685-703).

Hurşid ü Mihr

Kıssa-i Firuz Şah Tercümesi

Mihr ü Nâhid: Mehmed Assar'ın *Mihr ü Müşteri*'sinin çevirisidir. Bu tercümenin bir nüshasının Millet Kütüphanesi Ali Emîrî 774 numarada kayıtlı olduğu söyleniyorsa da bu nüsha henüz ele geçmemiştir.

Risâle-i Maârif

Şehrengiz-i İstanbul

Şükûfezâr

1.1.122. Mostarlı Hasan Ziyâî (Hasan Zîyâ'î, Mahlas: Ziyâ'î, ?-992/1584)

1.1.122.1. Eserleri

Divân: Hasan Ziyâ'î'nin H. 992'de Mostar'da tamamladığı mürettep bir divanı mevcuttur. Bugüne kadar sadece tek nüshası bulunabilen eser Edirne Selimiye Kütüphanesi Elyazmaları bölümünde 2127 numarada kayıtlıdır. Müstensihî belli olmayan bu nüsha, talik yazıyla yazılmış, 21x12 cm. ebadında ve 110 varaktır. Sırtı meşin üzeri kağıt kaplıdır. Eser, inceleme ve metin olarak yayınlanmıştır. Divanda 12 kaside (1'i Farsça), 1 terkîb-bend, 1 tercî-bend, 1 muaşşer, 1 müseddes, 4 muhammes, 10 gazel (14'ü Farsça), 14 tarih (1'i Arapça), 12 muamma, 57 kıt'a (1'i Farsça), 29 müfred ve matla' bulunmaktadır.¹¹⁶

Kıssa-i Şeyh Abdürrezzâk (Şeyh-i San'ân): Şeyh-i San'ân hikâyesinin ele alındığı bu mesnevinin biri Londra'da, ikisi İstanbul'da olmak üzere üç nüshası bilinmektedir. 1725 beyit olan eser "*Feilâtün Feilâtün Feilün*" vezniyle yazılmıştır. Ziyâî, bu eserinde rüyasında gördüğü bir Hristiyan güzeline âşık olup dinini terk eden, birçok maceradan sonra esas olanın Allah aşkı olduğunu anlayıp tövbe eden Şeyh Abdürrezzâk'ın hikâyesini anlatır. Mesnevînin sonunda eserin tamamlanışına H. 991 tarihi düşürülmüştür. Sade bir dille yazılan eserde atasözü ve deyimlere de fazlasıyla yer verilmiştir.

Varka vü Gülşâh: Ziyâ'î'nin bugüne kadar bulunamamış olan bu eseri yazdığını Kıssa-i Şeyh Abdürrezzâk Mesnevisinde yer alan bir beyitten anlıyoruz. Şair Şeyh-i San'ân'ın hikâyesini yazma sebebini anlatırken bütün güzel hikâyelerin daha önce yazıldığını "Varka vü Gülşâh"ı da kendisinin kaleme aldığını dile getirir.¹¹⁷

¹¹⁶ Mostarlı Ziyâ'î Şeyh-i San'ân Mesnevisi, Erişim Tarihi: 27.12.2012, www.ekitap.kulturturizm.gov.tr.

¹¹⁷ Mostarlı Ziyâ'î Şeyh-i San'ân Mesnevisi, Erişim Tarihi: 27.12.2012, www.ekitap.kulturturizm.gov.tr.

1.1.122.2. Kitaplar

Gürgendereli, Müberra, *Hasan Ziyâ 'î, Hayatı–Eserleri–Sanatı ve Divanı (İnceleme-Metin)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, 395 s.

....., *Mostarlı Hasan Ziyâ 'î: Şeyh-i San'ân Mesnevisi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2007, 231 s.

Kanar, Mehmet, *San'an Şeyhi / Hasan Ziyâ 'î; Ferîdeddin Attar*, Say Yayınları, İstanbul 2012, 85 s.

1.1.122.3. Tezler

Gürgendereli, Müberra, *Hasan Ziya 'i Hayatı, Edebi Şahsiyeti, Divan Metninin Tesbiti ve İncelenmesi [The Life, literal personage and the transcription and interpretation of Hasan Ziyai's divan texts]*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Süreyya Beyzadeoğlu, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 1999, 612 s.

1.1.123. Muhammed Sâlih (1465-941/1538-39)

1.1.123.1. Eserleri

Şeybânî-nâme: Tarihî bir cenknâme özelliği taşıyan *Şeybanînâme*'ye şiirle yazılmış tarihi bir roman da denebilir. Eser, mesnevî tarzında yazılmış, 8880 mısra ve 76 bölümden oluşur. Beş-altı yıllık bir tarihi, gerçekçi olarak yansıtır. Baş kahramanı Şeybanî Han olup konunun esasını Timurlular ve Şeybaniler sülalesi arasındaki savaşlar ve olaylar oluşturur. Eserin Muhammed Salih'in sağlığında, 1500 yılında, Kasım katip tarafından yazılan nüshası şu anda Viyana'da korunmaktadır.

1.1.123.2. Kitaplar

Kocasavaş, Yıldız (Haz.), *Muhammed Sâlih: Şeybani-nâme (Giriş-Tıpkıbasım, Metin, Tercüme)*, Çantay Yayınları, İstanbul 2003.

Samoyloviç, A., *Şeybani-name: persidskiy unicum biblioteki şivinskogo hana*, Tipografiya İmperatorskoy Akademii Nauk, S. Peterburg, 13 s.

Şadiyev, Ergaş (Haz.), *Şeybanînâme*, G. Gulam Neşriyatı, Taşkent 1989.

1.1.123.3. Tezler

Canku Erentepeli, Ayşegül, *Muhammed Sâlih: Şeybanînâme: (696-1386), Metin-İndex*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Kemal Eraslan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1988, 456 s.

Yengin, Işık Emel, *Muhammed Sâlih, Şeybânînâme (182b-217b): Tenkitli Metin-Tercüme-Sözlük-İndeks*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Gülden Sağol, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2000, 187 s.

Yeniay, Turgut, *Muhammed Salih Şeybani-name (138b-182b) Tenkidli Metin-Tercüme-İndeks*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Gülden Sağol, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2000, 171 s.

Yılmaz, Sevgi, *Muhammed Sâlih: Şeybânînâme: (1b-696), Metin-İndeks*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Kemal Eraslan, İstanbul Üniversitesi, SBE, 412 s.

1.1.124. Muhyî (Fenarî-zâde Muhyiddin Mehmed [Çelebi], 883/1478'den sonra-26 Zilkade 954/7 Ocak 1547-48)

1.1.124.1. Eserleri

Dîvân: Tek nüshası Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 772'dedir.

Risâle fi Cevâzi'l-Mesh ale'l-Huffeyn: Kanunî'nin isteği üzerine mest üzerine mesh yapılabileceğini yazdığı bu risalenin iki nüshası Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi, nr. 459/31, Lâleli nr. 3710/10-11'dedir.

Selîm-nâme: İznikî Ali'nin eserine dayanan *Selim-nâme*'de Çaldıran Savaşı farklı şekilde anlatılmaktadır. Muhyî, eserinde Yavuz Sultan Selim'in emriyle Çaldıran şehitleri için büyük bir kabir yapılıp üzerine bir direk dikildiğinden söz etmektedir ki bu günümüz şehit âbidelerini çağrıştırmaktadır. Bu savaşta şehit olan Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa ile Malkoçoğlu Tur Ali Bey hakkında verilen bilgiler de önemlidir. Eserin bir nüshası Konya'da İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi'nde kayıtlıdır.

1.1.124.2. Tezler

Arslan, Mustafa, *Muhyi, Hayati, Edebi Kişiliği ve Divanı [Muhyi is life literarry personege and his divan]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Mermer, Ankara Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara 2007, 764 s.

1.1.125. Muhyî-i Gülşenî (Muhammed, Lakabı: Derviş Muhyî/Acem Fethioğlu, Mahlas: Muhyî, 935/1528-1017/1608'den sonra)

1.1.125.1. Eserleri

Ahlâk-ı Kerîm: *İcmâl-i ahlâk* adını da taşıyan bu eseri kendisinin ahlâka dair *Ahlâk-ı Kebîr*'inin özetidir (1594). Muhyî aynı esirden daha önce oğullan için bir seçme yaparak 1585'te *Ahlâk-ı Kirâm* 'ı meydana getirdi (Nuruosmaniye Ktp., nr. 2261).

Ahlâk-ı Kirâm: Adı ebced hesabıyla yazıldığı tarihi (993/1585) gösteren eserin Hidiviyye Kütüphanesi'ndeki mecmuanın dışında iki nüshası daha bulunmaktadır. (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 3496).

Arûz-ı Kebîr

Aynî Yahyâ Efendi'nin Rum'daki Askerliği

Aynü 'l-hayât Şerhi

Bünyâd-ı Şi'r-i Ârif (Risâle-i Kâfiye): Mısır kadısı Bâkî Efendi'nin isteğiyle yazılan eserde kafiyeyle ilgili ayrıntılı bilgi verir. Kendi şiirlerini örneklendirerek hazırladığı metin 10 bölümden oluşur. Eserin yazımına 988/1580'de başlamış, 1596'da tamamlamıştır.

Dîvân: Farsça, Türkçe gazelleri Tahir Bey, bu eserde bulunması gerekli *Mukataât*, *Rubaiyât* ve *Kasâyid*'i ayrı kitaplar olarak gösterdi.¹¹⁸ İçerisinde sadece gazeller yer almakta olup klâsik bir dîvânı oluşturan diğer bölümler mecmuanın farklı yerlerinde bulunmaktadır. Bunlar bir araya getirildiğinde üç dilde (Farsça, Arapça, Türkçe) şiir söyleyen Muhyî'nin şiirlerinin hacimli bir dîvân teşkil edecek kadar çok olduğu görülür.

Füyûzü 'l-velî

Gazâlenâme: Mensur ve manzum iki ayrı metinde, Mısır'a yaptıkları baskınlarla tanınan Gazale Arapları'nın Hafız Ahmed Paşa tarafından bertaraf edilmesini konu alır.

Gül-i Sad Berg: Manzum yüz hadis şerhidir (Beyazıt Devlet Ktp., nr. 1231/1, 1234).

Hakka 'l-yakîn

Hedyü 'l-Harameyn: Muhyiddin Larî'nin *Fütûhü 'l-Harameyn* adlı Farsça eserinin Türkçeye serbest ve genişletilmiş çevirisidir. 6940 beyitten oluşur.

¹¹⁸ "Muhyî" *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, VI, 419-20.

Hikâyetü 'l-âşıkîn***Hurûf-ı Âliyât***

Hüsn ü Dil: İranlı şair Fettahî Nişaburî'nin (ö. 1848-49) aynı adlı eserinin Türkçe'ye serbest çevirisiyle aktarımıdır.

İcâd-ı Esmâ-yı Hüviyyet***İhsân-nâme******İttihâd-ı Esmâ be-Hüviyyet-i Musemmâ******Kalb-i hakikatü 'l-hakâyık (Elfiye-i Muhyzâde)***

Kitâb-ı Hakku 'l-Yakîn: Abdullah b. Mübarek'in Hak ilminin nasıl elde edileceğine dair soru ve cevapları ve konuyla ilgili hadis, hikâyelerin yer aldığı Farsça eserdir.

Kitâb-ı Me'âb: Bilginin mutasavvıflar, felsefeciler ve şeriat bilginlerince tanımının yapıldığı Farsça bir eserdir.

Lugaz ve Murabbaât

Lügat ve Kavâid-i Bâleybelen: Muhyî Türkler, Araplar ve Farslar için Bâlibîlen adını verdiği yapma bir dil icat etmiştir. Eser bu dilin kurallarını anlatan sekiz bölümden müteşekkildir. Muhyî Efendi, lügatini *Lisan-ı Muhyî ve Bâleybilen* adını verdiği dili, oğulları Muhammed, Mustafa, Ahmed ve Hasan Ali'nin kolay öğrenmesi için yazdığını belirtir.

Masâdir-ı Elsine-i Erbaa: Muhyî-i Gülşenî'nin meydana getirdiği Bâlibîlen adlı yeni dilin Türkçe, Arapça ve Farsça karşılıklarıyla verdiği sözlüğüdür. 392 Farsça master ilk harflerinin ünlü değerlerine göre alfabetik bir düzenle Türkçe, Arapça ve Bâleybilen dilinde karşılıkları yer alır.

Menâkıb-i İbrâhîm-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi: Şeyhi Ahmed Hayâlî'nin isteğiyle kaleme alınan eserde başta İbrahim Gülşenî olmak üzere Halvetî ve Nakşibendî tarikatlarının önde gelen isimlerinin menkıbeleri anlatılır. Kitap salt tasavvuf tarihi açısından değil, aynı zamanda Akkoyunlu ve Karakoyunlular, Memlükler elinde son yıllarını yaşayan Mısır, İstanbul ile Mısır'da gelişen mistik kültür ve müellifinin biyografisiyle ilgili önemli bilgiler içermesi bakımından da önem taşır. Muhyî, döneminin siyasi ve dini yapısını birinci el kaynaklara ve kendi müşahedelerine dayanarak anlatır. 1599'da yazımına başlanan eser 1604'te tamamlanır. Muhtasar nüshaları da bulunan eserin dili sade Türkçedir. Gülşenîlik tarihi için temel kaynak

durumunda olan eserin tenkitli metni Tahsin Yazıcı tarafından Arap harfleriyle yayımlandı (1982).¹¹⁹

Meşâhidü 'l-Vücûd, Mevâcidü 'ş-Şuhûd, Hakâiku 'l-Hikem: Muhyî-i Gülşenî'nin günümüze ulaşmayan eserlerinden birkaçıdır.

Mevlevî

Muhtasar İlm-i Mevcûdât: Rübai ve müstezad tarzında Farsça ve Türkçe şiirleri içerir.

Mukattaat

Nefhât-ı Mesîh-i Anberî: Eserde risâlenin adını *Anberî* olarak kaydeden müellif, üç bölüme (nefha) ayırdığı risâlesinde sırasıyla amberin kaynağını, çeşitlerini ve tıpta kullanımını anlatır. Anber konusunu inceleyen az sayıda kaynak eserden biri olması itibarıyla önemlidir. Muhyî Efendi, aynı konuya *Meşâhidü 'l-vücûd* ve *Mevâcidü 'ş-şühûd* adlı eserinde de temas ettiğini belirtir.

Nefhatü 'l-esrâr (Nefhâtü 'l-esrâr): Muhyî Efendi bu mesnevîsinde esas itibarıyla kendisinin tasavvuftaki manevî yolculuğunu anlatmakla birlikte biyografisine ait geniş bilgiler vermiştir. 997'de (1589) kaleme alınan bu manzum eser 2552 beyitten oluşur. Hocası Cemâleddîn-i Hazrecî'den, kadı nâibliğinden, tarikata intisâbından, şeyhinden, devlet ricâlinden ve seyrü sülûk döneminden bahseder.

Reşehât-ı Muhyî: Fahreddîn-i Safî'nin Ubeydullah-ı Ahrâr ve Nakşibendî silsilesine mensup diğer şeyhlerin biyografilerine dair *Reşehât* adlı eserinin özetlenip aynı zamanda ilâvelerle genişletilmiş tercümesidir. Tercümeden ziyade bir telif niteliği taşıyan *Reşehât-ı Muhyî*'nin 977 (1569-70) tarihli müellif hattı tek yazma nüshası Yapı ve Kredi Bankası Sermet Çifter Kütüphanesi'ndedir (nr. 302). Muhyî'nin *Menâkıb*'da zikrettiği (s 31), günümüze ulaşmayan eserleri arasında olduğu söylenen *Zencîr-i Zeheb (Menâkıb*, neşredenin girişi, s. XXIV) *Reşehât-ı Muhyî*'nin diğer adıdır.¹²⁰

Risâle fî esmâillâhi 'l-hüsnâ

Risâle fî Havâss-ı Anber (Anberîyye Risâlesi)

Risâle fî 'l-Akâid

Risâle-i Beyne 'l-İşâneyn

Risâle-i Şemsiye: Mürşit ve mürit konusunu ele alan bir eserdir.

Risâle-i Vahdet

¹¹⁹ "Muhyî-i Gülşenî", *Yapıtları ve Yaşamlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, II, 229-30.

¹²⁰ Tahsin Yazıcı, "Muhyî-i Gülşenî", *DİA*, XXXI, 79-81.

Risâle-i Vâkıa

Saka-i Kitâb

Silsiletü 'l-Aşk

Simsimiyetü 'l-musavver

Sîret-i Murâd-ı Cihân: 974 / 1567-1568 yılında yazılıp Sultan III. Murad'a sunulmuştur. Akaid ve ahlâk konularını içeren bir eserdir. Ele alınan konular ayet, hadis ve atasözleri ile desteklenmiştir. Peygamlerin, din bilginlerinin, mutasavvıf ve filozofların düşüncelerine de yer verilmiştir.

Sûret-i Arz-ı Hâlât

Şerh-i Hadîs-i Cibrîl

Şerh-i Hadîs-i Erbaîn: Şeyh Zekiyyüddin Ebu Muhammed Abdülazîm'in topladığı kırk hadisin Türkçe çeviri ve açıklamasıdır.

Şerh-i Müstezâd-ı Muhyî

Şîve-i Tarikat-i Gülşeniyye

Tefsîr-i Sûreti'l-Kadr

Tenezzülât-ı Aşkîyye

Tuhfetü 'l-hekîm

Vefr-i Muhyî

1.1.125.2. Kitaplar

Koç, Mustafa, *Bâleybelen: Muhyî-i Gülşenî, İlk Yapma Dil*, Klasik Yayınları, İstanbul 2011, 747 s.

Tümsek, Abdullah, *Muhyî-i Gülşenî: Ahlâk-ı Kirâm*, İnsan Yayınları, İstanbul 2004, 376 s.

Yazıcı, Tahsin, *Menâkıb-i İbrâhîm Gülşenî ve Şemleli-zâde Ahmed Efendi Şîve-i Tarikât-ı Gülşeniyye*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1982, 570 s.

1.1.125.3. Tezler

Arı, Abdullah, *Muhyî-i Gülşenî, Eserleri ve Sîret-i Murâd-ı Cihân (İnceleme-Metin)* [*Muhyî-i Gülşenî, works and Sîret-i Murâd-ı Cihân*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mahmut Kaplan, Celal Bayar Üniversitesi, SBE, Manisa 2010, 323 s.

Aşıcı, Murat, *Bünyad-ı Şi'r-i Arif -Transkripsiyon, Gramer İncelemesi-*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mertol Tuulum, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1989, 174 s.

Tümsek, Abdullah, *Muhyi-i Gülşeni ve Ahlak-ı Kiram İsimli Eseri*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Mustafa Çağrıçı, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1995, 192 s.

1.1.126. Mu'îdî (16. yy)

1.1.126.1. Eserleri

Ferâiz: Manzum olarak yazılmıştır.

1.1.127. Murâdî (Seyyid Murad, Mahlas: Murâdî, ?-1544'den sonra)

1.1.127.1. Eserleri

Gazavât-ı Hayreddin Paşa: Kanunî Sultan Süleyman'ın isteği üzerine Barbaros'un ağzından kaleme alınan bir eserdir. Manzum olarak Oruç Reis ile Barbaros'un hayatı ve gazalarının anlatıldığı bu eserin bir yazması Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan nr. 1291'dedir. Bu tarihin parçalarından *Fetihnâme-i Hayreddin Paşa*, *Feth-i Kal'a-i Nova*'nın yazmaları İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar nr. 2475, Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan nr. 1292'dedir. Ayrıca mensur *Gazavat-ı Hayreddin Paşa*, Oruç Reis ile Hayreddin Paşa'nın 1541 yılına kadar hayatlarının ve gazalarının hikâyesidir. Yazmaları İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 94, 2459, 2490 vr 2639'dadır.

Kitâb-ı Feth-i Şikloş ve Estergon ve İstolni-Belgrad: 1540-1544 Macaristan seferini anlatan bu eserin bir nüshası Süleymaniye Ktp., Hekimoğlu Ali Paşa, Tarih, nr. 700'de kayıtlıdır.

Mevlid

Târîh-i Feth-i Şikloş: 15 Cemâziyelevvel 949 (27 Ağustos 1542) tarihinde Erdel kralının Budin ve Peşte'ye asker sevkiyle başlar. Budin, Estergon ve İstolni Belgrad'ın geri alınması için Kanunî Sultan Süleyman'ın Edirne'den hareketi, sefer güzergâhı ve yol boyunca alınan kaleler hakkında ayrıntılı bilgi ihtiva eder. 1543'te İstolni Belgrad'ın zaptı ve İstanbul'a dönüşle sona erer. Müellif eserin telif tarihini Receb 952 (Eylül

1545) olarak verir. Üslûbu akıcı ve anlatımı güzel olan eser yer yer Farsça ve Arapça şiiirlerle süslenmiş, özellikle savaş sahneleri güzel tasvir edilmiştir.¹²¹

1.1.127.2. Kitaplar

Barbaros Hayreddin Paşa'nın Hatıraları: Gazavât-ı Hayreddîn Paşa (Seyyid Murâdî Reis), Sadeleştiren: Osman Erdem, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 270 s.

Düzdağ, M. Ertuğrul, *Kaptan-ı Derya Barbaros Hayrettin Paşa'nın Hatıraları*, Kaynak Kitaplığı, İstanbul 2004, 548 s.

Kaptan Paşa'nın Seyir Defteri Gazavâtı Hayreddin Paşa: Seyyid Muradi, Babiali KültürYayıncılığı, İstanbul 2009, 244 s.

1.1.128. Mustafa Çelebi

1.1.128.1. Eserleri

Mihr ü Vefâ: Mustafa Çelebi de bu asırda *Mihr ü Vefâ* yazan şairlerdendir.

1.1.129. Mustafa ibn Aliyü'l-Muvakkıt (?-1571)

1.1.129.1. Eserleri

İ'lâmü'l-ibâd fî A'lâmi'l-bilâd: Sultan Selim Camisi muvakkiti Mustafa ibn Aliyü'l-Muvakkıt, *İ'lâmü'l-İbad fî A'lâmü'l-Bilâd* isimli coğrafya kitabını Kanunî Süleymân'a sunmuştur. Bu kitapta Çin ile Fas arasındaki 100 kadar önemli şehrin İstanbul'dan uzaklıkları gösterilmiştir.¹²²

Risâle-i Usturlabî Selîmî (Ustrulab Risalesi): 1544 tarihinde yazılmış olan eser, usturlabın kullanımından ve çeşitlerinden bahseder.

1.1.129.2. Kitaplar

Mustafa ibn Ali el-Muvakkıt, Usturlab Risalesi, Yazma, Süleymaniye Kütüphanesi, Nuruosmaniye 2916.

....., *Usturlab Risalesi*, Yazma, Süleymaniye Kütüphanesi, Nuruosmaniye 4971/2.

¹²¹ Abdülkadir Özcan, "Murâdî", *DİA*, XXXI, 193-94.

¹²² *Mustafa ibn Aliyü'l-Muvakkıt*, Erişim Tarihi: 16.12.2012, www.tarihtarih.com.

1.1.129.3. Tezler

Tağman, Süleyman Ertan, *Mustafa ibn Ali El-Muvakkhit'in Usturlab Risalesi [A treatise on an astrolabe of Mustafa Ibn Ali El-Muwakkhit]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Yavuz Unat, Ankara Üniversitesi, SBE, Felsefe Anabilim Dalı, Ankara 2007, 189 s.

1.1.130. Mûyî (16. yy.)

1.1.130.1. Eserleri

Nâlân u Handân: 957/1550 tarihli eser 2759 beyitten oluşan bir aşk hikâyesidir. Aruzun “*Mefâ’îlün Mefâ’îlün F’ûlün*” vezniyle kaleme alınmış olup mesnevî nazım şekliyle oluşturulan bir hasbihâl niteliği taşır. Bilinen tek nüshası Atatürk Üniversitesi, Seyfeddin Özege Ktp., ASL 92 numarada kayıtlıdır (Selami Ece, *Mûyî ve Nâlân u Handân Mesnevisi, Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sayı: 23, Erzurum 2004, 15 s.).

1.1.130.2. Kitaplar

Ece, Selami (Haz.), *Muyî, Nalan u Handan (Hasbihâl)*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2007, 316 s.

Gökalp, Halûk, *Divan Şiirinde Hasb-i Haller ve Mûyî'nin Nâlân u Handân'ı*, Karahan Kitabevi, Adana 2009, 419 s.

1.1.131. Münîrî İbrahim Çelebi (?-927/1520-21)

1.1.131.1. Eserleri

Farsça Dîvân: Tezkirelerde ve çeşitli kaynaklarda şairin *Farsça Dîvân*'ının olduğu bildirilmesine rağmen bugüne kadar ele geçmemiştir.

Fıkıhdan Bir Risâle: Bursalı Mehmed Tahir, şairin eserleri arasında *Fıkıhdan bir Risalesi* olduğunu kaydeder. Diğer kaynaklarda böyle bir bilgi yoktur. Süleymaniye Kütüphanesi Laleli Bölümü 3653 numarada “*İbrahim Münîrî – Risale-i Fi'l-Fıkh*” şeklinde kayıtlı olan eser *Osmanlı Müellifleri*'nde zikredilen eser olmalıdır.¹²³

Mîhr ü Müşterî: Assâr-ı Tebrîzî'nin (ö. M.1381) *Mîhr ü Müşterî* adlı mesnevîsinin Farsça'dan manzum çevirisidir. 9 Şevval 982/28 Eylül 1487 tarihli

¹²³ Ümran Ay, *Münîrî (ö. 1521?)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt:1 (İnceleme-Metin)*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2007, s. 40.

Türkçeye çevirinin iki nüshası Millet Ktp., Ali Emirî, Manzum Eserler Kısmı nr. 1185 ve British Library OR. 7742'dedir. Müellif Assâr'ın 5120 beyitlik eserine 1000 beyit ilave ederek yaklaşık 6000 beyitle eserini oluşturmuştur. Aruzun “*Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün*” vezniyle kaleme alınan eserin konusunu, İsthar padişahı Şah Şaburûn oğlu Mihr ile veziri Destur'un kızı Müşteri'nin aşkı oluşturur.

Münşeat Mecmuâsı: Hüseyin Hüsameddin, İstanbul'da Veliyüddin Efendi Kütüphanesinde bu eseri gördüğünü bildiriyorsa da bugünkü Bayezid Kütüphanesi Veliyüddin Efendi bölümünde böyle bir kayda ulaşılamamıştır.

Siyer-i Nebî: Manzum, 7 cilt olarak tertip edilen eser, 866 varaktan oluşur. Yaklaşık 33.000 beyit civarındadır. Aruzun “*Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün*” vezniyle kaleme alınan eser, mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır. Bilinen tek nüshası Topkapı Sarayı Koğuşlar Kitaplığı, 994 ve 995 numarada kayıtlıdır.

Tezkiretü'l-Vekâyi: Bir Osmanlı tarihidir. *Amasya Tarihi*'nde “Sultan Ahmed devrine mahsus bir tarih mecmuası” diye tanıtılan bu eser *Osmanlı Müelliflerinde Tezikerü'l-Vekayi* adıyla geçen eser olmalıdır. Hüseyin Hüsameddin, Şehy Alizâde Abdullah Efendi'nin hanesinde bulunan *Mecmuâ-i Tarihiyye*'nin yandığını belirtir. Mehmed Tahir ise *Tezkiretü'l-Vekâyi*'nin Bayezid Camii Şerifi içindeki Veliyüddin Efendi Kütüphanesi'nde bir kısmının mevcut olduğunu bildirir. Ancak eserin bugünkü durumu hakkında kataloglarda bir bilgi yoktur.¹²⁴

Türkçe Dîvân: Mürettep *Türkçe Dîvân*'da; 29 Türkçe kaside, 2 mesnevî, 2 terci-i bend, 1 tahmis (*Hafız*'ın gazelini), 1 murabba, 150 Farsça gazel, 330 Türkçe gazel, 1 tarih, 9 müfred, 17 muamma ve 21 tuyuğ bulunmaktadır. Yazma nüshaları İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar nr. 5580; Vatikan Turci 230; Avusturya Millî Ktp., 654 numarada kayıtlıdır.

1.1.131.2. Tezler

Akmandor, Ayten, *Divân-ı Münîrî*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu, Ankara Üniversitesi, Ankara 1980.

....., *Münîrî'nin Mihr ü Müşteri Mesnevisi*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1983, 462 s.

¹²⁴ Ay, s. 40.

Ay, Ümran, *Münîrî (ö. 1521?)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt:1 (İnceleme-Metin)* [*Manzum Siyer-i Nebî of Münîrî (d. 1521?), vol. 1 (text and analysis)*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Nihat Öztoprak, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2007, 861 s.

Çorak, Reyhan, *Münîrî'nin (ö. 1521?) Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt 2-3 (İnceleme-Metin)* [*Siyer-i Nebî of Münîrî (d. 1521?), vol. 2-3 (text and analysis)*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sebahat Deniz, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010, 803 s.

Ersoy, Ersen, *II. Bayezit Devri şairlerinden Münîrî hayatı, eserleri ve divanı (inceleme-tenkitli metin)* [*Münîrî a poet of II. Bayezidian Period biography, works and critical edition of his Divan*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Nihat Öztoprak, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010, 530 s.

Özkat, Mustafa, *Münîrî (ö. 1521?)'nin Manzum Siyer-İ Nebî'si Cilt: IV-V (İnceleme-Metin)* [*Siyer-i Nebi (Vol. IV-V) of Münîrî (death 1521?): Research-text*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Nihat Öztoprak, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2011, 1355 s.

Top, Yılmaz, *Münîrî (ö. H. 927/M. 1521)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si (6-7. cilt): İnceleme-Metin* [*Siyer-i Nebî of Münîrî (d. 1521), vol. 6-7: Text and analysis*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sebahat Deniz, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2011, 1074 s.

1.1.132. Nev'î (Malkaralı Yahyâ b. Pir Ali, Mahlas: Nev'î, 940/1533-30 Zilkade 1007/24 Haziran 1599)

1.1.132.1. Eserleri

Faslun fî Fâzileti'l-İşk: Aşkın mahiyeti ve âşıkların çektiklerini anlatan küçük hikâye ve şiirlerle süslenmiş 13 sayfalık bir eserdir. *Nevâ-yı Uşşâk* adlı eserin sonunda yer almaktadır.

Fezâilü'l-Vüzerâ ve Hasâilü'l-Ümerâ: Devlet idaresinde vezirin önemini anlatan 14 sayfalık manzum-mensur siyasetnâme türünde bir eserdir. Koca Sinan Paşa adına oldukça ağır ve münşiyâne bir dille kaleme alınmıştır (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2893).

Gevher-i Râz: Ele geçmemiş bir mesnevîsidir. Âgâh Sırrı Levend'in *Türk Edebiyatı Tarihi*'nde Millet Kütüphanesi'nde (nr. 1104) bulunduğunu bildirdiği *Gevher-i Râz*, Nev'î'nin *Hasb-ı Hâl* adlı eseridir.

Gül-i Sadberg: Şairin divanında da yer alan dinî-tasavvufî hikmet ve öğütlerle dolu bu kaside ayrı bir eser hüviyetinde görünmektedir.

Hadîs-i Erba'in Çevirisi: 1569 yılında Gelibolu'da Mesih Paşa Medresesi'nde 977/1569 yılında yazılmış kırk hadis tercümesidir. Bir kısmı Molla Câmî'den alınan, bir kısmı da yaygın olarak bilinen hadisler konularına göre dört bölümde toplanarak kıta şeklinde tercüme edilmiştir (Üsküdar Hacı Selim Ağa Ktp., Kemankeş, nr. 50).

Hasb-ı Hâl: Sarhoş Bâlî Efendi'nin telkini ile yazdığı, ilâhî aşkı konu edinen *Hasb-ı Hâl*, 800 beyitten fazla olup tasavvuf konusunda yazılmış bir mesnevîdir. III. Murad'a takdim edilmiştir. Tasavvufun belli başlı esasları otuz altı başlık altında anlatılmıştır.

Keşfü'l-Hicâb min Vechi'l-Kitâb: Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin *Füsûsü'l-Hikem* adlı eserinin tercümesidir. Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar gelen 27 peygamberden dolayı 11 fasla ayrılmış, tasavvufun en ihtilafî ve karmaşık meseleleri sade bir dille işlenmiş, yer yer şiirlerle süslenmiş 250-300 yapraklık bir eserdir.¹²⁵

Kıssa-i Hızır ve Mûsâ Tercemesi

Leylâ vü Mecnûn: Fehmi Ethem Karatay'ın Nev'î'ye nisbet ettiği eser, Fuzûlî'ye aittir.

Muhassilü'l-Kelâm: (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2352)

Münâzara-i Tûtî bâ Zağ: *Münâzara-i tûtî vü Zâğ [Papağan ile Karganın Münazarası]*, Malkaralı âlim Şair Nev'î [1533-1599]'nin tasavvufî remizlerle ördüğü, ruhun ve nefsin mücadelesini konu edinen mesnevîsidir. Eserin bilinen tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Nafiz Paşa 1028 numarada kayıtlıdır. Tûtî ve Zâğ mesnevîsi yazmanın ilk 14 yaprağında, talik yazıyla yazılmış; başlıklar kırmızı mürekkeble kaydedilmiştir. Eser 23 bölüm olup, 441 beyittir.¹²⁶

Netâyicü'l-Fünûn ve Mehâsinü'l-Mütûn: Hemen her kütüphanede birkaç nüshası bulunan, en çok istinsah edilmiş, tarih, hikmet, hey'et, kelâm ve usûl-i fıkıh,

¹²⁵ "Nev'î", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, VI, 603-605.

¹²⁶ Hakan Taş – Ömer Zülfe, "Nev'î'nin Münâzara-i Tûtî vü Zâğ Adlı Mesnevîsi", *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları* 2, 3 Summer 2007, s. 660-696.

hilâf, tefsir, tasavvuf, rü'yâ, remil, efsun ve tıb, felâhat-nücûm, fal ve zîc gibi 12 fenni içine alan küçük hacimli ansiklopedik bir eserdir. III. Murad'a takdim edilmiştir.

Risâle-i Mantık: (İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 1725)

Risâle-i Nevâ-yı Uşşâk: Küçük ama önemli bir münâcattır. Bir kıt'ayla başlayan bu münâcât Sinan Paşa'nın *Tazarrunâme*'si üslûbunda yazılmıştır.

Risâle-i Şikâyet-i Rûzigâr: *Fezâilü'l-Vüzerâ ve Hasâilü'l-Ümerâ* adlı eserin sonunda yer alan ve tahminen Sinan Paşa'ya yazılmış 4 sayfalık bir eserdir.

Risâletü'l-Kalemiyye: (Süleymaniye Ktp., İbrâhim Efendi, nr. 860/22)

Sinan Paşa'ya Mektub: Sadrazam Sinan Paşa'nın “*Şâir ehl-i ilm olmaz*” şeklindeki ifadesi üzerine yazılan ve şiirin bir ilim sayıldığı ve şairlerin de aynı zamanda âlim olabileceklerini savunan bir eserdir.

Sûre-i Mülk Tefsîri

Süleyman-nâme

Şerh-i Dü Beyt-i Mesnevî

Şerh-i Risâle-i Kudsiyye

Şerhu Heyâkilü'n-Nûr

Terceme-i Münşeât-ı Hâce-i Cihân: Müellifin, tek yazma nüshası İngiliz Millî Kütüphanesi British Museum'da bulunan mensur eseridir (Or. nr. 7701).

Türkçe Dîvân: İstanbul kütüphanelerinde bulunan bazı nüshaları ve Abdullah Öztemiz Hacitahiroğlu nüshası ile İstanbul kütüphanelerindeki şiir mecmualarında Nev'î'ye ait şiirler karşılaştırılarak Mertol Tulum ve M. Ali Tanyeri tarafından tenkitli metni yayımlanmıştır. Bu basımda altısı ıydiyye olmak üzere elli sekiz kaside, bir tarih, bir mesnevi, dört terkibibend, dört terciibend, bir müsemmen, iki müseddes, bir tesdis, iki tahmis, bir muhammes, dört murabba, 559 gazel, seksen iki mukatta', on bir rubâi ve on yedi müfred yer alır. İki kaside ile bir tahmis ve iki gazel Farsça'dır (Yazmaları Süleymaniye Ktp., Lala İsmail Efendi, nr. 447, İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 1532/4).¹²⁷

1.1.132.2. Kitaplar

Olgun, Tahir, ***Şâir Nev'i ve Sûriye Kasidesi***, Aydınlık Basımevi, İstanbul 1937, 48 s.

¹²⁷ Nejat Sefercioğlu, “Nev'î”, *DİA*, XXXIII, 52-54.

Sefercioğlu, M. Nejat, *Nev'î Divanı'nın Tahlili*, Akçağ Basım Yayım, Ankara 2001, 505 s.

Sünbül, Erol, *Nev'i: Hayatı, Edebi Şahsiyeti, Eserleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İzmir 1983, 21 s.

Tolgay, Ömer (Haz.), *Nev'î Efendi, İlimlerin Özü [Netâyic el-Fünûn]*, İnsan Yayınları, İstanbul 1995, 370 s.

Tulum, Mertol- Tanyeri, M. Ali, *Nev'î Divanı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1977, 607 s.

1.1.132.3. Tezler

Aras, Gülçin, *Nev'î'nin Nevâ-yı 'Uşşâk ve Tercüme-i Hadîs-i Erba'în Adlı Eserleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: ...?, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1997.

Deniz, Sabahat, *16. Yüzyıl Bazı Divan Şairlerinin Türkçe Divanlarında Kozmik Unsurlar (Baki-Fuzuli-Hayali Beğ-Nev'i-Yahya Beğ)*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nejat Sefercioğlu, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1992, 463 s.

İlhan, Nadir, *Nev'î Efendi: Netâyicü'l-Fünûn ve Mehâsinü'l-Mütûn, Giriş-Metin-Dizinler*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Zafer Önler, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1992, 316 s.

Kartal, Nuray, *16. Yüzyıl Şairlerinden Baki, Fuzuli, Hayali, Nev'i ve Yahya Bey Divanlarında, Bitkilerle İlgili Bazı Hususiyetler*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nejat Sefercioğlu, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1994, 621 s.

Köse, Semra, *Nev'î'nin Nevâ-yı 'Uşşâk, Terceme-i Hadîs-i Erba'în ve Faslün fi Fazîleti'l-'İşk Adlı Eserleri (Metin-İnceleme)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Nihat Öztoprak, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2001, 195 s.

Özer, Hande, *Nev'î'nin Hasb-i Hâl'i*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nejat Sefercioğlu, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1994, 78 s.

Sefercioğlu, M. Nejat, *Nev'î Divanı'nın Tahlili*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 1984, 799 s.

Telek, Serap, *Malkaralı Nev'i Yahya'nın "Keşfü'l-Hicab an Vechi'l-Kitab" adlı Eserinin Metin ve İncelenmesi 1a-219b Yaprakları Arası [Analysing part 1a to 219b of "Keşfü'l-Hicab an Vechi'l-Kitab" which is the work of Nev'i Yahya from*

Malkara], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Tahralı, Marmara Üniversitesi, SBE, İlahiyat Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, İstanbul 2010, 473 s.

Uzel, Rıdvan, *Nev 'î Divanı'nda Nebatlar*, Ankara 1981.

Yürük, Fatma Nur, *Malkaralı Nev 'î Yahyâ'nın "Keşfü'l-Hicâb min Vecî'l-Kitâb" Adlı Fusûsu'l-Hikem Şerhinin Tahkik ve Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz, Marmara Üniversitesi, SBE, İlahiyat Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, İstanbul 2009, 543 s.

1.1.133. Nihâfî Ca'fer Çelebi (Lakabı: Galata Caferi, ?-949/1542)

1.1.133.1. Eserleri

Hecv ve Hezliyyât

Şehrengîz (Esnaf güzelleri)

Türkçe Dîvân: Esmâü'l-Müellifin'de varlığından bahsedilen *Türkçe Dîvân*'ının bilinen bir nüshası Yapı Kredi Bankası Kütüphanesi 15806 numarada kayıtlıdır.

1.1.134. Nihânî (Fâzıl, Unvanı: Nacak Fâzıl, ?- 925/1519-20)

1.1.134.1. Eserleri

Türkçe Dîvân: Milli Kütüphane yazmalar kataloğu 06 Mil Yz FB 167/1 numarada ve Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi 34 NK 1207/3 numarada Nihânî (İbrahim Çelebi) adına birer *Dîvân* kayıtlıdır. Yapılan incelemeler neticesinde bu *Dîvân* ların Nihânî İbrahim Çelebi'yle aynı yüzyılda yaşayan ve Nihânî mahlasıyla şiirler yazan Nacak Fâzıl'a ait olduğu tespit edilmiştir.¹²⁸ Eser ayrıca Millet Ktp., Ali Emîrî Manzum Eserler Kısmı nr. 475 ve 46'da kayıtlıdır.

Terceme-i Minhâcü'l-Âbidîn: Gazâlî'den çeviri olan bu eseri Nihânî'ye atfedilmiştir.

1.1.134.2. Kitaplar

Tarlan, Ali Nihad, *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri: Ulvî-Me'âlî-Nihânî-Feyzî-Kâtibî*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1948, 95 s.

¹²⁸ Yunus Kaplan, "Nihânî (İbrahim Çelebi) ve Gazelleri", *Turkish Studies=Türkoloji Araştırmaları: Türkçede Dilbilim Çalışmaları* 5, 4 Fall 2010, s. 1279.

Ulusoy, İ. Turgut, *Âbidler Yolu / Mütercim: İlyas İbni Abdullah El Nihani* ; Sadeleştiren ve Yeniden Düzenleyen: Mevlüt Karaca, Çelik Yayınevi, İstanbul 1990, 342 s.

1.1.134.3. Tezler

Dursun, Mesut, *Nihani Divanı (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ayten Akmandor, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1990, 289 s.

Yakşı, Ayhan, *Nihani Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Emine Yeniterzi, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1993, 274 s.

1.1.135. Osmân b. Hüseyin-i Bosnevî

1.1.135.1. Eserleri

Manzûme: Osmân b. Hüseyin-i Bosnevî tarafından 991/1583 tarihinde yazılan *Manzûme* isimli eser, Farsça-Türkçe manzum bir sözlüktür.

1.1.135.2. Tezler

Öz, Yusuf, *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler [Persian-Turkish dictionaires during the history]*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Adnan Karaismailoğlu, Ankara Üniversitesi, SBE, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Ankara 1996, 524 s.

1.1.136. Pervâne b. Abdullah (?-968/1560-61)

1.1.136.1. Eserleri

Pervâne Bey Mecmuâsı (Mecmu'a-i Nezâir): 968/156-61'de derlenen mecmua, 627 yapraktan oluşmaktadır. 520'nin üzerinde şairin 8000'e yakın şiirini ihtiva etmesi yönüyle nazîre mecmualarının en hacimlidir. Bilinen tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Bağdat Köşkü, nr.460'da kayıtlıdır. *Pervane Bey Mecmuası*, divan tertip etmemiş ya da eserleri bugüne ulaşmamış şairlerin şiirlerini ihtiva etmesi, kaynaklarda geçmeyen şahısları tanıtması, Ahmedî'den Bâkî'ye kadar Türk edebiyatının yaklaşık iki yüzyıllık bir dönemine ışık tutması ve birçok şair hakkında önemli bilgiler içermesi bakımından Türk şiirinin zengin kaynaklarından biri sayılmaktadır.

1.1.136.2. Tezler

Bahadır, Savaşkan Cem, *Pervane Beg Mecmu'atü'n- Nezair (261a-291a) Transkripsiyonlu, Edisyon Kritikli Metin* [Mecmua of nazires of Pervane B. Abdullah], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Nihat Öztoprak, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006, 347 s.

Baş Çetinkol, Fatma, *Pervane Beg Nazire Mecmuası Mecmuatü 'n-Nezair* [Mecmua of Naziresof Pervane b. Abdullah Mecmuatü 'n-Nezair], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Orhan Bilgin, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2004, 236 s.

Başer, Tuğba, *Pervane Beg Nazire Mecmuası (557a-580b)* [Macmuatun-Nazir by Pervane Beg (557a-580b)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Orhan Bilgin, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2004, 260 s.

Başpınar, Fatih, *Pervane Beg Mecmuası (315a-340a) Transkripsiyonlu, Edisyon Kritikli Metin* [Pervane Beg's mecmua (in between leawes 315 a-340 a) the tex with transcription and critical edition], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Zuhâl Kültürâl, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2003, 201 s.

Bilgin, Üzeyir, *Pervane Beg Nazire Mecmuası (131a-164a) Transkripsiyonlu Edisyon Kritikli Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hikmet Özdemir, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2002, 245 s.

Demirkazık, H. İbrahim, *Pervane Beg Nazire Mecmuası (67b-100b), Transkripsiyonlu ve Edisyon Kritikli Metin* [Mecmua of Nazires of Pervane B. Abdullah Beg (67b-100b)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Raşan Gürel, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2002, 268 s.

Duran, Ramazan, *Pervâne Beg Nazîre Mecmuası (230a-260b) (İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)* [The Mecmua of Nazires of Pervane b. Abdullah Beg (230a-260b)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ziya Avşar, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2008, 342 s.

Eren, İdris, *Pervane Beg Nazire Mecmuası (291a-316a) Transkripsiyonlu Edisyon Kritikli Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hikmet Özdemir, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2002, 197 s.

Gökyurt, Aygöl, *Pervâne Beg Nazire Mecmuası (603b-624b) Transkriptli, Edisyon Kritikli Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Sebahat Deniz, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2004, 240 s.

Gözükara, Ahmet, *Pervâne Beg Mecmû'atü'n-neza'ir*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Dr. Nejat Sefercioğlu, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2004, 249 s.

Güler, Saim, *Pervâne Beg Nazire Mecmuası (230b-261a) [Pervâne Beg Nazire magazine (230b-261a)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Sebahat Deniz, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006, 316 s.

Gündoğdu, Betül, *Pervane Beg Nazire Mecmuası (30a-67b) (Edisyonkritikli ve Transkripsiyonlu Metin)[Mecmua of Nazires of Pervane Beg (30a-67b) (Eduactioncicted and transcription)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Rahşan Gürel, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2002, 400 s.

Karagöz, Özgür, *Pervâne Beg Mecmû'atü'n-Nezâ'ir (489a-512a) (Transkripsiyonlu Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Dr. Nejat Sefercioğlu, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2004, 209 s.

Kaya, Hasan, *Pervane Beg Nazire Mecmuası (165a-199b) Transkripsiyonlu ve Edisyon Kritikli Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hikmet Özdemir, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2002, 254 s.

Keklik, Saadettin, *Pervane Beg Nazire Mecmuası (340b-368a) Transkripsiyonlu Edisyon Kritikli Metin [Pervane Beg Nazire mecmuası (340 b-368 a) transkripsiyonlu edisyon kritikli metin]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Mustafa Demirel, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2003, 185 s.

Kula, Ayşe, *Pervane Beg Nazire Mecmuası (534a-557a) [Macmuatun-Nazair by Pervane Beg (534a-557a)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Sebahat Deniz, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2004, 234 s.

Öztürkçü, İbrahim, *Pervane Beg Mecmuası 580b-603a Transkripsiyonlu Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Dr. Nejat Sefercioğlu, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2004, 201 s.

Parmaksız, Esra Güzide, *Pervâne Beg Nazire Macmû'ası (Transkriptli, Edisyon Kritikli Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Orhan Bilgin, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2004, 309 s.

Pehlivan, Mamut, *Pervane Beg Nazire Mecmuası (439b-464a)* [*Mecmua of Nazires of Pervane Beg (439b-464a)*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Raşan Gürel, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2004, 188 s.

Sevinç, İbrahim, *Pervane Beg Nazire Mecmuası (1a-29b) Transkripsiyonlu, Edisyon Kritikli Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tahir Üzgör, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2001, 198 s.

Soyer, İsmail Murat, *Pervane Beg Nazire Mecmuası (366b-391a) Transkriptli Edisyon Kritikli Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Raşan Gürel, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2002, 177 s.

Şener, Kısmet Gül, *Pervane Beg Nazire Mecmuası (392a-415b)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Raşan Gürel, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2002, 163 s.

Taştan, Erdoğan, *Pervane Beg Nazire Mecmuası (199b-230b) Transkripsiyonlu, Edisyon Kritikli Metin* [*Pervane Beg Mecmua of Nazire (199b-230b) transcribed, edition critic text*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tahir Üzgör, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2001, 221 s.

Uyaniker, Nursel, *Pervâne Beğ Mecmuası'nın İlk Yüz Varağında (1a-100b) Halk Kültürü ile İlgili Unsurlar (Atasözleri-Deyimler-Halk İnanışları)* [*Folkloric points in the first hundred pages (1a-100b) of Pervane Beg periodical (proverbs-idioms-public beliefs)*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Sebahat Deniz, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006, 556 s.

Yılmaz, Yakup, *Pervane Beg Nazire Mecmuası (99b-129a) Transkripsiyonlu, Edisyon Kritikli Metin* [*Pervane Beg mecmua of Nazira (99b-129a) transcribed, edition critic text*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tahir Üzgör, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2001, 241 s.

1.1.137. Pervîz bin Abdullah (?-978/1570)

1. 1. 137. 1. Eserleri

Mirkâtü 's-Semâ: Ali Kuşçu'nun Heyet ilmine (Kozmoğrafya)ya müteallik Farsça olarak yazmış olduğu risâlesinin geniş bir şekilde tercümesidir. Bir nüshası Nuruosmaniye kütüphanesinde vardır.¹²⁹

¹²⁹ "Perviz Abdullah Efendi", *Osmanlı Müellifleri*, I, 422-23.

Risâle-yi Velâyet

Risâletün fi'l Vaz'î

Şerhu Telhîs-i Miftâh

Talikat ale'l-Hidâye

Techil: Tıp ilmine dair bir eserdir.

Telhîsu-Tuhfeti'l-Meânî Li İlmi'l-Meânî

1.1.138. Pîrî Reis (Ahmed/Muhyiddin, Pîrî Muhyiddin b. Hacı Mehmed, 1465-960/1553)

1.1.138.1. Eserleri

Birinci Harita: 1929'da Topkapı Sarayı'nda bulunan harita deve derisi üzerine 9 renkte boya ile resmedilmiş; 86 cm boyunda, üst kısmı 61 cm, alt kısım ise 41 cm genişliğindedir. 1513'te Gelibolu'da hazırlanan haritada üçü küçük, ikisi büyük 5 rüzgâr gülü ve çeşitli yön çizgileri bulunmaktadır. Standart portolan çizimlerinde rüzgâr güllerinin 17 olduğu bilindiğine göre, bunlar eklendiğinde haritanın tam dünya haritasının bir parçası olduğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim Piri Reis, Hint ve Çin denizlerinin şimdiye kadar Anadolu'da kimsede bulunmayan yeni haritalarını çıkardığını ve bunu Mısır'da Yavuz Sultan Selim'e sunduğunu belirtmektedir.

1517'de Mısır'da Yavuz Sultan Selim'e sunulan harita, haritacılık tekniği ve göz alıcı görünümüne ilaveten, kendi çizimleri günümüze ulaşmayan Kolomb'un keşiflerine dair en eski eser olması bakımından da yerli ve yabancı ilim adamlarının büyük ilgisini çekmiştir.

İkinci Harita: Ceylan derisi üzerine 8 renkle boyanmış olan harita 68 x 69 cm ebadında olup Osmanlı tarzı çerçeve ile süslenmiş, ilk haritadan daha itinalı çizilmiştir. Bu harita da Kuzey Amerika'nın aslı günümüze ulaşan ilk ilmî haritası hüviyetini taşımaktadır.

Kitâb-ı Bahriyye: 1521'de ilk telifini gerçekleştirdiği eserini 1525'te tekrar gözden geçirerek yeniledi ve İbrahim Paşa aracılığıyla Kanunî'ye sundu. Eserde Ege ve Akdeniz kıyılarındaki şehir ve ülkeleri tarif ederek resim ve haritalarını verir. Muhtelif yazmaları bulunan eserde (Süleyrniye Ktp., Ayasofya, no. 2612) 223 harita yer alır. Fasıllara ayrılan kitabın ilk iki faslında eser yazma sebebi ve Kemal Reisle beraber geçen deniz seferleri; üçüncü, dördüncü ve beşinci fasıllarda fırtına ve rüzgârların

yönleri ve pusulaya dair bilgiler; altıncı ve yedinci fasıllarda haritalar, sekizincide dünyayı kapsayan denizler, dokuzuncuda Portekizlilerin coğrafi keşifleri verilir. Diğer bölümlerde Hint Denizi, Basra Körfezi, Atlas Okyanusu anlatılır.

Genel anlamda bir Akdeniz seyahatnamesi olan Bahriye, tüm Akdeniz için bir rehber olması yanında, özellikle henüz fethedilmemiş adalar hakkında Osmanlı idarecilerini bilgilendirmiş, Akdeniz'deki Osmanlı varlığını daha kolay ve kalıcı hale getirmiştir.¹³⁰

1.1.138.2. Kitaplar

Afetinan, Ayşe, *Life and works of the Turkish admiral Pirî Reis. The oldest map of America drawn by Pirî Reis*, Translated by Leman Yolaç, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1954, 64 s.

....., *Pirî Reis'in Hayatı ve Eserleri Amerikanın En Eski Haritaları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992, 203 s.

Akçura, Yusuf (Haz.), *Pirî Reis Haritası / Pirî Reis*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007, 20 s.

Alpagut, Haydar – Kurtoğlu, Fevzi, *Pirî Reis Mukaddime*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1935, 51 s.

Altinköprü, Tuncel, *Pirî Reis'in Hazineleeri*, Çilek Yayınları, İstanbul 2011, 160 s.

Bilgin, İsmail - Karadağ, Suat – Kirpikçioğlu, Şenol (Haz.), *Haritacıların Sultanı Pirî Reis*, Damla Yayınevi, İstanbul 2011, 79 s.

Carte de Pirî Reis, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, İstanbul 1966, 42 s.

Çalık, Kemalettin, *Pirî Reis*, Yakın Plan Yayınları, İstanbul 2010, 247 s.

Çubuk, Vahit (Çev.), *Kitab-ı Bahriye Pirî Reis 4*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

Demir, Ahmet – Özden, Ercüment (Çev.), *Kitab-ı Bahriye: Pirî Reis = Book of Navigation*, Yayın Danışmanı: Halil İnalçık, Editör: Bülent Arı, T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı, Ankara 2002, 639 s.

Duman, Faruk, *Yedi Deniz / Pirî Reis*, Can Yayınları, İstanbul 2005, 62 s.

¹³⁰ "Pirî Reis", *Yapıtları ve Yaşamlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, II, 440.

Erkal, Esra (Editör), *Piri Reis'ten Katip Çelebi'ye Osmanlı'nın Dünyaya Bakışı*, Hazırlayan: Medeniyet Araştırmaları Merkezi, İstanbul Kültür ve Sanat Ürünleri Tic. A. Ş., İstanbul 2011, 62 s.

Ertuğrul, Zekai Ökte, *Kitab-ı Bahriye / Piri Reis, c. 1*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, 455 s.

Gültakin, Cüneyt, *Piri Reis'in Gizli Yolculuğu*, Resimleyen: İsmail Özen, Drama Etkinlikleri: Ayça Bağmen, Çözmece Yayınları, İstanbul 2007, 32 s.

Gürbüz, Firuzan, *Piri Reis: Denizlerin Piri*, Morpa Yayınları, İstanbul 2008, 79 s.

İlhan, İsmail, *İsmail İlhan: Piri Reis Çeşitlemeleri*, Caddebostan Kültür Merkezi, İstanbul 2007, 47 s.

İrdesel, Mehmet, *Büyük Denizci-Bilgin Amiral Gelibolulu Pîrî Reis : Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1975, 60 s.

Kalkan, Ersin, *Piri Reis'in İzinde*, Çizgi: Semih Poroy, Pi Prodüksüyon, İstanbul 2011.

Katırcıoğlu, Muhtar, *Piri Reis'ten Katip Çelebi'ye: Osmanlı'nın Dünyaya Bakışı*, Bahçeşehir Üniversitesi Medeniyet Araştırmaları Merkezi, İstanbul 2009, 16 s.

Orakçı, Mustafa, *Piri Reis'le Bir Gün*, Timaş Çocuk, İstanbul 2009, 32 s.

Önyurt, Meva Ayşe, *Kutsal Sandık: Piri Reis'in İzinde*, Kapı Yayınları, İstanbul 2011, 266 s.

....., *Piri Reis'in İzinde: Batık*, Kapı Yayınları, İstanbul 2009, 282 s.

Özdemir, Kemal, *Piri Reis*, Celsus Yayınları, İstanbul 2003, 80 s.

Özen, Mine Esiner, *Piri Reis and his charts*, N. Refioğlu Publications, İstanbul 2006, 72 s.

Pîrî Reis, Tercüman, İstanbul 1995, 349 s.

Pîrî Reis, Denizcilik Kitabı, Kervan Kitapçılık, 352 s.

Piri Reis Dünya Haritası, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2007.

Piri Reis Haritası Hakkında İzahname = Die karte des Piri Reis = Piri Reis Map = Carte de Piri Reis, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999, 19 s.

Pîrî Reis, Kitâb-ı Bahriyye, 4 c., Ankara 1988.

Pîrî Reis, Kitâb-ı Bahriyye, Türk Tarihi Araştırma Kurumu No:2, İstanbul 1935, 855 s.

Pîrî Reis, Kitâb-ı Bahriyye, T. C. Başbakanlık Denizcilik Müteşarlığı, Ankara 2002, 639 s.

Selen, H. Sadi, *Piri Reis'in Amerika Haritası*, Devlet Basımevi, İstanbul 1937, 9 s.

Senemoğlu, Yavuz, *Kitâb-ı Bahriyye Denizcilik Kitabı II*, Tercüman 1001 Temel Eser, 2 cilt, 1973, 350 s.

Soucek, Svat, *Piri Reis and Turkish magmaking after columbus : the Khalili portolan Atlas*, Nour Foundation, New York, 1996, 192 s.

Soylu, Metin, *Piri Reis Haritasının Şifresi*, Truva Yayınları, İstanbul 2005, 191 s.

Tekeli, Sevim, *İlk Japon Haritasını Çizen Türk Kaşgarlı Mahmud ve Kristof Kolomb'un Haritasına Dayanarak En Eski Amerika Haritasının Çizen Türk Amiralî Pîrî Reis*, Editör: Songül Boybeyi, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1997, 63 s.

....., *Piri Reis the Turkish Admiral Who Drew a Map of America...*, Turkish Historical Society, Ankara 1985, 28 s.

1. Kitap: Türk Amiralî Piri Reis'in Hayatı ve Eserleri; Piri Reis'in Amerika Haritası (1513-1528) / Afetinan; 2. Kitap: Doğu Türkistan Tarihi Coğrafi ve Şimdiki Durumu / Mehmet Emin Buğra; 3. Kitap: Karaçay ve Malkar Türklerinin Faciası / Mahmut Aslanbek; 4. Kitap: Hunlar / Hüseyin Namık Orkun; 5. Kitap: Türk Hukukunda Devlet Fikri / Orhan Münir Babaoğlu, (5 kitap bir arada ciltlenmiştir), Ankara 1954, 73, 96, 94, 97, 135 s.

Uran, Necdet, *Piri Reis Haritası=La Carta Marina Di Piri Reis=Piri Reis Map / (Karamanlı Hacı Ali Mehmed'in Oğlu)*, Deniz K. K. Hidrografi Dairesi, İstanbul 1966, 1+42 s.

Ülkekul, Cevat, *XVI. Yüzyılın Denizci Bir Bilim Adamı, Yaşamı ve Yapıtlarıyla Piri Reis, 3 c.*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara 2007.

Ülkekul, Cevat – Can, Ayşe Hande (Haz.), *Türk Deniz Harp Tarihinde İz Bırakan Gemiler, Olaylar ve Şahıslar; Piri Reis'in Yaşamı, Yapıtları ve Bahriyesinden Seçmeler*, Piri Reis Araştırma Merkezi, İstanbul 2007, 182 s.

Yazıcı, Yüksel, *Deniz Bilgini Piri Reis*, Akvaryum Yayınevi, İstanbul 2010, 64 s.

Yılmaz, İbrahim (Proje Yöneticisi), *Piri Reis'in Kitab-ı Bahriye İsimli Eserindeki Kıbrıs Haritasının Jeodezik ve Kartografik Olarak İncelenmesi*, Araştırmacılar: Mevlüt Güllü, Mehmet Ali Dereli, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar 2011, 25 s.

1.1.138.3. Tezler

İlhan, İsmail, *Piri Reis Haritalarının Plastik Açıdan Analizi [The Analysis of Piri reis maps and portolons]*, Sanatta Yeterlilik, Dan.: Prof. Dr. Hasan Pekmezci, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 1999, 97 s.

Koca, Yasemin, *Piri Reis Eserlerinin Coğrafya Eğitimindeki Yeri ve Önemi [Piri Reis and his works in geography education]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ramazan Özey, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2004, 161 s.

1.1.139. Prizrenli Şem'î (Şem'ullâh Mustafa, Mahlas: Şem'î, ?-936/1529-30)

1.1.139.1. Eserleri

Dîvân-ı Şem'î: Şem'î divanının müstakil bir nüshası Hayati Develi'nin özel kütüphanesinde olup Kahire Millî Kütüphanesi ile John Rylands Kütüphanesi'ndeki divanlar mecmuasında derkenar halinde mevcuttur. Murat Ali Karavelioğlu, bu üç nüsha ile şiir mecmualarındaki manzumelerinden hareketle bir doktora çalışması yapmıştır. Buna göre divanda on beş kaside, kırk dokuz beyitlik bir mesnevi, ikisi murabba, biri muhammes olmak üzere üç musammat, 191 gazel, dört kıt'a ve iki beyit yer almaktadır. Kasideler Yavuz Sultan Selim, Kanunî Sultan Süleyman, Pîrî Mehmed Paşa, Makbul (Maktul) İbrâhim Paşa ve Tâcîzâde Cafer Çelebi için yazılmıştır.¹³¹

1.1.139.2. Kitaplar

Âşıkferkî, Ümran, *Şem'i Divanı*, Baltam Yayınları, Prizren 2006, 184 s.

Tarlan, Ali Nihad, *Şiir Mecmualarında XVI. ve XVII. Asır Divan Şiiri (Ubeydî, Aşkî, Şem'î, İşretî)*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1948.

¹³¹ Murat Ali Karavelioğlu, "Şem'î, Prizrenli", *DİA*, XXXVIII, 505-06.

1.1.139.3. Tezler

Karavelioğlu, Murat Ali, *On Altıncı Yüzyıl Şairlerinden Prizrenli Şem'i'nin Divanı'nın Edisyon Kritiği ve İncelenmesi [The study and edition-critique of the divan of Şem'i of Prizren one of the poets of the sixteenth century]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Orhan Bilgin, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2005, 659 s.

Özduygu, Ayşe, *Şem'i Dîvânı (İnceleme-Metin)*, Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi, Ankara 1980, 117 s.

Rıhtım, Rabia, *Divan'ı Şem'i Üzerine Bir Çalışma ve Transkripsiyonlu Metin*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Ankara 2008, 74 s.

1.1.140. Revânî (İlyas Şücâ [Çelebi], 1475-930/1523-24)

1.1.140.1. Eserleri

Câmi'ü'n-nesâyh: Bursalı Mehmed Tahir'in bahsettiği eser meçhuldür.

Dîvân: Yavuz Sultan Selim'e armağan edilmiştir. İçinde II. Bayezid'e, Şehzade Korkud'a ve Yavuz Sultan Selim'e sunulan kasideler ile Ferhad Paşa'ya sunulan bir terhib-i bend ve çok sayıda gazel yer alır. Gazellerinin bir kısmı şair hayattayken bestelenmiştir. (Millet Ktp., Ali Emîrî, Manzum, no. 178 ve Beyazıt Devlet Ktp., no. 5664)

Hamse-i Rûmî: Sehî Bey tarafından *Hamse-i Rûmî* adında beş mesneviden meydana gelen bir eseri olduğu söylene de bugüne kadir ele geçmemiştir. *İşret-nâme* bunlardan biri olmalıdır.

Sâkî-nâme (İşret-nâme): Yavuz Sultan Selim'e sunulmuş, 672 beyitlik bir mesnevîdir. "Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün" vezniyle yazılmıştır. Sohbet âdâbı ve işret sebeplerinin anlatıldığı; hem mevzu hem de muhteva bakımından devrine göre yeni sayılan bu eser, kendinden sonra yazılan saki-nâmelere örnek teşkil ettiğinden bu türün Türk edebiyatındaki ilk örneklerinden sayılır. (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, no. 5354).

1.1.140.2. Kitaplar

Canım, Rıdvan, *Türk Edebiyatında Sâkînâmeler ve İşretnâme*, Akçağ Yayınevi, Ankara 1998, 280 s.

Çelik, Muhittin, *Revani: İşretname (Dil Özellikleri- Metin- Sözlük)*, Malatya 1989, 206+ 51 s.

Tarlan, Ali Nihad, *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri: Revânî-Hayretî-Hâverî-Ahî-Peyâmî-Sânî*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1949, 110 s.

1.1.140.3. Tezler

Alışık, Cevdet Eralp, *Revani İşret-nâme: (Metin-Tercüme)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Alparslan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1986, 109 s.

Avşar, Yasemin, *Revani'nin İşaretname'si Üzerine Bir Dil İncelemesi [A Language analysis on Revani's İşaretname]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Muzaffer Akkuş, Niğde Üniversitesi, SBE, Niğde 1999, 79 s.

Avşar, Ziya, *Revani'nin Hayatı, Sanatı, Eserleri ve 50 Gazelinin Şerhi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mahmut Kaplan, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE, Van 1992, 92 s.

Canım, Rıdvan, *Sâkinâmeler ve Edirneli Revanî'nin İşretname'si*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Haluk İpekten, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1987, 280 s.

Çelik, Muhittin, *Revani: İşret-nâme, Dil Özellikleri-Metin-Sözlük*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Osman Nedim Tuna, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1989, 206 s.

Demirkaya, Kaniye, *Revani'nin İşret-name'si*, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara 1975, 95 s.

Karcı, Tülay, *Revânî Dîvânı Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ziya Avşar, Niğde Üniversitesi, SBE, Niğde 2004, 257 s.

1.1.141. Rûhî Çelebi (Fâzıl Rûhî [Efendi], Mahlas: Rûhî, Ünvan: Müftizâde, 1505/6-928/1522)

1. 1. 141. 1. Eserleri

Tevârîh-i Âl-i Osmân (Rûhî Tarihi): Eser mebâdî ve metâlib adında iki bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölüm (mebâdî) iki alt bölümden oluşur ve genel mahiyetteki konuları ele alır. İkinci bölüm ise sekiz alt bölümden oluşur ve her bölüm bir sultanın dönemini anlatır. Eser 917/1511'e kadar meydana gelen olaylardan bahsetmektedir. Lütfî Paşa, Mustafa Âli ve Münecimbaşı gibi tarihçiler Rûhî'nin

eserinden yararlanmışlardır. Rûhî Çelebi aynı zamanda döneminin ileri gelen şairlerinden biridir.

1.1.141.2. Kitaplar

Yücel, Yaşar – Cengiz, Halil Erdoğan, *Ruhi Tarihi Oxford Nüshası Değerlendirme Tıpkıbasım ve Yeni Harflerle Neşri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992, 472 s.+Tıpkıbasım.

1.1.142. Sâdıkkî-i Kitâbdâr/Sâdıkkî-i Efsâr (Ali/Éli, Mahlas: Sâdıkkî, Lakabı: Avşar, Kitabdâr, 940/1533-1022 (1613-1614))

1.1.142.1. Eserleri

Farsça ve Türkçe Mürettep Dîvân (Dîvân-ı Gazeliyyât-ı Pârsîy u Türkî):

Fethnâme-i Abbâs-ı Nâm-dâr (Cenk-nâme): Şairin Şah Abbas devrine ait Farsça mesnevîsidir.

Haziyyât

Mâkâlât u Hikâyât

Manzûme-i Kânûnu 's-Suveri Nakkâşî: Resme dair küçük çapta manzum bir eserdir.

Mecma' u 'l-Havâss: *Mecma' u 'l-Havâss*, Sâdıkkî-i Kitâb-dâr tarafından Çağatay lehçesiyle yazılmış olup Ali Şîr Nevâî'nin *Mecâlisü'n-Nefâyis* adlı tezkiresinin bir zeyli sayılmaktadır. Sâdıkkî *Mecma' u 'l-Havâss*'ın başında Câmî'nin *Bahâristân*, Nevâyî'nin *Mecâlisü'n-Nefâyis*, Devletşâh'ın *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Sâm Mirzâ'nın *Tuhfe-i Sâmî* adlı eserlerini andıktan sonra "Bu silsile serhalka-i intizâmı bir biridin üzülmüşün diyü ve bu tezkireler ser-riştesi bozulmasun diyü..." eserini yazdığını söylüyor. Sâdıkkî, Ali Şîr Nevâyî'nin *Mecâlisü'n-Nefâyis*'ini örnek alarak *Mecma' u 'l-Havâss*'ını "sekiz *mecmua*"ya ayırmıştır. Nevâyî'nin *meclis*'leri, onda *mecma'* olmuştur. Bu "*mecma*"ların bölünüşü oldukça önemlidir. Bu tezkirede 480 kadar şairin biyografisi verilmiştir.¹³²

Mecmû 'a-i Münşe'at u Mekâtibât

Mesnevî-i Sa' d u Sa' id

Risâle-i Muammâ

Şerh-i Hâl: Hikâye ve makalelerden oluşan bir eserdir.

Tezkiretü 'ş-Şu 'arâ: Rubâî ve muamma şairlerini kapsar.

¹³² "Sâdıkkî", *Büyük Türk Klâsikleri*, V, 62.

Zübdetü 'l-Kelâm: Hz. Peygamber'e mehdidir. Farsça kasidelerden oluşmaktadır.

1.1.142.2. Kitaplar

Hayyâmpûr, Abdurresûl, *Tezkire-i Mecma'u 'l-havâs be-Zebân-i Turki-yi Çagatay (Tercume-i Ân be-Zebân-i Fârisi be-Hâme-i Doktor Abdurresûl Hayyâmpûr)*, Tebriz 1327.

Kartal, Ahmet, *Sâdikî-i Kitâbdâr'ın Mecma'u 'l-havâs İsimli Tezkiresi ve Onda Yer Alan Anadolu Şairler*, Şiraz'dan İstanbul'a Türk-Fars Kültür Coğrafyası Üzerine Araştırmalar, Kriter Yayınevi, İstanbul 2008.

Kendli, Cafer, *Sâdik Bey Sâdikî'nin Hayat ve Yaratıcılığı Hakkında Bazı Kaydlar*, Bakû 1964.

Sâdikî-i Efşâr, *“Kaside vü Gazeliyyât-ı Türkî”, Külliyyât-ı Sâdikî*, Tebriz Milli Kütüphanesi.

1.1.143. Sehî Bey (?-955/1548)

1.1.143.1. Eserleri

Dîvân: 16. yy ile 17. yy'ın ilk yarısına ait bazı nazirelerde ve şiir mecmualarında şiirlerine tesadüf edilen Sehî Bey'in divanının nüshası yok denecek kadar azdır. Bugün bu divanın bir nüshası Paris Bibliothèque Nationale'de bulunmaktadır. *Dîvân*'ın başındaki dîbâceden, Sehî Bey'in bunu Kazasker Fenarîzâde Muhyiddin Çelebi'nin isteği üzerine tertip ederek ona sunmuş olduğu anlaşılmaktadır.

Heşt-Behişt (Tezkîre-i Sehî): Anadolu sahasında yazılmış, ilk şairler tezkiresi sayılan bu eser 945/1538'de tamamlanmıştır. Harf sırasını değil, İran tezkirelerinde rastlanan ve şairleri yaş, devir, muhit ve mevki gibi özelliklerine göre sınıflandıran tabaka tarzını esas alarak ve *Mecâlisü'n-nefâis*'i takliden sekiz bölüme (fasıl) ayrılmıştır.

Tabakalar şöyle sıralanmıştır: I. Devrin hükümdarı (Kanunî), II. şair Osmanlı padişahları ve şehzadeleri. III. vezir, kazasker, defterdar, nişancı ve sancakbeyi gibi devlet adamlarından şiir yazan şahsiyetler, IV. şiirle uğraşan âlimler, V. kendisinin zamanlarına yetişemediği eski şairler, VI. gençliğinde kendilerini tanıyıp görüştüğü önceki kuşaklara ait şairler, VII. çağdaşı olan şairler, VIII. yeni kuşaklardan genç şairler. Tezkirede 229 şairden bahsedilmektedir. Sehî Bey kendilerine yetişemediği eski

şairler hakkındaki bilgileri çok yaşlı kimselerden topladığını bildirmektedir. Yine müellif, Osmanlı ülkesinde şiir yazan sayısız insan arasında yalnızca çok tanınanları eserine aldığı ifade etmektedir. Eser Fatih devri şairleri ile II. Bayezid devri şairleri için en yakın bir kaynak olmak özelliğiyle ayrı hususi bir önem taşımaktadır. *Heşt Bihîşt*'in nüshalarına bugün çeşitli kütüphanelerde rastlanmaktadır.¹³³

1.1.143.2. Kitaplar

İsen, Mustafa, *Sehi Bey Tezkiresi, Heşt Bihîşt*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998, 302 s.

Kut, Günay – Tekin, Şinasi – Tekin, Gönül Alpay, *Sehî, Beg, Heşt Bihîşt: The Tezkire by Sehi Beg*, Harvard University Printing Office, Cambridge 1978, 423 s.

Lugal, Necati H. – Rescher, Oskar, *Türkische Dichterbiographien I. Sehi's Tezkere*, Tübingen 1941.

Mehmed Şükrü, *Âsâr-ı Eslâftan Tezkire-i Sehî*, İstanbul 1325.

Sehi Bey, Tezkire, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1980, 267 s.

Tolasa, Harun, *Sehî, Latîfi, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. yy.'da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, Ege Üniversitesi, İzmir 1983, XII, 423 s.

Yekbaş, Hasan, *Sehi Bey Divanı/Edirneli Sehî*, Kitabevi, İstanbul 2010, 383 s.

1.1.143.3. Tezler

Ergün, Asuman, *Tezkire-i Sehî: (Heşt-Bihîşt) Sehi Beg Transkripsiyonlu Metni*, Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Uşak 1997, 115 s.

Kılıç, Murat, *Sehi Tezkiresi Üzerinde Bir Sentaks Çalışması [A syntax research about the tezkire of Sehi]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman Tarikdaroğlu, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, SBE, Kahramanmaraş 1999, 146 s.

Kut, Günay, *Heşt Bihîşt, Sehi Beg Tezkiresi: İnceleme-Tenkitli Metin*, Doçentlik Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 1982.

Seymen, Emine, *Sehî Beg ve Latîfi Tezkirelerinde İstitrâd [Istitrâd in Sehî Beg and Latîfi Tezkires]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mine Mengi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 2008, 212 s.

¹³³ “Sehî Bey”, *Yapıtları ve Yaşamlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, II, 507-08.

Tolasa, Harun, Sehî, *Latîfî, Aşık Çelebi Tezkirelerinde Şâir, Tetkik ve Tenkid*, Doçentlik Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1976.

Yılmaz, Müslüm, *Sehî Bey Dîvânı (İnceleme-Metin) [Sehî Bey Dîvânı (İnceleme-Metin)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Kemal Yavuz, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2010, 403 s.

1.1.144. Selânikî Mustafa Efendi (?-1008/1600)

1.1.144.1. Eserleri

Tevârîh-i Âl-i Osman (Koca Selanikli Tarihi / Selânikî Tarihi / Tarih-i Selânikî li-Mustafa Efendi): Osmanlı tarihine ait XVI. yy.ın ikinci yarısıyla ilgili önemli kaynaklardan biridir. Selânikî Mustafa Efendi, eserinde yer yer bulunduğu görev dolayısıyla Divan-ı Hümayun'da saklanan vesikalardan örnekler verir. Eser, Kanunî Sultan Süleyman saltanatının sonlarından III. Mehmed devrinin ortalarına kadar olan dönemi (20 Eylül 1563/Nisan/Mayıs 1600) içine alır. Özellikle III. Murad'ın tahta çıkışından sonra İstanbul'daki olayları bütün ayrıntılarıyla anlatır. Bir ruznâme ve muhtıra mahiyeti taşıyan bu eserinde Selânikî Mustafa Efendi, devrinin olaylarının tenkidini yapmış, devletin rüşvet sonucu sürüklendiği ahlâkî ve iktisadî çöküntüyü belirtmiştir. Eserin dil ve üslup açısından kendine has bir özelliği vardır. Külfetten uzak konulara yaklaşımıyla değişik bir tarih yazıcılığı örneği vermiştir. Ancak eserin kıymeti dili veya üslûbundan ziyade, müşahedeye dayanması, ihtiva ettiği bilgilerin zenginliği, çoğu kez yetkililerden elde ettiği bilgilerle olayların perde arkasını vermesinden ileri gelmektedir. Eserin 1563-1593 yıllarının olaylarını içine alan bölümü İstanbul'da basılmıştır (1864).

1.1.144.2. Kitaplar

İpşirli, Mehmet, *Selânikî Mustafa Efendi: Tarih-i Selânikî (1003 - 1008 / 1595-1600)*, *Cilt: II*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999, 984 s.

....., *Selânikî Mustafa Efendi: Tarih-i Selânikî (971-1003 / 1563-1595)*, *Cilt: I*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999, 432 s.

1.1.144.3. Tezler

Gümüş, Ercan, *16. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Meydana Gelen Muhaliif Nitelikli Hareketlerin Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserlerine Yansıması*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Güneş, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2008, 181 s.

1.1.145. Senâ'î (Senâ'î Muhammed [Efendi], ?-?)

1.1.145.1. Eserleri

Dîvân

Ravzatu'l-Ebrâr

Şevâhidü'n-Nübüvve Tercümesi: Bir nüshası Revan Odası Kütüphanesi'nde mevcuttur.¹³⁴

1.1.146. Sevdâyî (Mevlânâ Sevdâyî)

1.1.146.1. Eserleri

Dîvân: *Dîvân*'da 1 na't, 3 kaside, 60 gazel, 1 murabba, Farsça bir tahmis ve bir muhammes yer almaktadır. Kasideler bölümünde Şehzâde Korkud için yazılmış kasideler bulunmaktadır. Eserin nüshası İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 795/5 numarada kayıtlıdır.

İhtilâc-nâme: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Katalogunda Hazine kitaplığında 296 numarada "Mevlâna Sevdâyî" adına kayıtlı, on iki varaktan oluşan mesnevi tarzında manzum bir eser kayıtlıdır. Katologda eserin vücudun muhtelif uzuvlarının seğirmesini tefe'ül yoluyla izah ettiği bilgisinin yanı sıra 'Alî Paşa isminde birine ithaf edildiği belirtilmiştir. Eserin ne zaman yazıldığı konusunda bir bilgi yoktur. *İhtilâc-nâme*'nin hangi Sevdâyî'ye ait olduğu konusunda kesin bir bilgi yoktur. Ancak; Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Katalogunda eser "Mevlâna Sevdâyî" adına kayıtlıdır. Sehî Bey tezkiresinde Sevdâyî'yi tanıtırken katologdaki gibi "Mevlâna" ismiyle beraber kullanmıştır. Bu durum eserin Sehi Bey'de geçen Sevdâyî'ye ait olabileceğini düşündürmektedir.¹³⁵

Leylâ ve Mecnûn: Gibb Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi'nde bir nüshası olan Sevdâyî adlı şaire ait *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsinin Sehî Tezkiresi'nde ismi geçen

¹³⁴ "Senâi Muhammed Efendi", *Osmanlı Müellifleri*, II, 341.

¹³⁵ Zübeyde Yaşar, *Sevdâyî Divanı'nın Çeviri Yazı Metni ve Günümüz Türkçesiyle Nesre Aktarımı*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya 2008, s. 4-5.

bu Sevdâyî'ye ait olması gerektiğini belirtmektedir. Türk Dili Kurumu'nda fotokopisi bulunan bu eseri tanıtan A. Sırrı Levend de Gibb'e katılarak *Sicill-i Osmanî*'de yer alan ve H. 999 (1590/91)'da ölen bir Sevdâyî daha olduğunu, ancak eserin Kırkkilise kadısı Sevdâyî'ye ait olmasının mümkün olduğunu açıklamaktadır. Eser H. 920 (1514/15)'de kaleme alınmıştır. Sehî ince, güzel, rindâne ve bî-bedel gazelleri ve beyitleri olduğunu yazmaktadır.¹³⁶

1.1.146.2. Tezler

Bayak, Cemal, *Sevdâî: Kıssa-i Leylî Birle Mecnûn*, Doç. Dr. Günay Kut, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 1987, 143 s.

Şahin, M. Ünal, *Leylî ve Mecnun: Sevdâî, Transkripsiyon ve Dil İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Osman Nedim Tuna, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1988, 151 s.

Yaşar, Zübeyde, *Sevdâyî Divanı'nın Çeviri Yazı Metni ve Günümüz Türkçesiyle Nesre Aktarımı [Sevdayi Divan's transcription and translation to contemporary Turkish]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Gönül Ayan, Selçuk Üniversitesi, SBE, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Konya 2008, 132 s.

1.1.147. Seydî Ali Reis (Mahlas: Seydî/Kâtibî, Lakabı: Galatalı, Kâtibî-i Rûmî, Unvanı: Mîr Alî Şîr-i Sâni, 1478-2 Cemâziye'l-evvel 970/28 Aralık 1562)

1.1.147.1. Eserleri

Hulâsatü 'l-Hey'e: (Süleymaniye Ktp., 1 Halet Efendi, no. 532) Halep'te bulunduğu sıralarda astronomi ve matematik dersleri aldığı Hamdullah b. Şeyh Cemaleddin Efendi'nin Ali Kuşçu'nun Fatih'e sunduğu *Fethiye*'yi tercüme etmesini tavsiyesi üzerine Seydî Ali Reis, Kadızade'nin eserinden sonra Osmanlı medreselerinde en fazla okutulan bu önemli eseri çevirdi. Ancak yapılan çalışma doğrudan doğruya bir tercüme olmayıp, başta Kadızade'nin *Şerhü 'l-Mûlah-has fi'l-hey'e*'si ve Kutbuddîn eş-Şirazî'nin *Nihâyetü 'l-idrâk*'i olmak üzere çeşitli kitaplardan ilavelerle zenginleştirilmiştir. Kanunî'ye sunulan (1549) eserin 27 nüshası vardır.¹³⁷

Kitâbü 'l-muhît fi İlmi 'l-eflâk ve 'l-ebhur (El-Muhit fi İlmi 'l-Eflâk ve 'l-Buhûr): Kaptanlara ve gemicilere kılavuz almadan Hint denizlerinde sevrüsefer imkânı vermek

¹³⁶ "Sevdâyî", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, VII, 572-73.

¹³⁷ "Seydî Ali Reis", *Yapıtları ve Yaşamlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, II, 25-26.

üzere hazırlanan eserde yön tâyini, gök dairelerinin, yıldızların aralıklarının ölçülmesi ve yıldızların irtifainin hesabı, Hindistan'ın rüzgâraltı ve rüzgârüstü kıyıları, Hint Denizi'ndeki adalar, takımadalar ve Yeni Dünya'ya dair önemli bilgiler verilir. içinde eserin VII. ve X. baplarının da yer aldığı deniz astronomisi ve fiziki coğrafyaya dair kısımları, J. Von Hammer İngilizceye (1834-1838), topografik coğrafya ile ilgili olan IV-VII. bapları Luigi Bonelli İtalyancaya (1894), IV.-VI. bapları, Seydî Ali Reis'in tarifleri istikametinde hazırladığı 30 harita ile birlikte M. Bittner Almanca (1897) tercüme etmiştir.

Mir'ât-ı Kâ'inât: Kâtibî, Delhi'de bulunduğu sırada Hümâyun Şah'ın isteği üzerine, 5 makale ve 120 bab halinde Türkçe olarak yazdığı bu eserde usturlabın yapımı ve kullanılması, güneşin irtifai ve yıldızların uzaklığı, kıblenin ve öğle vaktinin belirtilmesi gibi konuları anlatır.

Mir'âtü'l-Memâlik: "Ülkelerin Aynası" anlamına gelen, Hindistan dönüşünde Bağdat'ta arkadaşlarının ısrarı üzerine başladığı ve İstanbul'da tamamladığı bu eserinde Seydî Ali Reis, Hint kaptanlığına tayininden itibaren İstanbul - Delhi - İran - İstanbul yolculuğu sırasında gördüğü yerleri, tanıştığı kimseleri anlatmış, bazı kısımlara levent türküleri, şiirlerinden beyitler, dörtlükler, muhammesler koymuştur. Türk edebiyatının şâheserlerinden olan bu eser, aynı zamanda yarı edebî ve yarı hikâye tarzında hâtîrât mahiyetindedir. Türkçe metni 1913'te yayınlanmıştır. *Mir'âtü'l-memâlik* Necip Asım'ın takdimiyle İkdam matbaasında basılmıştır (1895). Eseri ayrıca H. F. Diez Almanca (1815), M. Morris kısmen Fransızca (1826), A. Vambéry İngilizceye (1899) ve nihayet Ş. Zumnunab Rusçaya (1963) tercüme etmiştir.

Muhit: Seydî Ali Reis'in deniz astronomisi, fizikî ve topoğrafik coğrafya bakımından dünya çapında önem taşıyan eseridir. 1554'de meydana getirilmiştir. Kâtip Çelebi, *Cihannümâ* adındaki eserine, Muhit adındaki bu kitabın Cava, Sumatra, Seylân ve diğer adalarla ilgili kısımlarını aynen almıştır.

Risâle-i Zâtü'l-Kürsî: İlm-i nücûma dair aletlerle ilgili olarak yazılan Arapça, Farsça ve Türkçe risâlelerden seçmeler yapılarak meydana getirilmiş Türkçe özet bir eserdir. Seydî Ali Reis, bu risâleyi kaleme alış sebeplerini sıralarken ilm-i nücûmla ilgili aletler hakkında yazılan Arapça, Farsça ve Türkçe risâlelere her zaman ihtiyaç olduğu halde bunların birçok şehirde bulunmadığını, mevcut eserlerin ise Arapça ve Farsça olduğu için herkes tarafından istifade edilemediğini belirtir. Bu sebeple konuyla ilgili

eserleri inceleyip seçmeler yaparak Türkçe özet halinde faydalı bir risâle meydana getirdiğini belirtir.

1.1.147.2. Kitaplar

Akyıldız, Necdet, *Mir'atü'l Memalik / Seydi Ali Reis*, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1975, 175 s.

Amawi, Mazen - Ehrig-Eggert, Carl – Neubauer, Eckhard, *Reprint of studies on the Works of the Ottoman Admiral Sidi 'Ali (d. 1562)*, Institute for the History of Arabic-Islamic Science at the Johann Wolfgang Goethe University, Frankfurt am Main 1992, 466 s.

Batur, Suat, *Ülkelerin Aynası / Seydi Ali Reis*, Altın Kitaplar, İstanbul 1999, 77 s.

Boyunağa, Ahmet Yılmaz, *Osmanlı Leventleri: [Seydi Ali Reis ve Leventlerinin Maceraları]*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011, 142 s.

Brice, William – Imber, Colin – Lorch, Richard, *The daire-yi muaddel of Seydi Ali Reis*, University of Manchester, Manchester 1976, 18 s.

Culum, Eyüp, *Mir'atül Memalik = Memleketlerin Aynası*, Tercüman 1001 Eser, İstanbul 2005, 160 s.

Kiremit, Mehmet, *Seydi Ali Reis: Mirâtü'l-memâlik*, İnceleyenler: Kemal Eraslan, Osman Fikri Sertkaya, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999, 637 s.

Le miroir des pays : une anabase ottomane a travers l'Inde et l'Asie centrale / Seyyidi Ali Reis, recit traduit du turc ottoman, presente et annote par Jean-Louis Bacque Grammont, Sindbad: Actes Sud, Paris 1999, 185 s.

Özön, Mustafa Nihat – Örs, Hayrullah (Çev.), *Hindelinden İstanbul'a*, Köyhocası Matbaası, Ankara 1935, 32 s.

Sezgin, Fuat, *Kitab al - muhit / Ottoman writer on nautics Sidi' Ali ibn Husain*, Institute for the History of Arabic-Islamic Science at the Johann Wolfgang Goethe University, Frankfurt am Main, Frankfurt am Main 1997, 271 s.

Vambéry, A., *The travels and adventures of the Turkish Admiral Sidi Ali Reis, In India, Afghanistan, Central Asia, and Persia, During the Years 1553-1556*, Kessinger Publishing 2000, 123 s.

....., *The travels and adventures of the Turkish Admiral Sidi Ali Reis in India, Afghanistan, Central Asia, and Persia, during the years 1553-1556*, Luzac, London 1899, 123 s.

1.1.147.3. Tezler

Büke, Himmet, *Seydi Ali Reis-Kitabü'l-Muhit [Seydi Ali Reis-Kitabü'l-Muhit]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Turgut Tok, Pamukkale Üniversitesi, SBE, Denizli 2010, 274 s.

Kiremit, Mehmet, *Mir'atü'l-Memalik (Seydi Ali Reis) İnceleme-Metin-İndeks*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1990, 572 s.

Pehlivanoğlu, Cansu, *Seydi Ali Reis'in Mir'atü'l-Memalik Eserinde Lehçe İçi Aktarım Meseleleri*, Lisans Tezi, Dan.: Mustafa Uğurlu, Muğla Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Muğla 2008, 153 s.

Uymaz, Tuğba, *Seydi Ali Reis'in Hülâsa el-Hey'e (Astronominin Özeti) Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme [A Treatise on Seydi Ali Reis' Hülâsa el Hey'e (Synopsis of Astronomy)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Yavuz Unat, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 2009, 417 s.

1.1.148. Seyyid Mustafa

1.1.148.1. Eserleri

Hadâiku 'l-beyân fî Tercemeti Şakaikü 'n-nu'mân: Taşköprüzâde Ebulhayr İsmâmeddin Ahmed tarafından yazılan *Eş-Şakaiku 'n-Nu'mâniyye fî Ulemâ'id-Devleti 'l-Osmâniyye* adlı eserin Türkçeye tercümesidir. Ağâh Sırrı Levend müellifini belirtmeyerek eser hakkında şunları söyler: “İst. Üniver. Ktp. (Ty, No. 6192) da bulunan bu eser *Şakaik* çevirisidir. Ama çevirinin adı nüshada geçmiyor. Önsözde bildirildiğine göre, yazar eklemeler yapmıştır. Bu bakımdan eser hem çeviri, hem de zeyil sayolabilir. 340 yaprak tutan eser Birgili Mahmud Çelebi'ye dek gelmektedir.”¹³⁸

¹³⁸ Levend, s. 355.

1.1.149. Seyyid Murâdî (16. yy.)

1.1.149.1. Eserleri

Dîvân-ı Murâdî (Muhabbet-nâme): Eser Lütfü Paşa'ya bir kaside ile başlar. İçerisinde 57 gazel, 15 gazel-i murabba, 1 murabba, 1 murabba-ı gazel, 1 müseddes, 10 kaside, bir de kaside-i münacat vardır. Eserin diğer bölümleri bablar şeklindedir. Babların bazıları ve gazel, kaside ya da murabbaların bazılarıyla müseddesin girişinde çoğu bir beyitlik giriş bölümleri (beyan)lar yer alır. Sonunda da “tarih-i muhabbet-name” diye tarih düşürdüğü beyitlerin yer aldığı bir bab nazmetmiştir.¹³⁹

1.1.149.2. Tezler

Bildirici, Zübeyde, *Muhabbet-nâme-i Seyyid Murâdî (1-155 varaklar arası)* [*Seyyid Murâdî's Diwan and Its Textual Analysis(1 and 155 leaves)*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Kemal Yavuz, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2009, 541 s.

Gönültaş, Gül, *Divan-ı Muradi (Muhabbetname-i Seyyid Muradi) (155-323 varaklar arası)* [*Seyyid Murâdî's Diwan and Its Textual Analysis*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Cemal Aksu, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2009, 540 s.

Şahin, Ali, *Seyyid Muradi'nin Muhabbetnamesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya 2000, 691 s.

1.1.150. Sirozlu Hüseyinî (Hüseyinî ibn-i Ahmed Sirozî, ?-1000/1591)

1.1.150.1. Eserleri

Câmi'ü l-Envâr alâ Tefsîri l-İhlâs: İhlâs Suresi'nin tefsiri olup 10.000 beyit civarındadır.

Câmi'ü n-Nesâyah: Muhammediye tarzında bir eserdir. Bir nüshası Yahya Efendi Kütüphanesi'ndedir.

Dürr-i Mekkûn: Kur'ân-ı Kerîm kıraati ile ilgili meşhur *Kasîde-i Cezerî*'nin manzum şerhidir. Âşir Efendi Kütüphanesi'nde bir nüshası bulunmaktadır.

¹³⁹ Gül Gönültaş, *Divan-ı Muradi (Muhabbetname-i Seyyid Muradi) (155-323 varaklar arası)*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2009, s. 9.

1.1.151. Sofyalı Bâlî (Unvanı: Sofyalı, Halîfe, ?-960/1552-53)

1.1.151.1. Eserleri

Duânın Kabulü ve Reddi Hakkında Risâle: Osmanlıca olarak kaleme alınan bu risâle, Yavuz Sultan Selim'in Vezîr-i A'zam'ı Rüstem Paşa'ya hitaben yazılmıştır. Sadr-ı A'zam'ın duaların kabulü hakkındaki sorusuna yazdığı özlü cevabı içermektedir. Risalenin hacmi onüç sayfa kadardır¹⁴⁰ (Süleymâniye Ktp., Es'ad Efendi, 188/2).

Etvâr-ı Sitte

Fusûsu'l-Hikem Şerhi: Bâlî Efendi'nin en meşhur eseridir. Arapça olarak kaleme alınan bu eserin en önemli özelliği, bazı konularda diğer *Fusûsül-hikem* şârihlerine muhalif görüşler ihtiva etmesidir. *Fusûsül-hikem*'inde Firavun'un imanının geçerli olup olmadığı konusunda yer alan ifadelerinin ise şârihler tarafından yanlış anlaşıldığını ileri sürer. Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin *Füsûsü'l-Hikem*'ine yazdığı bu Arapça şerhin çeşitli kütüphanelerde pek çok yazması mevcut olup İstanbul'da 1309'da basılmıştır. Bâlî Efendi'nin basılantek eseridir.

Gör Kasîdesi: Bâlî Efendi'nin özel olarak kaleme aldığı sekiz sayfalık kasîdesidir. Sadeddin Nüzhet Ergun'un *Türk Şairleri* isimli kitabında yer almaktadır.

İbn-i Kemâl'in 'Vikâye'sine Reddiye: Arapça olarak kaleme alınan bu reddiye Ramazan ayında cimâ'nın son vakti konusunu içermektedir (Süleymâniye Ktp. Es'ad Ef. 188/4; Reîsü'l Küttâb 1167/9).

Kıssa-i İbrahim Aleyhisselâm: Osmanlıca olarak kaleme alınan risâle 112 sayfadan oluşmaktadır. Risâlede İbrahim Peygamber kıssası tasavvufî hikmetleriyle ele alınıp diğer bazı kıssalarla zenginleştirilerek anlatılmıştır (İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 2410)

Makamât ve Merâtibü'n-Nefs

Manzûme-i Vâridât: Osmanlıca olarak yazılan ve 96 sayfadan ibaret olan bu eser "Vâridât-ı Sofyavî Hazret-i Bâlî Efendi; kuddise sirruhu'l-Bâlî" adıyla başlamaktadır. Tasavvufa tamamen vâkıf, çok kuvvetli bir şairin kaleminden çıkması bakımından mutlaka zikredilmesi gereken eserlerindendir (Türkçe, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 2338).

¹⁴⁰ Ali Haydar Bostancı, *Tasavvuf'ta Etvar-ı Seb'a Sofya'lı Bali Efendi'nin "Etvar-ı Seba"sı*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1996, s. 14.

Mecmûatü 'n-Nasâyih Risâlesi: Osmanlıca olarak kaleme alınmış olup doksan dört sayfadan oluşmaktadır. Bâlî'nin müridinin sohbet ve izahlarının ve de kendi tecrübelerinin sâiki ile bu konularda yol gösterici olabilmek amacıyla yazdığı risâlesidir (Türkçe, Süleymaniye Ktp., İzmirli, nr. 350).

Risâle fî Şerh-i Hadîs-i Kudsî-i Küntü Kenzen Mahfiyyen: Arapça olarak kaleme alınan bu risâle sekiz sayfadan oluşmaktadır. Bâlî Efendi bu risâlesinde mutasavvıflarca kudsî olarak rivayet edilen 'Küntü Kenzen Mahfiyyen' hadîsini tasavvufî üslûpta şerhetmiştir (Süleymaniye Ktp., Tırnovalı, nr. 1864; Şehid Ali Paşa, nr. 2725/18).

Risâle-i Etvâr-ı Seb'a: Osmanlıca olarak kaleme alınan bu risâlenin çalışmamıza esas aldığımız nüshası 34 sayfa olup Osmanlıca olarak kaleme alınmıştır. Risâlede her tavrın makamı, nefsi, seyri, vakıası, alâmetleri, halleri, mertebeleri ve mensubiyeti sistematik olarak incelendiği gibi tenezzül, berzah, hilâfet, intisâb vb. konular yeri geldiğinde derinlemesine izah edilmiştir¹⁴¹ (Türkçe, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 2927, İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 643, 2310)

Risâle-i Kazâ vü Kader: Kemâl Paşazâde'nin *Kazâ vü Kader* risâlesine dair reddiyye olarak yazılan bir risâledir. Arapça olarak kaleme alınmış olup yirmi sayfadan oluşmaktadır (Süleymaniye Ktp., Dârülmesnevî, nr. 55/2).

Risâletü 't-tasavvuf (Beyânü 'l-esrâr li't-tâlibîn): "Bâlî Efendi'nin tasavvuf risâlesidir" diye başlayan risâlenin sonunda bu eserin ma'ruf olan ismi zikrediliyor ki o da "*Beyânü 'l-esrâr li't-tâlibîn*"dir. Risâle Arapça olarak kaleme alınmış olup, seksen dört sayfadan oluşmaktadır¹⁴² (Süleymaniye Ktp., Tahir Ağa, nr. 433/3).

Sûret-i Mektûb-ı Şeyh Bâlî Efendi: Bu mektuba başlık atan müstensih, Sofyalı Bâlî ile Sarhoş Bâlî'yi birbirine karıştırmıştır.

Şerh-i Ebyât-ı Hazret-i Mevlânâ: Arapça olarak kaleme alınan ve sekiz sayfadan oluşan bu eserde, Bâlî Efendi Hz. Mevlânâ'nın bâzı beyitlerini şerh etmiştir (Süleymâniye Ktp. Es'ad Efendi 3466/10).

Tefsîr-i Âyât-ı Muhtelif: Arapça olarak kaleme alınan bu eser altmış sayfadan oluşmaktadır. Bâlî Efendi'nin bu çalışması bazı ayet ve hadislerin tasavvufî îzâhlarıyla,

¹⁴¹ Bostancı, s. 28.

¹⁴² Bostancı, s. 12.

İbn Arabî'nin zikir hakkındaki açıklamalarını içermektedir (Süleymânîye Ktp. Dârülmesnevî, 55/1).

Tercüme-i Kıssa-i İbrahim veya Kelimât-ı Müteallika bi-îmân-ı Fir'avn (İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 2410)

Vakf-i Nukûd Hususunda Olan Kazâyâ: Bâlî Efendi'nin Padişâh'a hitaben yazdığı risâledir. Osmanlıca olarak kaleme alınmış olup sekiz sayfa hacmindedir (Süleymânîye Ktp. Es'ad Ef. 3729/11; 188/3).¹⁴³

1.1.151.2. Kitaplar

Bedirhan, Muhammed, ***7 Makam 7 Nefs / Sofyalı Bali Efendi***, Hayykitap, İstanbul 2011, 143 s.

1.1.151.3. Tezler

Bostancı, Ali Haydar, ***Tasavvuf'ta Eivar-ı Seb'a Sofya'lı Bali Efendi'nin Eivar-ı Seb'a'sı***, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. H. Kamil Yılmaz, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1996, 77 s.

Bostancı, Erhan, ***Bali Efendi'nin Eivar-ı Seb'a Risalesi ve Eivar-ı-Seb'a'nın Tasavvuf'taki Yeri***, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. H. Kamil Yılmaz, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1993, 27 s.

1.1.152. Sultan II. Bayezid (Mahlası: Adlî, Unvanı: Ebû'l-Feth, el-Melîkü'l-Velî, Bâyezîd-i Velî, Lakabı: Sofu, 851/3 Aralık 1447-8 Safer 918/25 Nisan 1512)

1.1.152.1. Eserleri

Dîvân: Aynı zamanda şair olan ve şiirlerinde Adlî mahlasını kullanan Bayezid'in çoğunluğunu (125 kadar) gazellerin meydana getirdiği küçük hacimli divanı basılmıştır (İstanbul 1308). Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Kitaplığı, Manzum Eserler Bölümü, 227 numarada kayıtlı bulunan nüshada; 1 münâcât, na't, tevhîd, 123 gazel, 3 Farsça gazel, Cem'le müşâareyi hâvî 4 beyit, 1 kıt'a ve matla bulunmaktadır.

1.1.152.2. Kitaplar

Akgün, Mustafa, ***Sultan II. Bâyezîd***, Akgün Grup Yayıncılık, Ankara 2011, 62 s.

¹⁴³ Bostancı, s. 15.

Arkun, Kemal, *Sultan II. Bayezit Han: 8. Osmanlı Padişahı*, Akademisyen Yayınevi, İstanbul 2008, 200 s.

Bayram, Yavuz, *Amasya'ya Vali Osmanlı'ya Padişah Bir Şair Adlı Sultan İkinci Bâyezîd Han-ı Veli: Hayatı, Şahsiyeti, Şairliği Divanının Tenkidli Metni*, Amasya Valiliği Yayınları, Amasya 2009, 437 s.

Dîvân-ı Sultân Bâyezîd-i Sâni, Hazırlayan: Mehmed Fuad, Matbaa-i Osmaniyye, İstanbul 1308 (1891), 108 s.

Kreutel, Richard F., *Haniwaldanus Anonimi'ne Göre Sultan Bayezid-i Veli*, Çeviren: Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, 87 s.

Moser, Brigitte, *Die chronik des Ahmed Sinân Celebi Gennant Bihusti : eine quelle zur geschichte des Osmanischen reiches unter Sultan Bâyezîd II*, Dr. Rudolf Trofenik, München 1980. (Almanca)

Öztürk, Necdet, *Gazi Padişahlar: İmparatorluğun Kurucuları Osman Gazi'den II. Bayezid'e*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012, 256 s.

Reindl, Hedda, *Manner um Bayezid: eine prosopographische Studie über die Epoche Sultan Bayezids II.: 1481-1512*, K. Schwarz, Berlin 1983, 415 s. (Almanca)

Tansel, Selahattin, *Sultan II. Bayezit'in Siyasi Hayatı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1966, 310 s.

1.1.152.3. Tezler

Takahon, Fumiko, *II. Bâyezîd Döneminde Hazırlanmış Tezhipli Dîvânlar [Illuminated dîvân literature produced during the reign of Bâyezîd II.]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ömer Faruk Taşkale, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, SBE, İstanbul 2010, 130 s.

1.1.153. Sultân III. Murâd (Mahlas: Murâd/Murâdî, 953/4 Temmuz 1546-6 Cemâziye 'l-evvel 1003/16 Ocak 1595)

1. 1. 153. 1. Eserleri

Dîvân: *Dîvân*'da Arapça-Türkçe olarak 81 mülemmâ gazel, 4 mülemmâ mesnevî, 1 nazım, Arapça-Farsça-Türkçe olarak bir gazel, Arapça-Farsça olarak bir

gazel yer almaktadır. Türkçe- Farsça manzûme yoktur.¹⁴⁴ Yazmaları Millet Ktp., Ali Emirî Manzum Eserler 401, 625, Süleymaniye Ktp., Fatih 3874, Ayasofya 3072, Mihrişah 359, Paris Bibliothèque Nationale 274, 1060'da kayıtlıdır.

Esrâr-nâme: Tasavvufa dair bir eserdir.

Fütuhât-ı Ramazan (Farsça)

Fütuhâtü 's-Sıyâm: III. Murad'ın tasavvuf konulu eseri eseri olarak bilinen bu kitapçık, İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Ktp., nr. 1901'deki mecmua içindedir. Mecmuada Hâşimî, Bâkî, Subhî, Hoca Sâdeddin ve Zekeriyâ Efendilerin III. Murad'ın bazı Arapça ve Farsça şiirlerine yazdıkları şerhler bulunmaktadır.

1.1.153.2. Kitaplar

Aksu, Hüsametdin, ***Sultan III. Murad Şehinşahnamesi***, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Enstitüsü, İstanbul 1981, 22 s.

Aksun, Ziya Nur, ***Zirvedeki Sultanlar: II. Selim, III. Murad, III. Mehmed, I. Ahmed (1566-1617)***, Ötüken Yayınları, İstanbul 2011, 335 s.

Arkun, Kemal, ***Sultan III. Murat Han: 12. Osmanlı Padişahı 77. İslam Halifesi***, Akademisyen Yayınevi, İstanbul 2009, 256 s.

Kırkılıç, Ahmet, ***Sultan III. Murad: Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanı'ndan Seçmeler***, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, 191 s.

Tekindağ, Şehabettin, ***Fatih'den III. Murad'a Kadar Osmanlı Tarihi (1451-1574) Ders Notları***, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1977, 199 s.

1.1.153.3. Tezler

Gülsever, Ceyda, ***Murâdî Dîvanlarındaki Bezeme Özellikleri [The ornamentation specialities in Muradi Divan]***, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Gülnur Duran, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, İstanbul 2011, 182 s.

Kırkılıç, Ahmet, ***Sultan Üçüncü Murad (Muradi) Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni (2 Cilt)***, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hüseyin Ayan, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1985, 685 s.

¹⁴⁴ Ahmet Kırkılıç, *Sultan Üçüncü Murad (Muradi) Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni (2 Cilt)*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1985, s. 208.

Uyar, Kamil Yaşar, *Sultan 3. Murad'ın Futuhat-ı Ramazan'ı ve Farsça Divanı*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Nazif Hoca, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1995, 96 s.

1.1.154. Sun'î-i Malatyavî (Sun'î bin Abdulkadir, ?-?)

1.1.154.1. Eserleri

Fethu'l-fettâh: Farsça-Türkçe manzum sözlük özelliği taşıyan eser, Malatya'da 1008/1599 yılında bir şahsın ricası üzerine kaleme alınmıştır. Bir mukaddime ve 25 kıt'adan oluşmakta olup toplam 400 beyittir.

1.1.155. Sûzî Çelebi (Mehmed, Lakabı: Sûzî-i Nakşibendî, Sûzî-i Rûmî, Sûzî-i Pür-zerrînî, 1465-1 Muharrem 931/29 Ekim 1524)

1.1.155.1. Eserleri

Gazavat-nâme-i Mihaloğlu Ali Bey: 1795 beyitlik bir mesnevîdir. Fâtih ve Sultân II. Bâyezid devri akıncı beylerinden Mihaloğlu Ali Bey'in gazalarını tasvîr eder. Eser, diğer mesnevîlerde olduğu gibi tevhîd ve münâcâtla başlamaktadır. Konunun biteviyeliğini gidermek için de aralara gazeller sokuşturulmuştur. Mesnevînin vezni: "Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'ülün"dür. Şâir, *Gazavât-nâme*'sinde, Mihaloğlu Ali Bey'in gazalarını ve aşk macerasını bütün teferruatıyla anlatır. Fevkalâde kahramanlıklarını heyecanla tasvîr eder. Sûzî Çelebi, eserini kendi gördüklerine ve başkalarından duyduklarına dayanarak yazmıştır. Tamamiyle orijinal olup epik bir karakter taşımaktadır.

1.1.155.2. Kitaplar

Levend, Agâh Sırrı, *Gazavatnâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnâmesi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000, 391 s.

Vırmiça, Raif, *Suzi ve Vakıf Eserleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000 (Suzi Çelebi'nin Mihaloğlu Ali Bey'in gazalarını anlattığı gazavatnâmesi çalışmanın sonuna eklenmiştir. Gazavatnâme, 111–252. sayfalar arasındadır).

1.1.156. Sücûdî (Lakabı: Kalkandelenli Sücûdî, ?-?)

1.1.156.1. Eserleri

Selîm-nâme: İshak Çelebi'nin *Selîmnâme*'sinin devamı mahiyetinde bir *Selîm-nâme* kaleme aldı.Yavuz'un tahta çıkışıyla (Mayıs 1512) başlayan bu *Selîm-nâme*'de padişahın İran seferi, Mercidabık, Suriye ve Mısır seferleri etraflıca anlatılmaktadır. Eser mensur olup yer yer çeşitli nazımlarla ve tarih beyitleriyle süslenmiştir. Aşık Çelebi'ye göre oldukça sanatlı olan İshak Çelebi'nin eserine nazaran Sücûdî'ninki daha açık ve anlaşılır bir dille yazılmış ve daha akla uygundur.¹⁴⁵

1.1.156.2. Tezler

Çuhadar, İbrahim Hakkı, *Süçûdî'nin Selim-nâmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr.Ahmet Uğur, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1988, 115 s.

1.1.157. Süheyfî

1.1.157.1. Eserleri

Selîm-nâme

1.1.158. Sünbül Sinan (Yûsuf Sinan, Lakabı: Sinânüddîn, Zeynüddîn, Sünbül Efendi, 1475-Muharrem 936/Eylül 1529)

1.1.158.1. Eserleri

Risâle Der Hakk-ı Zikr ü Devrân

Risâle ft Deverâni's-Sûfiyye: (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 3602)

Risâle-i Sünbül der Hakk-ı Zikr ü Devrân: Bu eser, *Risâletü't-Tahkikiyye*'nin bir kısmının kısaltılarak Türkçe özetidir. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan bir nüshasının sonunda (Türkçe Yazmalar, nr. 3868) Zenbilli Ali Efendi'nin risâlede anlatılan konuların doğruluğuna dair bir fetvası yer almaktadır.

Risâletü Etvâri's-Seb'a: Seyrû sülûk mertebelerini göstermek için yazılmış on iki sayfadan oluşan bu risâle Arapça olarak kaleme alınmıştır (Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 2073/2).

¹⁴⁵ "Süçûdî", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, VII, 653-54.

Risâletü 't-Tahkîkiyye: Sünbül Sinan bu eserinde devrân'ın kâfir oyununa benzetilmesine, ona raks denilmesine şiddetle karşı çıkmakta, cahil ve mutaassıp kişilerin Arapça ve Türkçe risâleler kaleme alarak raksın haram olduğunu iddia etmelerinin yanlış kanaatlerinin neticesi olduğunu belirtmektedir. Müellifin bu eserin birer nüshasını devrin ulemâsına gönderdiği kaydedilmektedir. Yazmaları Millî Ktp., El Yazması, nr. 3316, 4784/1 numarada ve Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1761'de kayıtlıdır.

Tahkîkiyye (İnceleme)

Tarîkâtnâme: (İstanbul Üniversitesi Ktp., İbnülemin, nr. 2956)

1.1.158.2. Kitaplar

Çakıroğlu, Necati, **Büyük Mutasavvuf Veli Hz. Yusuf Sünbül Sinan**, İstanbul 1982, 30 s.

Velikahyaoğlu, Nazif, **Sümbüllüye Tarikatı ve Kocamustafapaşa Külliyesi**, Çağrı Yayınları, İstanbul 1999, 384 s.

1.1.159. Sürûrî (Muslihiddîn Mustafa, Mahlas: Sürûrî, Unvanı: Şârih-i Mesnevî 897/1492-7 Cemâziye'l-evvel 969/13 Ocak 1562)

1.1.159.1. Eserleri

Bahrü 'l-Ma'ûrif: Sürûrî'nin en meşhur eseri olup Türk edebiyatının derli toplu ilk Türkçe belagat kitaplarından biri sayılır. Sürûrî Amasya'da Şehzade Mustafa'nın yanında iken onun isteği üzerine 11 Safer 956'da (11 Mart 1549) tamamladığı eserdeki bilgiler özellikle dönemin görüşlerini yansıtması bakımından önemlidir. Bir mukaddime, üç makale ve bir hâtmeden oluşan 143 yapraklık bir eserdir. Mukaddimesinde müellif, şiirle ilgili bazı ıstılahlar ile aruz ilminin esaslarını anlatır. Yurt içinde ve dışında pek çok yazma nüshası bulunan eserin matbu bir nüshasına tesadüf edilmemiştir. Müellif hattıyla yazılmış nüshası ise Manisa İl Halk Kütüphanesinde kayıtlıdır (nr. 1638).

Dîvân: Türkçe bir eserdir. Kendi ifadesine göre çoğunu gençlik çağında yazmış 500 gazeli bu dîvânda bulunur.

Dîvânçe: Şairin, daha çok tasavvufî neşveyle kaleme aldığı Türkçe şiirlerin bulunduğu bu eserden başka iki divanı daha olduğu söylenmekteyse de bunlar henüz ele geçmemiştir. *Dîvânçe*'nin basıldığı belirtilmektedir (Bulak 1839).

Hâşiyeye 'alâ Envârî 't-Tenzîl ve Esrârî 't-Te 'vîl: Beyzâvî'nin tefsirinin haşiyesi olup Sultan Mustafa'ya ithaf edilmiştir.

Hâşiyeye 'alâ Şerhi Hüsâm el-Kâtî 'ale 'l-Îsâgûcî:

Hâşiyeye 'ale 'd-Dav': Mutarrizî'nin nahve dair el-Mişbâh'ına Tâceddin el-Isferâyînî'nin yazdığı şerhin hâşiyesidir.

Hâşiyetü 'l-Hidâye: Mergînânî'nin fıkha dair eserine Ebü'l-Fazl İbnü's-Şihne'nin yazdığı şerhin hâşiyesidir.

Kitâbü 'ş-Şehâde: Tam adı *Risâle fi 't-Tıb li-Mîr Sâlih*'tir.

Misbâh, Beyzâvî, Telvîh, Hidâye Şerh ve Hâşiyeleri

Şerh-i Bostân: Sa'dî-i Şîrâzî'nin meşhur eserinin Türkçe şerhi olup müellif bu şerhini Şehzade Mustafa'nın hocalığını yaptığı sırada kaleme almıştır. Bazı nüshaları Süleymaniye (Serez. nr. 2568) ve Millet (Feyzullah Efendi, nr. 1638) kütüphanelerindedir.

Şerh-i Dîvân-ı Hâfız: Hâfız-ı Şîrâzî'nin eserinde kullandığı remiz ve mecazlara dair yazılan en eski şerh olup yazma nüshaları Süleymaniye (Halet Efendi, nr. 716, 717) ve Beyazıt Devlet (nr. 5458) kütüphanelerinde kayıtlıdır.

Şerh-i Mesnevî: Mesnevî'nin Anadolu sahasında Farsça ilk tam şerhi olup şairine "*Şârih-i Mesnevî*" unvanını kazandırmıştır. Eserde beyitler şerhedilirken tasavvufun ileri gelen şahsiyetlerine dair menkıbeler anlatılmıştır. Toplam 410 menkıbe ve hikâyenin yer aldığı eser bu yönüyle de incelenmeye muhtaçtır. Nüshaları Süleymaniye (Ayasofya, nr. 1928, Hasan Hüsnü Paşa, nr. 686, Cârullah Efendi, nr. 1714) ve Millet (Feyzullah Efendi, nr. 1256) kütüphanelerinde bulunmaktadır.

Şerh-i Mu 'ammâyât: Seyyid Hüseyin Ahlatî'ye ait eserin şerhidir ve Şehzade Mustafa için kaleme alınmıştır.

Şerh-i Muammayât-ı Ali b. Ebû Tâlib

Şerh-i Mu 'ammâyât-ı Câmî: Abdurrahman-ı Câmî'nin eserine secili bir üslûpla yazılan şerhtir.

Şerh-i Mu 'ammâyât-ı Mir Hüseyin:

Şerh-i Mu 'cez Mine 't-tib: İbn Sînâ'nın *el-Kânun fi 't-Tıb* adlı kitabının bir bölümünün tercüme ve şerhidir.

Şerh-i Şebistân-ı Hayâl: Nişâbürlü Fettâhî'ye ait eserin tercümesi ve şerhidir.

Şerhu Gülistân: Yine Amasya'da talebeler için yazılan eser Arapça olup bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Amcazade Hüseyin Paşa, nr. 376).

Şerhu 'l-Misbâh fi 'n-nahv: Müellifin 944'te [1537] müderrislik yaptığı dönemde kaleme alınmıştır.

Târîh-i Hita vü Hutun ü Çin ü Mâcîn: Kânunnâme adıyla da bilinen eser, Ali Ekber Hıtâî'nin Farsça eserinin 1516 yılında yapılan tercümesidir.

Tefsîru Sûre-i Yûsuf: Yûsuf sûresinin Arapça tefsirisidir.

Tefsîru 'l-Kur'âni 'l-Azîz: Tefsîrî'l-azîme adıyla da bilinen Türkçe bir eserdir.

Tercüme-i Kitâbü 'l-Acâ'ib ve 'l-Garâ'ib (Tercüme-i Acâ'ib-i Mahlûkât): Kazvinî'nin *Acâibü'l-Mahlukât* isimli kozmoğrafya ile ilgili yapıtımdan hülâsa ve kısmen tafsil biçiminde tercüme edilmiştir. Şehzâde Mustafa için hazırlanmış, onun öldürülmesi üzerine yarım bırakılmıştır.

Tercüme-i Ravzü 'r-Reyâhîn fi Hikâyeti's-Sâlihîn: Meşhur âlim ve sûfîlerin eserlerinden derlenmiş itikad, iman, ahlâk ve âdaba dair 500 fasılla 500 menkıbeden oluşan, Abdullah b. Es'ad el-Yâfî'ye ait eserin tercümesi ve şerhidir.

Tercüme-i Risâle-i Penç Çînî: Nûrullah adında bir kişinin Hintçe aslından Farsça'ya çevirdiği Uzakdoğu tıbbına dair bir çeviri olup *Çûb-Çînî* olarak da anılır.

Tercüme-i Zâhretü 'l-Mülûk: Emîr-i Kebîr Hemedânî'nin siyâsetnâme türündeki Farsça *Zahîretü'l-mülûk*'ünün Türkçe'ye çevirisidir. Eser on babdan meydana gelmiştir.

1.1.159.2. Kitaplar

Ergun, Sadeddin Nüzhet, *Süruri*, Sühulet Kitabevi, İstanbul 1933, 61 s.

Okatan, Halil İbrahim, *Süruri Muslihu'd-din Mustafa bin Şa'ban el-Gelibovi er-Rumi*, Ankara 2010, 387 s.

1.1.159.3. Tezler

Baştürk, Orhan, *Süruri'nin Mesnevi Şerhi (Tanıtım-İndeks-Tenkitli Metin) [Sururi's commentary of masnevi (Intruccion-index-critical edition)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1997, 280 s.

Batur, Atilla, ***Süruri Divanı Hayatı, Sanatı, Eserleri Divanının Tenkitli Metni*** [*Süruri's Divan, his life and works, edition critique of his divan*], Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Sadık Armutlu, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 2002, 498 s.

Dolunay, S. Kürşat - Öncül, Murat – Polat, Kemal, ***Bahrü'l-Ma'arif, Sururi***, Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara 1995, 120 s.

Elbir, Bilal, ***Sururi'nin Şerh-i Şebistan-ı Hayal-i Metin İnceleme*** [*Study on text about Şerh-i Şebistan-ı Hayal of Sururi*], Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Nezahat Öztekin, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 2003, 394 s.

Eren Kaya, Fazile, ***Sürurî'nin Acâ'ibü'l-Mahlûkât Tercümesi***, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Fatma Sabiha Kutlar, Hacettepe Üniversitesi, ... (Devam etmekte)

Güleç, İsmail, ***Bahrü'l-Ma'rife Göre Edebi Kavramlar*** [*The Literatural dictionary of Bahrü'l Ma'rif*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Atilla Şentürk, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1997, 84 s.

Hidayatov, Rashadat, ***Gelibolulu Muslihuddin Mustafa b. Şaban Sürûrî'nin Şerhu'l-Binâ Adlı Eserinin Tahkiki*** [*The critical edition of bina commentary by Muslihuddin Mustafa b. Shaban al-Sururi*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Rahmi Yaran, Marmara Üniversitesi, SBE, İlahiyat Anabilim Dalı, Arap Dili ve Belagati Bilim Dalı, İstanbul 2009, 107 s.

Oğuz Ortaç, Meral, ***Surûrî'nin Şerh-i Divân-ı Hâfız'ı: 15 Varağının Transkripsiyonu***, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nezahat Öztekin, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 1998, 100 s.

Okatan, H. İbrahim, ***Sürûrî'nin Bahru'l-Ma'ârifî: İnceleme ve Mukaddime Metni***, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Tunca Kortantamer, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 1986.

Okur, Hüseyin, ***Muslihiddin Mustafa b. Şaban Sürûrî'nin Şerhu'l-Misbâh Adlı Eserinin Edisyon Kritiği*** [*Edition critique of Sharh al-Misbâh by Muslihiddin Mustafa b. Şaban Sürûrî*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ahmet Bostancı, Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya 2011, 362 s.

Şafak, Yakup, ***Sürûrî'nin Bahrü'l-ma'ârif'i ve Enîsü'l-uşşâk ile Mukayesesi***, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ömer Okumuş, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1991.

Ünver, Niyazi, *Gelibolulu Sürûrî ve Divanı* [*Sürûri of Gallipoli and His Divan*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Mermer, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2010, 631 s.

1.1.160. Sürûrî (Sürûrî-i Acem/Sürûrî-i Şarkî, 16. yy)

1.1.160.1. Eserleri

Dîvân

1.1.160.2. Tezler

Şaripbekova, Saule, *Acem Süruri ve Divançesi* [*Acem Süruri and his Divançe*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Cemal Kurnaz, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2001, 310 s.

1.1.161. Şa'bân-ı Sivrihisârî

1.1.161.1. Eserleri

Kıyâfet-nâmesi: Yazarın eseri, İslâm edebiyatında bu alanda oldukça tanınan ve şöhret sahibi olan Muhammed bin Ebi Bekr bin Ebû Tâlib El-Ensârî'nin yurtiçindeki birçok kütüphanede yazma nüshası bulunan “*Kitabü'l-Adab ve 's-Siyase fi İlmi'n-Nazari ve ve 'l-Firase*” (telif: 1349) adlı ilm-i firâsete dair yazdığı eserin tercümesidir. Ama yazar eseri tercüme ederken eseri olduğu gibi tercüme etmemiş, eseri kendince düzenleyerek ve esere eklemeler yaparak, telif bir eser ortaya koymuştur.¹⁴⁶ Damat İbrahim Paşa'nın emriyle çevrilen eser, Nuruosmaniye Ktp., Yazma Eserler Bölümü 4099 numarada kayıtlıdır

1.1.161.2. Kitaplar

Çavuşoğlu, Ali, *Kıyâfet-nâmeler*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004, 191 s.

1.1.161.3. Tezler

Bozkurt, Kenan, *Kıyâfet İlmi, Türk Edebiyatında Kıyâfet-nâmeler ve Şa'bân-ı Sivrihisârî'nin Kıyâfet-nâmesi* [*Art of kıyâfet, kıyâfet-nâmeler in Turkish literature in Kıyâfet-name of Şa'bân-ı Sivrihisârî*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ramazan Sarıççek, Dicle Üniversitesi, SBE, Diyarbakır 2008, 347 s.

¹⁴⁶ Kenan Bozkurt, *Kıyâfet İlmi, Türk Edebiyatında Kıyâfet-nâmeler ve Şa'bân-ı Sivrihisârî'nin Kıyâfet-nâmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi, SBE, Diyarbakır 2008, s. 146.

1.1.162. Şah İsmâil (Şah İsmâil-i Safavî, Mahlası: Hatâyî, 25 Receb 892/17 Temmuz 1486/87-19 Receb 930/23 Mayıs 1524)

1.1.162.1. Eserleri

Deh-nâme: 1400 beyitlik bir mesnevîdir. Azerî edebiyatının ilk mesnevîlerindedir. Hz. Ali hakkındaki övgüleriyle dikkati çeker. Tasavvufî mâhiyette olup adı *Âşık ve Ma'şûk* olarak da bilinir.

Hatâyî Divânı: Öğretici manzumeler, lirik gazeller, Hurufilik ve sûfilik görüşlerini yansıtan nefesler ve rübâilerin yer aldığı Türkçe ve az sayıda Farsça şiirlerden oluşmaktadır. Hece ile yazılan şiirlerde dili daha sadedir. Kızılbaşlık görüşlerini tebliğ ettiği şiirleri ekseriyetle âşık tarzında yazılmıştır.

Nasihât-nâme: Dinî-tasavvufî hususiyetler taşıyan, taraftarlarını coşturmak, onlara kendi görüşlerini öğretmek gayesi ile kaleme alınmış 168 beyitlik bir Türkçe mesnevîdir. Didaktik bir eser olup Farsça şiirleri içine alır.

1.1.162.2. Kitaplar

Araslı, Hamit, *Şah İsmail Hatâî*, Bakû 1946, 163 s.

Arslanoğlu, İbrahim, *Şah İsmail Hatayi ve Anadolu Hatayileri*, Der Yayınevi, İstanbul 1992, 567+VI s.

Aziz Ağa Mehmedovundur, *Şah İsmail Hatai*, Cep İlimler Neşriyat, Azerbaycan 1973, 460 s.

Bilge, Reha, *1514 Yavuz Selim ve Şah İsmail: Türkler, Türkmenler ve Farslar*, Giza Yayınları, İstanbul 2011, 438 s.

Birdoğan, Nejat, *Alevilerin Büyük Hükümdarı Şah İsmail Hatai*, Can Yayınları, İstanbul 1991, 496 s.

Birinci Uluslar Arası Şah İsmail Hatai Sempozyum Bildirileri, 9-11 Ekim 2003 Ankara, Hüseyin Gazi Kültür ve Sanat Vakfı, Ankara 2003, 364 s.

Cavanşir, Babek – Necef, Ekber N. (Haz.), *Hatâ'î Külliyyatı / Şah İsmail Hatai*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2006, 728 s.

Cemali, Yusuf – Kerim, Muhammed, *Zindegani-yi Şah İsmail-i Evvel*, İntişarat-ı Muhteşem, Kum 1997, 360 s.

Cenan, Cevat (Çev.), *Şah İsmail Tarihi = Ahsenü't-Tevarih / Rumlu Hasan*, Ardıç Yayınları, İstanbul 2004, 256 s.

Çamuroğlu, Reha, *Şah İsmail*, Çevirmen: Rüstem Aziz Mümin, Steno Publishing House, Bulgaristan 2010, 334 s.

Çavadova, Minaye, *Şah İsmail Hatainin Leksikası*, Azerbaycan SSR Elmler Akademiyası, Bakı 1977, 213 s.

Dehname, Şah İsmail Hatayi, Azerbaycan Uşag ve Gençler Edebiyatı Neşriyyatı, Bakı 1959, 183 s.

Ebulkasım Firdevs, *Şah İsmail*, İstanbul 1332, 64 s.

Ekinci, Mustafa, *Şah İsmail ve İnanç Dünyası*, Beyan Yayınları, İstanbul 2010, 208 s.

Ergun, Sadeddin Nüzhet, *Bektaşî Şiirleri*, Devlet Matbaası, İstanbul 1930.

....., *Hatayi Divanı: Şah İsmail Safevî [Edebi Hayatı ve Nefesleri]*, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul 1956, 248 s.

Eyüboğlu, İsmet Zeki, *Hatayi Şah İsmail: Bir Ozanın İçevreninde Gezintiler*, Geçit Kitabevi, İstanbul 1991, 131 s.

Gasımlı, Meherrem, *Şah İsmayıl Hetayinin Poeziyası*, Elm, Bakü 2002, 175 s.

Gencei, Turhan, *Il canzoniere di Sah İsmail Hatai*, Istituto Universitario Orienta, Napoli 1959, 217 s.

Gündüz, Tufan, *Son Kızılbaş Şah İsmail*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2010, 175 s.

Güney, Rezzan, *Şah İsmail*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1960, 62 s.

Hata'i Külliyyatı, Şah İsmail, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2006, 728 s.

İsmailzade, Mirze Resul, *Şah İsmail Sefevi (Hetai) Külliyyatı, Qesideler, Nesihetname, Dehname, Qoşmalar*, Beynel-Halk Neşriyyatı, Bakı 2004, 534 s.

Korgunal, Muharrem Zeki, *Şah İsmail*, Bozkurt Yayınları, İstanbul 1943, 48 s.

....., *Şah İsmail Hikayesi*, Ercan Matbaası, İstanbul 1960, 48 s.

Korok, Danış Remzi, *Şah İsmail*, Suhulet Basımevi, İstanbul 1932, 20 s.

Memmedov, Ezizağa, *Şah İsmail Hatai, Eserleri*, Azerbaycan Dövlət Neşriyyatı, Bakı 1975.

Münir, Selami, *Şah İsmail*, İstanbul 1936, 64 s.

Nevai, Abdülhüseyn, *Şah İsmail Safevi*, İntişarat-ı Bünyad-ı Ferheng, Tahran 1347, 419 s.

Onarlı, İsmail, *Şah İsmail: Biyografi*, Can Yayınları, İstanbul 2000, 256 s.

Öz, Gülağ, *Şah İsmail Hatai*, Yol Bilim Kültür Araştırma Yayınları, Ankara 2004.

Özzorluoğlu, S. Tefvik, *Şah İsmail*, İkbâl Basımevi, İstanbul 1938, 54 s.

Seçilmiş Şe'rler / Şah İsmail Hatayi, Azerbaycan Dövlət Neşriyyatı, Bakı 1964, 242 s.

Sümer, Faruk, *Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü, (Şah İsmail ile Halefleri ve Anadolu Türkleri)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 199?, 265 s.

Şah İsmail, Maarif Matbaası, İstanbul 1959, 48 s.

Şah İsmail Safevi Divanı / Şah İsmail Safevi, Tashih: Mirza Resul İsmailzade, Alhuda Neşriyyatı, Tahran 2004, 534 s.

Şah İsmail Hatayi, Eserleri, Elm, Bakı 1973,

Şah İsmail Hetayi-Makaleler Tablosu, Elm, Bakü 1988, 240 s. (Azerice)

Şakir, Ziya, *Mezhepler ve Şah İsmail*, Cevahir Yayınları, İstanbul 2008, 192 s.

Togay, Muharrem Zeki, *Şah İsmail*, Kurtuluş Basımevi, İstanbul 1931, 64 s.

Tülbentçi, Feridun Fazıl, *Şah İsmail*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1956, 316 s.

Yurdatap, Selâmi Münir, *Şah İsmail*, Halk Kitapçılık, İstanbul 1967, 63 s.

1.1.162.3. Tezler

Adile Yılmaz, *Şah İsmail Hatai Divanında Dini Tasavvufî Unsurlar*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdurrahman Güzel, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2000, 649 s.

Akbarınoshad, Maryam, *Şah İsmail ve Osmanlı ile İlişkileri [Shah Esmail and his relations with Ottoman]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasan Kurt, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 2011, 197 s.

Aslışen, Fatma, *Şah İsmail'in Türk Siyaseti ve Kültürel Yeri [Shah İsmail's place in the Turkish political and cultural life]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Recep Yaşa, Sakarya Üniversitesi, SBE, Tarih Anabilim Dalı, Sakarya 2006, 146 s.

Demirkol, Hilal, *Şah İsmail (Hatayi) Gazellerinden Örneklerle Güney Azerbaycan Türkçesindeki Ses Değişiklikleri [Phonetic differences in South Azerbaijan Turkish by examples from Shah İsmail -slyric poems]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Levent Doğan, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 2004, 270 s.

Mokhles, Golamreza, *Şah İsmail Safevi'nin Edebi Kişiliği ve Türkçe Şiirleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mürsel Öztürk, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1990, 205 s.

Şensizoğlu, Nevzat, *Şah İsmail Devrinde Anadolu'da Safevî - Alevî Faaliyetleri [Activities of the Alevis and the Safavis during Shah İsmail age in Anatolia]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Öz, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2005, 68 s.

Şükürov, Giyas, *Safevî Devleti'nin Kuruluşu ve I. Şah İsmâil Devri (907-930/1501-1524) [The formation of the Safavid State and Era of Shah İsmail I (907-930/1501-1524)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hulusi Yavuz, Marmara Üniversitesi, SBE, İlahiyat Anabilim Dalı, İslam Tarihi ve Sanatları Bilim Dalı, İstanbul 2006, 230 s.

1.1.163. Şâhidî İbrâhim (Seyyid İbrâhim [Dede], Mahlas: Şâhidî, 875/1470?-957/1550)

1.1.163.1. Eserleri

Dîvân: Tam bir nüshası bulunmayan dîvândaki şiirlerin sayısı daha önce kırk üç olarak tespit edildiği halde Mustafa Çıpan'ın yüksek lisans çalışmasında 107 şiiri belirlenmiştir. Dîvânda iki kaside, bir terciibend, üç muhammes, iki tahmis, bir müstezad, seksenden fazla gazel, dört kıt'a, bir rubâî ve yedi beyit mevcuttur. Şâhidî'nin hece vezniyle yazılmış bir şiiri vardır (Süleymaniye Ktp., İzmir, nr. 549/1).

Farsça Dîvân: Ali Enver'in *Semâhâne-i Edeb* adlı eserinde kaydedilen bu Farsça dîvânın da nüshası bilinmemektedir.

Gülşen-i Esrâr: Farsça olarak yazılmış, yazarın ve şeyhi Dîvâne Mehmed Çelebi'nin hayatıyla Mevlevîliğin bazı hususiyetlerinin anlatıldığı bir eserdir. 951'de (1544) kaleme alınmıştır. Konya Mevlânâ Müzesi Ktp., nr. 2194, 2195'te ve Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi nr. 74'te bulunmaktadır.

Gülşen-i İrfân: Esrar Dede'nin zikrettiği, şairin oğlu Şühûdî'ye hitaben yazılmış Farsça eserin nüshası tesbit edilememiştir.

Gülşen-i Tevhîd: Mesnevî'den seçilmiş bazı beyitlerin beşer beytle şerhidir. Yani şâir, seçtiği 600 beyti üç bin beytle şerh etmiştir. Eser, mesnevî vezninde ve mesnevî tarzında olup Farsça'dır. İstanbul Tıbbiye matbaasında 1298'de basılmıştır.

Eser *Gülşen-i Esrâr*, *Gülşen-i Vahdet*, *Gülşen-i Tevhîd-i Müfredât-ı Mesnevî* gibi adlarla da bilinir (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 3665).

Gülşen-i Vahdet: 943'te (1536) Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin *Mesnevî*'si tarzında ve aynı vezinde yazılmış 491 beyitlik bir mesnevidir. Eserde Türkçe ve Farsça iki önsöz vardır. İnsan güzelliğine ait remizlerin tasavvufî mânâlarının etrafında açıkladığı bu didaktik eserde sade ve hareketli bir dil kullanılmıştır.

Işk-nâme

Leylâ ve Mecnûn şerhi

Lugat-ı Şâhidî: *Mesnevî* 'nin anlaşılması için hazırlanmış Farsça'dan Türkçe'ye manzum lugat, sözlükçülük tarihimiz açısından önemli bir eserdir. Büyük bir üne sahip olan bu lugate pek çok nazîre ve şerh yazıldığı gibi 1275'te İstanbul'da basılmıştır. Başka basmaları da vardır. Esere verilen önem yapılan şerhlerinin çokluğundan anlaşılmaktadır. 920'de (1514) telif edilmiştir. Diğer Farsça-Türkçe sözlüklere göre daha hacimli olan eser iptidâî seviyede Farsça öğretimini hedeflemektedir. Eser, *Müntehâb-ı Arûz ve Müşkilât-ı Lugat-ı Şâhidî*, *Ta'ribü'l-Kitâbi's-Şâhidî*, *Tuhfe*, *Tuhfe-i Şâhidî*, *Tuhfetü'l-Mülûk* adlarıyla da bilinir (Süleymaniye Ktp., Erzincan, nr. 92).

Mevlid: Şâhidî'nin üçüncü Türkçe eseri olup "*Mefa'ilün Mefa'ilün Fa'ilün*" vezninde yazılmıştır. İlk yaprağı kopuk ve başlangıcı ile diğer bölümleri başka mevlidlerden farklı olan eser 823 beyitten oluşmaktadır. Kaynaklarda Şâhidî'nin böyle bir eserinin olduğu belirtilmemiş, daha önce Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu tarafından iki Şâhidî'den birine kuvvetle Muğlalı Şâhidî'ye ait olabileceği ifade edilmiştir.

Müşâhedât-ı Şâhidîyye: Hakkında yalnız *Sefîne*'de bilgi verilen risâlede Şâhidî'nin Mevlânâ'dan ve Divane Mehmed Çelebi'den aldığı feyizleri ve gördüğü mânevî lütufları anlattığı belirtilmektedir.

Risâle-i Âfâk u Enfüs: Mevlânâ Müzesi (nr. 2155, 2462, 5016) ve Konya İI Halk (Uzluk, nr. 7137/5, 7138/6) kütüphanelerinde nüshaları mevcuttur.¹⁴⁷

Sohbet-nâme: Sâkıb Dede'nin *Sefîne*'de ve Sahih Ahmed Dede'nin *Mecmûatü't-tevârihi'l-Mevleviyye*'de kaydettiği Arapça eser, mürşidle mürid arasındaki sohbet âdabına dairdir.

Şerh-i Gülistân: Sadî-i Şîrâzî'ye ait eserin Farsça şerhi olup Süleymaniye Kütüphanesi'nde iki nüshası vardır (Hacı Mahmud Efendi, nr. 979, 5255).

¹⁴⁷ Mustafa Çıpan, "Şâhidî, İbrahim", *DİA*, XXXVIII, 273-74.

Tıraş-nâme: Farsça olan eserin Şâhidî'ye aidiyeti şüphelidir, önceleri Mevlânâ'ya veya Sultan Veled'e atfedilen eser yetmiş dokuz beyitlik tasavvufî bir mesnevîdir.

1.1.163.2. Kitaplar

Açık Önkaş, Nilgün, **Muğlalı İbrahim Şâhidî**, Muğla Valiliği, Muğla 2012, 119 s.

Açıkgöz, Nâmık, **Şâhidî ve Muğla'da Mevlevîlik**, Muğla 2008, 70 s.

Beytur, Midhat Bahari, **Gülşen-i Tevhîd, Hicrî 8. Yüzyıl**, İnkılap ve Aka, İstanbul 1967, 293 s.

Çıpan, Mustafa, **Muğlali Şahidi Dede: Hayatı- Şahsiyeti- Eserleri**, Konya 1986, 39 s.

İmamoğlu, Ahmet Hilmi, **Muğlalı Şâhidî İbrahim Dede, Tuhfe-i Şâhidî: Farsça-Türkçe Manzum Sözlük**, Muğla Üniversitesi, Muğla 2005, 192 s.

Külekcî, Numan, **Şâhidî İbrahim Dede, Gülşen-i Vahdet: Yüz İle İlgili Tasavvufî Remizler**, Akçağ Yayınları, Ankara 1996, 145, 30 s.

Öz, Yusuf, **Tuhfe-i Şahidi Şerhleri**. Selçuk Üniversitesi, Konya 1999, XX, 116 s.

1.1.163.3. Tezler

Alkan, Mustafa, **Mecmû'a Milli Kütüphane 2727 [Sübha-i Sıbyân, Tuhfe-i Şâhidî, Tuhfe-i Vehbî, Aruz Risalesi vs.] (İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım) [Mecmû'a National Library 2727 Sübha-i Sıbyân-tuhfe-i şâhidî- tuhfe-i vehbî-aruz pamphlet etc. (searching-text- dictionary- facsimile)]**, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Atabey Kılıç, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 2008, 549 s.

Çıpan, Mustafa, **Muğlalı İbrahim Şahidi Hayatı, Edebi Şahsiyeti, Eserleri Divan ve Gülşen-i Vahdet (Tenkitli Metin)**, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim Abdülkadiroğlu, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1985, 167 s.

Gümüş, Zehra, **Pîrî Paşa-zâde Celâlî Mehmed b. Abdülbâkî, Tuhfe-i Mir [Tuhfe-i Şâhidî Şerhi], (İnceleme-Tenkitli Metin- Sözlük-Tıpkıbasım) [Pîrî Paşa-Zâde Celâlî Mehmed b. Abdülbâkî, Tuhfe-i Mir [Şerh of Tuhfe-i Şâhidî], (Investigation-critical text-dictionary-facsimile)]**, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Atabey Kılıç, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 2006, 859 s.

İmamoğlu, Ahmet Hilmi, *Farsça-Türkçe Manzum Sözlükler ve Şahidi'nin Sözlüğü (İnceleme-Metin)*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Turgut Karabey, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1993, 170 s.

Şimşekler, Nuri, *Şahidi İbrahim Dede'nin Gülşen-i Esrar'ı Tenkitli Metin - Tahlil [The Gülşen-i Esrar of Şahidi İbrahim Dede edition critic - analysis]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu, Selçuk Üniversitesi, SBE, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Konya 1998, 331 s.

1.1.164. Şem‘î (Şem‘î Mustafa Çelebi bin Muhammed, Lakabı: Şem‘î Şem‘ullâh, ?-1011/1602-3)

1.1.164.1. Eserleri

Şerh-i Bahâristân: Molla Abdurrahman Câmî'nin (ö.898/1492) Sultan Hüseyin Baykara'ya ithâf ettiği *Baharistân* adlı meşhur eserinin, Şem‘î Efendi tarafından 986/1578 yılında dönemin önemli sadrâzâmı Sokullu Mehmed Paşa (ö.1579) adına yapılmış tercüme ve şerhidir.

Şerh-i Bostân: İran'lı büyük şâir Sâdî'nin (691/1292) 655'de tamamladığı meşhûr mesnevîsinin Şem‘î Efendi tarafından şerhidir. Şem‘î Efendi bu eseri bir sohbet esnâsında dostlarından birisinin kendisinden, Bostân'ı Türkçe şerh ederek, müşkillerini îzâh etmesi yönündeki ricâsı üzerine kaleme almıştır. 989/ 1581 yılında tamamlanan *Bostan Şerhi*'nin bir çok yazma nüshası bulunmaktadır. Sûdî şerhi kenarında İstanbul 1876 yılında basılmıştır.

Şerh-i Dîvân-ı Hâfız: Eser, Hâfız-ı Şîrâzî'nin (ö.792/1390) *Dîvân*'ı üzerine bu alanda yapılan ilk şerhlerden sayılmakta olup; Sürûrî'nin (ö.1561) yaptığı şerhden sonra ikinci sırayı almaktadır. Şem‘î Efendi *Dîvân-ı Hâfız Şerhi*'ni "Ferîdûn" lakabı ile tanınan Ahmed isimindeki zâtın isteği ve ısrârı üzerine 981/1573 senesinin zilhicce ayında başlayarak 982/1574 yılında tamamlamıştır.

Şerh-i Divân-ı Şâhî: Şem‘î Efendi *Divân-ı Şâhî* şerhini serçavuş-zâdegânından, iyiliklerini gördüğü, Ahmed bin Muhammed adına 982/1574 yılında hazırlamıştır.¹⁴⁸

Şerh-i Gülistân: Kütüphane kayıtları başta olmak üzere kaynaklardan öğrendiğimize göre *Gülistan Şerhi*; Şem‘î Efendi'nin ilk eseridir. Şerh; 976/1568 yılında, bir zamanlar Şem‘î Efendi'den farsça okuyan ve daha sonra sarayda debîr olan

¹⁴⁸ Şeyda Öztürk, *Şem‘î'nin (15.-16.yy) Mesnevî Şerhi (İlk Türkçe Tam Mesnevî Şerhi)*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2007, s. 79-80.

Muhammed Çelebi'nin isteği üzerine kaleme alınmıştır. Eser beş ayda tamamlanmış olup sekiz babbdan oluşmuştur. Şem'î Efendi'nin *Gülistan Şerhi* diğer eserlerinden farklı olarak Sûdî-i Bosnevî'nin (ö.1000) *Gülistan Şerhi* ile birlikte 1876'da basılmıştır.¹⁴⁹

Şerh-i Kasîde-i Emâlî: Ali b. Osman el-Ûsî'nin (ö. 575/ 1179) Mâtüridiyye akaidine dâir kaleme aldığı manzum risâlenin Şem'î Efendi tarafından yapılmış şerhidir. Eser, *el-Emâlî*, *el-Kasîdetü'l-lâmiyye fi't-tevhîd*, *Kasîdetü yekülü'l-abd*, *Bed'ü'l-emâlî* isimleriyle de anılmıştır.

Şerh-i Mahzenü'l-Esrâr: Gence'li Nizâmî (1141-1209)'nin hamsesinde yer alan ilk mesnevî olan *Mahzen-i Esrâr*'ın, Şem'î Efendi tarafından 1011/1603 yılında *Subhatü'l-Ebrâr Şerhi*'ni de kendisine ithâf ettiği Gazanfer Ağa adına yaptığı şerhidir.

Şerh-i Mantık-ı Tayr: Şem'î Efendi; telif tarihleri bilinen eserleri arasında onuncu sırayı alan *Mantık-ı Tayr Şerhi*'ni 1005/1596 yılında yazmaya başlamış ve 1007/1598 yılının Ramazan ayı başlarında tamamlamıştır. Şem'î Efendi bu şerhe, Yeniçeri Ağası Tırnakçı Hasan Ağa ile *Mantık-ı Tayr* üzerine beraberce yaptıkları bir mütalaâ esnâsında ısrarla bu eserin şerhini kendisinden ricâ etmesi üzerine başlamıştır.

Şerh-i Müntehabât-ı Mesnevî (Mesnevî Şerhi): Âmil Çelebioğlu “Muhtelif Şerhlere Göre *Mesnevî*'nin İlk Beytiyle İlgili Düşünceler” isimli tebliğinde; Süleymâniye Kütüphânesi Mehmed Murad- Mehmed Emin 220 numarada bulunan ve müellifi meçhul olarak kaydedilen eserin Şem'î Efendi'ye âit olduğunu söylemektedir. Herhangi bir kaynakta Şem'î Efendi'nin bu isimde bir eserin varlığından bahsedilmemektir.¹⁵⁰

Şerh-i Pend-i Attar (Saâdetnâme): Ferîdüddîn Attâr'ın (ö.1221) en fazla tanınan ve okunan eserlerinden olan *Pendnâme*'nin, Şem'î Efendi tarafından 986/1578 yılında yapılan şerhidir. Dostlarından Ömer b. Hüseyin'in teklîfi üzerine şerhe başlayan Şem'î Efendi eseri, III.Murad'ın musâhiblerinden Zeyrek Ağa'ya ithâf etmiştir. Eserin girişinde Zeyrek Ağa'yı tanıtan bir bölüm yer almaktadır.

Şerh-i Subhatü'l-Ebrâr: Molla Abdurrahman Câmî'nin (1414-1492) *Subhatü'l-Ebrâr* adlı eserinin Şem'î Efendi tarafından 1009/1600 yılında Bâbü's-saâde Ağası Gazanfer Ağa adına yapılmış şerhidir.

¹⁴⁹ Öztürk, s. 69-70.

¹⁵⁰ Öztürk, s. 107.

Şerh-i Tuhfetü'l-Ahrâr: Şem'î Efendi; *Tuhfetü'l-Ahrâr Şerhi*'ni 1006/ 1597 yılında tamamlayarak Saray-ı Hümâyûn Ak Ağalarından Hadım Hasan Paşa'ya(ö.1599) sunmuştur.

Terceme-i Akâid-i İslâmiyye alâ Mezheb-i Mâturidiyye

Terceme-i Kasîde-i Nûniyye: Osmanlı âlimi Hızır Bey'in (ö. 863/1459) *Cevâhirü'l-akâid* olarak da adlandırılmış, manzum akâid risâlesi olan *el-Kasîdetü'n-Nûniyye'nin* Şem'î Efendi tarafından yapılmış şerhidir.

Terceme-i Şurûtü's-Salât: Molla Fenârî'ye (ö.834/1431) nisbet edilen; namaz, abdest ve guslün rükünlerinin manzum olarak özetlendiği Arapça risâlenin şerhidir.

Tuhfetü'l-Âşıkîn: Şem'î Efendi'nin otuz bâb üzere tertîb etmiş olduğu tek Türkçe mensur eseridir. 986/1578 yılında tamamlanarak dönemin padişahı III. Murad'a ithâf edilmiştir.

1.1.164.2. Kitaplar

Öztürk, Şeyda, ***Şem'î Efendi ve Mesnevî Şerhi***, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 2011, 510 s.

Şem'î, Şerh-i Gülistan; Sûdî Bosnevî-Şem'ullah Şem'î, Ali Bey Matbaası, İstanbul 1876.

1.1.164.3. Tezler

Akat, Davut, ***Şem'î: Şerh-i Baharistan, Giriş-Metin***, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Kadir Atlansoy, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 1999, 94 s.

Akkoyun, Şükrü, ***Şem'î: Saadetname, Giriş-Metin***, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Kadir Atlansoy, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 1999, 96 s.

Bahzad, Sara, ***Şem'î Şemullah'ın Şerh-i Mahzenü'l-Esrarı: İnceleme-Metin***, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak, Gazi Üniversitesi, ... (Devam etmekte)

Çınarcı, Mehmet Nuri, ***Mustafa Şem'î'nin Şerh-i Divan-ı Şahi Adlı Eseri: İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük [Mustafa Shemi's named of Şerh-i Divan-ı Şahi: Serching-critic text-dictionary]***, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Muhsin Macit, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE, Van 2011, 531 s.

Dağlar, Abdülkadir, *Şem'î Şem'ullâh: Şerh-i Mesnevî (I. Cilt): İnceleme-Tenkitle Metin-Sözlük*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Atabey Kılıç, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 2009, 1455 s.

Dündar, Seyhan, *Şem'î Şem'ullah'ın Şerh-i Gülsitan'ı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tunca Kortantamer, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 1998, 147 s.

İnce, Muhammet, *Şem'î'nin Mantıku't-Tayr Şerhi: İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Fatma Tulga Ocak, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 2012, 309 s.

Keyik, Sevgi Elif, *XVI. yy. Sanatçılarından Şem'î'nin Şerh-i Pendnâme'si*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tunca Kortantamer, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 2001, 233 s.

Koçoğlu, Turgut, *Şem'î Şem'ullâh Şerh-i Mesnevî (II. Cilt): İnceleme-Tenkitle Metin-Sözlük*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Atabey Kılıç, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 2009, 1352 s.

Öztürk, Şeyda, *Şem'î'nin (15.-16.yy) Mesnevî Şerhi (İlk Türkçe Tam Mesnevî Şerhi)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Tahralı, Marmara Üniversitesi, SBE, İlahiyat Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, İstanbul 2007, 570 s.

Şahin, Oğuzhan, *Şem'î Şem'ullah, Şerh-i Mesnevi (III-IV. ciltler): İnceleme-Tenkitle Metin-Sözlük*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Atabey Kılıç, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 2012, 2847 s.

Turan, Muhittin, *Şem'î Şem'ullah'ın Şerh-i Mantıku't-Tayr'ı*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Çetin Derdiyok, Çukurova Üniversitesi, (Devam etmekte)

Uysal, Ekrem, *Şem'î Şem'ullah, Şerh-i Mesnevi (I. cilt): İnceleme-Tenkitle Metin-Sözlük*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Toksarı, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 2010, 118 s.

1.1.165. Şemseddîn-i Sivâsî (Ebü's-Senâ Şemsüddîn Ahmed, Mahlas: Şemsî/Kara Şemsî/Şemseddîn, Lakabı: Kara Şems, 926/1520-Rebûlevvel 1006/Ekim 1597)

1.1.165.1. Eserleri

Dâiretü'l-Usûl: Şemseddin Sivâsî'nin *Menâkıb-ı İmâm-ı Â'zâm* adlı kitabında zikredilmektedir. Ancak henüz nüshasına rastlanmamıştır.

Dîvân-ı Şemsî (Dîvan-ı İlâhiyât): Tevhid, na't ve gazellerden meydana gelen dîvândaki şiirlerin hemen tamamı tasavvufî mahiyettedir. Eserin tespit edilebilen dört nüshasından Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki nüshada (Lala İsmâil, nr. 453/3) yetmiş altı gazel, iki tahmis, dokuz beyit, Millet Kütüphanesi nüshasında (Manzum, nr. 232) seksen altı gazel ve sekiz beyit bulunmaktadır (nşr. Recep Toparlı, Sivas 1984).

Emr-i İlâhî ve Hücet-i İlâhî: İki bölümden müteşekkil tasavvufî bir risâledir. İlk bölüm “emr-i ilâhî”, ikinci bölüm “hücet-i ilâhî” başlığını taşır.

Es-Safâiyih fî Tercemeti'l-Levâyih (El-Fesâiyih fî Tercemeti'l-Levâyih): Molla Câmî'ye ait *Levâyih* adlı eserin tercümesidir. 985/1577 yılında tamamlanmıştır.

Gülşen-âbâd (Bahârü's-Sûfiyye): Aruzun “*Mefa'îlün Mefa'îlün Fa'ûlün*” kalıbıyla, 986/1578 yılında nazmedilmiştir. Şemseddin Sivâsî, 560 beyitlik bu mesnevîsinde “çiçek bahçesi temsiliyle” on çiçeği (çiğdem, sümbül, zerrîn, benefşe, lâle, susam, zanbak, nilüfer, nergis,gül) konuşturarak vahdet-i vücûd ve seyrü sülûk hakkında müridlerine bilgi vermektedir. Sayılan çiçeklerin her biri bir dervişe, gül de şeyhe teşbih edilerek konu işlenir. (nşr. Hasan Aksoy, İstanbul 1990).

Hallü Me'âkidi'l-Kavâ'id: İbn Hişâm en-Nahvî'nin *el-İ'râb 'an Kavâ'id*'i'l-*i'râb* adlı Arapça eserinin hâşiyesi olup 967 Zilkade'sinde (Temmuz-Ağustos 1560) Zile'de telif edilmiştir. Uzun bir mukaddime ve dört bölümden müteşekkildir.

Heşt-Behişt: Klâsik mesnevî tertibine göre düzenlenmiş eser 992 yılının Ramazan ayında (Eylül, 1584) tamamlanarak Osmanlı veziri Osman Paşa'ya ithaf edilmiştir. Aruzun “*Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün*” kalıbıyla nazmedilmiş olup, dört kısma (makam) ve her makam iki bölüme ayrılmıştır. Birinci kısım âdil emîrlerin, ikinci kısım ilmiyle amel eden âlimlerin, üçüncü kısım cömert zenginlerin, dördüncü kısım fakirlerin durumunu anlatır.

İbret-nümâ (Terceme-i İlâhî-nâme-i Şeyh Attâr) 3000 beyitlik aruz vezninde bir mesnevîdir. Feridüddîn Attâr'ın *Mâhînâme* adlı eserinin tercümesi mahiyetindedir. 100 hikâyeden oluşmakta, hikâyelerin sonunda okuyucuya nasihat verilmektedir.

İrşâdü'l-Avâm (Nasihat-nâme-i Şemseddîn-i Sivâsî): Dinî, tasavvufî nasihatnâme tarzında 255 beyitlik küçük bir mesnevîdir. H. 974/1566-1567 yılında, aruzun “*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'ûlün*” kalıbıyla, on altıncı yüzyılda Anadolu'da sürdürülen yoğun Safevî/Şîî propagandasına karşı kaleme alınmıştır. Eserde sahte şeyhler, sapık tarikatlar, yanlış inançlar ve cehalet eleştirilmiştir. Eserin tenkitli metni

Hüseyin Akkaya tarafından yayımlanmıştır (*Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, VII/2 [Aralık 2003], s. 1-30).

Menâkıb-ı Çehâr Yâr-ı Güzîn: Şemseddin Sivâsî'nin en tanınmış eseridir. On iki bölümden oluşan bu hacimli kitapta müellifin oldukça yalın bir dil kullandığı görülmektedir. Zamanında çok sevilen eserin yazma ve basma nüshaları oldukça fazladır (İstanbul 1258, 1291, 1325).

Menâkıb-ı İmâm-ı Âzâm: 1001 Cemâziyelevvelinde (Şubat 1593) telifine başlanan eser, aynı yılın şâban (mayıs) ayında tamamlanmıştır. “*Mefa'ülün Mefa'ülün Fa'ülün*” kalıbıyla yazılmış ve klâsik mesnevî tertibine göre düzenlenmiştir. Şemseddin Sivâsî eseri ağabeyi Muharrem Efendi'nin arzusu üzerine telif ettiğini bildirmektedir. Didaktik amaçla yazıldığından kafiye düzenine ve nazım yönüne pek dikkat edilmeyen eserde Alevî, Rafizî ve Bektaşîler eleştirilmekte ve asıl yolun şeriat yolu olduğu belirtilmektedir. İstanbul 1291/1874'te basılan nüshasında beyit sayısı 3638'dir.

Menâsik-i Hac (Umdetü'l-Huccâc): Hakkında yakın zamana kadar bilgi bulunamayan eser Mustafa Toker'in yaptığı çalışma neticesinde gün ışığına kavuşmuştur. Buna göre *Menâsik-i Hacc*'ın biri Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye'de (Tal'ât, nr. 139) diğeri de Fatih Güneren'in özel kitaplığında olmak üzere iki nüshası bulunabilmiştir. 741 beyitten müteşekkil mesnevî şeklinde yazılmış olan eserde haccın edası için yapılması gerekenler anlatılmaktadır.

Menâzilü'l-Ârifîn: 993/1585 yılında tamamlanan eserde geniş ölçüde İmâm Gazâlî'nin bazı risâlelerinden faydalanılmıştır. Dört bölümden oluşan nasihat tarzındaki eserde Allâh, dünya ve ahiret konuları ele alınmakta, yer yer âyet ve hadisler zikredilmekte, ayrıca her bahis içinde Türkçe rubâîlere yer verilmektedir.

Mevlid-i Nebî: 1217 beyitlik eser klâsik mevlid üslûbundadır. Aruzun “*Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün*” kalıbıyla yazılmış olup H. 988 yılının Rebûlevvel ayında (M. Nisan, 1580) tamamlanmıştır. Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'inden sonra en yaygın okunanlar arasındadır.

Mir'âtü'l-Ahlâk ve Mirkâtü'l-Eşvâk: 4520 beyitten müteşekkil dinî-tasavvufî mahiyette bir mesnevîdir. Receb 996'da (Haziran 1588) Sivas'ta yazılmıştır. Aruzun “*Mefa'ülün Mefa'ülün Fa'ülün*” kalıbıyla nazmedilmiş ve Sultan III. Murad'a hediye edilmiştir. On bab ve on fasıldan oluşan bir nasihatnâme olan bu mesnevîde iyi ve kötü huylardan bahsedilmektedir. Ele alınan konular ayrıca ayet ve hadislerle desteklenmiş

olup peygamber kıssalarına, evliya menkıbelerine ve din büyüklerinin hikâyelerine başvurulmuştur.

Nakdü 'l-Hâtur: Kehf Sûresi'nin tefsiridir. III. Murad zamanında 1003'te (1595) yazılmaya başlanan eser onun vefatından sonra tamamlanmış ve III. Mehmed'e takdim edilmiştir. Kısmen manzum olan eserde Hızır ile Mûsâ kıssası önemli bir yer tutmaktadır (Süleymaniye Ktp., Pertevniyal Sultan, nr. 85).

Süleymâniyye (Süleymân-nâme): İlk manzum eseri olup 1684 beyitten oluşmaktadır. Aruzun “*Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*” kalıbıyla 964 (1557) yılında Zile'de nazmedilen mesnevî, Hz. Süleyman ile Sabâ Melikesi Belkıs arasında geçen olayları anlatır. Tercüme olmayıp telif bir eserdir. Kur'ân'da geçen kıssa, tefsir kitaplarından da faydalanılarak genişletilmiş, gösterişten uzak, sade bir Türkçe ile kaleme alınmıştır.

Şerh-i Gazel-i Mevlânâ: Mevlânâ'nın şathiyat türündeki bir gazelinin şerhidir.

Şerh-i Gazeliyyât-ı Sultân Murâd-ı Sâlis es-Safâiyh fi Tercemeti 'l-Levâiyh: Süleymaniye Ktp., Amcazâde Hüseyin Paşa, nr. 282/2de kayıtlı olan yazmanın başında eserin Şemseddin-i Sivâsî'ye ait olduğu kaydedilmişse de içinde ona ait olduğunu gösteren bir işaret bulunmamaktadır.

Terceme-i Ecvibe-i Alî Bin Ebî Tâlib: Mahmud bin Ali bin Muhammed el-Kâşî'nin *Şerhu Su'âli Kümeyl bin Ziyâd* isimli iki varaklık Arapça risâlesinin genişletilmiş tercümesidir. el-Kâşî'nin bu küçük risâlesi, Kümeyl bin Ziyâd'ın “Hakikat nedir?” sorusuna Hz. Ali'nin verdiği cevapları içerir. Şemseddin-i Sivâsî'nin eseri sade bir dille kaleme alınmıştır. Tercüme olmakla birlikte şerh mahiyetindeki eklemelerle yarı telif bir görünüm arz etmektedir.¹⁵¹

Terceme-i Kasîde-i Bürde: İmam Busîrî'nin *Kaside-i Bürde*'sinin manzum tercümesidir. 986/1578'de yazılan eser tam bir tercümedir ve 160 beyitten oluşmaktadır. Aruzun “*Mef'ûlü Mefâ'ilün Mef'ûlü Mefâ'ilün*” kalıbıyla nazmedilmiştir (İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 3053).

Umdetü 'l-Edîb fi 't-Teallümi ve 't-Te'dîb (Kavâid-i Fârisiyye): *Umdetün fi-Lügati 'l-Fürs*, *Umdetü 'd-Dîni fi Kavâ'id* adlarıyla da bilinen Farsça edat ve harflerin görevlerini açıklayan gramerle ilgili küçük bir eserdir.

¹⁵¹ Hüseyin Akkaya, “Şemseddin Sivâsî'nin Terceme-i Ecvibe-i Alî Bin Ebî Tâlib İsimli Eseri”, *Journal of Turkish Studies*, vol. 27/1, Harvard 2003, s. 48-52.

Zübdetü 'l-Esrâr fi Şerhi Muhtasari 'l-Menâr: Ebu'l-Berekât en-Nesefî'nin usûl-i fıkha dair *Menârü 'l-Envâr* adlı eserinin Ebü'l-İz Tâhir b. Hasan el-Halebî'ye ait muhtasarının şerhidir. Şâban 974'te (Şubat 1567) Sivas'ta kaleme alınmış küçük fakat değerli bir eserdir.

Kaynaklarda Adı Geçen Diğer Mensur Eserleri

Cilâ '-i Uyûnü 'l Arâisü 'l-Muhaddara

Düererü 'l-Akâid

El-Câmi'ü 'n-Nüfûs

Esrâr-nâme Şerhi

Kıssa-i Mûsa vü Hızr (*Nakdü 'l-Hâtır*'ın başka bir adı olabilir.)

Letâyifü 'l-Âyât ve Nukûş-ı Beyyinât

Meclis

Kaynaklarda Adı Geçen Diğer Manzum Eserleri

Mir'âtü 'l-Eşvâk

Pend-nâme

Risâletü 't-Te 'vîl

Terceme-i İlâhî-nâme-i Attâr (İbret-nümâ'nın başka bir adıdır.)

Terceme-i Mantıku 't-Tayr-ı Şeyh Attâr

Terceme-i Pend-nâme-i Şeyh Attâr (İbret-nümâ olabilir.)

Kaynaklarda Adı Geçen Diğer Eserleri

Hüccet-i İlâhiyye

Kitâbü 'l-Hiyâz Min Sevb Gamâmü 'l-Feyyâz

Menâkıb-ı Nûmân

Nükûşü 'l-Beyyinât

Risâle-i Emr-i İlâhî

Şerh-i Kavâidü 'l-İ'râb li İbn-i Hişâm

Şerh-i Kelimâtü Kumeyl İbn-i Ziyâd

Şerh-i Muhtasarü 'l-Menâr

1.1.165.2. Kitaplar

Akkaya, Hüseyin, *Osmanlı Türk Edebiyatında Süleyman Peygamber ve Semseddin Sivâsî'nin Süleymaniyesi, İnceleme, Tenkidli Metin ve Tıpkıbasım,*

Harvard Üniversitesi, Yakınoğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Cambridge 1997, 427 s.

Aksoy, Hasan (Çev.), *Şemseddin Sivâsî, Gülşen-âbâd (İnceleme-Metin-Sözlük)*, İslam Medeniyeti Vakfı Yayınları, İstanbul 1990, 202 s.

Altay, Emine (Ed.), *Dört Halifenin Menkıbeleri: (Menakıb-ı Çehar-Yar-ı Güzin) / Şemseddin Sivasi*, Sufi Kitap, İstanbul 2005, 376 s.

Arslan, Ahmet Turan (Haz.), *Hallü'l-meakıd şerhu'l-kavaid/ Şemsüddin Sivasi*, İstanbul 1993.

Arslantürkoğlu, Ahmet (Terc.), *Dört Halife'nin Menkıbeleri / Şemseddin Sivasi*, Sağlam Kitabevi, İstanbul 1975, 592 s.

Çınar, Fatih, *Şemseddin Ahmet Sivasi, Sivas'ta Parlayan Bir Güneş*, Dilek Ofset, Sivas 2006, 88 s.

Erdoğan, Hüseyin (Sad.), *Dört Büyük Halife (Hayatı ve Menkıbeleri), 1520-1597, Şemseddin Sivasi; Şemsüddin Ahmed Efendi*, Çelik Yayınevi, İstanbul 2011, 439 s.

Güneren, M. Fatih (Terc.), *Hidayet Yıldızı Şemseddin-i Sivasi Hazretlerinin Menkıbeleri, Necm-ül Hüda fi menakıb-iş-şeyh Şems-id-din Eb-is-sena*, Seçil Ofset, İstanbul ...?, 136 s.

Hocaoğlu, Mehmet, *Menakıb-ı Çehar-ı Yar-ı Güzin: Dört Seçkin Dost, Dört Halife/Ş. Sivasi*, İstanbul 1983, 472 s.

Kargılı, Abdullah - Yolcuoğlu, Osman, *Şemseddin Sivasi, Dört Halifenin Menkıbeleri Menakıb-ı Çehar-Yarı Güzin*, Timaş Yayınları, İstanbul 2005, 376 s.

Kaya, Güven, *Derviş Şemseddin ve Deh-Murg Mesnevîsi, İnceleme, Tenkidli Metin ve Tıpkıbasım*, Harvard Üniversitesi 1997.

Pamuk, Arif (Çev.), *Dört Büyük Halife/Şeyh Şemseddin Ahmed Sivasi*, Pamuk Yayıncılık, İstanbul 2011, 438 s.

Şemseddin Sivasi: Dört Büyük Halife, Menakıb-i Çehar Yar-ı Güzin, Saadet Yayınları, İstanbul 2008, 592 s.

Şemseddin Sivasi Hazretlerinin Mevlûdû Şerifi, Kamil Matbaası, Sivas 1949, 15 s.

Toker, Birgül (Haz.), *Mir'atü'l-Ahlak / Şemsedin Sivasi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2010, 606 s.

Toparlı, Recep, *Şemseddin Sivâsî Divanı*, Gurbet Yayınları, Sivas 1984, 184 s.

Ulusoy, İ. Turgut (Çev.), *Dört Büyük Halife / Şemseddin Sivasi*, Hisar Yayınları, İstanbul 1996, 350 s.

1.1.165.3. Tezler

Akkaya, Hüseyin, *Şemseddin Sivasi'nin Süleymaniyye'si*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Amil Çelebioğlu, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1988, 404 s.

Aksoy, Hasan, *Şemseddin Sivâsî: Hayatı, Eserleri ve Mevlid'i (Tenkidli Metin)*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. H. Bekir Karlığa, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1980.

Aldanmaz, Ömer, *Şemseddin Sivasi'nin Mir'atü'l-Ahlak ve Mirkatü'l-Eşvak Adlı Mesnevisi (İnceleme-Tenkitle Metin) [Şemseddin Sivasi's work "Mir'atü'l-Ahlak and Mirkatü'l-Eşvak" is called "mesnevi" (analysis-critical edition)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mehmet Arslan, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sivas 2001, 482 s.

Biçen, Eşref, *Şemseddin Sivasi'nin Mir'atü'l-Ahlak Mesnevisi Üzerine Bir Gramer İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Sadettin Özçelik, Dicle Üniversitesi, SBE, Diyarbakır 1996, 307 s.

Buluz, Nermin, *Şemseddin Sivâsî'nin Heşt-bişiht Mesnevisi (İnceleme-Edisyon Kritikli Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Mehmet Arslan, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Sivas 1997, 248 s.

Çöm, Erol, *16. Yüzyıl Ahlâkî Mesnevîleri ve Şemseddîn-i Sivâsî'nin İbret-Nümâ Adlı Mesnevîsi (İnceleme-Metin) [16. century moral masnawis and Şemseddin-i Sivasi's masnawi named İbret-Numa (research - critical edition)]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Emine Yeniterzi, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2007, s. 747.

Eliaçık, Mustafa, *Şemseddin Sivasi'nin Menakıb-ı İmam-ı Azam Mesnevisi Transkribe Çeviri-İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ümit Tokatlı, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1997, 350 s.

Enginoğlu, Burhan, *Şemseddin Sivâsî'nin İbret-nümâ Mesnevîsi [İnceleme-Karşılaştırmalı Metin]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Mehmet Arslan, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Sivas 1977, 321 s.

Göztepe, Yüksel, *Şemseddin Ahmed es-Sivasi'nin "Menazilü'l-Arifin" Adlı Eserinin Sadeleştirilerek "Marifetullah" Konularının Değerlendirilmesi [The*

simplification of Anmed al-Sivasi's work titled "Menazil al-Arifin" and the evaluation of subject "Ma`rifah al-Nafs" and "Ma-rifatullah"], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Cihat Tunç, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1996, 185 s.

Güçer, Abuzer, *Divan-ı Şeyh Ahmed Şemse'd-din Sivasi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1977, 45 s.

Mutlu, Fikret, *Şemseddin Sivâsî'nin, Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Düşüncesi [Shamsaddin Sivasi and his life and studies and sufi ideas]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Kadir Özköse, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Sivas 2005, 210 s.

Takçı, Yakup, *Şemseddin Sivasi'nin Zübdetü'l-Esrar fi Şerhi Muhtasari'l-Menar Adlı Eserinin Tahlil ve Tahkiki [Verification and anlysis of Sivasi`s book that named Zubda al-Asrar fi Sharh Muhtasar al-Manar]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Davut Yaylalı, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Sivas 1999, 266 s.

Toker, Birgül, *Şemseddin-i Sivasi'nin Mir'atü'l-Ahlak Adlı Mesnevisinin Tenkidli Metni ve İncelenmesi [Critisized text of Şemseddin-i Sivasi`s masnawi and its detailed study]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Emine Yeniterzi, Selçuk Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Konya 2003, 616 s.

Yıldırım, Yusuf, *Şemseddin Sivasi ve Nakdü'l-Hatır Adlı Eserinin Tahlili [Şemseddin Sivasi and the analysis of his work "Nakdül-Hatır"]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Celal Kırca, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1995, 170 s.

1.1.166. Şemsî (Şemseddin, Unvanı: Derviş, Acem Şemsî, Işık Şems, 16. yy. başı)

1.1.166.1. Eserleri

Deh-mürg: 1503 yılında yazılmış bir mesnevîdir. Attar'ın "*Mantıku't-tayr*"ındaki gibi kuşları konu edinen dinî ve tasavvufî bir eser olup 588 beyitten oluşmaktadır. I. Selim adına yazılmıştır (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Seminer Ktp., nr. 3796).

1.1.166.2. Kitaplar

Aksoy, Hasan, *Derviş Şemseddin, Kuşların münazarası: Deh murg*, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İstanbul 1998, 229 s.

Kaplan, Mahmut, *Deh Murg-ı Şemsî: İnceleme-Metin-Sözlük*, Celal Bayar Üniversitesi Vakfı, Manisa 2003, 214 s.

Kaya, İ. Güven, *Derviş Şemsî ve Dehmurg Mesnevisi, İnceleme, Tenkidli Metin ve Tıpkıbasım*, [Derviş Şemsî and his mesnevi Deh Murg], Yayl. Şinasi Tekin, Gönül Alpay Tekin Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Cambridge, Mass:1997, 225 s.

1.1.166.3. Tezler

Karadüz, Sıddık, *Derviş Şemsî'nin Deh Murgu'nun Karşılaştırmalı Metni ve Benzeri Eserlerle Genel Bir Mukayesesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Numan Külekçi, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2000, 182 s.

Sezginer, Sema, *Deh-Murg (Şemsî - Derviş)*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, Ankara ...?, 102 s.

1.1.167. Şemsî Ahmed Paşa (?-988/1580)

1.1.167.1. Eserleri

Cevâhirü'l-Kelimât: Arapça-Türkçe lugat (Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 954/2).

İtikâd-nâme-i Şemsî Paşa: Kabir ahvâli, haşir, sırat vb. konuları ihtiva eden manzum eseridir.

Süleyman-nâme

Şehnâme-i Sultân Murâd (Târîh-i Dilârâ): Mesnevî tarzında 2398 beyitlik manzum bir tarihtir. Paris, Viyana ve Roma'da üç nüshası vardır. Eser III. Murad'a ithaf edilmiş olup III. Murad devrine kadar Osmanlı tarihi anlatılmaktadır. Şemsî Ahmed Paşa, 1160 beyitle Samanoğulları ve Selçukluları terennüm ettikten sonra III. Murad'a kadar bütün Osmanlı sultanlarını şairane bir üslupla övmüştür. Kanunî devri eserde genişçe yer almakta, Kanunî'nin gazaları ile devrin diğer bazı olayları anlatılmaktadır. Daha sonra II. Selim ve III. Murad devirlerine geçilmekte ve 1579'da Sadrazam Sokollu Mehmed Paşa'nın öldürülmesi hadisesi ve bir hatime ile sona ermektedir.

Tercüme-i Şurûtü's-salât: Abdest ve namazın farz ve sünnetlerine dair fikhî bir mesnevîdir.

Tuhfe: Farsça-Türkçe manzum lugat (Konya Mevlânâ Müzesi Ktp., nr. 3140).

Türkçe Dîvân: Yazma nüshası İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, 2809 numarada kayıtlıdır.

Vikâye Şerhi (Tercümetü 'l-Vikâye li-Şemsi Paşa): Abdest, sünnet, mekrûhat, gusül vb. konuları ihtiva eder (Süleymaniye Ktp., Şehit Ali Paşa, nr. 712).

1.1.167.2. Kitaplar

Bayraktar, Nimet, **Şemsi Ahmed Paşa: Hayatı ve Eserleri**, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1982, 16 s.

Kut, Günay – Bayraktar, Nimet, **Şeh-name-i Sultan Murad: İnceleme, Tenkidli Metin ve Tıpkıbasım**, Vaticana Barberiniani Orient no. 112, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Cambridge 2003, 471 s.

1.1.167.3. Tezler

İnce, Yılmaz, **Şemsi'nin Cevahirü 'l-Kelimat'ı Üzerine Bir Dil İncelemesi [Master of arts degree thesis alinguistic study on Şemsi's Cevahirü 'l-Kelimat]**, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ahmet Buran, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1999, 228 s.

1.1.168. Şerîfi Mehmed Efendi (Seyyid Mehmed [Efendi], Mahlas: Şerîfi, 1520?-1578/1586?)

1.1.168.1. Eserleri

Dîvân: Bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 696'da kayıtlıdır. 7 varaklık uzun bir dîbâce ile başlayıp 78 varaktan oluşmaktadır. Harf sırasına göre mürettep bir yapı arzeden şiirler nazım türlerine göre gayrı mürettep bir yapıya sahiptir. Kaside ve gazellerinde sık sık III. Murad'ın övgüsüne yer vermiştir.

Fetihnâme-i Kıbrıs: Şerîfi'nin 978/1570-71'de yazdığı bu eser, Kıbrıs'ın 1571 tarihindeki fethini ele alan, edebî değeri yüksek olan manzum-mensur karışık bir eserdir. 28 küçük varaktan oluşup sayfaları 9 satırdan oluşmaktadır. Eser, İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 3851 numarada bulunmaktadır.¹⁵²

Hilye-i Şerîfe: Hz. Peygamberin soyundan gelen bir şerif olan şair, dostlarının da tavsiyesiyle Hz. Peygamber'in haricî özelliklerini konu alan bir eser oluşturur. Bu,

¹⁵² Sadık Yazar, "Seyyid Şerîfi Mehmed Efendi ve Hilyesi", *Turkish Studies*, Volume 2/4 Fall 2007, s. 1038.

Türk edebiyatında türünün ilk manzum örneği olan hilyedir. Şair hilyesini Kanunî Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Bâyezid'e sunmuştur. Eserin ulaşılabilen iki nüshası mevcuttur. Birincisi Fatih Üniversitesi Kütüphanesi, Şefik Can Nadir Eserler bölümünde bulunan 9 varaklı bir nüshadır. Diğeri ise, Süleymaniye Kütüphanesi, Murad Buhârî 330 numaralı kayıтта bulunan nüshadır. Bu nüsha ise 16 varaktan oluşmaktadır.

Şevâhidü'ş-Şühedâ: Şerîfî'nin eserinin tam ismi “Şevâhidü'ş-şühedâ fî mekâyidi'l-a'dâ” olup, manzum-mensur bir şekilde kaleme alınmıştır. Eserin yazılış tarihi verilmemekle birlikte, eserin sonunda kendisi için yer alan bir övgü bölümünden, III. Murâd için yazıldığı anlaşılmaktadır.

Yûsuf u Zelîha Mesnevîsi: Zühal Kültüral'in neşrettiği Şerîfî'nin bu eserinin nüshası Londra British Library OR. 6240 numarada bulunmaktadır. Kültüral'in verdiği bilgilere göre, 1578'de yazılan eser 38 varak olup 1172 beyit ihtiva etmektedir. Her varığında 17 beyit ihtiva eden eser, aruzun “Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün” kalıbıyla yazılmıştır. Mesnevî, bir münacatla başlayıp, Hz. Peygamber, dört halife ve padişah (III. Murâd)a övgü beyitleriyle devam eder. “Ser-nâme-i Dâstân-ı Yûsuf” başlığıyla da asıl hikâyeye girilir.¹⁵³

1.1.168.2. Kitaplar

Kültüral, Zühal, **Şerîfî, Yûsuf u Zelîha [Metin-Sözlük-Tıpkıbasım]**, Bayrak Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2001, 224 s.

1.1.168.3. Tezler

Gül, Hilmi, **Şerîfî, Fetihnâme-i Kıbrıs**, Lisans Tezi, Dan.: ...?, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1974.

Yazar, Sadık, **Seyyid Şerîfî Mehmed Efendi; Hayatı, Divanı ve Hilyesi [The life of Seyyid Şerîfî Mehmed Efendi, his diwan and hilye]**, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Cihan Okuyucu, Fatih Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, 429 s.

¹⁵³ Sadık Yazar, “XVI. Asır Şairlerinden Eğirdirli Şerîfî'nin Şevâhidü'ş-Şühedâ'sı”, *Turkish Studies*, Volume 4/2 Winter 2009, s. 1064.

1.1.169. Şeybânî Han (Ebu'l-Feth Muhammed, Lakabı: Ebu'l-feth, 855/1451-29 Şâban 916/1 Aralık 1510)

1.1.169.1. Eserleri

Bahrü'l-hüdâ: 914 (1508) yılında yazılan 234 beyittik mesnevi tarzındaki eserde dinî ahlâkî meselelerin yanı sıra günlük hadiselerden, siyasî mücadelelerden bahsedilmektedir. Tek yazma nüshası British Museum'da kayıtlı olan eser hakkında Kemal Eraslan bir makale neşretmiştir.¹⁵⁴

Dîvân: Tertip ettiği dîvân günümüze kadar ulaşmış olup Taşkent'teki Ebu Reyhan Birûnî adlı Şarkşunaslık Enstitüsü'ndedir. Çağatayca şiirlerden oluşan dîvân bir tevhd, 300 gazel, yirmi yedi rubâî, dört tarih ve kırk altı muammaı ihtiva eder. Tek yazma nüshası İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., III Ahmed, nr. 2436'da kayıtlıdır.

Risâle-i Maârif: Şeybanî Han, 1507'de oğlu Muhammed Timur Bahadır için kaleme aldığı bu eserinde Türk şeyhleri Ahmed Yesevî ile Hakîm Ata'nın şiirlerini naklederek nasihatlerde bulunmaktadır.¹⁵⁵

1.1.169.2. Kitaplar

Karasoy, Yakup, **Şiban Han Dîvânı [İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım]**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998, 865 s.

Tekcan, Münevver - Demirci, Ümit Özgür – Babayarov, Gaybullah, **Polken Şair Şeybani Han Destanı**, Umuttepe Yayınları, Kocaeli 2010, 423 s.

1.1.169.3. Tezler

Akbıyık, Özay, **Şeybânî Hân Divanı**, Lisans Tezi, Dan.: ...?, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türkiyat Enstitüsü, İstanbul 1968, tez nr. 797.

Altier, Semiha, **Şiban Han Dönemi (1500-1510) Özbek Kitap Sanatı [Uzbek art of book in Shiban Khan period (1500-1510)]**, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Serpil Bağcı, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2007, 370 s.

Karasoy, Yakup, **Şiban Han Divanı (İnceleme-Metin) (2 Cilt)**, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1989, 859 s.

¹⁵⁴ Kemal Eraslan, "Şiban Han'ın 'Bahrü'l-Hüdâ' Adlı Eseri", *Türk Kültürü Araştırmaları*, Yıl: XXVIII/1-2, Ankara 1992, s. 103-177.

¹⁵⁵ İsmail Türkoğlu, "Şeybânî Han", *DİA*, XXXIX, 43-45.

Kılıç, Nurten, *Siyasal Kültürde Değişim: Şeybani Han ve Özbek Siyasal Oluşumu (1500-1510)* [*Change in political culture: Shaybani Khan and the Uzbek political formation in Central Asia (1500-1510)*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. İsenbike Togan, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1999, 316 s.

1.1.170. Şeyhülharem-zâde Şeyh Abdülkerîm-zâde (Mahlas: Kerîmî)

1.1.170.1. Eserleri

Lügat-i Abdülkerim: Arapça-Farsça-Türkçe manzum sözlük olan *Lügat-i Abdülkerim*, 1002/1595 yılında veya bu tarihe yakın bir zamanda Kerîmî mahlasını kullanan Şeyhülharem-zâde Şeyh Abdülkerîm-zâde tarafından yazılmıştır. Küçük yaştaki çocuklar için kaleme alınan sözlük, 16 kıt'adan müteşekkil olup 107 beyittir. Sekizinci ve onüçüncü kıt'alar mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır. Eserin ilk yedi kıt'ası ile son dört kıt'asında çocukların öğrenmesi için faydalı konulara yer verilmiştir.¹⁵⁶

1.1.171. Şükrî-i Bidlisî (Mevlana Şükrî/Mevlana Âşık, ?-937/1531?)

1.1.171.1. Eserleri

Selîm-nâme (el-Fütûhâtü 's-Selîmiyye, Fütûhât-ı Selîm Hân, Selîmînâme): Eser mesnevî tarzında Azerî lehçesi ile yazılmıştır. 5829 beyitten oluşmaktadır. Şükrî-i Bitlisî, Yavuz ile birlikte katıldığı İran seferinden sonra 1521'de telif ettiği bu eseri Koçi Bey'e okumuştur. Koçi Bey'in eserde bazı yanlışlıklar bulunduğunu söylemesi üzerine tekrar kaleme aldığı *Selîm-nâme*yi 1530'da Veziriazam İbrahim Paşa vasıtasıyla dönemin hükümdarı Kanunî Sultan Süleyman'a takdim ederek ödül almıştır. Eser geniş bir girişten sonra Yavuz'un Trabzon'da valiliği ile başlar, Kanunî'nin tahta çıkması ile son bulur.

1.1.171.2. Kitaplar

Argunşah, Mustafa, *Şükrî-i Bitlisî, Selîm-nâme (Giriş-Metin-Sözlük-Dizin)*, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1997, 350 s.

Şükrî-i Bitlisî ve Selîm-namesi (İran Seferi), Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1988, 136 s.

¹⁵⁶ Şentürk – Kartal, s. 315.

Şükri-i Bitlisi ve Selim-namesi (Mısır Seferi), Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1988, 97 s.

Uğur, Ahmet, *İdris-i Bitlisi ve Şükri-i Bitlisi*, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1991, 65 s.

1.1.172. Tâli'î (Mehmed [Çelebi], ?-1516)

1.1.172.1. Eserleri

Dîvân: Gazelleriyle devrinde hayli tanınan şâirlerden olan Tâli'î'nin kaynaklarda bir dîvânı olduğunu söylense de eser ele geçmemiştir.

1.1.173. Taşköpri-zâde Ebu'l-Hayr İsmüddin Ahmed Efendi (14 Rebû'l-evvel 901/2 Aralık 1495-30 Receb 968/16 Nisan 1561)

1.1.173.1. Eserleri

Ecellü'l-Mevâhib fî Ma'rifeti Vücûdi'l-Vâcib: (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 3238/2).

El-Câmi' fî Mantık

El-Kavâidü'l-Cümeliyyât fî Tahakkuki Mebâhisi'l-Külliyât

El-Me'âlim fî İlmi'l-Kelâm: Kâdî Beyzâvî'nin *Tavâli'u'l-envâr*'ındaki sisteme göre yazılmıştır. (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 2149). Genellikle Fahreddin er Râzî, Seyfeddin el-Âmidî, Seyyid Şerif el-Cürcânî gibi Eş'ariyye âlimlerinin eserlerinden yapılmış iktibaslardan oluşan eserin ulûhiyet, nübüvvet ve sem'iyât bölümleri üzerine Mehmet Emin Yağcı, *Taşköprizade Ahmed Efendi'nin el-Meâlim Adı Eseri* adıyla yüksek lisans tezi hazırlamıştır (1997, Marmara Üniversitesi, SBE).¹⁵⁷

Er-Risâletü'l-Câmi'a li Vasfi'l-Ulûmi'n-Nâfi'a

Eş-Şakâyiku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâ'i'd-Devleti'l-Osmâniyye: Osmanlı devletinin kuruluşundan on altıncı yüzyılın ortalarına kadar yetişen mutasavvıf, âlim, şair ve yazarlardan 521 zatın hayat hikâyelerinin yer aldığı Arap diliyle 1558'de yazılmış bir eserdir. *Şakâ'ik* Mısır'da İbn Hallika'nın *Vefeyâtu'l-Ayân*'ı kenarında basılmıştır. Bu eser Muhtesibzâde Mehmed Hâkî tarafından *Hadâ'iku'r-Reyhân*., Edirneli Mehmed Mecdî Efendi tarafından *Hadâ'iku's-Şakâ'ik* adıyla Türkçeye çevrildi.

¹⁵⁷ Yusuf Şevki Yavuz, "Taşköprizâde Ahmed Efendi", *DİA*, XL, 151-52.

İbrahim b. Ahmed el-Amasî'nin de bir çevrisi vardır. Âşık Çelebi *Tetimmatü's-Şakâ'ik*, Alî b. Bâlî *Ikdu'l-Manzûm*, Nev'izâde Atâ'î *Hadâiku'l-Hakâ'ik fî Tekmileti's-Şakâ'ik*, Uşşakîzade İbrahim Hasib Efendi ve Mehmed Şeyhî de *Vekâyi'ü'l-Fuzalâ* adlı zeyilleri yazdılar. Şakâ'ik ve zeyilleri Mustafa Özcan tarafından tıpkıbasım hâlinde ve beş cilt içinde yayımlandı (İstanbul 1988).¹⁵⁸

Fennün ve Şerhün fi'l-Ferâiz

Fethu'l-Emri'l-Muğlak fî Mes'elîti'l-Mechûli'l-Mutlak

Hâşiyeye 'alâ Hâşiyeti'l-Keşşâf li's-Seyyid eş-Şerîf el-Cürcânî: *el-Keşşâf* ın baş tarafına (Fâtiha sûresiyle Bakara sûresinin ilk yirmi beş âyeti) yapılan hâşiyenin hâşiyesidir (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 315; Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 376).

Hâşiyeye alâ Hâşiyeti's-Seyyid eş-Şerîf 'alâ Şerhi't-Tecrîd: Nasîrüddîn-i Tûsî'ye ait *Tecrîdü'l-Kelâm* adlı kitaba Seyyid Şerîf el-Cürcânî'nin yazdığı hâşiyeye üzerine yapılan çalışmadır (Süleymaniye Ktp., Damad İbrâhim Paşa, nr. 786).

Hâşiyeye alâ Hâşiyeti't-Tecrîd min Evveli'l Kitâbi ilâ Mebâhisi'l-Mahiyet

Hâşiyeye min Evveli Şerhi'l-Miftâh: Seyyid Şerîf'in şerhi üzerine yazılmıştır.

Hâşiyeti'l-Keşşâf: Seyyid Şerîf Cürcânî'nin tefsiri üzerine yazılmıştır.

Kitâbu's-Şifâ fî Devâi'l-Vebâ

Letâ'ifü'n-Nebî me'â Ashâbihî: Kırk hadisın derlenip şerhedildiği bir eser olup Sadık Cihan tarafından yayımlanmıştır (Sadık Cihan, "Taşköpri-zade Ahmed Efendi'nin "Letaifu'un-Nebi" İsimli Kırk Hadisi", *Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, sayı: 4, Sevinç Matbaası, Ankara 1980, ss. 41-75). (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 556).

Mesâlikü'l-Halâs fî Mehâliki'l-Havass

Miftâhu's-Sa'âde ve Misbâhu's-Siyâde fî Mevzû'âtü'l-Ulûm: Yüz elli kadar ilmin sınıflandırıldığı, bu ilimlerde yazılmış belli başlı kitapların tanıtıldığı ansiklopedik bir eserdir (I-II, Haydarâbâd 1328-1329; III, 1356; I-III, Beyrut 1405/1985). Yazar sonradan bu eserini *Medmetü'l-Ulûm* adıyla kısaltmıştır. Kitabın ilmî neşrini Kâmil Kâmil Bekrî ve Abdülvehhâb Ebü'n-Nûr gerçekleştirmiş (I-III, Kahire 1968) ve yazarın oğlu Taşköprizâde Mehmed Kemâleddin (Kemalî) Efendi tarafından *Mevzû'âtü'l-Ulûm*

¹⁵⁸ "Ahmed", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, VIII, 148-49.

(I-II, İstanbul 1313/1895) adıyla Türkçeye, Osman Reşer tarafından da Almancaya çevrilmiştir (İstanbul 1934).

Mustasar fî İlmi 'n-Nahvi

Müfettihü '-İrâb

Münyetü 'ş-şübbân fî mu'âşeretü 'n-nisvân (Köprülü Ktp., nr. 1042)

Nevâdirü 'l-Ahbâr fî Menâkibi 'l-Ahyâr: Müellifin üç fasıldan oluşan Arapça eseridir. Birinci fasılda sahâbe ve âbidlerin, ikinci fasılda müctehidlerin, üçüncü fasılda da filozof, tabip ve müneccimlerin biyografilerine yer verilmiştir (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 2458).

Risâle fî Beyâni Esrâri 'l-Hilâfeti 'l-İnsâniyye ve 's-Saltanati 'l-Ma'neviyye: Süleymaniye Ktp., Cârullah Efendi, nr. 2098, vr. 88-114; Nuruosmaniye Ktp., nr. 4902/5, vr. 28-45).

Risâle fî İlmi Âdâbü 'l-Bahs: Sohbet ve münazara adabına dair bir eserdir.

Risâle fî 'l-kazâ ' ve 'l- kader: Muhammed Zâhid Cûl tarafından tek yazma nüshasına dayanılarak yayımlanmış (Köln 2008). Hilmi Kemal Altun, *Osmanlı Müelliflerince Yazılan Kaza ve Kader Risaleleri ve Taşköprizâde'nin Risâletü 'l-Kaza ve 'l-Kader Adlı Eseri* adlı yüksek lisans tezinde kitabı tahkik edip neşre hazırlamıştır (2010, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü)

Risâletü fî 'l-Ferâiz

Risâletü 'l-istikâ fî mebâhisi 'l-istisnâ: Arap gramerinde önemli yeri olan istisna bahsine dairdir (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 464/1).

Risâletün müte'altikatün bi-Sahih-i Buhari ve şerhihi li 'l-Fâdul el-Kirmânî: Kirmânî'nin *Sahih-i Buhari Şerhi*'nde geçen birkaç sözü üzerine düşülen hâşiyelerden oluşan bir risâledir.

Risâletün fî Tefsîri Âyeti 'l-Vudu

Risâletü 'ş-şifâ fî edvâ 'i 'l-vebâ: (Kahire 1292)

Risâletü 't-Tarîf ve 'l-Âlâmi fî halli Müşkilâti 't-Tam

Seyyid Şerîf Hâşiyesi

Sûretü 'l-Halâs fî 'l-İhtilâs

Şerh 'alâ Risâle fî 'ilmi âdâbi 'l-bahs ve 'l-münâzara: (İstanbul 1299; nşr. Muhammed Hasan Âl-i Yâsîn, Bağdad 1375). Metni de müellife ait olan eserin İsmâil Hakkı Bursavî tarafından yapılan şerhi de yayımlanmıştır (İstanbul 1273).

Şerh-i Hadîs-i Erbaîn

Şerhu 'l-Ahlâk-ı el-Adudîyye: *Ahlâk-ı Adudîyye*, Abdurrahman b. Ahmet el-Îcî'nin yazdığı, dört makaleden oluşan muhtasar bir ahlâk risâlesidir. Taşköprîzâde'nin şerhi, Adudiddîn el-Îcî'nin muhtasar ahlâk risâlesinin Osmanlı'da tanınmasına ve meşhur olmasına sebep olmuştur. Zira Adudiddîn el-Îcî'nin ahlâk risâlesine yazılan şerhlerin kronolojik sıralamasına baktığımız zaman bu şerhlerin Taşköprîzâde'den sonra yazılmış oldukları dikkati çeker.¹⁵⁹

Şerhu Dibâceti 'l-Hidâye: (Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 377)

Şerhu Dibâceti 't-Tavâli

Şerhu Mukaddimeti 'l-Cezerî (Mekke 1303)

Şerhu Mukaddimeti's-salât: Molla Fenârî'nin eserine yazılmış bir şerhtir (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 753).

Şerhu 'l-Âdâb

Şerhu 'l-Ahlâkı 'l-'Adûdiyye: (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1547/1; Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1940)

Şerhu 'l-'Avâmili 'l-mi'e: Birgivi'ye ait nahiv risâlesinin şerhidir (Süleymaniye Ktp., Fâtih. nr. 510).

Şerhu 'l-Ferâ 'iz: Muhammed b. Muhammed es-Secâvendî'ye ait *el-Ferâ 'izü's-Sirâciyye*'nin şerhidir (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1600).

Şerhu 'l-Fevâidi 'l-Giyâsiyye fî 'ilmeyi 'l-me'ânî ve 'l-beyân: Adududdin el-Îcî'ye ait eserin şerhidir (Mekke 1303).

Şerhun alâ Avâmili 'l-Mi'e: Abdülkahir Cürcanî'nin kitabının açıklamasıdır.

1.1.173.2. Kitaplar

Furat, Ahmet Suphi, *Taşköprülüzâde Ahmed Efendi, Eş-Şakâiku 'n-nu 'mâniyye fî Ulemâi 'd-devleti 'l-osmâniyye*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1985.

Özcan, Abdülkadir, *Şakâik-i Nu 'mâniyye Tercüme ve Zeyilleri, 5 Cilt*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989.

Taşköprülüzade Ahmet Efendi: 1495-1561, Erciyes Üniversitesi, Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü, Kayseri 1989, 131 s.

¹⁵⁹ Elzem İçöz, *Taşköprîzâde'nin Şerhü Ahlâkı Adudîyye Adlı Eseri*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya 2007, s. 86.

1.1.173.3. Tezler

Altun, Hilmi Kemal, *Osmanlı Müelliflerince Yazılan Kazâ-Kader Risâleleri ve Taşköprizâde'nin "Risâle fi'l-Kazâ ve'l-Kader" Adlı Eseri* [The pamphlets on kade-kader (fate-destiny) written by ottoman writers and Taşköprizâde's book that named "Risâle fi'l-Kazâ ve'l-Kader"], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Yusuf Şevki Yavuz, Marmara Üniversitesi, SBE, Kelam Bilim Dalı, İstanbul 2010, 298 s.

İçöz, Elzem, *Taşköprizâde'nin Şerhü Ahlâkı Adudiyye Adlı Eseri* [Tashkoprizâde's Sarhu Ahkak-i Adudiyye], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Atilla Arkan, Sakarya Üniversitesi, SBE, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İslam Felsefesi Bilim Dalı, Sakarya 2007, 147 s.

İzgi, Cevat, *Taşköprü-zade'nin Miftah As-Sa'ada'sının Dil ve Edebiyatla İlgili Bölümünün Tenkitli Metin Te'sisi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: ...?, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1987, 150 s.

Kaygısız, Halil İbrahim, *İslam İlimler Tasnifinde Tefsir (Taşköprizâde'nin Miftâhu's-Saâde'si Örneğinde)* [Et-tefsir in the classification of knowledge in Islam (the example of Taşköprizâde's Miftâhu's-Saâde)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ömer Çelik, Marmara Üniversitesi, SBE, Tefsir Bilim Dalı, İstanbul 2011, 219 s.

Mercimekçi, Bayram, *Taşköprizade'nin Eş-Şakaiku'n-Nu'maniye fi 'Ulemai'd-Devleti'l-Osmaniyye Adlı Eserinde Adı Geçen Muhaddislerin İncelenmesi* [The Evaluation of cited muhaddiths in the eş-Şakaiku'n nu'Maniye fi 'Ulemai'd-Devleti'l-Osmaniyye of Taşköprizade], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Adil Yavuz, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2006, 159 s.

Süruri, Ahmet, *Taşköprizâde Ahmed Efendi'nin Tefsir Risaleleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Yusuf Şevki Yavuz, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2002.

....., *Taşköprizâde'nin el-Meâlim'i ve Kelamî Görüşleri* [Tashkopruzade's al-Mealim and theological thoughts], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Yusuf Şevki Yavuz, Marmara Üniversitesi, SBE, Kelam Bilim Dalı, İstanbul 2011, 457 s.

Sürün, Ahmet, *Taşköprizade Ahmed Efendi`ni Tefsir Risaleleri* [Tashkoprizade Ahmed Efendi`s commentary risales], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Yakup Çiçek, Marmara Üniversitesi, SBE, Tefsir Bilim Dalı, İstanbul 2002, 108 s.

Uğur, Ali, *Taşköprizâde Ahmed İsâmeddin Ebu'l-Hayr Efendi Hayatı, Şahsiyeti ve İlmî Görüşleri*, Doçentlik Tezi, Dan.: ...?, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1980, 250 s.

Yağcı, Mehmet Emin, *Taşköprüzade'nin el-Mealim fî İlmi'l-Kelam Adlı Eseri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Yusuf Şevki Yavuz, Marmara Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Kelam Bilim Dalı, İstanbul 1997, III+42+2+1 s.

Yarım, Veli, *Taşköprüzade'nin Miftahu's-Sa'adesi'nde Felsefî İlimler*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: İlhan Kutluer, Marmara Üniversitesi, SBE, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İlahiyat Anabilim Dalı, İstanbul 2002, 31 s.

1.1.174. Taşlıcalı Yahyâ Bey (Lakabı: Dukagin-zâde, ?-990/1582)

1.1.174.1. Eserleri

Dîvân: Divanın tenkitli neşrini hazırlayan (İstanbul 1977) Mehmed Çavuşoğlu'nun tesbitine göre Yahya Bey divanını üç defa tertip etmiş ve her defasında şiirlerinde bazı değişiklikler yapmıştır. Son tertibi Kanunî Sultan Süleyman'a sunulan divanın Çavuşoğlu neşrinde bir dîbâce, otuz dört kaside, beş terciibend, dört terkibibend, bir ta'sîr, dört muaşşer, üç müseddes, üç muhammes, yirmi beş murabba, üç tarih, bir müstezad, iki şehrengiz, 515 gazel ve yirmi kıta bulunmaktadır. Eserin bazı nüshaları İstanbul Üniversitesi (İbnülemin, nr. 1302). Millet (Ali Emîrî Efendi, Manzum, nr. 516) ve Edirne Selimiye (Bâdî Efendi, nr. 2172) kütüphanelerindedir.¹⁶⁰ Ömrünün son yıllarında (1575) yeniden düzenlediği *Dîvân*'ını Anadolu, Rumeli ve Şam Beylerbeyliklerinde bulunan Şemsî Ahmed Paşa'ya sunduğu bilinmektedir.

Hamse: Yahya Bey hamseyi oluşturan mesnevîlerin tamamını Kanunî Sultan Süleyman devrinde yazmış ve bu padişaha sunmuştur.

1. Gencîne-i Râz: Eser "Hâmûş" kelimesinin karşılığı olan 947/1540-41 yılında yazılmış dinî- ahlâkî ve tasavvufî konuları işleyen 3051 beyitlik bir mesnevîdir. 40 bölümden meydana gelir ve her bölümün sonunda konu ile ilgili bir hikâye anlatılır. Birçok dinî hikâyeyi ihtiva eden bu didaktik eserini şair, Hz. Muhammed'i rüyasında görmesi üzerine yazdığını belirtir. Sade ve yer yer halk diline yakın bir üslûpla yazılan mesnevînin yalnız İstanbul kütüphanelerinde otuz yedi adet nüshası bulunmaktadır.

¹⁶⁰ Bayram Ali Kaya, "Taşlıcalı Yahyâ", *DİA*, XL, 156-57.

2. *Gülşen-i Envâr:* Ömrünün son yıllarında yazdığı dinî, tasavvufî ve ahlâkî konulardan bahseden bir mesnevîdir. Dönemin toplum hayatını oldukça sade bir dille yansıtır. Fasil, aksâm ve mertebe gibi başlıklar altında çeşitli hikâyelerin anlatıldığı mesnevî 2810 beyitten oluşur. Gencîne-i Râz ve Usûl-nâme tarzında yazılmış olup Süleymaniye Camii'nin tasviri dikkati çekmektedir.

3. *Şâh u Gedâ:* Saray kapıcılarından Ahmed Şah adına yazılmıştır. Meczazî aşkın insanın kalp gözünü açarak sonunda ilâhî aşka yönlendirdiğini hikâyeye ederek anlatan eserin hikâyesi, Şâh ile Gedâ'nın Atmeydanı'nda -şimdiki Sultanahmet Meydanı- tanışmalarıyla başlar. Eser yerli bir mekânda geçtiği için olmalı, çok tutulmuş ve okunmuştur. Dili sade ve akıcıdır. Eserde yer alan Ayasofya ve Atmeydanı'nın edebî tasvirleri ayrıca dikkat çekicidir. Eski harflerle İstanbul'da basılmıştır.

4. *Usûl-nâme/Kitâb-ı Usûl:* Yaklaşık 3100 beyitten oluşan bir mesnevîdir. On iki bölüm (makam) ve yedi kısımdan (şube) oluşan eserde adalet, doğruluk, yiğitlik gibi ahlâkî kavramlar ele alınmıştır. Çoğu şairin başından geçen yüzü aşkın hikâyeye, temsil ve latîfeyi içine alır. Yazar, yer yer kendi intibâlarına dayanmıştır.

5. *Yûsuf u Züleyhâ:* Türk edebiyatının en güçlü mesnevîlerinden biridir. 5179 beyitten oluşur. İçinde güzel tasvirli nefis teşbîh ve istiâreler vardır. Daha önce Molla Câmî ve Akşemseddinzâde Hamdullah Hamdi gibi İranlı ve Türk şairlerce defalarca nazmedilen Yûsuf u Züleyhâ mesnevîsini, şair gençliğinde âşka düşüp memleketini bırakarak Şam'a, Kenan iline giderek oralarda yazdığını açıklamıştır. Bu eseri Yavuz'un Mısır seferinden sonra Şam yolu ile Hacca gittiği sırada yazmış olduğu tahmin edilmektedir. Eser eski harflerle İstanbul'da basılmış, daha sonra tenkitli yayımı Mehmed Çavuşoğlu tarafından yapılmıştır.¹⁶¹

Nâz u Niyâz: Latîfî *Nâz u Niyâz* adlı bir eseri bulunduğunu bildirirse de, diğer kaynaklarda sözü edilmeyen bu eser günümüze ulaşmamıştır.

Sâkî-nâme: 48 beyitten oluşmaktadır.

Süleymân-nâme, Gül-i Sad-berg: *Sicill-i Osmânî* ve *Osmanlı Müellifleri* gibi kaynaklarda ona izafe edilen 2000 beyitlik *Süleymân-nâme* ve Hz. Muhammed'in mucizelerinden bahseden *Gül-i Sad-berg* adlı eserler muhtemelen bir dalgınlık eseri şaire izafe edilmiş olmalıdırlar.

¹⁶¹ Prof. Çavuşoğlu bu mesnevîyi 1979'da yayımlamış, eseri Molla Câmî ve Hamdullah Hamdî'nin *Yûsuf u Züleyhâ* 'ları ile karşılaştırmıştır (*Diriliş dergisi*, Ekim 1975).

Şehrengîz-i Edirne: 215 beyitten oluşan, baş tarafında bir münâcâtın bulunduğu bu küçük eserde şair önce gönlünü kaptırdığı bir güzelin aşkı yüzünden düştüğü halleri dile getirir. Ardından Edirne şehrinin tasvirini yapar ve on dört mahbubu beşer beyitle tanıtır. Eserin bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindeki divan nüshası içindedir (İbnülemin, nr. 1302).

Şehrengîz-i İstanbul: Yahya Bey, 345 beyitten meydana gelen eserin başlangıç kısmında güzellere tutkunluğundan ötürü yüzünün kara olduğunu belirtir ve yaratıcının affına sığınır. Asıl şehrengiz bölümünde İstanbul'un tasvirine yer verir; şehrin güzelliklerini, âşıklerini, denizini, sahillerini, surlarını vb. anlatır. Ardından güzellere tasvirine geçer ve elli sekiz güzeli kısaca tanıtır. Bir kopyası *Şehrengiz-i Edirne* ile aynı yazma içinde, müstakil nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde olan eser (Türkçe Yazmalar, nr. 2982) Mehmed Çavuşoğlu'nun neşrettiği divanda da yer almıştır.¹⁶²

1.1.174.2. Kitaplar

Çavuşoğlu, Mehmed, *Taşlıcalı Dukakinzade*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1969, 108 s.

....., *Yahya Bey ve Dîvân*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1977, 645 s.

....., *Yahya Bey ve Dîvânından Örnekler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983, 291 s.

....., *Yusuf ve Zeliha/Yahya Bey*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1979, 192 s.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Yusuf ile Zeliha, Taşlıcalı Yahya*, Işık Matbaası, İstanbul 1944, 124 s.

1.1.174.3. Tezler

Alkaya, M. Akif, *Taşlıcalı Yahya: Kitâb-ı Usul*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hasan Kavruk, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1996, 496 s.

Aydemir, Pınar, *Taşlıcalı Yahya'nın Şâh u Gedâ'sı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1993.

Bayram, Yavuz, *16. Yüzyıl Divan Şiirinde Poetika: (Türkçe Divanlarda Baki, Nev'i, Fuzuli, Hayali, Taşlıcalı Yahya, Muhibbi, Hayreti, Helaki, Vasfi, Usuli, Amri)*,

¹⁶² Bayram Ali Kaya, "Taşlıcalı Yahyâ", *DİA*, XL, 157.

Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Osman Coşkun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE, Samsun 1995, 205 s.

Çınar, Bekir, *Taşlıcalı Yahya Gencîne-i Râz [İnceleme-Metin-İndeks]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ümit Tokatlı, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1995, 240 s.

Çolak, Züleyha, *Romancing the female role in Ottoman Joseph and Zulaykha Mesnevis Taşlıcalı Yahya's Yusuf u Zeliha*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Kemal Sılay Indiana University, 2010, 215 s.

Demir, Yavuz, *Taşlıcalı Yahya Bey Divanında Sevgili ve Sevgiliye Ait Fiziki Unsurlar*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdurrahman Güzel, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1986, 194 s.

Dinçtürk, Emine, *Yusuf ile Züleyha Mesnevilerinde Allah Korkusu Motifleri (Erzurumlu Darir, Hamdullah Hamdi, Yahya Bey Örnekleri) [Motifs of the fear of God in Yusuf and Züleyha mathnawis (Erzurumlu Darir, Hamdullah Hamdi and Taşlıcalı Yahya Bey)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Yılmaz, Selçuk Üniversitesi, SBE, Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı, Konya 2008, 114 s.

Doğanyığıt, İbrahim, *Yahya Bey (Taşlıcalı) Gülşen-i Envar*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Cihan Okuyucu, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1992, 190 s.

İnce Sinan, *Taşlıcalı Yahyâ Bey Divânı'ndaki Soyut Kavramlar (Kasîdeler-Musammâtlar-Şehrengizler-Gazeller-Mukatta'lar) [Abstract conceptions in Taşlıcalı Yahya's Divan]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Muhammet Nur Doğan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2005, 331 s.

Jaekel, Ralph, *Dukakinzade Taşlıcalı Yahya Bey's King and Beggar a sixteenth-century Ottoman allegorical-mystical love poem (mesnevi): introduction, text in transcription and translation*, Doktora Tezi, University of California, 1980.

Kayabaşı, Bekir, *Taşlıcalı Yahya Bey ve Gülşen-i Envar: İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hasan Kavruk, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1991, 279 s.

Kocaman, Sümeyye, *Taşlıcalı Yahyâ Bey'in Kanuni Sultan Süleyman'a Sunduğu Kasideler Üzerine Bir Yorum Denemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Atilla Şentürk, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2005, 237 s.

Kurnaz, Cemal, *Taşlıcalı Yahya Bey Divanı'nda Kozmik Unsurlar*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Âmil Çelebioğlu, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 1981, 164 s.

Mermer, Ahmet, *Taşlıcalı Yahya Bey Divanı'nda Nebatlar*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Abdurrahman Güzel, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1985, 144 s.

Öztürk, Melek, *Taşlıcalı Yahya'nın "Yusuf ve Zeliha" İsimli Mesnevisindeki Eğitim Unsurları [The educational features in the mathnavi "Yusuf and Zeliha" by Taşlıcalı Yahya]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Gönül Ayan, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2005, 307 s.

Sarıççek, Ramazan, *Taşlıcalı Yahya Bey Gencîne-i Raz: İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hasan Kavruk, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1991, 347 s.

Topal, İrfan, *Taşlıcalı Yahya Bey Divanı'nda Din ve Tasavvuf*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdurrahman Güzel, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1986, 138 s.

Yakar, Halil İbrahim, *Taşlıcalı Yahya Bey'in Eserlerinde İstanbul*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Metin Akar, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1996, 173 s.

Yoldaş, Kazım, *Taşlıcalı Yahya Bey Şah-u Geda (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hasan Kavruk, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1993, 299 s.

1.1.175. Tebrizli Hakîrî (Mevlânâ Şehabeddîn Ahmed el-Hakîrî, ?-1586)

1. 1. 175. 1. Eserleri

Dîvân: Takıyeddın Kâşânî, *Hulâsatu'l-Eş'ar* ve *Zübdetü'l-Efkâr* adlı tezkiresinde Hakîrî'nin altı bin beyitlik bir dîvânı olduğunu yazmıştır. Ancak eser henüz ele geçmemiştir.

Leylâ vü Mecnûn Mesnevîsi: Hakîrî bu eserini 931/1524'te yani Fuzûlî'nin ünlü eserini yazmasından on bir yıl önce nazmetmiştir. Eserin tek nüshası British Museum'da olup bundan alınan fotoğraflar Azerbaycan İlimler Akademisi Elyazmaları Bölümü'ndedir. Eseri H. Yusıfov 1968'de yayıma hazırlayıp Yazıcı Neşriyat'a vermiştir. Bu müsveddeden alınan örnekler *XIII-XVI Eserler Azerbaycan Şe'ri* adlı

eserde 1984'te yayımlanmış ve bu eserden alınan parçalar düzeltilerek *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*'nde yeniden basılmıştır.

Risâle: Ayrıca *Lugatname-i Dihhuda*'da belirtilen; muamma sanatındaki bilinen pek çok kullanımı değerlendirerek kuralları açıkladığı, şiir söyleme sanatını incelediği bir risalesi de vardır.¹⁶³

1.1.175.2. Kitaplar

Mirza Ali Ekber Han Dihhuda, "Hakîrî Maddesi", *Lugatname*, 1375/1955, Zir-i Nazar Muhammed "Muin, Seyyid Cafer Şehidî, Danişgâh-ı Tahran, Tahran 1338, c. II (2.kısım), s.747.

1.1.175.3. Tezler

Koçak, Ahmet, *Leyla vü Mecnun (Tebrizli Hakiri) Giriş-İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım* [*Leyla and Mecnun (by Tebrizli Hakiri) introduction-study-text-index-facsimile*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Gülşen Seyhan Alışık, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006, 262 s.

1.1.176. Ubeydî (Abdurrahîm/Abdurrahman [Çelebi], Mahlas: Ubeydî, ?-980-81/1572-73)

1.1.176.1. Eserleri

Dîvân: *Ubeydî Dîvânı*'nda 5 kaside, 2 terki-bend, 1 terci'-bend, 5 murabba, 15 muhammes, 3 müseddes, 332 gazel (4'ü Farsça), 7 tarih, 6 kıt'a, 20 matla', 3 müfred (2'si Farsça) ve 164 muamma (6'sı Farsça) bulunmaktadır¹⁶⁴ (Millet Ktp., Ali Emîrî, Türkçe Yazmalar, nr. 272; İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 631).

1.1.176.2. Kitaplar

Tarlan, Ali Nihad, *Şiir Mecmualarında XVI. ve XVII. Asır Divan Şiiri: Ubeydî-Aşkî-Şem'i-İşretî*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1948, 88 s.

¹⁶³ Ahmet Koçak, *Leyla vü Mecnun (Tebrizli Hakiri) Giriş-İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006, s. 30.

¹⁶⁴ M. Şahabettin Ünlü, *Ubeydi Hayatı-Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni*, (Doktora Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, SBE, İstanbul 1991, s. VII.

1.1.176.3. Tezler

Tümer, Mustafa Fırat, *Ubeydi Divanı'nda Dini ve Tasavvufî Unsurlar* [Religious and mystical elements in ubeydi's divan], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. İsmet Şanlı, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, SBE, Eskişehir 2007, 279 s.

Ünlü, M. Şahabettin, *Ubeydi Hayatı-Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Alparslan, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, SBE, İstanbul 1991, 250 s.

1.1.177. Ubeydullâh Han (Mahlas: Kul Ubeydî, Ubeydî, Ubeydullâh, 893/1489-1539)

1.1.177.1. Eserleri

Cihangir-nâme: Farsça bir mesnevîdir.

Çağatayca tefsir ve hadis tercümesi

Dîvân (Arapça-Farsça şüirler, Gayret-nâme, Sabr-nâme, Şevk-nâme adlı mesnevîler ve Salavât-nâme adlı bir müseddesi yer almaktadır.)

Farsça Dîvân

Fıkıh İlmine Dair Risâleler

Hikemiyât

Kitâb Mukaddimetü's-salavât

Makâlât (Arapça şüirler)

Metâli'u'l-enfâs-i hâtıra (Farsça)

Nâm-ı Hak: *Nâm-ı Hak* adlı eserin Çağatayca tercümesidir.

Risâle-yi fî-Hakk-ı Mesâ'il-i Vuzû': Nuruosmaniye Kütüphanesi 5000/1 numarada kayıtlı olup, namaz, oruç, abdest ve taharet hakkında bilgileri konu alan dokuz varaklık bir risâledir.

Terceme-i Kavâ'idü'l-Kur'ân ve Fevâ'idü'l-Furkân (Kıraat ilmine dair Farsçadan çeviri)

Terci'-i Bend: Nuruosmaniye Kütüphanesi 5000 / 2 numarada Hikemiyât adıyla kayıtlı mecmuuda *Terci'-i Bend*'i (N135a-N136b) bulunmaktadır.

1.1.177.2. Kitaplar

Aslan, Üzeyir, *Ubeydullah Han (ö. 1539) Şairi Sâni ve Türkçe Divanı*, Palet Yayınları, Konya 2009, 442 s.

Ateş, Ahmet, *Ubeydullah Han'ın Bilinmeyen Mensur Bir Eseri: Tarcama-i Kavaid al-Kur'an va fava'id al-Furkan*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1965, 147 s.

Eckmann, Janos, *Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, Yayıma Hazırlayan: Osman Fikri Sertkaya, TDK Yayınları, Ankara 2011, 438 s.

Kaya, Önal, *Doğu Türk Yazı Dili ve Edebiyatı Araştırmaları I: Kul 'Ubeydi (XVI. yüzyıl), Kul Şerif (XVII. Yüzyıl)*, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları, Bişkek 2003, 174 s.

Toparlı, Recep, *Ubeydullah Han'ın Şiirleri Üzerinde Bir Gramer Denemesi ve Şiirlerinden Örnekler*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1986, 113 s.

1.1.177.3. Tezler

Alparslan, Neşe, *Ubeydullah Han (Ubeydî) ve Divanının Edisyon Kritiği*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türkiyat Enstitüsü, İstanbul 1968, Türkiyat Tez nr. 812)

1.1.178. Ulvî (Mehmed, Lakabı: Terzi-zâde, ?-943/1586)

1.1.178.1. Eserleri

Divân: Nüshaları Süleymaniye Ktp., Halet Efendi, 150 numarada ve Millet Ktp., Ali Emiri, 304 numarada kayıtlıdır.

Manisa Şehrengîzi: Ulvî bu eserini II. Selim'in tahta geçmesinin ardından 964/1566 yılında kaleme almıştır. Tamamı 276 beyit olan eserin nüshaları; İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Ktp., Türkçe Yazmalar, 1532 numarada kayıtlı şiir mecmuasının 125b- 128a varakları arasında ve Atatürk Üniversitesi, Seyfettin Özege Ktp., Ağâh Sırrı Levend Kitapları arasında yer alan 322-339 numarada kayıtlı şehrengizler mecmuasının 10a-22a varakları arasında bulunmaktadır.

1.1.178.2. Tezler

Çetin, İsmail, *Derzi-zade Ulvî (Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divanının Tenkidli Metni) (2 Cilt)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Namık Açıkgöz, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ, 1993, 626 s.

Tanrısever, Mustafa, *Şehrengiz-i Ulvî Çelebi (Manisa Şehrengizi)*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1972, 49 s.

1.1.179. Usûlî (?-945/1538-39)

1.1.179.1. Eserleri

Dîvân: Bugün elimizde bulunan tek eseri *Dîvân*'ı olup bu eser içinde yer alan hadis tercümeleri, mersiye şeklinde nazmedilmiş bir "mîrâciye" ve bir "varsağı" ile klasik dîvân tertibinin dışında kalan bir yapı arz eder. *Dîvân*'ın başında *Sıfat-ı Şeb* ve *Menkabet-i Aşk* adlı iki küçük mesnevîsi bulunmaktadır.

Süleyman-nâme

Yenice Şehrengîzi: 190 beyitlik bir mesnevîdir.

1.1.179.2. Kitaplar

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Nesîmî, Usûlî, Rûhî*, Varlık Yayınları, İstanbul 1953, 126 s.

İsen, Mustafa, *Usûlî, Hayatı, Sanatı ve Divanı*, Akçağ Yayınevi, Ankara 1990, 352 s.

....., *Mehmet Kaplan İçin (Usûlî'nin Yenice Şehrengîzi)*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1988, 264 s.

1.1.179.3. Tezler

Akgül, Serpil, *16. Yüzyıldaki Bazı Dîvân Şairlerinin Türkçe Dîvânlarında Gül: Bâkî, Fuzûlî, Hayâlî Bey, Muhibbî, Nev'î, Taşlıcalı Yahyâ, Usûlî, Zâtî*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Kenan Erdoğan, Celal Bayar Üniversitesi, ... (Devam etmekte)

Atıcı, Fatma, *Usûlî Dîvânı'nda Cemiyet, İnsan ve Tabiat [The Society, human and nature in usûlî collected poems (dîvân's)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. İsmet Şanlı, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, SBE, Eskişehir 2007, 369 s.

Bayram, Yavuz, *16. Yüzyıl Divan Şiirinde "Poetika" (Türçe Divanlarda Baki, Nev'î, Fuzuli, Hayali, Taşlıcalı Yahya, Muhibbi, Hayreti, Helaki, Vafî, Usuli, Amri)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Osman Coşkun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE, Samsun 1995, 205 s.

Demir, Hiclal, *Çağlarını Eleştiren Divan Şairleri: Hayreti-Hayali-Usuli [The Divan poets criticizing their age: Hayreti-Hayali-Usuli]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Victoria Holbrook, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, SBE, Ankara 2001, 79 s.

Yaşar, Ayşe, *Usuli Divanı'nda Dini ve Tasavvufi Unsurlar*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Sabahattin Küçük, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1990, 249 s.

1.1.180. Üftâde (Mehmed Muhyiddin [Efendi], Mahlas: Üftâde, 895/1490-989/1580-81)

1.1.180.1. Eserleri

Dîvân: Hz. Üftâde'nin 60 civarında şiir ve ilâhisini topladığı *Dîvân* 'ı ilk olarak Bursalı Mehmed Tâhir tarafından 1912'de İstanbul'da yayımlanmıştır. Bir yazması Selimağa Ktp., Hüdâyî Kit., nr. 1'de bulunmaktadır.

Hutbe Mecmuâsı: *Hutbe Mecmuası*, Üftâde Hazretlerinin kitaplarını yazan yazar Mustafa Bahadıroğlu İstanbul, Bursa, Ankara Kütüphaneleri ve Üftâde Tekkesi'ndeki araştırmalarına rağmen bulunamamıştır. Kısaca bu eser kaybolmuştur.¹⁶⁵

Makâlâtü l-Âliye: Arapça olup bir nüshası Bayezid Ktp., Veliyüddin Efendi Kit., nr. 1766'dadır.

Mecmûatü l-İlâhiyât: *Dîvân*'ındaki şiirlerinin bir kısmı ise *Mecmûatü l-İlâhiyât* adı ile bir araya getirilmiştir.

Nasihât ve İrşadnâme: Üftâde'nin Aziz Mahmud Hüdâyî'ye verdiği nasihatleri ihtiva eder.

Risâle-i Es'ile ve Ecvibe: Hüdâyî'nin sorduğu suallere Üftâde'nin verdiği cevapları içerir.

Vâkiât-ı Üftâde: Aziz Mahmud Hüdâyî tarafından tespit ve tertip olunmuştur. Celvetiye tarikatının esaslarını anlatan iki büyük ciltlik Arapça bir eserdir. İçinde ayrıca, Aziz Mahmud Hüdâyî tarafından Üftâde'ye yöneltilen bazı soruların cevapları da bulunmaktadır.

1.1.180.2. Kitaplar

Alparslan, Kazım, *Büyük Türk Mutasavvıflarından Hazreti Üftade*, Üftade Cami ve Türbesini Onarma ve Yaşatma Derneği Neşriyatı, Bursa 1966, 16 s.

Bahadıroğlu, Mustafa, *Üftâde Divanı / Mehmed Muhyiddin Üftâde*, Semerkand Yayınları, İstanbul 2011, 184 s.

....., *Ariflerin Kutbu Hazreti Üftade*, Furkan Ofset, Bursa 1998, 30 s.

¹⁶⁵ Üftâde, Erişim Tarihi: 26.12.2012, www.hzuftade.org.

Ballanfat, Paul, *Le divân [Texte imprimé] / Hazret-i Pîr-i Üftâde; trad. du turc ottoman et présenté par Paul Ballanfat*, Les Deux océans, Paris 2002, 149 s. (Fransızca)

....., *The nightingale in the garden of love: the poems of Hazret-i Pîr-i Üftâde*, translated from the French by Angela Culme-Seymour, Anqa, Oxford 2005, 180 s.

Beldiceanu Steinherr, Irene, *Scheich üftade der begrunder des Gelvetijje-Ordens*, Mikro-Kopie, München 1961, 157 s. (Almanca)

Bursalı, Mehmet Tahir, *Divan-ı Hazret-i Üftade*, Necm-i İstikbal Matbaası, İstanbul 1328, 32 s.

Gülşen, Mehmet, *Hız. Üftade-Aziz Mahmud Hüdai*, Gayret Kitabevi, İstanbul 1953, 16 s.

Özdamar, Mustafa, *Mehmed Muhyiddin Üftâde*, Kırkkandil Yayınları, İstanbul 2005, 119 s.

Pamuk, Abdullah, *Aziz Mahmud Hüdai'nin Hocası Muhammed Muhyiddin Üftâde Hazretleri (1490-1581)*, Pamuk Yayıncılık, İstanbul 2005, 31 s.

Yardımcı, İlhan, *Hazreti Üftade: Hak Aşığı Kutbü'l-Aktab, Gavsü'l-Azam*, Sinan Yayınları, İstanbul 1980, 248 s.

Yüenal, Abdurrahman, *Menâkıb-ı Hazret-i Üftâde*, Celvet Yayınları, Bursa 1996, 177 s.

1.1.180.3. Tezler

Bahadıroğlu, Mustafa, *Üftade: Tasavvufî Görüşleri ve Celvetiyye Tarikatu*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Mustafa Kara, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 1990, 173 s.

Bayrakçı, Sami, *Meşhur Osmanlı Sûfîlerinden Üftâde (1490-1580) ve Hâl-i Tarikat İsimli Eseri (Metin Transkribe ve Tahlili) [Among famous Ottoman sufis, Üftâde (1490-1580) and his work under title of "Hâl-i Tarikat" (text transcribe and analysis)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Dilaver Gürer, Selçuk Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, Konya 2010, 201 s.

Gemici, İbrahim, *Divan-ı (Divançe-i) Üftade'nin Türkçe Harflerle Yazılması*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İstanbul 1982, 33 s.

Parlak, Ali, *Üftade Hazretleri ve Er-Risale Fi Hakk's-Sema'i*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara 1998, 34 s.

Toysal, Tuğrul Çağrı, *Üftâde Divanı (Transkripsiyonlu Metin – Dil İncelemesi – Dizin)* [*Üftade Divani (transcription text- grammatical properties –index)*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ümit Tokatlı, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 2009, 220 s.

1.1.181. Ümmî Sinân (Şeyh İbrahim Sinaneddin [Efendi], Mahlas: Ümmî, ?-958/1551 veya 976/1568)

1.1.181.1. Eserleri

Dîvân: Mürettep *Dîvân*'ının yazmaları Beyazıt Devlet Ktp., 3356, İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 512 numarada kayıtlıdır.

Risâle-i Şerîfe-i İstanbulî Ümmî Sinan: Bursalı Mehmed Tahir bu adlı bir eserini gördüğünü belirtse de eser ele geçmemiştir.

1.1.181.2. Kitaplar

Ertaş, Mustafa, *Aksakal-Ümmî Sinan Hazretleri*, Ertaş Yayınları, Konya 2011, 107 s.

Gürel, Şevket, *Pir Ümmî Sinan Hazretleri Divanı*, Ümmî Sinan T. Külliyesi Talip Kargı T. Tasavvuf Musikisi ve G.K.K.T.Y. Derneği, İstanbul 2001, 256 s.

Özdamar, Mustafa, *Ümmî Sinan-Sinan Ümmî ve Seyyid Seyfullah*, Kırkkandil Yayınları, İstanbul 2004, 151 s.

Semre, Abdüsselam, *Büyük Pir Ümmî Sinan Hazretleri I*, Altın Kitap, İzmir 2002, 255 s.

....., *Büyük Pir Ümmî Sinan Hazretleri 2*, Altın Kitap, İzmir 2003, 229 s.

1.1.181.3. Tezler

Akalın, Ayşe Nur, *Ümmî Sinan Divanı'nda Dine Bakış*, Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasan Aksoy, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İstanbul 2003, 52 s.

Dikmen, Hamit, *Ummî Sinan Divanı*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1977, 210 s.

1.1.182. Ümmülveled-zâde (Ali bin Abdülaziz, ?-980/1572)

1.1.182.1. Eserleri

Mihr ü Müşterî: Ümmü Veled-zâde Ali b. Abdülaziz (ö. 980/1572) adlı şairin *Mihr ü Müşterî* tercümesinin olduğunu Kâtip Çelebi haber vermektedir (K. Çelebi, 1942, 1914). Diğer kaynaklarda bu eserle ilgili verilen bilgiler Kâtip Çelebi'ye dayandırılmaktadır.¹⁶⁶

1.1.183. Vâhidî (Karadavud-zâde Abdülvâhid [Çelebi], ?-1577?)

1.1.183.1. Eserleri

Cenanü'l-Cinan: Hz. Ali'nin sözlerine yer verilerek peygamberî geleneğin anlatılmaya çalışıldığı eserde mesnevî şeklinde nazım bölümleri vardır. Eser, Allah'ın birliğinin ifadesiyle başlar ve hâtime bölümü ile sona erer. Yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. 4-5 Mayıs 2009 tarihlerinde Kayseri'de düzenlenen IV. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu'nda (Prof. Dr. Abdülkerim Abdulkadiroğlu Hatırasına) Yrd. Doç. Dr. Habibe Yazıcı Ersoy, *Vâhidî'nin Cenânü'l-Cinân Adlı Eserinde İmlâ ve Dil Özellikleri* adlı tebliğini sunmuştur.

Durc-i Lûgat: Bu eser Arapça-Farsça bir sözlüktür. Giriş kısmında geçen ifadelerden eserin isminin *Durj-i Lughat* olduğu ve Vâhidî'ye ait olduğu anlaşılmaktadır. Eser H. 937 (1531)'den önce yazılmıştır. Eserin düzeltme çalışması 1531'de yapıldığı bilgisi eserin daha önceki bir tarihte yazıldığı bilgisini kesinleştirmektedir. Ahmet T. Karamustafa'ya göre bu eserin de yazması Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.¹⁶⁷

Gülistân-ı Vâhidî: Vâhidî bu eseri H. 937/M. 1530 tarihinde yazmıştır. 83 adet hikâyeden oluşan eserin büyük bir kısmında aşık ve maşuk arasındaki ilişki anlatılmaktadır. Eserin yazma nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

Hazâ Kitâb-ı Reşidiye yâhud Kıssa-i Cüneyd (Terceme-i Kıssa-i Seyyid Cüneyd b. Münzir): Vâhidî'nin H. 924/M. 1518 yılında kaleme aldığı bu eser, bir çeviri çalışmasıdır. Bu eserin de yazması Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

¹⁶⁶ Mustafa Arslan, "Türk Edebiyatında Mihr ü Müşterî Mesnevileri ve Mîrî'nin Mihr ü Müşterî'si", *Turkish Studies*, Volume 4/7 Fall 2009, s. 116.

¹⁶⁷ Abdullah Türk, *Vâhidî'nin Kitâb-ı Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân Adlı Eseri (İnceleme-Metin)*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2009, s. 15.

Kitâb-ı Tevâif-i Aşere (Hâce-i Cihân Netîce-i Cân, Menâkıb-ı Hâce-i Cihân): Gölpinarlı, Abdülbâki, "Menâkıb-ı Hâce-i Cihân", *Türkiyat Mecmuası*, Devlet Matbaası, Cilt III, İstanbul 1935.

Pend-nâme

Saâdet-nâme ve Şifâu 's-Sudûr: Bu eser yapısal ve biçimsel yönüyle *Kitâb-ı Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân*'la benzerlikler göstermektedir. Eserin giriş ve sonuç bölümleri birbirine çok benzemektedir. *Kitâb-ı Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân*'da geçen bazı beyitler neredeyse aynı anlamıyla ve şekliyle bu eserde de geçmektedir. Eserde hikâyeler ve menkıbeler vardır. Eser hamdala ile başlamaktadır. Peygamberimize övgülerle birlikte Hz. Ebubekir, Hz.Ömer, Hz.Osman, Hz.Ali hakkında menkıbeler vardır. Bu eserin de yazması Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.¹⁶⁸

Tecâribü 'l-İnsân: Vâhidî bu eserinde kırk yaşlı büyük şahsın sözlerini ve deyişlerin derlemiştir. Özdeyişler düzyazı olarak yazılmış, sonrasında bu deyişler şiirsel olarak açıklanarak ifade edilmiştir. Eserin Vâhidî'ye ait olduğu eser içinde net olarak ifade edilmemiş. Bu eserin de yazmaları İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.¹⁶⁹

1.1.183.2. Kitaplar

Ahmet Cevdet, ***Cenanü 'l-Cinan***, İkdam Matbaası, İstanbul 1897.

Karamustafa, Ahmet, T., ***Vâhidî, Menâkıb-ı Hâce-i cihân ve netîce-i cân, critical edition and historical analysis (Tenkidli Metin, Tahlil ve Tıpkıbasım)***, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Cambridge 1993, 293 s.

1.1.183.3. Tezler

Akça, Volkan, ***Menakıb-ı Hâce-i Cihan ve Netice-i Can [Menakıb-ı Hâce-i Cihan ve Netice-i Can]***, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Şeref Boyraz, Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya, Yrd. Doç. Dr. Ahmet Ölmez, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Sivas 2009, 263 s.

¹⁶⁸ Türk, s. 14.

¹⁶⁹ Türk, s. 15.

Altuntaş, Mehtap, *Cinanü'l-cenan, Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük* [Cinanü'l-cenan Introduction-investigation- text- dictionary], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Veysi Sevinçli, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE, Van 2007, 173 s.

Türk, Abdullah, *Vâhidî'nin Kitâb-ı Hâce-i Cihân ve Neîce-i Cân Adlı Eseri (İnceleme-Metin)* [Vâhidî's Kitâb-i Hâce-i Cihân ve Neîce-i Cân], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Turgut Karabey, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2009, 250 s.

Yılmaz, Hasan, *Vâhidî'nin Cinânü'l-cenân'ı (İnceleme-Metin)* [Vâhidî's Cinânü'l-cenân (analysis-text)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Adem Ceyhan, Celal Bayar Üniversitesi, SBE, Manisa 2009, 287 s.

1.1.184. Vasfî (1454-1514)

1.1.184.1. Eserleri

Dîvân: Vasfî'nin günümüze ulaşmayan *Dîvân*'ı, Mehmed Çavuşoğlu tarafından, kendisinin de belirttiği gibi, şiir ve nazire mecmualarında ona ait şiirlerin bir araya getirilmesiyle oluşturularak yayımlanmıştır ancak Çavuşoğlu'nun yayınından sonra da Vasfî'nin başka mecmualarda, başka yazmalarda şiirlerinin olması tabiidir.¹⁷⁰

1.1.184.2. Kitaplar

Çavuşoğlu, Mehmed, *Vasfî Dîvân, Tenkidli Basım*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1980, 164 s.

1.1.184.3. Tezler

Baranoğlu, Şahin, *Vasfî Divanı Gramer İndeksi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Günay Karaağaç, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 1991, 285 s.

Bayram, Yavuz, *16. Yüzyıl Divan Şiirinde "Poetika" (Türçe Divanlarda Baki, Nev'i, Fuzuli, Hayali, Taşlıcalı Yahya, Muhibbi, Hayreti, Helaki, Vasfî, Usuli, Amri)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Osman Coşkun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE, Samsun 1995, 205 s.

Sevim, Yasemin, *Vasfî Divanı'nın Tahlili* [Analysis of Vasfî's Divan], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. İlhan Genç, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 1999, 288 s.

¹⁷⁰ Yakup Karasoy, "Vasfî'nin Bilinmeyen Bir Mersiyesi", Selçuk Üniversitesi, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 24, Güz 2008, s. 3

Temel, Can, *Vasfi Divanının Tahlili [The Analysis of Vasfi's Divan]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hikmet Özdemir, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2001, 179 s.

1.1.185. Yavuz Sultan Selim (Sultan Selim-i Evvel, Mahlas: Selimî, 872/1467-926/22 Eylül 1520)

1.1.185.1. Eserleri

Farsça Dîvân: Dîvân'da 2 münacat, 1 nat, 333 gazel bulunmaktadır. Ali Nihad Tarlan tarafından Türkçeye çevrilen Farsça *Dîvân*'ındaki şiirler İran edebiyatının nazım örnekleriyle eşdeğerde sayılır. Fazla hacimli olmamakla beraber Selimî'nin Farsça'ya tam anlamıyla vâkıf olduğunu kanıtlar niteliktedir. *Dîvân*'ı 1890'da İstanbul'da basıldığı gibi, 1904'te de Alman imparatoru II. Wilhelm'in emri ile Profesör Horn tarafından Berlin Devlet Matbaası'nda 500 adet bastırılıp II. Ahdülhamid'e hediye edilmiştir.

1.1.185.2. Kitaplar

Afyoncu, Erhan, *Yavuz'un Küpesi*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2010, 200 s.

Akgündüz, Ahmet, *Yavuz Sultan Selim Devri Kanunnameleri, III. Kitap*, Fey Vakfı, İstanbul 1991, 567 s.

Arıcı, Mustafa Semih, *Yavuz Sultan Selim*, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2008, 260 s.

Arıt, Fikret, *Çaldıran Zaferi ve Yavuz Sultan Selim*, Yalçın Ofset, İstanbul 1972, 30 s.

Arkun, Kemal, *Dünyaya Nizam Verenler: Yavuz Sultan Selim Han: 9. Osmanlı Padişahı, 74. İslam Halifesi*, Akademisyen Yayınevi, İstanbul 2009, 352 s.

Aysan, Emin, *Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi Mercidabık (1516) ve Ridaniye (1517) Meydan Muharebeleri*, Genelkurmay Başkanlığı, Ankara 1990, 163 s.

Bahadıroğlu, Yavuz, *Yavuz Sultan Selim*, Nesil Yayınları, İstanbul 2005, 120 s.

Baltacı, Halil, *Yavuz Sultan Selim'in Emriyle Hazırlanan İbn Arabi müdafaası / Şeyh Mekki Efendi*, İlkhaf Yayınevi, İstanbul 2011, 295 s.

Banoğlu, Niyazi Ahmet, *Yavuz Sultan Selim*, Vakıf Matbaası, İstanbul 1943, 31 s.

....., *Yavuz Sultan Selim Esir Kızlar Arasında*, Vakıf Basımevi, İstanbul 1945, 61 s.

Bilge, Reha, *1514 Yavuz Selim ve Şah İsmail : Türkler, Türkmenler ve Farslar*, Giza Yayınları, İstanbul 2010, 437 s.

Bilgin, Hasan Basri, *Efe Türk Yavuz Han: Tarihi Roman*, Hayat Yayınları, İstanbul 2011, 347 s.

Çalışkan, Yaşar, *Yavuz Sultan Selim İslam Birliği Siyaseti*, Uysal Kitabevi, Konya 1995, 318 s.

Danışman, Zuhuri, *Yavuz Sultan Selim I*, Ankara 1945, 32 s.

Deliorman, Orhan, *Yavuz Sultan Selim Han Hadimü 'l-Haremeyni 'ş-Şerifeyn*, Mihrab Yayınları, İstanbul 1969, 304 s.

Efe, Ahmet, *Yavuz Sultan Selim Çaldıran'da*, Arısan Matbaacılık, Ankara 1984, 16 s.

Emecen, Feridun Mustafa, *Zamanın İskenderi Şarkın Fatihisi Yavuz Sultan Selim*, Yitik Hazine Yayınları, İstanbul 2010, 416 s.

Erdem, Bekir, *Yavuz Sultan Selim*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2004, 45 s.

Erdoğan, Arif, *Yavuz Sultan Selim'in Faaliyetlerinde Din ve Siyaset Faktörü*, Ankara 2007, 173 s.

Gözcü, Sabri, *Yavuz Sultan Selim*, Gür Yayınları, İstanbul ?, 27 s.

Güçüyener, Şükrü Fuad, *Yavuz Sultan Selim, Cilt II*, İstanbul 1945, 196 s.

Gündüz, Aydan, *Yavuz: Şarkın ve Garbın Hakimi: Roma Sultanları III. Cilt*, Dharma Yayınları, İstanbul 2011, 726 s.

İnan Sönmez, Sevil, *Yavuz Sultan Selim: İlk Halife Sultan*, Akvaryum Yayınevi, İstanbul 2010, 86 s.

Kazıcı, Ziya, *Siyasi - Dini - Kültürel - Sosyal İslam Tarihi: Osmanlı Devleti Selim, Kanuni Sultan Süleyman Osmanlı'da Eğitim ve Öğretim*, Kayıhan Yayınları, İstanbul 1997, 534 s.

Kemal, Namık, *Yavuz Sultan Selim*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1968, 88 s.

Kenan, Yusuf, *Yavuz Sultan Selim ve İttihadi İslam Siyaseti*, Mithat Paşa Sanayi Mektebi Matbaası, İstanbul 1967, 80 s.

Kırkinci, Mehmet, *İslâm Birliği ve Yavuz Sultan Selim*, Zafer Yayıncılık, İstanbul 2010, 235 s.

Mehmed Celal, *Yavuz Sultan Selim-i Evvel yahud afitab-ı satvet*, Kasbar Matbaası, İstanbul 1890, 24 s.

Oflazoğlu, A. Turan, *Yavuz Selim*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, 151 s.

Öztuna, Yılmaz, *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Türkiye Tarihi: Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman, 5. Cilt*, Hayat Kitapları, İstanbul 1965, 287 s.

....., *Türkiye Tarihi: Beşinci Kitap Yavuz Sultan Selim*, Hayat Kitapları, İstanbul 1964.

....., *Yavuz Sultan Selim*, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2009, 260 s.

Parmaksızoğlu, İsmet, *Tacü't-tevarih 4: Şehzadelerin Girişimleri - Selimnâme ve Yavuz Sultan Selim Dönemi / Hoca Sadeddin*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1979.

Sarıoğlu, Selim, *Yavuz Sultan Selim Han*, Enes Kitabevi, İstanbul ?, 79 s.

Serin, Rahmi, *Büyük Veli Yavuz Sultan Selim*, Pamuk Yayıncılık, İstanbul 2003, 180 s.

Shaw, Stanford J., *Eski ve Yeni Arasında Sultan III. Selim Yönetiminde Osmanlı İmparatorluğu*, Çeviren: Hür Güldü, Kapı Yayınları, İstanbul 2008, 625 s.

Su, Kamil, *Yavuz Sultan Selim*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1949, 62 s.

Subaşı, Ebubekir, *Yavuz Sultan Selim*, Mavi Lale Yayınları, İstanbul 2009, 133 s.

Tansel, Selahattin, *Yavuz Sultan Selim*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1949, 266 s.

Tarlan, Ali Nihad, *Yavuz Sultan Selim'in Farsça Divan'ı*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1946, 318 s.

Tiryakioğlu, Okay, *Yavuz*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, 254 s.

Tuncer, Hadiye, *Yavuz Sultan Selim Han Kanunnamesi*, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Ankara 1987, 95 s.

Turan, Mustafa, *Yavuz Padişah Sultan Selim Şah*, İstanbul 2008, 251 s.

Tülbentçi, Feridun Fazıl, *Yavuz Sultan Selim Ağlıyor*, Yelken Matbaası, Ankara 1977, 480 s.

Uğur, Ahmet, *Yavuz Sultan Selim*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları, Kayseri 1989, 160 s.

....., *The reign of Sultan Selīm I in the light of the Selim-name literature*, K. Schwarz Verlag, Berlin 1985, 403 s. (İngilizce)

Uluçay, Çağatay, *Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu*, Özyürek Yayınları, İstanbul 1959, 32 s.

Ulusoy, Adem, *Yavuz Sultan Selim*, Işık Yayınları, İstanbul 2005, 80 s.

Ulusoy, Mehmet Ferit, *Yavuz'un Harem Notları*, Truva Yayınları, İstanbul 2011, 228 s.

Uzun, İsmail, *Yavuz Sultan Selim*, Muştu Yayınları, İstanbul 2011, 130 s.

Yaşar, Hasan Ali, *Yavuz Sultan Selim Han*, Yasin Yayınevi, İstanbul 2001?, 148 s.

Yılmaz, Muammer, *Cihangir Sultan Yavuz Sultan Selim*, Elit Yayınları, İstanbul 2009, 224 s.

Yücel, Yaşar – Pulaha, Selami, *1. Selim Kanunnameleri (1512-1520)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, 220 s.

Yücel, Yaşar – Sevim, Ali, *Osmanlı Klâsik Döneminin Üç Hükümdarı: Fatih-Yavuz-Kanuni*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991, 300 s.

1.1.185.3. Tezler

Akgül Erişti, Elmas Erdem, *Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi [The Conquest of Yavuz Sultan Selim to Egypt]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Yavuz Ercan, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1998, 100 s.

Aykurt, Çetin, *Yavuz Sultan Selim'in Mısır Politikası*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mürüvvet Kurhan, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 1992, 118 s.

Demirtaş, Funda, *Yavuz Sultan Selim (1512-1520) Döneminde Osmanlı Devleti'nde Harp-Sulh ve Menziller [War-peace and menzils during the period of Yavuz Sultan Selim in the Ottoman State]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Şefaettin Severcan, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 2001, 198 s.

Erdoğan, Arif, *Yavuz Sultan Selim'in Faaliyetlerinde Din ve Siyaset Faktörü [The Religious and political factors in the activities of Yavuz Sultan Selim]*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. İbrahim Sarıçam, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1998, 141 s.

Güler, Mustafa, *Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ziya Kazıcı, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1994, 105 s.

Küçükaya, Abdurrahim, *Yavuz Sultan Selim'in Doğu Politikası [Yavuz Sultan Selim's policy of east]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Zeki Tekin, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE, Van 2000, 126 s.

Subaşı, M. Hüsrev, *Yavuz Sultan Selim'in Türkçe Şiirleri ve Bunlara Yapılan Nazireler*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. A. Necla Pekolcay, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1982, 250 s.

Ünlü, Nuri, *Camii'd-Düvel (II. Beyezid ve Yavuz Sultan Selim Devri) Müellif Münecimbaşı Ahmet Dede (Tenkidli Metin Nesri)*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Musa Süreyya Şahin, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1990, 228 s.

1.1.186. Yemînî (Dervîş Muhammed, Lakabı: Hafızoğlu, Mahlas: Yemînî, ?-925/1519'dan sonra)

1.1.186.1. Eserleri

Fazîlet-nâme: 925/1519'da aruzun “*Mefâilün Mefâilün Feülün*” kalıbıyla kaleme alınmıştır. 7409 beyitten oluşan eser, Hz. Ali'nin biyografisi niteliğinde, didaktik bir üslûpla yazılmış olup Hz. Muhammed, Ehl-i Beyt ve 12 İmam sevgisiyle zenginleştirilmiştir. Eserin temelini oluşturan 19 fazilette çeşitli olaylarla birlikte Hz. Ali'den bahsedilmiş ve ona övgüde bulunulmuştur.¹⁷¹

1.1.186.2. Kitaplar

Atalay, Adil Ali, *Hz. Ali'nin Faziletnamesi, Yeminî*, Çeviren: Abbas Altınkaş, Can Yayınları, İstanbul 1991, 158 s.

Hafızoğlu Dervîş Mehmed Yemini, *Faziletname / Cenab-ı Şah-ı Velayet*, Cihan Matbaası, İstanbul 1325, 304 s.

Tepeli, Yusuf, *Yemînî, Dervîş Mehmed, Fazîlet-nâme: Giriş-İnceleme-Metin-Gramatikal Dizin (2 Cilt Takım)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000-12, 1296 s.

....., *Fazîlet-nâme Cilt 1 / Dervîş Muhammed Yemînî*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2002, 613 s.

....., *Fazîlet-nâme Cilt 2 / Dervîş Muhammed Yemînî*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2002, 683 s.

¹⁷¹ Şentürk – Kartal, s. 312.

1.1.186.3. Tezler

Kırman, Aydın, *Yemîni'nin Fazîletnâmesi: Şekil ve Muhteva Tahlili*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Namık Açıkgoz, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 2004, 575 s.

Tepeli, Yusuf, *Yemini'nin Fazîletnâmesi (İnceleme-Metin-Gramatikal İndeks) (2 cilt)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Recep Toparlı, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1994, 1157 s.

1.1.187. Yenipazarlı Vâlî (1571/72-1598/99)

1.1.187.1. Eserleri

Hüsn ü Dil: Nüshalara göre farklılık gösteren eser, yaklaşık 3500 beyitlik bir mesnevîdir. Aruzun “*Mefûlü Mefâilün Feûlün*” kalıbında yazılmıştır. İran şairi Fettâhî-i Nişâbûrî (ö. 1448)'nin aynı adlı eserinden tercümedir. Alegorik bir aşk hikâyesidir. M

Manzum Kırk Hadis Tercümeleri: Şairin iki manzum kırk hadis tercümesi vardır. Birincide, 125 beyit tutarında, içinde sebep-i te'lif de bulunan mesnevî tarzında bir "mukaddime"den sonra hadislerin tercümesine geçilmiştir. Bu bölüm mukaddimededen farklı olarak her hadis için 4'er mısralık birer kıt'a halinde düzenlenmiştir. “*Feilâtün Mefâilün Feilün*” kalıbında yazılmıştır. İkinci kırk hadis tercümesi de düzenleniş bakımından birincisi gibidir. Başlangıçtaki mesnevî tarzında yazılmış bölüm bu eserde 32 beyit tutarındadır. Birinci kırk hadis tercümesiyle aynı kalıpta yazılmıştır.

1.1.187.2. Kitaplar

Köksal, Fatih, *Yenipazarlı Vâlî, Hüsn ü Dil [İnceleme-Tenkitli Metin]*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003, 562 s.

1.1.187.3. Tezler

Köksal, Fatih, *Yenipazarlı Vâlî'nin Hüsn ü Dil Mesnevisi [İnceleme-Tenkitli Metin]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Kudret Altun, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1996, 482 s.

1.1.188. Yûnus bin Halîl

1.1.188.1. Eserleri

Risâle-i Miyâru 'l-esrâr ve 'l-ahyâr: Bu yüzyılda kaleme alınan ahlâkî ve didaktik mahiyetteki eserlerdendir.

1.1.189. Za 'îfî (Pîr Muhammed, 900/1494?-1557?)

1.1.189.1. Eserleri

Bâğ-ı Behîst: Mesnevî nazım şeklinde ve “*Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûl*” vezniyle 1549'da yazılmış olup Sa'dî'nin *Bûstân*'ının manzum bir parçasıdır.

Dîvân: Şairin 326 gazel ve diğer şiirlerini içermektedir.

Fâl-i Murgân: Fâlnâme geleneği içinde Türk edebiyatının manzum kuş falı türüne güzel bir örnek teşkil eden bu eser, her kuş için bir dördlük olmak üzere 59 kıtadan meydana gelmektedir.

Gazavatü 'n-Nebî (Gazavât-ı Sultân Murâd ibni Muhammed Han)

Gülşen-i Mülûk: Padişahlara devlet idaresiyle ilgili bilgi ve nasihatler veren bu eser, manzum-mensur karışık olarak yazılmış olup Kanunî Sultan Süleyman'a sunulmuştur.

Gülşen-i Sî-murg: Feridüddin Attâr'ın *Mantıku't-Tayr* adlı eserinin Türkçe'ye manzum olarak tercümesi olan bu eser, “*Fâilâtün Fâilâtün Fâilün*” vezniyle yazılmış olup mesnevî nazım şeklindedir.

Kıssa-i Aşkî ve Ma'suk: Tasavvufî konuda olan ve “*Der beyân-i kıssa-i Aşkî ve Ma'suk*” başlığı ile başlayan hikâyeye manzum, mesnevî tarzında mektuplar serpiştirilmiştir.

Kitâb-ı Bostân-ı Nesâyah: Attâr'ın *Pendnâme*'sinin çevirisidir. Mesnevî nazım şekliyle ve “*Fâilâtün Fâilâtün Fâilün*” vezniyle yazılmıştır.

Kitâb-ı Nigârîstân ve Hadîka-i Sebzîstân (Gülistân-ı Za'îfî): Mesnevî nazım şekliyle ve aruzun “*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün*” vezniyle yazılmış olan bu eser Sa'dî'nin manzum *Gülistân* çevirisidir.

Münşeât: Za'îfî'nin Arapça, Farsça ve Türkçe yazılmış resmî ve özel mektuplarını kapsar. Şairin bu eserlerinden başka külliyyatının Topkapı Sarayı nüshasında 75b-77b varakları arasında 214 beyitlik dinî muhtevalı ve yarım kaldığı

anlaşılan bir mesnevîsi daha vardır. Ancak şair serlevhâsını boş bıraktığı için adı tespit edilememiştir.

Risâle-i Cevâhir-nâme: 12 bâb'a ayrılmış olan bu mensur eser, Farsça bir *Cevâhir-nâme*'den tercüme edilmiştir.

Sabrü'l-Mesâ'ib: Dinî muhtevalı bu eser, soru-cevap şeklinde mensur olarak yazılmıştır.

Sergüzeşt-i Za'îfi: Mesnevî nazım şeklinde yazılan ve çeşitli vezinlerin kullanıldığı bu eser, nazım-nesir karışık bir otobiyografi olma özelliği taşır.

Sûret-i Vakfiye-i İbni Mihâl Ali Beg: Bu eser, Mihaloğlu Ali Bey adına Arapça yazılmış bir vakfiyenin tercümesidir.

1.1.189.2. Kitaplar

Akarsu, Kamil, *Rumelili Za'îfi Dîvânı (Tenkidli Metin)*, Berikan Yayınevi, Ankara 2011, 392 s.

....., *Rumelili Zaifi: Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divanından Seçmeler*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1994, 291 s.

Koçin, Abdülhakim, *Za'îfi: Gülşen-i Mülûk*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005, 226 s.

Kurnaz, Cemal, *Zaifi'nin Fâl-ı Murgân'ı, Divan Edebiyatı Yazıları*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, 467 s.

Tokatlı, Ümit, *Pîr Mehmed b. Evrenos b. Nûreddin Za'îfi: Kitâb-ı Bostân-ı Nasâyihi*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1995, 321 s.

1.1.189.3. Tezler

Akalın, Berrin Uyar, *Za'îfi, Gülşen-i Si-murg, İnceleme-Tenkitli Metin [Zaifi, Gulsen-i Si-Murg, analysis-critical text]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Dursun Yıldırım, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 2001, 943 s.

Akarsu, Kamil, *Za'îfi Divanı Metin, Tahlil ve Sistemik Endeks*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ayten Akmandor, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1990, 582.

Büyükkarıcı Yılmaz, Fatma, *Za'îfi'nin Manzum Gülistan Tercümesi: Kitâb-ı Nigaristan-ı Şehristan-ı Dirahistan-ı Sebzistan (2 cilt) [The translation of Gulistan in verse by Za'îfi: Kitâb-ı Nigaristan-ı Şehristan-ı Dirahistan-ı Sebzistan]*, Doktora Tezi,

Dan.: Prof. Dr. Orhan Bilgin, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2001, 548 s.

İnan, Mehmet Emin, *16. Asır Şairlerinden Za'îfi ve Bağ-ı Behişt Mesnevisi [16th century poet's Za'îfi and Bağ-ı Behişt poem made up of rhymed couplet's (1154 couplet's)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ümit Tokatlı, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1998, 130 s.

Koçin, Abdulkakim, *Za'îfi ve Bustân-ı Nesâyih'i [İnceleme-Tenkitledi Metin]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Cemal Kurnaz, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1991, 317 s.

Özuygun, Ali Rıza, *Za'îfi Pîr Mehmed ve Gülşen-i Simurg: Tenkidli Metin ve İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Numan Külekçi, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1993, 433 s.

Sarı, Mehmet, *Gelibolulu Za'îfi Muhammed Gazavat-ı Sultan Murad Han*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mertol Tulum, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1994, 539 s.

Üzümcü, Mehmet Ali, *Kitab-ı Sergüzeşt-i Za'îfi (İnceleme, Metin, Nesre Çeviri, İndeks) [Kitab-i Sergüzeşt-i Za'îfi]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. İ. Güven Kaya, Kocaeli Üniversitesi, SBE, Kocaeli 2008, 472 s.

1.1.190. Za'îfi (Hacızâde Mehmed Za'îfi [Çelebi], 16. yy.)

1.1.190.1. Eserleri

Cem'ü'l-Hakâyık: *Cem'ü'l-Hakâyık*, mesnevî nazım şekliyle kaleme alınmış olup içerisinde yer alan ahlakî bilgiler ve hikâyelerin bulunması, akıcı ve kısa bir aruz kalıbıyla yazılması (mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ fe'ülün), hacimli oluşu, dinî- tasavvufî ve didaktik konuyla devrini temsil kabiliyeti olan bir eserdir.¹⁷² Yaklaşık 2100 beyitlik bir mesnevî olan bu eser, sade bir dille yazılmış olup nasihatnâme benzeridir. Dr. Abdullah Öztemiz Hacitahiroğlu tarafından bulunmuştur.

¹⁷² Murat Sivri, *Za'îfi Çelebi'nin Cem'ü'l-Hakâyık Mesnevisi (İnceleme-Metin)*, (Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi, SBE, Niğde 2010, s. 11.

1.1.190.2. Tezler

Sivri, Murat, *Za'îfî Çelebi'nin Cem'ü'l-Hakâyik Mesnevisi (İnceleme-Metin)* [*Za'îfî Çelebi's Cem'ü'l-Hakâyik of mathnawi (research-text)*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nevin Gümüş, Niğde Üniversitesi, SBE, Niğde 2010, 272 s.

1.1.191. Zâtî (Satı, Satılmış/Yahşi/Bahşi/İvaz, Unvanı: Çelebi, 876/1471-954/1547-48)

1.1.191.1. Eserleri

Ahmed u Mahmûd Mesnevîsi: Sırf birinin ısrarı üzerine para karşılığında yazılmış bir eserdir. Ele geçmemiştir.

Dîvân: Sehî ve Latifî tezkirelerinde 3000 gazeli ve 500 civarında kasidesi olduğu söylenmesine karşılık, Âşık Çelebi tezkiresinde, Zâtî'ye ait 1600-1700 civarında gazel ve 500'ü aşkın kasideden söz edilmektedir. *Zâtî Dîvânı*'nın kütüphanelerdeki nüshalarında ve yazma mecmualarında tespit edilen gazellerinin sayısı 1800, kasideleri ise 90 civarındadır. Bu husus, Zâtî'nin bazı şiirlerini, geçim sıkıntısı çektiği için para karşılığında yazarak sunduğu şahısların önemsizliği ve şiirlerin kayda değer olmayışı sebebi ile dîvânına almadığını göstermektedir. *Dîvân*'daki gazellerden 1000 kadarı Ali Nihad Tarlan tarafından 1967 ve 1970 yıllarında iki cilt halinde neşrolunmuş, geri kalan gazelleri de M. Ali Tanyeri ile Mehmed Çavuşoğlu 1987de üçüncü bir cilt olarak yayımlamışlardır.

Edirne Şehrengîzi: *Sıfat-ı Mahbûbân-ı Şehr-i Edirne* başlığını taşıyan mesnevî, II. Bayezid devrindeki Edirne'yi ve Edirne'nin güzellerini tasvir eden bir eserdir. Aruzun "*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün*" vezniyle kaleme alınmıştır. Mecazî aşkın İlâhî aşka dönüşmesi temennisiyle sona ermiştir.

Fâl-i Kur'an, Ferruh-nâme, Mevlid, Siyer-i Nebî: Zâtî'nin kaynaklarda zikredilmesine rağmen ele geçmeyen eserleridir.

Kasîde-i Bürde Tercümesi: Millî Kütüphane, El Yazmaları, Arapça 859/9 numaralarında kayıtlıdır.

Mecma'u'l-Letâif: Zâtî'nin latifeleri iki bölüm halindedir. Birincisi, devrin şairleri, ileri gelenleri veya halktan kişilerle yaptığı karşılıklı görüşmeleri manzum nüktelerle sunduğu latifeler; ikincisi ise devrin meslek ve sanat erbabını birer nükteli cümle halinde tanıttığı latifeler. Bunlardan ilkinin bir nüshası Mehmed Çavuşoğlu

tarafından 1977'de *Türk Dili ve Edebiyatı* dergisinde neşrolunmuştur. Diğeri de yine Mehmed Çavuşoğlu tarafından 1977'de aynı dergide yayımlanmıştır. Zâtî'nin bir başka latifesi de Delibirader Gazalî'nin (1535) Mekke'den gönderdiği padişah, bütün devlet adamları ve dostlarının hatırını soran mizahî mektubuna aynı üslupla verdiği cevaptır. Gazalî'nin gönderdiği bu mizahî mektup ile buna cevap yazan şairlerin cevapları ve bu arada Zâtî'nin cevabı Günay Kut (Alpay) tarafından¹⁷³ 1974'te *Türk Dili Araştırma Yıllığı, Belleten*'de neşrolunmuştur.¹⁷⁴

Mektup: Eser, asıl adı Mehmed olup Deli Birader ve Gazalî (ö. 1535) adıyla anılan kişinin, diyar-ı Rûm'un, padişahın ve diğer yaranın ahvalini soran manzum mizahî bir mektup yazıp, Mekke'den göndermesi üzerine yazılmıştır. Zâtî aynı üslupla cevap vermiştir. Delü Birâder mektûbına Zâtî'nün Cevâbı'dur başlığıyla başlayan risale, dili ağır ve tamlamalardan oluşan 14 satırlık mensur bir giriş ile başlar. Daha sonra 48 beyitlik kaside nazım şekliyle yazılan cevap gelir. Eser, söylediği sözlerden dolayı affedilmesini dileyen mensur bir cümle ve yazılan bir kıt'a ile tamamlanır.¹⁷⁵

Sem' ü Pervâne: Zâtî'nin Dîvân'ından sonra en çok tanınan, Ehl-i Şîrâzî'nin aynı adı taşıyan mesnevîsini örnek alarak yazdığı ve çeşitli hikâyelerle süslediği bu eseri 5000 beyit civarındadır. Dili sade ve üslûbu akıcıdır. Anadolu hükümdarı Şâh Jâle'nin oğlu Pervâne ile Çin Fağfûr'unun kızı Şem' arasında geçen aşkı konu alır.

1.1.191.2. Kitaplar

Ak, Coşkun – Akkaya, Mehmet, *Zâtî Dîvânı'ndan Seçmeler, Bazı Şiirlerinin Şerhi*, Alem Basın-yayın, Balıkesir 1993, 233 s.

Çavuşoğlu, Mehmed, *Zâtî'nin Letayifi*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1970, 27 s.

....., *Zati'nin Letâifi II*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1977, 32 s.

Çavuşoğlu, Mehmed - Tanyeri, M. Ali, *Zâtî Dîvânı III: Gazeller Kısmı, (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1987, 527 s.

¹⁷³ Günay Kut, “Gazalî'nin Mekke'den İstanbul'a Yolladığı Mektup ve Ona Yazılan Cevaplar”, *TDAY Belleten-1972-73*, Ankara 1974.

¹⁷⁴ “Zâtî”, *Yapıtları ve Yaşamlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, II, 692.

¹⁷⁵ Sadık Armutlu, *Zati'nin Şem ü Pervane Mesnevîsi [İnceleme-Metin]*, (Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1998, s. 227.

Serdaroğlu, Vildan, *Sosyal Hayat Işığında Zâtî Divanı*, İSAM, İstanbul 2006, 488 s.

Tarlan, Ali Nihad, *Zâtî Dîvânı: Gazeller Kısmı: I. Cild*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1968, 496 s.

....., *Zâtî Dîvânı: Gazeller Kısmı: II. Cild*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1970, 507 s.

....., *Zâtî Dîvânı: Gazeller Kısmı: III. Cild*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1987, 527 s.

1.1.191.3. Tezler

Akkaya, Mehmet, *Zati Divanı 251-300 Gazeller Arası Elli Gazelin Şerhi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Alparşlan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1988, 206 s.

Amaç, Mehmet, *Zati Divanı'ndan 50 Gazelin Şerhi (301-350)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Alparşlan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1989, 162 s.

Armutlu, Sadık, *Zati'nin Şem ü Pervane Mesnevîsi [İnceleme-Metin]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa İsen, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1998, 824 s.

Beyzadeoğlu, Sabahat, *Zati'nin 50 Gazelinin Tahlili (1054-1104)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Süreyya Beyzadeoğlu, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 1990, 132 s.

Bozlan, Füsün, *Zati Divanı'nda (1206-1257) 50 Gazelin Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Kaşif Yılmaz, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 1994, 155 s.

Coşkun, Nevin, *On Altıncı Yüzyıl İkili Aşk Mesnevilerinden Şâh u Gedâ (Bursalı Rahmî) Hüsn ü Dîl (Ahî) Şem ü Pervâne (Zâtî)'de Tahkiye Unsurları [Narrative elements in the Sixteenth Century bileteral love mesnevises Şâh u Gedâ (Bursali Rahmî), Hüsn ü Dîl (âhî) and Şem ü Pervâne (Zâtî)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Muvaffak Eflatun, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Kütahya 2009, 185 s.

Çeltiker, Reyhan, *16. Yüzyıl Şairi Zati'nin Gazellerinde Bitkiler [Plants of poet Zati's gazelles in the 16. century]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Bayram Ali Kaya, Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya 2009, 505 s.

Gürgendereli, Rıfat, *Zati Divanı 1258-1308 Arası 50 Gazelin Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Kaşif Yılmaz, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 1994, 158 s.

Hatipoğlu, Filiz, *Zati'nin 50 Gazelinin Tahlili (1004-1053)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Süreyya Beyzadeoğlu, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 1991, 115 s.

Kapkın, F. Güliz, *Zati Divanı'ndan Seçilen Gazellerin (101'den 150'ye kadar olan) İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Alparıslan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1987, 440 s.

Kim, Sooyong, *Minding the shop Zati and the making of Ottoman poetry in the first half of the sixteenth century*, Doktora Tezi, University of Chicago, 2005, 281 s.

Köse, Sibel, *16. Yüzyıl Şairi Zati'nin Gazellerinde Hayvanlar [Animals of poet Zati's gazelles in the 16. century]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Bayram Ali Kaya, Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya 2009, 552 s.

Kurtoğlu, Orhan, *Zati Divanı'nın Gazeller Dışında Kalan Şiirleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa İsen, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1995, 268 s.

Poyraz, Yakup, *Zati`de Maddi Unsur*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Sadık Armutlu, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 2002, 246 s.

Selimhocaoğlu, Bedri, *Zati Divanı 401-450 Gazeller Arası 50 Gazelin Şerhi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Alparıslan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1990, 148 s.

Serdaroğlu Şişman, Vildan, *Zati`nin Gazeliyatına Göre 16. yüzyılda Sosyal Hayat [According to Zati`s gazeliyyat social life in 16 th century]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Atilla Şentürk, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2001, 410 s.

Seyhan, Salih, *Zati Divanı (1-50 Gazeller Arası 50 Gazelin Şerhi)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Alparıslan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1988, 245 s.

Sipahi, Ferit, *Zati Divanı`ndan Yetmiş Beş Gazelin Şerhi [The Axplanation of seventy five gazels from zatidivan]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ziya Avşar, Niğde Üniversitesi, SBE, Niğde 2002, 279 s.

Süzen, Hüseyin, *Zati Divanı 151-200 Gazeller Arası Elli Gazelin Şerhi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Alparıslan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1988, 110 s.

Şahinoğlu, S. Ahmet, *Zatî Divanı'ndaki Soyut Kavramlar* [Abstract terms in *Zatî's Divan*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Muhammed Nur Doğan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1997, 210 s.

Yenen, Halit, *İmam Birgivi'nin Avâmil ve İzhâru'l-Esrâr'ının İncelenmesi* [Examining the Imam Birgivi's Avâmil and Izhâru'l-Esrâr], Yüksek Lisans Tezi, Dan: Yrd. Doç. Dr. Ferhat Yılmaz, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 2010, 117 s.

Yılbır, Şule, *Zâtî Divânı'ndaki Kelime Grupları ve Söz Varlığı* [The word groups in *Zâtî's Divan*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. M. Mehdi Ergüzel, Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya 2010, 412 s.

İKİNCİ BÖLÜM

XVII. YY. KLASİK TÜRK EDEBİYATI

16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nda bazı siyasî güçlükler, ekonomik sıkıntılar başlamış olmakla birlikte, bunlar henüz devletin ulaştığı ihtişamı gölgeleyecek durumda değildir. Bu nedenle Osmanlı 17. yüzyıla, önceki yüzyıllarda kazandığı güçlü görünümüyle girer.¹⁷⁶

Bu yüzyılda siyasî anlamda yaşanan istikrarsızlık, padişah sayı ve saltanat sürelerinde de görülebilmektedir: I. Ahmed (1603-1617), I. Mustafa (1617-1618), II. Osman (1618-1622), I. Mustafa (1622-1623), IV. Murad (1623-1640), Sultan İbrahim (1640-1648), IV. Mehmed (1647-1687), II. Süleyman (1687-1691), II. Ahmed (1691-1695) ve II. Mustafa (1695-1703). Orta Asya'da Rusya, Türkler'i birbirine düşürerek Sibirya'yı ele geçirmiş ve Kazan'ı istila etmiştir. Türklerin Doğu komşuları olan Çinliler Türkistan'ı alma emelindedirler. Türk-Hint İmparatorluğu parçalanma durumuna gelerek, doğudaki üstün konumunu kaybetmiştir.

Dışta yaşanan bu olumsuzluklara, merkezî otoritenin zayıflaması sonucu İstanbul (Merkez) isyanları, Celâlî (Anadolu) isyanları ve Eyalet isyanları gibi içte yaşanan olumsuzlukların da eklenmesiyle yüzyılın başındaki güçlü görünüm silinir ve Osmanlı Devleti Duraklama dönemine girer. Batı'daki gelişmelere ayak uydurulamaması, yaşanan toprak kayıpları, idarî kurumların bozulmasıyla yüzyılın sonunda Avrupa'da Türk gücü imajı da silinir.

Bu yüzyılda Çağayay sahasında Şeybanlı sülalesinden Ebulgazi Bahadır Han bulunmaktadır. Harezm'i elinde bulunduran Ebulgazi Bahadır Han, saltanatı sırasında Türk ruhunu canlandırıp millî benliği ayakta tutmak amacıyla *Şecere-i Terâkime* ve *Şecere-i Türk* adlı iki önemli eser kaleme alır. Azerî sahası Türk Edebiyatı ise önceki yüzyılların aksine daha sönük geçmektedir. Bu dönemin en güçlü temsilcisi, Sebk-i Hindî ekolünün temsilcilerinden olan Sâib-i Tebrizî'dir.

Osmanlı sahası, başta da belirtildiği gibi tarihi ve sosyal çalkantılara rağmen Türk edebiyatının bu yüzyılda en verimli ve parlak alanıdır. Türk edebiyatı, 16. yüzyılda eriştiği olgun ve verimli yapıyı bu yüzyılda da korumuş olup, özellikle yüzyılın ilk yarısında edebî türlerin çeşitliliği ile edebî eser sayılarındaki çokluk dikkat

¹⁷⁶ Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004, s. 174.

çekicidir. 17. yüzyılda İmparatorluğun içinde bulunduğu sözü edilen olumsuz gelişmelerin edebiyat üzerindeki etkisi hemen görülmez. Kasidede Nef'î, gazelde Şeyhülislâm Yahyâ, Neşâtî, Nâ'ilî yalnızca kendi dönemlerinde değil, daha sonraki yüzyıllarda da diğer şairlere üstat olma vasıflarını sürdürmüşlerdir. Yüzyılın ikinci yarısında edebiyatta durgunluk görülür. İkinci dönem şairleri arasında yalnızca Nâbî, usta şair olarak Divan edebiyatındaki yerini almıştır. Bundan böyle artık edebî türlerde öncekileri aşan üstün eserler verilememektedir.¹⁷⁷

Bu yüzyılda Sebk-i Hindî ekolu, başta Nâ'ilî olmak üzere Neşâtî, İsmetî, Fehîm gibi temsilciler yetiştirir. Yüzyılın ikinci yarısında, şiirde duygudan çok düşünceye ağırlık veren Hikemî/Hakîmâne Şiir akımının öncüsü ve en güçlü temsilcisi olarak Nâbî öne çıkar. Onun ardından Koca Râğıb Paşa, Sâbit, Râmî Mehmed Paşa, Seyyid Vehbî, Çelebizâde Âsım gibi pek çok şair bu akımın etkisinde kalarak eserler verirler.

Bu yüzyılda dilde bilinçli bir Türkçeleşme çabası görülmesine rağmen, nesir dili önceki yüzyıla nazaran daha da ağırlaşır. Veysî ve Nergisî bu yüzyılın secîli, süslü nesir örneklerini verirler. Bunun aksine Kâtip Çelebi ve Naîmâ ise nesir dilinde daha orta bir yol izlemişlerdir.

2.1. DÖNEMİN YAZAR/ ŞAİR VE ESERLERİ

2.1.1. Abdî (Abdullah [Çelebi], Lakabı: Rıdvan Paşa-zâde, ?-?)

2.1.1.1. Eserleri

Târîh-i Mısr: 1639'da *Teşa'ülü'l-Ezhâr fi Acâ'ibi'l-Aktâr* adlı Arapça bir esere dayanarak yazdığı *Târîh-i Mısr* adlı kitabını Sadrazam Kara Mustafa Paşa adına kaleme alıp IV. Murad'a sundu. Aslında bir genel tarih olan dokuz fasıllık bu eserin son faslında I. Selim'in Tumanbay'la savaşını anlattı (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 1/196).¹⁷⁸

Tevârih-i Deşt-i Kıpçak: Kaptan-ı Derya Hüseyin Paşa'ya atfettiği bir Kırım hanları tarihidir (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 1/327). 1047/1637-38 yılına kadar gelen hanlardan kısaca bahseder. Eser ayrıntılara girmemekle birlikte, mevcut bilgilerin sağlam olması ve bazı konularda müellifin bizzat kendi

¹⁷⁷ Mengi, s. 178.

¹⁷⁸ "Abdî", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, I, 24.

müşahedelerine dayanması bakımından değerlidir. İlmî basımı Prof. A. Zajaczkowski tarafından yapılmıştır (*Tevârih-i Deşt-i Kıpçak*, Warszawa 1966).

2.1.1.2. Kitaplar

Zajoczkowski, Ananiasz, *La chronique des steppes Kiptchak: Tevarih-i Dest-i Qipcaq*, Panstwowe Naukowe, Warszawa 1966, 180 s.

2.1.1.3. Tezler

Türk, Salih, *Tevârih-i Deşt-i Kıpçak (Dil Özellikleri-Transkripsiyon) [Tevârih-i Deşt-i Kıpçak (special features of language-transcription)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Kenan Acar, Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya 2009, 155 s.

2.1.2. Abdî (Abdülhay Celvetî, 1629-29 Receb 1117/16 Kasım 1705)

2.1.2.1. Eserleri

Fethu 'l-Beyân li-Husûli 'n-Nasri ve 'l-Fethi ve 'l-Emân: Arapça bir eser olup Feth sûresinin tefsîridir. Süleymâniye Kütüphânesi Hacı Beşir Ağa Kısmı, nr. 34'te kayıtlıdır.

Manzum Kaside-i Bürde Tercümesi: Nuruosmaniye Ktp, nr. 3213.

Şerh-i Gazel-i Hacı Bayram-ı Veli: Bu küçük risâle, İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 9771 numarada kayıtlıdır.

Şerh-i Gazel-i Hazret-i Hüdâî: Bu adı taşıyan bir eseri olduğundan bahsedilmekteyse de bu eserin nüshalarına rastlanamamıştır.

Tefsîr-i Ba'zı Suver-i Kur'aniyye: Türkçe bir eser olup, Meryem, Yâsîn, Feth, Rahmân, Nebe', Nâzi'ât, Abese, Tekvîr, İnfitâr, Mutaffifîn, Kevser sûrelerinin tefsîridir. İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 2201 numarada kayıtlıdır.

2.1.2.2. Tezler

Ağtaş, Nilgün, *Abdülhay Celveti'nin Eserleri ve Divançesi: İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep Üniversitesi, SBE, ... (Devam etmekte)

2.1.3. Abdî (Şeyh Abdullah [Efendi], Lakabı: Himmetzâde, Mahlas: Abdî, Himmet, Himmetzâde, Abdullah, Derviş Abdullah, 1050/1640-26 Şevval 1122/18 Aralık 1710)

2.1.3.1. Eserleri

Dîvân: Mürettep dîvânı vardır. Yazma nüshaları Millî Ktp., Arapça Yazmalar, nr. 2835 ve İstanbul Üniversitesi Ktp, Türkçe, nr. 5537/6'dadır. On yedi ilâhîsi Üsküdar Selimağa Ktp., Haşim Paşa 15 numaralı mecmua içindedir. Bunlardan on üçü Çalâk Dede, Şeyh Mustafa ve Yusuf Çelebi tarafından bestelenmiştir.

Dîvân-ı Lugaz Risâlesi: Lugazlardan meydana gelen *Divan-ı Lugaz risâlesi* vardır (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Hazine, nr. 1050).

Gencine-i İ'câz: Abdî'nin Hazret-i Muhammed'in hayatını nazmettiği 1675 beyittik mesnevîsidir. İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi yazmaları arasında 228 numaradadır.

Tezkire-i Şuarâ: *Osmanlı Müellifleri ve Son Asır Türk Şairleri'*ne göre bir de *Tezkire-i Şuarâ* yazmıştır. Ayrıca Urfî-i Şirazî'nin bazı kasidelerini şerh etmiştir. Şerhin bir nüshası Türk Dil Kurumu Ktp., El yazması, Arapça, nr. 66'dadır.

2.1.3.2. Tezler

Bayram, Ömer, *Himmetzade Abdi ve Gencine-i İ'caz İsimli Mesnevisi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ali Fuat Bilkan, Fatih Üniversitesi, SBE, İstanbul 2000, 251 s.

İslamoğlu, Abdulmecit, *Himmetzade Abdullah (Abdi), Hayatı Eserleri ve Divan-ı Nu'üt'u [Himmetzade Abdullah (Abdi), his life, works and Divan-ı Nu'üt]*, yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mehmet Akkuş, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 2003, 206 s.

2.1.4. Abdî Abdurrahman Paşa (Abdurrahman, Unvanı: Nişancı, 1628-Receb 1103/Mart-Nisan 1692)

2.1.4.1. Eserleri

Dîvân: S. Nüzhet Ergun mürettep bir dîvânının olmadığını kuvvetle söylenebileceğini iddia eder.

Mecmâ-ı Sûr-ı Hümâyûn: IV. Mehmed'in kızı Hatice Sultan'ın Edirne'deki düğününü konu alır.

Nişancı Abdurrahman Paşa Târihi (Vaka-nâme-i Abdî Paşa/Târîh-i Vekâyi): Vekayiname ya da Abdî Tarihi denen eserin özgün adı Târîh-i Sultan Mehmed-i Râbi'dir. Bu eserini IV. Mehmed'in emriyle günlük tekniğiyle hazırladığı için kendisine ilk vakanüvis denmiştir. Hicri 1054-1093 (Miladi 1648-1682) dönemi olaylarını kapsayan eserinde, başkent İstanbul'da yaşanan olaylar çokça yer tutar. Bu nedenle Abdî Tarihi, İstanbul için birincil kaynaklardandır.¹⁷⁹

Sûrnâme-i Hümâyûn: IV. Mehmed'in oğullarının sünnet töreni için kaleme aldığı eseridir.

Şerh-ı Kasaid-i Örfî

Şerh-i Kasîde-i Kâ'b İbn-i Züheyr: Arap şair Kâ'b ibn-i Zübeyr'in Kaside-i Lâmiye'sinin Türkçe şerhi ve aynı eserin manzum çevirisidir.

Şerh-i Pend-i Attar: Ferîdüddîn Attar'ın Pend-nâme'sinin Türkçe şerhidir.

Târîh-i Sultan Murad-ı Râbi

Tevkî Abdurrahman Paşa Kanûnnâmesi: İkinci önemli eseri Tevkî Abdurrahman Paşa Kanunnamesi adıyla tanınır. Bu eser Osmanlı sarayında geçerli kuralları ve saray protokolünü açıklar. Abdî bu değerli eserini Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'ya ithaf etmiştir.¹⁸⁰

2.1.4.2. Kitaplar

Derin, Fahri Çetin, *Abdurrahman Abdî Paşa, Vekayi-name [Osmanlı Tarihi (1648-1682)]: Tahlil ve Metin Tenkidi*, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2008, 519 s.

Unat, Faik Reşit, *Abdî Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1943, 65 s.

2.1.4.3. Tezler

Derin, Fahri Çetin, *Abdurrahman Abdî Paşa Vekayi-namesi: Tahlil ve Metin Tenkidi*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Nezihi Aykut, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1993, 431 s.

¹⁷⁹ “Abdurrahman Abdî Paşa”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 8 Cilt, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayınları, İstanbul 1993, I, 17-18.

¹⁸⁰ “Abdurrahman Abdî Paşa”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, I, 18.

Göksel, Aslı, *Abdi'nin Surnamesi ve Nevi Açısından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Günay Kut, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 1983, 178 s.

2.1.5. Abdullah-ı Bosnevî (Adı: Abdullah Abdî b. Muhammed el-Bosnevî er-Rûmî el-Bayrâmî, Lakabı: Abdullah Bosnevî, Abdullah Rûmî, Gâibî, Unvanı: Şârihu'l-fusûs, 992/1584-1053/1643-4)

2.1.5.1. Eserleri

Burhânu'l Celî: Esad Efendi, 3611/3, Nesih.¹⁸¹

Fusûsü'l-hikem Şerhi (Tecelliyâtu Arâ'isi'n-Nusûs fî Minassâti Hikemi'l-Fusûs): Fusûs şerhinde tasavvufun temel terimlerinden *Hatm-i velâyet*, *gayb-ı mutlak*, *a'yân-ı sâbite*, *hazarât-i hams*, *nübüvvet ve velâyet*, *zâhir ve bâtın ilimleri*, *muhabbet*, *hakikat-ı Muhammedî ve mürşid-i kâmil* konuları üzerinde duran Bosnevî, Türkçe olarak kaleme aldığı bu eseri tasavvufun inceliklerini bilenlerin okuması için yazdığını belirtir. Eserin bir yazması Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan 485'te olup 1252/1836'da Bulak'ta, 1290/1873'te İstanbul'da basılmıştır. İngilizceye de çevrilen bu şerh yanlışlıkla İsmail Hakkı Bursevî'nin adıyla yayımlanmıştır (*İsmail Hakkı Bursevi's Translation of and Commentary on Fusus al-Hikem, I-IV*, Çev.: B. Rauf, Oxford 1986-1991).

Gülşen-i Râz-ı Ârifân Fî-Usul-i Râh-i İrfân: Dâru'l-Mesnevî 232, nesih, Hacı Mahmut Efendi, 3385, nesih, Halet Efendi, 70/1 ta'lik.

Kasîde Fî-Menâkıb-ı Evliya: Kılıç Ali Paşa, 1037/13, talik.

Kasîde: Halet Efendi İlâvesi 142/2, talik.

Kaside: İzmir, 802/6.

Kasîde-i yâiyye: Esad Efendi, 3796/14 ta'lik.

Kasidetü Abdülmecid es-Sivasî: Abdülmecid es-Sivasî'nin gönderdiği kasidenin şerhidir. Nüshası: Ayasofya, 2077/5, ta'lik.

Kitâbu Enfâsi'l-Mekkiyyeti'r-Rûmiyye Fî-Tenfisi elbâniyye: Sülûk ehlinin çeşitli makamlarını inceleyen risalenin tek nüshası Carullah Efendi 2129/32'de kayıtlıdır.

¹⁸¹ Abdullah-ı Bosnevî'nin eserleri için Malik Bankır'ın makalesinden yararlanılmıştır (Bankır, Malik, "Te'lif ve Tercüme Bir Eser: Şerh-i Cezire-i Mesnevî", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 27, Prof. Dr. Şinasi Tekin Özel Sayısı, Erzurum 2005, 14 s.).

Kitâbu Enfesi 'l-Vâridât Fî-Şerhi Evveli'l-Fütûhât: Eserde vücud, adem, imkân kavramlarının vahdet-i vücûd açısından açıklaması yapılmaktadır. Nüshaların kütüphanedeki kayıtları Carullah Efendi, 2129/26, Şehit Ali Paşa, nr. 1292/1, talik, Hacı Mahmut Efendi 2396, rik'a biçimindedir.

Kitâbu Hâli'n-Na'leyn Fi'l-Vusûli İlâ Hazreti'l-Cem'ayn: Tâhâ sûresinin 12. âyetinin vahdet-i vücûd açısından tefsiridir. Carullah Efendi 2129/20; Nafiz Paşa, nr. 503, nesih nüshaları Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan nüshalardır.

Kitabu Müntehâ Makâsidi'l-Kelimât ve Mübtega Teveccüh-i vücûhi't-Taayyünât Fî Beyân-i Ekmeli'n-Neş'ât: Yazar bu risâlede insanın dünyadaki neş'etin daha mükemmel olduğunu ileri sürmektedir. Carullah Efendi 2129/4 Haşim Paşa, nr. 21/12, rik'a; Hacı Mahmud Efendi, 2396/6 rik'a nüshaları bilinmektedir.

Kitâbu Reddi'l-Manzum Fî Beyâni Sırrı'l-Ma'lûm: Bu risalede ilmin bilinene (maluma) tabi olduğu açıklanmaktadır. Bilinen tek nüshası Carullah Efendi 2129/18'dedir.

Kitâbu Rûhu'l-Mutabeati Fî Beyâni's-Şurûdi'l-Mübâlagati: Allah'a yakınlığın ancak kendisine kulluk etmekle elde edilebileceğini savunan risalenin iki nüshasının kütüphane kayıtları Carullah Efendi, 2129/5, Hacı Mahmud Efendi, nr. 2396, rik'a şeklindedir.

Kitâbu Sırrı Taayyüni Ervâhi'l-Enbiyâ: Yedi sema ile yedi Peygamber arasındaki ilişkiyi açıklayan risalenin tek nüshası Carullah Efendi, 2129/28'dedir.

Kitâbu Sırrı'l-Hakâyıki'l-İmiyye Fî-Beyâni'l-A'yâni's-Sâbite: Astronomi ile ilgili bir eser olup A'yân-ı Sabite üzerinde çeşitli yorumlar yapılmıştır. Nüshaları, Carullah Efendi, 2129/31, Ayasofya, 2077/4, talik, Hacı Mahmut Efendi 2396/6 numaralardadır.

Kitâbu Tahakkuki'l-Cüz'i bi's-Sureti'l-Küllî ve Zuhûri'l-Fer'i 'Alâ Sureti'l-Asl: Fütuhât'ın bazı beyitlerini açıklayan risalenin iki nüshası Carullah Efendi, 2129/25; Hacı Mahmut Efendi, 2396/19, rik'a şeklinde kayıtlıdır.

Kitâbu'l yedi'l-Ecved Fî İstilâmi'l-Haceri'l-Esved: Carullah Efendi, 2129/34, Haşim Paşa, 21/7 rik'a.

Kitâbu'l-Gafri'l-Mutlak İnde Zehâbi'l-Âlemi'l-Firâk: Beden mertebeleriyle ilgili olan bu risalenin tek nüshası Cârullah Efendi 2129/22'de bulunmaktadır.

Kitâbu'l-Kelimeteyn Fî-Mutabakati Fî-Hurûfi's-Şehâdeteyn: Harf ilmiyle ilgili bir risâledir. Carullah Efendi, 2129/35 numaradadır.

Kitâbu'l-Kenzi'l-Mahtum Fî-Teb'iyyeti'l-İlmi Li'l-Malûm Fî'r-Red âlâ Abdu'l-Kerim el-Cîlî: Vahdet-i Vücûd felsefesinin en çetin ve tartışmalı sorunlarından biri olan ilmin maluma tabi olup olmadığı meselesi İbnü'l-Arabî ile ilmin bilinene tabi olduğu görüşüyle başlamış, Cîlî ile ise tabi olmadığı şeklindedir. Yazar İbn Arabî'nin görüşündedir. Nüshası Carullah Efendi, 2129/33 numaradadır.

Kitâbu'l-Keşf Ani'l-Emr Fî-tefsîri sûreti'l-Haşr: Haşr sûresinin bazı ayetlerinin tefsirini içeren eser, Carullah Efendi, nr. 2129/29'da kayıtlıdır.

Kitabu'l-Mufazatu'l-İsmiyyü Beyne Efzali'l-Beşer ve'l-Melei'l-A'lâ: Hz. Peygamberin "mele-i a'lâ" dan daha üstün olduğunu ortaya koymak için yazılmış bir risâledir. Carullah Efendi, nr. 2129/3 ve Hacı Mahmud Efendi, nr. 2396/5'te bulunmaktadır.

Kitâbü'l-Kırâ'r-Rûhiyyi'l-Memdûd Li'l-Ezyâfi'l-Vâridîne Min Merâtibi'l-Vücûd: Abdülkerim Cîlî'nin kırklı merâtib-i vücûd tasnifine göre kaleme alınmış bir şiirin şerhidir. Nüshası Süleymaniye Ktp., Carullah Efendi, nr. 2129/1 'dedir.

Kurratü ayni's-şühûd ve mir'âtü arâyisi meâni'l-gaybi ve'l-cûd: İbnü'l-Fârız'ın Tâiyye kasidesinin şerhidir. Nüshaları Süleymaniye Ktp., Şehit Ali Paşa, nr. 1226, nesih; Aşir Efendi, nr. 161 'de bulunmaktadır.

Mektup: Abdülcelil adlı bir zata yazılmıştır: Pertev Paşa, 619/32.

Metâliu'n-Nûri's-Seniyyi an tahâreti'n-Nebiyyi'l-Arabiyyi: Hz. Peygamber'in ebeveyninin Müslüman olduklarını ispat için yazılmıştır. Bilinen iki nüshasından biri Ayasofya, nr. 2077/1, ta'lik; diğeri Es'ad Efendi, nr. 326 ta'lik özelliklerine sahiptir.

Münâcât: Ayasofya, 2077/2, ta'lik.

Risale Fî-beyâni Temessüli Cibril Fî Sureti'l-Beşeri's-Seviy: Risâlede Cebrail'in insan şeklinde görünmesinin ontolojik tahlilini yapmaktadır. Eserin nüshaları Carullah Efendi, 2129/36, Nafiz Paşa, 509'dadır.

Risale Fî Ma'nâ "Men zekerânî Fî-Nefsîhi": Haşim Paşa, 21/13, rik'a.

Risale Fî-Hikmeti Bed'i'l-Halk: Şehit Ali Paşa, 2788/2, ta'lik.

Risale Fî-Kavli'l-Cüneyd: Bu risâlede Bosnevî, vokal mutasavvif Cüneyd-i Bağdadî'nin bir sözüne açıklık getirmektedir. Eser, Carullah Efendi 2129/24 numaradadır.

Risale Fi-Şerhi "Rabbi yesir, Ve-lâ tuassir Rabbi er b bi'l-Hayr: Pertev Paşa, 6152, ta'lik, Esad Efendi 3785/4, ta'lik, Hüsrev Paşa, 4/3, ta'lik.

Risale Raf'i'l-Hicâb Fî-İttisâli'l-besmeleti bi-Fâtihati'l-Kitâb: Besmelenin fatihanın bir âyeti olup olmadığı konusunu açığa kavuşturmak için yazılmıştır. Nüshası: Carullah Efendi, 2129/5.

Risâle-i nûn: Haşim Paşa, 21/1 1, rik'a.

Risâletü'l-Evbeti Fî-Beyâni'l-Înâbeti Ve't-Tevbeti: Carullah Efendi, 2129/8.

Şerh-i Beyt-i Mesnevî: Mesnevî'nin bir beyti açıklanmıştır. Nüshası, Hacı Mahmut Efendi, nr. 2396/2'dedir.

Şerh-i Cezîre-i Mesnevî: Mesnevî'den seçilmiş 360 beytin şerhinden oluşan eserdir (Hacı Mahmut Efendi, nr. 3417; Beyazıt Kütüphanesi, nr. 9262; Süleymaniye Ktp., nr. 528).

Şerh-i Fusûs: Bosnevî'nin *Fusûsu'l-Hikem*'i ikinci kez Arapça olarak şerhettiği eserdir. *Fusûs* adlı eserin Türkçe şerhinin Arap topraklarında meşhur olması üzerine Arap alimleri bu eseri bir de Arapça şerh etmesi için Bosnevî'ye müracaatta bulunmuşlardır. Bosnevî, bunun üzerine *Fusûs* 'u Arapça olarak şerh etmiştir. Türkçe şerhe yakın bir çeviri olan bu eserin müellif nüshasının kaydı Süleymaniye Ktp., Şehit Ali Paşa, nr. 1247'dedir.

Şerhu Kasidetü'l-Münfrice: Türkçe bir eser olup Ayasofya, 2077/6'da kayıtlıdır.

Şerhu Li-Ba'zi'l-Kelâm Müeyyedü'l-Cüнди Fî-Şerhi Fususi'l-Hikem: Risalede harflerin tasavvufî anlamları üzerinde durulmaktadır. Nüshaları Carullah Efendi, 2129/30, Ayasofya 2077/3, Haşim Paşa 21/8 numaralardadır.

Şerhu Mevâkıfi'l-Fakr: Şehit Ali Paşa, nr. 2788/3; Hacı Mahmut Efendi, nr. 2396.

Tezyil Fî-Münazeati İblîs Li Sehl İbn Abdullah et-Tüsterî: Fütuhat'ta rivayet edilen Sehl b. Abdullah Tüsterî ile şeytan arasında geçen tartışmanın yorumu yapılmaktadır. Nüshası Carullah Efendi 2129/23 numarada bulunmaktadır.

Tercüme-i Terşihat: Atıf Efendi, 196, nesih.

Tefsir İle İlgili Eserleri

Kitâbu Keşfi Esrâri'l-Berarati Fî Tefsiri Kavlihi Teâlâ "Kutile'l İnşâmı mâ Ekfarah: Carullah Efendi, 2129/21.

Kitâbu Keşfi Sırrı-Mübhem Fî Evveli Sûreti'l-Meryem: Carullah Efendi, 2129/16.

Kitâbu Sırrı'l-Feyz Ve'l-asr Fî Tefsiri Sûreti'l-asr: Carullah Efendi, 2129/17.

Kitâbu Tecelli'n-Nûri'l-Mübîn Fî-Mir'âti İyyâke na'büdü ve İyyâke Netse'in: Marifet ışığının Allah'a ibadetle elde edilebileceğini açıklamak için kaleme alınmıştır. Nüshaları, Carullah Efendi, 2129/6, Şehit Ali Paşa, 2288, ta'lik, Hacı Mahmut Efendi, 2396/17, rik'a.

Kitabu ziyâi'l-Luma' ve'l-Burak: Carullah Efendi, 2129/27.

Kitâbu'l-Lubbi'l-Lübb Fî-beyâni'l ekli Ve's-Şürb: Yeme, içme âdabını öğreten bir eserdir. Carullah Efendi, 2129/14.

Kitâbu'l-Müstevi'l-A'lâ Fî's-Şürbi'l-Ahlâ Fî Tefsiri Kavlihi Teâlâ "Ve kâne Arşuhu ale'l-mâ": Bir âyetin tefsiridir. Nüshaları, Carullah Efendi, 2129/7, Şehit Ali Paşa, 2788/4 ta'lik.

Risale Fî Tefsîri Kavlihi Teâlâ "Hattâ İzâ'stey'ese'r-Rusul": Ayet tefsiridir. Carullah Efendi, 2129/9, Hacı Mahmut Efendi, 2396, rika.

Risale Fî Tefsîri Kavlihi Teâlâ "Velein Ezeznâ'l-İnsâne Minnâ Rahmeh": Carullah Efendi, 2129/13.

Risale Fî Tefsîri Kavlihi Teâlâ "Ve-Levlâ enYekûne'n-Nâsu Ümmeten Vahideten": Carullah Efendi, 2129/10, Hacı Mahmut Efendi 2396/1 rikâ.

Risale Fî-Tefsîri Kavlihi Teâlâ "Ve Leked Erselnâ Mûsâ bi-Ayâtinâ": Carullah Efendi, 2129/12.

Risale Fî-Tefsiri Kavlihi Teâlâ "Vehüvellezi Haleke's-Semâvâti ve'l Arde Fî-Sitteti Eyyam": Carullah Efendi, 2129/11.

Risâletü'n-Nüvât Fî Hakîkati'l-Kıyâm İle's-salât: Carullah Efendi, 2129/18.

Sırrı Taayyüni Kavlihi Teâlâ "Ve'büd Rabbeke Hattâ Ye'tiyeke'l-Yakîn": Bosnevî, Farsça olan bu eseri "yakîn" kelimesinin anlamını açıklamak amacıyla yazmıştır. Nüshası Carullah Efendi 2129/2'dedir.

Tefsirü sûre-i Ve'l-Adiyât: Kasideci-zade 745/1, nesih.

2.1.5.2. Kitaplar

Abdullah Bosnevi, *Tercüme-i füsüs*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1290, 500 s.

Fusûsü'l-hikem Şerhi, Bulak 1252; İstanbul 1290.

2.1.5.3. Tezler

Bankır, Mehmet Malik, *Şerh-i Cezire-i Mesnevi (Metin-İnceleme-Sözlük)* [*Şerh-i Cezire-i Mesnevi(text-investigation-lexicon)*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Özkan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2004, 1041 s.

Kartal, Abdullah, *Abdullah Bosnevi ve Meratib-i Vücut ile İlgili Bir Risalesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Tahralı, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1996, 98 s.

2.1.6. Abdurrahman b. Osman

2.1.6.1. Eserleri

Uluğ Bey Zîci: Türkçeye tercüme ettiği bu eser ile Semerkand astronomi okulunun en önemli eserini Türkçeye kazandırmıştır.¹⁸²

2.1.7. Ahmed (Sultân II. Ahmed, 6 Zilhicce 1052/25 Şubat 1643-1106/7 Şubat 1695)

2.1.7.1. Eserleri

Mülheme-i Şeyh Vefa: Müzikten ve şiirden hoşlanan II. Ahmed, şehzadelğinde Muslihiddin Mustafa bin Vefa'nın (ö. 1491) *Mülheme-i Şeyh Vefa* adlı eserini 1680'de Şimşirlik'te istinsah etmiştir. 33 varaktan ibaret bu eser, Topkapı Sarayı Kütüphanesi'ndedir.

2.1.7.2. Kitaplar

Arkun, Kemal, *Sultan II. Ahmet Han: 21. Osmanlı Padişahı, 86. İslam Halifesi*, Akademisyen Yayınevi, İstanbul 2010, 296 s.

2.1.8. Ahmed (Şeyh Ahmed Çarpınî, 17. yy.)

2.1.8.1. Eserleri

Nazmu'l-Leal: Dilcinin eserinin adı *Nazmu'l-Leal* olup yazılışından 113 yıl sonra Kozanîzade Abdurrahman Hâkî Efendi tarafından şerhedilmiştir. Yazması Millî Ktp., Arapça Yazmalar, nr. 6114'tedir.

¹⁸² Şentürk – Kartal, s. 347.

2.1.9. Ahmed bin Lütfullah (Müneccimbaşı Derviş Ahmed Dede, 1631-1702)

2.1.9.1. Eserleri

Câmi'ü 'd-düvel (Müneccimbaşı Tarihi): Müneccimbaşı'nın Arapça yazdığı ve dünyanın kuruluşu ile ilgili efsanevî anlatılardan IV. Mehmed saltanatına kadarki dönemi ele alan bu eser, 18. yüzyıl başlarında Lale Devri padişahı III. Ahmed tarafından kurulan ve şair Nedim'in başkanlık ettiği bir heyet tarafından ilk defa olarak Türkçe'ye çevrilmiş ve 1867'de İstanbul'da üç cilt halinde yayınlanmıştır. Müneccimbaşı Ahmed Dede'nin kendi gözlemlerini bizzat aktarması, bir kısmı günümüze kadar ulaşmamış olan ve aralarında Batı kaynakları da bulunan toplam 72 kaynaktan yararlanması, eserinde nakilci değil tenkitçi bir yaklaşım sergilemesi, 1673'e kadar gözlemlediği tarihi açık bir üslûpla ortaya koyması ve ayrıntılardan kaçınmaması, her bir padişahı ayrı ayrı ele alması "*Câmiü 'd-Düvel*"in günümüzde de Osmanlı tarihinin en önemli kaynaklarından biri olma özelliğini sürdürmesini sağlamıştır.¹⁸³

2.1.9.2. Kitaplar

Ağırakça, Ahmed (Çev.), *Camiüd-Düvel / Müneccimbaşı Ahmed B. Lütfullah*, İnsan Yayınları, İstanbul 1995, 570 s.

Arslan-Sözüdoğru, Hatice, *Müneccimbaşı als Historiker: arabische Historiographie bei einem osmanischen Universalgelehrten des 17. Jahrhunderts: Ğami' ad-duwal (Teiledition 982/1574 - 1082/1672)*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 2009, 410 s. (Almanca)

Erünsal, İsmail (Çev.), *Müneccimbaşı Tarihi 1-2= Sahaiful-Ahbar fi Vekayi'ü 'l-Asar*, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul ?, 624 s.

Öngül, Ali (Yay.), *Câmiü 'd-Düvel-Selçuklular Tarihi II*, Akademi Kitabevi, İzmir 2009, 410 s.

Sahaifü'l-ahbar, Müneccimbaşı Tarihi, 3 Cilt Takım, Matbaa-i Amire, İstanbul 1869, 2341 s.

Turgal, Hasan Fehmi, *Anadolu Selçukileri: Müneccimbaşıya Göre*, Ankara 1935, 95 s.

¹⁸³ Müneccimbaşı Ahmed Dede, Erişim Tarihi: 01.01.2013, <http://tr.wikipedia.org>.

2.1.9.3. Tezler

Ağırakça, Ahmet, *Müneccimbaşı Ahmed Dede'nin Cami'ü'd-Düvel'inin Tenkidli Neşri*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Fikret Işıltan, İstanbul Üniversitesi, SBE, Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul 1983, 523 s.

Aydüz, Salim, *Osmanlı Devleti'nde Münecimbaşılık ve Münecimbaşılar*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1993, 305 s.

Ünlü, Nuri, *Camiu'd-Düvel (II. Beyezid ve Yavuz Sultan Selim Devri) Müellif Münecimbaşı Ahmet Dede (Tenkidli Metin Nesri)*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Musa Süreyya Şahin, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1990, 228 s.

Tellioglu, Ömer, *Müneccimbaşı Ahmed B. Lütfullah'ın Cami'ü'd-Düvel'inden Hamdaniler Kısımının Metin Neşri ve Tercümesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ahmet Ağırakça, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1994, 96 s.

2.1.10. Alaybeyi-zâde Mehmed Emîn (Mahlas: Eminî, Mekkî, ?-1091-1680)

2.1.10.1. Eserleri

Vefeyât-ı Pür-İber lî Üli'l-Elbâbi men İhteber : 1077 /1667 'de yazılmıştır. Vefeyâtlar da tarih kitapları kadar önemlidirler. 1077'de yazılmış olan *Vefeyât-ı Pür-İber*'de esbap, tâbiîn, tûbba'-ı tâbiîn ile yazarlar, padişahlar, vezirlerden 7000'e yakın kişi alınmış, bunlardan kimilerinin yalnız ölüm tarihi, kimilerinin de kısaca biyografyası kaydedilmiştir. Eserin yazma nüshası: İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, No. 2418.¹⁸⁴

2.1.11. Âlî (Alâaddin Ali b. Mustafa, ?-1647/8)

2.1.11.1. Eserleri

Dîvân: Kaynaklarda bir dîvân sahibi olduğundan söz ediliyorsa da henüz ele geçmemiştir.

¹⁸⁴ Levend, s. 422.

2.1.12. Ali Nakşî (Şeyh Ali Nakşî [Efendi], Lakabı: Akkirmanî, Mahlas: Nakşî, ? -1065/1654-5)

2.1.12.1. Eserleri

Biatnâme

Dîvân: Nakşî Efendi'nin yazma halinde mürettep bir *Dîvân*'ı (İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 488/2398, 1444; Millet Ktp., Ali Emîrî Kit., nr. 464) bulunmaktadır. *Divân-ı Şâh-ı Nakşibend* (1866) adıyla yayınlanmıştır. Hece vezniyle kaleme aldığı bazı şiirler ise, halk arasında ağızdan ağıza dolaşmaktadır.

Esrar-nâme: *Esrarnâme*; Hikmet Atik tarafından yapılan kütüphane çalışmaları sonucunda tespit edilmiş, eserin kapağında ve sonunda Akkirmânî'nin birer gazeli bulunması ve eserin baş tarafında “*Hâzâ Esrarnâme merhum Nakşî Efendi rahmetullahi aleyh*” yazmasına ve bu eserin başka bir isme kayıtlı olmamasına dayanılarak *Esrarnâme*'nin Akkirmânî'nin bir eseri olduğuna karar verilmiştir.¹⁸⁵

Manzûme-i Aynü'l-Hayât: Dînî tasavvufî bir mesnevî olan *Aynu'l-Hayat*, Akkirmânî'nin *Dîvân*'ından sonraki en önemli eseridir. Düzenleniş biçimi itibariyle klasik mesnevilerden farklıdır. Menâkıpnâme özelliği taşıyan *Aynu'l-Hayat* dîvân şiiri tarihinde eşine ender rastlanacak bir eserdir. Akkirmânî, bu eserinde insanlara nefsin baskı ve zulmetinden kurtulmayı, bir mürşid-i kâmil bularak ona bağlanmayı, insanın kendi cevherinin farkında olmasını, ona verilen ömür sermayesinin iyi değerlendirilmesini işlemekte, insanın yaradılış gayesini ve hayatın gerçek anlamını hatırlatmaktadır.¹⁸⁶

Manzûme-i Gavriyye: Nakşî Ali Akkirmânî, bu eserinde, Kur'an-ı Kerim âyetlerinden bazılarını tasavvufî bir biçimde açıklamıştır. Tüm eserlerinde olduğu gibi *Gavriye Mesnevisi'nde* de baştan sona müridleri bilgilendirme gayesi açıkça görülmektedir. Müellifimiz, bu eserinde kurtuluşun çaresi olarak insanın kendisindeki cevherin farkına varılmasına, beytullah olan gönle Allah sevgisinden başka bir sevginin sokulmamasına, âşıkların sürekli dert ve sıkıntı içinde olmalarına vurgu yapmaktadır.¹⁸⁷

Vâkıât

¹⁸⁵ Mesut Bayar, *Nakşi Ali Akkirmani'nin Tasavvufi Düşüncesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Sivas 2007, s. 17.

¹⁸⁶ Bayar, s. 16.

¹⁸⁷ Bayar, s. 16-17.

2.1.12.2. Kitaplar

Atik, Hikmet, *Nakşî Ali Akkirmani Divanı*, Buruciye Yayınları, Sivas 2007, 352 s.

Gül, Zeki, *Akkirmanlı Nakşî*, 1975.

2.1.12.3. Tezler

Atik, Hikmet, *Nakşî Ali Akkirmani Divanı (İnceleme-Metin) [Diwan of Naqshi Ali Akkirmani (critical-education)]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mehmet Akkuş, Ankara Üniversitesi, SBE, Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı, Ankara 2003, 398 s.

Ayhan, Emrah, *Nakşî Dîvanı: Tenkitli Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nejat Sefercioğlu, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2000, 270 s.

Bayar, Mesut, *Nakşî Ali Akkirmani'nin Tasavvufî Düşüncesi [Nakşî Ali Akkirmani's sufi idea]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Kadir Özköse, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Sivas 2007, 146 s.

Ulaş, U. Halim, *N. Ali Akkirmani: Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Gavriye Mesnevisi, Tenkitli Metin-İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ahmet Kırkkılıç, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1998, 348 s.

Umagan, Suat, *Nakşî Ali Akkirmani Aynü'l Hayat (Tenkidli Metin-İnceleme)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Cevat Yerdelen, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1996, 439 s.

Ünal, Seyit Ahmet, *Nakşî Ali Akkirmani Divanı (Edisyon-Kritik)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdurrahman Güzel, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1987, 326 s.

2.1.13. Allâme Şeyhî Efendi (Seyyid Mehmed İbni Seyyid Mahmûd, Mahlas: Şeyhî, Unvanı: Allâme-i Şeyhî, ?-1044/1634-35)

2.1.13.1. Eserleri

'*Aynü't-Tahûr fi'l-Mâ'illezi Yecûzu bihi'l-Vuzû'*: Allâme Şeyhî Efendi adına kayıtlı olan bu eser, Millet Ktp./Feyzullah Efendi 2157 numarada kayıtlı görünmektedir. Kütüphane inşaat sebebiyle kapalı olduğu için ulaşamadığımız eserin, başlığından anlaşıldığına göre, abdest alınması caiz olan temiz sularla ilgili fikhî bir konuyu söz

konusu ettiğini tahmin ediyoruz. Bu eser de Şeyhî'nin alimlik kimliğinin bir verimidir.¹⁸⁸

Dîvân: Allâme Şeyhî Efendi'nin divanının bir nüshası Süleymaniye Ktp., Lala İsmail bölümünde 454 numarada kayıtlıdır. 48 varaktan oluşan bu nüshada 46b'den itibaren başka şairlerin (Rızâyî Efendi, Cem'î Efendi) şiirleri yer almaktadır. Şeyhî'nin divanı mükemmel olmamakla beraber mürettebdir. Divanda sırasıyla 13 kaside, uzun bir kıt'a, 158 gazel, Derviş isim veya mahlaslı bir şaire tahmis, sâkînâme, 7 kıt'a, alfabetik olarak düzenlenmiş matla'lar ve Nev'i-zâde Ataî için yazılmış bir kıt'a yer almaktadır.

Muhâtatü 'z-Zehâr ve Muhâtatün bi-Enhâri 'l-Fihâr: Allâme Şeyhî Efendi, âlimlik sıfatının şairlik kimliğinin önünde olduğu bir şahsiyettir. Nitekim kendisine takılan "Allâme" lakabı da bunun göstergesidir. Şeyhî'nin fıkıh alanında yazdığı bu kitabı da onun âlimlik kimliğinin bir eseridir. Süleymaniye/Hacı Mahmud Efendi 1014 numaralı mecmuada 22-41 varakları arasında bulunan bu eserin müellifi, "Şeyhî Efendi el-mülakkab bi'l-'Allâme el-munfasilü 'ani'l-kazâ'i'l-kudsi's-şerîf" olarak kaydedilmiştir. Allâme Şeyhî, bu eserinde genel olarak temiz ve kirli sulardan bahsetmektedir.¹⁸⁹

Sâkî-nâme: 111 beyitten oluşan eser, aruzun "Feûlün Feûlün Feûlün Feûl" kalıbıyla yazılmıştır. Tasavvufî özelliğinin ön planda olduğu bir sâkînâmedir. Nüshaları, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3870; Atatürk Üniversitesi, Seyfettin Özege Ktp., Agah Sırrı Levend Yazmaları, nr. 12 ve İstanbul Üniversitesi Ktp., nr. 4097'dedir.

2.1.13.2. Kitaplar

Canım, Rıdvan, *Türk Edebiyatında Sâkînâmeler ve İşretnâme*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998, 280 s.

Özcan, Abdülkadir (Haz.), *Şeyhi Mehmed Efendi, Vakâyiü 'l-Fuzalâ, C. I*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989.

¹⁸⁸ Sadık Yazar, "XVII. Asır Şairlerinden Allâme Şeyhî, Divanı ve Bir Kasidesi", *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları, Volume 2/3 Summer 2007*, s. 593.

¹⁸⁹ Yazar, s. 593.

2.1.13.3. Tezler

Parlak, Betül Dönmez, *Eğirdirli Şeyhi Mehmed Efendinin Divanı'nun İncelenmesi* [The analysis of Eğirdirli Şeyhi Mehmed Efendi's Divan], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Kemal Yavuz, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, 275 s.

2.1.14. Ankaravî, İsmâil Rusûhî (Mahlas: Rusûhî , Unvanı: Hazret-i Şârih, ?-1041/1631)

2.1.14.1. Eserleri

Câmiu'l-âyât: Mesnevî'deki âyet ve hadislerle Arapça beyitlerin ve anlaşılması güç bazı terimlerin şerhidir (Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, nr. 2551).

Cenâhu'l-ervâh: İnsanları tevhid inancına yöneltmek maksadıyla kaleme alınmıştır.

el-Hikemü'l-münderice fî şerhi'l-Münferice: Ebü'l-Fazl Yûsuf b. Muhammed'in "*Kasîdetü'l-Münferice*" adıyla bilinen kasidesinin tercüme ve Türkçe şerhi olan bu eser iki defa basılmıştır (Bulak 1300; İstanbul 1327).

er-Risâletü't-tenzîhiyye fî şe'ni'l-Mevleviyye: Şeyh İbrahim adında bir vaizin sema konusundaki olumsuz görüşlerine karşı, semanın meşru ve caiz olduğunu ileri sürerek Mevlevîler'e yöneltilen tenkit ve itirazları reddeden Arapça bir eserdir (Leiden 1892).

Fâtihu'l-ebiyât: Mesnevî'nin ilk on sekiz beytini ve anlaşılması güç diğer bazı kelimelerini şerh eden bu risâle, "*Mesnevî Şerhi*"nin 1257 ve 1289 basımlarının baş tarafında yayımlanmıştır.

Fütûhât-ı Ayniyye: Yedi bölümden meydana gelen tasavvufî eser, Kur'ân'dan seçilmiş bazı ayetlerin tefsiridir.

Hadîs-i Erbain Şerhi: Semâ, raks ve teganni ile ilgili hadisleri şerh eden bir eserdir. Bu üç risâlede dinî mûsikiyi savunan Ankaravî din dışı mûsikiyi ve raksı yeri geldikçe tenkit etmiştir.

Hall-i Müşkilât-ı Mesnevî: Mesnevî'deki hikâyeleri açıklayan eserin tespit edilebilen tek yazma nüshası Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndedir (Veliyüddin Efendi, nr. 1672).

Hüccetü's-Semâ: Kadızadelilerin getirdiği sema yasağına karşı Ahmed b. Muhammed b. Muhammed et Tusî'nin *Bevârikü'l-ilmâ' fî tekfiri men yuharrimü's-semâ*

adlı eserini temel alarak yazdığı *Hüccetü's-semâ* başlıklı kitabı bu açıdan büyük önem taşır. Üç bölümlük bu eserde semanın dinen caiz olduğuna ilişkin çeşitli deliller getirilmiş ve bu uygulamanın meşruiyeti savunulmuştur. Eseri önce Arapça kaleme almış, daha sonra Türkçeye tercüme etmiştir.¹⁹⁰

İbnü'l-Fârız Şerhleri: Ankaravî, İbnü'l-Fârız'ın “Tâ'iyye” kasidesini *el-Mekâsîdü'l-âliyye fî şerhi't-Tâiyye*, “Mîmiyye” ve “Hamriyye” kasidelerini de *Şerh-i Kasîdeti'l-Mîmiyye ve'l-Hamriyye* adlarıyla şerh etmiştir.

İzâhu'l-hikem: Sühreverdî-i Maktûl'ün *Heyâkilü'n-nûr* adlı eserinin Türkçe tercümesi ve şerhidir.

Mecmûatü'l-letâif ve ma'mûretü'l-maârif: “*Mesnevî Şerhi*” adıyla bilinen ve kendisine “Hazret-i Şârih” unvanını kazandıran bu eser, gerek ilmî kudretini göstermesi gerekse bıraktığı tesirler bakımından Ankaravî'nin eserleri içinde en dikkate değer olanıdır. Ankaravî bu eserinde bir yandan Mevlânâ'nın fikirlerini açıklarken diğer yandan tasavvufun umûmî kaidelerini sade bir ifadeyle ortaya koymuştur. Başta Nicholson olmak üzere Batı'da Mevlânâ ve Mesnevi üzerinde çalışanlar en çok Ankaravî'den faydalanmışlardır. Birçok defa basılan Mesnevi şerhlerinde yedinci cilde yer verilmemiştir. Ankaravî'nin eseri Cengî Yûsuf Dede (ö. 1080-1669) tarafından kısaltılarak *Menhecü'l-kavî* adıyla Arapçaya, İsmet Tasarzâde tarafından da *Şerh-i Kebîr-i Ankaravî ber Mesnevî-i Ma'nevî-i Mevlevî* adıyla Farsça'ya tercüme edilmiştir.

Miftâhu'l-belâga ve misbâhu'l-fesâha: Kazvîni'nin *Telhîsü'l-Miftah*'ı ile Muhammed b. Muhammed Gîlânî'nin *Menâzirü'l-inşâ* adlı eserlerini esas alarak yazdığı lisana dair dört bölümden oluşan eser, Osmanlı Türkçesi bakımından önemlidir.

Minhâcü'l-fukarâ: Ankaravî'nin “*Mesnevî Şerhi*”nden sonra en meşhur eseridir. Müellif tasavvufî konuları genel hatlarıyla işlediği bu eserinde Herevî'nin *Menâzilü's-sâ'irîn*'ini örnek almış, ancak eserin daha önceki şerhlerinden faydalanmayıp İbnü'l-Arabî'nin *el-Fütûhât*'ından ve Mevlânâ'nın şiiirlerinden nakiller yapmayı tercih etmiştir. Herevî'nin eseri gibi *Minhâcü'l-fukarâ* da on bölümden meydana gelir. Bunların her biri de kendi içinde yine on bölüme ayrılır. Ankaravî, *Derecâtü's-sâlikîn* ile Şeyhülislâm Yahya Efendi'nin isteği üzerine yazdığı *Nisâb-ı Mevlevî* adlı eserlerinde *Minhâcü'l-fukarâ*'daki konuları tekrarlamıştır.

Misbâhu'l-esrar: Nûr sûresinin 35. âyetinin tefsiridir.

¹⁹⁰ “İsmail Rüşhî”, *Yapıtları ve Yaşamlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, I, 678.

Risâle-i Usûl-i Tarîkat-ı Mevlânâ ve Sülûkname-i Şeyh İsmâil: Ankaravî'nin birkaç sayfalık risâleleridir.

Risâle-i Uyûn-i İsnâ Aşere: On iki tasavvufî manzumeden ibaret olan bu eserin tespit edilebilen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir (Türkçe Yazmalar, nr. 6394).

Semâ Risalesi: *Minhâcü'l-fukâra*'nın sonunda basılmıştır (Bulak 1256, İstanbul 1286).

Simâtü'l-mûkinîn: Mesnevî'nin dîbâcesini şerheden Arapça bir risâledir (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp , Revan Köşkü, nr 451; Süleymaniye Ktp.. Hacı Hüsnü, nr. 659).

Tuhfetü'l-berere: Mesnevî'den seçilen bazı beyitlerin şerhi olup içinde Ankaravî'nin şiirleri de vardır. Eserin yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Hacı Hüsnü, nr. 736).

Zübdetü'l-fuhûs fî nakş-i'l-Fusûs: İbnü'l-Arabî *Fusûsü'l-hikem* adlı eserini yine kendisi *Nakdü'n-nusûs* adıyla kısaltmış, daha sonra Câmî bu eseri *Şerh-i Nakş-ı Fusûs* adıyla Farsçaya çevirerek şerh etmiştir. Ankaravî'nin *Zübdetü'l-fuhûs*'u bu şerhin Türkçe tercümesidir.

2.1.14.2. Kitaplar

Akdoğan, Bayram, *Mevlevilik ve Musiki / Ankaravi İsmail b Ahmet er-Rusuhi (Metin ve İnceleme)*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2009, 238 s.

Arpaguş, Safi, *Minhacü'l Fukara İsmail Rusuhi Ankaravi*, Vefa Yayınları, İstanbul 2008, 529 s.

Ceyhan, Semih, *Hadislerle Tasavvuf ve Mevlevi Erkanı (Şer-i ahadis-i erba'in)/ İsmail Ankaravi*, Darulhadis Yayınları, İstanbul 2001, 298 s.

Ceyhan, Semih – Topatan, Mustafa, *Mesnevî'nin Sırrı: Dîbâce ve İlk 18 Beyit Şerhi / İsmail Rüsûhî Ankaravî*, Hayykitap, İstanbul 2008, 291 s.

Demirci, Mehmet, *Osmanlı Tasavvuf Düşüncesi - İbn'ül Farız'ın Kaside-i Taiyye'si ve Şerhi- (Makasid-ı Aliyye fî Şerhi't - Taiyye)/ İsmail Rusuhi Ankaravi*, Vefa Yayınları, İstanbul 2008, 482 s.

Develioğlu, Abdullah, *Gülzar-i Sofiyye (Kasid-ei Taiyye Şerhi) / 1166 İbn Farız; Ömer B. Ali El-Hamevi; Şarih: İsmail Ankaravi*, İstanbul 1961, 429 s.

Ekici, Saadettin-Kuzu, Meral, *Ankaravî-i İsmail, Minhâcu'l-fukarâ=Fakirlerin Yolu*, İnsan Yayınları, İstanbul 2011, 430 s.

Kanar, Mehmet, *Mevleviler Yolu / Rûsûhiddin İsmail bin Ahmed el-Ankaravi*, Şûle Yayınları, İstanbul 2012, 431 s.

Kuşpınar, Bilal, *Ismâ'il Ankaravi on the illuminative philosophy: his izâhu'l-itiken*, International Institute of Islamic Thought and Civilization, Kuala Lumpur 1996, 438 s. (İngilizce)

Kutluer, İlhan, *Muhyiddin ibn el-Arabi: Nakş el-Fûsus Şerhi/ İsmail Ankaravî*, Ribat Yayınları, İstanbul 1981, 160 s.

Şafak, Yakup – Kunt, İbrahim, *Nisabü'l-Mevlevî: (Tasavvufî Konulara Göre Mesnevî'den Seçmeler) / İsmail Rusuhi Ankaravi*, Tekin Yayınevi, Konya 2005, 311 s.

Şahin, Bekir, *Nisâbü'l-mevlevî: Mevlevîlik Yolunun Esasları/Şeyh İsmail Ankaravî*, Damla Yayınevi, İstanbul 2007, 223 s.

Tektaş, Afif, *Şeyh İsmail Ankaravî'nin Minhâcü'l-fukarâ Adlı Eserinin Özü: Fukarânın Yolu*, Eren Yayınları, İstanbul 2004, 184 s.

Yetik, Erhan, *İsmail-i Ankaravî, Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*, İşaret Yayınları, İstanbul 1992, 310 s.

Yıldırım, Ayhan, *Gerçeklerin Özü / Muhyiddin İbnü'l-Arabi, Şerheden: İsmail Rusuhi Ankaravi*, Ataç Yayınları, İstanbul 2005, 191 s.

2.1.14.3. Tezler

Abdel-Maksoud, Belal, *İbnü'l-Fâriz ve İsmail Ankaravî'nin Kasîde-i Hamriyye Şerhi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. M. Ali Yekta Saraç, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2000, 117 s.

Akdoğan, Bayram, *İsmail-i Ankaravi'nin Hüccetü's Sema Adlı Eserine Göre Musiki Anlayışı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ruhi Kalender, Ankara Üniversitesi, SBE, Türk Din Musikisi Bilim Dalı, Ankara 1991, 279 s.

Aytan, N. Serhan, *İsmail Ankaravi ve Huccetü's-Sema*, Sanatta Yeterlilik, Dan.: Doç. Dr. Yalçın Tura, İstanbul Teknik Üniversitesi, SBE, İstanbul 1995, 165 s.

Ceyhan, Semih, *İsmail Ankaravî ve Mesnevî Şerhi [İsmail Ankaravi and his commentary of Masnavi]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Kara, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 2005, 555 s.

Gültekin, Ayşe, *İsmail Ankaravi'nin Mesnevi Şerhi Mecmuatü'l-Letâif ve Matmûratü'l-Mearif'te Hadis (Altıncı Cilt Örneği)* [Tradition of the prophet in Ismail Ankaravi's Mesnevi explanation Mecmuatu'l-Letaif ve Matmûratu'l-Mearif (the sample of the sixth binder)], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Osman Koçkuzu, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2006, 500 s.

Saylam, Veli, *Ankaravi İsmail Rusuhi ve İzahı'l-Hikem Adlı Eseri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. H. Bekir Karlığa, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1990, 105 s.

Tanyıldız, Ahmet, *İsmâîl Rusûhî-yi Ankaravî - Şerh-i Mesnevî (Mecmû'atu'l-Letâyif ve Matmûratu'l-Ma'ârif) (I. Cilt) (İnceleme-Metin-Sözlük)* [İsmâîl Rusûhî-yi Ankaravî - Şerh-i Mesnevî (Mecmû'atu'l-Letâyif ve Matmûratu'l-Ma'ârif) (Volume I) (commentary-text-glossary)], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Atabey Kılıç, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 2010, 1449 s.

Taştan, Erdoğan, *İsmâîl Rûsûhî Ankaravî'nin Mesnevî Şerhi (Mecmû'atü'l-Letâ'if ve Matmûratü'l-Ma'ârif) I. Cilt, Çeviriyazı-İnceleme* [İsmâîl Rûsûhî Ankaravî's Sharh of Mesnevî (Mecmû'atü'l-Letâ'if ve Matmûratü'l-Ma'ârif) volume I, transcribed text-analysis], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tahir Üzgör, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2009, 1365 s.

Ülken, Fatih, *Şeyh İsmail Ankaravi'nin Miftahu'l-Belaga ve Misbahu'l-Fesaha'sı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tunca Kortantamer, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 1990, 87 s.

Yetik, Erhan, *İsmail-i Ankara'vi Hayatı Eserleri ve Tasavvuf Görüşleri*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Salih Tuğ, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1985, 206 s.

2.1.15. Ârif (?-1658)

2.1.15.1. Eserleri

Şehrengiz

2.1.16. Âsım (Seyrek-zâde Mehmed, Mahlas: Seyrek-zâde/Âsım, ?-1086/1675-6)

2.1.16.1. Eserleri

Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr: Kafzâde Fâ'izî'nin *Zübdetü'l-eş'âr*'ına zeyl olarak kaleme alınan eserde 1620-1675 yılları arasında yaşayan 123 şair hakkında bilgi verilmiştir. Bu şairlerin adları elifbâya göre yazılmış ve eserlerinden örnekler verilmiştir. Tezkiresi İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe, nr. 1711 ve Fatih Millet Ktp., Ali Emiri, Manzum Eserler, nr. 1326'da kayıtlıdır.

2.1.16.2. Kitaplar

İpekten, Haluk vd., *Şair Tezkiireleri*, Grafiker Yayınları, Ankara 2002, 372 s.

2.1.16.3. Tezler

Coşkun, Ali Osman, *Seyrek-zade Mehmet Asım'ın Hayatı ve Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'ar Adlı Eseri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim Abdülkadiroğlu, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1985, 185 s.

2.1.17. Aynî Ali Efendi (Lakabı: Ayn, Aynî, ?-17. yy. başı)

2.1.17.1. Eserleri

Asâkir-i Osmâniyânın Mikdârına Dâir Risâle

Kanûn-ı Osmânî

Kavânin-i Âl-i Osmân der Hulâsa-i Mezâmîn-i Defter-i Dîvân: Devletin gelir ve giderleri ile askerî ve mülkî teşkilatın gösterildiği ve kanunname niteliğinde olan eser, I. Ahmed zamanında hazine kethüdasıyken Sadrazam Kuyucu Murad Paşa'nın emriyle yazılmış ve 1280'de (1863/4) İstanbul'da basılmıştır. Eser, tımar ve zekat sistemine dair kanunları ve uygulamaları toplayan yedi bölüm (fasıl) ve bir sonuç (hâtime) halinde düzenlenmiştir. Niteliği ve geniş kapsamı yönünden kendi türünün ilk örneklerinden sayılır. Yazmaları Millet Ktp., Reşid Efendi, nr. 662/2; Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2271/2; Beyazıt Devlet Ktp., Veliyüddin Efendi, nr. 1964/2'dedir.

Kavâninü 'l Mâlî-i Mısr

Miftâh-ı Rûznâme-i Muhammedî

Risâle-i Vazife-hârân Merâtib-i Bendegân-ı Âl-i Osmân: Sadrazam Kuyucu Murad Paşa'nın emir ve teşvikiyle yazılıp (1609) I. Ahmed'e sunulmuştur. *Kavânin-i*

Âl-i Osmân 'ın sonunda basılan (İst., 1280) eser dört bölüm (mertebe) ve bir sonuçtan oluşmaktadır. Osmanlı Devleti'nde ulemaya verilen değeri anlatan eser, hiçbir devlette ve hiçbir devirde ulemaya bu derece rağbet gösterilmediğini belirtmektedir. Yazmaları Millet Ktp., Reşid Efendi, nr. 662/1; Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2271/1; Beyazıt Devlet Ktp., Veliyüddin Efendi, nr. 1963/2'dedir.

2.1.17.2. Kitaplar

Gökbilgin, M. Tayyip, *Kavânin-i Âl-i Osman der hülâsa-i mezâmin-i defter-i divân / Defter-i Hâkânî Emînî Ayn-i Ali Efendi*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1979.

Tuncer, Hadiye, *Osmanlı Devleti Arazi Kanunları / Yazan: Ayni Ali Efendi*, Resimli Posta Matbaası, Ankara 1962, 262 s.

....., *Osmanlı İmparatorluğunda Eyalet Taksimatı, Toprak Dağıtımı ve Bunların Mali Güçleri / Ayni Ali Efendi*, Gürsoy Basımevi, Ankara 1964.

2.1.17.3. Tezler

Apaydın, A. Seyhan, *Ayn Ali Efendi'nin "Kavanin-i Al-i Osman Der Hulasa-i Mezamin-i Defter-i Divan"ı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Uğur, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1993, 95 s.

2.1.18. Azmîzâde Mustafa Hâletî (Mustafa Hâletî [Efendi], 15 Şa‘bân 977/23 Ocak 1570- 26 Şa‘bân 1040/30 Mart 1631)

2.1.18.1. Eserleri

Arz-ı Hâl: Sultan II. Osman'ın tahta geçmesi üzerine sunduğu mesnevîdir. Padişaha iki manzum arzuhâli bulunmaktadır.

Dîvân: Azmîzâde dîvânını 1012 (1603) yılından önce Sultan III. Mehmed adına tertiplemiştir. Oldukça hacimli olan bu dîvânda münâcât, na't, mi'râciye gibi dinî şiirlerden sonra Sultan III. Mehmed, Sultan I. Ahmed ve devrin büyüklerine yazdığı kasidelerle gazel, müseddes, terkib, kıt'a ve rubâileri toplanmıştır. Sadece İstanbul kütüphanelerinde yirmi kadar nüshası bulunan divanın yazmaları oldukça fazladır. Şiir sayılan da çok farklı olan bu nüshalar arasında şiir adedi bakımından zengin bir yazma olan Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki bir nüshada otuz kaside, 411 gazel, üç müseddes, terkibibend şeklinde Mehdî Çelebi mersiyesi, 116 kıta, 593 rubâî ve 327 beyit vardır. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan nüsha da otuz bir kaside, 721 gazel,

300 rubâî ve *Sâkinâme*'yi içine alan iyi bir yazmadır. Divan nüshaları karşılaştırıldığında şiir sayılarının daha da artacağı tahmin edilmektedir. Eser henüz yayımlanmamıştır.¹⁹¹

Dürer ve Gurer hâşiyeleri

Enîsü 'l-ârifîn fi tercemeti âhlâki 'l-muhsinîn

Haşiye 'alâ Düreril-hükkâm: Molla Hüsrev'in eserine yapılan en meşhur hâşiye olup Süleymaniye Kütüphanesi'nde birçok yazması vardır.

Haşiye 'alâ Şerhil-Menâr: İbn Melek'in Menâr şerhine yapılan ve *Netâ'icü'l-efkâr* adıyla da anılan *Haşiye 'alâ Şerhil-Menâr* ile *Muğni'l-lebîb'e şerhi* ve *el-Hidâye'ye ta'likatı* tanınmış diğer eserleridir.

Hidâye ve Miftâh şerhlerine ta'likat

Mihr ü Mâh: Azmîzâde bu eseri, babası Azmî Efendi'nin Assâr-ı Tebrîzî adıyla tanınan Şemseddin Muhammed'den çevirmeye başladığı ve III. Murad'a sunmak istediği *Mihr ü Müşterî* veya *Mühr ü Mâh* adını taşıyan mesnevîsini tamamlamak üzere kaleme almış, ancak kendisi de 500 beyitten fazla çeviremediği için eser yine eksik kalmıştır.

Münşeât: Azmîzâde'nin çoğu resmî yazılardan meydana gelen yazı ve devrindeki bazı kişilere yazdığı mektuplarının toplandığı bu eser, onun inşâ sanatındaki ustalığını göstermesi bakımından önemlidir. Bu eserin bazı nüshaları Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan 1057; İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 1916; Süleymaniye Ktp., Lala İsmail Efendi 599, Esad Efendi 3330/ 4'tedir.

Pend-nâme: Mesnevî tarzında bir eserdir.

Rubâiyyât-ı Hâletî: Azmîzâde, rubâîlerinin değerleri yanında sayıları bakımından da aşılamamış bir şair olup rubâîlerinin toplamı 900-1000 civarındadır. Dîvânındaki rubâîleri ayrıca *Rubâiyyât-ı Hâletî* adıyla bir araya getirilmiştir (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3479/11; Hâlet Efendi, nr. 806/19; Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Hazine 1090).

Sâkî-nâme: Değişik yazmalarda 496, 515 ve 520 beyitten ibaret olan mesnevî şeklindeki eser, aruzun "*Feûlün Feûlün Feûlün Feûl*" kalıbıyla yazılmıştır. Bir giriş ile on beş bölüm ve bir sonuç kısmı içinde alışılmış sâkî-nâme konuları tasavvufî bir anlayışla ele alınmıştır. Hâletî'nin *Sâkî-nâme*'sinin benzerlerinden ayrıldığı nokta, övülen şarabın ilâhî aşk şarabı olması dolayısıyla eserin tasavvufî özelliğidir. Bazı divan

¹⁹¹ Hâluk İpekten, "Azmîzâde Mustafa Hâletî", *DİA*, IV, 348-49.

nüshaları içinde bulunan *Sâki-nâme*'ye ayrıca mecmualar içinde de rastlanmaktadır (Nuruosmaniye Ktp., nr. 4097).

Tezkiretü'l-Evliyâ ve Merâkîdu'l-Asfiyâ fî Etrâfi Bağdâd: Bağdat ve çevresinde mezarları bulunan evliyadan bahseden biyografik bir eser olup bir nüshası Süleymaniye Ktp., Fâtih nr. 4263/2'dedir.

2.1.18.2. Kitaplar

Büyük Türk Klasikleri, "Haleti (Azmi-zade Mustafa) mad.", 5. Cilt, İstanbul 1987, s. 96.

Kaya, Bayram Ali (Haz.), *Azmîzâde Hâleti Dîvânı: Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkidli Metni* [*The Dîvân of Azmî-zâde Hâleti: introduction and critical edition of his Dîvân*], 2 c., Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Cambridge 2003, 204 s.

....., *Azmi-zade Haleti Divanı: Giriş ve Divan'ın Tıpkıbasımı: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Hazine 894*, Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Cambridge 2003, 204 s.

Yerdelen, Cevat, *Azmi-zade Haleti: Divan*, Erzurum 1993, 681 s.

....., *Azmizade Haleti'nin Kasideleri: Edisyonkritik*, Erzurum 1992, 106 s.

....., *Sâki-nâme: Edisyon-Kritik / Azmi-zâde Hâleti*, Erzurum 1997, 72 s.

2.1.18.3. Tezler

Akkır, Sabahattin, *Azmi-zade Haleti'nin Hayatı ve Rubailerinin Metin Muhteva ve Tahlili*, Lisans Tezi, Dan.: Halil İbrahim Şener, Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İzmir 1994, 81 s.

Akşit, Ali, *Azmizade Mustafa Haleti Divanı II (Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Metin Karaörs, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1992, 288 s.

Alıcı, Lütfi, *Azmizade Mustafa Haleti Divanı (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ümit Tokatlı, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1992, 193 s.

Kafa, Özlem, *Koca Ragıp Paşa ve Azmi-zade Haleti'nin Münşeatlari Üzerine Mukayeseli Sentaks İncelemesi* [*Contrastive syntax analysis on the münşeats of Koca Ragıp Paşa and Azmi-zade Haleti*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Emin Kalay, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 2000, 135 s.

Kaya, Bayram Ali, *Azmîzâde Halefî: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Karşılaştırmalı Metni*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Kâşif Yılmaz, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 1996, 938 s.

Özkul, Yavuz, *Azmizade Halefi Divanının Tahlili*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Bayram Ali Kaya, Sakarya Üniversitesi, SBE, ... (Devam etmekte)

Tatlı, Mustafa, *Azmizade Halefi Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara 1969, 132 s.

Yerdelen, Cevat, *Azmizade Halefi'nin Rübaileri*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Haluk İpekten, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1991, 615 s.

2.1.19. Bağdadlı Abdülcelîl Zihnî (Abdü'l-Celîl b. Necef-i Bağdadî, Lakabı: Necef-zâde, ?-1023/1614)

2.1.19.1. Eserleri

Yûsuf u Züleyhâ

2.1.20. Bahâeddin el-Âmilî (Bahâüddin Muhammed b. Hüseyin, Lakabı: Şeyh Bahâî, 13 Zilhicce 953/Şubat 1546, 13 Şevvâl 1031/21 Ağustos 1621-22)

2.1.20.1. Eserleri

'Aynü'l-hayât: Yarım kalmış bir tefsiridir.

Bahru'l-Hisâb

Câmi'-i 'Abbâsî: Şîa fikhıyla ilgili bu Farsça eserini Şah Abbas Safevî'ye ithaf etmiştir. Âmilî yirmi babdan meydana gelen bu kitabın ibadetlere dair ilk beş babını yazdıktan sonra vefat etmiş, eseri talebesi Nizâmeddîn-i Sâvecî tamamlamıştır.

Cebru'l-Hisap: Mühendislik terminolojisi ile ilgili bazı temel yasaları açıkladığı eseridir.

Cevâbâtu'l-Mesaili'l-Cezâiriyye: Talebesi Şeyh Salih b. el-Haseni'l-Cezâirî'nin hocası el-Âmilî'ye sorduğu meselelere verdiği cevapları toplayan bir kitaptır.

Cevâbâtu'ş-Şah Abbas: On beş konunun ele alındığı bir kitaptır.

Divanu'ş-Şi'r

el-Câmiu'l-Abbâsî: Şîa fikhına dair Farsça bir eserdir. Şah Abbas'a ithaf edilmiştir.

el-Erbeûn: Kırk hadis şerhidir. Ehl-i beyt yoluyla rivayet edilen hadislerden derlediği bu eseri yine kendisi şerhetmiştir ve h. 995 yılında yazmıştır. Taşbaskı olarak

Tahran'da h. 1274'te ve h. 1310'da yayımlanmıştır. Kitap üzerine birçok hâşiye yazılmıştır.¹⁹²

el-Fevâ'idü 's-Samediyye: Kardeşi Abdüssamed için kaleme aldığı nahiv ve i'rab hakkında bir kitaptır. Eser Leknev (1260), Delhi (1267) ve Tahran'da (1298) basılmıştır.

el-Fevz (Vesiletü'l-fevz ve'l-emân fî medhi sâhibi'z-zemân): On ikinci imam Mehdi el-Muntazar'a dair olan bu Arapça kasidesi birkaç defa şerhedilmiş, Ahmed el-Menî'nin şerhi *el-Keşkûl*'le birlikte basılmıştır (Bulak 1288).

el-Hablu 'l-Metîn fî Ahkami'd-dîn: el-Âmilî sahih ve hasen hadisleri şerh ettiği ve çelişkili hadisleri güzel bir yöntemle ele aldığı bir eserdir. Kitabı dört kısma ayırmıştır. Birinci kısım ibadetler hakkındadır. İkinci kısım akitler, üçüncü kısım muamelât, dördüncü kısım ahkâm (hüküm ifade eden) hadisler hakkındadır. 1319–1321 yıllarında Tahran'da basılmıştır.¹⁹³

el-Hakîkatu 'l-Ahlâkiyye: *Duâ 'u Makârimi 'l-Ahlâk* kitabının şerhidir.

el-Keşkûl: Seçme sözler ve yazılar mahiyetinde olan bu eser onun Doğu ülkelerinde en çok tanınan kitabıdır. Eser, *el-Mihlât*'in bir nevi devamı ve tamamlayıcısı mahiyetinde olup birçok defa basılmış ve tercümeleri yapılmıştır.¹⁹⁴

el-Mihlât: *el-Keşkûl* tarzındaki bu eserinde kırk konuda söylenen güzel söz ve şiirleri toplamıştır. Kitap önce Kahire'de basılmış (1317), Muhammed Halîl el-Bâşâ tarafından Beyrut'ta geniş bir fihristle birlikte tekrar yayımlanmıştır (1405/1985).

el-Urvetu 'l-Vuskâ: 1319 yılında Tahran'da basılmıştır.

el-Usturlâb: Arapça ve Farsça olarak iki dilde de yazılmıştır.

Erba'üne hadîsen: Ehl-i beyt tarihiyle rivayet edilen hadislerden derlediği bu eseri yine kendisi şerhetmiş ve bu şerh üzerine birçok hâşiye yazılmıştır (Tahran 1274, 1310 taşbaskı).

er-Risâletü 'l-İsnâ 'aşeriyye: Biri manzum olmak üzere birçok defa şerhedilmiştir. Hicri 1307 ve 1309 da Tahran'da basılmıştır.

Esrâru 'l-Belâğa: Nesir şeklinde yazılmış, belâgat, fesâhat ve îcâzın tarifini veren eser, H. 1317 yılında Mısır'da basılmıştır.

¹⁹² Abdullah Aslan, *Bahauddin El-Amilî ve El-Mihlât Kitabı [Baha Al-din Al-Amili and his writing Al-Mikhlat]*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2007, s. 22.

¹⁹³ Aslan, s. 22-23.

¹⁹⁴ Aslan, s. 27-28.

es-Sahîfetu 'l-Usturlâbiyye: Bu kitap küçük hacimli ve nazmı vecîz bir kitaptır.

Hadâiku 's-Sâlihîn

Hâşiye 'alâ tefsîri'l-Kâdî Beyzâvî (Hâşiye 'alâ Envâri't-tenzîl): Eserin bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesinde bulunmaktadır (Şehid Ali Paşa, nr. 195, 144 varak).

Hâşiyetu Şerh-i Muhtasari 'l-Usûl

Hâşiyetun alâ Kitabi Muhtelefi 'ş-Şîati fî Ahkami's-Şeria

Hâşiyetun alâ men lâ yahduruhu 'l-Fakîh: Bu kitabın aslı İmamiyye Şiasının *Usûl'u Erbea'sından* biridir.

Hâşiyetun alâ Tefsîri 'l-Beydavî

Havâşin alâ Tefsîri 'l-Keşşâf

Havâşin ale 'l-Kavâidi 'ş-Şehidiyye

Hulâsatü 'l-Hisâb (Risâle-i Bahâiyye): Ali Kuşçu'nun (ö. 879/1474-75) *el-Muhammediye fî 'l-hisâb* adlı eserinin yerine XVII. asırda okutulmaya başlanmıştır. Yirmiden fazla baskısı bulunan (meselâ Tahran 1275, 1276; Kalkûta 1812; Keşmir 1285; İstanbul 1268, 1311; Kahire 1299, 1311) bu eserin Süleymaniye Kütüphanesinde otuz yedi yazma nüshası bulunmaktadır. Eserin çoğu basılmış kırk kadar şerhi vardır.

Kitabu Halli 'l-Hurûfi 'l-Kur'aniyye

Kitabu Luğazi 'l-Kânûn

Kitabu Meşrîki 'ş-Şemseyn ve İksîri 's-Seadeteyn: Bu kitapta ahkâm âyetlerinin tefsirlerinin ve bunlara açıklayan sahih ve hasen hadisleri beyan ederek telif etmiştir. Kitabı h. 17 Zilhicce 1015'te Kum şehrinde yazmıştır.¹⁹⁵

Kitabu Misbâhi 'l-Abidîn

Kitabu 'l-İsnâ Aşeriyâtî 'l-Hams: Şia fikhına dair eseridir.

Kitabu 'l-Vecîze

Kitabu 'z-Zubdet-i fî Usuli 'l-Fıkh: Usûl-i fikha dair olup *Zübdetü 'l-usûl* adıyla da bilinir. Beş kısımdan oluşur. H. 1309'da Tahran'da, 1307'de de Leknev'de basılmıştır.

Makâletun fî İmtinâi 'z-Zevceti an Mutlakı 'l-İstimâ'

Makaletun fî mâ lâ Tetimmu bihî 's-Salâtu mine 'l-Harîr

Makaletun fî Secedâti 'l Kur'âni ve Ahkamihâ ve Âdâbihâ

¹⁹⁵ Aslan, s. 24.

Makâletun fî Vechi 't-Teğallubi fî kavlihi Subhânehû ve Teâlâ “ma kunnâ fî eshâbi 's-seîr”

Mektûbu 'ş-Şeyh el-Bahâ: Müellifin Seyyid Mirza İbrahim el-Hemedanî'ye yazdığı mektupları toplayan bir kitaptır.

Meşriku 'ş-şemseyn ve iksîrû 's-sa'âdeteyn: Ahkâm âyetlerinin tefsirine dair olup bu âyetleri 400 kadar sahih hadisle açıklamıştır. Son iki eser birlikte basılmıştır (Tahran 1319, 1321).

Miftâhu 'l-Felâh: Günlük yapılan zikir ve dualardan oluşan eser, H. 1015 senesinde Tiflis'te yazmıştır. Eser 1317 yılında Tahran'da, 1323 yılında Mısır'da ve 1303 yılında Bombay'da basılmıştır.

Mîzânu 'l-Mekâdir

Mûş u Gürbe (Kahire 1347).

Nân ü Halvâ (Tahran 1303; İstanbul 1268, 1282 taşbaskı).

Nân ü Penîr (İsfahan 1328; Kahire 1347).

Nân ve Hurma: Ekmek ve hurma manasındadır.

Risâle fî a 'mâli 'l-usturlâbiyye:

Risâle-i Durri Halli Eşkâlî Utarit ve Kamer: Farsça olarak yazılmış bir eserdir.

Risâletu 'n fî 'l-Vucûdi 'z-Zihnî: İstanbul Beşir Ağa Kütüphanesi'nde bir nüshası mevcuttur.

Risaletun fî Ahkami 's-Sucûd

Risâletun fî İnne Envâra Sâiri 'l-Kevâkibi Tustefâdu mine 'ş-Şems

Risaletun fî Mebahisi 'l-Kurr

Risâletun fî Necaseti Zebâihi 'l-Kuffari ve Sanâihim

Risâletun fî Nisbeti A 'zami 'l-Cibâli ilâ Katri 'l-Ard Şerhu Hakkı 'l-Mübîn

Risaletun fî Tabakati 'r-Ricâl

Risâletun fî Tahkîki Ciheti 'l-Kible

Risâletun fî Tedârîsi 'l-Ard

Risâletun fî Vahdeti 'l-Vucûd

Risaletun fî Zebaihi Ehli 'l-Kitab

Risaletun fî 'l-Fıkh ve 's-Salât

Risaletun fî 'l-Kasri bi 's-Salâti ve 't-Tahyîr Fi 's-Sefer

Risaletun fî 'l-Mîrâs

Risâletun fî 't-Takvîm

Şerhu Duâi 's-Sabah

Şerhu Risâleti'n fî 's-Savm: İsnâ Aşeriyye adlı kitabın beşinci kısmının şerhidir.

Şerhu Tefsîri 'l-Beydavî

Şir ü Şeker (İstanbul 1282 taşbaskı; Tahran 1303).

Tefsîrül-'urveti 'l-vüskâ: Fatıha sûresinin tefsiridir (Tahran 1319, 1321).

Tehzîbü 'l-beyân: Nahiv ve i'rab hakkında özet bir kitaptır. Muhtelif şerhleri bulunmaktadır.

Teşrihu 'l-Eflâk: Mukaddime, beş fasıl ve bir hâtimedden oluşmaktadır. Muhtelif şerhleri bulunan eser Tahran'da basılmıştır (1284).

Vüsûlü 'l-ahyâr ilâ usûli 'l-ahbâr (Kum 1401).

2.1.20.2. Kitaplar

Gulâm Hüseyin-i Cevahiri, *Külliyât-ı Eş'ar ü Âsâr-ı Fârsî-yi Şeyh Bahâ 'i ve Külliyyât-ı Şeyh Bahâ 'üddîn Muhammed el-'Âmilî*, Tahran 1356, 1341 hş.)

Özdemir, Kemalettin, *Şerhu Erbaine Hadisen li ehli'l Beyt, Bahauddin Muhammed b. Huseyn b. Abdussamed El-Amili*, Nil Yayınları, İstanbul 2003.

Paşa, Muhammed Halil, *El-Mihlat / Bahaüddin Muhammed B. Hüseyin El-Amili*, Alemü'l-Kütüb, Beyrut 1985, 747 s.

2.1.20.3. Tezler

Aslan, Abdullah, *Bahauddin El-Amilî ve El-Mihlât Kitabı [Baha Al-din Al-Amili and his writing Al-Mikhlat]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Dr. Ayhan Erdoğan, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2007, 76 s.

2.1.21. Bahtî (Sultan I. Ahmed, Mahlas: Ahmed, Bahtî, 12 Cemâziye 'l-âhir 999/28 Nisan 1590-23 Zilka'de 1026/22 Kasım 1617)

2.1.21.1. Eserleri

Dîvân: Bahtî Dîvân'ı Millet Kütüphanesi, Ali Emirî yazmaları arasında bulunmaktadır (Manzum Eserler, nr. 53). Dîvân'da; biri ilâhî usûlünde olmak üzere 5 münâcât, 1 naat, 9 küçük manzume, 2 tarih manzumesi, 1 terci-i bend, 17 gazel, 1 tahmis, 4 tarih, 36 kıt'a, 3 şarkı, 4 beyit mevcuttur. Bunlardan başka Pervane Bey Mecmuası'nda bulunan 4 parça şiiri ile S. Nüzhet'in kendisinde bulunan bir mecmuadan

aktardığı bir şiir, bu küçük dîvânın Bahtî'nin bütün şiirlerini ihtiva etmediğini göstermektedir.¹⁹⁶

2.1.21.2. Kitaplar

Kayaalp, İsa, *Sultan Ahmed ve Divanı*, Hz. Akşemeddin Vakfı, İstanbul 1994, 287 s.

....., *Sultan Ahmed Divanı'nın Tahlili*, Kitabevi, İstanbul 1999, 288 s.

2.1.21.3. Tezler

Bayazıt, Murat, *I. Sultan Ahmed Divanı*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1973, 78 s.

2.1.22. Baldır-zâde Selîsî Şeyh Mehmed (Mehmed [Efendi], Lakabı: Baldır-zâde, Mahlas: Selîsî, ?-12 Receb 1060/1650)

2.1.22.1. Eserleri

Binâ-yı Kâ'be'ye Dâir Risâle: Mekke kadısı iken yazdığı bu eserin nüshası bilinmemektedir.

Cevâmi'ü'l-Meşâyahîn: Kaynaklarda sadece adı belirtilen bu eser henüz ele geçmediği gibi mahiyeti hakkında da bilgi bulunmamaktadır.

Eşrefoğlu Menâkıbı: Baldırzâde'nin ayrıca Süleymaniye Kütüphanesinde (Hacı Mahmud Efendi, nr. 2673/ 35) *Eşrefoğlu Menâkıbı* adlı bir eseri görülmektedir ki bunun *Ravza-i Evliyâ*'nın bir parçası olması muhtemeldir.

Fezâil-i Mekke-i Mükerrreme, Fezâil-i Medîne-i Münevvere: Bu iki eserin *Fezâil-i Haremeyn* adlı bir yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Esad Efendi, nr. 3563/1).

Hâşiye alâ şerhi's-Seyyid Ale'l-Miftâh: Ebû Ya'kûb Sekkâkî'nin kaleme aldığı Arap diline ait *Miftâhu'l-'ulûm* adlı eserin belagat kısmına Seyyid Şerif Cürcânî'nin yazdığı şerhin hâşiyesidir.

Hâşiyetü'l-Eşbâh: Kaynaklarda adından söz edilen bu eserin nüshasına rastlanmadığı gibi mahiyeti hakkında da bilgi bulunmamaktadır.

¹⁹⁶ “Bahtî”, *Büyük Türk Klâsikleri*, V, 66.

Kitâbü's-Sak: Kütüphane kataloglarında *Sukûk* adıyla da rastlanan ve hukukî yazışma usul ve örneklerini gösteren bu eser, bir kayıttan öğrenildiğine göre bir mukaddime, on bab ve bir hâtimeden ibaret olup sahasında çok değerli bir eserdir.

Ravza-i Evliyâ (Târîh-i Vefeyât/Vefeyât): Bursa'da yaşayan âlim, şeyh ve şairlerin hayat hikâyelerini ihtiva eden bu eser, Türk edebiyatı tarihinde kendi türünün ilk ve en iyi örneklerindedir. Eserde Emîr Sultan'dan (ö. 833/1429-30) müellifin zamanına kadar yaşamış 200'den fazla şahsın biyografisi bulunmaktadır. *Vefeyât-ı Baldırzâde* adıyla da anılan eserin zeyillerinden ilki ve en önemli olanı, Bursalı İsmâil Belîğ'in yazdığı *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*'dir.¹⁹⁷

Târîh-i Mekke: Mekke kadısı olduğu dönemde 1046-1047'de (1637-1638) kaleme aldığı bu eserin bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Revan, nr. 20/11).

2.1.22.2. Kitaplar

Hızlı, Mefail – Yurtsever, Murat (Editör), *Baldırzade Selîsî Şeyh Mehmed, Ravza-i Evliya*, Arasta Yayınları, Bursa 2000, 287 s.

2.1.23. Beyânî

2.1.23.1. Eserleri

Şâh u Dervîş: Sinoplu Beyânî tarafından Gazi Giray adına yazılmıştır. Eserin başlıkları Farsça'dır. Nüshası İzmir Millî Ktp., nr. 35/132'dedir. Sevim Birici'nin yapmış olduğu doktora tezinde eserin metnine de yer verilmiştir.

2.1.23.2. Kitaplar

Beyani, *Şâh u Dervîş Tercümesi*, İzmir Milli Kütüphane, No: 2020/1.

2.1.23.3. Tezler

Birici, Sevim, *Türk Edebiyatında Şâh u Dervîş (Şâh u Gedâ) ler ve Hilâli-i Çağatâyi'den Yapılan Şâh u Dervîş Çevirilerinin İncelenmesi* [An examination of Şâh u Dervîshs (Şâh u Gedâ) in Turkish literature and translations of Şâh u Dervîsh written by Hilâli-i Çağatâyi], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sabahattin Küçük, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2004, 485 s.

¹⁹⁷Abdulkerim Abdulkadiroğlu, "Baldırzâde Mehmed Efendi", *DİA*, V, 8-9.

2.1.24. Bolulu Derviş Himmet (1000/1592-16 Safer 1095/3 Şubat 1684)

2.1.24.1. Eserleri

Dîvânçe: Kendisinin tertip ettiği asıl Dîvân'ının yandığı, ancak sonradan müridleri tarafından hafızalarda kalan şiirlerden derlenen bir Dîvân'ının olduğu bilinir (nüshalarından biri Millet Ktp., Ali Emîri Ktp., nr. 509/1'dedir).

Manzûme-i Mi'râciyye: Bursalı Mehmed Tâhir'in varlığından söz etmesine rağmen Himmet Efendi'ye ait böyle bir eser tespit edilememiştir.

Tarîkat-nâme: Tarikat âdâb ve erkânına dair bu eserin bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki bir mecmuanın içindedir (Türkçe Yazmalar, nr. 6383). Himmet Efendi'nin biyografisinin ve bestelenmiş şiirlerinin yer aldığı bu mecmuada sayfa kenarlarına bu şiirlerin bestekârları ve makamlarının adları da kaydedilmiştir. Himmet Efendi'nin tarikat ve halvet konularını, Bayramiyye ve Halvetiyye tarikatlarının silsilelerinin sikke-i dervîşân, ahvâl-i hilâfet, makalât-ı meşâyih, fukaha gibi başlıkları ihtiva eden ve Tarikatnâme adını taşıyan mesnevî tarzında bir eseri daha vardır. Bu eserin bir nüshası Dîvânçe ile birlikte Millet Kütüphanesi'ndeki mecmuada yer almaktadır (Ali Emîrî Efendi, nr. 509/1).¹⁹⁸

Zübdetü'l-Hakâyık: N. Albayrak tarafından bu eserin Aziz Nesefî'ye ait olduğu tespit edilmiştir.

2.1.24.2. Kitaplar

Hafızalioğlu, Tahir, *Vahdet Aynasında, Osmanlı Tasavvuf Metinlerinden Seçmeler I*, (Bolulu Himmet Dede, Mustafa Fevzi Efendi, Selim Divane), İnsan Yayınları, İstanbul 2001, 280 s.

2.1.24.3. Tezler

Levent, Etem, *Bolulu Himmet İntihab ve Divanı*, Doçentlik Tezi, İstanbul 1998, 448 s.

Tapsız, Meliha, *Bolulu Himmet Divan Manzum Tarikatname Adab-ı Hurde-i Tarikat*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa İsen, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1995, 234 s.

¹⁹⁸ Nurettin Albayrak, "Himmet Efendi", *DİA*, XVIII, 57-58.

2.1.25. Budinli Hisâlî (?-1062/1651-52)

2.1.25.1. Eserleri

Matâli'ü'n-nezâ'ir: XVII. asırda diğerlerinden farklı bir nazire mecmuası ile karşılaşılmaktadır. Budinli Hisâlî tarafından derlenen bu mecmuanın diğerlerinden farklılığı şiirlerin sadece matla beyitlerine yer veriliyor olmasıdır. Bundan dolayı mecmuaya *Matâli'ü'n-nezâ'ir* adı verilmiştir. Hisâlî'nin kendi matlalarının da bulunduğu eser, vezinlere ve kafiyelere göre sıralanmıştır. Bu mecmuanın müellif hattı nüshası 2 cilt hâlinde Nuruosmaniye Kütüphanesi 4245 ve 4253 numarada kayıtlıdır.¹⁹⁹

2.1.25.2. Kitaplar

Ercan, Özlem, *Peştelî Hisalî Divanı*, Gaye Kitabevi, İstanbul 2008, 455 s.

Yılmaz, Kaşif, *Budinli Hisalî Divanı: Transkripsiyonlu Metin ve Divanın El Yazması Eski Yazı Metni*, Kriter Yayınları, İstanbul 2010, 373 s.

2.1.25.3. Tezler

Ercan, Özlem, *Peştelî Hisalî Divanı Tahlîli (İnceleme-Metin) (2 Cilt)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Coşkun Ak, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 2003, 867 s.

Kalyon, Abuzer, *Peştelî Hisâlî Metalî'ü'n-Neza'ir (II.Cilt) İnceleme-Metin*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Mermer, Gazi Üniversitesi, Ankara 2011, 1451 s.

Kaya, Bilge, *Hisalî: Hayatı, Eserleri ve Metâli'ü'n-Nezâ'ir Adlı Eserinin Birinci Cildi: İnceleme-Metin*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Gazi Üniversitesi, Ankara 2003, 1079 s.

Udul, Sema, *Budinli Hisâlî Dîvânı'nın Tahlîli*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Müjgân Çakır, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, ... (Devam etmekte)

2.1.26. Bursalı Hevâyî Mustafa (Mustafa [Çelebi], Mahlas: Hevâyî, ?-1017/1608)

2.1.26.1. Eserleri

Dîvân

Sadrü 'ş-Şerîa Hâşiyesi

Şerh-i Bûstân

¹⁹⁹ Şentürk – Kartal, s. 344.

Şerh-i Gülistân**Telhîs-i Mu‘addilü’s-Salât****Vâmık u Azrâ****Yûsuf u Züleyhâ**

2.1.27. Cemâleddin Mahmud Hulvî (Cemâleddin Mahmud, Mahlas: Hulvî, 982/1574-1064/1654)

2.1.27.1. Eserleri

Câm-ı Dilnüvâz: Şebüsterî'nin *Gülşen-i Râz*'ı üzerine yapılan dikkate değer şerhlerden biri olan Lâhicî'nin *Mefâtîhu'l-icâz fî şerhi Gülşen-i Râz* adlı eserinin kısaltılmak suretiyle yapılmış Türkçe'ye tercümesidir. Eserin 1045'te (1635) müellif hattıyla yazılmış olması kuvvetle muhtemel nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Şehid Ali Paşa, nr. 1253).

Dîvân: Tam ve mürettep bir nüshası Yapı Kredi Bankası Kütüphanesi'nde (nr. 126) bulunan *Dîvân*, sade bir dille kaleme alınmış ilâhileri ihtiva eder.

Hamse: Taşlıcalı Yahya Bey'in *Hamse*'sine nazire olduğu kaydedilen eserdir.

Kitâbü'n-Nesâyah: Hulvî'nin vaazlarından meydana geldiği belirtilen eserdir.

Lemezât-ı Hulviyye ez Lemezât-ı Ulviyye: Müellifin belirttiğine göre 1018'de (1609) yazılmaya başlanmış ve 1030 Zilhiccesinde (Kasım 1621) tamamlanmıştır. Eser, yirmi iki fasıldan ibaret bir mukaddimededen sonra "lemza" adı verilen otuz iki bölüme, her lemza "zâika" adlı üç alt bölüme ayrılmakta, tetimme ve hâtıme kısımlarıyla sona ermektedir. Eser mukaddimedede yirmi iki, lemza ve zâikalarda 130, hâtimedede müellifle birlikte elli altı olmak üzere toplam 208 tarikat mensubunun hayat hikâyesini ihtiva etmektedir. *Lemezât*, M. Serhan Tayşi tarafından sadeleştirilerek yayımlanmıştır (İstanbul 1993).

2.1.27.2. Kitaplar

Okumuş, Sait, *Cam-ı Dil-Nüvâz: Gülşen-i Raz Şerhi / Cemaleddin Mahmud Hulvi*, İnsan Yayınları, İstanbul 2012, 754 s.

Tayşi, Mehmet Serhan, *Lemazat / Cemaleddin Mahmud Hulvi*, Tercüman Gazetesi, İstanbul 1980, 185 s.

..... , *Lemezât-ı Hulviyye Ez Lemezât-ı Ulviyye (Büyük Velilerin Tath Halleri)*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, 656 s.

2.1.27.3. Tezler

Arefoğlu, Gökhan, *Hulvî'nin Gülşen-i Râz Lâhicî Şerhi Tercümesi ve Değerlendirilmesi* [Hulvi's translation of the explanation of Gulshan al-Raz by Lahijih and evaluation], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz, Marmara Üniversitesi, SBE, Tasavvuf Bilim Dalı, İstanbul 2005, 365 s.

Yavuz, Sevgi, *Cemaleddin Mahmud Hulvi Divanı; Metin-İnceleme* [Diwan of Cemaleddin Mahmud Hulvi: Text-analysis], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. A. Azmi Bilgin, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2012, 426 s.

2.1.28. Cem'î Mehmed (Mehmed, ?-1070/1659)

2.1.28.1. Eserleri

Dîvân: Safâ'î'nin mürettep olduğunu söylediği *Dîvân*'ın yazmaları Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan Köşkü, nr. 794 ve 795'tedir. İçinde tevhit, naat, Hz. Ali'ye medhiye ve Hz. Hüseyin'e mersiye ile IV. Murad, Şeyhülislâm Yahya Efendi, Karaçelebizâde gibi devrin büyüklerine yazdığı kasidelerin, gazel ve musammatların bulunduğu *Dîvân* 2013 beyittir.²⁰⁰

Sâkî-nâme: Cem'î Divanı'ndaki mesnevîlerden biri tamamen tasavvufî mahiyette kaleme alınan 91 beyitlik bir *Sâkî-nâme*'dir.²⁰¹

2.1.28.2. Tezler

Koparan, Birgül, *Cem'i, Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divanının Tenkidli Metni* [Cem'i, his life, his literary character and the critisized text of his divan (collected poems)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Emine Yeniterzi, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1995, 395 s.

2.1.29. Cevrî (İbrâhim, Cevrî [Çelebi, Dede], d. 1005/1009-1595/1600-1065/1654-55)

2.1.29.1. Eserleri

Aynü'l-Füyûz: Yûsuf Sîneçâk Dede'nin Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinden bir anlam bütünlüğü içerisinde seçtiği 366 beyitten oluşan *Cezîre-i Mesnevî* adlı eserinin şerhidir.

²⁰⁰ "Cem'î", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, II, 435.

²⁰¹ Birgül Toker, "Cem'î, Hayatı, Divanı ve Edebî Şahsiyeti", *Selçuk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 17, Bahar 2005, s. 150.

Cevrî, *Cezîre-i Mesnevî*'yi 1057/1647 tarihinde, her beyte beş Türkçe beyit ilâve ederek şerh etmiş ve Sofu Mehmed Paşa'ya sunmuştur. Kütüphanelerde pek çok yazma nüshası mevcuttur. *Aynü'l-füyûz*, Cevrî'nin *Hall-i Tahkîkât*'ı ile birlikte basılmıştır (İstanbul 1269).

Beyân-ı A'dâd-ı Sıfathâ-yı Nefs-i İnsânî : Eserin yazma nüshalarında (Süleymaniye Ktp., Nâfiz Paşa. nr. 402; Yazma Bağışlar, nr. 547/3) müstensihler tarafından eserin Cevrî'ye ait olduğu kaydedilmişse de ona aidiyeti kesin değildir.

Cevrî Tarihi: Târih-i Cevrî Çelebi adıyla basılan eser (I-II, İstanbul 1291-1292) Cevrî'ye değil Edirneli Ağazâde Mahmud Urfi'ye aittir.

Dîvân: *Cevrî Dîvânı*'nın yazmaları çok olup muhtevaları da değişiktir. *Dîvân*'ını sağlığında tertîb etmiş ve muhtelif târihlerde, çeşitli ebâdlarda yazmıştır. *Dîvân*'ın tenkidli metni Doç. Dr. Hüseyin Ayan tarafından 1981 yılında neşredilmiştir (*Cevrî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni*, Erzurum 1981). *Dîvân* 'da; 84 kaside, 22 kıt'a, 6 mesnevî, 5 terki-bend, 2 terci-bend, 272 gazel, 5 matla, 124 tarih, 40 rubâî, 7 tahmis ve 8 tesdis vardır. Kasidelerinin ikisi naat olup biri, velâdet sebebiyle yazılmıştır. Diğer kasideleri ise devlet büyüklerine sunulmuş veya gönderilmiştir. Eserdeki IV. Murad devrinin hanende ve sazandelerinden bahseden elli bir beyittik manzume özellikle musiki tarihimiz bakımından önemlidir.

Hall-i Tahkîkât: Mevlânâ Celâleddin Rûmî'nin *Mesnevî*'sinden seçilen 58 beytin her birinin beş beyitle çevirip açıklandığı Farsça bir "terki-bend"dir. 1057/1647'de yazılan eser, Sadrazam Sofu Mehmed Paşa'ya ithaf edilmiştir. Yazmaları çoktur. Tamamı 415 beyit olan eser, *Aynü'l-füyûz* ile birlikte basılmıştır (İstanbul 1269/1852).

Hilye-i Çihâr Yâr-ı Güzîn: Cevrî bu eserini Hakanî'nin *Hilye*'sinden ilham alarak 1040/1630 tarihinde Dört Halife için *Hilye-i Çihâr Yâr-ı Güzîn*'i kaleme almıştır. 145 beyitten ibaret küçük bir mesnevîdir. Bir çok yazmaları bulunan eser İstanbul'da üç defa basılmıştır. Eser, münacât, naat ve mukaddimedden sonra dört büyük halifenin hilyelerinden söz ederek, bir hâtîme ile son bulur. Tâhirü'l-mevlevî tarafından da bir mukaddime ilâvesiyle neşredilmiştir (*Hilye-i Çihâr-yâr-i Güzîn*, Karabet Matbaası, İstanbul).

Manzûme-i Maârif: İstanbul 1269/1853.

Melhame: Cevrî'nin tanınmış mesnevîlerinden olan *Melhame*, Selahaddin Yazıcı'nın *Şemsiyye*'sinin 1044/1635 tarihinde yeniden kaleme alınmasıyla meydana

gelmiştir. Bölüm ve kısım başlıkları Farsça olup, birçok yerde vezne uydurulmuştur. Cevrî'nin derin bilgisi ile kültürünün hissedildiği eser, aslına göre küçük olup 3617 beyitten oluşmaktadır. Birçok yazma nüshası mevcut olan eser, 1877'de basılmıştır. Eserde havadaki değişikliklerden bahsedilmektedir.

Mu'ammâ Risâlesi: Naîmâ'ya göre varlığından söz edilen eser henüz ele geçmemiştir.

Müfredât-t Tıb Manzûmesi: Naîmâ'ya göre varlığından söz edilen eser henüz ele geçmemiştir.

Nazm-ı Niyâz: Eserin adı ebced hesabıyla yazılış tarihi olan 1058'i (1648) göstermektedir. Cevrî bu mesnevîsinde, Mart (Âzer) ayından başlayarak on iki ayın özelliklerinden bahsetmiştir. Yaklaşık 200 beyit olan *Nazm-ı Niyâz*'ın bilinen tek nüshası mensur bir eser gibi istinsah edilmiş olup İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr.714'tedir.

Risâleler: Naîmâ, Cevrî'nin muammaya dair bir risâlesi ve "müfredat-ı tıb" ile ilgili bir manzumesi olduğunu söylerse de bunlar bugüne kadar ele geçmemiştir.

Selîm-nâme: Cevrî'nin Köse Ali Bey/Paşa'nın arzusu üzerine 1037/1627'de kaleme aldığı *Selîm-nâme*, Şükrî-i Bitlisî'nin Koçi Bey'in takrirleri çerçevesinde yazmış olduğu aynı adlı mesnevînin devrin şiir anlayışına göre yeniden nazmedilmiş şeklidir. Mesnevî 112 beyitlik bir mukaddime ile münâcât, naat ve sebebi te'liften ibarettir. Yavuz Sultan Selim'in menkıbeleşmiş şahsiyeti ile kahramanlıklarının anlatıldığı eserin bilinen tek nüshası Millet Kütüphanesi'ndedir (Ali Emîrî, Manzum, nr. 1310).

Terceme-i Ahvâl-i Hâce Hâfız-ı Şîrâzî: Cevrî'nin eseri olarak basılan *Terceme-i Ahvâl-i Hâce Hâfız-ı Şîrâzî*'nin (İstanbul 1286) yazma nüshalarında (İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 611) Cevrî adına rastlanmamıştır.

Terceme-i Pend-i Attâr: Süleymaniye Kütüphanesi'nde (İzmirli, nr. 621) Cevrî adına kayıtlı *Terceme-i Pend-i Attâr* adlı eser aynı adı taşıyan bir başka şahsa aittir.

Terceme-i Şeh-nâme-i Firdevsî-i Tûsî: Cevrî adına kayıtlı *Terceme-i Şeh-nâme-i Firdevsî-i Tûsî* adlı üç ciltlik mensur eserin mütercimi Salih b. Celâl'dir. Kansu Gavri adına yapılmış Şehnâme tercümesi de muhtemelen bir başka şahsa aittir.

2.1.29.2. Kitaplar

Ayan, Hüseyin, *Cevrî, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1981, 399 s.

Ayan, Hüseyin, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, “Cevrî İbrahim Çelebi mad.”, 7. Cilt, İstanbul 1993, s. 460.

Büyük Türk Klasikleri, “Cevrî mad.” 5. Cilt, İstanbul 1987, s. 178.

2.1.29.3. Tezler

Akkuş, Yasemin, *Melhame-i Cevri (Tanıtımı-Transkripsiyonlu Metin-Konu Tasnifi-Asıl Metin-Sözlük)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Emin Ertan, Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya 2001, 623 s.

Aydın, Haluk, *Cevri Divanı'nın Tahlili [An analysis of Cevri's Divan]*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim Gülhan, Balıkesir Üniversitesi, SBE, Balıkesir 2010, 702 s.

Erdem, Sadık, *İbrahim Cevrî Çelebi'nin Hayatı-Şahsiyeti-Eserleri ve Hilye-i Çihâr-yâr-i Güzîn'inin Edisyon Kritiği*, Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi 1980.

Gülmez, Sema, *Cevri İbrahim Çelebi ve Hilye-i Çihar-Yar-ı Güzin Adlı Eseri [Cevri İbrahim Çelebi and his text Hilye-i Çihar-Yar-ı Güzin]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hüseyin Elmalı, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İzmir 2006, 95 s.

Hidayetoğlu, Selâhaddin, *Cevrî'nin Aynü'l-Füyûz Adlı Eserinin Tenkidli Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: ...?, Selçuk Üniversitesi, SBE, Bursa 1986, 182 s.

İnce, Ömer, *Cevri Divanındaki Tarihi ve Efsanevi Unsurların Tesbiti ve İşlenişi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. İlhan Genç, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İzmir 1992, 309 s.

Keleş, Reyhan, *Şeyhülislâm Yahyâ, Cevrî, Nedîm Dîvânlarında Gönül [Heart in the divans of Şeyhülislâm Yahyâ, Cevrî, Nedîm]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Naci Okçu, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2008, 267 s.

Küçük, Muammer, *Cevrî, Na'tü, Nakşî ve Neşâtî'nin Hilyeleri*, Lisans Tezi, Dan.: Amil Çelebioğlu, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Konya 1980, 125 s.

Tosun, Bilal, *Tarih-i Cevri Çelebi'nin Tahlili 1. Cilt*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Erzurum 1988, 119 s.

2.1.30. Diyarbakırlı Molla Mehmed Çelebi (?-1655)

2.1.30.1. Eserleri

Es'ile: IV. Murad'ın emriyle yazılmış olup tefsir, hadis, beyan, meânî, mantık, kelâm, geometri ve astronomiden bahseden bir eserdir.

2.1.31. Ebû Abdullah Muhammed el-Şerîf (Lakabı: Sancaktar, ?-1100/1688)

2.1.31.1. Eserleri

Uluğ Bey Zîci: Bu yüzyılda *Uluğ Bey Zîci* Türkçe'ye Mısır'da yaşayan astronom ve müderrislerden Abdurrahman b. Osman tarafından tercüme edilmiş, bu tercümeyle Semerkant astronomi okulunun en önemli eseri Türkçe'ye kazandırılmış, aynı zîcin Tunus'ta yaşayan ve Sancaktar lakabıyla tanınan Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed el-Şerîf (ö. 1100/1688-1689) tarafından Tunus boylamına göre Arapça yeni bir tertibi hazırlanmıştır.²⁰²

2.1.31.2. Tezler

Bulut, Emrullah, *Katip Çelebi'nin Düşüncesinde Akıl İlimlerinin Yeri ve Önemi* [The place and importance of rational sciences in Katip Çelebi's thought], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. İlhan Kutluer, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, 160 s.

2.1.2. Ebû Bekîr b. Behrâm (Ebû Bekîr b. Behrâm Ed-Dımaşkî, Lakabı: Coğrafyacı Ebûbekir Efendi, ?-Cemâziye'l-âhir 1102/Mart 1691)

2.1.32.1. Eserleri

Cevelânü'l-efkâr fî avâlimi'l-aktâr: Müellifin diğer coğrafya çalışmalarını tamamlayıcı bir muhtevaya sahiptir. Şimdilik herhangi bir nüshasına rastlanmamıştır.

el-Fethu'r-rahmânî fî tarzi'd-Devleti'l-Osmânî: II. Süleyman'ın emri üzerine 1689'da kaleme alınan eser, Osmanlı Devleti'nin genel durumu ve teşkilâtı hakkındadır. Macaristan'da bulunan bir nüshası G. Hazai tarafından neşre hazırlanmaktadır.

İhtisâr-ı Tahrîr-i Atlas Mayor: Bazı nüshalarında adı *İhtisâr-ı Tercüme-i Atlas Mayor* veya *Muhtasar-ı Atlas Mayor* şeklindedir. Ebû Bekir, yaptığı tercümeyle ait nüshaların elinde kalmaması yüzünden devamlı olarak elinin altında bulundurup

²⁰² Emrullah Bulut, *Katip Çelebi'nin Düşüncesinde Akıl İlimlerinin Yeri ve Önemi*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, s. 48.

kullanabilmesi amacıyla *Nusretü'l-İslâm*'ı kısaltıp kendisi için bu eseri hazırladığını belirtir. Osmanlı ülkelerinin daha geniş olarak ele alındığı bu iki ciltlik eser çok tutulmuş ve çoğaltılmış Arapça'ya da tercüme edilmiştir.²⁰³

Nusretü'l-İslâm ve's-sürûr fî Tahrîri Atlas Major: Sultan IV. Mehmed'in emriyle Janszoon Blaeu'nun Latice yazılmış olan II ciltlik *Atlas Major*'unun Türkçeye tercümesidir. Eser *Coğrafyâ-yı Umûmî, Tercüme-i Coğrafyâ-yı Kebîr, Coğrafyâ-yı Kebîr, Tercüme-i Atlas Mayor ve Nusretü'l-İslâm ve's-sürûr fî tercüme fî Atlas Mayor* gibi değişik isimlerle anılmaktadır. Ancak Ebû Bekir'in eserine verdiği ad başlıkta belirtilen şekildedir. Genel olarak bir coğrafya kitabı olmasına rağmen, Copernicus ve modern astronomi kavramlarından da bahsedilmektedir. Osmanlı biliminde Copernicus astronomisinden bahseden ikinci eserdir.

2.1.33. Ebu'l-gazi Bahadır Han (Lakabı: Yâdigâr Han, 1603/1605-1663/4)

2.1.33.1. Eserleri

Şecere-i Terâkime: XII. asır Mogol tarihçisi *Reşidüddîn*'in *Câmi'ü't-tevârih*'inde bulunan *Oğuz-nâme*'nin diğer 20 *Oğuz-nâme* ile karşılaştırılıp; Türkmenler arasında anlatılan rivayetlerin toplanarak bir araya getirilmesiyle yazılmış kısa, ancak önemli bir eserdir. *Şecere i Terakime*'de Hindistan'daki Turluklar ve Halaçlar ile Horasan Türklerine ait kıymetli rivayetler yer almaktadır. Eserde kullanılan dil, Nevâî ve Babür ile tekâmül bulmuş olan edebî Orta Asya Türkçesinin Özbek Türkçesi ile birleşmesinden meydana gelmiş bir XVII. asır Orta Asya Türkçesidir.

Eserin Nuri İşan nüshası diye de tanınan Leningrad nüshasının tıpkıbasımı 1937 tarihinde Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmıştır. Eserin Taşkent nüshası esas alınarak ve yedi nüsha ile karşılaştırmak sureti ile 1958'de Kononov tarafından mükemmel bir neşri yapılmış ve eser ilk defa tam olarak ortaya konmuştur (*Rodoslovnaya Türkmen, Moskova 1958*).²⁰⁴

Şecere-i Türkî: XV. asrın ikinci yarısından 1663 tarihine kadar Harezmi'e hakim olan Özbek hanlarından Yâdigâr oğullarının şeceresi ile tarihini ihtiva etmektedir. Eser herkesin okuyup anlayabilmesi için sade bir Türkçe ile yazılmıştır. *Şecere-i Türk,*

²⁰³ Fikret Sarıcaoğlu, "Ebû Bekir b. Behrâm", *DİA*, X, 111.

²⁰⁴ Şentürk – Kartal, s. 340.

Ahmed Vefik Paşa ve Rıza Nur tarafından Türkiye Türkçesine çevrilerek neşredilmiştir. Ayrıca eser, Almanca, İngilizce, Fransızca ve İngilizceye de tercüme edilmiştir.²⁰⁵

2.1.33.2. Kitaplar

Ergin, Muharrem, *Türklerin Soy Kütüğü (Şecere-i Terakime)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1937, 56 s.

Gurbanov, V., *Türkmenlerin Nesil Daragıtı / Abdulgazi Bahadır Han*, Metbugat, Aşgabat 1991, 64 s. (Türkmençe)

Hüdaynazarov, Halim, *Ebülgâzî Bahadır Han, Khan of Khorezm*, Taşkent 1994, 51 s. (Özbekçe)

İnan, Abdülkadir, *Ebülgazi Bahadır Han ve Türkçesi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1957, 39 s.

Kononov, A. N., *Rodoslovnaya Turkmen: sochineniye Abu-l-Gazi Khana khivinskogo*, Leningrad: Akademiya Nauk SSSR Institut Vostokovedeniya, Moskova 1958, 94 s. (Rusça)

Nur, Rıza, *Türk Şeceresi / Ebulgazi Bahadır Han*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1925, 350 s.

Ölmez, Zuhâl Kargı, *Şecere-i Terakime (Türkmenlerin Soykütüğü)*, Simurg Yayınları, Ankara 1996, 560 s.

Şejere-i Terakime: Türkmenlerin Şeceresi / Abulgazi Bahadır Han, Ilım Yayınları, Aşgabat 1992, 110 s.

Uğurlu, Ö. Andaç, *Türklerin Şeceresi, Ebu'l Gazi Bahadır Han*, Örgün Yayınevi, İstanbul 2011, 232 s.

Yavuzcan, Gaye (Çev.), *Türk'ün Soy Ağacı: Türk Şeceresi / Ebulgazi Bahadır Han*, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2010, 272 s.

Yiğit, Yunus, *Türk'ün Soy Ağacı: Türk Şeceresi / Khan of Khorezm, 1603-1663, Ebulgazi Bahadır*, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2010, 336 s.

2.1.33.3. Tezler

Kargı, Zuhâl, *Şecere-i Terakime (Metin-Gramer-Dizin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Talat Tekin, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 1988, 354 s.

²⁰⁵ Şentürk – Kartal, s. 340.

Milani, Hüseyin Peyrovi, *Ebusaid Bahadır Han (1316-1335)*, Doktora Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1971, 290 s.

2.1.34. Edirneli Abdurrahman Hibrî (Abdurrahman, Zilhicce 1012/Mayıs 1604-1069/1659)

2.1.34.1. Eserleri

Defter-i Ahbâr (Defter-i Ahbârân-ı Kânûn-ı Şehinşâh-ı Pâdişâh-ı Âlem-penâh-ı Âl-i Osmân ve Vüzerâ ve Mevâliyân): "Defter" adı altında altı bölümden ve bir hâtimedden oluşan muhtasar bir Osmanlı tarihidir. İki yazma nüshası Beyazıt Devlet Kütüphanesi ile (Veliyyüddin Efendi, nr. 2418) İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde (Türkçe Yazmalar, nr. 2631) bulunmaktadır.

Dîvançe: Henüz ele geçmemiştir.

Enîsü'l-müsâmirîn (Edirne Tarihi): Edirne'nin fethi ile sonraki tarihî durumundan bahseden on dört faslı ihtiva eden ve bir cild üzere tertib edilmiş tarihî bir eser olup Edirne'ye mensup meşhurların muhtasar bir surette hayatlarını da hikâye etmektedir. Yazılış tarihi hâtime kelimesinin delâlet ettiği 1046/1637'dir. Zamanımız ilim adamlarından Edirneli Badî Ahmed Efendi tarafından üç büyük cilt şeklinde genişletilip zeyli yapılmıştır. Bu kıymetli eserin kendi el yazısı ile yazılı nüshası oğlu Edirne Meb'usu Faik Bey tarafından Edirne'de Sultan Selim Kütüphânesine hediye edilmiştir.

Evkat-ı Hamse'ye ait risâle: Namaz vakitlerine dair bir risâlesinden söz edilmekteyse de henüz ele geçmemiştir.

Hadâiku'l-Cenân: Eğlenceli ve dinî hikâyelerden bahseden sekiz bâb şeklinde tertip edilmiş bir eserdir. 1040 (1630-31) yılında yazılan eserin bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Revan Köşkü. nr. 1068).

Menâsik-i Mesâlik: Hibrî'nin 1632'de gerçekleştirdiği hac yolculuğuyla ilgili eseridir. On bab ve bir teümmeden oluşmaktadır.

Miftah Hâşiyesi

Riyâzü'l-ârifîn fi'l-ehâdisi'l-erbaîn: İranlı şair Hüseyin Vâiz-i Kâşifi'nin *Risâletü'l-'aliyye fi'l-ehâdisi'n-nebeviyye* adlı kırk hadis ile ilgili Farsça kitabının Türkçe tercümesidir. Hibrî'nin bu iki dile vukufunu gösteren *Riyâzü'l-ârifîn*'in bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Türkçe Yazmalar, nr. 601).

Târîh-i Feth-i Bağdâd: IV. Murad'ın 1638'de gerçekleştirdiği Bağdat Seferi ve fethiyle ilgili olup bir nüshası *Târîh-i Feth-i Revân*'la birlikte Edirne Selimiye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Bâdî Efendi, nr. 1667).

Târîh-i Feth-i Revân: IV. Murad'ın 1635 yılında yaptığı Revan Seferi'ne ve fethine dair olan eserin bir nüshası Edirne Selimiye Kütüphanesi'ndedir (Bâdî Efendi, nr. 1667).

2.1.34.2. Kitaplar

İlgürel, Sevim, *Menasik-i mesalik*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1976, 72 s.

Kazancıgil, Ratip, *Enîsü'l-müsâmirîn: Edirne Tarihi, 1360-1650 / Abdurrahman Hibrî*, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi, Edirne 1996, 184 s.

2.1.34.3. Tezler

Aykun, Muhittin, *Abdurrahman Hibrî Efendi, Defter-i Ahbâr (Transkripsiyon ve Değerlendirme)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Recep Ahıskalı, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2004, 257 s.

İlgürel, Sevim, *Enîsü 'l-müsâmirîn Tahlili ve Tenkitli Neşri*, Doktora Tezi, Dan.: ...?, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1972.

2.1.35. Edirneli Ali (?-1648)

2.1.35.1. Eserleri

Sâkî-nâme (Terkîb-i bend şeklinde)

2.1.36. Edirneli Mehmed Efendi (Mehmed ibn-i Mehmed Edirnevî, Lakabı: Rûmî, Musâsib, Mahlas: Kesbî, ?-1050/1040'dan sonra)

2.1.36.1. Eserleri

Dîvân: Kendisi hiç zikretmese de çağdaşı kaynaklar Edirnevî'nin tarih düşürmede mahir, Kesbî mahlasını kullanan divan sahibi bir şair olduğunda müttefiktir. Sevim Üngün, kütüphanelerde nüshasına rastlanmayan *Kesbî Dîvânı*'nın 1254'te (1838) istinsah edilmiş bir nüshasının İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunduğunu belirtir.²⁰⁶

²⁰⁶ Mehmed b. Mehmed Edirnevi, Erişim Tarihi: 04.01.2013, <http://www.ebediyyen.biz/>.

Nuhbetü'l-tevârih ve'l-ahbâr: İlk telif tarihi olarak zikrettiği 1026 (1617) yılından itibaren vefatına kadar üzerinde çalıştığı ve adına uygun biçimde çeşitli kaynaklardan seçip düzenlediği bu eser iki cilt halinde yazılmıştır. I. ciltte İslâmiyet'in ortaya çıkışından başlayarak kendi zamanına kadar gelen İslâm tarihini, II. ciltte başlangıcından 1. Ahmed'in vefatına kadar (1026/1617) Osmanlı tarihini kaleme almıştır. Eser eksik ve hatalı bir şekilde basılmıştır (İstanbul 1276). *Nuhbetü't-tevârih*'in 11. cildinin ilmî neşri Abdurrahman Sağırlı'nın doktora tezinin birinci kısmı olarak hazırlanmıştır. II. Osman'a sunulmuştur.²⁰⁷

Risâle: Kesbî Çelebi adına kayıtlı diğer bir manzum risale yine İstanbul Üniversitesi Kü-tüphanesi'nde mevcut bir mecmuanın içinde yer almaktadır. "*Pâdişâh-ı Âlem-penâh Hazretleri Edirne'ye Seyrû Şikâr Tarikiyle Geldiği ve Han Ferman Ettiğidir*" başlıklı bu manzume, Sultan I. Ahmed'in Edirne'yi ilk ziyareti sırasında şehirde bir han yapılmasını emretmesi üzerine kaleme alınmıştır. Manzumede bir na'tın arkasından padişahın Edirne'ye gelişi anlatılmış, ardından Edirne tarihini ve Fâtih Sultan Mehmed'in Edirne'de yaptırdığı sarayın inşasını konu alan anonim *Hikâyet-i Be-şîr Çelebi* adlı mensur hikâyeye nazmedilmiştir.²⁰⁸

Târîh-i Âl-i Osmân: Müellifin 1000 (1592) yılından 1050 (1640) yılına kadar gelen padişah, sadrazam, sadâret kaymakamı, kubbe veziri, vezâret rütbesine ulaşmış defterdar, şeyhülislâm, Anadolu ve Rumeli kazaskerleri, İstanbul, Edirne ve Mısır kadılarını ayrı gruplar halinde tasnif ederek hal tercümelerini topladığı eseridir. Daha sonra yazılan Osmanzâde Ahmed Tâib'in *Hadîkatül-vüzerâ'sı* gibi bir zeyil geleneği oluşturmamış olsa da devlet adamlarına ayrılmış müstakil hal tercümesi geleneğinin ilk örneği sayılır. Eserin metni Abdurrahman Sağırlı'nın doktora tezinin ikinci kısmında incelenmiştir.²⁰⁹

2.1.36.2. Tezler

Sağırlı, Abdurrahman, *Mehmed b. Mehmed er-Rumi (Edirneli)'nin Nuhbetü't-Tevarih ve'l-Ahbar'ı ve Tarih-i Al-i Osman'ı (Metinleri, Tahlilleri)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Feridun M. Emecen, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2000, 779 s.

²⁰⁷ *Mehmed b. Mehmed Edirnevi*, Erişim Tarihi: 04.01.2013, <http://www.ebediyyen.biz/>.

²⁰⁸ *Mehmed b. Mehmed Edirnevi*, Erişim Tarihi: 04.01.2013, <http://www.ebediyyen.biz/>.

²⁰⁹ *Mehmed b. Mehmed Edirnevi*, Erişim Tarihi: 04.01.2013, <http://www.ebediyyen.biz/>.

2.1.37. Emîr Çelebi (Seyyid Emîr Mehmed Tabîb, ?-1048/1638)

2.1.37.1. Eserleri

Enmuzecü't-tıb: Emir Çelebi'nin Kaptanıderyâ Receb Paşa adına Türkçe olarak telif ettiği (1625) *Enmuzecü't-tıb* bu dönemin en önemli eseridir. Müellif eserinin sonunda özellikle anatominin önemine değinerek, hekimlerin mutlaka anatomi öğrenmelerini, bunun için de hayvanların hatta savaşta ölen askerlerin cesetleri üzerinde çalışmalarını tavsiye etmiştir. Eserine kendi tecrübelerini de eklemiştir. Başta Süleymaniye olmak üzere çeşitli kütüphanelerde birçok yazma nüshası mevcuttur.

Garâibu 'l-Hekîm, Nefîcetü 't-Tıb: İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsü (Türkçe Yazmalar, nr. 36), British Museum (Or., nr. 2782/2) ve Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Esad Efendi, nr. 2457/2; Hacı Mahmud Efendi, nr. 5566; Mihrişah Sultan, nr. 342/2) çeşitli nüshaları bulunmaktadır.

İstiskâ İçün Müfîdler: Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi, nr. 197/3, 2 vr.

2.1.37.2. Tezler

Bozkurt, Suzan, *4. Murat'ın Saray Hekimi Emir Çelebi' nin En-Muzecü't-Tıbb Eserinde Dahili Hastalıklar*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Arslan Terzioğlu, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1989, 141 s.

2.1.38. Enverî (Sâdullah [Efendi], 1149/1736-13 Rebîü'l-âhir 1209/7 Kasım 1794)

2.1.38.1. Eserleri

Tarih-i Enverî: 1770-1792 yılları arasında dört kez vak'anüvislik makamına getirilen Enverî Sadullah, 1768-1792 yılları arasında geçen tarihî hadiseleri, *Tarih-i Enverî* isimli dört ciltlik eserinde anlatır. *Vasıf Tarihi*'ne kaynaklık eden bu eser, yazma halindedir.²¹⁰

2.1.38.2. Tezler

Çalışkan, Muharrem Saffet, (*Vekayi'nüvis*) *Enveri Sadullah Efendi ve Tarihi'nin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili (1182-1188 / 1768-1774)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Çetin Varlık, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2000, 540 s.

²¹⁰ Şentürk – Kartal, s. 445.

2.1.39. Evliyâ Çelebi (Evliyâ, 10 Muharrem 1020/25 Mart 1611-1095/1684?)

2.1.39.1. Eserleri

Seyâhat-nâme-i Evliya Çelebi (Defter-i Havâdis, 10 cilt): İktisat bakımından önemli bir kaynaktır. Eserde on yedinci yüzyıl toplum hayatının özelliklerini görmek mümkündür. Yazar, eserde doğrudan doğruya gördüklerini anlatmakla birlikte, okuduğu yazarların eserlerinden de yararlanmış, bazı kanun, sicil ve evkaf tahrir defterleri gibi resmî kayıtları incelemiş, menkıbeleri dinlemiş, kitabeleri toplamış ve ünlü kişilerin biyografilerini tespit etmiştir. Okuyucunun ilgisini artırmak için mizah dilini kullanmış, anlattıklarına aklın alamayacağı olayları katmış, yer yer abartmalar da yapmıştır. Eser sade bir dille yazılmıştır. Kişilerin konuşmaları olduğu gibi yansıtılmıştır. 10 ciltlik *Seyahatnâme*'nin yazmalarından Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Bağdat Köşkü, nr. 304-308 kayıtlı sekiz cildin müellif hattı olduğu tartışılmaktadır.²¹¹

Şaka-nâme: Evliya Çelebi'nin "*Şakanâme*" adlı bir eser daha yazdığı kendi yazılarından anlaşılmakta ise de bu eserin henüz bir nüshasına rastlanmamıştır.

Viyana Sefâret-nâmesi

2.1.39.2. Kitaplar

Aksoy, Mehmet – İskit, Server, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nden En Güzel Seçmeler*, İskit Yayınevi, İstanbul 1962, 296 s.

Alptekin, Ali Berat, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nden Seçmeler*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005, 272 s.

Altınkaynak, Hikmet, *Evliya Çelebi*, Bilgilik Yayınları, İstanbul 1989, 15 s.

Atsız, Hüseyin Nihal, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nden Seçmeler*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2011, 187 s.

Bilgin, İsmail, *Evliya Çelebi'nin Maceraları: Evliya Çelebi Balkanlarda*, Damla Yayınevi, İstanbul 2004, 64 s.

Cebeci, Dilaver, *Seyrânnâme, Seyyâh-ı Fakîr Evliyâ Çelebi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2010, 243 s.

Çelebi, Zillioğlu Evliyâ, *Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi*, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1966, 2176 s.

²¹¹ "Evliya Çelebi", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, III, 449-50.

Çevik, Mümin (Çev.), *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi (10 Cilt)*, Üçdal Neşriyat, İstanbul 2012, 6940 s.

Çetindağ, Yusuf, *Evliya Çelebi*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2011, 344 s.

Dankoff, Robert, *An Ottoman mentality: the world of Evliya Çelebi, 1 c.*, Brill, Leiden 2004, 279 s.

....., *Evliya Çelebi in Bitlis*, Brill, Leiden 1990, 435 s.

....., *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü: Seyahatname'deki Eskicil, Yöresel, Yabancı Kelimeler, Deyimler*, İngilizceden Katkılarla Çeviren: Semih Tezcan, İstanbul 2004, 336 s.

....., *The Intimate life of an Ottoman statesman: Melek Ahmed Pasha (1588-1662), as portrayed in Evliya Çelebi's Book of travels (Seyahat-name), 1 c.*, State University of New York Press, New York 1991, 304 s.

Dankoff, Robert – Elsie, Robert, *Evliya Çelebi in Albania and adjacent regions: Kosova, Montenegro, Ohrid, 1 c.*, Brill, Leiden 2000, 299 s.

Dankoff, Robert – Klaus, Kreiser, *A Guide to the Seyahat-name of Evliya Çelebi, 1 c.*, Harroowitz Verlag, Wiesbaden 1992, 136 s.

Danışman, Zuhuri, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, 15 c.*, Zuhuri Danışman Yayınevi, İstanbul 1971, 4850 s.

Demircanlı, Yüksel Yoldaş, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, University of Chicago, Chicago 1989, 215 s.

Dikmen, Dikmen (Editör), *Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler*, Elips Kitap, Ankara 2007, 256 s.

Eren, Meşkure, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin Birinci Cildinin Kaynakları Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul 1960.

Erkılıç, Cafer, *Evliya Çelebi*, İstanbul 1969.

Evliya Çelebi, Kültür Bakanlığı, Ankara 1988, 55 s.

Evliya Çelebi, Seyahatname, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Ankara 1980, 47 s.

Evliya Çelebi Seyahatnâmesi (2 Cilt), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011, 4416 s.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi = The seyahetname of Evliya Çelebi, 2 c., Önsöz: Fahir İz, Harvard Üniversitesi, Cambridge 1989, 587 s.

Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler, Elips Kitap, Ankara 2012, 252 s.

Göçmenoğlu, Kasım, *Buz Adaları / Evliya Çelebi*, Erdem Yayınları, İstanbul 1998, 80 s.

Gökay, Orhan Şaik, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996, 498 s.

Guliyeva, Deniz, *Evliya Çelebi: Eski Zamanlar Gezgini*, Morpa Yayınları, İstanbul 2008, 87 s.

Güney, Tansel (Çev.), *Evliya Çelebi Diyarbakir'de=Evliya Çelebi in Diyarbakir*, Derleyenler: Martin Van Bruinessen, Hendrik Boeschoten, İletişim Yayınları, İstanbul 2003, 428 s.

Hammer, J. Von, *Narrative of Travel in Europe Asia and Africa in the seventeenth Century by Evliya Efendi*, Londra 1840-1850.

İkiz, Nedret, *Evliya Çelebi*, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Ankara ?, 60 s.

Kahraman, Seyit Ali, *Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010, 406 s.

Kahraman, Seyit Ali – Dağlı, Yücel, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 1. Kitap*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, 291 s.

....., *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 2. Kitap*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, 291 s.

....., *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 3. Kitap*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000, 328 s.

....., *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 4. Kitap (Topkapı Sarayı Bağdat 305 Yazmasının Transkripsiyonu - Dizini)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, 413 s.

Kahraman, Seyit Ali – Sezgin, İbrahim, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 5. Kitap*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2007, 372 s.

Kahraman, Seyit Ali – Dağlı, Yücel, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 6. Kitap*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, 365 s.

Kahraman, Seyit Ali – Dağlı, Yücel – Dankoff, Robert, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 7. Kitap*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003, 396 s.

....., *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 8. Kitap*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003, 417 s.

....., *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 9. Kitap*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005, 500 s.

Kahraman, Seyit Ali – Dağlı, Yücel, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 10. Kitap*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2007, 744 s.

Karaörs, Emre, *Seyahatname / Evliya Çelebi*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 1992, 288 s.

Koçu, Reşad Ekrem, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 5 c.*, Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul 1943-1951.

Koz, Sabri (Editör), *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nden: Fram Evliya Çelebi's seyahatname, Du Seyahatname d'Evliya Çelebi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011, 151 s.

Köhler, Wilhelm, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Kürt Şehri Bitlis*, Çeviren: Haydar Işık, Peri Yayınları, İstanbul 2011, 112 s.

Kreiser, K., *Edirne im 17. Jahrhundert nach Evliya Çelebi: en Beitrag zur Kenntnis der osmanisehen Stadt*, Freiburg 1975.

Kurdoğlu, Deniz (Haz.), *Seyahatname / Evliya Çelebi*, Morpa Kültür Yayıncılık, İstanbul 1999, 104 s.

Laut, Jens Peter, *Materialien zu Evliya Çelebi, 2 c.*, Reichert Verlag, Wiesbaden 1989-1992.

Müntehabât-ı Evliya Çelebi, Bulak Matbaası, Kahire 1848.

Öke, Mim Kemal – Demircioğlu, Sezgin – Bilgin, Süleyman, *Tarihin Tanıklığında Evliya Çelebi'nin Kütahyası*, İrfan Yayınları, İstanbul 2006, 327 s.

Özçelik, Mustafa, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Mevlana, Mevleviler ve Mevlevihaneler*, Rumi Yayınları, İstanbul 2012, 152 s.

Özkan, Yusuf Ziya, *Evliya Çelebi'nin Çocukluğu*, Nehir Yayınları, İstanbul 1993, 117 s.

Özön, Mustafa Nihat, *Evliya Çelebi Seyahatname: Gördüklerim*, İnkılap Kitabevi, İstanbul ?, 734 s.

....., *Seyahat-name, On Yedinci Asır Hayatından Levhalar, 3 c.*, 1944-1945.

Parmaksızoğlu, İsmet, *Seyahatname, Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Giriş*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1983, 350 s.

Puteşestviya,Kniga, *Evliya Çelebi*, İzdatel'stvo Vostoçnoy Literatur, Moskva 1961, 338 s. (Rusça)

Sandaş, Sayıt, *Evliya Çelebi'den Hikayeler*, Serhat Yayınları, İstanbul 1985, 157 s.

Sezer, Mehmet, *Evliya Çelebi'den Seçmeler*, Yuva Yayınları, İstanbul 2004, 320 s.

Şener, Cemal, *Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler*, Kare Yayınları, İstanbul 2006, 151 s.

Tan, Nail, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Nüve Matbaası, Ankara 1974, 114 s.

Tekin, Şinasi – Tekin, Gönül Alpay, *Evliya Çelebi Seyehatnamesi: İstanbul*, Harvard Üniversitesi, Cambridge 1993.

Temelkuran, Tefvik – Aktaş, Necati, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1993.

Tezcan, Nuran, *Çağının Sıradışı Yazarı: Evliyâ Çelebi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009, 416 s.

....., *Manisa nach Evliyâ Çelebi, aus dem neunten band des Seyât-nâme: übersetzung und kommentar*, Brill, Leiden 1999, 325 s.

Uğurlu, Nurer, *Evliya Çelebi: Hikayeler I*, Örgün Yayınevi, İstanbul 1983, 192 s.

Üstün, Zeynep, *Seçme Hikayeler: Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Profil Yayıncılık, İstanbul 2007, 126 s.

Yavaşlı, Aydoğan, *Ben Evliya Çelebi*, Bulut Yayınları, İstanbul 2011, 56 s.

Yerasimos, Marianna, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Yemek Kültürü Yorumlar ve Sistemantik Dizin*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2012, 552 s.

Yılmaz, Asiye, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Hac Kitabı*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2011, 856 s.

Yılmaz, Yaşar, *Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler*, Karanfil Yayınları, İstanbul 2004, 191 s.

Yorulmaz, Hüseyin, *Evliya Çelebi Sakarya'da*, Değişim Yayınları, Sakarya 2011.

2.1.39.3. Tezler

Akbulut, Osman Nuri, *Evliya Çelebi'ye Göre Güneybatı Anadolu (Aydın, Denizli, Muğla)* [According to Evliya Çelebi Southwest Anatolia (Muğla, Denizli,

Aydın]], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Adnan Çevik, Muğla Üniversitesi, SBE, Tarih Bölümü, Tarih Anabilim Dalı, Muğla 2008, 202 s.

Altındağ, Ayşe, *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nde Türk Mûsikîsi ile Alakalı Bilgiler* [Information about Turkish Music Evliya Çelebi's Seyahatname], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nuri Özcan, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2005, 219 s.

Balta, Fıder, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Siyasal Kültür Unsurları* [Political culture in Evliya Çelebi's Seyahatname], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Turan Alkan, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Sivas 2006, 207 s.

Baybal, M. Sami, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Anadolu'da Yaşayan Gayrimüslimlerin Durumları*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Osman Cilacı, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1992, 101 s.

Bayraktar, Gülru, *Hans Dernschwam'ın "İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü" ile Evliya Çelebi'nin "Viyana Notları"nda İmgeler ve Önyargılar* [Images and stereotypes in Hans Dernschwam's "A Travel Book of Istanbul and Anatolia" and Evliya Çelebi's "Vienna Notes"], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Battal Arvasi, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 2011, 86 s.

Bayram, Feza, *Evliya Çelebi Seyahatnamesinin Türk Kütüphaneciliği, Hat Sanatı ve Yazı Gereçleri Yönünden İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Özer Soysal, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1991, 157 s.

Bilge, Esra, *Evliya Çelebi'den Hareketle Kahvehanelerden Cafelere Dönüşüm* [Transformation of coffee-houses to cafes by focus of seyahatname of Evliya Çelebi], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Nebi Özdemir, Gazi Üniversitesi, SBE, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, Ankara 2010, 127 s.

Coşkun, Fatih, *Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi Işığında XVII. Yüzyıl Türk Müziği*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Berrak Taranç, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 1997, 43 s.

Dağlı, Yücel, *Evliya Çelebi Seyehatnamesi'nin 1. Cildindeki Yer ve Şahıs İsimleri İndeksi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Nuri Yüce, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1994, 378 s.

Develi, Hayati, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre 17.Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mertol Tulum, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1993, 145 s.

Duman, Ahmet, *Evliya Çelebi Seyahatname'sinin Coğrafya Eğitimi Üzerine Katkıları* [Contribution of the Travel Book of Evliya Çelebi to geography education], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ramazan Özey - Dr. Mehmet Ünlü, Marmara Üniversitesi, Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı, İstanbul 2004, 149 s.

Duman, Musa, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre 17. Yüzyılda Ses Değişimleri*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mertol Tulum, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1993, 316 s.

Dülger, Elif, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ndeki Büyü, Sihir ve Falın Halkbilimi Açısından Değerlendirilmesi* [The Evaluation of magic, witchcraft and fortune in terms of folklore in Evliya Çelebi travel book], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Berat Alptekin, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2006, 202 s.

Erduran, Zeynep, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre İstanbul'da Esnaf, Zanaat ve Ticaret -Açıklamalı Metin-* [Tradesman, craft and trade in İstanbul as Evliya Çelebi's book of travels, Seyahatname -Detailed text-], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Çınar, Kırıkkale Üniversitesi, SBE, Kırıkkale 2006, 323 s.

Gökçekuyu, İbrahim Sami, *Evliya Çelebi'nin Bursa Seyahatı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1999, 124 s.

Gül, Münteha, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Başkasına Ait Söz ve Düşünce Aktarımı* [The presentation of speech and thought in Evliya Çelebi Seyahatnamesi], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Özbacı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE, Samsun 2006, 365 s.

Hüner, Nazlı İpek, *Traveling within the Empire: Perceptions of the East in the historical narratives of Mustafa Âli and Evliya Çelebi on Cairo* [Osmanlı İmparatorluğu'nda Seyahat: Mustafa Âli ve Evliya Çelebi'nin Kahire Anlatılarındaki Doğu Algısı], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Tülay Artan, Sabancı Üniversitesi, SBE, Tarih Anabilim Dalı, İstanbul 2011, 109 s. (İngilizce)

Kemik, Fatih, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Halk Etimolojisi (I-II. Ciltler)* [*Folk etymology at Evliya Çelebi's Seyahatname (volume I-II)*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Musa Duman, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2003, 113 s.

Kılıç, Davud, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Anadolu'da Din*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Harun Güngör, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1992, 109 s.

Köktürk, Hakan, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ndeki Halkbilimi Unsurları* [*Folklore elements in the Evliya Çelebi's Seyahatname*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ziyat Akkoyunlu, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 2006, 527 s.

Kurt Budak, Nihal, *Evliyâ Çelebi ve Eremya Çelebi'ye göre XVII. Yüzyıl İstanbul Hayatı* [*XVII. century Istanbul life according to Evliyâ Çelebi and Eremya Çelebi*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mahmut Ak, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul Araştırmaları Anabilim Dalı, İstanbul 2011, 197 s.

Küçükaya, M. Askeri, *Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde Tasavvufi Kültür*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Kara, Harran Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Tarihi Bilim Dalı, Şanlıurfa 2002, 429 s.

Öz, Suat, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre Anadolu'da Yer Adları* [*The Anatolian places names in the Seyahatname of Evliya Çelebi*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Karadoğan, Kırıkkale Üniversitesi, SBE, Kırıkkale 2007, 216 s.

Özby, Muzaffer, *Evliya Çelebinin Seyahatnamesi'nde Anadolu Coğrafyasındaki Gayri Müslim Mabetleri* [*The non-Muslim temples in Anatolian territory in Evliya Çelebi's Seyahatname*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. İbrahim Çapak, Sakarya Üniversitesi, SBE, Dinler Tarihi Bilim Dalı, Sakarya 2010, 105 s.

Özok, Gamze, *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nde Şairler* [*Poets in Evliya Çelebi's Seyahatname*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. İsmail Arıkoğlu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE, Van 2011, 107 s.

Sarı, Ceyhun, *Evliyâ Çelebi'de Muğla ve Antalya (Metin-Dizin)* [*Mugla and Antalya in Evliya Çelebi (Text-Index)*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ali Akar, Muğla Üniversitesi, SBE, Muğla 2010, 360 s.

Şentürk, Osman, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Folklorik Unsurlar [Folkloric elements in Evliya Çelebi's Seyahatname (travel book)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Faruk Çolak, Niğde Üniversitesi, SBE, Niğde 1999, 329 s.

2.1.40. Fârisî (Sultan II. Osman/Genç Osman, Mahlas: Fâris/Fârisî, 10 Cemâziye'l-âhir 1013/3 Kasım 1604-9 Receb 1031/20 Mayıs 1622)

2.1.40.1. Eserleri

Dîvân: İçinde gazel, murabba ve müfredler bulunan eserin tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan, nr. 741'dedir.

2.1.40.2. Kitaplar

Anıt, Ali Kadri, *Genç Osman II. Sultan Osman Faciası*, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul 1947, 109 s.

Arkun, Kemal, *Dünyaya Nizam Verenler: Sultan II. Osman Han (Genç Osman: 16. Osmanlı Padişahı, 81. İslam Halifesi)*, Akademisyen Yayınevi, İstanbul 2010, 216 s.

Değirmenci, Tülün, *İktidar Oyunları ve Resimli Kitaplar II. Osman Devrinde Değişen Güç Simgeleri*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2012, 362 s.

Keskinkılıç, Esra, *Sultan II. Osman*, Şule Yayınları, İstanbul 1999, 184 s.

Kutay, Cemal, *Şehit Tacidarlar: Genç Osman ve Üçüncü Selim*, Posta Kutusu, İstanbul 1977, 280 s.

Oflazoğlu, A. Turan, *Genç Osman*, İz Yayıncılık, İstanbul 2010, 168 s.

Öztuna, Yılmaz, *Genç Sultan Osman ve IV. Murad: Radikal İslahatçı Kardeşi Asrın En Büyük Askeri*, Babıali Kültür Yayıncılık, İstanbul 2009, 214 s.

2.1.40.3. Tezler

Kılıç, Esra, *Sultan II. Osman'ın Siyasi Hayatı [Sultan II. Osman's political life]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tufan Gündüz, Gazi Üniversitesi, SBE, Tarih Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2011, 131 s.

Şakiroğlu, Mahmut H., *Sultan II. Osman Olayı ve Memlekette Uyandırdığı Tepkiler*, Doktora Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1978, 282 s.

2.1.41. Fasîh Ahmed Dede (Ahmed, Mahlas: Fasîh, Lakabı: Dukakin-zâde, ?- 1111/1699-1700)

2.1.41.1. Eserleri

Dîvân: Fasîh Dede'nin yeni yazdığı şiirlerini de ilâve etmek suretiyle birkaç defa tertip ettiği dîvânı vefatından sonra pek çok defa istinsah edilmiştir. Bu bakımdan tespit edilebilen otuz yedi nüshası arasında bazı farklar mevcuttur. Eserin Mustafa Çıpan tarafından hazırlanan tenkitli metninde altı kaside, 472 gazel, beş terkip, iki tercî, yedi mesnevi, yirmi bir kıta, yirmi iki nazım, 160 rubâî, yedi tarih, bir muamma, seksen altı matla' ve altmış bir müfred bulunmaktadır.²¹²

Farsça Dîvânçe: Şairin Farsça şiirlerini ihtiva eden eserde nüshalarda sayıları farklı olmakla birlikte; beş kaside, otuz üç gazel, bir mesnevî (Kasîde-i Fârisî, başlığını taşımaktadır), kırk rubâî, üç tarih, bir muamma, on bir matla' ve on iki müfred vardır. On bir yazma nüshası bilinen eser şairin Farsçaya vukufunu göstermesi bakımından önemlidir.

Hüsrev ü Şîrîn, Mahmûd u Ayâz (Hâs u Ayâs) ve Behîşt-âbâd: Sâlim tezkiresi ve Sicill-i Osmânî'de şaire ait bu eserlerin olduğu kayıtlıdır. Ancak yazma nüshaları henüz ele geçmemiştir.

Kalem Makalesi: Kalemin levh-i mahfuzdan itibaren hükmünü icra ettiği hususunun işlendiği, Kalem sûresinin ilk âyetiyle başlayan eserin üçü Süleymaniye'de olmak üzere altı yazma nüshası bilinmektedir.

Münâzara-i Gül ü Mül (Münâzara-i Gül-i Ra'nâ bâ-Mül-i Hamrâ): Dili oldukça ağır olan bu mensur eserde, araya bazı Farsça manzum parçalar yerleştirilmiştir. Gül ile Mül arasında cereyan eden konuşmalardan meydana gelen, dinî, ahlâkî ve tasavvufî düşüncelere yer verilen bu temsilî eserde Gül "Zâhid"i , Mül ise "ilâhî aşk"ı sembolize eder.²¹³ Temsilî bir eser olan ve dinî, ahlâkî, tasavvufî düşüncelere yer verilen mensur eserin on üç yazma nüshası arasında en iyileri İstanbul Üniversitesi ve Süleymaniye Kütüphaneleri'nde mevcuttur.

Münâzara-i Rûz u Şeb: Yazma nüshası bulunamayan bu tasavvufî-temsilî eser Muhammed Lebîb tarafından 16 sayfa halinde yayımlanmıştır (İstanbul 1278).

²¹² Mustafa Çıpan, "Fâsîh Ahmed Dede", *DİA*, XII, 214.

²¹³ Mustafa Çıpan, *Fasîh Ahmed Dede Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni (2 Cilt)*, (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1991, s. 61.

Münşeât (Fasîh Dede Mecmuası): *Fasîh Dede Mecmuası* adıyla da anılan ve onun inşâ alanındaki kabiliyetiyle seçme zevkini gösteren bu eserde Türkçe ve Farsça bazı şiirler, tarihî hikâyeler, fıkralar, tarihler, risâleler, hal tercümeleleri ve çeşitli eserlerden örnekler bulunmaktadır. Münşeâtın dört nüshası tesbit edilebilmiştir.

Tenbâkû-nâme: Eserin tam adı; "*Makâle ist der-Tercîh-i Tenbâkû-yı Hoş-bûy ber-Bâde-i Sitîze-cûy*"dur. Dîvân nüshalarının sonunda veya *Münşeât*'ın içerisinde yer alanlar da dahil beş nüshası tespit edilen bu eserde tütün ve içki hakkında bilgi verilmiş, tütünün içkiye tercih sebepleri üzerinde durulmuştur. İstanbul Üniversitesi ve Süleymaniye kütüphanelerindeki yazmaları mevcut nüshaların en iyileridir.

2.1.41.2. Kitaplar

Atalay, Mehmet, *Fasîh Ahmed Dede, Farsça Divançe*, Erzurum 2004, 109 s.

Çıpan, Mustafa, *Fasih Divanı [İnceleme-Tenkidli Metin]*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2003, 635 s.

2.1.41.3. Tezler

Çıpan, Mustafa, *Fasih Ahmed Dede Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni (2 Cilt)*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Gönül Ayan, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1991, 718 s.

Sevindik, Hakan, *Fasîh Ahmed Dede'nin Behîşt-âbâd Adlı Mesnevisi: İnceleme-Metin-Dizin [Fasîh Ahmed Dede's mathnawi named Behîşt-âbâd: Analysis-text-index]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Sevgi, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2011, 370 s.

2.1.42. Fedâyî Dede (?-1635)

2.1.42.1. Eserleri

Mantık-ı Esrâr: Fedâyî Dede Feridüddin-i Attâr'ın tasavvufî mesnevîsi *Mantıku't-tayr*'ı, hem Farsça bilmeyenlerin istifade etmesi hem de hayır dua ile anılmak için baştan sona mesnevî nazım şekliyle tercüme etmiştir. 1045/1635 tarihinde aruzun "*Fâilâtün Fâilâtün Fâilün*" kalıbıyla kaleme alınan eser, 4609 beyitten müteşekkildir. Fedâyî Dede, eserini oluştururken Attâr'ın aynı adlı eserini beyit beyit takip etmiş, ancak vezin ve ifade zaruretinden dolayı bazı kelimeleri ve beyitleri değiştirmiştir. Ayrıca Attâr'da bulunan 11 hikâyeyi çıkararak Fedâyî Dede, "Hikâyet-i İskender-i Zülkarneyn"

başlıklı hikâyeyi ise eklemiştir.²¹⁴ (*Mantıku'l-Esrar*, Milli Kütüphane yazmaları, nr. A. 3341).

2.1.42.2. Tezler

Şimşek, Tacettin, *Fedâyi Dede: Mantık-ı Esrâr, Tenkidli Metin ve İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Numan Külekçi, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1993, 349 s.

2.1.43. Fehîm-i Kadîm (Mustafa [Çelebi], Mahlas: Dakîkî, Fehîm, Lakabı: Uncu-zâde, 1037/1627- 1057/1647)

2.1.43.1. Eserleri

Bahr-ı Tavîl: Fehîm'in, doksan yedi "feilâtün" tef'ilesinden meydana gelen ilk bölümden sonra sırasıyla Arap, Arnavut, Ermeni, Rum, Yahudi, Tatar, Acem, Kürt, Türk ve kendi ağzından olmak üzere Ellişer tef'ileye yakın on bölümden ibaret bu eseri de *Şehrengîz*'in bulunduğu yazma içindedir. Eser onun bir devamı gibi olup hemen hemen aynı derecede müstehcendir.²¹⁵

Divan: Fazla hacimli olmayan eserde on yedi kaside, biri terciibend, üçü terkihibend biri tazmin olmak üzere beş musammat, on altı kıt'a, 293 gazel, elli altı rubâî ile Farsça üç gazel, iki kıt'a ve üç rubâî vardır. Divanın İstanbul kütüphanelerinde otuzdan fazla nüshası bulunmaktadır. İlk olarak Sadeddin Nüzhet Ergun tarafından neşredilen dîvân üzerinde Tahir Üzgör doktora çalışması yapmıştır. Fehîm'in hayatı ve şahsiyetinin ele alındığı bir incelemeyle birlikte divanın tenkitli metnini ortaya koyan Üzgör, şiirleri de günümüz Türkçesiyle nesre çevirmiştir (Ankara 1991).

Durûb-ı Emsâl-ı Türkî: Atasözlerini alfabetik sırayla veren eser, yer yer müstehcenliğe kaçmaktadır.

Sâkî-nâme

Şehrengîz: Fehîm'in, mesnevî kısımları aruzun "*Feilâtün Mefâilün Feilün*" kalıbıyla yazılan *Şehrengîz*'i İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bir yazma içinde yer almaktadır. Başta dört rubâî, 116 mesnevi beyti, ardından başka bir rubâî; sonda kendisi dahil olmak üzere çeşitli kişiler hakkında yazdığı genellikle beşer mesnevi beytinden ibaret yirmi parçadan meydana gelen 104 beyit, beş beyitlik bir gazel, mesnevî tarzında

²¹⁴ Şentürk - Kartal, s. 375.

²¹⁵ Tahir Üzgör, "Fehîm-i Kadîm", *DİA*, XII, 295-96.

on sekiz beyitlik bir hâtîme, beş beyitlik bir kıt'a, beş beyitlik bir gazel, ayrıca yedi beyitlik bir başka gazel olmak üzere tertip edilmiştir.

Tercüme-i Letâ'if-i Kümmelîn: Eski büyüklerin söylediği, saçma gibi görünen, fakat ibret verici mahiyette olan seksenden fazla lâtifinin bulunduğu eser dinî-tasavvufî nitelikteki latifelerle başlamakta, arada müstehcen lâtifelere ve Nasreddin Hoca fıkralarına da yer verilmektedir. Bu eser de aynı yazmanın içindedir.

2.1.43.2. Kitaplar

Büyük Türk Klasikleri, “Fehîm-i Kadîm maddesi”, 5. Cilt, İstanbul 1987, s. 162.

Ergun, Sadeddin Nüzhet, **Fehîm-i Kadîm Divanı,** Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1934, 243 s.

Üzgör, Tahir, **Fehîm-i Kadîm Hayatı, Sanatı, Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi,** Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1991, 738 s.

2.1.43.3. Tezler

Akdemir, Ayşegül, **Klasik Türk Edebiyatında “Delilik” Kavramı (Fuzûlî, Nâ'ilî, Fehîm-i Kadîm, Şeyh Gâlib Dîvânları ve Fuzûlî'nin “Leylâ vü Mecnûn” Mesnevîsi)** [Concept of lunacy in classic Turkish literature anthologies of Fuzûlî, Nâ'ilî, Fehîm-i Kadîm, Şeyh Gâlib and Fuzûlî's “Leylâ vü Mecnûn” mesnevî], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ali Yıldırım, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2008, 185 s.

Bayram, Ersin, **Fehîm-i Kadîm Dîvânı'nda Kültür Unsurları** [Cultural elements of the Fehîm-i Kadîm's Dîvân], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim Gülhan, Balıkesir Üniversitesi, SBE, Balıkesir 2010, 797 s.

Felek, Özgen, **Fehîm-i Kadîm Dîvânı'nın Tahlîli** [Analysis of the poetry collection of Fehîm-i Kadîm], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sabahattin Küçük, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2007, 662 s.

Gören, Sani, **17. Yüzyıl Şairlerinden Fehim-i Kadim, Aşık Ömer ve Karacaoğlan'ın Şiirlerinde Hayvanlar** [The Animals in the poems of Fehîm-i Kadîm, Âşık Ömer and Karacaoğlan from the 17th Century Poets], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sebahat Deniz, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010, 747 s.

Undu, Sevda, *Fehim-i Kadim Divanı'nda Sevgili ve Sevgilinin Güzellik Unsurları* [*Beloved and beloved's beauty elements in Fehim-i Kadims Divan*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Sarı, Afyonkocatepe Üniversitesi, SBE, Afyonkarahisar 2007, 250 s.

Üzgör, Tahir, *Fehim-i Kadim ve Divanı*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mehmet Akalın, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1983.

2.1.44. Feridun (17. yy.)

2.1.44.1. Eserleri

Dîvân: Gayr-ı mürettep olan *Dîvân*'da klasik dîvân şiiri geleneğine uyulmamıştır. Kasideler bölümünden önce tevhîd, münâcât ve na't türü şiirler yer almamaktadır. *Dîvân*'ın başında yer alan kasidelerden sonra 172 gazel, bir murabba, üç muhammes, beş müseddes, Hz. Ali'nin ölümü için bir mersiye, üç terkîb-i bend ve kıta'ât bölümü yer alır.

2.1.44.2. Tezler

Şimşek, Kadriye, *Feridun Divanı (Transkripsiyonlu Metin)* [*Feridun`s Divans (Transcriptioned text)*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Güneş, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Kütahya 2002, 268 s.

2.1.45. Fevzî (İstanbulî Mehmed Ağa, ?-1089/1678)

2.1.45.1. Eserleri

Dîvân: Şairin bilinen tek eseri olan *Dîvân*'ında yer alan nazım şekilleri şunlardır: 3 terkib-i bend, 1 terci-bend, 1 müsemmen, 1 musammat kaside, 3 tahmis, 145 gazel, 20 kit'a, 25 rubâ'î.

2.1.45.2. Tezler

Çöplüoğlu, Fazilet, *Fevzi (17. yy) Divanı Tenkidli Metin-İnceleme* [*The Divan of Fevzi a critical text-a study*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ahmet Arı, Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE, Isparta 2006, 185 s.

Kaplan, Yunus, *17. Yüzyıl Şairlerinden Fevzî Dîvânı* [*Fevzi Divanı, the poet of the 17th century*], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Turgut Karacan, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE, Samsun 2008, 437 s.

Şenödeyici, Özer, *Fevzi Divanı İnceleme-Metin-İndeks* [*Fevzi's explanation-text-index*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak, Gaz Üniversitesi, SBE, Ankara 2006, 356 s.

2.1.46. Feyzî (Osman Feyzî [Efendi]/Yahya, Lakabı: Hüsâm-zâde, 17.yy.)

2.1.46.1. Eserleri

Dîvân: Tek nüshası Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 3371/3'dedir.

2.1.46.2. Tezler

Gülner, Özlem, *Hüsâm-zade Feyzi Divanı İnceleme-Metin* [*The Divan of Hüsâm-Zade Feyzi study-text*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Coşkun Ak, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 1996, 283 s.

Toker, Şenol, *Osman Feyzî Divançesi*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsü, Tez nu. 1090.

2.1.47. Ganîzâde Nâdirî (Mehmed Nâdirî [Efendi], Unvanı: Ganîzâde, Mahlas: Nâdirî, 980/1572- Cemâziye'l-âhir 1036/Şubat-Mart 1627)

2.1.47.1. Eserleri

Dîvân: İstanbul kütüphanelerinde birçok nüshası bulunan eserin muhtevası çeşitli yazmalara göre farklılık göstermektedir. Ganîzâde üzerinde bir doktora çalışması yapan Numan Külekçi'nin tespitine göre dîvânında bir mensur mukaddimedden sonra bir mi'râciyye, bir na't, otuz yedi kaside, bir terciibend, dört müseddes, üç tahmis, 121 gazel, dokuz tarih, yirmi bir kıt'a ve otuz iki rubâî vardır. Ganîzâde'nin çeşitli şiir mecmualarında da şiirleri bulunmaktadır. Numan Külekçi, şairin hayatı ve eserleri hakkında bir girişle şiirlerinden yaptığı seçmeleri yayımlamıştır (Ankara 1989).²¹⁶

Er-Risâletü'l-Kalemiyye: *Risâle-i kalemiyye* veya kısaca *Kalemiyye* adıyla bazı dîvân nüshalarıyla mecmualar içinde rastlanan bu Arapça risâle, Atâî'nin ifadesiyle "eslâf-ı ulemâ tarzı bir kalemiyye-i bedîa"dır. Başta Süleymaniye olmak üzere birçok kütüphanede nüshaları vardır.

Mahzen-i Bahr: Bu adı taşıyan bir mesnevîsinden daha söz edilmekteyse de henüz nüshası tespit edilememiştir.

²¹⁶ Mustafa Uzun, "Ganîzâde Mehmed Nâdirî", *DİA*, XIII, 355-56.

Mirâciyye: Ganîzâde özellikle *Mirâciyye*'si ile çok tanınmıştır. Nâbî, Nev'îzâde Atâyî ve Halîlî gibi şairlerin de nazire yazdıkları 800 beyitlik eser, müellifine büyük ün kazandırmıştır. Nitekim edebiyat tarihçileri de Ganîzâde'nin *Mirâciyye*'sini kimsenin aşamadığını belirtmişlerdir.

Münşeât: Ganîzâde'nin çeşitli konulardaki mensur yazılarından oluşmaktadır. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde üç nüshası bulunan ve külliyat halindeki yazmaların bazılarında da yer alan eserde yirmi kadar mektup vardır. Devrin inşâ geleneğine uygun olarak sanatkârane bir üslûpla kaleme alınan bu mektuplarda yer yer Arapça, Farsça şiirler de bulunur. Eser, yakın dostu Kırım Hanı Gazi Giray'ın kendisine yazdığı bir mektubu da ihtiva etmektedir.

Şeh-nâme: Sultan II. Osman'ın emriyle kaleme alınan 1956 beyitlik mesnevi bir tahmîd ile başlamakta, münâcât ve na'tın ardından uzun bir mi'râciyye bölümü gelmektedir. Dört halifenin methine ayrılan bir manzumeden sonra Sultan II. Osman medhiyesi ve "sebeb-i te'lîf" bölümü yer alır. Farsça başlıklar altında işlenen esas konuların bulunduğu bölümlerden sonra mesnevî, şairin kendi eserlerinden de bahseden hâtîme kısmı ile sona ermektedir. Sultan I. Ahmed'in son dönemiyle II. Osman zamanında (1618-1622) meydana gelen önemli olayların anlatıldığı eserde özellikle II. Osman'ın tahta çıkışından başlayarak İran savaşlarına, padişahın bizzat katıldığı Hotin seferine, bu seferden dönüşünde dünyaya gelen oğlu için yapılan şenliklere bir sanatkâr gözüyle bakılarak yer verilmiştir.

Târîh-i Şâm-ı Şerîf

Tefsîr-i Beyzâvî Hâşiyesi: Atâî, Ganîzâde'nin Bakara sûresinin ortalarına kadar yazdığı haşiyeye ile çeşitli sûrelere yaptığı ta'likatları, aynı konuda babasının yazdıkları ile birleştirerek I. Ahmed'in emriyle padişahın kütüphanesine konmak üzere elli cüz halinde temize çektiğini söyler. Kütüphane kataloglarıyla kaynak eserlerde çeşitli adlarla anılan bu eserin müellif hattı nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Fâtih, nr. 564).

2.1.47.2. Kitaplar

Büyük Türk Klasikleri, "Gani-zade Nadiri maddesi", 5. Cilt, İstanbul 1987, s. 47.

Küleççi, Numan, ***Gani-zâde Nâdirî ve Dîvânından Seçmeler***, Kültür Bakanlığı, Ankara 1989, 288 s.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, “Nadiri Mehmed Efendi maddesi”, 6. Cilt, İstanbul 1986, s. 496.

Uzun, Mustafa, *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, “Ganîzâde Mehmed Nâdirî maddesi”, 13. Cilt, İstanbul 1996, s. 355.

2.1.47.3. Tezler

Alikılıç, Dürdar, *Gani-zade Mehmed Nadiri'nin Şehname-i Nadiri'si*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. M. Çetin Varlık, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1993, 155 s.

Küleççi, Numan, *Gani-zade Nadiri Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divanı ve Şeh-namesinin Tenkidli Metni*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hüseyin Ayan, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1985, 460 s.

2.1.48. Gelibolulu Vecîhî

2.1.48.1. Eserleri

Gelibolu Şehrengizi

2.1.49. Gencî Pîr Mehmed (Mehmed [Çelebi], ?-?)

2.1.49.1. Eserleri

Genc-i Leâl: 1041/1631 tarihinde manzum olarak yazılan eser, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümü Arapça-Türkçe, ikinci bölümü Farsça-Türkçedir. Yahya b. Yakup adlı bir müstensih tarafından 1048/1638'de istinsah edilmiş bir nüshası kitapçı Raif Yelkenci'de bulunuyormuş.²¹⁷

2.1.49.2. Tezler

İmamoğlu, Ahmet Hilmi, *Farsça-Türkçe Manzum Sözlükler ve Şahidi'nin Sözlüğü (İnceleme-Metin)*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Turgut Karabey, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1993, 170 s.

²¹⁷ Şentürk – Kartal, s. 380.

2.1.50. Güftî (Ali Güftî [Efendi], ?- 1088/1677)

2.1.50.1. Eserleri

Dîvân: İçindeki şiir sayısı yazma nüshalarına göre değişen dîvânda toplam sekiz mesnevî, bir na't, yetmiş altı kaside, yirmi sekiz kıt'a, üç terakibibend, yedi tahmîs, bir müseddes, bir muhammes, 269 gazel, on iki tarih, iki müfred, 113 rubâî yer almaktadır. Bazıları külliyat halinde bulunan dîvân nüshaları arasında Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki yazma (Bağdat Köşkü, nr. 162) müellif hattı olarak kabul edilmektedir. Ayrıca Atatürk Üniversitesi'nde (Agâh Sırrı Levend, nr. 123-125), Süleymaniye (Hamidiye, nr. 1113), Nuruosmaniye (nr. 4959/33) ve İstanbul Üniversitesi (Türkçe Yazmalar, 1861, 462/11) kütüphanelerinde nüshaları bulunmaktadır.²¹⁸

Gam-nâme: Varadin kadısı iken yazdığı ve 21 Ramazan 1062 (1652)de tamamladığı 2000 beyitlik bir mesnevî olup devriyle ilgili bir şikâyetnâmedir. “Mef’ûlü Mefâilün Feûlün” vezniyle kaleme alınmıştır. İlk defa Bursalı Mehmed Tâhir Edirne'de Selimiye Kütüphanesi'nde bir nüshasının mevcut olduğunu haber vermişse de eser bu kütüphanede bulunamamıştır. Gam-nâme'nin diğer bir nüshası M. Fuad Köprülü'nün bildirdiğine göre kendi kitaplığındaki "Güftî Külliyâtı" içinde yer almaktadır.

Hasb-ı Hâl: 124 beyitlik küçük bir mesnevîdir. Güftî'nin bu mesnevîsinin mevcudiyetinden Agâh Sırrı Levend söz etmekte ve bir nüshasının kendisinde olduğunu ilave etmektedir. Kâşif Yılmaz da Hasb-ı Hâl'in Seyhülislam Bahayî Efendi'ye sunulduğunu ve bu mesnevînin Güftî Divanı'nın Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlı olan 123 numaralı nüshasında bulunduğunu bildirmektedir.²¹⁹

Hilye-i Güftî: Edirneli Güftî'nin bazı kaynaklarda Dûvâzdeh İmam adıyla zikredilen Hilye-i Aşere-i Mubeşşere'sinde, Hz. Hasan ve Hüseyin ile ashâb-ı kirâmdan daha hayatta iken cennetle müjdelenen on sahabenin hayatı hakkında hikâyelere yer verilmiştir. Hakânî ve Cevrî tarafından kaleme alınan Hilyelerin devamı mahiyetinde olan eserde, sadece şahısların tasvirleriyle yetinilmeyip onların hayatları ve maceraları

²¹⁸ Kâşif Yılmaz, “Güftî”, *DİA*, XIII, 218-19.

²¹⁹ Murat Umut İnan, *Edirneli Güftî Ali ve Şah u Derviş Mesnevisi [Edirneli Güftî Ali and His Masnavi: Şah u Derviş (King and Beggar)]*, (Yüksek Lisans Tezi), Boğaziçi Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, s. 26.

da anlatılarak eser destan hâline getirilmiştir. Eserin bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Laleli 1715/7) bulunmaktadır.²²⁰

Şâh u Dervîş: Şeyhülislâm Bahâyî Mehmed Efendi adına başlayıp tamamlayamadığı bir mesnevî tercümesidir. Osman Nuri Peremeci'ye göre 785 beyitlik bir mesnevîdir. İlk defa Bursalı Mehmed Tâhir'in haber verdiği bu eserin de bilinen tek nüshası M. Fuad Köprülü'deki "Güftü Külliyyâtı" içindedir.

Teşrifâtü'ş-şu'arâ: Şairin en orijinal eseridir. Türk edebiyatının manzum olarak kaleme alınmış ilk tezkiresi olup 1069/1658-1071/1660 tarihleri arasında yazıldığı tahmin edilmektedir. Aruzun "Feilâtün Mefâilün Feilün" kalıbıyla kaleme alınmıştır. "Hezel-hiciv" vadisinde bir şairler tezkiresidir. Güftü bu eserinde kendisi de dahil çağdaşı olan şairleri ele alarak hicveder. Bu arada devrinden ve talihinden şikâyetlerini de tekrarlar. Tezkirede nüshadan nüshaya değişen şair sayısı toplam 106'yı bulmaktadır. Bunların bir kısmı sadece bu eserde yer almaktadır.

Zafer-nâme: Varadin'in 1070/1660 tarihinde Köse Ali Paşa tarafından fethi münasebetiyle yazdığı 646 beyitlik bir mesnevî olup başında otuz dört beyitlik bir na't vardır. Zafer-nâme'nin iki yazması, Dîvân'ın Agâh Sırrı Levend nüshası ile Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi nüshasının sonunda bulunmaktadır. Güftü üzerinde doktora çalışması yapan Kâşif Yılmaz bu üç eserin tenkitli metnini hazırlamıştır.

Zelle-nâme: Hezel-amiz , hiciv vadisinde küçük bir mesnevî olup bir nüshası aynı külliyyatta bulunmaktadır.

2.1.50.2. Kitaplar

Aksoy, Hasan, "Güftü maddesi", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, DergâhYayınları, İstanbul 1979.

Canım, Rıdvan, *Başlangıçtan Günümüze Edirne Şairleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, 557 s.

Gövsâ, İbrahim Alâettin, "Güftü maddesi", *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, Yedigün Neşriyatı, İstanbul 1945.

"Güftü maddesi", *Türk Ansiklopedisi*, 18. Cilt, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1970.

Özkırımlı, Atilla, "Güftü maddesi", *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, Cem Yayınevi, İstanbul 1982.

²²⁰ Şentürk – Kartal, s. 372.

Yılmaz, Kâşif, *Güftü ve Teşrifâtü's-Şu'arâ'sı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2001, 300 s.

2.1.50.3. Tezler

Acar, Enver, *Edirneli Güftü Gam-nâme -İnceleme ve Transkripsiyonlu Metin- [Edirneli Güftü Gam-nâme-analysis and text with transcription-]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Sadettin Eğri, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 2005, 213 s.

Bayram, Asuman, *Güftü ve Gam-name'si (İnceleme-Metin) [Güftü and his Gam-name]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Osman Horata, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 2006, 148 s.

Erol, Teymur, *Edirneli Güftü'nin Şâh u Dervîş Mesnevisi İnceleme ve Transkripsiyonlu Metin [The Şâh u Dervîş masnavi of Edirneli Güftü]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Sadettin Eğri, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 2009, 228 s.

İnan, Murat Umut, *Edirneli Güftü Ali ve Şah u Dervîş Mesnevisi [Edirneli Güftü Ali and His Masnavi: Şah u Dervîş (King and Beggar)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Günay Kut, Boğaziçi Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, 226 s.

Timurtaş, Faruk Kadri, *XVII. Asır Şairlerinden Güftü ve Teşrifâtü's-Şuarası*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1946.

Yılmaz, Kâşif, *Güftü: Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Tezkireciliği ile Divan'ı, Zafer-nâme'si ve Teşrifâtü's-şuâra'sının Tenkitli Metni*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hüseyin Ayan, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1983, 536 s.

2.1.51. Hâkî Mustafa Üsküdârî (Mustafa Üsküdârî, Mahlas: Hâkî, ?-?)

2.1.51.1. Eserleri

Menâzîmü'l-cevâhir: Arapça-Farsça-Türkçe manzum sözlüktür. 402 beyit olan eser, bir mukaddime, 29 kıt'a ve bir hâtimedden oluşmaktadır. Bursalı Mehmed Tâhir, müellifin bu manzum sözlüğünden başka, *Nâzîmü'l-cevâhir* adlı başka bir sözlüğü olduğunu kaydederek *Nâzîmü'l-cevâhir* için bir matla ve bir hâtîme beyti, *Menâzîmü'l-cevâhir* için de eserin manzum önsözünden ilk üç beyti nakletmiştir. *Osmanlı Müellifleri*'nde *Nâzîmü'l-cevâhir* için yazılan matla beyti, *Menâzîmü'l-cevâhir*'in ilk

kıt'asının birinci beytidir. Öyle anlaşılıyor ki sözlük yanlışlıkla iki ayrı eser olarak değerlendirilmiştir.²²¹

2.1.51.2. Kitaplar

Arslan, Mustafa, *Mustafa Hâkî el-Üsküdârî, Menâzîmü'l-Cevâhir: Arapça-Farsça-Türkçe Manzum Sözlük, İnceleme, Metin, Dizin*, Genesis Kitap Ankara 2011, 252 s.

2.1.51.3. Tezler

Çubukçu, İsmail, *Menâzîmü 'l-Cevahîr (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nesrin Altun, Kocaeli Üniversitesi, SBE, Kocaeli 2004, 201 s.

İmamoğlu, Ahmet Hilmi, *Farsça-Türkçe Manzum Sözlükler ve Şahidi'nin Sözlüğü (İnceleme-Metin)*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Turgut Karabey, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1993, 170 s.

2.1.52. Hasan (Manastırlı Kadı Hasan b. Ali, ?-?)

2.1.52.1. Eserleri

Firak-nâme (Mesnevî)

Kırk Hadis Şerhi (Manzum): Arapça'dan tercümedir.

2.1.52.2. Tezler

Aykanat, Timuçin, *Manastırlı Kadı Hasan: Firaknâme*, ... (Devam etmekte)

2.1.53. Hasan Bey-zâde Ahmed (Ahmed, Lakabı: Hamdi, ?-1046/1636-37)

2.1.53.1. Eserleri

Mecmua: Cavit Baysun'un Hasan Bey-zâde hakkında yazmış olduğu iki makaledeki bilgilere göre 131 yapraktan oluşan ve talik hattıyla yazılmış olan mecmua, Hasan Bey-zâde'nin kaleminden çıkmış Ayni Hatun Vakfiyyesi ile dört manzumeyi, yirmi kadar münşeati ve birisi tamamlanmamış üç adet Qanice Fethnamesi'ni içermekteydi. Mecmuada ayrıca fetvalar, mektuplar, manzum ve mensur yazılar bulunuyordu.

²²¹ Şentürk – Kartal, s. 380.

Târîh-i Ât-i Osmân (Hasan Bey-zâde Tarihi): Tâcü't-tevârîh'i biraz sadeleştirerek özetlemiş onun bıraktığı yerden 1032/1622 yılına kadar meydana gelen olayları eklemiştir.²²² İki ciltten meydana gelen eserin ilk cildi olan *Telhis-i tacü't-tevarih*, Hoca Sadüddin Efendi'nin (ö. 1008/1599) *Tacü't-tevarih*'inin özeti mahiyetinde olup, dibace ve telhis olmak üzere iki kısımdan meydana gelmiştir. *Telhis-i tacü't-tevarih* kaynağının kısaltılmış bir şekli olduğundan orjinal bir mahiyet taşımaz. Eserin ikinci cildi olan *Zeyl-i tacü't-tevarih* ise tamamen orjinal bir eserdir. I. Süleyman döneminden (926-974/1520-66) başlayarak IV. Murad devrinin (1032-49/1623-40) büyük bölümünü içine alan eserin, bilhassa III. Mehmed döneminden (1003-12/1595-1603) itibaren kısmı yazarın kişisel gözlemlerine dayanır.²²³

Usulü'l-hikem fî nizami'l-'alem: Siyasetname türünde olan bu eser Zamahshari'nin *Rabi al-abrar*'ına dayanan Muhyiddin Mehmed b. Hatib Qasım'ın *Ravzu'l-ahyar* adlı eserinin kısaltılması suretiyle meydana getirilmiş ve II. Osman devrinin (1027-31/1618-22) sadrazamı Güzelce Ali Paşa (ö. 1030/1621) adına kaleme alınmıştır. Bir mukaddime, dört bölüm ve bir hatimeden oluşmaktadır.²²⁴

2.1.53.2. Kitaplar

Aykut, Şevki Nezihi, *Hasan Bey-zâde Tarihi / Hasan Bey-zâde Ahmed Paşa, Cilt: 1 (Tahlil, Kaynak Tenkidi)*, Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004, 1188 s.

....., *Hasan Bey-zâde Tarihi / Hasan Bey-zâde Ahmed Paşa, Cilt: 2 (Metin)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004, 424 s.

....., *Hasan Bey-zâde Tarihi / Hasan Bey-zâde Ahmed Paşa, Cilt: 3 (Metin ve İndeks)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004, 762 s.

2.1.53.3. Tezler

Aykut, Şevki Nezihi, *Hasan Bey-zâde Târîhi*, Doktora Tezi, Dan.: ...?, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Semineri Kütüphanesi, İstanbul 1980. [İstanbul Üniversitesi, Tezler No: 3277].

²²² "XVII. Dîvân Edebiyatına Toplu Bakış", *Büyük Türk Klâsikleri*, V, 61.

²²³ *Hasanbeyzade*, Erişim Tarihi: 06.01.2013, www.ottomanhistorians.com.

²²⁴ *Hasanbeyzade*, Erişim Tarihi: 06.01.2013, www.ottomanhistorians.com.

2.1.54. Hasan Rızâyî-i Aksarayî (Hazret-i Pîr es-Seyyid Hasan eş-Şehîr bi-Rızâyî ibnü'l-Hâc Abdurrahman el-Aksarayî, 1007/Ocak 1598-1669'dan sonra)

2.1.54.1. Eserleri

Dîvânçe: Eserde Türkçe-Farsça 5 gazel, 1 murabba, 5 müsemmen, 1 muaşşer ve Ali mahlasıyla 12 gazel, 1 murabba, 1 müseddés, 2 muaşşer, 1 terci-bend bulunmaktadır. Millet Ktp., Ali Emiri Efendi, nr. 545'te kayıtlıdır.

el-Mahmûdiyye fî Menâkıb-ı Ricâli'l-Bilâd: Hasan Rızâyî'nin birçok şehirde gördüğü âlim, kadı ve evliyâ hakkındaki hatıraları anlattığı Arapça eseridir. Ayrıca gördüğü ve duyduğu keramet, latife, siyasi olay gibi diğer bazı konulardan da bahsetmiştir. 1067/1656'da tamamlanmıştır. Selimiye Ktp, İbrahim Hakkı Konyalı, nr. 66'da kayıtlıdır.

Etvâr-ı Seb'a ve Tevfîknâme: Bu iki eser aynı mecmua içerisinde. 203 yaprak olan bu mecmuada ilaç tarifleri, dualar, söz konusu iki eser, tasavvufla ilgili Farsça bir risale, gazeller, vefkler vesaire vardır. İçerisindeki söz konusu iki eserde Ali ve Rızâyî olmak üzere iki mahlas kullanılmıştır. Millet Kütüphânesi 545'te kayıtlıdır.²²⁵

Gülistân Şerhi (Cûy-ı Rahmet): Sâdi'nin meşhur eseri *Gülistân*'ın nazmen şerhidir. 1080/1669'de tamamlamıştır. Eserin bilinen iki nüshası, İstanbul Üniversitesi İbnülemin Ktp., nr. 2928 ve Süleymaniye Ktp., Rüstem Paşa, nr. 869'da kayıtlıdır.

Hasbihâl-i Hükûmet-i Hod Der Baba-yı Atîk: Yazılış tarihi 1080/1669 olarak gösterilen esere henüz ulaşılamamıştır.

İlahiyât: Hasan Rızâyî'nin ilahilerinin toplandığı eserdir. İstanbul Üniversitesi Ktp., İbnülemin nr. 2928'de kayıtlıdır.

Kân-ı Ma'ânî: Hasan Rızâyî tarafından 1082/1671 tarihinde ve Sultan IV. Mehmed zamanında yazılan *Kân-ı Me'ânî*, Farsça-Türkçe manzum bir sözlüktür. *Kân-ı Me'ânî*, hem her kıt'ada ilk harfleri aynı olan Farsça kelimelerin nazmedilmesi hem de kıt'aların kafiye ve rediflerine göre alfabetik olarak sıralanmasından dolayı diğer manzum sözlüklerden ayrılmaktadır. Her kıt'ası mesnevî nazım şekliyle yazılan eser 716 beyittir. Eserde 2319 Farsça kelime nazmedilmiştir. Bu kelimelerin bir kısmı *Tuhfe-i Şâhidî*'den alınmış, bir kısmı da *Uknûm-Acem*'den derlenmiştir.²²⁶

²²⁵Muhittin Turan, "Hasan Rızâyî ve Kân-ı Ma'ânî İsimli Manzum Sözlüğü", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/4, Fall 2012, s. 2945.

²²⁶Şentürk - Kartal, s. 380.

Ma'rifetü Tarikati'l-Kâdiriyye: Hasan Rızâyî, Abdülkâdir Geylani'nin evladından Şeyh Şerefeddin'den “tevbe ve hilafet” almıştır. Bu durum Hasan Rızâyî'nin Kâdiriye Tarikatı ile olan münasebetini gösterir. İşte bu eser bu münasebetin bir ürünüdür. Eser elimizde bulunmamakla birlikte eserden *Hediyet'ül-Ârifin* ve *İzâhu'l-Meknûn*'da bahsedilmiştir.²²⁷

Miftâhü's-Sa'âde: İmam Busûrî'nin Hz. Peygamber'e naat olarak yazdığı *Kaside-i Bürde* isimli şiirinin manzum tercümesidir. H. 1054/ M. 1645 yılında kaleme alınmıştır.

Nüzhëtü'l-Ebrâr min Ehli'l-Esrâr: Hasan Rızâyî'nin Aksaray'daki şühedâ, fuzelâ, evliyâ ve sülehâ hakkında verdiği bilgilerden oluşan eser, H. 1056/ M. 1646 yılında tamamlanmıştır. Selîmiye Ktp., İbrahim Hakkı Konyalı, nr. 65'te kayıtlıdır.

Risâle-i Ahkâm-ı Sâl-i Türkân: 1045/1635'te tamamlanan eserde; yıldızları, günlerin, ayların, güneşin hükmü, hangi kavmin hangi ayları yılbaşı olarak kutladığı, bayram günler, hristiyanların bayram günleri gibi konular anlatılmaktadır. Süleymâniye Ktp., Fâtih Bölümü, nr. 3428'de kayıtlıdır.

Sad Kelime-i Ali: Hz. Ali'nin yüz sözünün manzum tercümesidir. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, İsmail Said I-5266, 1a-8a'da kayıtlıdır.

Tahkîkât: Millet Ktp, 545 numarada kayıtlıdır.

Tecelliyât-ı Hüdâyî'nin Nazmen Şerhi: Aziz Mahmud Hüdâyî'nin *Tecelliyât* isimli eserinin nazmen şerhidir. 1075/1664-1078/1667 yılları arasında yazılmıştır (Süleymaniye Ktp.,Hacı Mahmut Efendi Bölümü, nr. 3347; Selimiye Ktp., İbrahim Hakkı Konyalı Bölümü, nr. 62.

Tezkiretü's-Sâlikîn ve Risâletü'n-Nâdimîn: Hasan Rızâyî'nin Osmanlı şehirlerinde gördüğü ve sohbetlerinde bulunduğu şeyh ve dervişleri anlattığı bir tezkiredir. Manzum ve mensur bölümleri bulunan eser 1072/1661'de tamamlanmıştır. *Tecelliyât-ı Hüdâyî'nin Nazmen Şerhi* isimli eserden alıntılar vardır. Selîmiye Ktp., İbrahim Hakkı Konyalı, nr. 64; İstanbul Belediyesi Ktp., Osman Ergin Yazmaları, nr. 41'de kayıtlıdır.

Tuhfetü'l-Kuzât: Şer'i kanunları ve kadılıkla ilgili bilgileri içeren eserden, yazarın sadece *Mahmûdiyye* isimli eserinde bahsedilmektedir. Hasan Rızâyî, bu eseri

²²⁷ Turan, s. 2945.

Hoca Hüseyin Efendi'ye hediye ettiğini söyler. Gedik Ahmet Paşa Ktp., 17982/2 numarada kayıtlıdır.

Tuhfetü'l-Menâzil fi'l-Menâsik: Hasan Rızâyî'nin müstensih mi müellif mi olduğu konusu tartışmalıdır. Âdem Ceyhan yaptığı araştırmada eserin Abdurrahman eş-Şâmî'den tercüme olduğunu söylüyor. Söz konusu nüshada 1087/1676 tarihi geçmektedir. Bu da Hasan Rızâyî'nin bu tarihte hayatta olduğunu göstermektedir. Hac yolculuğunun anlatıldığı bu hac seyahatnâmesinde İstanbul'dan Mekke-Medine'ye gelinceye kadarki menziller konu edilmiştir. Ayrıca içerisinde *Binâ-yı Kâbe* isimli Kâbe'nin yapılışını anlatan bir manzume de vardır. Ankara Üniversitesi Yazma Eserler Kataloğu Koleksiyon, Üniversite A 249/III'te kayıtlıdır.²²⁸

Tuhfetü'l-Menâzil Tuhfetü'l-Huffâz: Hasan Rızâyî'nin hac yolculuğunu anlattığı başka bir eseridir. Cambridge Library, nr. 284, T Or. 662 (8)'de kayıtlıdır.

2.1.54.2. Tezler

Cankurt, Hasan, ***Hasan Rızâyî-i Aksarayî: Hayatı Sanatı Eserleri ve Miftâhu's-Sa'âde Adlı Eseri***, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Yrd. Doç. Dr. Yasemin Ertek Morkoç Celal Bayar Üniversitesi, ... (Devam etmekte)

Çağırıcı, Mustafa, ***Hasan Rızâyî ve Tezkiretü's-Sâlikîn ile Mahmûdiyye Adlı Eserleri Tahkik ve Değerlendirilmesi [Hasan Rızâyî and the investigation and evaluation of tezkire with Mahmûdiyye]***, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, 222 s.

Eken, Ramazan, ***Hasan Rızâyî'nin Kân-ı Ma'ânî Adlı Manzum Farsça-Türkçe Sözlüğü***, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Doç. Dr. Kaplan Üstüner, Harran Üniversitesi, ... (Devam etmekte)

2.1.55. Hilmi

2.1.55.1. Eserleri

Bahrü'l-ma'ârif: Nizâmî'nin *Mahzenü'l-esrar*'ına nazire olarak yazılmıştır. Ancak *Bahrü'l-ma'ârif*'in 12. bölümünde yer alan "Talebesine âşık olan hoca" hikâyesinin aynen Cinânî'nin *Riyâzü'l-cinân*'ında geçmesi ve Cinânî'ye ait bazı beyitlerin aynen alınıp kullanılması, eserin *Riyâzü'l-cinân*'a nazire olabileceğini de düşündürmektedir. Genç Osman'a ithaf etmek için aruzun "*Fâilâtün Fâilâlün Fâilün*"

²²⁸ Turan, s. 2944.

kalıbıyla yazılan eser, 4430 beyitten müteşekkildir. Eser, "ravza" ve "makale" adı verilen 12 bölümden oluşmaktadır. *Bahrü'l-ma'ârif* 'in ilk bölümleri tarihî malumat bakımından zengin olup sonraki kısımlar daha ziyade ahlâkî telkinler mahiyetindedir.²²⁹

2.1.55.2. Kitaplar

Okuyucu, Cihan, *Hilmî, Bahru'l-kemâl [Transkribe Metin]*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1995, 373 s.

2.1.56. Hüdâî Mahmud Efendi (Mahmud [Efendi], Mahlas: Hüdâî, 948/1541-1038/2 Ekim 1628-29)

2.1.56.1. Eserleri

Ahbâru'n-Nebî

Câmi'u'l-fadâil ve Kâmiu'r-rezâil: Tasavvufî ahlâka dair en meşhur eseridir. I. Bab; umumî halleri ve mühim faziletleri beyan edici olup bu da bir takım fasıllara bölünmüştür. II. Bab; ahlâkın nefsi ve islâh yollarını beyan edici olup bu da bir takım fasılları ihtiva eder.

Dîvân-ı İlâhiyât: Tasavvufî hikmet ve nasihatlerden meydana gelen bu eseri 1870 ve 1921 yıllarında iki defa eski harflerle, 1970'de de bir defa yeni harflerle basılmıştır. Ayrıca Külliyyât-ı Hazret-i Hüdâî adıyla *Muhammediye, Tarikatnâme, Necâtu'l-Garik, Divan* birlikte Mehmed Gülşen tarafından yayımlanmıştır (İstanbul 1919, 1340/1924).

El-Fethu'l-İlâhî

El-Mecâlisü'l-Va'zıyye

Fethü'l-Bâb ve Ref'u'l-Hicâb: İnsanın yaratılışını, tövbeyi, insanın taşıdığı sıfatları ve ilâhî sırlarla perdelenişini anlatan Arapça üç bölümlük bir kitaptır.

Habbetü'l-Mahabbe: Allah, peygamber ve Ehl-i beyt sevgisi üzerine üç bölümden oluşan Arapça küçük bir risâledir. Ahmed Remzi Akyürek tarafından *Mahbûbü'l-ahibbe* adıyla tercüme edilen bu risâleyi Rasim Deniz yeni harflerle yayımlamıştır (*Habbetü'l-Mahabbe Tercümesi Mahbûbü'l-ahibbe*, Kayseri 1982).

Hâlû'l-Ervâh ve Ahvâlû'l-Mevtâ Sohbetler: En-Nesâih ve'l-Merâ'iz'den sadeleştiren, Safi Arpagur, 1995.

Hâşiye alâ Kuhistânî Şerhu Fıkhı Keydânî

²²⁹ Şentürk – Kartal, s. 374.

Hayâtu 'l-Ervâh ve Necâtu'l-Eşbâh: Tasavvuftaki mebde ve mead konusunun işlendiği bu eserde, 9 bölümde, mecburî ölüm, ölüm anındaki tehlikeler, said ve şaki kulların durumu, ruhların cesetten ayrıldıktan sonra ne olup nereye gidecekleri, cesedi çürümeyip toprağın yemediği kişiler, sûrun üflenışı, ölümlerin dirilişi, haşır hâlleri, hesap günü, şefaât, cennete giriş ele alınmıştır.²³⁰

Hulâsatü'l-Ahbâr fi Ahvâli'n-Nebiyi'l-Muhtâr: Dört bölümde kaleme alınan Arapça eserde âlemin, Âdem ve Havva'nın yaradılışları, Hz. Muhammed'in yetişmesi, ilim ve marifet üzerinde durulmuştur.

Keşfü'l-kınâ 'an vechi's-semâ': 17. yy'da sema ve musikinin İslamiyete aykırı olduğu için yasaklanmasını isteyen Kadızadeliler'e karşı bu tarikat ritüellerinin savunmasını yapan ve bu açıdan İstanbul'daki tekke hayatını yakından ilgilendiren bir eserdir. Mutasavvıfların sema'nının ahvâl ve delillerinden bahseder. Eser H. Kâmil Yılmaz tarafından tercüme edilerek neşredilmiştir ("Hüdâyî" nin Semâ Risâlesi", *MÜİFD*, IV [1986], s.273-284).

Mecmû'a-i Hutab: Tekkelerde okunan hutbelerinin derlemesinden oluşan bir eserdir.

Mevlid-i Nebevî: Mensurdur.

Miftahu's-Salâti ve Mirkatu'n-Necâti: Üç bab üzere tertiplenmiş olup birinci bab; namazın nasıl kılınacağını, bazı sırlarını ve riayet edilmesi gereken adabını, ikinci bab; namazın faziletlerini ve nevilerini, üçüncü bab; cuma namazının ve cemaatle namaz kılmanın faziletlerini beyan eder, Arapçadır.²³¹

Mi'râciye: Mi'râc'ı âyet ve hadislerle dayanarak anlatan küçük ve mensur bir risâledir. Bir nüshası Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ndedir (Hüdâyî, nr. 262).

Nasâyih ve Mevâız: Bazı nasihat ve vaazları derlediği eseridir. 237 varak olup kırk üç bölümden oluşmaktadır. Bilinen tek yazma nüshası Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ndedir (Hüdâyî, nr. 266).

Necâtü'l-garîk fi'l-cem'i ve't-tefrîk: Bu asırda yazılan "tasavvufî eserler"den olan Aziz Mahmûd Hüdâyî'nin *Necâtü'l-garîk fi'l-cem'i ve't-tefrîk*'i, tasavvuf terimlerinden olan cem' ve farkın anlatıldığı Türkçe bir mesnevîdir. Aruzun "*Mefâilün Mefâilün Feûlün*" kalıbıyla yazılan *Necâtü'l-garîk* 324 beyitten oluşmaktadır. Eserde Bâyezîd-i Bistâmî, Hasan-ı Basrî, Şeyh Ebu Said gibi din büyüklerinin bazı kıssa ve

²³⁰ "Hüdâ'î", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, V, 75-77.

²³¹ "Aziz Mahmud Hüdâî", *Osmanlı Müellifleri*, I, 128.

sözleri nakledilmiş, bazı ayet ve hadisler üzerinde durulmuş, çeşitli dinî ve tasavvufî konulara değinilmiş, ibadetin ve şeriatın tevhid ehli ile olan yakınlığı ve bağlılığı anlatılmıştır. Ayrıca eserde sultanlara, âlimlere ve müritlere bazı nasihatler de verilmiştir.²³²

Nefâisü'l-Mecâlis: Tasavvufî bir tefsirdir. Ancak Kuran âyetlerinin tamamını değil seçilen bazı âyet-i kerîmeleri tefsir eden büyük hacimli bir mev'ize kitabıdır. Yazmalarının bir kısmı iki, diğerleri üç cilt halinde olup en düzgün ve en eski nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Şehid Ali Paşa, nr. 172-174).

Şemâ'ilü'n-Nebeviyyeti'l-Ahmediyye

Şerhu alâ Kasîdeti'l-Vitriyye fi Medhi Hayri'l-Berriyye: Halepli Ebubekir b. Abdülkerim Halebî'nin kasidesinin Türkçe şerhidir.

Tarikat-i Muhammediyye: *Tarikat-nâme* adlı eserinin Arapçaya çevirisidir.

Tarîkat-nâme: Dervişliğin erkân ve âdabından bahseden Türkçe bir risâledir.

Tecelliyât: Çeşitli tarihlerde mazhar olduğu tecellîleri anlatan ve tarihleriyle tespit eden bir risâlesidir. Abdülğani Nablusî tarafından *Leme'âtu'l-Berki'n-Necdî Şerhu Tecelliyâtı Mahmûd Efendi* adıyla açıklanmıştır.

Tezâkir-i Hüdâ'î (Mektûbât): I. Ahmed'e gönderilen bir kısmı Türkçe, kalanı Arapça 170 mektup ve tezkirenin yer aldığı bu eserin bir nüshası Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndedir.

Vâkiât-ı Üftâde: *et-Tibru'l-Mesbûki'l-Müştemili alâ cerâ mine't-Tâ'ifi fi esnâ'i's-Sülûk* ismindedir. Sülûkü sırasında ilâhî bilgiler ile tarikatın sırları ve ahvali hakkında müşîdi Hazreti Üftade'den sadır olan muhakkikane sözleri bir araya toplayan Arapça büyük ve kıymetli bir eserdir. Bir nüshası Beyazıt Camii kütüphanesi ile Üsküdar'da Atlama taşındaki kütüphanede vardır. Bir nüshası da bu kitabın müellifi tarafından Bursa'da Ulu Camiin kütüphanesine hediye edilmiştir. Bu büyük eserin bazı kısımları terceme olunmuştur.²³³

2.1.56.2. Kitaplar

Arpaguş, Safî, ***Sohbetler / Aziz Mahmud Hüdâyi***, Vefa Yayınları, İstanbul 2010, 336 s.

²³² Şentürk – Kartal, s. 374.

²³³ “Aziz Mahmud Hüdâî”, *Osmanlı Müellifleri*, I, 129.

Ceylan, Ömür, *Gül ile Güllü Tartanlar: Aziz Mahmut Hüdayi*, Kapı Yayınları, İstanbul 2007, 77 s.

Çalışır, Ali, *Habbet-ül Muhabbe / Aziz Mahmut Hüdayi*, Çeviri: Necdet Yılmaz, Fesan Ofset, İstanbul 2002, 80 s.

Ertan, Mehmet Emin, *Aziz Mahmut Hüdayi*, Şule Yayınları, İstanbul 2001, 183 s.

Mehmed Gülşenî, *Külliyyât-ı Hazret-i Hüdâyî*, İstanbul 1338.

Özdamar, Mustafa, *Aziz Mahmud Hüdayi*, Kırk Kandil Yayınları, İstanbul 2001, 278 s.

Özkan, Nevzat, *Aziz Mahmut Hüdayi Arapça ve Türkçe Tarikatname*, Kıvılcım Yayınları, Kayseri 1998, 88 s.

Pakiş, Ömer, *Aziz Mahmut Hüdayi ve Tefsir Metodu: (Nefaisü'l-mecalis Örneği): (1541-1628)*, Yeni Akademi, İstanbul 2007, 248 s.

Sahaf Nûrî, *Külliyyât-ı Dîvân-ı Hazret-i Hüdâyî Azîz Mahmûd Efendî*, İstanbul 1287.

Şenocak, Kemaleddin, *Kutb-ul Arifin Seyyid Aziz Mahmûd Hüdâyî (K.S.): (Hayâtı-Menakıbı ve Eserleri)*, İstanbul 1970, 164 s.

Tatçı, Mustafa – Yıldız, Musa, *Aziz Mahmud Hüdayi, Divan-ı İlahiyat: Tıpkıbasım ve Çevrimyazı*, Üsküdar Belediyesi Yayınları, İstanbul 2005, 534 s.

Tezeren, Ziver, *Seyyid Azîz Mahmud Hüdâyî, Hayatı, Şahsiyeti, Tarikati ve Eserleri*, İstanbul 1984, 160 s.

....., *Seyyid Azîz Mahmûd Hüdâyî Divânı II*, İstanbul 1985, 265 s.

....., *Aziz Mahmud Hudai: Hayatı, Sanatı, Fikriyatı, Çağdaşları İçindeki Yeri ve Ünlü Eserleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1987, 151 s.

Yılmaz, H. Kâmil, *Azîz Mahmûd Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikati*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1982, 324 s.

....., *Azîz Mahmûd Hüdâyî: Hayatı ve Menkıbeleri*, Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı Yayınları, İstanbul 1990, 72 s.

....., *Azîz Mahmud Hüdâyî Uluslararası Sempozyum Bildiriler, I-II Cilt Takım*, Üsküdar Belediye Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2005.

....., *İlim, Amel ve Seyr ü Sülûk*, Erkam Yayınları, İstanbul 1988, 222 s.

2.1.56.3. Tezler

Acer, Cemal, *Aziz Mahmud Hüdayi'nin "Hayatü'l-Ervah ve Necatü'l-Eşbah" Adlı Eserinin Tahkik, Tahriç, Terceme ve Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. H. Kamil Yılmaz, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1998, 160 s.

Bahadıroğlu, Mustafa, *Vakiat-i Hüdayi'nin Tahlil ve Tahkiki (1. Cilt) [Analysis and investigation of Waqiat-i Hudayi (volume 1)]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Kara, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 2003, 626 s.

Baskıcı, Gonca, *A Life between piety and politics: Aziz Mahmud Hüdayi (ca.1543-1628) [Din (Darlık) ve Politika Arasında Bir Hayat: Aziz Mahmud Hüdayi (ca.1543-1628)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Halil İnalçık, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, SBE, Ankara 2000, 241 s.

Gençdoğan, İklima, *Aziz Mahmud Hüdayi Divanı'nda Dini Muhteva [The content exploration in Aziz Mahmud Hüdayi's Divan]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mehmet Akkuş, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 2010, 283 s.

Güner, F. Cangüzel Zülfikar, *Aziz Mahmud Hüdayi Külliyesi'nin Kuruluşu ve İlk Yüzyılı [Establishment and the first century of Aziz Mahmud Hudayi's Kulliyeh]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Bahreddin Yediyıldız, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 1999, 243 s.

Güven, Mustafa Salim, *Çeşitli Yönleriyle Aziz Mahmud Hüdayi'nin Mektupları*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. H. Kamil Yılmaz, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1992, 237 s.

Kara, Kerim, *Aziz Mahmud Hüdayi'nin Hulasatü'l-Abbar Adlı Eserinin Tahkik, Tahric, Tercüme ve Tahlili (2. Kısım)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. H. Kamil Yılmaz, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1994, 143 s.

Öner, Sibel, *Aziz Mahmud Hüdayi Divanının Halk Edebiyatı ve Metaforik Anlatım Bakımından Değerlendirilmesi [The evolution of Aziz Mahmut Hudai's collected poems from the aspects of folk literature and metaphor]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Yakıcı, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2006, 231 s.

Özaydın, Murat, *Aziz Mahmud Hüdayi ve Eseri Necatü'l-Garık*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. İbrahim Düzen, Harran Üniversitesi, SBE, Şanlıurfa 1999, 231 s.

Özdemir, Mustafa, *Aziz Mahmud Hüdayi'nin Hulasatü'l-Ahbar Adlı Eserinin Tahkik, Tahriç, Tercüme ve Tahlili (1. Kısım)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. H. Kamil Yılmaz, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1994, 122 s.

Pakiş, Ömer, *Aziz Mahmud Hüdayi'nin Kur'an-ı Yorumlama Yöntemi (Nefaisü'l-Mecalis Bağlamında)[The Methods of Aziz mahmood Hudayi in the interpretation of Quran (in the context of Nefais al-Majalis)]*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Muhsin Demirci, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2001, 238 s.

2.1.57. Hüseyin Hezarfen (Hüseyin ibni Ca'fer İstanköyî eş-Şehîr be-Hezarfen, ?-1103/1691-92)

2.1.57.1. Eserleri

Câmiu'l-hikâyât: Otuz sekiz hikâyeyi ihtiva eden eserin bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndedir (Koğuşlar, nr 919).

Enîsü'l-ârifîn ve mürşidü's-sâlikîn: Kısa anekdotlarla verilen siyasete ve ahlâka dair kuralların toplandığı bir eser olup 1090'da (1679) telif edilmiştir. *Enîsü'l-ârifîn*'in bir nüshası Vatikan Kütüphanesi'nde, bir başka nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Düğümlü Baba, nr. 227).

Fehresü'l-Ervâm: İlaçların Arabça, Farsça, İbranice ve Yunanca'daki karşılıklarını bildirir. Heca Harfleri sırasına göre tertîb edilmiş, Türkçe Müfredat-ı tıb kitabıdır. Bunun da takdiri evvelki gibi tabiplerimize düşer.

Kanunname: Bu eserlerinden başka Hammer Tarihi'nin on birinci cildinin mukaddimesinde mezkûr olan 13 fasıl üzerine müretteb 1080 (1670) tarihinde yazılı *Kanunname*'nin de bu zatın olması muhtemeldir.

Lisânü'l-Etibbâ fî Lügâti'l-Edviyye: İsmine delâleti vech ile tıb imine dair bir lügat kitabıdır. İlmî, tıbbî kıymetinin tâyin ve takdiri ise bu gibi tıbbî eserlerle uğraşan Osmanlı tabiplerine aittir. Nüshaları İstanbul kütüphanelerinin bazılarında vardır.

Mehâsinu'l-Kelâm ve'l-Hekîmi fî Şerhi İsmâi'l-lâhi'l-A'zam: Tasavvufî bir eser olup ismi müsemmasma delâlet etmektedir Mukaddimesinde tarikat bakımından Nakşî okluğunu zikrediyor.

Muhtasar Târih-i Umûmî (Târih-i Devlet-i Rûmiyye): Umumiyeti itibar ile Lâtin ve Yunan tarihlerinden, bazı noktalarını da İslâm tarihlerinden iktibas suretiyle

meydana getirmiştir. Bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Türkçe Yazmalar, nr. 2641).

Risâle-i Hikemiye: Hikmet-ı ahlâk ve hilkatten bahseden Türkçe bir risâledir. Bursalı Mehmed Tâhir müellif hattıyla yazılmış nüshasının kendi kütüphanesinde bulunduğunu belirtmektedir.

Şerhu 'l-Lem'ati'n-Nûrâniyye fi'l Evrâdi'r-Rabbâniyye: Bu eser de aynı şekilde tasavvufîdir.

Takvîmü't-tevârih Zeyli: Müellifin ayrıca Kâtib Çelebi'nin *Takvîmü't-tevârih*'ine bir zeyil yazdığı belirtilmektedir. Bunun bir nüshası Köprülü Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (nr. 1064).

Telhîsü'l-beyân fî tahlisi'l-büldân: Müellifin hayatının sonlarına doğru kaleme aldığı, İslâm devletlerinden ve ünlü hükümdarlardan bahseden otuz iki fasıl halinde bir eserdir. Herkesin kolayca anlayabilmesi için eserin seciden, Arapça, Farsça ibarelerden uzak sade bir dille kaleme alındığı özellikle belirtilmektedir. Bir nüshası İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda bulunmaktadır (nr. K. 185).

Telhîsü'l-beyân fî kavânîni âl-i Osmân: Osmanlı teşkilât tarihiyle ilgili bu eserini Kazasker Vişnezâde İzzetî Mehmed Efendi'nin tavsiyesi üzerine kaleme almıştır. On üç bölümden (bab) oluşmaktadır. Telhîsü'l-beyân'ın başlıca kaynakları Lutfî Paşa'nın *Âsafnâme*'si, Ayn Ali Efendi'nin *Kavânîni-âl-i Osmân*'ı ve Kâtib Çelebi'nin *Düstûrü'l-amel*'idir. Bu eserde Hüseyin Efendi devlette baş gösteren nizamsızlık ve çöküntüden de bahsetmekte ve çözümler önermektedir.²³⁴

Tenkih-i Tevârih-i Mülûk: Bir cild üzerine müretteb ismi gibi münakkah bir umumî tarihtir. Başlıca Mîrhând, Cenabî, Künhü'l-Ahbar tarihlerinden, Anadolu Selçukluları ile Danişmedlilere ait bazı fasılları da Âlî'nin *Fusûl-i Hall-ü Akd*'ından alınmak üzere meydana gelmiştir. Nüshaları İstanbul kütüphanelerinin ekserisinde, bu cümleden olmak üzere Es'ad Efendi ve Hekîmoğlu Kütüphanelerinde vardır. Sultan Dördüncü Mehmed'e tarih okuttuğu zamanda yazmıştır.²³⁵

Terceme-i Lügat-ı Hindî: Özbek Elçisi Feyzullah Efendi'nin yardımı ile meydana gelen bu eser Hindce lâfızların, Farsça ve Türkçe ile tercemesinden ibaret olup bir nüshası Yıldız Kütüphanesinde vardır.

²³⁴ Mücteba İlgürel, "Hüseyin Efendi, Hezarfen", *DİA*, XVIII, 545.

²³⁵ "Hezarfen Hüseyin Efendi", *Osmanlı Müellifleri*, III, 214-15.

Terceme-i Müfredat-ı İbn Baytar: Hüseyin Efendi'nin *Terceme-i Müfredat-ı İbn Baytar* adlı bir eserinden de söz edilmektedir.

Tuhfetü'l-Erîbi'n-Nâfia li'r-rûhânî ve 't-tabîb: Türkçe tıbbî bir eser olup bir nüshası Nuruosmaniye Kütüphanesinde vardır (nr. 3466).

2.1.57.2. Kitaplar

İlgürel, Sevim, *Hezarfen Hüseyin Efendi, Telhisü'l-beyan fi kavanin-i Al-i Osman*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1998, 338 s.

2.1.57.3. Tezler

Bekar, Cumhuri, *A new perception of Rome, Byzantium and Constantinople in Hezarfen Hüseyin's universal history [Hezarfen Hüseyin'in Evrensel Tarihinde Yeni Bir Roma Bizans ve Konstantinople Algısı]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Derin Terzioğlu, Boğaziçi Üniversitesi, SBE, İstanbul 2011, 100 s.

Demir, Ekrem, *Hezârfen Hüseyin b. Ca'fer İstânköyî'nin "Lisânü'l-Etibbâ" adlı Tıp Lügati Üzerinde Dil İncelemesi: İnceleme-Metin-Sözlük [A language analysis of the medical dictionary titled "Lisânü'l-Etibbâ" of the Hezârfen Hüseyin b. Ca'fer Istantköyi]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Özkan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2011, 977 s.

Özdemir, Kerim, *Hezarfen Hüseyin Efendi'nin "Tenkihu't-tevarih" Adlı Eserinin Selçukluların Zuhurundan Osmanlı Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Geçen Bölümlerinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi [The transcription and evaluation of Hezarfen Hüseyin Effendy's written work named as "Tenkihu't-tevarih"s parts from the emerge of Seljuks to foundation of Ottoman State]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mehmet Çelik, Celal Bayar Üniversitesi, SBE, Manisa 2007, 130 s.

Tokat, Feyza, *Hezârfen Hüseyin Efendi'nin "Tuhfetü'l-Erîbi'n-Nâfia li'r-Rûhânî ve 't-Tabîb"i (İnceleme-Metin-Dizin)*, Doktora Tezi, Dan.: ...?, Pamukkale Üniversitesi SBE, Denizli 2012.

2.1.58. İsmâil Rusûhî Efendi (İsmâil [Efendi], Lakabı: İsmâil Ankaravî, Unvanı: Hz. Şârih, Mahlas: Rusûhî, ?-1041/1631/2)

2.1.58.1. Eserleri

Câmiu'l-Âyât: Mesnevî'deki âyet ve hadisler ile anlaşılması güç bazı terimlerin şerhidir.

Cenâhu'l-Ervâh: İnsanları tevhit inancına yöneltmek için yazılmıştır. Eserin yazmaları Süleymaniye Ktp., Halet Efendi 221/3; Hacı Mahmud Efendi 2558; Reisülküttab 1182/4'de kayıtlıdır.

Derecâtü's-Sâlikîn: Eserin tek yazma nüshası Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi 2674'dedir.

Dîvân: Ankaravî'ye nispet edilen mürettep *Dîvân*'ın yazması elde mevcut değildir.

El-Fatihâtü'l-Ayniyye fî Tefsir-i Sureti'l-Fatiha

el-Mekâsüdü'l-Âliyye fî Şerhi't-Tâiyye

Er-risaletü't-Tenzihîyye fî 'ş-Şanil Mevlevîyye

Fatihü'l-Ebyât: Mesnevî'nin ilk on sekiz beytini ve anlaşılması güç bazı kelimelerini şerh eden bu eseri "*Mesnevî Şerhi*"nin H. 1257 ve H. 1289 basımlarının baş tarafından yayımlanmıştır.

Hall-i Müşkilât-ı Mesnevî

İcâzetnâme-i Mesnevî: Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi 203/2'de kayıtlıdır.

Mecmuatü'l-Letaif ve Ma'muretü'l-Maârif: "*Mesnevî Şerhi*" adıyla bilinen ve Rusûhî'ye "*Hazret-i Şârih*" unvanını kazandıran bu eser, Ankaravî'nin eserleri içinde en dikkate değer olanıdır. Ondandır gelen mesnevî şârih ve mütercimleri onun inceleme ve yorumlarından geniş ölçüde yararlanmışlardır. Başta Nicholson olmak üzere *Mesnevî* üzerinde çalışan batılılar da en çok Rusûhî'den faydalanmışlardır. H.1221/1506, 1242/1825, 1251/1835 yıllarında Mısır'da 1257/1841, 1289/1872 yıllarında İstanbul'da basılan *Mesnevî* şerhlerinde yedinci cilde yer verilmemiştir. Rusûhî'nin eseri Cengi Yusuf Dede (ö. 1669) tarafından kısaltılarak *Menhecü'l-Kavi* (Mısır 1289) adıyla Arapça'ya, İsmet Tasarzâde tarafından da *Şerh-i Kebir-i Ankaravî ber Mesnevi-i Ma'nevî* (Tahran 1348) adıyla Farsça'ya tercüme edilmiştir.²³⁶

²³⁶ "Rusûhî", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, VII, 368-70.

Miftâhu 'l-Belâga ve Misbâhu 'l-Fesâha: Kazvinî'nin *Telhisü 'l-Miftâh*'ı ile Muhammed b. Muhammed Gilânî'nin *Menâzirü 'l-İnşâ* adlı eserlerini esas alarak yazdığı lisana ait eseri H. 1284/1867 yılında İstanbul'da basılmıştır. Eserin yazmaları Süleymaniye Ktp., Esad Efendi 3010; Hâlet Efendi 451, 452'de kayıtlıdır.

Minhâcü 'l-Fukara: *Mesnevî Şerhi*'nden sonra en meşhur eseridir. H. 1256/1840 yılında Bulak'ta, H. 1286/1869 yılında İstanbul'da basılmıştır. Basılı nüshası sonuna, semanın cevazına dair delilleri gösteren *Hüccetü's-Semâ* risâlesi ilâve edilmiştir.

Misbahu 'l-Esrar

Nazm-ı Mebde ve Me'âd: Eserin yazması Ankara Millî Ktp., Arapça Yazmalar 3981/2'dedir.

Nisâb-ı Mevlevî: Farsça olarak kaleme alınmış olup basılmamıştır. Eserin yazmaları Süleymaniye Ktp., Serez 1524; Lala İsmail Efendi 231'de kayıtlıdır.

Risâle-i Usûl-i Tarîkat-i Mevlânâ ve Sülûknâme-i Şeyh İsmâil: Eserin yazması İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 6394'dedir.

Simâtü 'l-Mûkinîn: *Mesnevî*'nin dibacesini şerh eden Arapça bir risâle olup yazma nüshaları Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan Köşkü nr. 451; Süleymaniye Ktp., Hacı Hüsnü Efendi, nr. 659; Lala İsmail Efendi, nr. 173/1'de kayıtlıdır.

Şerh-i Mesnevî: Mevcud mesnevî şerhlerinin en meşhurlarından olup altı cilt üzerine yazılmış ve basılmıştır.

Şerh-u Kasidetü 'l-Münferice el-Müsemma bi hükmi 'l-Münderice

Şerh-u Cildi Sabi' mine 'l-Mesnevî

Şerh-u Füsusi 'l-Hikem

Şerh-u Hadîs-i Erbaîn

Şerhu Heyakili'n-Nur: İsmi *İzahü 'l-Hikem* olup Türkçe'dir, basılmamıştır. Felsefe ve tasavvufla karışık olan risâle metni 587 H. tarihinde Halep'te katledilen Şahabeddin Sühreverdi'nin eseridir. Allâme Celâl Dervanî tarafından şerhi ve şair Nev'i Efendi tarafından da hâşiyesi yazılmıştır.²³⁷

Şerh-u Kaside-i Tâiye el-Müsemma bi makasidul aliye

Şerhu Kasideti 'l-Hamriyye: Eserin yazma nüshaları Süleymaniye Ktp., Reisülküttab 1182; Halet Efendi, nr. 727/2, Mihrişah Sultan 225; Ankara Millî Ktp., Arapça Yazmalar, nr. 3903/1'de kayıtlıdır.

²³⁷ "İsmail Ankaravî", *Osmanlı Müellifleri*, I, 119.

Şerhu Kasideti'l-Mimiyye: Eserin yazma nüshaları Ankara Millî Ktp., Arapça Yazmalar, nr. 3474; Süleymaniye Ktp., Reisülküttab 1182; Halet Efendi, nr. 727/2'de kayıtlıdır.

Tuhfetü'l-Berere: *Mesnevî*'den seçilen bazı beyitlerin şerhi olup içinde Ankaravî'nin şiirleri de vardır. Eserin yazma nüshası Süleymaniye Ktp., Hacı Hüsnü Efendi, nr. 736'da bulunmaktadır.

Zübdetü'l-Füsûs fî Nakşî'l-Füsûs (Şerh-i Nakşî): Füsusun tercemesi olan *Zübdetü'l-Füsûs*'dur ki, basılmıştır. Bu eser Şeyh-i Ekber'in en büyük kitabı *Füsüsü'l-Hikem*'in yine kendisi tarafından yapılan hülâsasıdır. Bu eser Molla Cami tarafından *Nakdü'n-Nûsus* ismi ile Farişî dilinde şerh olunduğu gibi tasavvuf büyüklerinden Seyyid Koca Muhammed Nurü'l-Melâmî tarafından da *Mürücü'n-Nûsus* adıyla Arapça şerh olunmuştur.²³⁸ *Nakdü'n-Nûsus* adıyla İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 6394'de kayıtlıdır.

2.1.58.2. Kitaplar

Akdoğan, Bayram, *Mevlevîlik ve Mûsikî: Er-risâletü't-tenzîhiyye Fî şe'ni'l-mevleviyye / Ankaravî İsmail b. Ahmed er- Rûsûhî*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2009, 238 s.

Arpaguş, Safî, *Minhacü'l Fukara İsmail Rusuhi Ankaravi*, Vefa Yayınları, İstanbul 2008, 529 s.

Ceyhan, Semih – Topatan, Mustafa, *Mesnevî'nin Sırrı: Dîbâce ve İlk 18 Beyit Şerhi / İsmail Rûsûhî Ankaravî*, Hayykitap, İstanbul 2008, 291 s.

Demirci, Mehmet, *Osmanlı Tasavvuf Düşüncesi: İbn'ül-Farız'ın Kaside-i Taiyye'si ve Şerhi: (Makasud-ı aliyye fî şerhi't-Taiyye) / İsmail Ankaravî*, Vefa Yayınları, İstanbul 2008, 482 s.

Ekici, Sadettin, *Minhacu'l-fukara/ İsmail Ankaravi*, İnsan Yayınları, İstanbul 1996, 393 s.

Yıldırım, Ayhan, *Gerçeklerin Özü: Nakşe'l-füsûs / Muhyiddin İbnü'l-Arabi; Şerheden: İsmail Rusuhi Ankaravi*, Ataç Yayınları, İstanbul 2005, 191 s.

²³⁸ “İsmail Ankaravî”, *Osmanlı Müellifleri*, I, 119.

2.1.58.3. Tezler

Bektaş, Ömer, *Rusuhi İsmail Efendi ve Mesnevi-i Şerif Şerhi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Adnan Karaismailoğlu, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1993, 132 s.

Saylam, Veli, *Ankaravi İsmail Rusuhi ve İzahu'l-Hikem Adlı Eseri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. H. Bekir Karlığa, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1990, 105 s.

Tanyıldız, Ahmet, *İsmâîl Rusûhî-yi Ankaravî - Şerh-i Mesnevî (Mecmû'atu'l-Letâyif ve Matmûratu'l-Ma'ârif) (I. Cilt) (İnceleme-Metin-Sözlük) [İsmâîl Rusûhî-yi Ankaravî - Şerh-i Mesnevî (Mecmû'atu'l-Letâyif ve Matmûratu'l-Ma'ârif) (Volume I) (commentary – text – glossary)]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Atabey Kılıç, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 2010, 1449 s.

Taştan, Erdoğan, *İsmâîl Rûsûhî Ankaravî'nin Mesnevî Şerhi (Mecmû'atü'l-Letâ'if ve Matmûratü'l-Ma'ârif) I. Cilt, Çeviriyazı-İnceleme [İsmâîl Rûsûhî Ankaravî's Sharh of Mesnevî (Mecmû'atü'l-Letâ'if ve Matmûratü'l-Ma'ârif) volume I, transcribed text-analysis]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tahir Üzgör, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2009, 1365 s.

2.1.59. İsmetî (Mehmed İsmetî [Efendi], 1020(1022)/1611(1613)- 12 Safer 1076/24 Ağustos 1665)

2.1.59.1. Eserleri

Dîvânçe: Altmış sekiz beyitlik na't dışındaki şiirleri kısa kıt'alar ve gazellerden ibarettir. Dîvânçesinin tamamı 701 beyittir. İsmetî'nin yalnız İstanbul kütüphanelerinde on dört yazma nüshası bulunan dîvânçesi iki defa basılmıştır. İlki (*Dîvân-ı İsmet*, İstanbul 1291, bir na't, altmış yedi gazel, bir kıt'a) çok eksik ve yanlıştır. Halûk İpekten tarafından dokuz nüshanın karşılaştırılmasıyla ortaya konulan ikinci yayında (*İsmetî Dîvânı*, Ankara 1974) bir münâcât, iki na't, iki methiye, iki tarih, üçü eksik 116 gazel, bir kıt'a, üç rubâî, on iki müfred bulunmaktadır.²³⁹

Tarîkat-ı Muhammediye Tercümesi: Büyük babası Birgivî Mehmed Efendi'nin Arapça olarak kaleme aldığı *et-Tarîkatü'l-Muhammediyye* adlı eserin Türkçe mensur tercümesidir (İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 2315, 2235).

²³⁹ Hâluk İpekten, "İsmetî", *DİA*, XXIII, 140-141.

Tevârîh-i Devlet-i Aliyye: İsâzâde Târîhi'nde onun "*Tevârîh-i Devlet-i Aliyye*" adlı bir eseri olduğu belirtilmişse de henüz nüshasına rastlanmamıştır.

2.1.59.2. Kitaplar

Büyük Türk Klasikleri, "İsmetî maddesi", 5. Cilt, İstanbul 1987, s. 200.

İpekten, Haluk, *İsmetî Dîvânı*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1974, 118 s.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, "İsmetî Mehmed maddesi", 5. Cilt, İstanbul 1982, s. 10.

2.1.59.3. Tezler

Engin, Gürcan, *İsmetî Dîvânı: Tahlil*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ali Yıldırım, Fırat Üniversitesi, ... (Devam etmekte)

Söğüt, Tülay, *İsmetî Divanı'nın Tahlili (2 Cilt)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Sebahat Deniz, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2003, 561 s.

Yüksel, Serdar, *İsmetî Divanı'nın Gramer İndeksi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Adnan İnce Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın 2005, 438 s.

2.1.60. Kaf-zâde Fâ'izî (Seyyid Abdülhay, Mahlası: Fâizî, Lakabı: Kafzâde, 980(998)/1572(1590)-Receb 1031/1622)

2.1.60.1. Eserleri

Dîvân: Bir na't, Hz. Ali hakkında bir medhiye, Hz. Hasan için söylenmiş bir şiir, Hz. Hüseyin hakkında iki mersiye, Sultan I. Ahmed, II. Osman ve devrin ileri gelen şahsiyetleri için söylenmiş on kaside ve 150'ye yakın gazelle çeşitli sayıda rubâî, kıta, tarih, müfred ve matla'dan meydana gelir.²⁴⁰

Hasenât-ı Hasen: Vak'a-nüvis olarak Tiryaki Hasan Paşa'nın Kanije kuşatmasında gösterdiği kahramanlıkları anlatan oldukça külfetli nesirle yazılmış bir eserdir. Nâmık Kemâl bu eserden bazı kısımları sadeleştirmiş ve bu parçalar İstanbul'da 1335/ 1917'de yayımlanmıştır.

Leylâ vü Mecnûn: Fâizî'nin ölümü dolayısıyla yarım kalan eserin 1136 beyitlik kısmı elde mevcuttur. II. Osman adına kaleme alınan mesnevide Leylâ'nın mektepten alınmasına kadar olan kısım yazılabılmıştır. Tezkire sahibi Salim eseri Seyyid Vehbî'nin

²⁴⁰ Sabahattin Küçük, "Kafzâde Fâizî", *DİA*, XXIV, 162-163.

tamamladığını söyleyerek dokuz beyti örnek verir. Leylâ vü Mecnûnun hikâye kısmı tevhid, münâcât, na't, mi'râciyye, çâryâr-ı güzîn ile Aziz Mahmud Hüdâyî'ye methiye, sebep-i telif, Sultan II. Osman'a övgü ve Sâkinâme'den sonra başlar. "Âgâz-ı Dâstân" başlığı altındaki bu kısım 235 beyit tutmaktadır. Başlangıç bölümünde Hâtîf'nin eseriyle olan benzerliğe dikkat çekilmiştir. Eserin Nev'îzâde Atâî'nin el yazısıyla 1033'te (1624) yazılmış bir nüshası Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege kitaplığında bulunmaktadır. Ayrıca Fâizî divanının bazı nüshaları içinde de yer alır.

Sâkî-nâme: 168 beyitlik tamamlanmamış tasavvufî bir mesnevi olup şairin bazı divan nüshalarında rastlanmaktadır. Fâizî, Tiryâkî Hasan Paşa'nın Kanije müdafaasını anlatan Hasenât-ı Hasan adlı bir eserin müellifi olarak da gösterilmektedir.

Zübdetü'l-Eş'âr: Klâsik tezkire geleneğini yıkarak, antoloji (güldeste) mahiyetindeki ilk tezkireyi yazmıştır. 1621'de derlenen bu eserde On beşinci yüzyıl şairlerinden başlayarak On altı ve On yedinci yüzyıl şairlerinden sevilmiş şiirler, şairler hakkında kısa bilgiler, özellikle yer almıştır. Seçilen parçalar, şairlerin bütün eserleri dikkatle taranarak özenle ve ince bir anlayışla belirlenmiş olup devrinin şiir zevkini göstermesi bakımından önemlidir. *Tezkire*'sinde, başkalarında olduğu gibi, şâir pâdişâh ve şehzâdelere ayrı bir kısım ayırmamış, onları elifbâdaki yerlerine göre zikretmiştir. Alfabetik sırayla 500 şair, 14 şairenin şiirlerinin yer aldığı *Zübdetü'l-Eş'âr* adlı bu tezkireye Seyrekzade Âsım ile Bursalı Belîğ zeyil yazmışlardır. *Zübdetü'l-eş'âr*'ın mevcut on üç nüshası içerisinde en eskisi ve en çok şair ihtiva edeni Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlı bulunan 1033'te (1625) yazılmış nüshadır.

2.1.60.2. Kitaplar

Coşkun, Ali Osman, *Kafzade Fâ'izî Divanı*, Samsun 1997.

2.1.60.3. Tezler

Büyüker, Nilgün, *Kâfzâde Fâ'izî Kitâb-ı Leylî vü Mecnûn (Tenkitli Metin-İnceleme)* [*Kafzade Faizi: The Masnavi of Leyli vu Majnun (criticized text-analysis)*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Hakan Taş, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2011, 331 s.

Elçi, Fatih, *Kâfzâde Fâizî'nin Leylâ vü Mecnûn Mesnevîsi, İnceleme-Tenkidli Metin-Dizin* [*Mathnawi of Leylâ vü Mecnûn by Kâfzâde Fâizî, examination-critical*

text-index], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. İbrahim Halil Tuğluk, Adıyaman Üniversitesi, SBE, Adıyaman 2011, 283 s.

Kayabaşı, Bekir, *Kafzade Fâizî'nin Zübdetü'l-eş'âr'ı*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hasan Kavruk, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1997, 649 s.

Okatan, Halil İbrahim, *Kafzade Fa`izi Hayatı Eserleri Sanatı - Tenkitli Divan Metni*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tunca Kortantamer, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 1995, 293 s.

2.1.61. Kâmî (Mehmed, Lakabı: Edirneli Efendi/Edirneli Çelebi, Mahlas: Kâmî, 1059/1649-1 Zilkade 1136/22 Temmuz 1724)

2.1.61.1. Eserleri

Âsaf-nâme: Bu eser hakkında tarihle alakalı bir manzume olduğu dışında bilgi bulunmadığı gibi kütüphane kataloglarında nüshasına da rastlanamamıştır.²⁴¹

Behcetü'l-Muammâ veya Behcetü'n-Nuamâ veya Behcetü'l-Feyhâ: Kâmî'nin Bağdat kadılığı esnasında kaleme aldığı bu mesnevî altı başlık altında 225 beyitten oluşur. Bağdat Valisi Hasan Paşa'nın bölgedeki aşiretlerin isyanını bastırmasını ve Bağdat'la ilgili imar çalışmalarını anlatan eser divanın bazı nüshalarında mevcuttur. İstanbul Üniversitesi (Türkçe Yazmalar, nr. 2839) ve Topkapı Sarayı Müzesi (Hazine, nr. 925) kütüphanelerindeki nüshalarda eserin adı yanlışlıkla *Tuhfetü'z-zevrâ* olarak kaydedilmiş, bazı kaynaklarda ise *Behcetü'n-nuamâ* veya *Behcetü'l-muammâ* olarak verilmiştir.²⁴² A. Yıldırım tarafından yayımlanmıştır ("Kâmî'nin Behcetü'l-Feyhâ Mesnevisi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 7, Elazığ 1995, s. 280-301).

Dîvân: Çoğu tasavvufî ağırlıklı kaside, musammat, mesnevî, kıt'a, tarih, gazel, muamma, lugaz, matla ve müfred olmak üzere toplam 592 manzumedan meydana gelen ve yirmi bir nüshası tesbit edilen divan üzerinde doktora tezi olarak iki ayrı çalışma yapılmıştır.

Fetâvâ-yı Kâ'idiyye: Aslı Muhammed b. Ali el-Hucendî el-Kâ'idî'ye ait olup ŞeyhülislâmEbûsaidzâde Feyzullah Efendi'nin Farsça'dan Arapça'ya çevirmeye

²⁴¹ Gülgün Erişen Yazıcı, *Edirneli Kami ve Divanının Tenkitli Metni [Kami of Edirne and his divan with critical context]*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1998, s. 26.

²⁴² Gülgün Yazıcı, "Kâmî", *DİA*, XXIV, 279-80.

başladığı, onun ölümü üzerine Kâmî tarafından tamamlanan bir eserdir (Süleymaniye Ktp., Carullah. nr. 916).

Fîrûz-nâme: Şah, şahın âzât ederek evlenmesine izin verdiği kölesi Fîrûz ve Fîrûz'un evlendiği Gül-ruh'un çevresinde gelişen 159 beyitlik bir aşk hikâyesidir. Mesnevî'nin nüshaları, dîvânın Edirne Selimiye (Ahmed Bâdî Efendi, nr. 2136/1) ve İstanbul Üniversitesi (Türkçe Yazmalar, nr. 2839, 2888) kütüphanelerinde kayıtlı nüshalarında mevcut olup müstakil olarak da Topkapı Sarayı Müzesi (Revan, nr. 2015/4), Kayseri Râşid Efendi (nr. 1273/6), Millet (Selimiye Pertev Paşa, nr. 419), Süleymaniye (Esad Efendi, nr. 3416) ve Viyana (nr. 721) kütüphanelerinde kayıtlı Külliyyât-ı Nâbî Efendi'nin 136-139. varakları arasında ve *Dârü'l-kütübi'l-Misriyye*'deki (nr. 3738) yazmanın 253-256. varakları arasında yer alır.

Hicviyye Tercümesi ve Şerhi: Şah Abbas'ın Hekimbaşısı Şifâî'den, Türk Tarih Kurumu Ktp., nr. Y 651).

Huz Mâ Safâ: Sözdizimi ile ilgili bir eserdir. Kütüphanelerde nüshasına rastlanmamıştır.

Mehâmmü'l-fukahâ fî Tabakâti'l-Hanefiyye: Hanefî fıkıhçıların hayat hikayelerini anlatan Arapça biyografik bir eserdir. Nüshaları; Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi, nr. 422/2; Millî Ktp., nr. A 1042/3 ve Kayseri Râşid Efendi Ktp., nr 972'de bulunmaktadır.

Metâlib-i Sâire: Şeyhi'nin verdiği bilgiye göre fikhî meselelerin bir araya getirildiği bir fıkıh mecmuasıdır. Kütüphanelerde nüshasına rastlanmamıştır.²⁴³

Nefisetü'l-Uhreviyye/ Terceme-i Salât-ı Mes'ûdî: İbadetlerle ilgili *Salât-i Mes'ûdî* adlı Farsça eserin tercümesi olup bir nüshası Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (İsmail Saib Sencer, nr. 3481).

Riyâzü'l-kâsımîn: Fıkıhla ilgili bir risâledir. Leiden'de bir nüshası mevcut olan eserin Tunus'ta da iki nüshasının bulunduğunu Brockelmann kaydeder.

Şerh-i Hicv-i Şifâî (Şerh-i Kaside-i Şifâî): İran Hükümdarı Şah Abbas'ın hekimbaşısı Şifâî'nin Mümin Han için kaside tarzında yazdığı hicviyyenin şerhidir.

Takrîz: Safâî Mustafa Efendi'nin tezkiresi için yazdığı manzum-mensur takrizidir.

²⁴³ Yazıcı, s. 28.

Terceme-i Fetâvâ-yı Kâ'idiyye: Aslı Muhammed b. Ali el-Hucendî el-Kâ'idî'ye ait olup Şeyhülislâm Ebûsaidzâde Feyzullah Efendi'nin Farsçadan Arapçaya çevirmeye başladığı, onun ölümü üzerine Kâmî tarafından tamamlanan bir eserdir.

Tuhfetü'z-zevrâ: Bağdat kadılığı sırasında yazdığı bir diğer mesnevî olan eserde Kâmî Bağdat'ta medfun olan velîleri anlatır. Yirmi altı başlık altında 581 beyitten oluşan mesnevî dîvânın bazı nüshalarında mevcuttur. Eser Ali Yıldırım tarafından yayımlanmıştır ("Kâmî'nin Tuhfetü'z-Zevrâ Mesnevisi", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 5, Elazığ 2000, s. 82-110).

2.1.61.2. Kitaplar

Yıldırım, Ali, **Kami Divanı (Edirneli Efendi Çelebi) Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divanın Tenkitli Metni**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2009, 470 s.

2.1.61.3. Tezler

Erişen Yazıcı, Gülgün, **Edirneli Kami ve Divanının Tenkitli Metni [Kami of Edirne and his divan with critical context]**, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. İsmail Ünver, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1998, 445 s.

Özyılmaz, Kezban, **Kami Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni**, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Sevgi, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1994, s. 404.

Yıldırım, Ali, **Edirneli Kâmî Divanı: İnceleme-Metin**, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sabahattin Küçük, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1995, 406 s.

2.1.62. Karaçelebi-zâde Abdülazîz Efendi (Abdülazîz [Efendi], Lakabı: Karaçelebizâde, Mahlas: Azîzî, Abdülazîz, Abdî, 1000/1591-6 Rebîü'l-âhir 1068/11 Ocak 1658)

2.1.62.1. Eserleri

Ahlâk-ı Azîziye

Ahlâk-ı Muhsinî Tercümesi: Hüseyin el-Kâşifi'nin ahlâka dair Farsça eserinin tercümesidir.

Dîvân: İçinde 47 gazel, 3 kıt'a, 2 müfretin yer aldığı bir dîvânçesi Süleymaniye Ktp., Lala İsmail Efendi, nr. 723/6 numaralı mecmuanın 104-117. yaprakları arasındadır. Mürettep olup basılmamıştır.

El-Kâfi: Fıkıh kitabıdır.

Fetâvâ

Fevâiyühü'n-Nebeviyye fi's-Siyeri'l-Mustafaviyye: Sa'deddin Muhammed b. Mes'ûd el-Kâzerûnî'nin *Siyer-i Nebeviyye* adlı eserinin Farsça aslından Türkçeye yapılmış tercümesidir. Dört bölümden meydana gelen kitabın birinci bölümü peygamberlerden, son üç bölümü ise Hz. Peygamber ve zamanındaki olaylardan bahseder. Eserin sonunda çeşitli meselelerin yer aldığı bir hatime kısmı vardır (Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 734; Şehid Ali Paşa, nr. 1926).

Gülşen-i Niyâz : Aruzun "*Feilâtün Mefâilün Feilün*" kalıbıyla yazdığı *Gülşen-i Niyâz*, dinî bir nasihat kitabıdır. Şair, tevhid ve na't gibi bölümlerden sonra, başından geçen bir olayı anlatmış ve akabinde tevekkül, sabır, kanaat, sadaka, cimrilik, bağışlama, bozgunculuk, tevazu, sıla-yı rahim, rızık, kıskançlık, kin ve günah konusunda öğütler vermiştir.²⁴⁴ (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan nr. 847 mesnevî)

Hallü'l-İştibâh 'an 'Ukûdi'l-Eşbâh: Müellifin mukaddimede verdiği bilgiye göre bu çalışmada Zeynüddin İbn Nuceym'in çok rağbet gören, ancak konularının dağınıklığı sebebiyle rahatça kullanılmayan *el-Eşbâh ve'n-nezâ'ir* adlı eseri yeniden düzenlenmiş, lüzumlu görülen yerleri açıklanmıştır. (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 650).

Hilyetü'l-Enbiyâ

Kitâbu'l-Elgaz fi'l-fıkhi'l-Hanefî: Fıkha dairdir.

Mir'âtu's-Safâ fi Ahvâli'l-Enbiyâ: Kuran'da adları geçen peygamberlerin hayatları ve halleri, Hz. Muhammed'in soyu, doğumu, mucizeleri, miracı, hicretten önceki ve sonraki hayatıyla ölümünün anlatıldığı bir eser olup 1688 tarihli bir yazması Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi 706 numaradadır.²⁴⁵

Münâcât: Seksen beyitlik bir şiiirdir. Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Esad Efendi, nr. 3809/18, vr. 163-166) müstakil bir risâle olarak görünen münâcât *Zeyl-i Ravzatü'l-ibrâr*'ın içinde de yer almaktadır.

Nefahâtü'l-üns fi şerhi Ravzati'l-Kuds: Fıkha dair olup yazmaları Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1828 ve Hasan Hüsnü Paşa, nr. 517'dedir.

Ravzatu'l-Ebrâr ve Zeyli: Dört fasıl, iki tekmileden oluşan hu eserin ilk üç fasıl ve tekmilelerde *Mirâtu's-Safâ*'da adları geçen peygamberlerin menkıbeleri, oğullarının

²⁴⁴ Şentürk – Kartal, s. 371-72.

²⁴⁵ "Azizi", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, II, 108-09.

hâlleri, Hz. Muhammed'in siyreti ve yaptığı savaşlar, ilk dört halife, İslâm hükümdarları, İslâm'dan önceki meşhur krallara ait tarihî olaylar anlatılmış, dördüncü fasılda IV. Mehmed'in cülusundan (1648) 1657'ye kadar Osmanlı tarihi işlenmiştir. Eserin aslı I. İbrahim, zeyli IV. Mehmed adına yazılmıştır. 1832/33'te Mısır'da Bulak Matbaası'nda basılan tarihin bir nüshası İstanbul Ragıp Paşa Ktp., 993 numaradadır.

Risâle fî kavli'l-Beyzâvî "enne'l-mu'tebere tahsîsu hâze'l-hükm":
(Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 1046/14, vr 132-139).

Risâle-i Kalemîyye

Selim-nâm

Siyer-i Kâzerûnî Tercümesi: Saidüddin Muhammed b. Mes'ud Kâzerûnî'nin Arap dilinde yazdığı *Al-Muntuk fî Siyeri'n-Nebî* adlı kitabının kardeşinin ve hocası Karaçelebizâde Mehmed Efendi'nin isteğiyle Türkçeye çevirdiği ve IV. Murad'a ithaf ettiği *Siyer-i Kâzerûnî Tercümesi* diye tanınan eserin bir nüshası Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3242'dedir.

Süleymân-nâme: Hoca Sadeddin'in *Tâcü't-Tevârih*'ine zeyl olarak yazılan Kanunî Süleyman'incülûsundan ölümüne kadar yaptığı fetihleri, işleri ve vakıfları ile çağındaki bilim adamlarının anlatıldığı bu eser de 1832/3'te Mısır'da Bulak Matbaası'nda basılmış olup bir yazması Süleymaniye Ktp., Halet Efendi, nr. 599'dadır.

Zafer-nâme (Târihçe-i Feth-i Revân ve Bağdad): Sadrazam Kemankeş Kara Mustafa Paşa'nın isteği üzerine kaleme alınmış olup IV. Murad'ın Revan ve Bağdat seferlerinin tarihçesidir. *Târihçe-i Feth-i Revân ve Bağdad* adıyla da bilinir. 1044 (1635) yılında IV. Murad'ın Üsküdar'dan hareketiyle başlayan eser, Kara Mustafa Paşanın Kasrışîrin Antlaşması ile İran barışını temin ettikten sonra İstanbul'a geliş tarihi olan 1049'a (1640) kadar devam eder. Olaylar yedi bölüm halinde anlatılmıştır. İlâve edilen sekizinci bölümde ise sadrazamın 1053 (1643) yılına kadar yaptırdığı çeşme, yol, köprü, hamam gibi imar faaliyetlerinden bahsedilmektedir. Eserin bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Esad Efendi, nr. 2086/3).²⁴⁶

2.1.62.2. Kitaplar

Kaya, Nevzat, ***Ravzatü 'l-Ebrâr Zeyli: Tahlîl ve Metin 1732 / Kara Çelebi-zâde Abdülaziz Efendi***, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2003, 368 s.

²⁴⁶ Nevzat Kaya, "Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi", *DİA*, XXIV, 381-83.

Ravzatü 'l-ibrâr, Bulak 1248.

Süleymân-nâme, Bulak 1248.

2.1.62.3. Tezler

Begeç, Abdullah, *Kara Çelebi-zade Abdülaziz Efendi'nin Gülşen-i Niyaz'ı (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Sadık Armutlu, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 2001, 325 s.

Bindal Arslan, Fatma *Kara Çelebi-zade Abdülaziz: Gülşen-i Niyaz (Tenkidli Metin / İnceleme)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Rıdvan Canım, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1996, 314 s.

Çimen, Nurdan, *Abdülaziz Karaçelebi-zâde'nin Tarih-i Ravzatü'l-Ebrar'ı, Metin-Tahlili [Abdülaziz Karaçelebi-zâde's Tarih-i Ravzatü'l-Ebrar, tekst-tahlili]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Sıddık Ünalın, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2011, 608 s.

Kaya, Nevzat, *Kara Çelebi-zade Abdülaziz Efendi'nin Zeyl-i Ravzatü'l-Ebrar'ı (Tahlil ve Metin)*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Nezihi Aykut, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1990, 442 s.

Yıldırım, Nermin, *Kara Çelebi-zade Abdülaziz Efendi'nin Zafername Adlı Eseri (Tarihçe-i Feth-i Revan ve Bağdad)Tahlil ve Metin [The Book of Kara Çelebi-Zade Abdülaziz Efendi named as Zafername (History of Conguest of Revan and Baghdad) analysis and text]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdülkadir Özcan, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, SBE, Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul 2005, 107 s.

2.1.63. Kastamonulu Ömer Fuâdî (Şeyh Ömer Fuâdî [Efendi], Mahlas: Fuâdî, 966/1560-1046/1636)

2.1.63.1. Eserleri

Aseliyye: Hz. Muhammed'in hadisini konu alan bir risâledir. Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1734; Hacı Mahmud Efendi, nr. 2395 numarada kayıtlıdır.

Beyânü 'l-esrâr: Arapça olarak yazılan risâlede Fuâdî, insanın ve ruhların ahvâlini; ilimlerin sayısını, zahirî ve bâtinî yönlerini; zikrin şartlarını; tasavvuf ehlinin

özelliklerini; temizliğin önemini; namaz, oruç, zekat, hac gibi ibadetlerin keyfiyetini ayrı ayrı açıklayarak, Şa'bânîlik'in yapısını da ortaya koymaktadır.²⁴⁷

Bülbüliyye: Ömer Fuâdî, Feridüddin-i Attâr'ın 333 beyittik *Bülbül-nâme* adlı eserini, *Bülbüliyye* adıyla genişleterek Türkçeye tercüme etmiştir. Dinî-tasavvufî bir mesnevî olan *Bülbüliyye*'de kuşların konuşturulması yoluyla ilâhî aşk ve vahdet konusu ele alınmıştır. Ayrıca şair, "li-müellifihi" başlığı altında yer yer kendi duygu ve düşüncelerine yer verip ahlâkî öğütlerde bulunduğu manzumeler de söylemiştir. Şiir tekniği ve üslûbun zayıf olduğu eserde, öğüdün ön plana çıktığı görülmektedir. Aruzun "*Mefâîlün Mefâîlün Feûlün*" kalıbıyla kaleme alınan eser, yaklaşık 2150 beyittir.²⁴⁸

Devrân-ı Sûfiyye: Şeyhülislâm Ali Çelebi'nin aynı adlı eserine şerh olarak yazılmıştır. Konya Koyunoğlu Müzesi 10773/1 numarada kayıtlıdır.

İstilahât-ı Ehl-i Sülûk: Allah'ın zâtı ve sıfatları ile ilgili bir eserdir. Kastamonu İl Halk Ktp., 3670/17 numarada kayıtlıdır.

İnsanın Alem-i Ervâhdan Alem-i Süfliyye ne Tarîkle Nuzûl Edüb ve Ne Tarîkle Urûc Edeceği Hakkında Risâle: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Ktp., Osman Ergin Türkçe Yazmaları Koleksiyonu'nda bulunmaktadır.

Mecmûa-i İlâhiyyât: Osmanlı Müellifleri'nde kaydı geçmeyen bu risâlede de Ömer Fuâdî, seleflerini saygı ve ta'zim ile zikrettikten sonra, islâmî açıdan mübarek sayılan Berat, Mevlid ve Mirâc gecelerinin önemi ve özelliklerini açıklamaktadır. Eserde, Hz. Muhammed ve ashabına övgüleri içeren ilâhiler de yer almaktadır. Tasavvufî yönü ağırlıklı olan eser, aruz vezniyle yazılmış olup "Bülbüliyye"den alınan bazı gazellerle de desteklenmiştir.²⁴⁹

Mecmua-i Tarikatname: Altı bölümden meydana gelen eserde her bölümde farklı bir tarikat şeyhinin manzumesi yer almaktadır. Venedik ve İtalya'da nüshaları bulunan eser Marciena Kütüphanesi Türkçe Yazmalar bölümündedir.

Menâkıb-ı Şa'bâniyye: Eserde velilik ve keramet hakkında bilgiler, tarikatın silsilesi, Seyyid Sünnetî Efendi ile Şeyh Şa'bân-ı Velî menkabeleri, Şa'bân-ı Velî'den sonra H. 1030 = M. 1620 tarihine dek şeyh olanların biyografyaları yer almaktadır. *Menâkıb-ı Şa'bâniyye* basılmıştır.²⁵⁰

²⁴⁷ İlyas Yazar, *Ömer Fuadi Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Bülbüliyye'sinin Metni*, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 1999, s. 23.

²⁴⁸ Şentürk – Kartal, s. 375.

²⁴⁹ Yazar, s. 24.

²⁵⁰ Levend, s. 430.

Muslihu'n-Nefs: Küçük bir risâle olan eserde Fuâdî, nefsin yedi sıfatını ele almaktadır. Yedi bölümden oluşan eserde; nefs-i emmâre, nefs-i levvâme, nefs-i mülhime, nefs-i mutmainne, nefs-i râziyye ve nefs-i marziyye üzerinde durulmaktadır.²⁵¹

Münâcât: Mısır Kâhire Hidiv Ktp., Türkçe Yazmalar Bölümü, 6234/7 numaralı arşivdedir.

Müsellesât: Eser, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 2287/5 numarada kayıtlıdır. Risâlenin konusu, üç şeyin sevgisi üzerine söylenmiş bir hadistir.

Pendnâme (Kaside-i Pendiyye): 99 beyitlik pendiyyede; iftira ve gıybetin çokluğu, kanaat sahiplerinin azlığı gibi zamandan ve felekten şikayet söz konusudur.

Ravzatü 'l-Ulema ve Cennetü 'l-Urefâ: Eser, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe yazmalar bölümünde bulunmaktadır.

Risâle fi Beyâni Esrâri't-Tâlibin ve Esmâü 't-Tis'a Li'l-Muttasifin: Arapça kaleme alınan risâle; Kastamonu İl Halk Ktp., 3670/13 numarada kayıtlıdır.

Risâle fi Beyâni Hükmi'l Mübâyaat: Kastamonu İl Halk Ktp., 2067/5 numarada kayıtlıdır.

Risâle fi Etvâri's-Seb'a li '-Nebiyin: Dinî ve peygamber kıssalarıyla ilgili bir risâledir. Çorum İl Halk Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

Risâle-i Dürriyye

Risâle-i Hâbiyye: *Hâbnâme*'de türündeki 678 beyitlik mesnevî 989 (1581) yılında yazılmıştır. Eser Gencay Zavotçu tarafından bir incelemeyle birlikte neşredilmiştir.

Risâle-i Halvetiyye: İki bölümden oluşan risâlenin ilk bölümünde, "Beyân-ı ahvâl-i halvet" başlığı altında halvetin âdabı, usûlü ve hikmetleri üzerinde durularak, ikinci bölümde halvetin mertebeleri açıklanmaktadır.²⁵²

Risâle-i Kelabiyye: Tıp ilmiyle ilgili Türkçe bir eserdir. Kahire Mısır Milli Ktp., Türkçe Yazmalar Bölümü Mecâm-i Türkî 8 numarada kayıtlıdır.

Risâle-i Sade fiyye: Müellifin *Muslihu'n-Nefs* kitabında olduğu gibi bu eserde de nefsin yedi sıfatı üzerinde durulmuştur. Mesnevî tarzında yazılmış olan eser 66 beyitten müteşekkildir.

²⁵¹ Yazar, s. 22.

²⁵² Yazar, s. 22-23.

Risâle-i Tasavvuf: Ali Hilmi tarafından istinsah edilen eser Türkçe olarak kaleme alınmıştır.

Risâle-i Tevhîd: Risâle, Kastamonu İl Halk Ktp., 3670/20 numarada bulunmaktadır.

Risâle-i Virdiyye: *Tarîkat-ı Şa'bâniyye*'nin âdâb, erkân ve usullerinin dile getirildiği bir eserdir. Fuâdî, yetiştiği süreci ve seleflerinin hizmetlerini anlattığı eserinde, tarikat erkanının ahvalinden , irşad faaliyetlerinden, konuşmanın âdabından, esmâ-i hüsnâ ve kelime-i tevhidin esrarından, Hazreti Ömer'in menâkıbından ve sabah akşam okunan dualardan bahsetmektedir.²⁵³

Risâle-i Zikr: Zikrin ahvâli üzerinde durulmaktadır.

Risâleler: Bursalı Tahir Bey, Süleymaniye Ktp., Yahya Efendi Kısımındaki büyük mecmuası içinde *Tevsîkiyye*, *Şevkiyye fi Hakk-ı Devrân-ı Sofiyye*, *Şerh-i Risâle-i Zenbilli Ali Efendi fi Hakk-ı Devrân-ı Sofiyye*, *Risâle-i Devrân*, *Ravzatu'l-Ulemâ*, *Şerh-i Vird-i Settâr*, *Güllabiyye*, *Hayâtiyye*, *Asaliyye*, *Silsilenâme*, *Müsellesât-ı Tasiye*, adlı risâleleri bulunduğunu yazmıştır.

Silsilenâme: Ömer Fuâdî'nin Şâbâniyye tarîkatı şeyhleri hakkında bilgi verip, onlarla ilgili menkıbeleri anlattığı eseridir. Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 2287/13 numarada kayıtlıdır.

Subhatü'l-ahyâr: 62 varaktan oluşan eser Ömer Fuâdî tarafından 999/1590 tarihinde istinsah edilmiştir.

Şerh-i Virdü's-Settâr: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Ktp., Osman Ergin Türkçe Yazmalar Bölümü, 938/2 numarada bulunmaktadır.

Şevkiyye ve Zevkiyye: Mevlânâ'nın *Murâdiyyesi* ile tarîkatın Sünbülüyye kolu kurucusu Şeyh Sünbül Efendi'nin *Tahkikiyyesinden* seçilen güzel sözleri işleyen öğretici bir risâledir.

Tarifât-ı İlm-i Nahiv

Tecelliyât: Almanya Milli Ktp., Türkçe Yazmalar Bölümü, Ms.Or. Guart. 1398 numarada kayıtlıdır.

Terceme-i Risâle-i Ömer Efendi: Ankara Milli Ktp., 4977 numarada kayıtlıdır.

Tercüme-i Miyârü't-Tarika

²⁵³ Yazar, s. 22.

Türbenâme: Eserde Şa'bân-ı Velî Türbesi'nin yapılışı ve inşaat sürecinde karşılaşılan güçlükler anlatılmaktadır. Kitabın yazma nüshaları genellikle *Menâkıb-ı Şeyh Şa'bân-ı Velî* ile birarada bulunmaktadır.

Vâkıât (Risâle-i Hâbiyye): Ömer Fuâdî bu eserini Hamdullah Hamdi'nin *Yusuf ile Züleyha* mesnevîsinden esinlenerek 989/1581 tarihinde kaleme almıştır. Eser, Süleymaniye Ktp., Dügümlü Baba 320/1-2 numarada kayıtlıdır.

2.1.63.2. Kitaplar

Bedirhan, Muhammed (Sad.), *Hz. Pir Şâbân-ı Velî: Menkıbeleri / Ömer Fuâdî*, Nefes Yayınları, İstanbul 2011, 207 s.

Safi, Muhammed, *Menakıb-ı Şeyh Şaban-ı Velî ve Türbename Ömer Fuadi*, Hamle Yayınları, İstanbul 1998, 165 s.

Yazar, İlhan, *Ömer Fuadi: Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Bülbüliyyesinin Metni*, Hamle Yayınları, İstanbul 2001, 260 s.

Zavotçu, Gencay, *Türk Edebiyatı'nda Habnâme ve Ömer Fu'âdî'nin Hâbiyye Risâlesi*, Hazret-i Pir Şeyh Şa'ban-ı Velî Vakfı, Kocaeli 2007, 304 s.

2.1.63.3. Tezler

Baysar, Hilâl, *Ömerü'l-Fuâdî Hayatı: Edebî Şahsiyeti, Eserleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Abdulkerim Abdulkadiroğlu, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1991, 253 s.

Sayacı, Ülkü, *Ömer Fuadi'nin Risale-i Sade fiyye Adlı Eseri [The Work is Sade fiyye of Omer Fuadi]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Tahralı, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2003, 203 s.

Ünal, Asuman, *Ömer Fuadi'nin Risale-i Virdiyye Adlı Eserindeki Tasavvufî Görüşleri [Omer Fuadi's sufistic opinions in his book: "Risale-i Virdiyye"]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Hülya Küçük, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2008, 217 s.

Yazar, İlyas, *Ömer Fuadi Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Bülbüliyye'sinin Metni [Ömer Fuadi's life, his works, his literary personality and his work called Bülbüliyye's text]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. İlhan Genç, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 1999, 182 s.

2.1.64. Kâtib Çelebi (Mustafa, Unvanı: Hacı Halîfe, Zilkade 1017/Şubat 1609-27 Zilhicce 1067/6 Ekim 1657)

2.1.64.1. Eserleri

Arapça Fezleke (Fezleke Akvâlü 'l-ahyâr fi ilmi 't-Tarih ve 'l-Ahbâr): Katip Çelebi bu eserini kısaca *Fezleketü 't-Tevârih* olarak anmaktadır. Bir dünya tarihi eseridir. 1642'de yazılmış, basılmamış ve Türkçe'ye de çevrilmemiştir, tek nüshası Beyazıt Devlet Ktp., nr. 10318'dedir.²⁵⁴

Bezyâvî Tefsirinin Şerhi: Kâtib Çelebi, *Bezyâvî Tefsiri*'ni daha önce A'rec Mustafa Efendi'den okuduğunu ve 1052'de (1642) Kara Kemal tarzında günde bir sayfa olmak üzere şerhini yapmaya başladığını belirtmekte, fakat daha fazla bilgi vermemektedir.

Câmiu'l-Mütûn min Celîlî'l-Fünûn: Mütedavil metinlerden otuzunu ihtiva eden ilmî bir mecmuadır. Tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Emanet Hazinesi nr. 1763'tedir.

Cihân-nümâ: Coğrafya mevzuunda yazılmıştır. Kâtib Çelebi bu eserini, eski İslâm coğrafyacılarından, XVI. yüzyıl Türk coğrafi eserlerinden, bilhassa Mehmed Âşık'ın *Menâzirü 'l-Avâlim* adlı kitabından ve daha önemlisi bazı Avrupa kaynaklarından faydalanarak meydana getirmiştir. Hiçbir kaynakta bulunmayan bilgileri içermesi ve modern coğrafyacılığın başlangıcı sayılması bakımından dikkate değerdir. İbrahim Müteferrika tarafından neşredilen bu eser, birkaç defa Avrupa dillerine tercüme edilmiştir. Eserin güzel bir yazması Paris'te Biblioteque National'dedir (E. Blochet Kataloğu C.I., s. 265, Paris, 1932).

Dürer-i Muntasıra ve Gurer-i Münteşire: Bir mecmua olup, muhtelif meselelere ait faydalı bilgileri ihtiva eder. Tek nüshası Nuruosmaniye Ktp., nr. 4949'dadır.

Düstûrü 'l-Amel fi Islâhi 'l-halel: Kâtib Çelebi'nin 1652/53 senesinde, devlet bütçesinde gelirin az olup masrafın çoğalma sebeplerini araştırmak ve gelecek yılın vergisini peşin almayı icabettiren bütçe açığına bir çâre bulmak için, dîvân toplantısına sunulmak üzere hazırlanmış bir eserdir. 1863'te Şinasî tarafından Ali Aynî Efendi'nin *Kanunnâme-i Âl-i Osman*'ı ile birlikte basılmış, Almanca'ya çevirisi de yapılmıştır.

²⁵⁴ "Kâtib Çelebi", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, V, 399-401.

Hüsni'l-hidâye: Mahmud adlı bir talebesinin ricası üzerine Ali Kuşçu'nun *er-Risâletü'l-Muhammediyye*'sine yazdığı bir şerhtir. 1647 yılı civarında kaleme alınmaya başlanan şerh, cebir ve mukabele konularına geldiğinde talebesinin ölümü üzerine olduğu gibi bırakılmıştır.

İlhâmü'l-Mukaddes fî-Feyzi'l-Akdes: Eser, şimâl memleketlerinde namaz ve oruç vakitlerinin tayini, güneşin aynı yönden doğup batmasının dünyanın herhangi bir noktasında mümkün olup olmadığı ve her ne tarafa yönelirse Kible olabilecek, Mekke'den başka bir memleket bulunup, bulunmadığı hususlarını ihtiva etmektedir.

İrşâdu'l-hayârâ ilâ Târîh-i Yûnân ve'n-nasârâ: İslâm tarihlerinde Avrupa memleketleri hakkındaki eksiklik ve yanlışlıkları telâfi etmek üzere yazılmış küçük bir risâledir. Eserde muhtelif memleketlerin idare tarzları, demokrasi, aristokrasi, cumhuriyet vb. seçilme usûlleri ve Osmanlılar ile münasebetleri anlatılmaktadır.

Kanun-nâme: 1654-1655 yılları arasında toplanmış bir kanun mecmuasıdır.

Keşfü'z-Zünûn an Esâmi'l-kütübi ve'l-fünûn: Büyük bir bibliyografya kamusu olup 20 yılda meydana getirilmiştir. 14.500 kadar kitap ve risâle kaydedilmiş olan bu eserde 10.000 kadar müellif ve şâirin ismi zikredilmektedir. Eser, Flügel tarafından, 1835-38 yılları arasında, Arapça metin ve Latince tercümesi ile birlikte ilk iki cildi Leibzig'de ve diğerleri Londra'da olmak üzere, yedi cilt halinde basılmıştır (I-II, III-VII, Leipzig, Londra 1835-1838).

Levâmi ün-Nûr fî Tercemeti Atlas Minör: Gerardus Mercator'un Lâtince *Atlas Minör* (Arnheim, 1621) adlı ünlü coğrafya kitabının tercümesidir.

Mîzânü'l-hakk fî İhtiyâri'l-ehakk: Kâtib Çelebi'nin en son eseri olup, 1656'da telif olunmuştur. İstanbul'da 1864, 1869, 1888 yıllarında üç kere basılmıştır. Eserin ilk sadeleştirilmiş baskısını Orhan Şaik Gökyay yapmıştır (İst. 1972). Son yayın, *Mîzânü'l-Hakk fî İhtiyâri'l-Ehakk/İslâmda Tenkit ve Tartışma Usûlü* adıyla Süleyman Uludağ ile Mustafa Kara tarafından yapılmıştır (3. bs. İstanbul 2001). Eser İngilizceye de çevrilmiştir.

Nigâristan Gaffârî Letâifinin İhtisarı: Bu eserin Çelebi'den sonra İzzet Ali Paşa'ya geçtiği, bunun vefatı ile de Hazine-i Hümayûn Kütüphanesine alındığı Şehrî-zâde'nin *Nev-Peydâ adlı eserinde* zikredilir.

Recmü'r-Racîm bi's-sîn ve'l-cîm: Garip meseleler ve acaip fetvaları ihtiva eden bir eser olup 1064-1065 (1654-1655) yıllarında şeyhülişlâmlar için derlenmiştir.

Süllemü 'l-vusûl ilâ tabakâti 'l-fuhûl: 1649'da Arapça yazılmış toplu biyografya kitabıdır. Yüzü aşkın kaynaktan yararlanarak tespit edilen hal tercümeleri alfabetik düzende hazırlanmış olup tek nüshası Süleymaniye Ktp., Şehit Ali Paşa nr. 1877'dedir.

Şerh-i Muhammediye: Fazilet sahibi meşhur Ali Kuşçu'nun Fatih Sultan Mehmed adına te' lif ettiği (Hey'et) risalesinin şerhi olduğu, te'lîf ve tesvîd etmiş ise de tebyûzine muvaffak olamadığı terceme-i hâli ile Şehrî-zâde'nin (Nev-Peydâ) adlı eserinde yazılıdır.

Takvîmü 't-Tevârîh: Hz. Âdem'den 1648 tarihine kadar geçen zamanda tarihlerin zikrettiği ve diğer tarih kitaplarının, bilhassa *Arapça Fezleke*'nin kronolojik fihristi mahiyetindedir. Bazı zeyillerle birlikte İbrahim Müteferrika tarafından 1733'te basılmıştır. Ayrıca Avrupa dillerine de tercüme edilmiştir.

Târih ve Tabakat Nevâdiri İhtisarı: Bu kıymetli mecmuanın da Şehrî-zâde'ye intikal ettiği *Nev-Peydâ*'da yazılıdır. Bundan sonra nerede kaldığı bilinmemektedir.

Târih-i Frengi Tercümesi: Johann Carion'un "*Chronik*" adlı eserinin tercümesi olup, bazı kısımları Tasvîr-i Efkâr gazetesinde neşredilmiştir.

Târih-i Kostantiniyye ve Kayâsire (Revnaku 's-Saltana): 1579 yılına kadar Orta Doğu ve Balkanlar'da geçen hadiseleri ihtiva eder. Tercüme ve seçme yoluyla meydana getirilmiş bir eserdir.

Tuhfetü 'l-Ahyâr fi'l-Hikem ve'l-Emsâl vel-Eş'ar: Alfabe sırasına göre tertiplenmiş edebiyat ve tarihe ait fıkra ve hikâyeleri ihtiva eden bir muhadarat kitabıdır. Yazma nüshaları vardır. Bir nüshası Süleymaniye Ktp., Esad Efendi nr. 1539'dadır.

Tuhfetü 'l-Kibâr fi Esfâri 'l-Bihâr: 1645 yılında başlayan Girid Seferi dolayısıyla, eserin yazıldığı 1656 yılı başlarına kadar geçen devletin denizdeki gücünü, geçmişteki başarılarını bu başarıların kazanılmasında iyi idarenin ve kişilerin rolünü anlatan hâdiseleri anlatan Osmanlı deniz tarihidir. 1656'da yazılıp 1141 (1728/29) ve 1329 (1913)'da İstanbul'da iki defa basılmış, İngilizce ve Fransızca'ya çevrilmiştir. İbrahim Müteferrika Matbaası'nın bastığı kitaplar arasındadır.

Türkçe Fezleke: Arapça Fezleke'nin bir zeyli olup H. 1000 (1591/2) tarihinden 1065 (1654/5)'e kadarki olayları kapsayan bir Osmanlı Tarihi'dir. 2 cilt olarak İstanbul'da 1286-1287/1869-1870'de basıldı.

2.1.64.2. Kitaplar

Altınay, Ahmet Refik, **Kâtip Çelebi**, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1932, 63 s.

Balcı, Rüştü (Çev.), *Kitab-ı Cihannüma li-Katip Çelebi I*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2009, 698 s.

Bayhan, Nevzat, *Kitab-ı Cihannüma*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., İstanbul 2008, 698 s.

Bostan, İdris, *Tuhfetü'l-kibar fi esfari'l-bihar*, Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı, Ankara 2008, 463 s.

Can, Ali, *Bozuklukların Düzeltilmesinde Tutulacak Yollar*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982, 40 s.

Çakmakcioğlu, Seda - Şan, Çetin, *Deniz Savaşları Hakkında Büyükler Armağan (Tuhfetü'l-kibar fi esfari'l-bihar) Katip Çelebi*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007, 437 s.

Erkal, Esra, *Piri Reis'ten Katip Çelebi'ye Osmanlı'nın Dünyaya Bakışı*, İstanbul Kültür ve Sanat Ürünleri Tic. A. Ş., İstanbul 2011, 62 s.

Flügel, Gustav Leberecht, *Lexicon Bibliographicum et Encyclopaedicum a Mustafa ben Abdallah Kâtip Jelebi dicto et nomine Haji Khalfa celebrato, I-VII*, London 1835-1838.

Gökyay, Orhan Şaik, *Kâtib Çelebi, Hayatı ve Eserleri Hakkında İncelemeler*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1985, 255 s.

....., *Katip Çelebi: Hayatı, Kişiliği ve Yapıtlarından Seçmeler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1982, 550 s.

....., *Katip Çelebi'den Seçmeler*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997.

....., *Katip Çelebi'den Seçmeler II*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1991.

....., *Katip Çelebi'den Seçmeler III*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997.

....., *Kâtib Çelebi, Mîzânü'l-hakk fi İhtiyâri'l-ehakk [En Doğruyu Seçmek İçin Hak Terazisi]*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1972, 190 s.

....., *Tuhfetü'l-kibâr fi Esfâri'l-bihâr [Deniz Savaşları Hakkında Büyüklere Armağan]*, 2 c., Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1980, 407 s.

Güleç, İsmail, *Kâtib Çelebi: Hayatı, Kişiliği, Eserleri ve Keşfi'z-zunûn'u*, Pati Yayınları, İstanbul 1998, 49 s.

İbrahim Müteferrika, *Cihân-nümâ*, İstanbul 1145.

İhsanoğlu, Ekmeleddin, *Süllemü 'l-vusûl ilâ tabakâti 'l-fuhûl / Katip Çelebi*, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), Katkıda Bulunanlar: Mahmoud Al-Arnaout, Salih Sadavi Salih, İstanbul 2010, 439 s.

Kara, Mustafa, *İslamda Tenkid ve Tartışma Usulu / Katip Çelebi*, Marifet Yayınları, İstanbul 1981, 191 s.

Karlığa, Bekir, *Kâtip Çelebi'nin Düşünce Ufku*, Bahçeşehir Üniversitesi Medeniyet Araştırmaları Merkezi (MEDAM), İstanbul 2009, 44 s.

Karlığa, Bekir – Kaçar, Mustafa, *Doğumunun 400. Yıl Dönümünde Kâtip Çelebi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2009, 398 s.

Kütükoğlu, Bekir, *Katip Çelebi Fezlekesinin Kaynakları*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1974, 56 s.

Nurdan, Semiha, *Takvimü 't-Tevarih/ Kâtip Çelebi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2009, 172 s.

Öztürk, Sait (Editör), *Vefatının 350. Yılında Katip Çelebi*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul 2007, 89 s.

Özükan, Bülent, *Cihânnümâ = The book of cihannuma*, Boyut Yayıncılık, İstanbul 2008, 206 s.

Solak, İbrahim, *Tarih-i Frengi Tercümesi*, Palet Yayınları, Konya 2010, 386 s.

....., *Târih-i Kostantiniyye ve Kayâsire*, Gençlik Kitabevi Yayınları, Konya 2009, 216 s.

Tuncar, Ferit Ragıp – Arıkan, Salâhattin, *Voltaire, Bergson, Kâtip Çelebi, Köprülü Mehmet Paşa*, Öğretmen Dergisi Gençlik Yayınları, Ankara 1955, 64 s.

Uludağ, Süleyman – Kara, Mustafa, *İslamda Tenkid ve Tartışma Usûlü / Katip Çelebi*, Marifet Yayınları, İstanbul 1990, 240 s.

Unat, Faik Reşit – Köymen, Mehmet A., *Kitâb-ı Cihân-nümâ*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1957.

Yaltkaya, Şerefettin, *Min-Kitâbi Keşfi 'z-zunûn 'An-Esâmî 'l-Kütübi ve 'l-Funûn, c. 1, 2 cilt*, Lektör: Kilisli Rıfat Bilge, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971.

....., *Keşf-el-zunun c. 2, 2 cilt*, Lektör: Kilisli Rıfat Bilge, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971.

Yılmaz, Mehmet, *Kâtip Çelebi Bibliyografyası*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul 2011, 160 s.

Yurtoğlu, Bilal, *Kâtip Çelebi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2009, 524 s.

2.1.64.3. Tezler

Akbulut, Gürbüz, *Osmanlı Medreseleri (1453-1656)'nin Ders Programları ve Katip Çelebi'nin Bu Konudaki Düşünceleri [The Curriculum of Ottoman medresah (1453-1656) and Katip Celebi's opinions on this matter]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd.Doç. Dr. Veli Öztürk, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir 2002, 114 s.

Altaş, Eşref, *Katip Çelebi'de Islahat Düşüncesi [Reformist thought in the works of Katip Çelebi]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. H. Bekir Karlığa, Marmara Üniversitesi, SBE, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul 2002, 161 s.

Armağan, Bekir, *Katip Çelebi ve Tarihçiliği [Katip Çelebi As A Historian]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sabri Hizmetli, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1999, 100 s.

Aycibin, Zeynep, *Katib Çelebi, Fezleke, Tahlil ve Metin [Katib Chelebi, fezleke, analysis and text]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdülkadir Özcan, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul 2007, 1126 s.

Bulut, Emrullah, *Katip Çelebi'nin Düşüncesinde Akıl İlimlerinin Yeri ve Önemi [The place and importance of rational sciences in Katip Çelebi's thought]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. İlhan Kutluer, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, 160 s.

Çetin, Mustafa Sami, *Katip Çelebi'nin Bilim ve Eğitim Anlayışı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Hasan Akgündüz, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, SBE, Kahramanmaraş 1996, 117 s.

Delihasan, Abdullah, *Katip Çelebi'nin Dini ve İçtimai Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ünver Günay, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1992, 129 s.

Deniz, Gürbüz, *Katip Çelebi'nin Eğitim ve Öğretim Anlayışı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hayrani Altıntaş, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1992, 120 s.

Erdem, Mehmet Ali, *Osmanlı Düzeninde Reform Arayışları ve Katip Çelebi* [Pursuing reforms in Ottoman ordre and Katip Çelebi], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mümtaz'er Türköne, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2009, 89 s.

Kalaycıoğulları, İnan, *Katip Çelebi'nin Cihancuma Adlı Eserine İbrahim Müteferrika'nın Yaptığı Ekler Doğrultusunda Çağdaş Bilimlerin Türkiye'ye Girişi* [Katip Çelebi's Cihancuma with the addition of İbrahim Muteferrika by means of that contemporary sciences have been introduced to Turkey], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Hüseyin Gazi Topdemir, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 2003, 132 s.

Özcan, Almıla G., *Kâtip Çelebi'nin Düstûrû'l-Amel li-İslâhi'l-Halel ve Defterdar Sarı Mehmed Paşa'nın "Nesâyihü'l-Vüzerâ ve'l-Ümerâ" Adlı Eserlerine Göre Osmanlı Yönetim Anlayışı ve Toplum Düzeni* [Ottoman governance understanding and social order according to the book of Kâtip (Clerk) Çelebi Düsturü'l-Amel li-İslâhi'l-Halel and Defterdar Sarı Mehmed Pasha's Nesâyihü'l-Vüzerâ ve'l-Ümerâ], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Emine Erdoğan, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2008, 116 s.

Özyurt, Cemalettin, *Katip Çelebi'nin Sosyal Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa E. Erkal, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1991, 77 s.

Sönmez, Süleyman, *Katip Çelebi'de Tarih Felsefesi* [The Philosophy history of Katip Çelebi], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Necip Taylan, Marmara Üniversitesi, SBE, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul 2001, 68 s.

Yekhlif, Houria, *Katip Çelebi ve Süllemül-Vusul'u*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Yılmaz, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1996, 278 s.

Yurtoğlu, Bilal, *Keşfü'z-Zünûn ve Katip Çelebi'nin Bilim Anlayışı* [Keşfü'z-Zünûn ve Katip Çelebi's understanding of science], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Remzi Demir, Ankara Üniversitesi, SBE, Felsefe Anabilim Dalı, Ankara 2008, 503 s.

2.1.65. Kelîm-i Eyyûbî (Eyyûb [Çelebi], Lakabı: Patburun-zâde/Kelîm-i Eyyûbî, ?-1098/1686-7)

2.1.65.1. Eserleri

Dîvân: Yazmaları Millet Ktp., Ali Emirî, Manzum Eserler, nr.616; Süleymaniye Ktp., Lala İsmail Efendi nr. 445/2, Mihrişah nr. 372, Ayasofya nr. 3961/1; İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 796, 2908, 5577'dedir.

Sâkî-nâme: Yedi benden müteşekkil olup terkîb-i bend şeklinde yazılmıştır. Aruzun “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” kalıbıyla yazılmıştır.

2.1.65.2. Kitaplar

Canım, Rıdvan, *Türk Edebiyatında Sâkî-nâmeler ve İşret-nâme*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998.

2.1.66. Koçi Bey (Mustafa, Lakabı: Bosnavî Koçi/Koçu Bey, ?-1650?)

2.1.66.1. Eserleri

İkinci Risâle: Koçi Bey’in Sultan İbrâhim’e de bir risâle sunduğu XIX. ve XX. yüzyıl kaynaklarında kayıtlıdır. Koçi Bey’e aidiyeti konusunda ihtilaflar var ise de, birinci ile mukayese edilince, ikinci risâlenin de Koçi Bey’in kaleminden çıktığı neticesine varılabilir. Bu risâle de "arz"lardan meydana gelmiştir. Birinciye nazaran müellif daha ihtiyatlı davranmış, sert tenkidlere gitmemiştir. Bu risâlede Koçi Bey, sâde bir dil kullanmış, hatta bazı ıstılahları izah etmiştir. Müellif, Sultan İbrâhim’in şahsî durumunu da göz önünde bulundurarak, idârî, mâlî, askerî meseleleri, saray teşkilatını, teşrifat usûllerini, konuşma şekillerini en basit bir tarzda kaleme almak zorunda kalmıştır.²⁵⁵

Koçi Bey Risâlesi: Koçi Bey ilk risâlesini IV. Murad’a 1631 yılında takdim etmiştir. *Risâle* "arz"lardan meydana gelmiş olup, muhtelif konuları ihtiva etmektedir. Koçi Bey bu risâlede Osmanlı Devleti’nin gerileme ve zayıflama sebeplerini Kanunî Sultan Süleyman zamanına kadar götürmekte, fakat bu devirde devlet kuvvetli olduğundan durumun ortaya çıkmadığını, ancak daha sonra belirdiğini yazmaktadır. Bu risâlesinde Koçi Bey, görüşünü zaman zaman rakamlara dayandırmakta, ara sıra da gayet sert bir dil kullanarak ifade ve izâh etmektedir. XVII. yüzyıl Osmanlı tarihçilerinin devlet teşkilatını tenkidî bir mahiyette araştırmaları adet değil iken, Koçi Bey’in bu işi yapmış olduğunu görüyoruz.

2.1.66.2. Kitaplar

Aksüt, Ali Kemâlî, *Koçi Bey Risâlesi*, Gazete Matbaası, İstanbul 1939, 130 s.

Çakmakoglu, Seda, *Koçi Bey Risâleleri*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008, 320 s.

²⁵⁵ “Koçi Bey”, *Büyük Türk Klâsikleri*, V, 355-56.

Danışman, Zuhuri, *Koçi Bey Risalesi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1985, 127 s.

Kurt, Yılmaz, *Koçi Bey Risalesi: Günümüz Türkçesi İle, Çeviriyazı, Eski Harfli Metin*, Akçağ Yayınları, Ankara 2011, 422 s.

Külçe, Süleyman, *Kösem Sultan, IV. Murat, Koçi Bey*, Nefaset Matbaası, İzmir 1948, 110 s.

Nizâm-ı Devlete Müteallik Görücelü Koçi Beğün Sa'adetli Mehâhetlü Râbi' Sultan Murad Han Gaziye Virdüğü Risâledür, 1861.

Şimşekçakan, Musa, *Görüceli Koçi Bey Risalesi*, Yeni Zamanlar Yayınları, Ankara 1997, 136 s.

Tevfik, Ebüzziya, *Koçi Bey Risalesi*, İstanbul 1303/1886.

Uluçay, Çağatay, *Koçi Bey'in Sultan İbrahim'e Takdim Ettiği Risale ve Arzları*, Maarif Basımevi, İstanbul 1995.

2.1.66.3. Tezler

Erdem Fahri, *Koçi Bey Risalesi (Sadelerştirilmiş Özet)*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İstanbul 1967, 28 s.

Şimşekçakan, Musa, *Koçi Bey Risalesi ve Onyedinci Yüzyıl Osmanlı Tarih Felsefesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Necip Taylan, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1992, 132 s.

2.1.67. Konyalı Nâlî (Muhammed [Efendi], Lakabı: Nâlî, Konevî, ?-1085/1674)

2.1.67.1. Eserleri

Dîvân: Kaynaklar şairin mürettep bir dîvânının olduğunu belirtir. Dîvânın tek nüshası Sermet Çifter Kütüphanesinde bulunmaktadır.

Menûsik-i Hacc: Safâyi'nin "eser-i celile" dediği bu eser, hacıların yapmakta oldukları ibadetlerin rükünlerini manzum olarak anlatan bir eserdir.

Miftâh-ı Heft-kân: *Miftâh-ı Heft-kân*'ı 1084/1673 tarihinde aruzun "*Fâilâtün Fâilâlün Fâilün*" kalıbıyla yazılmış olup 1145 beyitten müteşekkildir. Nâlî eserini 7 "kân" (=bölüm) ayırmış ve her bölümde ayrı bir konu ile ilgili ayetleri tefsir etmiştir. Şâir, her kân'da önce iki beyit ile konuyu belirtip Kuran'dan ilgili bir ayeti zikrettikten

sonra, on beyitlik bir açıklama yapıp konuya uygun hikâyeler anlatmış ve münâcâtla bölümü tamamlamıştır.²⁵⁶

Tuhfe-i Dil-keş-i Nâbî: Nâbî'nin eserlerinden söz eden kaynaklar şairin bir de *Tuhfe-i Dil-keş-i Nâbî* adlı eserinin adını verirler. Bu eser Nâbî 'nin değil, Nâbî 'nin çağdaşı Nâlî'nindir. Asıl nüshanın yazıcısı, Nâbî ile Nâlî arasındaki benzerliğe aldanarak eseri, zamanında büyük ün kazanmış olan Nâbî 'nin sanmış ve nüshaya Nâbî 'nin adını koymuştur. Nâlî ve Nâbî imlalarının birbirine yakın olması bu yanlışlığa sebep olmuş olabilir.²⁵⁷

Tuhfetü'l-Emsâl: Safâyi'nin "te'lif-i latif" diye nitelendirdiği bu eser, 1082 (1671)'de bitirilerek Musâhib Mustafa Paşa'ya takdim edilmiştir.²⁵⁸

2.1.67.2. Kitaplar

Çaldak, Süleyman, *Nali Mehmed, Nâlî Dîvânı*, Kesit Yayınları, İstanbul 2010, 389 s.

Kahraman, Bahattin, *Nali Mehmed, Tuhfet'ül-Emsal (İnceleme-Metin)*, S.Ü. Yaşatma ve Geliştirme Vakfı, Konya 1999, 286 s.

2.1.67.3. Tezler

Karataş, Ahmed, *Türk- İslam Edebiyatında Manzum Menasik-i Haclar ve Nali Mehmed Efendi'nin Menasik-i Hacc'ı Adlı Eseri (Edisyon Kritik) [İslamic pilgrimage poems in Turkish İslamic literature and Manasik-ı Hac of Nali Mehmed Efendi]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasan Aksoy, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2003, 290 s.

Savaş, Hatice, *Nali Mehmed'in "Miftah- Heft-kan"ı (İnceleme-Metin) [Nali Mehmed's Miftah-Heft-kan (study-text)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Sevgi, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2002, 225 s.

Selçuk, Bahir, *Nali Mehmed Efendi Tuhfetü'l-Emsal (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Hasan Kavruk, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1999, 392 s.

²⁵⁶ Şentürk – Kartal, s. 372.

²⁵⁷ Bahir Selçuk, *Nali Mehmed Efendi Tuhfetü'l-Emsal (İnceleme-Metin)*, (Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1999, s. 8.

²⁵⁸ Selçuk, s. 8.

2.1.68. Küfrî-i Bahâyî (Hasan [Çelebi], Lakabı: Küfrî, ?-Safer 1071/Ekim 1660)

2.1.68.1. Eserleri

Dîvân: Bahâyî'nin hezliyâtтан ibaret olan şiirleri Millet Kütüphanesindeki bir yazmada toplu bir halde mevcuttur (Millet Ktp., Ali Emiri Manzum Eserler, nr. 1086). Mecmualarda da bir hayli manzumesine tesadüf edilmektedir.

Hezeliyât: Hiciv ve hezelleriyle dolu *Hezeliyât*'ı, İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 3005 ve Millet Ktp., Ali Emirî, Manzum Eserler 1086 numaralarda kayıtlıdır.

2.1.69. Lâmekânî Hüseyin (?-1034/21 Temmuz 1625)

2.1.69.1. Eserleri

Dîvân: Lâmekânî Hüseyin Efendi'nin yazma bir *Dîvân*'ı (Süleymaniye Ktp., Halet Efendi, nr. 800) bulunmaktadır.

Esrâr-nâme Tercümesi (İnsân-ı Kâmil): Lâmekânî'nin *Esrâr-nâme tercümesi* kaynaklarda *İnsân-ı Kâmil* adıyla zikredilmektedir. Eserde *İnsân-ı Kâmil*'in özellikleri üzerinde çok durulduğundan böyle bir adlandırma yapıldığını düşünüyoruz. Lâmekânî Hüseyin'in *İnsân-ı Kâmil* adındaki mesnevisinin *Esrâr-nâme tercümesi* olduğu Milli Kütüphane Yz. A. 5278/ 1'de nüshadan tespit edildi. Bu nüsha Ahmedî adına kayıtlıdır. Lâmekânî, *Esrâr-nâme*'yi kısmen tercüme etmiştir. Kütüphanelerdeki mevcut *Esrâr-nâme* nüshalarının beyit sayısı ortalama üç bindir. Lâmekânî'nin *Esrâr-nâme tercümesi* ise 537 beyittir. Attar, *Esrâr-nâme*'yi *Mefâ'ilün Mefâ'ilün Feû'lün* vezniyle kaleme almıştır. Lâmekânî de *Esrâr-nâme*'yi aynı vezinle tercüme etmiştir.²⁵⁹

Mektuplar: *Melâmiye-i Şüttâriye*'de kayıtlı Ferhad Paşa ile bazı müridlerine gönderdiği mektupları bulunmaktadır.

Vahdet-nâme: Tasavvufun vahdet-i vücud meselesini açıklayan küçük hacimli *Vahdet-nâme* adlı bir risâledir.

²⁵⁹ İbrahim Halil Tuğluk, "Lâmekânî Hüseyin'in Esrâr-nâme Tercümesi", *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: Fahrettin Kırzioğlu Armağanı*, Volume 3, 4 Summer 2008, s. 819-20.

2.1.69.2. Kitaplar

Ilic, Slobodan, *Hüseyin Lamekani: ein osmanischer Dichter und Mystiker und sein literarisches Werk*, Harroowitz Verlag, Wiesbaden 1999, 216 s.

2.1.69.3. Tezler

Ilic, Slobodan, *Hüseyin Lamekani: ein osmanischer Dichter und Mystiker und sein literarisches Werk*, Doktora Tezi Dan.: Prof. Dr. Klaus Kreiser, Bamberg Universität, 1996.

Tuğluk, İbrahim Halil, *Lâmekânî Şeyh Hüseyin Efendi: Hayatı ve Eserleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Cemâl Kurnaz, Gazi Üniversitesi, Ankara 2000, 272 s.

2.1.70. Lârendeli Siyâhî-zâde Derviş (?-1689'dan önce)

2.1.70.1. Eserleri

Mecma'-i Tıbb: 1615'te kaleme alınan eser sağlık bilgisi, hijyen, mevsimlerin tıbbî etkileri, kan aldırma, nabız, organ hastalıkları ve tedavilerin anlatıldığı 1162 beyitlik manzum bir tıp kitabıdır. Eser üzerinde Mücahit Akkuş tarafından yüksek lisans çalışması yapılmıştır.²⁶⁰

Lügat-i Müşkilât-ı Eczâ: Lârendeli Siyâhî-zâde Derviş'in hazırladığı *Lügat-i Müşkilât-ı Eczâ* isimli eseri bu dönemde hazırlanan Türkçe tıp lügatlerinin başında gelmektedir. Lügatte verilen droglar Türkçe, Arapça, Farsça, Rumca ve Berbericeden hangisiyle meşhur olmuşsa o dilde verilmiş, daha sonra Türkçe karşılığı yazılarak hastalıklardaki ve tedavilerdeki rolü belirtilmiştir. Üsküdarlı Mustafa Efendi, bu eseri *Terceme-i Mollâ Siyâhî Müntehabât-ı İhtiyârât-ı Şifâ der-Beyân-ı İlm-i Tıb* veya *Mecmûatu't-tıb* adıyla manzum olarak yeniden tertip etmiştir. Eserde, mevsimlerin tıbbî tesiri, kan alma, nabız ve idrar gibi konular ele alınmış, hastalık ve ilaçların tarifleri verilmiştir.²⁶¹

Risâle fi't-Tıbb: Manzum bir tıbbî eser olan *Risâle fi't-Tıbb*, *İhtiyârât-ı Bedii* ve *Şifâ el-Fuâd* adlı eserlerden seçme manzum tercümelerden oluşmuştur. Eserde bazı hastalıkların belirtilerinden ve tedavilerinden bahsedilmektedir.

²⁶⁰ Şaban Doğan, "Onyedinci Yüzyılda Kaleme Alınmış Bir Tıp ve Eczacılık Sözlüğü: Lügat-ı Müşkilât-ı Eczâ", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, İstanbul 2011, XII (2), 97.

²⁶¹ Şentürk - Kartal, s. 249.

2.1.70.2. Tezler

Akkuş, Mücahit, *Siyahî Karamanî Larendevî'nin 'Mecmâ'-i Tıp' Adlı Eseri: Gramer-Metin-Sözlük*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Argunşah Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2008, 289 s.

Murad, Sibel, *Lügat-ı Müşkilât-ı Eczâ Derviş Siyâhî Lârendevî (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler) [Lügat-i Müşkilât-i Eczâ Derviş Siyâhî Lârendevî (introduction- examination -text-index)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Peki Küçüker, Sakarya Üniversitesi, SBE, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, Sakarya 2009, 643 s.

2.1.71. Mantıkî (Ahmed [Efendi], Lakabı: Zeyneddinzâde, 1003 /1594-95 - 1045/1635)

2.1.71.1. Eserleri

Dîvân: Yazmaları İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 1679, 5537/7, Âtif Efendi Ktp., nr. 2116/3 kayıtlı olan bu eser, 1867'de İstanbul'da basılmıştır.

2.1.71.2. Tezler

Kaya, Bilge, *XVII. Yüzyıl Divan Şairi Mantki Ahmet Efendi ve Divançesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. F. Tulga Ocak, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 1991, 244 s.

Tortum, Cenap, *Mantki'nin Hayatı Edebi Şahsiyeti ve Divanının Transkripsiyonu*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1968, 69 s.

2.1.72. Mehmed Dâî (17. yy.)

2.1.72.1. Eserleri

Menkabe-i Yahya Efendi: Babasından dinlediği menkabeleri derlemek suretiyle kaleme aldığı 4000 beyitlik bir mesnevîdir. 1651'de kaleme alınan bu eserin bir nüshası İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 2542'dedir. Bu eserden şairin aruzu iyi bilmediği, şairlik yönünün de zayıf olduğu anlaşılmaktadır.

2.1.72.2. Tezler

Asa, Meral, *Mehmed Dâî: Menâkıb-ı Yahyâ Efendi, İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Marcus Köhbach, Die Universität Wien, 1998,175 s.

2.1.73. Mezâkî (Dervîş Süleyman, Lakabı: Mezâkî Süleyman Dede Bosnevî/Dervîş Süleyman/Bosnevî Süleyman Efendi/Süleyman Dede, ?-1087/1676-7)

2.1.73.1. Eserleri

Dîvân: Şairin kaynaklarda belirtilen tek eseridir. Kaynaklardan birindeki kayda göre 1087/1676'da bitirilmiştir. Divanın yazma nüshasından altı tanesi tesbit edilebilmiştir. Bu nüshalardan en hacimlisi Topkapı Sarayı Müzesindeki (Hazine) 892 numaralı yazmadır. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde TY. 873 numaralı yazma nüshada sadece gazeller vardır. Mezâkî'nin divanında 29 kaside (Biri naat, biri de tarih), 441 gazel, 9 tarih, 1 kıt'a, 1 rubâî, 1 müseddes ve 12 müfred yer almaktadır.²⁶²

2.1.73.2. Kitaplar

Mermer, Ahmet, *Mezâkî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları 87, Ankara 1994, 573 s.

2.1.73.3. Tezler

Mermer, Ahmet, *Mezâkî: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hüseyin Ayan, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1988, 555 s.

2.1.74. Muhyiddin Kâdirî

2.1.74.1. Eserleri

Nasîhat-nâme: 1035/1626'da başlayıp 1040/1630'da bitirdiği *Nasîhat-nâme*'si, değişik nazım şekillerinden oluşmaktadır. Dinî ve tasavvufî bir öğüt kitabı mahiyetinde olan eserde, 75 beyitlik bir mesnevî ile Abdülkadir-i Geylânî'ye ait bir medhiye bulunmaktadır.²⁶³

2.1.74.2. Tezler

Dağdelen, Serap, *Muhyiddîn Kâdirî'nin Nasîhat-nâme Adlı Dîvânı: İnceleme-Metin* [*The divan of Muhyiddîn Kâdirî in the name of Nasîhat-Nâme: Analysis-text*],

²⁶² Ahmet Mermer, *Mezâkî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları 87, Ankara 1991, s ?

²⁶³ Şentürk - Kartal, s. 373.

Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Muvaffak Eflatun, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Kütahya 2011, 189 s.

2.1.75. Muslihiddin Vahyî-i Şa‘bânî

2.1.75.1. Eserleri

Mi‘râcü'l-beyân: 1014/1605-6 tarihinde aruzun "*Fâiâtün Fâiâtün Fâilün*" kalıbıyla yazılan mesnevî, 413 beyittir. *Mi‘râcü'l-beyân*'da sûflerin seyr ü sülûk çıkarırken yaşadıkları hâl ve mertebeler özlü bir şekilde dile getirilmiştir. Eserde miraç terimi, sadece Hz. Peygamber'in manevî urûcu anlamında değil, genel mânada ve özellikle sûflerin manevî yükselişini ifade etmek seyr u sülûku anlatmak için kullanılmıştır.²⁶⁴

2.1.75.2. Kitaplar

Tatçı, Mustafa – Kurnaz, Cemal, *Mi‘râcü'l-beyân [Mi‘racın Tasavvufi Boyutu]*, Bizm Büro Yayınları, Ankara 1999, 120 s.

....., *Muslihüddin Vahyî: Mirâcü'l-beyân*, Alperen Yayınları, Ankara 2002, 160 s.

2.1.76. Mustafa b. Rıdvan (Meddah Mustafa b. Molla Rıdvan el-Bağdadî)

2.1.76.1. Eserleri

Târîh-i Fetih-nâme-i Bağdad: Mustafa b. Molla Rıdvan el-Bağdadî adıyla *Târîh-i Fetihnâme-i Bağdad*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, nr. 3140'ta kayıtlıdır.

2.1.76.2. Tezler

Gençoğlu, Osman Yılmaz, *Tarih-i Fetih-nâme-i Bağdad*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1961.

2.1.77. Nâ'ilî-i Kadîm (Mustafa [Çelebi], Lakabı: Pîrî-zâde, 1610-1077/1666)

2.1.77.1. Eserleri

Divân: Nâ'ilî'nin tek eseri sağlığında tertip etmiş olduğu *Divân*'ı olup eser 2 münâcât, 10 na't, Hz. Ali, Hasan ve Hüseyin'e ait 3 mersiye, IV. Murad'a 2, IV. Mehmed'e 1 kaside ile, başta Merzifonlu Kara Mustafa Paşa olmak üzere birçok

²⁶⁴ Şentürk - Kartal, s. 372.

sadrazam ve devlet adamına sunulmuş kasideler ile 388 gazel, 4 müseddes, terki b ve terci-bendler, 6 tarih, 17 kıt'a ve rubâîlerden oluşmaktadır. Dr. Haluk İpekten, *Dîvân'ı* 30'a yakın nüshayı karşılaştırarak İstanbul 1970'de yayımladı.

2.1.77.2. Kitaplar

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Nâ 'ilî-i Kadîm, Hayatı, Sanatı ve Kişiliği*, 1956.

....., *Nâ 'ilî-i Kadîm: Hayatı, Sanatı, Şiirleri*, Varlık Yayınları, İstanbul 1953, 112 s.

İpekten, Haluk, *Nâ 'ilî Divanı (Tıpkıbasım)*, Akçağ Yayınları, Ankara 1990, 341 s.

....., *Nâ 'ilî: Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1991, 223 s.

....., *Nâ 'ilî, Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1973, 167 s.

....., *Nâ 'ilî-i Kadîm Divanı-Edisyon Kritik*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1970, 504 s.

....., *Nâ 'ilî-i Kadîm: Hayatı ve Edebi Kişiliği*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1973, 163 s.

....., *Nâ 'ilî-i Kadîm: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1987, 233 s.

Kutluk, İbrahim, *Nâ 'ilî-i Kadîm, Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1962.

Müstecâb-zâde İsmet, *Nâilî-i Kadîm*, İstanbul 1318.

Nâ 'ilî Divanı, Bulak 1253.

Tarlan, Ali Nihad, *Nâilî*, Müessese Farhandi, Tahran 1930?, 55 s.

2.1.77.3. Tezler

Aslanmirza, Çiğdem, *Na 'ilî'nin Gazellerinde Son San 'atları [Acoustic arts in Na'il's lyric poems]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. M. Naci Onur, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2001, 106 s.

Baykut, Hakan, *Sebk-i Hindî Şairlerinin (Nâilî, Neşâtî, Fehîm, Şehrî ve Şeyh Gâlib) Kasidelerinde Övme ve Övünme [According to poets of Sebk-i Hindî (Nâilî, Neşâtî, Fehîm, Şehrî and Şeyh Gâlib) praise and self praise in kasidas]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Zülfi Güler, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2010, 195 s.

Caran, Mümtaz, *Divan Şiirinde Kozmik Unsurlar (15, 16, 17 ve 18. Yüzyıl Şairlerinden Ahmet Paşa, Necati Bey, Fuzuli, Baki, Nef'i, Na'ili, Nedim ve Şeyh Galib'in Kasidelerinde Kozmik Unsurlara Bakış ve Kozmik Unsurları Kullanış Tarzlarının Karşılaştırılması)* [Cosmic items dewan poetry (comparison and overview of 15, 16, 17, and 18th century poets of Ahmet Paşa, Necati Bey, Fuzuli, Baki, Nef'i, Na'ili, Nedim and Şeyh Galib's qasides cosmic contents and styles], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Şener Demirel, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2003, 83 s.

Erbek, İsmail, *Nef'i ve Naili Divanlarında Şikayet Unsurları* [The Compliment reansons in Nef'i ve naili divans], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Şehabettin Ünlü, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir 2000, 68 s.

İpekten, Haluk, *Naili-i Kadim: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı, İnceleme-Edisyon Kritikli Metin*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1962.

Şenödeyici, Özer, *Naili Divanı Sözlüğü [Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük]* [Glossary of Naili's Divan [concordance and functional glossary]], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2011, 2431 s.

Yentür, Jule, *17. yy Şairlerinden Fehim, Na'ili ve Neşati Divanlarında Kozmik Unsurlar* [Cosmic elements in the divan poems of Fehim, Na'ili and Neşati from 17th century], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Şener Demirel, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2003, 49 s.

Yeşiloğlu, Ayşegül Mine, *Na'il-i Kadim Divanı'nı Tahlili*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Süreyya A. Beyzadeoğlu, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 1996, 405 s.

2.1.78. Nâbî (Yûsuf, Mahlas: Nâbî, 1052/1642-6 Rebû' l-evvel 1124/13 Nisan 1712)

2.1.78.1. Eserleri

Dîvânçe-i Fârisî: Dîvânçe-i Gazeliyyât-ı Fârisî adı ile, *Türkçe Dîvan* içinde 39 sayfalık yer kaplayan bu eser, 32 Farsça gazel ile, Mevlânâ, Hâfız, Molla Câmî, I. Selîm, Şifâî, Örfî, Kelîm, Nazîrî, Şevket, Meyî, Garîbî ve Tâlib'in gazellerinin tahmislerinden ve mesnevî tarzında iki küçük Türkçe hikâyeden ibarettir.

Fetih-nâme-i Kamanîçe: 1082/1671 tarihinde IV. Mehmed'in Lehistan Seferi'nde bulunarak Kamanîçe'nin fethi üzerine ve Muhâsib Mustafa Paşa'nın emriyle

bu eseri kaleme almıştır. Nâbî'nin gençlik devri eserlerindedir. *Târîh-i Kamanîçe* adıyla basıldı (İstanbul 1864).

Hayr-âbâd: Ferîdüddîn-i Attâr'ın *Bülbül-nâme* adlı eserindeki "Hikâyet-i Fahrüddîn-i Gurgânî ve Gulâm-ı Sultân" adlı hikâyesinin genişletilmesi ile oluşturulmuştur. Kısmen tercüme olup sonu hicran ve üzüntüyle biten mesnevîlerin aksine vuslatla biten bir eserdir. Halep'te 1117/1705 tarihinde aruzun "*Mefûlü Mefâilün Feûlün*" kalıbıyla yazılmış olup 1996 beyitten oluşmaktadır.

Hayriyye (Hayri-nâme): Şairin Halep'e yerleştiği dönemde 1113/1701 tarihinde oğlu Ebu'l-hayr Mehmed Çelebi için nazmettiği en meşhur eseridir. "Nasihat-nâme" türünün edebiyatımızdaki en tanınmış örneği olan ve 35 bölümden meydana gelen eser, 1660 beyit olup aruzun "*Feilâtün Feilâtün Feilün*" kalıbıyla yazılmıştır. Nâbî'nin uzun hayat tecrübesinin bir ürünü olan Hayriyye konusu itibariyle orijinal bir eserdir. Eserinde XVII. asırda yozlaşan değerlerin bir tahlilini yapan Nâbî, henüz yedi yaşında olan oğluna evlilik, meslek seçimi ve toplum hayatında sergileyeceği tavır ve davranışlar hakkında yol göstermiş ve onun sağlam bir dinî terbiye ile dinî hayat sahip olmasını tavsiye etmiştir.

Külliyât-ı Nâbî: (İstanbul 1257)

Münşeat: Şairin mektuplarını ihtiva etmekte olup Şehid Ali Paşa'nın tezkirecisi Abdürrahim Çelebi tarafından Ali Paşa'nın emriyle toplanmıştır. Nâbî, eserin baş tarafında bir konuyu on beş değişik şekilde anlatmak suretiyle süslü nesrin bir örneğini ortaya koymuştur. Eserde müellifin Râmî Paşa, Silâhdar İbrahim Paşa ve Amcazâde Hüseyin Paşa gibi şahsiyetlere yazdığı mektuplar bulunmaktadır. Türkiye kütüphanelerinde altmışa yakın nüshası bulunan eserin Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki (Esad Efendi, nr. 3324) yazması müellif hattı olarak kayıtlıdır.²⁶⁵

Sâr-nâme: Şairin Edirne'de 1086/1675'te tertiplenen Sultan IV. Mehmed'in şehzadeleri Mustafa ve Ahmed'in on beş gün süren muhteşem sünnet düğününde bulunarak yazdığı 587 beyit tutarındaki eseridir. Aruzun "*Feilâtün Feilâtün Feilün*" kalıbıyla yazılan eser; sünnet düğününün her gününde verilen ziyafetleri, yapılan eğlenceleri, şehzadelerin büyük bir alay eşliğinde Eskisaray'dan getirilmesini konu almaktadır.

²⁶⁵ Abdülkadir Karahan, "Nâbî", *DİA*, XXXII, 258-260.

Terceme-i Hadîs-i Erba'in: Molla Câmî'nin manzum kırk hadisinin Türkçeye tercümesidir. Hadisler birer kıta halinde ve oldukça serbest tercüme edilmiştir. *Millî Tetebbular Mecmuası'nın* 2. sayısında Necip Asım tarafından yayımlanmıştır.

Tuhfe-i Dilkeş-i Nâbî

Tuhfetü'l-Harameyn: Hacca gitmeye niyetlenen şaire, padişah tarafından yolda rahat etmesi için bir ferman verilmiştir. Hac dönüşünde Mustafa Paşa'ya kethüda olan şair, *Tuhfetü'l-Harameyn* adlı eserini bu devrede kaleme almıştır. Yer yer nazımla süslü ağır bir üslûpla yazılmıştır. H. 1265 yılında İstanbul'da basılmıştır.

Türkçe Dîvân: Nâbî'nin *Türkçe Dîvân*'ı, Halep valisi Silahtar İbrahim Paşa'nın ısrarları ve eski müsveddelerin derlenip düzenlenmesine bizzat refakat etmesiyle vücuda gelmiş olup eski edebiyatın en hacimli dîvânları arasında yer alır. 29 kaside, 888 gazel, 1 terhib-bend, 5 tahmis, 156 tarih, 10 mesnevî, 114 kıt'a, 218 rubâî, 61 matla, 74 müfred, 186 muamma ve 30 lugaz bulunan *Dîvân*, Ali Fuat Bilkan tarafından yayımlanmıştır (*Nâbî Dîvânı*, 2 c. İstanbul 1997).²⁶⁶

Zeyl-i Siyer-i Veysî: Veysî'nin yarım bıraktığı eseri tamamlamak üzere kaleme alınmıştır. Dili Veysî'de olduğu gibi ağır ve külfetlidir. Nâbî, Veysî'nin *Dürretü't-tâc* adlı siyerine iki zeyil yazmıştır. İlki Bedir Gazvesi'nden Benî Kaynukâ' Vak'ası'na, ikincisi Kaynukâ'dan Mekke'nin fethine (8/630) kadar cereyan eden olaylardan bahseder. İlk zeyil *Siyer-i Veysî* ile birlikte iki defa basılmış (Bulak 1248, 1284), yirmi yıl sonra kaleme alınan ikinci zeyil ise henüz yayımlanmamıştır.

2.1.78.2. Kitaplar

Aktüccar, Halil, *Nâbî*, Gökşin Yayınları, İstanbul 1984, 95 s.

Arslan, Mehmet, "*Nâbî Sûrnâmesi*", *Türk Edebiyatında Manzum Surnameler*, Ankara 1999, s. 625-84.

Bilkan, Ali Fuat, *Hayrî-nâme'ye Göre XVII. Yy.da Osmanlı Düşünce Hayatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002, 160 s.

....., *Nâbî Dîvânı I-II*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997, 1349 s.

....., *Nâbî, Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999, 175 s.

....., *Nabî: Hikmet, Şair, Tarih*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998, 230 s.

Courteille, Pavet, *Conseils de Nâbî Efendi*, Imprimerie impériale, Paris 1857.

²⁶⁶ Şentürk – Kartal, s. 368.

Coşkun, Menderes, *Manzum ve Mensur Osmanlı Seyahatnâmeleri ve Nâbî'nin Tuhfetü'l-harameyn'i*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, 359 s.

Diriöz, Meserret, *Eserlerine Göre Nâbî [kapakta, Nâbî Divânı]*, Fey Vakfı, İstanbul 1994, 687 s.

Dîvân, Bulak 1257, İstanbul 1292, Ankara 1997.

Gövsâ, İbrahim Alaaddin, *Nâbî*, Ankara 1933, 45 s.

Kaplan, Mahmut, *Hayriyye-i Nâbî (İnceleme-Metin)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları 94, Ankara 1995, 313 s.

Kaplan, Mehmet, *Nâbî ve Orta İnsan Tipi*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1961, 44 s.

Karahan, Abdülkadir, *Nâbî: Hayatı, Sanatı, Şiirleri*, Varlık Yayınları, İstanbul 1967, 95 s.

....., *Nâbî Divanından Seçmeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, 215 s.

Karakaş, Mahmut, *Tuhfetü'l-Harameyn: Hac Hatıraları*, Şanlıurfa 1989, 154 s.

Keleş, Reyhan, *Şair Nâbî Bibliyografyası*, Resimleyen: Muhammet S. Karaca, Dizin: Orhan Başaran, Erzurum 2011, 391 s.

Kurtoğlu, Mehmet, *Urfalı Nabi [Şair Nabi]*, Şanlıurfa Valiliği, İstanbul 2008, 270 s.

Levend, Agâh Sırrı, *Nâbî'nin Sûr-nâme'si: Vakaayi'-i Hitan-ı Şehzadegân-ı Hazret-i Sultan Muhammed-i Gaazi li Nabi Efendi*, İnkilâp Kitabevi, İstanbul 1944, 72 s.

Mengi, Mine, *Çağının İnsanı Olarak Nâbî, Ömer Asım Aksoy Armağanı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1978, s. 177.

....., *Divan Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1987, 149 s.

Nabi, Yaşamı, Sanatı, Yapıtları, Engin Yayıncılık, İstanbul 1997, 135 s.

Nabi Divanından Seçilmiş En Güzel Şiirler, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1970, 80 s.

Okuyucu, Cihan, *Nâbî*, Timaş Yayınları, İstanbul 2001, 224 s.

Pala, İskender, *Nâbî: Hayriye*, Bedir Yayınevi, İstanbul 1989, 256 s.

....., *Şahane Gazeller: Nabi*, Kapı Yayınları, İstanbul 2005, 85 s.

Ünlü, Seyfettin, *Hicaz Seyahatnâmesi (Tuhfetü'l-Harameyn)*, Timaş Yayınları, İstanbul 1996, 176 s.

Yalçınkaya, Şerife, *Nâbî'nin Nâsirliği ve Fetih-nâme-i Kamanıçesi*, İzmir 2012, 320 s.

Yorulmaz, Hüseyin, *Urfalı Nâbî*, Şule Yayınları, İstanbul 1993, 176 s.

....., *Divan Edebiyatı'nda Nâbî Ekolü, Eski Şiirde Hikemiyât*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1996, 503 s.

2.1.78.3. Tezler

Aka, Belde, *Nâbî'nin 'Orta İnsan Tipi'nin Hersekli Ârif Hikmet'teki Değişimi [Transformation of Nâbî's "Orta İnsan Tipi" "Prototype of Comman Man" in Ârif Hikmet of Herzegovina]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nuran Tezcan, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, SBE, Ankara 2011, 132 s.

Akgül, Sefer, *Nabi'nin İnanç Esasları [The Fundamental principles of faith in Nabi]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ömer Okumuş, Harran Üniversitesi, SBE, Şanlıurfa 1996, 200 s.

Alperen Kayak, Mümine, *Divân Edebiyatı Metinlerinin İlköğretim II. Kademedeki Kullanılabilirliği ve Hayriyye-i Nâbî'nin 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Etkinliklerle İşlenmesi [The practicability of the text of divan literature in the second level of the primary school and the application of Nabi' Hayriyye in 8 th grade Turkish coursebook with the activities]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Erdoğan Uludağ, Erzincan Üniversitesi, SBE, Erzincan 2011, 81 s.

Aydeniz, Nurullah, *Yusuf Nâbî ve Hayriyye Adlı Eserinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi [Yusuf Nâbî and his work titled Hayriyye in the evaluation from the point of view of religious education]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. M. Faruk Bayraktar, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2012, 143 s.

Bilkan, Ali Fuat, *Nâbî'nin Kasideleri ve Kasideciliği*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Cemal Kurnaz, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1987, 330 s.

....., *Nâbî'nin Türkçe Divanı (Karşılaştırmalı Metin) (2 cilt)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. İsmail Ünver, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1993, 1306 s.

Bağceci, Lokman, *Nabi Divanı'ndaki Küçük Mesneviler [Short poems composed in rhymed couplets in Nabi's Divan]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mine Mengi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 2002, 231 s.

Coşkun, Menderes, *Manzum ve Mensur Osmanlı Seyahatnâmeleri ve Nâbî'nin Tuhfetü'l-Harameyn'i* [Ottoman pilgrimage narratives and Nabi's Tuhfetü'l-Harameyn], Doktora Tezi, Dan.: Dr. Christine Woodhead, Dr. Paul Starkey, University of Durham, 1999, 472 s.

Çakar, Şükran, *Nabi Divanı'nda Maddî Kültür Unsurları* [Material culture elements related to the divan of Nabi], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Sarı, Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, Afyonkarahisar 2001, 196 s.

Çalık, Etem, *Nabi Divanı'nın Nazım Şekilleri ve Aruz Ölçüsü Bakımlarından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Haluk İpekten, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1989, 129 s.

Diriöz, Meserret, *Eserlerine Göre Nâbî*, Doçentlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 1976.

Fouadel-Shofie, Faiza, *The Gazeliyât of the 17th century Ottoman poet: Nâbî*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. John Walsh, University of Edingburgh, 1969.

Kalkışım, M. Muhsin, *Nabi'nin Tuhfetü'l-Harameyn'i: Dil İncelemesi, Transkripsiyonlu Metin ve İndeks*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Kemal Yavuz, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1988, 417 s.

Kaplan, Mahmut, *Hayriyye-i Nâbî (İnceleme-Metin)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1990, 432 s.

Mengi, Mine, *Divan Şirinde Hikemî Tarzın Temsilcisi Nâbî*, Doçentlik Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 1975.

Öner, Esra, *Nâbî Dîvânı'nda Teşbih Unsuru Olarak Çiçekler* [The use of flowers as metaphors in Nâbî's Dîvân], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Cihan Okuyucu, Fatih Üniversitesi, SBE, İstanbul 2004, 112 s.

Ördek, Şerife, *Nâbî'nin Farsça Divânçesi: İnceleme-Türkçeye Çeviri-Tenkitledi Metin* [Nabi's Persian Divançe: Analysis, translation, criticized text], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Filiz Kılıç, Nevşehir Üniversitesi, SBE, Nevşehir 2012, 268 s.

Ötkün, Ramazan, *Dini ve Tasavvufi Yönden Nabi Divanı'nın Tahlili (Kasideler Bölümü)* [Analysis of Nabi's Divan from religious and mystic approach (section of kasides)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Murat Yurtsever, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 2003, 132 s.

Özçelik, Sezayi, *17. Yüzyıl Sosyal Hayatı'nın Nâbî Divanı'na Yansımaları ve Anlam Çerçevesi* [The reflections of 17th century's social life on Nabi's Divan and its frame of meaning], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Mermer, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2010, 314 s.

Şengül, Nedim, *Nâbî'nin Farsça Divançesi (Tahkikli Metin)* [Persian Divan of Nâbî (criticized text)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Hasan Çiftçi, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2005, 110 s.

Turan, Selami, *Nabi Tuhfetü'l-Haremeyn (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Cihan Okuyucu, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1995, 195 s.

Ülger, Sibel, *Nabi-Hayrabad (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Muhsin Macit, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE, Van 1996, 337 s.

Yıldırım, Yusuf, *Dinî ve Tasavvufî Yönden Nâbî Divanı'nun Tahlili (Gazeller Bölümü)* [Analysis of Nâbî's Divan from religious and mystical approach (section of gazels)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Murat Yurtsever, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 2004, 131 s.

Yorulmaz, Hüseyin, *Divan Şiirinde Nabi ve Hikemi Tarz*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Süreyya A. Beyzadeoğlu, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 1995, 304 s.

Yüksel, Hüseyin, *Gazavat-nameler ve Nabi'nin Fetih-name-i Kamanîçe Adlı Eserinin Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. İlhan Genç, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İzmir 1997, 133 s.

2.1.79. Na'îmâ (Mustafa Naîm, Mahlas: Naîmâ, 1065/1655-Şâban 1128/Ağustos 1716)

2.1.79.1. Eserleri

Naîmâ Tarihi (Ravzatü'l-Hüseyn fî Hulâsâti Ahbâr el-Hafikayn): Naîmâ, asıl adı *Ravzatü'l-Hüseyn fî hulâsati ahbârî'l-hâfikayn* olan eseriyle Osmanlı tarihçiliğinde önemli bir yere sahip olmuştur. Kitap uzunca bir giriş ve kronolojik düzenlenmiş metinden oluşmakla birlikte renkli tasvirleri, romanvari anlatımı, nükteli, imalı ifadeleri, olayların iç yüzünü anlatmada gösterdiği titizlikle büyük ilgi çekmiş ve başka hiçbir tarihe kısmet olmayan bir şöhret kazanmıştır. Naîmâ'nın tarihi aslında, Şârihulmenâr lakabıyla tanınan Kadı Mehmed Efendi'nin oğlu müderris Ahmed Efendi'nin yazdığı esere dayanır. Naîmâ, Şârihulmenârzâde'nin günümüze ulaşmayan ve yaratılıştan 1065

(1655) yılına kadar gelen tarihinin müsveddelerini kullandığını, onun I. Ahmed devrinden Köprülü Mehmed Paşaya kadarki dönemi geniş bir şekilde yazdığını, daha önceki dönemleri ise *Hasanbeyzâde Târihi*'nden aldığını belirtir.

Türkiye'de ve yabancı kütüphanelerde birçok yazma nüshası bulunan *Târîh-i Naîmâ*'nın mevcut nüshalarının birçoğu Müteferrika tab'ının yapıldığı 1147'den (1374) sonra istinsah edilmiştir. Ayrıca kütüphanelerde bazı muhtasar nüshalara da rastlanır (İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 4355).²⁶⁷

2.1.79.2. Kitaplar

Ahmed Refik, *Na'imâ*, Milli Kütüphane, Ankara 1933, 53 s.

Arslantürk, Zeki, *Naima'ya Göre Osmanlı Devleti'nin Çöküş Sebepleri*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1989, 145 s.

....., *Naima'ya Göre XVII Yüzyıl Osmanlı Toplum Yapısı*, Ayışığı Kitapları, İstanbul 1997, 215 s.

Çelebi, Asaf Hâlet, *Na'imâ*, Hece Yayınları, Ankara 2003, 158 s.

....., *Naima: Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Varlık Yayınları, İstanbul 1953, 138 s.

Danışman, Zuhûrî, *Târîh-i Na'imâ*, 6 c., Zuhuri Danışman Yayınevi, İstanbul 1967-1969.

İpşirli, Mehmet, *Tarih-i Na'ima (IV Cilt Takım)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007, 2247 s.

Târîh-i Na'imâ, 6 c., Matbaa-i Âmire, İstanbul 1280-1281.

Thomas, Lewis V., *A study of Naima*, New York University, New York 1972, 163 s.

Yöntem, Ali Canib, *Naimâ Tarihi*, Devlet Matbaası, İstanbul 1927, 31 s.

2.1.79.3. Tezler

Arslantürk, Zeki, *Türk Sosyoloji Tarihinde Naima'nın Yeri ve Osmanlı Devleti'nin Çöküş Sebepleri*, Doktora Tezi, Dan.: ...?, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1979, 145 s.

Coşkun, Ali, *Naima'nın Din ve Cemiyet Görüşü*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ünver Günay, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1990, 224 s.

²⁶⁷ Mehmet İpşirli, "Na'imâ", *DİA*, XXXII, 513-14.

Savcı Güçlü, Nuray, *Naima'ya Göre XVII. Yüzyıl Osmanlı İktisadi Yapısı ve Toplumsal Sonuçları* [XVII. century economic and social structure of Ottoman Empire according to Naima], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Zeki Arslantürk, Marmara Üniversitesi, Sosyoloji ve Antropoloji Anabilim Dalı, İstanbul 1998, 170 s.

Söğüt, Zafer, *Günümüze Ulaşmayan İstanbul Yapıları (Naîma Tarihi Verilerine Göre Bir İnceleme)* [The structures of Istanbul that aren't reaching until today (according to datas of the Naima history a review)], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Sacit Açıkgözoğlu, Marmara Üniversitesi, Türk Sanatı Bilim Dalı, İstanbul 2010, 109 s.

Tunay, Meltem, *Naima Tarihine Göre (1592-1659) Osmanlı Uluslararası İlişkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Yusuf Oğuzoğlu, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 1998, 127 s.

2.1.80. Nazîm Çelebi (Yahya/Mustafa, Lakabı: Pazarbaşı / Kürkcübaşızâde, 1649/50- 1727)

2.1.80.1. Eserleri

Dîvân: Devrinin en velûd şairlerinden biri olan Nazîm'in tek eseri, beş *Dîvân*'dan oluşan külliyyatıdır. İlk *Dîvân*'ını 1079 yılında, 19-20 yaşlarında tertip etti. Diğerlerinin tertip tarihi, 1089,1093,1098'dir. *Dîvân*lar bir arada eski harflerle yayımlandı (İstanbul 1257, 500 s.). İkinci ve üçüncü *dîvân*lar sadece na'tlardan meydana gelmektedir. Divanlardaki na'tlerin sayısı 200'ü bulmaktadır.²⁶⁸

2.1.80.2. Kitaplar

Kam, Ruşen Ferit, *Bestegâr-Şair Nazîm: Hayatı Eserleri Hakkında Tetkikat*, Hilal Matbaası, İstanbul 1933, 30 s.

Yahya Nazim, Divan-ı Belagat Unvan-ı Nazım, Takvimhane-i Amire Matbaası, İstanbul 1841, 500 s.

2.1.80.3. Tezler

Çağlıışlek, Aynur, *Yahya Nazim Divanı: II*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ümit Tokatlı, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1991,130s.

²⁶⁸ “Nazîm Yahya”, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, VI, 556-57.

Gümüş, Nevin, *Yahya Nazım Divanı 1 (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Cihan Okuyucu, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1992, 564 s.

Kayhan Ertürk, Şaziye, *Divan-ı Belagat-Ünvan-ı Nazım V (İnceleme-Metin)*, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1996, 381 s.

Kurban, Ahmet, *Yahya Nazım Divanı IV: İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Cihan Okuyucu, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1992, 237 s.

Şimşek, Mehmet, *Divan-ı Belagat-Unvan-ı Nazım, Yahya Nazım (III. Divan) [Yahya Nazım Divanı 3.(analysis-text)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ümit Tokatlı, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 2007, 210 s.

2.1.81. Nâzükî (?-1687)

2.1.81.1. Eserleri

Sâkî-nâme

2.1.81.2. Tezler

Gülhan, Abdülkerim, *Nazikî Dîvânı: İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Coşkun Ak, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 1989, 235s.

2.1.82. Nedîm-i Kadîm (Mehmed Nedîm [Efendi], Lakabı: Kadîm, ?-1081/1670)

2.1.82.1. Eserleri

Dîvân: Tek eseri, yaklaşık beş yüz beyitten oluşan küçük *Dîvân*'ıdır. Kaynaklarda üç dilde yazdığı şiirleri olduğu belirtilmekle birlikte onun Türkçe dışında yazdıklarından elde bulunanlar Farsça bir kıt'a ile birkaç matla'dan ibarettir. Halil Nihat Boztepe'nin yayımladığı *Nedîm Divânı* adlı eserin sonunda yer alan eski harfli dîvânçenin (İstanbul 1338-1340, s. 330-347) Halil Nihat Bey'in şahsî kütüphanesindeki bir yazmaya dayandığı anlaşılmaktadır. 3'ü kıt'a-i kebîre olan 7 kaside, 34 gazel, 7 rubâî, 1 kıt'a, 14 matla, 2 muamma ve 3 mektubun yer aldığı *Dîvân*, Osman Horata tarafından yayımlanmıştır (*Nedîm-i Kadîm Dîvânçesi*, Ankara 1987).

2.1.82.2. Kitaplar

Boztepe, Halil Nihat, *Nedim Divanı: Külliyyat Bir Lügatçe ile “Nedim-i Kadim” Divançesini Havidir*, Sadakat ve İkbâl Kitabhaneleri, İstanbul 1338 (1919), 1340 (1921), 374 s.

Horata, Osman, *Nedim-i Kadim ve Divançesi: İnceleme ve Tenkidli Basım*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, 211 s.

2.1.82.3. Tezler

Dündar, Aykut, *Nedim-i Kadim: Hayatı, Sanatı, Divançesi*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara 1959, 93 s.

Horata, Osman, *Nedim-i Kadim Divançesi Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tulga Ocak, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 1986, 237 s.

2.1.83. Nef'î (Ömer, Mahlas: Darrî, Nef'î, 980/1572-8 Şâban 1044/26 Ocak 1635)

2.1.83.1. Eserleri

Farsça Dîvân: Nef'î'nin *Farsça Dîvânı*'nda 16 kaside, 1 terci-bend, 1 kıt'a-i kebîre, 21 gazel ve 171 rubâî yer almaktadır. Nef'î'nin Fars dili ve kültürüne olan vukûfiyetini göstermesi bakımından önemli olan dîvânda, tasavvuf düşüncesi önemli bir yer almaktadır. Mecazî aşkın hemen hemen hiç görülmediği eserde, şairin çektiği acılar ve haşin tabiatının oluşturduğu ruh buhranları, tasavvufî fikirler içerisinde yoğrulmuş olarak belirtilmiştir. Dîvânda yer alan Farsça "*sâkî-nâme*"si Türkçesi gibi türünün en güzel örneklerindedir.²⁶⁹

Sihâm-ı Kazâ: Nef'î'nin hicivlerinin yer aldığı ve kendisinin "heccâv" olarak tanınmasına vesile olan mecmuadır. Nef'î *Sihâm-ı Kazâ*'da, babasından başlayarak sadrazamlık, vezirlik gibi önemli mevkilerde bulunan kişiler ve şairleri hicvetmiştir. Beklediğini bulamama yahut da işinden uzaklaştırılma gibi sebeplerle devlet erkanını, karşılıklı kıskançlık, çekişme ve rekabetten dolayı şairleri hicveden şiirlerinin bazen ağza alınmayacak sövgülerle dolu, bazen de ince, sanatlı ve gerçekten bir zekâ ürünü olduğu görülmektedir. Nef'î bu eserde oldukça sade bir kullanmıştır. Eserde kaside, kıt'a ve terkihibend gibi değişik nazım şekilleri kullanılmış olmakla birlikte daha çok

²⁶⁹ Şentürk – Kartal, s. 353-54.

dörtlükler tercih edilmiştir. *Sihâm-ı Kaza* Saffet Sıtkı (İstanbul 1943) ve Metin Akkuş (Ankara 1988) tarafından seçmeler halinde yayımlanmıştır.

Tuhfetü'l-Uşşâk: *Farsça Dîvân*'da na'lar arasında yer alan ve şair tarafından *Tuhfetü'l-uşşâk* adı verilen 97 beyitlik kasidenin son yıllarda yapılan araştırmalar neticesinde müstakil bir eser olduğu anlaşılmıştır. Fuzûlî'nin *Enîsü'l-kalb* adlı eserine nazire olan *Tuhfetü'l-uşşâk*, Ali Nihad Tarlan tarafından tercüme edilerek British Museum yazmasının fotokopisi ile birlikte neşredilmiştir ("*Nef'î'nin Tuhfetü'l-uşşâk Tercümesi*", *İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Dergisi*, nr. 2, 1964, s. 185-200).

Türkçe Dîvân: Nef'î'nin bizzat tertip ettiği divanında kasideler ağırlıktadır. Saltanatına şahit olluğu padişahlara, devlet yetkililerine ve din adamlarına çeşitli vesilelerle kasideler sunmuştur. Bu kasidelerde üslûp çok başarılıdır; denilebilir ki Türk edebiyatında kaside onun usta ellerinde klasik biçimini kazanmıştır. Bilhassa methiye ve fahriyede gösterdiği başarı dikkat çekicidir. Nef'î'nin iki defa basılan divanının (Bulak 1252; İstanbul 1269) Metin Akkuş tarafından karşılaştırılan metninde altmış iki kaside, bir terkihibend (sâkiname), bir mesnevi, dokuz kıt'a 1 kebîre, 134 gazel, iki kıt'a, dört nazım, beş rubâî, on altı müfred yer alır. Divan üzerine Metin Akkuş (1991, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) ve Selçuk Bahir (2004, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) doktora tezi hazırlamış, F. Tulga Ocak bir doçentlik çalışması yapmıştır. Metin Akkuş divan metnini daha sonra yayımlamıştır (Ankara 1993).²⁷⁰

2. 1. 83. 2. Kitaplar

Açıkgöz, Nâmık, *Nef'î*, Timaş Yayınları, İstanbul 1999, 133 s.

Akkuş, Metin, *Hicvin Ankaları-Nef'î ve Sihâm-ı Kazâ (İnceleme-Karşılaştırmalı Seçme Metinler)*, Akçağ Yayınevi, Ankara 1998, 310 s.

....., *Nef'î Divanı*, Akçağ Yayınevi, Ankara 1993, 355 s.

....., *Nef'î Divanı'nda Tipler ve Kişilikler*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1995, 150 s.

Atalay, Mehmet, *Nef'î Farsça Divan*, Erzurum 2000.

Aydemir, Yaşar (Haz.), *Nef'î: Hayatı Sanatı ve Eserleri*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2000, 234 s.

²⁷⁰ Metin Akkuş, "Nef'î", *DİA*, XXXII, 523-25.

Bilmen, Saffet Sıtkı, *Nef'i ve Sihâm-ı Kazâ'sı*, Aydınlık Basımevi, İstanbul 1943, 76 s.

Büyük Türk Klasikleri, "Nef'î maddesi", 5. Cilt, İstanbul 1987, s. 105.

Çiftçi, Cemil, *Maktûl Şairler*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1997, 711 s.

Ebüzziya, Tevfik (Çev.), *Nef'i*, Matbaa-i Ebüzziya, İstanbul 1311 (1894), 307 s.

İpekten, Halûk, *Nef'i: Hayatı Sanatı-Eserleri*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2000, 234 s.

Karahan, Abdülkadir, *İslâm Ansiklopedisi*, "Nef'î maddesi", 9. Cilt, İstanbul 1964, s. 176.

....., *Nef'i*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986, 112 s.

....., *Nef'i Divanı'ndan Seçmeler*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1972, 207 s.

....., *Nef'i: Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Varlık Yayınları, İstanbul 1967, 110 s.

Komisyon, *Ölümünün Üçyüzzellinci Yılında Nef'i*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, 135 s.

Köprülü, Mehmet Fuat, *Eski Şairlerimiz Divan Edebiyatı Antolojisi: Nef'i*, Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul 1931.

Külçe, Süleyman, *Şair Nef'i Neden ve Nasıl Öldürüldü*, Nefaset Matbaası, İzmir 1948, 45 s.

Özgül, Mehmed Nazım Florinalı, *Nef'i ve Fikret'in Büyük Ruhlarına*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1341 (1925), 32 s. (Osmanlıca)

Pala, İskender, *Şahane Gazeller: Nef'i*, Kapı Yayınları, İstanbul 2005, 78 s.

....., *Nef'i: Wonderful Gazels*, Kapı Yayınları, İstanbul 2007, 39 s. (İngilizce)

Tarlan, Ali Nihad, *Nef'i'nin Farsça Dîvânı Tercümesi*, S. Sertoğlu Kitabevi, İstanbul 1944, 154 s.

Tulum, Mertol – Tanyeri, Ali, *Nef'i Divan*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1977, 607 s.

Türkçe Dîvân, Bulak 1252, İstanbul 1269, Ankara 1993.

Yerguz, İsmail (Haz.), *Nef'i*, Engin Yayıncılık, İstanbul 1993, 191 s.

2.1.83.3. Tezler

Akkuş, Metin, *Nef'i, Sanatı ve Türkçe Divanı*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Haluk İpekten, Atatürk Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum 1991, 547 s.

Atalay, Mehmet, *Şâir Nef'i: Farsça Divanı'nın Edisyon Kritiği ve Üslûbu*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. M. Nazif Şahinoğlu, Atatürk Üniversitesi, SBE, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Erzurum 1988, 209 s.

Avcı, Zikrî, *Nef'i Divanı'nda Osmanlı Yaşayış Tarzının İzleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. M. Naci Onur, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1996, 307 s.

Camcı, Mahmut, *Nef'i Divanı'nda Şiir ve Edebiyatla İlgili Kavramlar*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Muhammet Nur Doğan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1996, 304 s.

Cengiz, Esra, *Nef'i Divanında Gazellerin Söz Ahengi [Harmonic items in Nef'i's gazels]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hasan Altınzincir, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, SBE, Kahramanmaraş 2006, 70 s.

Çetinkaya, Fadime, *Nef'i Divanında Bitkiler ve Hayvanlar Üzerine Bir İnceleme [An analysis on the plants and animals in Nef'i divan]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hüseyin Akkaya, Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Sivas 2008, 358 s.

Çoban, Özgür, *Divan Şiirinde Rind ve Zahid Portresi: Ahmed Paşa, Fuzûlî, Bâkî, Nef'i, Nedîm, Şeyh Gâlib Divanlarında*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Feridun Hikmet Güven, Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, Afyonkarahisar 2002, 116 s.

Demirel, Hafize Gamze, *Nef'i Divanında Tabiat [Nature Nef'i Divan]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sabahattin Küçük, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2000, 170 s.

Erbek, İsmail, *Nef'i ve Naili Divanlarında Şikayet Unsurları [The Compliment reasons in Nef'i ve naili divans]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Şehabettin Ünlü, Osmangazi Üniversitesi, SBE, Eskişehir 2000, 68 s.

Gün, Mesut, *Baki ve Nef'i Divanlarında Övgü [Praise in baki and Nef'i Divans]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mine Mengi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 2002, 217 s.

Gündüz, Yunis, *Nef'i'nin Kasidelerinde Tarihi Perspektif*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mine Mengi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 1998, 236 s.

Güngör, Tuğba, *Nefî'nin Türkçe Divânında Maddi Unsurlar [Physical elements of Nefî in the Turkish divan]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Mermer, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2008, 368 s.

Naimüddin, Seyyid, *Nefî ve İran Şiiri*, Doktora Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Ankara 1953, 109 s.

Ocak, F. Tulga, *Nefî ve Türkçe Divan*, Doçentlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi, Ankara 1980, 239 s.

Selçuk, Bahir, *Ahenk Unsurları Bakımından Nefî Divânı'nın Tahlili [The analysis of harmony components on Nefî's Divân]*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Zülfi Güler, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2004, 371 s.

Sevindim, Yasemin, *Nefî Divânı'nın Söz Varlığı [The word composition of Nefî Divan]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. M. Mehdi Ergüzel Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya 2007, 333 s.

Toçuoğlu, Nurdan Tuhfe, *Necati Bey, Bâkî, Nefî ve Nedim'de Doğa'dan Mekân'a Dönüşüm*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Nuran Tezcan, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, SBE, Ankara 2008, 137 s.

Yıldızhan, Rizvan, *Baki, Fuzuli, Nefî ve Nedim Divanlarında İç Mekan*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mine Mengi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 1997, 305 s.

2.1.84. Nefes-zâde Kâtib İbrahim Efendi (Nefes-zâde İbrâhîm b. Mustafa, ?-1060/1650)

2.1.84.1. Eserleri

Gülzâr-ı Savâb: Nefeszâde'nin asıl şöhreti, IV. Murad'ın kendisinden hat sanatıyla ilgili bir eser kaleme almasını istemesi üzerine yazdığı hat sanatının ana kaynaklarından olan bu risâleden gelmektedir. Eser hat, tezhip ve minyatür gibi kitap sanatlarının alet ve malzemeleri, teknikleri konusunda yapılmış en önemli çalışmalardan biri olma özelliği taşır.

2.1.84.2. Kitaplar

Kilisli Rıfat Bilge, *Gülzar-ı Savab*, Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatı, İstanbul 1939, 119 s.

2.1.84.3. Tezler

Çayır, Boran, *Nefeszade İbrahim Tezkiretül Hattatin Tahkiki*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Erzurum 2001, 42 s.

Demir, Fehime, *Türk Hat Sanatı İçin Kaynak Gülzâr-ı Savâb (İncelemeli Metin Çevirisi)* [*Gülezâr-ı Savâb a source for Turkish calligraphy*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Muhittin Serin, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2004, 168 s.

2.1.85. Nergisî (Mehmed, Lakabı: Nergis-zâde/Nergisî-zâde, Mahlas: Nergisî, 992 (993)/1584 (1585)-Şevval 1044/Mart-Nisan 1635)

2.1.85.1. Eserleri

Dîvân: Hacı Tevfik, *Mecmû'atü't-Terâcim*'inde onun bir divanı olduğundan bahsetmektedir.

El-Vaslü 'l-Kâmil fî Ahvâlü 'l-Vezîri 'l-âdil (Gazavât-ı Murtazâ Paşa): Nergisî'nin kadı olarak bulunduğu Banaluka'da kaleme aldığı eser, o sırada Budin valisi olan Murtaza Paşa'nın hayatını ve gazalarını beş bölüm halinde anlatır. Dili diğer eserlerine göre daha sadedir. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki (Revan Köşkü, nr. 428) müellif hattı nüshasından başka altı nüshası bilinmektedir.²⁷¹

Hamse: İslâmî şark edebiyatında Nizâmî'den beri klâsik mesnevî şekliyle yazılan Hamse te'lifinde Nergisî, büyük değişiklik yapmış ve kendi *Hamse*'sini klâsik sanat anlayışı bakımından çok mühim sayılabilecek bir değişiklik ve nesirle yazmıştır. Nergisî'nin *Hamse*'si:²⁷²

a. Gazavât-ı Mesleme (el-Akvâlü 'l-müselleme fî Gazavâti 'l-Mesleme): Müellif Mostar'da tefe'ül için açtığı bir kitapta karşısına Emevî kumandanı Mesleme'nin İstanbul muhasarası bahsi çıkınca bu bahsi Türkçeye çevirmek sûretiyle yazmıştır.

b. Kânûnu r-reşâd: İran Hükümdarı Hudabende için yazılmış *Ahlâku's-Sultana* adlı siyâsetnâme'nin Sultan Dördüncü Murad adına, Türkçe tercümesidir. Nergisî nisbeten sâde bir dille yazdığı bu esere Osmanlı Târihi'nden de vak'alar katarak yarı te'lif bir eser hüviyeti vermiştir.

²⁷¹ Süleyman Çaldak, "Nergisî", *DİA*, XXXII, 560-62.

²⁷² Banarlı, II, 481.

c. **Meşâku'l-Uşşâk:** *Meşâku'l-Uşşâk*, Nergisî'nin 10 aşk hikâyesi yazmak suretiyle te'lif ettiği bir eserdir ki bu hikâyelerden birisi kendi başından geçen bir macerası anlatır.

d. **İksîr-i Sa'âdet:** *İksîr-i Saadet*, İmam Gazâlî'nin *Kimyâ-yı Saadet* adlı tanınmış kitabındaki Rûkn-i Muâmelât bölümünün Türkçe tercümesidir.

e. **Nihâlistân:** Nergisî'nin *Hamse*'sinin en mühim eseridir. Bu eserde cömertlik hikâyeleri, aşk hikâyeleri, ahlâka, tövbeye dâir hikâyeler ve muhtelif fıkralar vardır. Hikâyelerin mühim bir kısmı Nergisî'nin kendi devrinden ve kendi çevresinden aldığı vak'alar ve intibâlarla yazılmıştır.

Horos-nâme: Bu mensur hikâyenin basit bir rik'a kırmasıyla yazılan altı sayfalık bir nüshası Millet Kütüphanesi'nde (Ali Emîrî Efendi, nr. 573), bir diğeri Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi'ndedir. Horozla tilki hikâyesinden ibaret olan eser bir incelemeyle birlikte yayımlanmıştır (Süleyman Çaldak, "Nergisî'nin Horos-nâmesi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sayı 13, Erzurum 1999, s. 243-250). Nergisî'nin alışveriş mukavelesine dair fikhî hükümleri ihtiva eden, Arapça seçili bir nesirle kaleme aldığı risâlesi bir mecmua içindedir (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3749).

Münşeât (Esâlibü'l-mekâtib): Nergisî'nin *Hamse*'sinden sonra diğeri mühim eseridir. 1031/1622'de tertip edilerek uzun bir mukaddime ile Şeyhülislâm Zekeriyâyâde Yahyâ Efendi'ye ithaf edilmiştir. Zamanın muhtelif rütbelerdeki büyüklerine nasıl mektup yazılacağı, nasıl hitap edileceği veya ne gibi sözler kullanılarak onların hangi âdaba göre tebrik edileceği hakkında örnek sayılan bu kitap uzun zaman büyük rağbet ve alâka görmüştür. Kronolojik sıraya göre düzenlenen eserin müellif hattı nishasında otuz yedi parça yazı bulunduğu halde başka nüshalarda bu sayı elliyi aşmaktadır. transkripsiyonlu metni İngilizce bir girişle birlikte John R. Walsh tarafından yayımlanmıştır ["The Esâlibü'l-Mekâtib (Münşe'ât) of Mehmed Nergisî Efendi", *Ar.Ott.*, I, 1969].

2.1.85.2. Kitaplar

Çaldak, Süleyman, *Nergisî ve Nihâlistân'ı: İnceleme-Metin*, Özserhat Yayıncılık, Malatya 2004, 245 s.

Hamse-i Nergisî, Bulak Matbaası, Kahire 1255 (1839).

Hamse-i Nergisî, Nihalistan, Meşekü'l-uşşak, Gazevât-ı Mesleme, İksir-i Saadet, Kanunü'r-Reşad, Tatyos Divitciyan Matbaası, İstanbul 1869, 164+90+37+84+67 s.

Selçuk, Bahir, *Nergisî: Meşâkku'l-Uşşâk: İnceleme-Metin*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum 2009, 260 s.

2. 1. 85. 3. Tezler

Çaldak, Süleyman, *Nergisi ve Nihalistan'ı (İnceleme-Metin)*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hasan Kavruk, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1997, 806 s.

Çelik, Nurten, *Nergisî İksir-i Sa'âdet: İnceleme-Metin-Dizin [Nergisî İksir-i Sa'âdet: Examination-text-index]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Bahir Selçuk, Adıyaman Üniversitesi, SBE, Adıyaman 2012, 277 s.

Haksever, Halil İbrahim, *Eski Türk Edebiyatında Münşeâtlar ve Nergisi'nin Münşeati*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hasan Kavruk, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1996, 438 s.

2.1.86. Neşâtî (Ahmed/Süleyman, Mahlas: Semendî, Neşâtî, Unvanı: Neşâtî-i Mevlevî, ?-1085/1674)

2.1.86.1. Eserleri

Dîvân: Neşâtî Dîvânı 2 na't, IV. Murad, Sultan İbrahim, Sultan Mehmed, Köprülü Fazıl Ahmed Paşa için yazılmış 21 kaside, biri miraciye diğeri de Mevlânâ övgüsü olmak üzere 2 mesnevî, terkîb-bend şeklinde Hz. Hüseyin için 2 mersiye, 128 gazel ve 4 tarih kıt'asıyla 11 rubâiden oluşmaktadır. Bazı yazma nüshaları İstanbul Üniversitesi (Türkçe Yazmalar, nr. 545), Millet (Ali Emîrî Efendi, Manzum, nr. 449) ve Topkapı Sarayı Müzesi (Hazine, nr. 937) kütüphanelerinde bulunmaktadır.

Edirne Şehrengîzi: Neşâtî, eksik olduğu izlenimini veren 144 beyitlik bu mesnevîsinde mahallî tasvirlerle yer vermemiş, kaleme hitap ettikten sonra on dört güzelin methine geçmiştir. Mahmut Kaplan tarafından dîvânın sonunda yayımlanan mesnevînin bazı nüshaları İstanbul Üniversitesi (Türkçe Yazmalar, nr. 545) ve Süleymaniye (Murat Molla, nr. 417) kütüphanelerinde bulunmaktadır.²⁷³

Hilye-i Enbiyâ: Mesnevî şeklinde nazmettiği 187 beyitlik *Hilye-i Enbiyâ*, Hâkânî'nin meşhur *Hilye'si* ve Cevrî'nin *Hilye-i Çâr-yâr-ı Güzîn'i* tarzında bir eser

²⁷³ Bayram Ali Kaya, "Neşâtî", *DİA*, XXXIII, 19.

verme düşüncesiyle nazmedilmiştir. Aruzun "*Feilâtün Feilâtün Feilün*" kalıbıyla yazılan mesnevîde sırasıyla Âdem, İdris, Nuh, İbrahim, İsmail, İshak, Lût, Yusuf, Eyyûb, Musa, Davud, Süleyman, Yahya ve İsa peygamberlerin hilye (dış görünüş)leri anlatılmıştır. Bu kısa eseri, ilk defa Şeyh Vasfî ufak bir mukaddimesi ile ve eski harflerle bastırmıştır (İstanbul 1312/1894). Daha sonra Sadettin Nüzhet (Ergun) risâleyi *Neşâtî Divanı*'nın sonuna eklemiştir.

Kavâ'id-i Deriyye: *Kavâ'id-i Deriyye* yahut bazı nüshalarda *Kavâ'id-i Fûrs* adıyla zikredilen kitap, Farsça dilbilgisi kaidelerinden bahseden bir eser olup muhtemelen verdiği Farsça derslerinin derlenmesinden oluşmuştur. *Kavâ'id-i Fârisî Risâlesi* adı ile İstanbul Üniversitesi Ktp., nr. 978'de kayıtlıdır. Neşâtî'ye aidiyeti tartışmalıdır.

Mektup: Başlığından anlaşıldığına göre Edirne'de bulunan Neşâtî'nin İstanbul'da yaşayan bestekâr Hafız Post Mehmed Çelebi'ye gönderdiği bu tarihsiz mektubun kenarında biri şaire ait, diğeri Nâilî-i Kadîm'in buna nazîresi olan iki şiir kayıtlıdır. M. Kemal Özergin'in bir makale ile tanıttığı mektup dönemin belâgat sanatının özelliklerini göstermesi bakımından önemlidir ("*Neşâtî Dede'nin Bir Mektubu*", Hisar, sy. 74, Ankara 1970, s. 25-27).

Şerh-i Müşkilât-ı Urfî: Meşhur İran şairi ve "Sebk-i Hindî" akımının önde gelen temsilcilerinden Örfî-i Şîrâzî'nin bazı güç beyitlerini açıklama amacıyla kaleme aldığı *Şerh-i Müşkilât-ı Urfî*, yirmi sayfeden ibaret küçük bir eser olup, Neşâtî'nin bu üstâda duyduğu hayranlığını ve Farsça metinlere vukufunu göstermektedir. Eserin yazma nüshaları Fasîh Dede mecmuasında (İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 3655), İstanbul Üniversitesi (Türkçe Yazmalar, nr. 3655) ve Süleymaniye (Esad Efendi, nr. 1698/3) kütüphanelerinde kayıtlıdır.

Tuhfetü'l-uşşâk: Mahmut Kaplan, araştırmaları neticesinde şairin Sultan Veled'in yetmiş beytinin beşer beyitle mesnevî formunda Farsça şerhinden oluşan *Tuhfetü'l-uşşâk* isimli yeni bir eserini tespit etmiştir. 1073'te (1662-63) yazılan eserin nüshası Nuruosmaniye Ktp., nr. 2370/3 numarada kayıtlıdır.

2.1.86.2. Kitaplar

Banarlı, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1971, s. 666.

Büyük Türk Klasikleri, "Neşâtî maddesi", 5. Cilt, İstanbul 1987, s. 222.

Çaldak, Süleyman – Yoldaş, Kâzım, *Neşâtî, Şerh-i müşkilât-ı ba'z-ı ebyât-ı Urfî*, Kubbealtı Yayıncılık, Malatya 2000, 156 s.

Ergun, Sadettin Nüzhet, *Neşâtî, Hayatı ve Eserleri*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1938, 151 s.

Kaplan, Mahmut, *Neşâtî Divanı*, Akademi Yayınları, İzmir 1996, 180 s.

Karabey, Turgut – Atalay, Mehmet, *Neşâtî Şerh-i Ba'z-ı Kasâ'id-i 'Urfî*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1997, 53 s.

Kaya, Bayram Ali, *Neşâtî: Seçmeler*, Editör: Hüseyin Yorulmaz, Şule Yayınevi İstanbul 1998, 178 s.

Ünver, İsmail, *Neşâtî*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986, 143 s.

2.1.86.3. Tezler

Baykut, Hakan, *Sebk-i Hindî Şairlerinin (Nâilî, Neşâtî, Fehîm, Şehrî ve Şeyh Gâlib) Kasidelerinde Övme ve Övünme [According to poets of Sebk-i Hindî (Nâilî, Neşâtî, Fehîm, Şehrî and Şeyh Gâlib) praise and self praise in kasidas]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Zülfi Güler, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2010, 195 s.

Erdoğan, Ramazan, *17. Yüzyıl Sebk-i Hindî Şâirlerinden Neşâtî Dîvan'ında Ateş ve Su*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Şener Demirel, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2004, 86 s.

Kaplan, Mahmut, *Neşâtî Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu Ankara Üniversitesi, Ankara 1981.

Kaya, Bayram Ali, *XVII. Asır Şairlerinden Neşati: Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Hilye-i Enbiya'sının Tenkidli Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Kaşif Yılmaz, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 1991, 118 s.

Kızılkaya, Hüseyin, *Neşati Divanındaki Gazeller*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara 1971, 129 s.

Kurt, Emine, *Neşati Divanı'nda Dini ve Tasavvufi Unsurlar*, Lisans Tezi, Dan.: Hasan Aksoy, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İstanbul 2008, 51 s.

Küçük, Muammer, *Cevrî, Na'tî, Nakşî ve Neşâtî'nin Hilyeleri*, Lisans Tezi, Dan.: Amil Çelebioğlu, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Konya 1980, 125 s.

Savran, Ömer, *Neşati Divanı'nın Tahlili [Analysis of Nesati's of Divan]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. İsmail Çetişli, Doç. Dr. Mahmut Kaplan, Pamukkale Üniversitesi, SBE, Denizli 2003, 386 s.

Toprak, Şengül, *Neşati'nin Şerh-i Kasa'id-i Örfi'si*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tunca Kortantamer, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 1998, 65 s.

Yentür, Jule, *17. yy Şairlerinden Fehim, Na'ili ve Neşati Divanlarında Kozmik Unsurlar [Cosmic elements in the divan poems of Fehim, Na'ili and Neşati from 17th century]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Şener Demirel, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2003, 49 s.

2.1.87. Nev'izâde Atâi (Atâullah, Mahlas: Atâi, Şevval 991/Ekim 1583-Cemâziye'l-evvel 1045/Ekim-Kasım 1635)

2.1.87.1. Eserleri

Dîvân: Şeyhülislâm Yahya Efendi'ye ithaf ettiği dîvânı orta büyüklükte bir eserdir. Yalnız İstanbul kütüphanelerinde on sekiz olmak üzere Türkiye kütüphanelerinde oldukça fazla nüshası bulunan *Atâi Dîvânı*'nda mensur bir dîbâceden sonra bir mi'râciye, otuz bir kaside, 303 gazel, iki mersiye, dört muhammes, dört müseddes, bir muaşşer, elli kıt'a, on üç rubâî, yirmi sekiz tarih ve yetmiş beyit bulunmaktadır. Kasideler II. Osman ve IV. Murad ile Nasuh, Ali, Mustafa, Hasan, Murad, Cafer ve İskender Paşalara, Sun'ullah ve Yahya Efendi gibi şeyhülislâmlara ve kazaskerlere yazılmıştır. Dili oldukça ağır ve külfetli olan şairin gazellerinde Fuzûlî, Nev'î ve Bâkî'nin etkileri görülür.

el-Kavlü'l-hasen fî Cevâbi'l-Kavli'l-Men: Fıkha dair Arapça kaleme aldığı bu küçük eser, yazarının ilmî kudretine delil gösterilmiştir. Atâi'nin Kudûrî, Kâdîhan, Dürer gibi birçok fıkıh kitabında yer alan bazı görüşleri müellif ve kitap ismi vererek tenkit ettiği bu eserin bir nüshası Ragıp Paşa Ktp., nr. 576'dadır.

Hadâiku'l-Hakâyık fî Tekmileti's-Şekâik: Atâi'nin Üsküp kadısı iken 1634 yılında bitirdiği ve *Zeyl-i Şekâik* veya *Zeyl-i Atâi* diye de tanınan bu mensur eseri, Taşköprizâde'nin meşhur *eş-Şekâ'iku'n-Nu'mâniyye* adlı eserinin 965-1044 (1558-1634) yıllarını içine alan Türkçe zeylidir. Bu yetmiş altı yıllık sürede Osmanlı Devleti sınırları içinde yetişen şeyhler, ilim adamları ve şairler hakkında bilgi veren eser, kendisini 1730 yılına kadar zeyleden Şeyhî'nin *Vekâiyü'l-fuzalâ*'sıyla birlikte *Şekâ'ik*'in en önemli zeyli

olarak ilim tarihimizin ana kaynaklarından sayılmaktadır. Türkiye'de ve dış ülkelerde pek çok yazma nüshası vardır.²⁷⁴

Hamse: Türk edebiyatı tarihinde Atâ'î'nin en belirgin özelliği "*hamse*" sahibi olmasıdır. Beş mesnevîden ibaret *Hamse*'si, *Sâkî-nâme (Âlem-nümâ)*, *Nefhatü'l-ehzâr*, *Sohbetü'l-ebkâr*, *Heft-hân* ve *Hilyetü'l-efkâr*'dan oluşur.²⁷⁵

a. Sâkî-nâme (Âlem-nümâ): Aruzun "Feûlün Feûlün Feûlün Feûl" kalıbıyla 1026/1617 tarihinde kaleme alınıp Sultan II. Osman'a ithaf edilen eser, içerisinde bulunan 12 rubâî birlikte 1583 beyitten oluşmaktadır. Kırk bir küçük bahse ayrılan eserde, içki, içki meclisleri ve buradaki hâller anlatılmıştır. Eserde İstanbul'a ait tasvirlerin de bulunması ona ayrı bir değer kazandırmıştır.

b. Nefhatü'l-ehzâr: 1034/1625'te Tırnova'da tamamlanmıştır. Üç bin beyitten fazla olan eserin giriş kısmında hem ithaf edildiği IV. Murad için hem de Şeyhülislâm Yahya'yı öven şiirler yazılmıştır. Atâ'î bu eserinde, Nizâmî'nin *Mahzenü'l-Esrâr*'ı ile Emîr Hüsrev'in *Matla'u'l-envâr*'ını izlemiştir. Eserin asıl konularının işlendiği bölüm 20 nefha ve her nefhanın sonunda yer alan 20 hikâyeden oluşmaktadır. Tasavvufî ve didaktik bir mahiyet taşımaktadır.

c. Sohbetü'l-ebkâr: Molla Câmi'nin *Sohbetü'l-Ebkâr*'ını Türkçeye tercüme etmesini isteyen dostlarına karşı çıkan Atâ'î, orijinal bir eser kaleme alma düşüncesiyle mesnevîsini yazmıştır. Ancak eserini meydana getirirken Acem şairlerin eserlerini göz önünde bulundurmıştır. "*Fâilâtün fâilâtün fâilün*" vezniyle yazılan eser 3.200 kadar beyitten mürekkep olup, Tırhala'da yazılmış ve IV. Murad'a ithaf edilmiştir. Eserin asıl konunun işlendiği bölümü kırk sohbet ve bu sohbetlerle ilgili hemen akabinde anlatılan kırk hikâyeden oluşmaktadır. Sohbetlerde, aşk, ibadet, ilim, tevazu, gayret, rüşvet, adalet, himmet, kerem, yalan, akıl, hırs, cömertlik, edep gibi konular ele alınmıştır.

d. Heft-hân: Aruzun "*Fâilâtun Mefâilün Fâilün*" kalıbıyla 1036/1626 tarihinde yazılan eser, 2787 beyit olup Nizâmî'nin *Heft-peyker*'ine naziredir. Klâsik mesnevîlerin hususiyetlerini taşıyan eserde yer alan yedi hikâye, yedi meclis hâlinde düzenlenmiştir. Her meclisin bitimi bir sonraki hikâyenin başlangıcını oluşturacak şekilde tasarlandığından, bu durum mesnevîde bir iç içelik oluşturur. *Heft-hân*'daki birinci ve yedinci hikâyeler Anadolu'da özellikle de İstanbul, Bursa ve Edirne gibi Osmanlı Devletinin büyük merkezlerinde geçmektedir. Diğer beş hikâye ise çeşitli

²⁷⁴ Hâluk İpekten, "Atâ'î, Nev'îzâde", *DİA*, IV, 40-42.

²⁷⁵ Şentürk – Kartal, s. 378-79.

memleketlerde geçmekte ve bunların halk hikâyelerinde büyük bir yer tutan Çin-i Maçın, Bağdat, Rey ve Belh gibi şehirler olduğu görülmektedir. Eser IV. Murad adına te'lif ve Ahî-zâde Hüseyin Efendi'ye ithaf edilmiştir.

e. *Hilyetü'l-efkâr*: Atâî'nin muhtemelen son mesnevisi olan bu eserin neşredilen metninde münacaat, naat v.b. gibi kısa bölümler vardır ve asıl konu mevcut değildir. Hüsrev ve Şirin mevzuu etrafında yazılmış bir mesnevi olduğu tahmin edilmektedir.²⁷⁶ Eserin 110 beyitlik kısmı Agâh Sırrı Levend tarafından bulunarak yayımlanmıştır.

***Hezliyyât*:** Atâî'nin bir kısım külliyat nüshalarının sonunda bulunan, devrinde yaşayan bazı kişiler hakkında yazılmış 100 beyit kadar tutan *Hezliyyât*'ı İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 319'da kayıtlıdır.

***Münşeat*:** Sekiz küçük mektuptan oluşmaktadır. Bir nüshası İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 4097'dedir.

***Zeyl-i Siyer-i Veysî*:** Veysî'nin siyerine ek olarak yazılmış olup Atâî'nin bitirmeye ömrünün vefa etmediği eseridir.

2.1.87.2. Kitaplar

Büyük Türk Klasikleri, “Nev'îzâde Atâî maddesi”, 5. Cilt, İstanbul 1987, s. 127.

Hadâ'iku'l-Hakâyık fî Tekmileti Ş-Şakâyık, İstanbul 1268, 2 c., 771 s.

İpekten, Haluk, ***Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi***, “Atâî maddesi”, 4. Cilt, İstanbul 1991, s. 40.

Karacan, Turgut, ***Nev'î-zâde Atâyî, Heft-hân Mesnevîsi [İnceleme-Metin]***, Atatürk Üniveritesi, Erzurum 1974, 349 s.

Karahan, Abdülkadir, ***İslâm Ansiklopedisi***, “Nev'îzâde mad.”, 9. Cilt, İstanbul 1988, s. 226.

Kortantamer, Tunca, ***Nev'î-zâde Atâyî ve Hamse'si***, Ege Üniveritesi, İzmir 1997, 458 s.

Kuzubaş, Muhammet, ***Nev'î-zâde Atâyî, Sâkinâme***, Etüt Yayınları, İstanbul 2009, 230 s.

Levend, Agâh Sırrı, ***Atâî'nin Hilyetü'l-efkâr'ı (Araştırma, İnceleme ve Metin)***, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1948, 39 s.

Özcan, Abdülkadir, ***Şakaik-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri, 5 cilt***, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989, 3798 s.

²⁷⁶ “Nev'î-zâde Atâî”, *Büyük Türk Klâsikleri*, V, 127-28.

Yelten, Muhammed, *Nev'î-zâde Atâyî, Sohbetü'l-ebkâr*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1999, 288 s.

2.1.87.3. Tezler

Bilgiç, Gülten, *Nev'i -zade Atayi'nin Kasideleri*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara 1971, 154 s.

Donuk, Suat, *Nev'î-zâde Atâî, Hadâikü'l-hakâik fî tekmileti`ş-şakâik*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Adem Ceyhan, Celal Bayar Üniversitesi, ... (Devan etmekte)

Karabeyoğlu, Adnan Rüştü, *Nev'îzade Atai'nin Hadaik`ül-Tekmiletî`ş-Şakaik İsimli Eserinde Geçen Yabancı Kelime Grupları ve Yapılarına Göre Türkçe Cümle Türleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mertol Tulum, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1996, 108 s.

Karacan, Turgut, *Nev'î-zâde Atâyî: Heft-hvân Mesnevisi, İnceleme-Metin*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Halûk İpekten, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1972.

Karaköse, Saadet, *Nev'i-zade Atayi Divanı, Kısmi Tahlil - Metin (2. cilt)*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hasan Kavruk, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1994, 894 s.

Kortantamer, Tunca, *Nev'îzâde Atayî ve Hamse'si*, Doçentlik Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir 1982.

Kuzubaş, Muhammet, *Atâî'nin Alemnümâ (Sâkînâme) Mesnevisinin Karşılaştırmalı Metni ve Konu Bakımından İncelenmesi [Comparative text of Atai's Alemnuma (Sakiname) masnavi and an examination of topics]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Özbacı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE, Samsun 2007, 251 s.

Niyazioğlu, Aslı, *Ottoman Sufi Sheikhs between this world and the hereafter: a study of Nevizade Atai's (1583-1635) biographical dictionary*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Cemal Kafadar, Harvard University, Cambridge 2003.

Yüce, Süleyman, *Atâyî (Nevâlîzâde) Divânı [Atâyî (Nevâlîzâde) Divânı]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2010, 128 s.

2.1.88. Niğdeli Visâlî (Mehmed [Çelebi], ?-1056/1646)

2.1.88.1. Eserleri

Dîvân

Kaside-i Bürde Şerhi

Kıyâfet-nâme (Vesîletü 'l-irfân): Sultan III. Mehmed'e ithaf edilmek üzere 1003/1595 tarihinde kaleme alınan mesnevîde, giriş bölümünden sonra boy, baş, saç, alın, kaş, renk, göz, kulak, burun, ağız, dudak, yüz, diş, zekan, ses, gülüş, gerden, sakal, kol, parmak, tırnak, el, göğüs, sırt, bel, karın ve baldırla ilgili hükümler verilmiştir. Yaklaşık 1000 beyit olan eser, aruzun "*Feilâtün Mefâilün Feilün*" kalıbıyla yazılmıştır.²⁷⁷

2.1.88.2. Kitaplar

Çavuşoğlu, Ali, ***Kıyâfetnâmeler***, Akçağ Yayınları, Ankara 2004, 192 s.

Özmel, İsmail, ***Türk Edebiyatından Esintiler: Niğdeli Şair ve Yazarlar***, Niğde Valiliği Yayınları, Niğde 2009, 1231 s.

2.1.88.3. Tezler

Bozkurt, Kenan, ***Kıyâfet İlmi, Türk Edebiyatında Kıyâfet-nâmeler ve Şa'bân-ı Sivrihisârî'nin Kıyâfet-nâmesi*** [*Art of kıyâfet, kıyâfet-nâmeler in Turkish literature in Kıyâfet-name of Şa'bân-ı Sivrihisârî*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ramazan Sarıçiçek, Dicle Üniversitesi, SBE, Diyarbakır 2008, 347 s.

Yerdelen, Cevat, ***Türk Edebiyatındaki Kıyâfetnâmeler ve Niğdeli Visali'nin Vesîletü'l-İrfan Adlı Kıyâfetnamesi***, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mustafa İsen, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1988, 282 s.

2.1.89. Niyâzî-i Mısırî (Mehmed, Mahlas: Mısırî, Niyâzî, Lakabı: Niyâzî-i Mısırî, Mısırî Niyâzî, Şeyh Mısırî, 12 Rebû'l-evvel 1027/9 Mart 1618-20 Receb 1105/16 Mart 1694)

2.1.89.1. Eserleri

Divân-ı İlahiyyât: Osmanlı edebiyatında tasavvuf diliyle yazılan sofîyye dîvânlarının en meşhurlarındandır. Ârifâne ve âşîkâne gerçekleri beyan eder. Tashih edilmiş nüshası ilk önce 1254'te Mısırda basılanıdır.

ed-Devretü'l-'arşîyye fî ahkâmi 'l-ferşîyye (Devre-i 'Arşîyye): Üç bölüm ve bir hâtimedden meydana gelen eser burçlar, kıyamet ve kıyamet alâmetleri, haşir gibi

²⁷⁷ Şentürk – Kartal, s. 377.

konuları ihtiva eder. Mehmed Nûrullah eseri 1323 (1905) yılında Türkçe'ye çevirmiştir. Yazması Abdülbaki Gölpınarlı kitapları arasında Konya Mevlâna Müzesi'ndedir.

Es'ele ve Ecvebe-i Mutasavvifâne: Sual ve cevap tarzında bazı tasavvufî ıstılahları beyan eden bir risâledir. Tasavvuf ilmi ile meşgul olmak isteyen kimseler için lüzumlu risâlelerdendir.²⁷⁸

Mecâlis: Nisâ, Mâide, En'âm ve Kadr sûrelerinin işârî tefsiridir. Bazı cifr hesapları ve öğütleri de içeren esere Nisâ sûresinin tefsiri sonradan eklenmiştir. Müellif hattı tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Hacı Mahmud Efendi, nr. 1718).²⁷⁹

Mecmua: Mısırî'nin bizzat kendi el yazısıyla kaleme aldığı iki mecmua bulunmaktadır. Bunlardan "Mecmûa-i Kelimât-ı Kudsiyye" diye adlandırıldığı anlaşılan ilki (Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Ktp., Sultan Orhan, nr. 690) hâtırat mahiyetinde olup burada daha çok Limni'de geçirdiği sıkıntılı günler anlatılmıştır. Bu mecmua *Niyâzî-i Mısırî'nin Hatıraları* adıyla yayımlanmıştır (nşr. Halil Çeçen, İstanbul 2006). Bir derleme ve antoloji niteliğindeki diğer mecmua (Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 1218) Niyâzî'nin ne tür eserleri okuduğunu, kimlerden etkilendiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Mektûbât: Müteaddid mektuplarını içermektedir.

Mevâidü'l-İrfân ve Avâ'dü'l-İhsân: Maide -sofra- adını taşıyan 71 bölümden meydana gelir. 68. mâide Türkçe, diğerleri Arapçadır. Bedreddin Simâvî'nin *Vâridât*'ı örnek alınarak yazdığı bu eserde Niyâzî hatıralarını, keşiflerini anlatır, hayatı hakkında orijinal bilgiler verir. Bazı bölümlerde âyet ve hadisleri açıklar. Çeşitli nüshaları bulunan eserin bir yazması İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 2612'de kayıtlıdır, Süleyman Ateş tarafından yayımlanmıştır (1971).²⁸⁰

Risâle-i Belgrad

Risâle-i Devriyye: Tasavvuftaki devir nazariyesiyle ilgili mensur bir eser olup Abdurrahman Güzel tarafından özensiz bir şekilde yayımlanmıştır (*Türk Kültürü Araştırmaları*, XVII-XXI/1-2 [Ankara 1983], s. 121- 137).

Risâle-i Eşrât-ı Saat: Kıyamet alâmetlerinden olan eşrât-ı saati, enfüsî bakımdan açıklayan Türkçe küçük bir risâledir.

²⁷⁸ "Niyâzî Muhammed Mısırî", *Osmanlı Müellifleri*, I, 163.

²⁷⁹ Mustafa Aşkar, "Niyâzî-i Mısırî", *DİA*, XXXIII, 166-69.

²⁸⁰ "Niyâzî", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, VI, 635-36.

Risâle-i Haseneyn: Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in nübüvvet tarifi ile, nebî olduklarına dair mensur küçük bir risâle olup vaktiyle Rusçuk'da basılmıştır.

Risâle-i Hzriyye

Risâle-i Hilve-i Hazret-i Hüseyin

Risâle-i Tasavvuf: Soru-cevap şeklinde yazılmış 12 sayfalık bir risâledir. 1844'te basılmış olup İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, 6374 numaralı mecmua içinde yer almaktadır.

Risâletü't-Tevhîd: Tevhîdin mertebeleri olan Zat, sıfatlar ve fiillerden bahseden Türkçe bir risâledir.

Sûre-i Nûr Tefsiri

Sûre-i Yûsuf Tefsiri: Türkçe enfüsî-bâtınî bir tefsir risâlesidir.

Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ (Esmâ-i Halvetiyye): Kelime-i Tevhîd ile Esmâ-i Hüsnâ'dan Allah, Aliy, Hû, Kahhar, Hayy, Azîm, Hakk, Vâhid, Kayyûm Samed ve Ehad ism-i şerîflerinin tasavvuf diliyle Türkçe şerhidir. Mustafa Tatcı ve Baha Doğramacı (*Niyazi-yi Mısri: Hayatı ve Eserleri*, Ankara 1988, s 68-75) tarafından yayımlanmıştır.

Şerh-i Nutk-ı Yûnus Emre: Cenab-ı Hakk'ın velisi âşık Yunus hazretlerinin tasavvufî muamma kabilinden olan «Çıkdım erik dalına onda yedim üzümü - Bostan ıssı kakıp der ne yersin kuzumu» beytiyle başlayan nutkunun şerhidir ki, Şeyh İsmail Hakkı merhum da bu şerhe bir miktar zeyil yazmıştır.²⁸¹

Ta'birâtü'l-vâkıât: Tasavvufta rüyaların sâlikin geçeceği yedi nefis merhalesine göre değerlendirildiği ve her birinin bir daire olarak ele alındığı muhtasar ve faydalı Türkçe bir risâledir. Bu küçük risâleyi Mustafa Tatcı neşretmiştir (*Türk Folkloru Araştırmaları*, Ankara 1989, s. 85-95).

Tefsîr-i Sûre-i Fâtiha: Padişahın Fâtiha'da belirtilen sıfatlara sahip olması gerektiğine ve cifre ait hesaplara dair 4,5 sayfalık risâlenin yazması Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, nr. 620'dedir.

Tesbî'i Kasîde-i Bür'e: İmam Busayrî merhumun İslâm âleminde meşhur olan *Kasîde-i Bür'e*'lerinin tesbîidir (yedileme sûretiyle nazm edilmesidir). Müellif nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Reşid Efendi, nr. 1218). Bir nüshası basılmıştır.

²⁸¹ "Niyazî Muhammed Mısri", *Osmanlı Müellifleri*, I, 163.

Tuhfetu'l-uşşâk: Allah, varlık, insan, kainat, ibadet gibi konulan içeren eser Niyâzî-i Mısırî'nin düşünce dünyasını tanıma açısından önemli bir kaynaktır. Bazı nüshaları *Risâle-i Vahdet-i Vücûd* adıyla kayıtlıdır (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 3299/3; Hâşim Paşa, nr. 27/2).

Türkçe Dîvân: Niyâzî-i Mısırî'nin şiirleri bütün tarikat çevrelerinde beğenilmiş, divanı âdetâ dervişlerin bir el kitabı haline gelmiştir. Birçok yazma nüshası bulunan *Dîvân*'ı eski harflerle (Bulak 1259) basıldığı gibi, birkaç defa da yeni harflerle yayınlanmıştır (İstanbul 1967, 1974). Muhammed Nûru'l-Arabî'nin (ö.1888) *Niyâzî Divanı Şerhi* ise, M. Sadettin Bilginer tarafından 1976'da yayımlandı. Divanın karşılaştırmalı metni ise Kenan Erdoğan tarafından yayımlanmıştır (Ankara 1998). Buna göre eserde 158'i gazel 199 şiir bulunmaktadır. Ayrıca bir mesnevi, yedi murabba, dört muhammes, bir müseddes, iki tarih, biri Arapça üç tahmis, çeşitli na't ve mersiyeleler vardır.

2.1. 89. 2. Kitaplar

Akkoyun, Nazım (Sad.), *Es'iletü ve'l-ecube/ Niyazi-i Mısri*, Rahmet Yayınları, İstanbul 1966, 32 s.

Alptekin, Turan (Haz.), *Niyazi-i Mısri: Türkçe Şiirleri*, Demos Yayınları, İstanbul 2008, 256 s.

Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı, *Divan-ı İlâhiyyat ve Açıklaması / Niyâzî-i Mısri, 3 cilt*, Gözde Matbaacılık, İstanbul 200?, 589+586+534 s.

Aşkar, Mustafa, *Niyazi-i Mısri: Hayatı, Eserleri, Görüşleri*, İnsan Yayınları, İstanbul 2004, 373 s.

....., *Niyazi-i Mısri ve Tasavvuf Anlayışı*, Kültür Bakanlığı Yayınevi, Ankara 1998, 426 s.

Ateş, Süleyman (Çev.), *Mevâidü'l-İrfân: İrfan Sofraları*, Emel Matbaacılık, Ankara 1971, 194 s.

Bilginer, Mahmud Sadettin, *Mısri Niyazi Divanı Şerhi: Tam Divan ile Birlikte*, Baha Matbaası, İstanbul ?, 288 s.

....., *Seyyid Muhammed Nur / Mısri Niyâzî Dîvânı Şerhi*, Esmâ Yayınları, İstanbul 1982, 288 s.

Bilgiseven, Amiran Kurtkan, *Büyük Türk-İslâm düşünürü Niyâzî-i Mısri'den Esintiler*, H Yayınları, İstanbul 2010, 138 s.

- Çaylıoğlu, Abdullah, *Niyâzî-i Mısrî Şerhleri*, İnsan Yayınları, İstanbul 1999, 239 s.
- Çeçen, Halil, *Niyazi-i Mısrî Hatıraları*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2006, 317 s.
- Erdoğan, Kenan, *Niyâzî Mısrî: Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divhanı (Tenkitli Metin)*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998, 262 s.
- Kara, Mustafa, *Niyâzî-i Mısrî*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1994, 120 s.
- Kara, Mustafa – Kabakçı, Yusuf, *Niyâzî-Mısrî'nin İzinde Bir Ömür Seyahat: Dildâr-ı Şemsî / Mehmed Şemseddin*, Dergah Yayınları, İstanbul 2010, 243 s.
- Kavruk, Hasan, *Malatyalı Niyâzî-i Mısrî: Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Türkçe Şiirleri*, Malatya Belediyesi, Malatya 2004, 322 s.
- Merali, Arzu, *Muhammed Niyazi-i Mısrî/ Risale-i Haseneyn*, Revak Kitabevi, İstanbul 2012, 99 s.
- Memişoğlu, Erdem, *Ehli Beyt Aşkı ve Niyâzî-i Mısrî (k.s)*, İmaj Kitabevi, Ankara 2003, 164 s.
- Nur, Seyyid Muhammed - Hulusi, Hacı Maksud, *Mısrî Niyâzî Divanı Şerhi* (Haz. M. Sadettin Bilginer), İstanbul 1976.
- Oral, Hüseyin, *Niyazi-i Mısrî*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul 1987, 95 s.
- Öztekin, Nezahat, *Tuhfetü'l-Uşşak ve Turfetü'l-Müştak: Niyazi-i Mısrî Şerhi*, Akademi Kitabevi, İzmir 2006, 98 s.
- Tatçı, Mustafa, *Burc-ı Belada Bir Merd-i Huda Niyazi-i Mısrî*, Editör: İbrahim Akkuş, H Yayınları, Ankara 2012, 292 s.
-, *Limni'de Sürgün Bir Veli: Niyazi-i Mısrî'nin Hatıraları*, H Yayınları, İstanbul 2010, 137 s.
- Tatçı, Mustafa – Çeltik, Halil, *Türk Edebiyatında Tasavvufi Rüya Tabirnameleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, 87 s.
- Toker, Ali, *Hızır Aleyhisselâm / Niyazi-i Mısrî*, Buhara Yayınları, İstanbul 2011, 319 s.
- Tuğrulca, Orhan, *Malatyalı Niyâzî-i Mısrî Hayatı ve Düşünceleri*, Kilim Matbaacılık, İstanbul 2010, 269 s.
- Yurdören, İbrahim, *Kaybolan Gölgele: Niyâzî Divanı Açıklaması*, Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara 1966, 115 s.

2.1.89.3. Tezler

Aşkar, Mustafa, *Mehmed Niyazi-i Mısri el-Malati Hayatı, Eserleri ve Tasavvuf Anlayışı* [Muhammed Niyazi-i Mısri his life, his works and mystical views], Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ethem Cebecioğlu, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1997, 336 s.

Bağış, Orhan, *Niyazi-i Mısri Divanı'nda Din ve Tasavvuf*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Mehmet Akkuş, Ankara Üniversitesi, Ankara SBE 1995, 210 s.

Beki, Kemal, *İbrahim Rakım Efendi ve Vakiatı Niyazi-i Mısri* [İbrahim Rakım Efendi and extraordinary happenings of Niyazi-i Mısri], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Kara, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 1997, 101 s.

Çaylıoğlu, Abdullah, *Niyazi-yi Mısri Hazretlerinin Gazellerine Yapılan Şerhler*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Tahralı, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1994, 365 s.

Çeçen, Halil, *Niyazi-i Mısri'nin Hatıraları (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Halil Çelik, Dicle Üniversitesi, SBE, Diyarbakır 1992, 246 s.

Dülger, Yusuf, *Ahmed b. Muhammed et-Tusi el-Gazzali ve Niyazi-i Mısri'nin Sema Risaleleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Tahralı, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1998, 150 s.

Erdoğan, Kenan, *Niyazi-i Mısri: Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanı'nın Tenkitli Metni*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Turgut Karabey, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1993, 333 s.

Keskin, Raşit, *"Tahmîs-i Derviş Azbî Dîvân-ı Mısri Efendi"nin Karşılaştırmalı Tahlihi* [Comparative analysis of "Tahmîs-i Derviş Azbî Dîvân-ı Mısri Efendi"], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Muhittin Eliaçık, Kırıkkale Üniversitesi, SBE, Ankara 2011, 333 s.

Özler, Nurten, *Tasavvufta Hızır Telakkisi ve Niyâzî Mısri'nin Hızır Risalesi* [The Hızır story in sophistic way and the Hızır booklet of Niyazi Mısri], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2004, 163 s.

Terzioğlu, Derin, *Sufi and dissident in the Ottoman Empire: Niyazî-i Mısri: 1618-1694*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Cemal Kafadar, Harvard University, Cambridge 1999, 533 s.

Yakıcı, Ali, *Niyâzi-i Mısrî'nin Divân-ı İlâhiyat'ı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Abdurrahman Güzel, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1986, 228 s.

2.1.90. Oğlanlar Şeyhi İbrâhim Efendi (Lakabı: Oğlan/Oğlanlar Şeyhi, 1000/1591-22 Rebü'l-âhir 1065/1 Mart 1655)

2. 1. 90. 1. Eserleri

Dîvân: On üç büyük kaside ile bir kısmı hece vezniyle yazılmış ilâhilerden meydana gelen eserin İstanbul kütüphanelerinde mevcut on beş kadar nüshası içinde en mükemmeli İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir (Türkçe Yazmalar, nr. 333) Vahdet-i vücûdun Türkçe'de en iyi anlatımı olan 294 beyitlik "Dil-i Dâna Kasidesi" ile tasavvuf tariflerini ihtiva eden manzumesi meşhurdur. Tasavvufun en çetin meselelerini çok başarılı bir şekilde ifade eden İbrahim Efendi'nin hece vezniyle yazdığı sayısı yirmi beşi bulan ilâhileri Türk tasavvuf şiirinin en güzel örnekleri arasında yer alır.²⁸²

Müfid ü Muhtasar: 1023/1614'te telif edilen 1115 beyitlik bir tasavvufi mesnevîdir. İbrâhim Efendi'nin diğer tarikatlarla münasebetlerini ortaya koymasından bakımından önemlidir. Yazmaları İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 698, Süleymaniye Ktp., Karaçelebizâde Hüsameddin, nr. 354/2'dedir.

Tasavvufnâme/Vahdetnâme: 1020/1611'de yazılmış 1250 beyitten oluşan, melâmet âdab ve erkânının anlatıldığı bir mesnevîdir. Mürşidi Hüseyin Lâmekânî'nin emriyle yazdığını bildirdiği 12 bölümden meydana gelmektedir. Yazması Tokat Kütüphanesi, nr. 780, 6/22'dedir. Bir devriye olup Fevziye Abdullah Tansel tarafından yayımlanmıştır (*A.Ü. İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 17. C., 1969, bs. 1971).

2.1.90.2. Kitaplar

Kemikli, Bilal, *Oğlanlar Şeyhi İbrahim: Müfid ü Muhtasar*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003, 262 s.

Yananlı, H. Rahmi, *Hazret-i Dil-i Dâna: Oğlan Şeyh İbrahim Efendi Külliyyatı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2008, 377 s.

2.1.90.3. Tezler

Gökbulut, Süleyman, *Olanlar Şeyhi İbrahim Efendi'nin Vahdetname/Usul-i Muhakkıkî'nin Işığında Tasavvufî Görüşleri (İnceleme ve Metin) [Olanlar Şeyhi*

²⁸² Nihat Azamat, "İbrâhim Efendi, Olanlar Şeyhi", *DİA*, XXI, 57-58.

İbrahim Efendi's views on sufism in the light of Vahdetname/Usul-i Muhakkikin], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mehmet Demirci, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İzmir 2003, 222 s.

Soysal, Ayşe Asude, *XVII. Yüzyılda Bir Bayramî Melâmî Kutbu: Oğlan(lar) Şeyh(i) İbrahim Efendi* [A Bayramis-Melamis Kutb in 17th century: Boy sheikh/sheikh of boys İbrahim efendi], Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 2005, 240 s.

Yılmaz, Nuri, *Olanlar Şeyhi İbrahim Efendi Külliyyatı* [Sheikh of Olanlar İbrahim Efendi's Collection], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Turgut Karabey, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1998, 223 s.

2.1.91. Peçevî İbrahim Efendi (İbrahim [Efendi], Lakabı: Peçevî, Peçûyî, Peçuyulu, 982/1574-(1059)1061/(1649)1651)

2.1.91.1. Eserleri

Peçevî Tarihi: Kanunî Süleyman'ın tahta çıkışından 1640 yılına kadar Osmanlı tarihinin en mühim hadiselerini hikâye eder. Bununla beraber tarihçi 1631/32'den itibaren İstanbul'dan, dolayısıyla hâdiselerden uzak olduğu için, son yılların olaylarını eserine ancak özetle kaydetmiştir. Peçevî İbrahim, mümkün olduğu kadar hakikati yazmak için ciddî bir gayret göstermiştir. Eserini, şuurlu bir tarih anlayışı içerisinde sade ve yapmacıksız bir lisanla yazmıştır. İnanmış bir müslüman olarak eserinde evliya menkıbelerine, gaziler ve şehitlerin kerametlerine mühim yer veren Peçevî, din büyüklerinin hatta Hristiyan dininden olanların bile kerametlerini aynı saf itikadla yazmaktan çekinmemiştir. Tamışvar defterdarı Belgradî Mustafa b. Ahmed, Peçevî'nin tarihine 1635'ten 1651'e kadar zeyl yazdığı gibi, Mehmed Paşa b. Fahrü'l-İslâm da (1640-1648) seneleri hâdiselerini ihtiva eden ikinci bir zeyl kaleme almıştır.²⁸³

2.1.91.2. Kitaplar

Baykal, Bekir Sıtkı, *Peçevi Tarihi I*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1992, 356 s.

....., *Peçevi II*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1982, 455 s.

Derin, Fahri Ç. – Derin, Vahit, *Peçevi Tarihi 1-2*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1980, 487 s.

Târîh-i Peçevî, c. I, İstanbul 1281, c. II, İstanbul 1283.

²⁸³ "Peçevî İbrâhîm Efendi", *Büyük Türk Klâsikleri*, V, 364.

Uraz, Murat, *Peçevi Tarihi*, Neşriyat Yurdu Yeni Şark Maarif Kütüphanesi, İstanbul 1968, 544 s.

2.1.91.3. Tezler

Akıllı, Kadir, *Peçevi Tarihi (184b-218a): Metin-Dizin-Özel Adlar Sözlüğü*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2008, 544 s.

Çakıllı, Filiz, *Peçevi Tarihi Biyografisi, 21a-40a Metin, Dizin, Özel İsimler Sözlüğü*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2004, 254 s.

Dinç, Beyhan, *Peçevî Tarihi (250b-284a): Metin-Dizin-Özel Adlar Sözlüğü*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2005, 589 s.

Gülakan, Sevda, *Peçevî Tarihi (Yazmaların Tanıtımı, 1b-20b Metin, Dizin, Özel Adlar Sözlüğü) [History of Peçevî]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2004, 240 s.

Gürışık, Bihter, *Peçevi Tarihi (46b - 80a Metin, Dizin, Özel Adlar Sözlüğü) [The history of Pecevi (46b- 80a text,index,dictionary of proper nouns)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2005, 602 s.

Kayayurt, Zuhâl, *Peçevî Tarihi (317b -351a): Metin-Dizin-Özel Adlar Sözlüğü*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2005, 566 s.

Metin, Melek, *Peçevi Tarihi Edisyon Kritiği Bağdat Nüshası (284-317) [Peçevi History]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006, 569 s.

Özbal, Mustafa, *Peçevî Tarihi (80b-114a): Metin-Edisyon Kritik-Dizin-Özel Adlar Sözlüğü*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2005, 499 s.

Özcan, Emine, *İbrahim Peçevî Efendi'nin Hayatı ve Peçevî Tarihi'nde Yer Alan Bazı Sosyo-Kültürel Kavramlar [Life story of Ibrahim Peçevi Efendi and some of*

the socio-cultural concepts, which were named in the tarih-i pecevi], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ahmet Güneş, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2007, 131 s.

Şimşek, Hamdi, *Peçevî Tarihi (355b-364b, Zeyl 365a-393a): Metin-Dizin-Özel Adlar Sözlüğü*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2005, 563 s.

Yılmaz, Aysel, *Peçevi Tarihi, 150b-184a Metin, Edisyon Kritik, Dizin, Sözlük (Özel Adlar Sözlüğü)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2005, 360 s.

2.1.92. Râmî Mehmed Paşa (Mehmed, Mahlas: Râmî, 1065/1655-16 Zilhicce 1119/9 Mart 1708)

2.1.92.1. Eserleri

Dîvân: Bir çok yazmaları bulunan mürettep dîvân'ından bazı şiirleri dâmâdı Sâlim'in *Tezkiresinde* basılmıştır. Yazması İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 5492/1 numarada kayıtlıdır. Aynı mecmua içinde Râmî Paşanın *Münşeât'ı* ve *Hulâsa-i İnşa* adlı risâlesi de kayıtlıdır.

İstîlâhât-ı Daltabaniyye: Sadâretteki halefi Daltaban Mustafa Paşa'nın dilinin bozukluğunu anlattığı risâlesidir.

İnşâ: Sayısı 1400'ü bulan resmî yazıları toplanmıştır.

Karlofça Sulhnâmesi (Vekâyi '-i Müsâleha): Karlofça sulh müzakerelerini bütün teferruatı ile anlatan mühim bir eserdir. Antlaşmanın hazırlık safhalarından itibaren müzakerelerin cereyanı ve antlaşma maddeleri hakkında bilgiler verilmiştir. Süleymaniye (Reşid Efendi, nr. 268), Millet (Reşid Efendi, nr. 685) ve İstanbul Üniversitesi (Türkçe Yazmalar, nr. 268) kütüphanelerinde nüshaları mevcuttur.

Münşeât: Eserde Mekke şeriflerine, Acem şahına ve Doğu'daki çeşitli hanlıklara, Avrupa devletlerine yazılan nâmeler, Kırım hanlarına yazılan mektuplar, valilere yazılan fermanlar ve resmî olmayan mektupların yanı sıra reîsülküttâblığı sırasında devlet adamlarına kendisinin yazdığı çeşitli mektuplar, valide sultan ve saray ağaları tarafından yazılan tezkireler vb. sayısı 1400'ü bulan yazışma örneği bir araya getirilmiştir. Kitapta Musâhib Mustafa Paşa ve şair Nâbî ile olan yakınlığını gösteren

pek çok mektup sureti de yer almaktadır. Bir nüshası Viyana Österreichische Nationalbibliothek'te kayıtlıdır (nr. 296).²⁸⁴

2.1.92.2. Kitaplar

Bilkan, Ali Fuat, *Râmi Mehmed Pâşâ Dîvânı*, Fatih Üniversitesi, İstanbul 1998, 96 s.

Ergun, Sadettin Nüzhet, *Rami Paşa, Hayatı ve Eserleri*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1933, 130 s.

2.1.93. Rızâ (Seyyid Mehmed Rızâ [Efendi], Unvanı: Zehrimâr-zâde, ?-1082/1671-72)

2.1.93.1. Eserleri

Dîvân: Şeyhî ve Belîğ, tezkirelerinde Rızâ'dan bahsederken bir dîvânının olduğunu ve zikrettikleri şiipleri bu dîvândan seçtiklerini söylerlerse de bu eser henüz elimize geçmemiştir.

Kavâid-i Fârisiyye: Bulunamamıştır.

Münşeât: Şeyhî Mehmed Efendi, “*Dîvân-ı eş‘âr-ı belâgat-şi‘ârı olduğundan maadâ müdevven münşe‘âtı olup ve Siyer-i Veysî‘ye zeyl yazmışlardır*”²⁸⁵ cümlesinde Rızâ'nın *Münşe‘ât*'ından da söz etmektedir. Ancak esere ulaşamamıştır.

Siyer-i Veysî‘ye Zeyl: Rızâ'nın müretteb bir dîvânı ve tezkiresinden başka Veysî'nin *Siyer*'ine zeyl (ek) yazdığı da kaynaklarda belirtilir. Yazıldığı devirde şair ve yazarlar tarafından beğeniyle okunan *Siyer-i Veysî*'ye 17. yüzyıl yazar ve şairleri zeyiller yazmışlardır. Esere zeyl yazma kervanına katılan şair ve yazarlardan biri de Rızâ'dır. Tezkiresi'nde Veysî'nin *Siyer-i Şerîf*'i hakkında övgü dolu sözler sarfedip: “*Hakka ki irtibât u selâset andan ziyâde mümkin degüldür*” (s. 160) şeklinde görüş bildiren Rızâ'nın esere zeyl yazdığı “*Dîvân-ı eş‘âr-ı belâgat-şi‘ârı olduğundan maadâ müdevven münşe‘âtı olup ve Siyer-i Veysî‘ye zeyl yazmışlardır*” cümlesinde beyan edilmiştir.²⁸⁶

Tezkire-i Rızâ: 1591-1640 yılları arasındaki şairleri içine alan muhtasar ve faydalı bir eserdir. Rızâ da diğer tezkireciler gibi, şâir padişahları öne almış, bunların

²⁸⁴ Recep Ahışalı, “Râmî Mehmed Paşa”, *DİA*, XXXIV, 449-51.

²⁸⁵ Şeyhî Mehmed Efendi, *Şakâ'ikü'n-Nu'mâniyye ve Zeylleri*, “*Vekâyi'ü'l-Fudalâ*”; Nşr. Haz.: Doç. Dr. Abdülkadir Özcan, Çağrı Yay., İstanbul 1989, I, 668.

²⁸⁶ Şeyhî Mehmed Efendi, s. 668.

dışındakileri ise elifbâ sırasına göre yazmıştır. Tezkiresini 1050/1640'ta tamamlamıştır. "*Câmi'-i mazmûn*" tamlaması, eserin bitişini belirtir. Rızâ, şâirlerin hayatını kısaca yazmıştır. Tezkirenin baş kısmında: Fâtih, II. Bâyezîd, Selim, Süleyman, II. Selim, III. Murâd, III. Mehmed, I. Ahmed ve IV. Murâd vardır. İkinci kısımda, elifbâ sırasına göre, 173 şâire yer verilmiştir. Rızâ Tezkiresi, 1316'da *İkdâm Gazetesi* sahibi Ahmed Cevdet tarafından bastırılmıştır. Yazma nüshaları da vardır.²⁸⁷

2.1.93.2. Kitaplar

Ahmed Cevdet Paşa, *Tezkire-i Rızâ*, İkdâm Matbaası, İstanbul 1316/1901, 109 s.
Erdağı, M. Sadık, *Zehrimarzade, Seyyid Rıza, Rıza Tezkiresi*, Gökkuşluğu Kitabevi, Ankara 2002, 109 s.

Meydan Larousse, "Tezkire mad.", Meydan Yayınları, 6. Cilt, İstanbul 1992.

Türk Ansiklopedisi, "Rıza mad.", 27. Cilt, Ankara 1978; "Tezkire mad.", 32. Cilt, Ankara 1982.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, "Tezkire mad.", Dergâh Yayınları, 8. Cilt, İstanbul 1998.

Zavotçu, Gencay, *Rıza Tezkiresi: İnceleme-Metin*, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2009, 430 s.

2.1.93.3. Tezler

Burmaoğlu, Hamit Bilen, *Rızâ Tezkiresi (Edisyon Kritik)*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Erzurum 1970.

Zavotçu, Gencay, *Rızâ Tezkiresi (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Turgut Karabey, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1993, 171 s.

2.1.94. Rızâ'î (Rıza'î İshâk b. Hasan Tôkâdî, İshâk-ı Zencânî, Mahlas: Rızâ'î, ?-1100/1689)

2.1.94.1. Eserleri

Kasidetü Yekûlu 'l-Abd: Allah'ın birliğini anlatan manzum bir eserdir. Eserin nüshaları: Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 1113/1, Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 1113/1(a)'da kayıtlıdır.²⁸⁸

²⁸⁷ "Rızâ", *Büyük Türk Klâsikleri*, V, 63.

²⁸⁸ Bayram Özfırat, *Tokatlı İshak Efendi'nin Nazmu'l-Ulum, Nazmu'l-le'ali ve Manzume-i Keydani Adli Mesnevileri (İnceleme-Metin)*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2006, s. 25.

Manzûme-i Keydânî (Manzûme-i Fazliyye, Manzûme-i Salât, Manzûme-i Salâtiyye): Bir fıkıh kitabı olma özelliği taşıyan eserde; namazın farzları, vâcipleri, sünnetleri, mekrûhları vs. ayrı ayrı bölümler halinde ele alınmıştır. 1082/1671 yılında tamamlanana eser, toplam 224 beyitten oluşmaktadır.

Metâlibü 'l-Musallî: Bu kitap, Lütfullah Keydânî'nin "*Kitâb-ı Keydânî*" isimli Arapça fıkıh kitabının, Arapça şerhidir. Yazılı kaynaklar bu kitaptan bahsetmeseler de 88 varaktan oluşan nesih bir yazı ile yazılmış bir nüshası Kayseri Râşit Efendi Kütüphanesi'nde 351 numaradadır.²⁸⁹

Nazmü 'l-Le'âlî (Manzûme-i Akâ'id): İshâk Efendi'nin bu eseri manzum bir akâ'id kitabıdır. 1098/1687'de Şaban ayında Sivas'ta eseri tamamlanmıştır. Eserde akâ'id konuları ayrı ayrı bölümlere ayrılarak her konu hakkında bilgiler verilmiştir. Milli Kütüphane Nu: 06 Mil Yz A 3094 (M3) numarada kayıtlı yazması 326 beyitten oluşmaktadır.

Nazmü 'l-ulûm: Şairin çeşitli ilimlerle ilgili görüşlerini ve öğütlerini ihtiva eden *Nazmü 'l-ulûm*, aruzun "*Mefâîlün Mefâîlün Feûlün*" kalıbıyla yazılmıştır. 409 beyitten oluşan eser, şairin Arapça yazdığı bir eserinin tercümesidir. Şair, ilimlerle ilgili görüşlerini açıklarken bazı İslâm bilginlerinin düşüncelerinden de istifade etmiştir.

Sîrâcü 'l-Kulub: Bu eser için; Bagdatlı İsmail Pasa *Esmâü 'l-Müellifin* isimli kitabında 1090 yılında vefat eden bir ikinci İshâk bin Hasan Tokatî'den bahsetmiş ve eseri de ona ait göstermişse de Rıza Kehhâle'nin *Mu'cemü 'l-Müellifin* adlı eserinden iki ayrı İshâk'ın olmadığı ve her ikisinin de ayrı kişi olduğu anlaşılmaktadır. Eserin bir yazma nüshası Konyalı Mehmet Akkuş'un özel kütüphanesinde.²⁹⁰

Şerh ü Mukaddîmeti 's-Salat: Arapça bir eserdir. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi 05 Ba 260/1 ve Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi 05 Ba 1805/3 numarada kayıtlıdır.

Şerh-i Metâlibü 'l-Musallî: Eser *Mukaddîmetü 's-Salat*'ın şerhi olup Arapça'dır (Milli Ktp., 30/1; Manisa İl Halk Ktp., 2960/12).

Şerhü 'l-Mu'ammayat fî Esmâ 'in-Nebi: Abdu'l-Mümin'in Farsça manzum "*Muammayat fî Esmâ en-Nebi*" adlı eserinin Arapça şerhidir. Eserin bir nüshası Manisa İl Halk Kütüphanesi 2992/3'de kayıtlıdır.²⁹¹

²⁸⁹ Özfirat, s. 24.

²⁹⁰ Özfirat, s. 25.

²⁹¹ Özfirat, s. 26.

Zehâ'irü'l-Ahire: Eser Birgili Mehmet Efendi'nin "Zuhr al-Muta'ahhilin" adlı eserine İshâk Efendi'nin *Zehâ'irü'l-Ahire* adıyla yazdığı Arapça bir şerhtir.

Ziyâ'u'l Fî Serh-i Cilâi'l-Kulûb: Birgivi'nin *Mev'ize* adlı eserinin Arapça şerhidir.

Ziyâ'u'l-Kulub: Arapça bir eserdir.

2.1.94.2. Kitaplar

Nazmü'l-leali Tokadi İshak Efendi'nin Akaid Manzumesi, Hattat Tevfik Efendi Matbaası, İstanbul 1874, 25 s.

2.1.94.3. Tezler

Kumanlıoğlu, Ali Rahmi, *Tokadi İshak Efendi Nazmu'l-ulum, Akaid Manzumesi (Metin-Muhteva-Tahlil)*, Lisans Tezi, Dan.: H. İbrahim Şener, Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İzmir 1998, 79 s.

Özfirat, Bayram, *Tokatlı İshak Efendi'nin Nazmu'l-Ulum, Nazmu'l-le'Ali ve Manzume-i Keydani Adlı Mesnevileri (İnceleme-Metin) [Poetry in rhymed couplets of Tokatlı İshâk Efendi (Nazmu'l-Ulûm, Nazmul'l-Le'âli and manzume-i keydâni)]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Emine Yeniterzi, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2006, 319 s.

Yaşar, İsmail, *Nazmu'l-ulum, Akaid Manzumesi (Metin-Muhteva-Tahlil: Tokadi İshak Efendi)*, Lisans Tezi, Dan.: H. İbrahim Şener, Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İzmir 1998, 33 s.

2.1.95. Rif'atî (Abdü'l-hayy Mustafa [Çelebi], ?-1080/1669)

2.1.95.1. Eserleri

Leylâ vü Mecnûn: Yazması henüz bulunamamıştır.

Yûsuf u Züleyhâ: Yazması henüz bulunamamıştır.

2.1.96. Riyâzî (Mehmed Riyâzî [Efendi], 980/1572-1054/1644)

2.1.96.1. Eserleri

Dîvân: Tevhid ve münâcâtın bulunmadığı eserde yirmi beş kaside, terkihibend tarzında bir sâkînâme, bütün harflerde 652'si tam. on yedisi tamamlanmamış 669 gazel, sekizi Türkçe, biri Farsça dokuz kıt'a, 171 rubâî, seksen dokuz matla', on bir miyâne

beyit bulunmaktadır. Kasideleri arasında II. Osman'a, IV. Murad'a sadrazam olmaları münasebetiyle Ali Paşa, Hafız Ahmed Paşa, Şeyhülislam Yahya Efendi'ye sunulmuş olanları vardır. Şiirlerinde Bâkî'den Nedîm'e uzanan çizgide zaman zaman tasavvufî izleri, az da olsa hikemî anlayışı yansıtırsa da daha çok zevkperest bir tavır göstermektedir.

Düstürü 'l-Amel: Önsözüne göre, Farsçanın tabirlerini ve bazı gramer meselelerini izah için yazılmıştır. Eserde 1050 civarında Farsça deyim, tabir, bazı kelimelerin Türkçe karşılıkları ve bunlarla ilgili İran şairinden alınmış birçok beyit vardır. Bu esere daha sonra Hasan Şu'ûrî, *Durûb-ı Emsal ve İstilahat* adlı bir zeyl yazmıştır.

Keşfü 'l-Hicâb an-Vechi 's-Sevâb

Risâle fi İlmi 'l-Beyân

Riyâzü 'ş-Şu'arâ: 1016/1607'de yazımına başlanan eser 1018/1609 tarihinde tamamlanarak Sultan I. Ahmed'e ithaf edilmiştir. Eserin önsöz ve tenbih kısmında Riyâzî, şiir, edebiyat ve dil hakkındaki düşüncelerini izah eder. Eser "ravza"lara ayrılmıştır. Birinci ravzada pâdişâh şâirler, ikinci ravzada şâirler hakkında bilgi verilmiştir. Riyâzî şâirlerin ölüm tarihleri üzerinde bilhassa durmuş ve bunları muhtelif kimselerin düşürdükleri tarihlerle teyit etmiştir. XV. asırdan zamanına kadar gelen şâirlerden, kendi görüşüne göre iyi olanlarını seçmiştir. Tezkiredeki şâir sayısı nüshalara göre değişmektedir; 366, 370, 384 ve 400 arasında değişir. Eserin muhtelif kütüphanelerde birçok yazma nüshaları vardır.²⁹²

Sahâifü 'l-Letâif fi Envâ'i 'l-Ulûm ve'l-Maârif

Sâkî-nâme: Riyâzî'nin *Sâkî-nâme*'si, 1054 beyitten oluşmaktadır. Bir naatle başlayan eser aruzun "*Mefûlü Mefâilün Feûlün*" kalıbıyla yazılmıştır. Zaman zaman aralara kıt'a ve rubâîlerin serpiştirildiği eserde, bu asırda yapılan bir eğlence meclisi anlatılmış ve meyhanesi, mutribi, çalgı aletleri, içki kapları, sakisi, meyhârı, gökyüzü, insanların psikolojik durumları ve hayata bakışlarıyla canlı bir hayat tasviri yapılmıştır. Ayrıca eserde, XVI. ve XVII. asır Türk sosyal hayatının izlerine de rastlanmaktadır. Eser *Dîvân*'ın birçok nüshalarında bulunmaktadır.

Siyer

Vefeyâtü 'l-A'yân'ın (İhtisâr-ı İbn Hallikân) Tercümesi

²⁹² "Riyâzî", *Büyük Türk Klâsikleri*, V, 145.

2.1.96.2. Kitaplar

Açıkgöz, Nâmık, *Riyâzî Divanı'ndan Seçmeler*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1990, 245 s.

2.1.96.3. Tezler

Açıkgöz, Namık, *Riyâzî 'ş-şu'arâ, Riyâzî Mehmed Efendi [Metin-Dizin]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara 1982, 323 s.

....., *Riyâzî, Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği [Dîvân, Sâkî-nâme ve Düstûrû'l-amel'in Tenkidli Metni]*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hüseyin Ayan, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1986, 322 s.

Aydınbaş, Birsen, *Riyazi'nin Sakinamesi*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1968, 98 s.

Gamm, Necia, *Riyâzî's Riyâzuş-Şu'arâ*, Doktora Tezi, University of Chicago, 1976, 211 s.

Tuncer, Gülder, *Riyazi Mehmet Efendi ve Gazelleri*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1968, 192 s.

2.1.97. Rüşdî (Eburreşîd Ahmed Rüşdî [Efendi], Unvanı: Sahhâf Rüşdî, 1047/1637-1699)

2.1.97.1. Eserleri

Dîvân: Müretteb bir dîvân sahibi olan Sahhâf Rüşdî'nin Dîvânı'nda, 8 kaside, 193 Türkçe, 3 Farsça gazel, 87 tarih, 403 matla, 30 müfred, 12 nazm, 6 Türkçe ve 1 Farsça kıt'a ve 1 mesnevî mevcuttur. Farsça 3 gazel ve 1 kıt'a çalışmanın dışında tutulmuştur.²⁹³

Sâkî-nâme

²⁹³ Hatice Ekici, *Sahhâf Rüşdi ve Divanın Tenkitli Metni*, (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi, SBE, Balıkesir 2006, s. 36.

2.1.97.2. Tezler

Ekici, Hatice, *Sahhaf Rüşdi ve Divanın Tenkitli Metni* [*Sahhaf Rüşdi and critical edition of his divan*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim Gülhan, Balıkesir Üniversitesi, SBE, Balıkesir 2006, 424 s.

2.1.98. Sâbit (Alâeddin Ali, Lakabı: Bosnalı Sâbit, 1650?-3 Şaban 1124/5 Eylül 1712-3)

2.1.98.1. Eserleri

Amr-i Leys: 43 beyitten oluşan eser, padişah ile bir sipahinin arasında geçen ilginç konuşmaları içerir. Basit söz ve kaba ifadelerin yer aldığı bir mesnevîdir.

Berber-nâme: Ali adında bir berber çırağının aldatılarak bir eğlenceli alet edilmesi anlatılmıştır. Aruzun "*Feilâtün Feilâlün Feilün*" kalıbıyla yazılan eser, 93 beyit tutarındadır. Hayatın çirkin ve kötü yanlarını anlatmak amacıyla yazılan eser, Sâbit'e has soğuk teşbihlerle doludur. Ayrıca şair, mesnevînin sonunda çirkin ve âdî denecek türden beyitlere yer vermekten de çekinmemiştir. Eserde yer yer konuyla ilgili argo tabir edilen deyimlere tesadüf edilmektedir. *Berber-nâme*, Turgut Karacan tarafından yayımlanmıştır ("Sabit, *Berber-nâme*", *Çevren*, yıl XVII, nr. 76, Priştine 1990).

Dere-nâme (Hikâye-i Hâce Fesâd veya Donlu Dere): Aruzun "*Feilâtün Feilâtün Feilün*" kalıbıyla kaleme alınan 169 beyitlik mesnevî, müstehcen bir ilişkiyi konu almaktadır. Eserde yer alan tasvirler ve teşbihler oldukça kabadır. Mahallî deyim ve kelimelerin kullanıldığı eserde, hikâyenin geçtiği yer ile çevresindeki bölgelerin adları da geçmektedir.

Dîvân: *Dîvân*'ında bazen müstehcen ifadeler yer vermekten kaçınmamış, ara sıra da balgam, piyaz, gübre, uyuz, tükürmek ve pastırma gibi başka şairlerin kullanmaktan kaçınacakları kelimeleri orijinal buluşlarını ifade edebilmek için kullanmaktan çekinmemiştir. 39 kaside, 6 gazel-i müzeyyel, 3 tahmis, 44 tarih, 355 gazel, 2 terci-bend, 45 kıt'a, 24 rubâî, 182 müfred ve 5 lügazdan oluşan *Dîvân*'ı Turgut Karacan tarafından yayımlanmıştır (*Bosnalı Alaeddin Sabit Divan*, Sivas 1991).²⁹⁴

Edhem ü Hümâ: Belh şehrinde sakalık yapan Edhem isminde bir gencin Hümâ ismindeki hükümdarın kızına âşık oluşunun hikâyesidir. Sâbit'in yarım kalmış bir

²⁹⁴ Şentürk – Kartal, s. 369.

mesnevîsidir. Münâcât, Na't, Miraciye, Na't-ı Çehâr-yâr-ı Güzîn, Sitâyîş-i Sultan Mustafa, Sitâyîş-i Şeyhülislâm Feyzullah ve Sebeb-i Te'lif'ten oluşan mesnevî, aruzun "*Feilâtün Mefâilun Feilün*" kalıbıyla yazılmıştır.

Hadîs-i Erba'în Tercüme ve Tefsiri: 1120'de (1708) Sultan III. Ahmed'e sunduğu manzum ve mensur bir tefsirdir.

Mi'râciyye

Zafer-nâme (Gazâ-nâme/Selim-nâme): Kırım Hanı Selim Giray'ın Leh ve Rus ordusuna karşı kazandığı Prekop Zaferi'ni anlatan 426 beyitlik bir kahramanlık eseridir. Aruzun "*Feûlün Feûlün Feûlün Feûl*" kalıbıyla yazılmıştır. Tahkiye yönü kuvvetli ve hisli olan mesnevî, hamasî alanında önemli bir yere sahiptir. Mesnevîde kış tasvirleri, harp ve zafer tasvirleri parlak ve canlı değildir. Selim Giray'ın savaş öncesi orduya hitaben söylediği sözler samimî ve içten duyguları yansıtır. 1299 ve 1311 yılında Ebüzziyâ Tefvik tarafından yapılan iki baskısı da, iyi bir nüshaya dayanmadığı için eksik ve hatalıdır.

2.1.98.2. Kitaplar

Akün, Ömer Faruk, *İslâm Ansiklopedisi*, "Sâbit mad.", 10. Cilt, İstanbul 1988, s. 14.

Bilkan, Ali Fuat, "*Sâbit'in Bir Gazeli Etrafında Modernleşme Eleştirisi*", *Osmanlı Şiirine Modern Yaklaşımlar*, LM Yayınları, İstanbul 2006, 144 s.

Büyük Türk Klasikleri, "Sâbit mad.", 5. Cilt, İstanbul 1987, s. 306.

Karacan, Turgut, *Bosnalı Alaeddin Sâbit Divanı*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas 1991, 633 s.

....., ***Sâbit: Amrû'l-leys***, Sivas 1990.

....., ***Sâbit: Derenâme ya da Hâce Fesâd veya Söz Ebesi***, Dilek Basımevi, Sivas 1990, 40 s.

....., ***Sâbit: Edhem ü Hü mâ***, Dilek Basımevi, Sivas 1990, 88 s.

....., ***Sâbit: Zafer-nâme***, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas 1991, 98 s.

2.1.98.3. Tezler

Kalaycı, Devrim, *18. Yüzyıl Şairlerinden Sümbülzade Vehbi, Bosnalı Sabit, Enderunlu Vasıf ve Nedim'in Divan ve Mesnevilerinde Atasözleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Süreyya Beyzadeoğlu Trakya Üniversitesi, ... (Devam etmekte)

Karacan, Turgut, *XVII. Yüzyıl Şairlerinden Sabit ve Edisyon Kritikli Divan Metni*, Doçentlik Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1981.

Sljivic, Lejla, *Bosnalı Aleaddin Sabit Divanının Tahlili*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Hüseyin Yorulmaz, Sakarya Üniversitesi, ... (Devam etmekte)

2.1.99. Sabrî (Seyyid Muhammed Şerîf [Çelebi], Unvanı: İlmîzâde, ?-1055/1645)

2.1.99.1. Eserleri

Dîvân: Sabrî yaygın geleneğin aksine dîvânına tevhid, münacât ve na'tla değil IV. Murad, Şeyhülislâm Yahyâ, Kırım Hanı Mehmed Giray, Kemankeş Mustafa Paşa, Silâhdar Mustafa Paşa, Hüsrev Paşa ve Güzelce Ali Paşa'ya sunduğu kasidelerle başlar. Divanın birçok nüshası günümüze ulaşmıştır. *Dîvân-ı Sabrî-i Şâkir* adıyla basılan nüshada (İstanbul 1296) on bir kaside, 156 gazel, beş rubâî, iki mesnevî, on beş kıt'a, dört müseddes ve elli üç müfred yer almaktadır. Dîvân üzerine bir yüksek lisans tezi hazırlayan Hasan Ali Kasır'ın beş nüshaya dayanarak oluşturduğu metinde ise yirmi kaside, 185 gazel, bir mesnevî, attı müseddes, on nazım, üç kı'ta, kırk üç metâli' ve on müfred bulunmaktadır.²⁹⁵

Hüsn ü Dil: *Hüsn ü Dil* adında manzum bir eseri daha olduğu belirtilmesine rağmen, bu eser bugün için kayıptır.

2.1.99.2. Tezler

Çeçen, Mehmet Korkut, *Sabrî Mehmed Şerîf Hayatı, Sanatı, Divanının Tenkitli Metni ve Tahlili*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sabahattin Küçük, Fırat Üniversitesi, Elazığ 2010, 506 s.

Kasır, Hasan Ali, *Sabri Mehmed Şerif Divanı: İnceleme-Karşılaştırmalı Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Haluk İpekten, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1990, 336 s.

²⁹⁵ Erdem, Sadık, "Sabrî", *DİA*, XXXV, 357.

Uz, Özkan, *Sabri Dîvânı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Muhsin Macit, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE, Van 2009, 165 s.

Yılmaz, Müslüm Cahid, *Sabrî-i Şâkir Dîvânı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Kadir Güler, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya 2010, 233 s.

2.1.100. Sabûhî Ahmed Dede (Ahmed, 992/1584-1057/1647)

2.1.100.1. Eserleri

Bülbüliyye: Sadettin Nüzhet Ergun, Sabûhî Ahmed Dede'nin *Bülbüliyye* adlı manzum bir eseri olduğundan bahsetmekle beraber kesin bir ifade kullanmamaktadır. Diğer kaynaklarda da bu eserden bahsedilmemesi eserin varlığının kesin olmadığını göstermektedir.

Farsça Dîvân: Bir Mevlevî şeyhi ve şairi olan Sabûhî Ahmed Dede Farsça'yı iyi bildiği için, bu dille de şiirler yazmıştır. Ancak Sefîne-i Nefise-i Mevlevîyan'da, onun Türkçe Dîvânı'nı Konya'da tamamladığı, Farsça Dîvânı'nı ise tamamlayamadan vefat ettiği yazılıdır. Nitekim Mehmet Sarı, Farsça Dîvânı'nı elde edemediklerini, Farsça şiirlerinin Türkçe Divanı'nın nüshalarında yer aldığını belirtmektedir. Türkçe Divanı'nda bulunan Farsça beyitler toplam 93 beyittir. Bu beyitler 1 kaside, 9 gazel, 9 rubai, 1 kıt'a, 1 de müfred'den müteşekkildir.²⁹⁶

İhtiyârât-ı Mesnevî (İhtiyârât-ı Sabûhî): *İhtiyârât-ı Mesnevî* adlı şerhini Şam'da iken Şam şeyhi İlmî Dede'nin *Şerh-i Cezîre-i Mevlevîyye*'sine nazîre olarak yazmıştır. Sabûhî'nin *Mesnevî*'den seçmiş olduğu beyitlerin şerhini ihtiva eder. 4 ciltlik bu şerhin, Yenikapı Mevlevîhânesi'nde olan nüshası 1324/1906'da çıkan bir yangında yanmıştır. Diğer nüshası da, Konya Mevlânâ Müzesi Ktp., nr. 2084-2086'da kayıtlıdır.

Türkçe Dîvân: 761 beyitlik bu küçük dîvânda münâcât, na't, mersiye, terciibend, müseddes, tarih, gazel, mesnevî, kıt'a ve beyit şeklinde Türkçe şiirlerle bazı Farsça manzumeler yer almaktadır. Kasidenin bulunmadığı divanda gazellerin bir kısmı nazîredir. Mehmet Sarı tarafından doktora tezi olarak çalışılan *Türkçe Dîvân*'ında 1 mersiye, 4 tarih, 1 mesnevî, 6 musammat, 85 gazel, 9 rubâî, 3 kıt'a, 6 müfred bulunmaktadır. Ayrıca bu *Dîvân*'ın arkasında onun, 1 Farsça kaside, 9 Farsça gazel, 9 Farsça rubâî, 1 Farsça kıt'a, 1 Farsça beyti yer almaktadır.

²⁹⁶ Mustafa Sâkib Dede, *Sefîne-i Nefise-i Mevlevîyan*, Mektebetu Vehbe, Kahire 1867, s. 170-171.

Sâkî-nâme: 109 beyitten oluşan eser, aruzun “*Mefûlü Mefâîlün Feûlün*” kalıbıyla yazılmıştır. Dîvân nüshalarının başında ve bazı mecmualarda bulunan eser, türünün en güzel örneklerinden biridir. Bu mesnevîde ayrıca şairin tasavvufî düşüncelerini başarıyla aktardığı görülmektedir. Yazması; Millî Ktp., El Yazması, Fahri Bilge nr.321/3'tedir.

2.1.100.2. Kitaplar

Ergun, Sadeddin Nüzhet, *Sabûhî, Hayatı ve Şiirleri*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1933, 94 s.

Sarı, Mehmet, *Sabûhî'nin Türkçe Sâkinâmesi*, Nihal Atsız ve Nejdet Sançar Armağanı. Medrese Kitabevi, Afyon 1995.

2.1.100.3. Tezler

Algül, Abdulkadir, *Sabûhî Ahmed Dede, Hayatı, Eserleri ve “İhtiyârât-ı Sabûhî” Adlı Eseri (1-100. varak)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Osman Türer, Atatürk Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum 2007, 195 s.

Sarı, Mehmet, *Sabuhi Şeyh Ahmed Dede Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanı'nın Tenkitli Metni*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Abdulkirim Abdulkadiroğlu, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1992, 376 s.

2.1.101. Sâdikî (17. yy., mutasavvîf şair)

2.1.101.1. Eserleri

Mecmua: 25 tasavvufî manzumesinin bulunduğu bir mecmua Millî Ktp., El Yazması, Arapça 8293/3, 80b-92a'dadır. Ayrıca Sadıkî mahlaslı 23 gazel, 15 koşma, 3 kalenderî, 8 semâî, 3 kıt'a, 1 hammamiye, 2 murabba ve 3 şarkının yer aldığı bir diğer mecmua Millî Ktp., El Yazması, Arapça 2918'dedir.²⁹⁷

2.1.102. Sâ'ib-i Tebrîzî (Mîrzâ Muhammed b. Mîrzâ Sâ'ib, 1012/1603-4, 1087/1676-77)

2.1.102.1. Eserleri

Ârâyîş-i Nigâr: Kadınların ayna vb. süs eşyalarına dair şiirlerini içerir.

²⁹⁷ “Sâdikî”, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, VII, 409.

Beyâz: Sâ'ib'in kendi şiirleri ile gazellerinin matlalarından ve sekiz yüz kadar kendisinden önce gelen veya muasırı olan şairlerin şiirlerinden seçerek oluşturduğu 25 bin beyitlik eseridir.

Dîvân: Muhammed Kahraman tarafından neşredilen *Sâ'ib Dîvânı*'nda 7015 Farsça, 19 Türkçe olmak üzere toplam 7034 tane gazel yer almaktadır (*Dîvân-ı Sâ'ib-i Tebrîzî*, 5 c. 1370). Ede bulunan divanlar Sâ'ib'in bütün şiirlerini ihtiva etmez. Bunlar bazı kişiler tarafından tertip edilmiş seçme divanlardır. Sâ'ib'in de bizzat kendisinin şiirlerinden seçip oluşturduğu ve her bölümüne özel ad verdiği divanlara da rastlanmaktadır. Bu divanlarda Sâ'ib, sevgilinin uzuvlarını işleyen bölüme "*mir'âtü'l-cemâl*", ayna ve tarak ile ilgili bölüme "*ârâyiş-i nigâr*", şarapla ilgili bölüme "*meyhâne*", gazellerinin seçilen matla beyitleri ile ilgili bölüme ise "vâcibü'l-hıfz" adını vermiştir.²⁹⁸

Kandahâr-nâme: 1058 (1648) yılında II. Abbas ile Şah Cihan arasında meydana gelen ve Kandehar'ın II. Abbas tarafından ele geçirilmesiyle sonuçlanan savaşa dair 135.000 beyitlik bir mesnevîdir.

Mahmûd u Ayâz: Daha önce birçok kimse tarafından işlenmiş olan Sultan Mahmud'un sâkîsi ve nedimi Ayaz ile olan münasebetlerinden bahseden eseridir.

Meyhâne: Sâib'in şarap ve içki meclislerini konu edinen şiirlerini toplamıştır.

Mir'âtü'l-cemâl: Güzellerin tarifi ve aşkla ilgili şiirlerinden oluşan eseridir.

Vâcibü'l-hıfz: Gazellerinin matla' beyitlerini ihtiva eder.

2.1.102.2. Kitaplar

Araslı, Hamit, *Sâ'ib-i Tebrîzî: Şiirler*, Bakü 1946.

Atalay, Mehmet – Başaran, Orhan, *Sâ'ib-i Tebrîzî'nin Bazı Darbumeselleri ve Onlarla İlgili Örnek Beyitleri*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1998.

Bilkan, Ali Fuat, *Saib-i Tebrizi'den Hikmet Damlaları*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2003, 72 s.

Emîrî-i Fîrûzkûhî, Külliyyât-ı Sâib-i Tebrîzî, İntişârât-ı Kitap-fürûşî-i Hayyam, Tahran 1345 (1959).

Kahraman, Muhammed, *Dîvân-ı Sâ'ib-i Tebrîzî, 5 c.* Tahran 1370.

Muhammed Abbâsî, *Külliyyât-ı Sâ'ib-i Tebrîzî*, Tahran 1361, 1373.

²⁹⁸ Şentürk – Kartal, s. 341.

2.1.102.3. Tezler

Aktan, Muhammed Felat, *Murad Molla'nun Saib-i Tebrizi Şerhleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Yusuf Çetindağ, Fatih Üniversitesi, SBE, İstanbul 2008, 345 s.

Gönel, Hüseyin, *Şerh-i Ba'zı Gazeliyat-ı Sa'ib-i Tebrizi ve Şerh Metodu*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ali Fuat Bilkan, Fatih Üniversitesi, SBE, İstanbul 2004, 295 s.

Ünlü, Osman, *Şerh-i Divan-ı Saib-i Tebrizi'den Elif Harfli Gazeller*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Mahmut Kaplan, Celal Bayar Üniversitesi, SBE, Manisa 2001, 331 s.

Yakut, Emrullah, *Saib-i Tebrizî Divanı Şerhi'nin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. A. Azmi Bilgin, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2008, 262 s.

2.1.103. Sarı Abdullah Efendi (Unvanı: Şârihü'l-Mesnevî, Mahlas: Abdî, 29 Safer 992/12 Mart 1584-23 Safer 1071/28 Ekim 1660-61)

2.1.103.1. Eserleri

Cevâhir-i Bevâhir-i Mesnevî (Şerh-i Mesnevî): 1631'de yazılmış olup IV. Murad'a takdim edilmiştir. Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinin birinci cildinin şerhi olan bu ünlü eseri, kendisine Şârihu'l-Mesnevî unvanını kazandırmıştır. İlk cildin bir nüshası Millî Ktp., Yazmalar, Arapça, 5280 numarada kayıtlıdır. Yarım kalan bu eser beş cilt halinde 1870'te İstanbul'da basılmıştır. *Tercüme-i Mekâsıdu'l-Aynıyye, Muhakemât* (Bir nüshası Süleymaniye Ktp., Yahya Efendi, nr. 2270'dedir), *Metâli'ü'l-Envâr* (Süleymaniye Ktp., Lala İsmail, nr. 214), *Risâle-i Merâtib-i Vücûd* (Nuruosmaniye Ktp., nr. 2400), *Ricâlü'l-Gayb* ve Türkçe mutasavvifâne bir kaside olan *Meslekü'l-Uşşâk* (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Yazmalar nr. 1765)'tir.

Cevheretü'l-Bidâye ve Dürretü'n-Nihâye: Bağdâd'ın fethini kutlamak üzere 1049'da (1639) kaleme aldığı Sultan IV. Murad'dan, Bağdat seferinden ve bazı din büyüklerinin menkıbelerinden söz ettiği eseridir. Kitabının kendi el yazısıyla yazılmış nüshası İstanbul Üniversitesi Ktp., Halis Efendi, nr. 175'tedir.

Esrârü'l-Ârifin

Füsûs Şerhi: Süleymaniye Ktp., Mihrişah Sultan, 233 numarada kayıtlıdır.

Gülşen-i Râz-ı Ârifân fi Beyân-ı Usûl-i Râh-i İrfân: Vahdet-i vücud ilkelerini ve tasavvuf sistemini anlattığı en önemli edebî eseri, *Gülşen-i Râz-ı Ârifân fi Beyân-ı Usûl-i Râh-i İrfân* adlı mesnevîsidir. “*Mefâilün mefâilün feûlün*” vezniyle yazılmış 1011 beytin yer aldığı bu mesnevînin yazma nüshaları arasında Beyazıt Devlet Ktp., nr. 3822, Millî Ktp., Yazmalar, Arapça 5276/1 ve Süleymaniye Ktp., Mihrişah Sultan Kısmı, nr. 199'da kayıtlı olanlar sayılabilir. Bu üçüncü yazmanın sonunda ve Süleymaniye Ktp., Haşim Paşa Kısmı 15 numaralı *Mecmua-i Eş'ar* 'da Sarı Abdullah'ın şiirleri yazılıdır.²⁹⁹

Meslekü'l-uşşâk: Tasavvuf ve tarikat adabının genel konularına değindiği 105 beyitlik bir kasidedir.

Mir'atü'l-Asfiyâ fi Sıfat-i Melâmet-i Ahfiyâ: Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin *el-Fütühâtü'l-Mekkiyye*'sindeki Melâmîlerden bahseden kısımları açıklayan ve eserin sonunda İbnü'l-Arabî'nin faziletlerini anlatan bu Arapça eserin bir nüshası Süleymaniye Ktp., Halet Efendi 296 numaradadır.

Nasihatü'l-Mülûk Tergîben li-Hüsni's-Sülûk: Sultan IV. Mehmed Han'a takdim olunan siyasî ahlâkla ilgili bu eser Türkçe ve basılmamış olup sonradan Osmanzâde Ahmed Taip Efendi tarafından *Telhîsu'n-Nevayih* ismiyle hülâsa edilerek Sultan III. Ahmed Han'a takdim olunmuştur ki matbu ve iki bâb üzere hazırlanmıştır. Eserin nüshaları Millî Ktp., Yazmalar, Arapça 4527/3 ve Süleymaniye Ktp., Halet Efendi Kısmı 299 numaradadır.

Risâletü Ricâlü'l-Gayb: Melâmî taifesinin ahvâl ve kısımlarından bahseden bir eser olup basılmamıştır. Sarı Abdullah Efendi'ye aidiyeti kesin değildir.

Semerâtü'l-fu'âd fi'l-mebde' ve'l-me'âd: Mesnevî şârihi İsmâil Ankaravî ile yaptığı bir sohbet dolayısıyla kaleme aldığı eser; Nakşibendiye, Bayramiye, Halvetiye, Kübreviye ve Kadiriye silsilelerini, sahabe ve bazı evliyanın menkıbelerini, Hz. Adem'in hilafeti, insan-ı kâmil, dünyadan kopma ve hak yola girme gibi konuları ihtiva eder. Çok rağbet görmüş olan bir eserdir. Beş bâb ve bir hâtimeden oluşmakta olup Türkçe ve matbudur. Nazım ve nesir karışık kaleme alınmış ve İstanbul'da basılmıştır (1288). Eserin özensizce yapılan sadeleştirilmiş bir yayımı bulunmaktadır (*Gönül Meyveleri*, haz. Kenan Necefzâde, İstanbul 1967).

²⁹⁹ “Abdî”, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, I, 23.

Tedbiru'n-Neş'eteyn ve Islâhü'n-Nüshateyn: 15 bâb üzerine tertiplenmiş siyasi ve ahlâkî gayet mühim bir eserdir. Nüshaları Seyyid Ali Paşa ile Halis Efendi kütüphanelerinde vardır. Sarı Abdullah Efendi'ye aidiyeti kesin değildir.

Tercüme-i Makâsidü'l-Ayniye: Şeyh Yar Ali'nin *Makâsid-i Nâciye*'sinin tercümesi olup Şeyh Abdülmecid Sivâsî'ye mi, yoksa Abdullah Efendi'ye mi ait olduğu bilinmemektedir.

Tevkîât-ı Selâtin-i Osmâniye - Düstûrû'l-înşâ: Reisü'l-Küttap yâni Hariciye Nazırı buldukları sıralarda Feridun Bey münşeâtı tarzında topladıkları ve yazdıkları 150 kadar mektubu cem etmiş olup basılmamıştır. Osmanlı târihi için değerli kaynakları ihtiva eden bir münşeât mecmuasıdır. 1153 H. de yazılmış bir nüshası Manisa'da Muradiye kütüphanesinde, bir nüshası da Halis Efendi kütüphanesinde vardır. (Düsturu'l-înşâ) yazılış tarihi olan 1053 senesini açıklayıcıdır.³⁰⁰

2.1.103.2. Kitaplar

Necefzade, Yakub Kenan, **Semeratü'l-fuad: Gönül Meyveleri**, Neşriyat Yurdu, İstanbul 1967, 319 s.

Ölmez, Tomris, **Mesnevî Şârihi Sarı Abdullah Efendi, Hayatı ve Eserleri**, İstanbul 1939.

2.1.103.3. Tezler

Ayçiçeği, Bünyamin, **Sarı Abdullah'ın Hayatı, Eserleri ve Gülşen-i Raz Adlı Mesnevisinin Transkripsiyonlu Metni**, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Nihat Öztoprak Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2001, 102 s.

Aytekin, Ülker, **Sarı Abdullah Efendi ve Mesnevî-i Şerif Şerhi**, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Tahralı, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2002, 474 s.

Durgun, Selahattin, **Sarı Abdullah Efendi ve Şerh-i Mesnevî (Cevâhir-i Bevâhir-i Mesnevî)**, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Adnan Karaismailoğlu, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1993, 126 s.

Ölmez, Tomris, **Mesnevî Şârihi Sarı Abdullah Efendi Hayatı ve Eserleri**, Lisans Tezi, Dan.: ...?, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul 1940.

³⁰⁰ "Sarı Abdullah Efendi", *Osmanlı Müellifleri*, I, 194.

2.1.104. Selânikli Es'âd (Lakabı: Şeyhzâde, ?-1043/1633)

2.1.104.1. Eserleri

Dîvân: Dîvân, üzerinde yanlışlıkla Hocazâde Es'ad Efendi'ye ait olduğu kaydedilen, S. Nüzhet Ergun'un Selânikli Es'ad Efendi'nin olduğunu ispat ettiği bu dîvânın bir nüshası İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 1411'dedir. Dîvân'da toplam 1383 beyitte 3 naat, 5 kaside, 1 tarih, 1 sakinâme, 193 gazel, 10 kıt'a ve rubâî ile 15 beyit vardır. Onbeş gazelini S. N. Ergun yayımladı.³⁰¹ *Dîvân*'ının, biri İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 1411; diğeri Afyon İli Gedik Ahmet Paşa İl Halk Ktp., nr. 8287 olmak üzere iki yazma nüshası mevcuttur.

Sâkî-nâme: Tasavvufî bir eser olup mesnevî formunda ve 115 beyitten müteşekkildir.

2.1.104.2. Tezler

Kayayerli, Ercan, *Selanikli Es'ad Efendi: Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divanı'nın Yeni Harflere Çevirisi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Sarı, Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, Afyonkarahisar 1997, 237 s.

2.1.105. Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa (Mehmed Hocazâde eş-şehîr bi-Fındıklî, Lakabı: Fındıklılı/Silâhdar, 12 Rebû'î-levvel/8 Aralık 1658-1139/1726-27)

2.1.105.1. Eserleri

Nusretnâme: Aslında *Zeyl-i Fezleke*'nin devamı olan, fakat II. Mustafa'nın emriyle *Nusretnâme* diye isimlendirilen eser muhteva bakımından iki bölümde ele alınabilir. Kitabın bilinen başlıca yazılı kaynakları Nazmîzâde Murtaza'nın Târih-i Seferü'l-Basra adlı tarihiyle bazı raporlardır. Müellif daha ziyade şifahî kaynaklarla bizzat gözlemlerini kaleme almıştır.³⁰²

Silâhdar Tarihi (Zeyl-i Fezleke): Mehmed Ağa Kâtip Çelebi'nin *Fezleke*'sine ek olarak *Zeyl-i Fezleke*'yi yazdı. *Silâhdar Tarihi* (otograf yazması Beyazıt Devlet Ktp., Veliyüddin Efendi 2369) diye de bilinen bu eser, 1657'den 1695'e kadar geçen olayları kapsar. Padişahın bu esere *Nusret-nâme* adını vermesinden sonra da tarihçi eserine 1721'e kadar geçen olayları daha geniş olarak ekledi. *Silâhdar Tarihi* yazarının olayları

³⁰¹ "Es'ad", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, III, 421.

³⁰² Abdülkadir Özcan, "Silâhdâr Mehmed Ağa", *DİA*, XXXVII, 196.

bizzat görerek ve gözlemlerine dayanarak yazması bakımından önemlidir. Ayrıca çağının konuşma dilini tespit açısından da değerli bir kaynaktır.³⁰³

2.1.105.2. Kitaplar

Altınay, Ahmet Refik, *Fındıklılı Silahdar Mehmed Ağa*, İstanbul 1933, 52 s.

....., *Osmanlı Alimleri ve Sanatkarları*, Sadeleştiren: Dursun Gürlek, Timaş Yayınları, İstanbul 1997, 283 s.

Özön, Mustafa Nihad, *Silahdar Tarihi (Zeyl-i Fezleke-i Katip Çelebi)*, Akba Kitabevi, Ankara 1947, 256 s.

Parmaksızoğlu, İsmet (Sad.), *Nusret-nâme, Cilt I, Fasikül I*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1962, 140 s.

....., *Nusret-nâme, Cilt I, Fasikül II*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1963.

....., *Nusret-nâme, Cilt I, Fasikül III*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1964.

....., *Nusret-nâme, Cilt II, Fasikül I*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1966, 184 s.

....., *Nusret-nâme, Cilt II, Fasikül II*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1969.

Silahtar Tarihi / Silâhtar Fındıklılı Mehmet Ağa, Devlet Matbaası, İstanbul 1928.

2.1.105.3. Tezler

Topal, Mehmet, *Silâhdar Fındıklılı Mehmet Ağa, Nusretname: Metin ve Tahlil*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mücteba İlgürel, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2001, 945 s.

2.1.106. Sîmkeş-zâde Feyzî (Feyzî Hasan [Efendi], 1036/1626(27)-1102/1690)

2.1.106.1. Eserleri

Cevâb-nâme-i Mevlânâ-yı Mukaddis: 161 beyitten oluşan eser, 1059/1649 tarihinde aruzun "Feilâtün Mefâilün Feilün" kalıbıyla kaleme alınmıştır. Eser, Şeyh Abdulahad Nûrî'nin Cuma şeyhi sıfatıyla cami kürsüsünde vaaz ederken cemaatten

³⁰³ "Mehmed Ağa", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, VI, 236.

birinin kendisine yönelttiği “Lâ, illâ nedir? Kur’an nerededir? Üç oğul ile dört ana nedir?” sorularına verdiği cevapların, o esnada cemaat arasında bulunan ve müridi olan Feyzî’den manzum hâle getirmesini istemesi üzerine yazılmıştır.

Dîvân: Külliyyat halindeki tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi’nde kayıtlıdır (Türkçe Yazmalar, nr. 428). Üzerinde Ali Osman Coşkun’un bir doktora tezi hazırladığı divanda üçü na’t olmak üzere yirmi beş kaside, dört terakibibend, bir müsemmen, dört müseddes ile Bâkî, Riyâzî, Nev’î gibi şairlerin gazellerine yapılmış yirmi yedi tesdîs, Şeyh Abdülahad Nûri, Mesnevî şârihi Sarı Abdullah Efendi, İsmetî, Riyâzî gibi şairlerin gazellerine tahmîsler, 355 gazel, yirmi dört kıt’a, on yedi rubâî ve yirmi bir beyit (müfred) mevcuttur.³⁰⁴

Gamze vü Dil: 1065/1654-55 tarihinde aruzun “*Feilâtün Mefâilün Feilün*” kalıbıyla klâsik mesnevî tertibinde yazılan mesnevî, toplam 2220 beyitten oluşmaktadır. Sultan IV. Mehmed’e sunulan *Gamze vü Dil*, sembollerini tamamen manevî âlemden alan alegorik bir hikâyedir. Eser, baştan sona tasavvufî fikirler, telmihler ve Halvetî tarikatının âdâbını ihtiva etmesi bakımından bu tarikat için önemli bir kaynak olma niteliği taşır.

Mi‘râc-nâme-i Resûl-i Ekrem: 1059/1649 tarihinde aruzun “*Feilâtün Mefâilün Feilün*” kalıbıyla yazılmış olup 196 beyitten müteşekkildir. Eser, kâmil bir kişinin, şairin hocası Abdülahad Nuri Efendi’ye miracın sırrı, Burak’ın ne olduğu, Hz. Peygamber’in Burak’la nereye kadar gittiği ve “Kâbe kavseyn”in ne anlama geldiği sorularına şeyhinin verdiği cevapları, şeyhinin isteğiyle nazma çekmesinden oluşmuştur.

2.1.106.2. Kitaplar

Coşkun, Ali Osman, *Simkeş-zâde Feyzî’nin Mesnevîleri [İnceleme-Metin-Sözlük]*, Otak Form-Ofset, Samsun 1997, 308 s.

2.1.106.3. Tezler

Coşkun, Ali Osman, *Simkeş-zâde Feyzî Divanı, İnceleme-Metin- İndeks*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Cemal Kurnaz, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1990, 589 s.

³⁰⁴ Ali Osman Coşkun, “Simkeşzâde Feyzî”, *DİA*, XXXVII, 214.

2.1.107. Solak-zâde Mehmed Hemdemî (Mehmed [Çelebi], Lakabı: Solakzâde, Mahlas: Hemdemî, Miskâlî, ?-1068/1657)

2.1.107.1. Eserleri

Dîvân: Kayıptır.

Fihrist-i Şâhân: 4. Mehmed'e sunuldu. İki yazması Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan nr. 761, 766'da kayıtlıdır. Safâî, Tezkiresine tamamını aldı. “*Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün*” vezniyle yazılmış manzum 92 beyitlik bir kasidedir. Eserde Osman Gazi'den itibaren 19 padişahın cülus tarihleri, saltanat süreleri, devirlerindeki önemli olaylar sıralanmaktadır. *Fihrist-i Şâhân, Solakzâde Tarihi* içinde 1298/1881'de İstanbul'da taşbasması olarak basıldı.³⁰⁵

Solak-zâde Tarihi: Adem'den kendi ölümüne kadar geçen olayları kaleme aldığı eser, muhtasar ve popüler bir Osmanlı tarihidir. *Tevârih-i Âl-i Osman* veya kısaca *Târih-i Solâk-zâde* adı ile anılır. Kitap devletin kuruluşundan başlar ve 1067 (1657) yılına kadar gelir. Dili, üslûbu, ifadesi sade ve açık olan, Hammer tarafından en iyi muhtasar Osmanlı tarihi diye nitelenen *Solakzâde Tarihi*, birkaç kaynağın aynen iktibasından oluşmuş bir görüntü arz etmesine rağmen çok okunmuş ve yazılmış bir kaynaktır. Yazmaları Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Bağdat nr. 199, Revan 1102, 3. Ahmed 3078, Süleymaniye Ktp., Halet Efendi 614, Mihrişah 302, İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 113'tedir.

2.1.107.2. Kitaplar

Çabuk, Vahid, *Solakzade Mehmed Hemdemi Çelebi, Solakzade Tarihi (2 cilt)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, 1188 s.

Köksal, M. Fatih – Baykoca, Ahmet Naci, “*Kurtoğlu, Orhan, Solak-zâde Hemdemî'nin Fihrist-i Şâhân'ına İki Zeyl*” *Diriözler Armağanı: Prof. Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz Hatıra Kitabı*, Ankara 2003.

Solak-zâde Tarihi, Mahmut Bey Matbaası, İstanbul 1298 (1880-81), 773 s.

2.1.107.3. Tezler

Aktaş, İdris, *Solak-zâde Tarihi (518-646)*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1988, 117 s.

³⁰⁵ “Hemdemî”, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, V, 10-11.

Aylanmış, Abdullah, *Solak-zâde Tarihi*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1988, 82 s.

Baltacı, Celal, , *Solak-zâde Tarihi (389-518)*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1988, 136 s.

Yüzügüleç, Kemal, *Solak-zâde Tarihi (646-773)*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1988, 130 s.

2.1.108. Sun'ullâh-ı Gaybî (Sun'ullah b. Ahmed b. Beşir, Lakabı: Kalburcuzâde, Gaybî er-Rûmî, Mahlas: Sun'ullah Gaybî, 1034(1039)/1624(1629)-1087/1676'dan sonra)

2.1.108.1. Eserleri

Akâ'id-nâme: Sun'ullah Gaybî'nin tasavvufî görüşlerini içeren eserde Sünnî ulemânın tasavvufa olan ilgilerine değinilmiş, bazı mutasavvıfların inançlarında görülen sapmalara işaret edilmiştir.

Bîat-nâme: Şeyhinin tarikat silsilesiyle ilgili orijinal bilgilerden müteşekkil *Bîat-nâme*'si Bayramî-Melâmî geleneğinin önemli bir kaynağıdır. Mensur tarzda olan eser, müşid-mürid ilişkisi, muhabbet, zikir ve zikir çeşitleri, zikir telkini gibi konuları, kâmil bir müşidde bulunması gereken özellikleri içerir.

Divân-ı Gaybî: İlâhî, na't, devriye, şathiye, mi'râciyye ve münâcât türü 115 manzumeyi ihtiva eder. *Divân-ı Gaybî* (Millet Ktp., Ali Emirî Manzum Eserler, nr. 316, İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar, nr. 697; Millî Ktp., Yazmalar 2831, 2999/1, 3017, 3993) ve *Keşfü'l-Gitâ, Hudâ Rabbim Manzûmesi*'dir. Bazı kütüphanelerde kayıtlı bulunan *Devriye-i Arşîye-i Gaybî, Keşfü'l-Gitâ* kasidesi; *Eş'ar-ı Gaybî, 11 Beyitlik Tasavvufî Bir Eser, Şiirler* ve *Nutk-ı Gaybî* de Divân 'ının birer parçasıdır. Gaybî'nin doksan dokuz beyitlik "*Keşfü'l-gitâ*" kasidesi de içinde olan *Divân*'ı yazmalar halinde çeşitli kütüphanelerde olup pek güvenilir olmayan bir nüshadan da yeni harflerle yayımlanmıştır (1963).

Mekarimu'l-ahlâk fî tarîki'l-uşşâk: 1072'de (1661) kaleme alınan eserde tasavvuf ve ahlâk ilişkisi konu edilmektedir.

Mekâsid-i Ayniyye Tercümesi: Kaynaklarda Yâr Ali b. Siyâvüş'ün *Mekâsid-i Ayniyye* isimli eserini de tercüme ettiği zikredilmektedir.

Mes'ele-i Sülûk: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Ktp., nr. 1468/18'de kayıtlıdır.

Risâle-i Esmâ (Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ): İki bölümden oluşan eserin ilk bölümünde isim, müsemmâ ve ism-i zât gibi kavramlar ele alınmış, esmâ-i hüsnâ şerhedilmiş ve ism-i a'zâmdan bahsedilmiştir. İkinci bölümde sülûk, talibin izlemesi gereken yol, mürşid, aşk, erkân-ı sülûk gibi konuların yanında rüya üzerinde genişçe durulmuştur (Kütahya Belediyesi Mustafa Yeşil Ktp., nr. 24596).

Risâle fi-Hâlli'd-Devrân: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Ktp., nr. 1468/19'da kayıtlıdır.

Risâle-i Hâlvetiyye ve Bayramiyye: Müellif esere bir ad vermemiş, bu ad daha sonra müstensihler tarafından kaydedilmiştir. 1073'te (1662) yazılan eserin tek nüshası Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesinde kayıtlıdır (Genel, nr. 1441/1). Şeriat, tarikat, hakikat ve marifet kavramları üzerinde duran müellifin insan, insân-ı kâmil ve aşk hakkındaki görüşleri dikkat çekmektedir.

Risâle-i İlm u Amel: Gaybî'nin 1074 (1663) yılında yazdığı bu risâle onun ilim ve amel hakkındaki görüşlerinin yanı sıra döneminin ilim anlayışını yansıtması bakımından önemlidir (Kütahya Belediyesi Mustafa Yeşil Ktp., nr. 24596).

Risâle-i Redd-i Hulûl ve'l-İttihad: İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 107/3'de kayıtlıdır.

Sohbet-nâme-i Gaybî: 1059-1065 (1649-1655) yılları arasında Oğlanlar Şeyhi İbrâhim Efendi'nin sohbetlerine katılan Gaybî, İbrahim Efendi'den dinlediği sözleri derleyerek bu kitabı telif etmiştir. Bir-iki cümlelik 560 paragraftan meydana gelen eser İbrâhim Efendi'nin hayatı, tasavvuf anlayışı ve çevresine ilişkin en sağlam bilgileri vermesinin yanında dönemin dinî-içtimâf tarihine de ışık tutacak önemli bir kaynaktır. Eserin 1071 (1660) tarihli müellif hattı nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Hacı Mahmud Efendi, nr. 3137/1).³⁰⁶

Tarîku'l-Hakk fi't-Teveccühi'l-Mutlak: 1072/1661'de kaleme alınan eser, insân-ı kâmil nazariyesi çerçevesinde tasavvufun mahiyetinden ve tarikat içindeki merasimlerin dervişi ulaştırdığı mertebelerden bahseder (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 3137/2).

³⁰⁶ Bilal Kemikli, "Sun'Allah Gaybî", *DİA*, XXXVII, 532.

Rûhü 'l-Hakîka: Tarikatte gidilen yol ile hakikate en kolay ne şekilde ulaşılacağı meselesini ele alan eser 1073/1662 yılında yazılmıştır.

Tarîkütü'l-Uşşâk adlı risâleleri vardır. Risâlelerin bir kısmı yazma bir mecmuada bir araya getirilmiştir (Bursa İl Halk Ktp., nr. 1441).

Tuhfetu'l-Uşşâk: Gaybî'nin eserleri arasında zikredilen *Tuhfetu'l-Uşşâk*, Niyâzî-i Mısrî'ye aittir.

2.1.108.2. Kitaplar

Doğan, Abdurrahman, *Kütahyalı Sun 'ullah Gaybî: Hayatı, Fikirleri, Eserleri*, İstanbul 2001, 581 s.

Güler, Kadir, *Gaybî Sunullah Divanı*, Kütahya 1999, 318 s.

Kemikli, Bilal, *Sun 'ullah Gaybî Dîvânı [İnceleme-Metin]*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2000, 450 s.

....., *Sun'ullâh-ı Gaybî, Hayatı, Eserleri, Şiirleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, 176 s.

Mustafa, Güneş – Güler, Kadir, *Kütahyalı Gaybî Sun 'ullah ve Şiirleri*, Bizim Büro Basımevi, Kütahya 2003, 338 s.

Tarlan, Ali Nihat, *Gaybî Divanı*, İstanbul 1963.

Yavuz, Yunus Vehbi, *Sun 'ullah-i Ğaybi: Divan-ı Gaybi ve Ahmet Fehmi Sivasi'nin Mevlidi, Yazma Nüsha [Tıpkı Basım]*, Müstensih: Hasan Rami Yavuz, Rağbet Yayınevi, İstanbul 2007, 107 s.

2.1.108.3. Tezler

Bulut, Ali, *Gaybî ve Sohbetname*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara 1972, 56 s.

Dağtaş, Mustafa, *Sohbetname / Gaybî Sun 'ullah*, Lisans Tezi, Dan.: Amil Çelebioğlu, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Konya 1981, 70 s.

Doğan, Abdurrahman, *Sunullah Gaybi Hayatı, Eserleri, Fikirleri ve Sohbetnamesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa Kara, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 1997. 217 s.

Kemikli, Bilal, *Sun'ullâh-ı Gaybî Divânı: İnceleme-Metin*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Yılmaz, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1998, 472 s.

Ömeroğlu, Sevim, *Gaybî ve Sohbetnamesi*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara 1971, 67 s.

Yılmaz, Abdullah, *Ğaybi Sunullah Divanı'nın Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Güneş, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Kütahya 2007, 236 s.

2.1.09. Sükkerî (Zekeriya [Efendi], ?-1074/1686)

2.1.109.1. Eserleri

Dîvân: Tek yazma nüshası Konya Mevlana Müzesi Ktp., nr. 2403'te kayıtlıdır.

2.1.109.2. Kitaplar

Erol, Erdoğan, *Sükkerî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1994, 300 s.

2.1.109.3. Tezler

Erol, Erdoğan, *Sükkerî: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hüseyin Ayan, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1989, 320 s.

2.1.110. Şânî Mehmed Efendi (İbrahim Şânî el-Lârendevî, ?-1019/1610)

2.1.110.1. Eserleri

el-İfsâh fi Şerhi Şevâhidi'l-Miftâh: Süleymaniye Kütüphanesi Şehit Ali Paşa Böl. nr: 2164 ve Nûruosmaniye Kütüphanesi nr: 4464'te kayıtlı olmak üzere iki nüshası mevcuttur. Konusu Arap edebiyatıdır. Şair muhtelif tefsirlerden faydalanarak yazdığı Süleymaniye Kütüphanesindeki eseri milâdi 1584 yılında tamamlamıştır.³⁰⁷

el-Ucâle: Fıkıh Mecmuasının 14. varığında bulunan tek varaklık bir risâledir. Millet Kütüphanesi Feyzullah Efendi Böl. nr: 981'de kayıtlıdır.³⁰⁸

*Gülşen-i Efkâr*³⁰⁹: Temsilî olarak tasavvufu konu edinen isimli eser, yaklaşık 1800 beyit olup aruzun "*Feilâtün Mefâilün Feilün*" kalıbıyla yazılmıştır. Şair, konunun

³⁰⁷ Cengiz Veli Kurmuş, *Lârendeli Şânî, Gülşen-i Efkâr (İnceleme-Metin)*, (Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 2010, s. 16-17.

³⁰⁸ Kurmuş, s. 17.

³⁰⁹ Lârendeli Şânî adına kayıtlı beşi Arapça ikisi Türkçe olmak üzere toplam yedi eseri vardır. Bu eserlerden *Gülşen-i Efkâr* dışındakilerde Lârendeli İbrahim Şânî adı kayıtlıdır. *Gülşen-i Efkâr*'da ise sadece "Lârendeli Şânî" kaydı vardır.

işlendiği asıl bölümde önce cennet misali bir bahçeyi tavsif etmiş ve burada akl, ilm, hilm ve devlet arasında geçen münazarayı vermiştir. Akabinde bunların marifet şehrine seyahatleri, rûh-ı seyrânî ile buluşmaları ve rûh-ı seyrânî'nin onlara ârif-i rabbânî olan rûh-ı pür-hikmet'i tanıştırmayı anlatılmıştır.³¹⁰

Mir'atü 's-Safâ: *Mir'atü 's-Safâ*, Allâh'ın isimlerinin tecellîlerini ve mertebelerini konu alan 9 varaklık Arapça, tasavvufî bir risâledir. Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Böl. nr: 1478 ve İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmalar Böl. nr: 59'da kayıtlı iki nüshası bulunmaktadır. H. 989 / M. 1581 senesinde Şeyh Kerim b. Gülşenî Vardârî Edirnevî'ye sunulmuştur.³¹¹

Manzûme-i Avâmil: H. 987 / M. 1579'da, 7 varaklık, talik yazıyla yazılmış Osmanlıca manzum bir eserdir. Süleymaniye Kütüphanesi Şehit Ali Paşa Böl. nr: 2573'te kayıtlı nüsha rastlayabildiğimiz tek nüshadır. *Manzûme-i Avâmil*, 137 beyitten oluşan manzum bir nahiv kitabıdır. Eser, Osmanlı medreselerinde yıllarca okutulmuş Abdülkâdir Cürcânî (v. 471)'nin *el-Avâmilü 'l-mie'*sinin manzum çevirisidir. Şânî, söz konusu eseri, memleketi Lârende'nin çocuklarını okuma yazmaya teşvik amacıyla kaleme aldığını ifade eder. Eser on iki bölümden oluşmaktadır. Harf-i cerlerden başlayarak yüz edat anlatılmıştır.⁴⁶ Aruzun *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla yazılmıştır.³¹²

Risâle fi 's-Semâvâti ve 'l-Erdîn ve mâ Fîhinne: *Risale*, adından da anlaşılacağı üzere yerin ve gökyüzünün tabakaları ve her ikisi arasındaki mesafelerin beyanı ile ilgilidir. Altı babdan oluşan eser yer ve göğün yaratılışları, cennet ve cehennemin mekânı, öldükten sonra ruhların, battıktan sonra güneşin hali hakkında ünlü müfessirlerin görüşlerine yer verir. 27 varak olan bu Arapça risâle Bayezid Kütüphanesi nr: 5291'de bulunmaktadır.³¹³

Zerâatü 'l-Ebrâr fî Na'ti 'n-Nebiyi 'l-Muhtâr: Hoca Abdullah Ensarî tarafından H.1002 / M. 1594 senesinde istinsah edilmiştir. 2 varaktan oluşan 95 beyitlik mülemmâ bir na'ttır. Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Böl. nr: 3782'de kayıtlıdır.³¹⁴

³¹⁰ Şentürk – Kartal, s. 374-75.

³¹¹ Kurmuş, s. 16.

³¹² Kurmuş, s. 17.

³¹³ Kurmuş, s. 17.

³¹⁴ Kurmuş, s. 16.

2.1.110.2. Kitaplar

Lârendeli Şânî, *el-İfsâh fî Şerhi Şevâhidi 'l-Miftâh*, Süleymaniye Kütüphanesi, Şehid Ali Paşa, Nu: 2164.

....., *el-İfsâh fî Şerhi Şevâhidi 'l-Miftâh*, Nûruosmaniye Kütüphanesi, Nu: 4464.

....., *el-Ucâle*, Millet Kütüphanesi, Feyzullah Efendi, Nu: 981.

....., *Gülşen-i Efkâr*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, Nu: 3731.

....., *Gülşen-i Efkâr*, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Nadir Eserler, Nu: 3040.

....., *Gülşen-i Efkâr*, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Nadir Eserler, Nu: 1917.

....., *Manzûme-i Avâmil*, Süleymaniye Kütüphanesi, Şehit Ali Paşa, Nu: 2573/1.

....., *Mir'atü 's-Safâ*, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmalar, Nu: 59.

....., *Mir'atü 's-Safâ*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, Nu: 1478.

....., *Risâle fî 's-Semâvâti ve 'l-Erdîn ve mâ Fîhinne*, Bayezid Kütüphanesi, Nu: 5291.

....., *Zerî'atü 'l-Ebrâr fî Na'ti 'n-Nebiyi 'l-Muhtâr*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, Nu: 3782.

2.1.110.3. Tezler

Alparslan, Mevlüde, *İbrahim Şânî El-Lârendevî'nin Gülşen-i Efkâr Mesnevisi (Metin-Muhtevâ-Tahlil)*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Öztürk, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İzmir 2007, 238 s.

Kurmuş, Cengiz Veli, *Lârendeli Şânî, Gülşen-i Efkâr (İnceleme-Metin)*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mine Mengi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 2010, 329 s.

2.1.111. Şehrî (Ali, Lakabı: Malatyalı Şehrî, ?-1071/1660-61)

2.1.111.1. Eserleri

Dîvân: Şehrî'nin tek eseri, biri yurt dışında (Fransa, Paris, Biblioteque Nationale) diğerleri de yurt içindeki çeşitli kütüphanelerde bulunan ve hepsine de ulaşım temin ettiğimiz 26 yazma nüshası bulunan *Dîvân*'dır. *Dîvân*, biri tercî'-bend nazım şeklinde olmak üzere, 6 adet na't, ikisi Gürci Mehmed Paşa ve ikisi de (biri kıt'a-ı kebîre) Kethüda Mustafa Beg ve biri de manastır Şehri vâfında olmak üzere 5 medhiye, 1 terkîb-bend, dördü Farsça 137 gazel, üçü (söz konusu şiirler muhteva olarak medhiye, nazım şekli olarak da kıt'a-ı kebîredir) kıt'a-ı kebîre olan 12 kıt'a, 10 tarih, 16 rubâî, 10 müfred, 1 müstezâd rubâî ve 1 mesneviden müteşekkildir. Ayrıca kimi nüshalarda Mevlevî şairi Yusuf Dede'nin yazdığı takrîz de bulunmaktadır.³¹⁵

2.1.111.2. Tezler

Aslan, Mustafa, *Şehrî Divanı: Metin-Sözlük-İndeks*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Tuncer Gülensoy, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1990, 178 s.

Baykut, Hakan, *Sebk-i Hindî Şairlerinin (Nâilî, Neşâfî, Fehîm, Şehrî ve Şeyh Gâlib) Kasidelerinde Övme ve Övünme*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Zülfi Güler, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2010, 195 s.

Demirel, Şener, *17. Yüzyıl Şairlerinden Şehrî (Malatyalı Ali Çelebi): Hayatı, Sanatı, Divanı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sabahattin Küçük, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1999, 649 s.

2.1.112. Şemseddin el-İtâkî (?-1632?)

2.1.112.1. Eserleri

Teşrîhü'l-ebdân ve Tercemân-ı Kibâle-i Feylesofân: Osmanlı Devleti'nde Batı etkisiyle yazılan ilk ilmî eserlerden biridir. Şemseddin el-İtâkî, bol resimli ve açıklamalı bu tıp eserinde, Türk-İslâm geleneğini sürdürmekle birlikte, *Andreas Vesalius*'un *Fabrica* adlı eserinden ve bunun dışındaki bazı Batı kaynaklarından da istifade etmiştir. Kitabı değerli kılan önemli bir nokta da müellifin kendisine ait anatomi şemaları ve bunlarla ilgili yaptığı açıklamalardır. Örnek olarak beyinden çıkan sinirler ve özellikle

³¹⁵ Şener Demirel, *17. Yüzyıl Şairlerinden Şehrî (Malatyalı Ali Çelebi): Hayatı, Sanatı, Divanı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili*, (Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1999, s. 62-63.

dördüncü ve beşinci kafa çiftlerinin dağılımını gösteren şemalarla onlara ait izahlar zikredilebilir.

2.1.112.2. Kitaplar

Kâhya, Esin, *Şemseddîn-i İtâkî'nin Resimli Anatomi Kitabı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1996, 599 s.

....., *The Treatise on Anatomy of Humari Body and Interpretation of Philosophers*, İslamabad 1990.

2.1.112.3. Tezler

Kâhya, Esin, *Şirvanlı Şemseddîn-i İtâkî'nin Resimli Anatomi Kitabı (2 cilt)*, Doktora Tezi, Dan.: ...?, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1971.

2.1.113. Şeyhülislâm Bahâyî (Mehmed, Mahlas: Bahâî, 1595/1601, 12 Safer 1064/2 Ocak 1653-4)

2.1.113.1. Eserleri

Dîvân: Tevhîd, münâcât ve na'tın bulunmadığı küçük *Dîvân*'ında, yer yer tasavvufî remizlerden istifade etmiş, sûfice bir edaya yer vermiştir. Ancak tasavvuf düşüncesinin rubâîlerinin hemen tamamında belirgin bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Yaklaşık 900 beyitten oluşan küçük *Dîvân*'ında altı kaside, *Sâkî-nâme* ve *Niyâz-nâme* adlarını taşıyan iki mesnevî, dört kıt'a, 2 tarih kıt'ası, kırk bir gazel ve on sekiz rubâî yer almaktadır.

Fetavâ-i Bahâîyye: 17. yüzyıl Osmanlı şeyhülislâm şairlerinden olan Bahâî Mehmed Efendi, şairliğini verdiği fetvâlarda da göstermiş ve birçok manzum fetvâ yazmıştır. Onun elimizde bulunan manzum fetvâlarında iltifatlarla dolu süslü ve zarif bir anlatım ve edebî sanatlarla desteklenmiş nazik bir üslup vardır. Bu fetvâlar dil ve üslupça seçkin ve değme gazellerle boy ölçüşecek bir düzeyde bulunmaktadır.³¹⁶

2.1.113.2. Kitaplar

Büyük Türk Klasikleri, “Şeyhülislâm Bahâyî maddesi”, 5. Cilt, İstanbul 1987, s. 168.

³¹⁶ Muhittin Eliaçık, “Şeyhülislâm Bahâî Mehmed Efendi'nin Manzum Fetvâları”, *Selçuk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 31, Bahar 2012, s. 10

Ergun, Sadettin Nüzhet, *Şeyhülislâm Bahâyi (Hayatı ve Eserleri)*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1933, 93 s.

İpşirli, Mehmed – Uzun, Mustafa, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, “Bahai Mehmed Efendi maddesi”, 4. Cilt, İstanbul 1991, s. 463.

Tolasa, Harun, *Günümüz Türkçesindeki Karşıtlıklarıyla Beraber Şeyhülislâm Bahâyî Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler*, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1979, 286 s.

2.1.113.3. Tezler

Toprak, Muhbet, *Şeyhülislam Bahayi Divanını Şerhi*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Saadet Karaköse, Pamukkale Üniversitesi, SBE, Denizli 2006, 339 s.

Uludağ, Erdoğan, *Şeyhülislam Bahayi Divânı: İnceleme-Karşılaştırmalı Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Haluk İpekten, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1992, 117s.

2.1.114. Şeyhülislâm Mehmed Efendi (Mehmed b. Sa‘deddin b. Hasan Can, 28 Şaban 975/27 Şubat 1568-5 Cemâziye'l-âhir 1024/2 Temmuz 1615)

2.1.114.1. Eserleri

İbtihâcü 't-tevârih: Mehmed Efendi babası Hoca Sadeddin Efendi'nin *Tacü't-Tevârih*'ine zeyl olarak yazdığı bu eserine kaynak olarak daha ziyade, babasının *Tâcü't-Tevârih*'inden ve onun kaynaklarından istifade etmiştir. Mehmed Efendi bu kaynakları kullanırken kendine has bir üslubla ortaya yeni metinler çıkarmakla beraber, bazen bu eserlerden aynen nakilde bulunmuştur. Mehmed Efendi'nin Kanunî Sultan Süleyman dönemini anlatan *İbtihacü't-Tevârih*'i Osmanlı Devleti'nin idarî, siyâsî ve ekonomik yönden en güçlü ve parlak olduğu dönemi anlatmaktadır. Yavuz Sultan Selim'in ve vefatından sonra, Kanunî'nin tahta çıkışını anlatarak eserine başlayan Mehmed Efendi, eserinin birinci cildinde Kanunî döneminin ilk altı yılını teferruatlı bir şekilde kaleme almıştır. Dönemin sosyal ve siyasi olaylarının birbirleriyle olan münasebetlerini sebep-sonuç ilişkisi çerçevesinde ele alarak, bir bütünlük halinde ifade etmiştir. Herhangi bir

sefere çıkmadan önce yapılanları, savaş anını ve savaş sonrası yapılardan tafsilatlı bir şekilde anlatmıştır.³¹⁷

2.1.114.2. Kitaplar

Mehmed Efendi, Hoca-zade, *İbtihâcü't-Tevarih*, Süleymaniye Ktp., Hüsrev Paşa, nr. 321.

2.1.114.3. Tezler

Akgün, Ahmet, *Hoca-zade Mehmed Efendi, İbtihacüt-Tevarih*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Feridun Emecen, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1995, 327 s.

Kapaşahin, Muhittin, *Mehmed Efendi ve İbtihacü't-Tevarih Adlı Eserin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi [Mehmed Efendi and transcription and evaluation of İbtihacü't-Tevarih]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Şefaettin Severcan, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1998, 198 s.

Kavurmacıoğlu, Ahmet, *Mehmed Efendi ve "İbtihacü't-Tevarih" Adlı Eserinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (II. cilt) [A Spot on Mehmed Efendi's life and the evaluation and transcription of his work]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Sebahattin Samur, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 2000, 160 s.

2.1.115. Şeyhülislâm Yahyâ Efendi (Lakabı: Zekeriyâzâde, 1552-18 Zilhicce 1053/28 Ocak 1644) (ö. 1015/1606, Osmanlı Müellifleri)

2.1.115.1. Eserleri

Dîvân: Yahyâ Efendi'nin en önemli edebî eseri, 1 na't, 5 kaside, 1 sâkî-nâme, Sultan IV. Murad'ın gazeline 1 tahmis, 452 gazel, 24 tarih, 51 kıt'a ve nazm, 10 rubâî, 115 matla ve 25 müfredin yer aldığı *Dîvân*'ıdır. İbnülemin Mahmud Kemâl İnâl'in başkanlığında Süleyman Nazif, Cenâb Şehâbeddin, İsmail Hakkı ve Osman Kemal tarafından eski imlâ ile basılmıştır (*Dîvân-ı Yahyâ*, İstanbul 1334).

Sâkî-nâme: Aruzun "Feûlün Feûlün Feûlün Feûl" kalıbıyla yazılmış 77 beyittten oluşan tasavvufî küçük bir mesnevîdir.

Tercümeleler: Şeyhülislâm Yahyâ, Kemâlpaşazâde'nin *Nigâristân*'ını Farsça'dan tercüme ve Muhsin-i Kayserî'nin *Manzûme-i Ferâiz*'ini şerh etmiştir. Ayrıca fetvaları sonradan Şeyhülislâm Mehmed Efendi tarafından toplanmıştır.

³¹⁷Muhittin Kapaşahin, *Mehmed Efendi ve İbtihacü't-Tevarih Adlı Eserin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1998, s.190-91.

2.1.115.2. Kitaplar

Abak, Ayla, *Martuları Evcilleştiren Şairler: Şeyh Yahya Efendi, Şeyhülislam Yahya Efendi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2010, 138 s.

Altınay, Ahmed Refik, *Osmanlı Alimleri ve Sanatkarları*, Timaş Yayınları, İstanbul 1997, 283 s.

Bayraktutan, Lütfi, *Şeyhülislâm Yahya, Hayatı, Edebi Kişiliği, Sanatı, Eserleri ve Divanından Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, 200 s.

Büyük Türk Klasikleri, “Şeyhülislâm Yahya maddesi”, 5. Cilt, İstanbul 1987, s. 134.

Divan-ı Yahyâ, Matbaa-yı Amire, İstanbul 1916, 334 s.

Ertem, Rekin, *Yahyâ Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, 402 s.

İnal, İbnülemin Mahmud Kemal, *Yahya Divanı Mukaddimesi*, İstanbul 1915.

Kavruk, Hasan, *Şeyhülislam Yahya Divanı: Tenkitli Metin*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, 509 s.

Uraz, Murat, *Şeyhülislâm Yahyâ: Hayatı Şahsiyeti ve Şiirlerinden Parçalar*, Tefeyyüz Kitabevi, İstanbul 1944, 48 s.

2.1.115.3. Tezler

Bayraktutan, Lütfi, *Şeyhülislâm Yahya: Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanı'nın Karşılaştırılmış Metni*, Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Haluk İpekten, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1985, 263 s.

Eren, Abdullah, *Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı'nın Tahlili*, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Turgut Karabey, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2004, 534 s.

Özçam, Çimen, *Şeyhülislam Yahya Efendi, Nigaristan Tercümesi: Sentaks İncelemesi-Metin-Sözlük*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ahat Üstüner, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1999, 787 s.

Kahraman-Dikmen, Melek, *Klâsik Türk Şiirinde Dinî-Tasavvufî ve din-Dışı Şiir Tasnifinin İncelenmesi ve Şeyhülislâm Yahyâ Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Arı, Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE, Isparta 2004, 141 s.

Karçebaşı, Sinem, *Şeyhülislam Yahya'nın Gazellerinde Aşığa ve Sevgiliye Ait Unsurlar*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Ayşegül Mine Yeşiloğlu, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 2010, 98 s.

Kavruk, Hasan, *Şeyhülislam Yahya Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu, Ankara Üniversitesi, Ankara 1979.

Keleş, Reyhan, *Şeyhülislâm Yahyâ, Cevrî, Nedim Dîvânlarında Gönül*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Naci Okçu, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2008, 254 s.

Yasak, Yeliz, *Şeyhülislam Yahya Divanı'nda Aşk*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Müberra Gürgendereli, Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 2003, 144 s.

Yener, Mustafa Levent, *Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı'nda Söz Varlığı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hatice Şirin, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 2005, 420 s.

2.1.116. Şinâsî (Muhammed Şinâsî [Çelebi], Lakabı: Ruznâmecizâde, Küçük Hünkâr, ?-1114/1702)

2.1.116.1. Eserleri

Dîvân: Tek nüshası Süleymaniye Ktp., Esat Efendi, nr. 2648'de bulunmaktadır. M. Esat Harmancı'nın bu konuda bir makalesi bulunmaktadır ("Bir Dîvân Şâiri: Rûznâmecî-zâde Şinâsî", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı: 5, 2003, ss. 113-148).

2.1.116.2. Kitaplar

Çaldak, Süleyman, *Rûz-nâmecî-zâde Şinâsî Dîvânı: Metin-Dizin*, Aktüel-Alfa Yayınları, İstanbul 2004, 228 s.

2.1.116.3. Tezler

Akpınar, Şerife, *Ruz-nameci-zade Şinasi, Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Gönül Ayan, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2000, 184 s.

Harmancı, M. Esat, *Şinasi Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. İ. Güven Kaya, Kocaeli Üniversitesi, SBE, İzmit 1999, 105 s.

2.1.117. Tab'î (İsmâil Tab'î [Çelebi], ?-1653/4)

2.1.117.1. Eserleri

İstanbul Şehrengizi

2.1.118. Tâlib (Bursalı Tâlib Muhammed [Efendi], Mahlas: Tâlib, Âzim, Lakabı: Kürdzâde, Kürdefendizâde, Kürdimamzâde, ?-Receb 1118/Ocak 1706)

2.1.118.1. Eserleri

Dîvân: Dîvânındaki Türkçe şiirlerinde Tâlib, Farsça şiirlerinde Âzim mahlasını kullanmıştır. Dîvânı basılmamış olup, yazmaları Millet Ktp., Ali Emirî, Manzum Eserler 255; Âtîf Efendi Ktp., 2056/2; İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 155, 425, 484, 543, 2867, 3613, 5562 numarada bulunmaktadır.

2.1.119. Tâlib (Mehmed Tâlib [Efendi], Lakabı: Üsküdârî, ?- Receb 1090/Ağustos 1679)

2.1.119.1. Eserleri

Dîvân-ı İlâhiyyât: Esere ilişkin tespit edilebilen tek nüsha Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları, nr. 807'de kayıtlı olan nüshadır.

Gülşen-i Esrar: Tasavvufî içerikli bir mesnevi olduğunu tahmin ettiğimiz bu esere ait kaynaklarda herhangi bir bilgi verilmemektedir.

Kasîde-i Bür'e Şerhi: Bir beyti Türkçe, bir beyti Farsça manzum bir eser olduğu bildirilmektedir.

Mecâlis: Mev'izeden, öğüt ve vaazlardan ibaret bir mecmua olduğu belirtilmektedir.

Tâbir-nâme: Mufassal bir eser olduğu kaydedilmekte olup mukaddimesinde şâirin "Bî-vücûdî" mahlasını kullandığı dile getirilmektedir.³¹⁸

2.1.119.2. Tezler

Eğin, Ahsen, *Mehmed Tâlib-i Üsküdari'nin Divançe'sinin Edisyon Kritiği*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Orhan Bilgin, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2002, 146 s.

2.1.120. Taşköprü-zâde Kemâleddin Mehmed (Taşköprü-zâde Kemâleddin Mehmed b. Ahmed, Mahlas: Kemâlî, 1552-4 Şevval 1030/22 Ağustos 1621)

2.1.120.1. Eserleri

Hadis-i Erbain (Kırk Hadis) Tercümesi

³¹⁸ Bayram Ali Kaya, "Mehmed Tâlib Efendi ve Divançesi" *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu V* (1-5 Kasım 2007), Bildiriler 2, Üsküdar Belediyesi, İstanbul 2008, s. 292.

İddet (İddetu Eshabi'l-Bidaye ve'n-Nitaye fi tecridi Mesaili'l-Hidaye): Sultan Osman Han'ın emri ile yazılmıştır. Fıkıh ilmindeki ihtisasının kesin delili olan eserin bir nüshası Beşir Ağa Kütüphanesi'ndedir.

Kitâbü'l-İstîâb fî ma 'rifeti'l-ashâb: İbn Abdülberr'in eserinin çevirisi olan eser, ashabın biyografisiyle ilgili hacimli bir kitaptır.

Mevzûatü'l-ulûm Tercümesi: En tanınmış eseri II. Osman adına yazdığı *Mevzuatü'l-Ulûm*'dur. Bu eser babasının *Miftahu's-Sâaade ve Misbahu's-Siyâde* adlı bir tür ilimler ansiklopedisinin Türkçe'ye çevirisidir. Yazar bu çeviride yeni ek bilgiler verdiğini veya açıklamalar yönüne gittiğini belirtmektedir. Eser 1805/1313'te İstanbul'da iki cilt olarak basılmıştır.

Şeh-nâme: Mensur bir *Şeh-nâme* yazmıştır.

Tarih-i Sâf: 1. Âl-i Osman (Osmanlılar), 2. Âl-i Abbas (Abbasîler), 3. Muhtelif Hükümdarlar ve bazı garip hikâyelerden bahseden üç bâb üzerine tertiplenmiştir. Üç cilt olarak basılmıştır (İstanbul 1287).

Terceme-i Risale-i Hüseyin Vaiz

Terceme-i Tarih-i Kaht-ı Mısır: Kaht-ı Mısır tarihçesinin bir nüshası Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi'ndedir.

Tuhfetu'l-Ahbab: Tarihçe tarzındaki eseridir.

'Uddetü ashâbi'l-bidâye ve'n-nihâye fi tecrîdi mesâ'ili'l-Hidâye: Merginânî'nin eseri üzerine yazılmış Arapça bir fıkıh kitabıdır.

2.1.120.2. Kitaplar

Mevzuatü'l-ulum / Çeviren: Taşköprüzâde Mehmed Kemaleddin (2 cilt), İkdâm Matbaası, İstanbul 1896, 844+712 s.

Tarih-i Sâf, Taşköprülüzâde Mehmed Kemaleddin (3 cüz), İstanbul Terakki Matbaası, İstanbul 1287/1870, 88+40+127 s.

2.1.121. Tecellî (Abdülkadir Zülfikar [Efendi], ?-1100/1688)

2.1.121.1. Eserleri

Dîvân: Yazmaları, Beyazıt Devlet Ktp., 5795; Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Hazine 947/2, 948; Millet Ktp., Ali Emîrî Manzûm Eserler 66/1; Süleymaniye Ktp., Lala İsmail Efendi 428, Âşîr Efendi 333 mk, İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe

Yazmalar 1396, 2358, 3443'tedir. Sırf noktasız harflerle yazdığı gazelleri *Divançe-i Tecellî* adıyla basılmıştır.

2.1.121.2. Kitaplar

Bi-Nukat Divançe-i Tecellî, Süleyman Efendi Matbaası, İstanbul 1290/1873, 22 s.

Deniz, Sebahat, *Tecellî ve Dîvânı*, Veli Yayınları, İstanbul 2005, 432 s.

Hafız, Nimetullah, *Prizenli Tecellî'nin Hayatı ve Divanı*, Bal-Tam, Prizren 2012, 94 s.

Kılıç, Atabey, *Bî-nokta Tecellî Dîvânı: Metin-Sözlük-Tıpkıbasım*, Laçın Yayınevi, Kayseri 2001, 84 s.

2.1.121.3. Tezler

Türközmen, İsmail, *Tecelli Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni* [*Tecelli's life literary personality and the punctuation of his divan*], Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Pervin Çapan, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1997, 198 s.

2.1.122. Tezkireci Köse İbrahim Efendi el-Zigetvârî

2.1.122.1. Eserleri

Secencenü'l-eflâk fî Gâyeti'il-idrâk: Tezkireci Noel Duret'in *Zic*'ini Türkçeye *Secencenü'l-eflâk fî Gâyeti'il-idrâk* adı ile Latineden tercüme etmiştir. Copernicus astronomisi ile modern astronomi kavramlarını ilk defa Osmanlı bilim literatürüne sokan bu eser, astronomik cetveller konusunda Türkçeye aktarılan bilinen ilk kitaptır.³¹⁹ (Tezkireci Köse İbrahim, *Secencelü'l-eflâk fî gâyeti'l-idrâk*, Kandilli Rasathanesi Ktp., no.403, vr 2a)

2.1.122.2. Tezler

Aydüz, Salim, *Osmanlı Devleti'nde Münecimbaşılık ve Münecimbaşular*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: ...?, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1993, 305 s.

³¹⁹ Şentürk – Kartal, s. 347.

2.1.123. Tıflî (Ahmed [Çelebi], Mahlas: Tıflî, Lakabı: Leylek Tıflî, ?-1070/1659-60)

2.1.123.1. Eserleri

Dîvân: 240 manzumeden meydana gelen Tıflî dîvânında, mürettep bir dîvânda rastlanan nazım şekillerinin hemen hepsi vardır. Biri na't olmak üzere 26 kaside, 198 gazel ile müfretler, rubailer, tarihler, mesneviler ve kıt'alar bulunmaktadır. Dîvân yazmaları, Millet Ktp., Ali Emirî, Manzum Eserler nr. 258; Süleymaniye Ktp., Esad Efendi 2654, Hacı Mahmud Efendi 3518, Reşid Efendi 765/2, Serez 2623/2, Atıf Efendi Ktp., 2085; İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 2920 numarada kayıtlıdır.

Sâkî-nâme: Tıflî'nin *Sâkinâme*'si 241 beyit olup, *Dîvân*'ı içinde yer almakta ve muhteva bakımından ilginç bir özellik taşımaktadır. Tıflî *Sâkinâme*'sinde Melâmîliğini sarahatle bildirerek tarikat silsilesini anlatmaktadır. Gölpınarlı, Tıflî'nin bu *Sâkinâme*'yi İdris-i Muhteffî'nin sağlığında yani H.1024 senesinden evvel yazdığı kanaatindedir.³²⁰

2.1.123.2. Tezler

Akalın, Berrin, *Tıflî Ahmed Çelebi ve Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Fatma Tulga Ocak, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara 1991, 631 s.

Çınar, Bekir, *Tıflî Ahmet Çelebi: Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni*, Doktora Tezi, Dan.: Doç. Dr. Ali Yıldırım, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2000, 226 s.

Özdingiş, Vicdan, *Tıflî Ahmed Çelebi: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Gönül Ayan, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1991, 400 s.

2.1.124. Tıybî (?-1680)

2.1.124.1. Eserleri

Farsça Sâkî-nâme

2.1.124.2. Tezler

Tak, Sabiha, *Tıybî Divanı: Edisyon Kritiği*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Nihat Öztoprak, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1999, 174 s.

³²⁰ Bekir Çınar, "Tıflî Ahmed Çelebi ve Sâkinâme'si", *Türklük Bilimi Araştırmaları* 12, Niğde 2002, s. 120-21.

2.1.125. Ümmî Sinan (Şeyh Mehmed Yusuf Sinaneddin [Efendi], Mahlas: Sinân Ümmî/Ümmî Sinan, ?- 25 Cemâziye'l-âhir 1067/10 Nisan 1657)

2.1.125.1. Eserleri

Dîvân-ı İlâhiyyât: Hece ve aruz vezniyle yazılmış ilahilerden oluşan divanda 200 şiir bulunmaktadır. İnandığı tasavvufî düşünceler anlatılırken çeşitli nasihatlere de yer verir. Oldukça sade bir Türkçeyle kaleme alınmıştır. Devriye ve şathiye olarak kaleme aldığı şiirlerinin yanında zamanını tenkit eden müstakil bir şiiri de bulunmaktadır.³²¹ Yazmaları Beyazıt Devlet Ktp., nr. 3356; Süleymaniye Ktp., Haşim Paşa nr. 70; İstanbul Üniversitesi Ktp., Türkçe Yazmalar 512'dedir. Şiirleri önce Abdullah Ekiz, sonra iki yüz kadar gazelinden oluşan Dîvân'ı ve menkıbeleri Kâmil Erdem tarafından yayımlanmıştır. Sinan Ümmî'nin dîvânı Yalvaçlı Çokunzâde Şeyh Süleyman Efendi tarafından da yayımlanmıştır (1882).

Kutbu'l-Meanî: Türkçe mensur bir eserdir. Ruhlar âleminde süflî âleme nasıl yolculuk edileceğini konu alan yedi fasıldan oluşmaktadır. Osmanlı Müellifleri'nde bu eserinden bahsedilmekteyse de, böyle bir eser henüz ele geçmemiştir.

2.1.125.2. Kitaplar

Bilgin, Azmi, *Ümmî Sinan Divanı: İnceleme-Metin*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2000, 286 s.

Ceylan, Ömür, *Gül ile Güülü Tartanlar: Ümmî Sinan*, Kapı Yayınları, İstanbul 2007, 77 s.

Ekiz, Abdullah, *Sinân Ümmî ve Ahfâdı*, Orkun Basımevi, Ankara 1962, 92 s.

Erdem, O. Kâmil, *Sinan Ümmî Divanından Seçmeler (Mehmed Sinan Ümmî)*, Fetih Yayınevi, İstanbul 1976, 144 s.

Kurnaz, Cemal-Tatçı, Mustafa, *Ümmî Sinan, Hayatı ve Şiirleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998, 133 s.

Tatçı, Mustafa, *Elmalı Ümmî Sinân Halvetî*, Elmalı Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü Yayınları, Antalya 1993, 64 s.

³²¹ "Sinan (Ümmî, Elmalılı)", *Yapıtları ve Yaşamlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, II, 541.

2.1.125.3. Tezler

Bayyigit, Abdullah, *Sinan Ümmi Divanı ve Üzerinde Bir Çalışma*, Lisans Tezi, Dan.: ...?, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İzmir 1985, 102 s.

Erdem, Mehmet, *Sinan Ümmi ve Kutbü'l-Meani İsimli Risalesi Üzerine Bir İnceleme [A Study on Sinan Ümmi and his book Kutbü'l-Meani]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mehmet Demirci, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İzmir 1997, 118 s.

Şirin, Said Ahmet, *Elmalılı Yusuf Sinan Ümmi'nin (v.1067/1657) Tasavvufi Görüşleri [The sufistic opinions of Elmalılı Sinan Ümmi]*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Abdulhakim Yüce, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE, Van 2012, 90 s.

2.1.126. Varvarî Ali Paşa (Lakabı: Varvarlı Ali Paşa, ?-1648)

2.1.126.1. Eserleri

Sergüzeşt: Paşa, mesnevî nazım şekliyle kendi biyografisini 177 beyit hâlinde anlatmıştır. Edebiyatımızda bu tarz eserlerin azlığı düşünülecek olursa Ali Paşa'nın bu küçük eserinin ehemmiyeti kendiliğinden ortaya çıkar. Sözü edilen bu eser Marija Dukanoviç tarafından *Rimovana Autobiografija Varvarî Ali-paşe* adıyla yayımlandı (Belgrad, 1967).³²²

2.1.126.2. Kitaplar

Dukanoviç, Marija, *Rimovana Autobiografija Varvari Ali-Paşe*, Filoski Fakultet Beogradskog Univerziteteta Monografije, Beograd 1967.

2.1.127. Vecdî (Abdülbâkî Vecdî [Bey], Mahlas: Vecdî, ?-1071/1661-2)

2.1.127.1. Eserleri

Dîvân: Vecdî'nin yegâne eseri, küçük hacimdeki *Dîvân*'dır. 1289 ve 1308'de ilk defa basımı yapılan 1 kaside, 72 gazel, 9 kıt'a, 6 rubâî, 18 muamma ve 1 müfreden ibaret *Dîvân*, Ahmet Mermer tarafından yayımlanmıştır. Kendi el yazısı ile "*Mecmua-i Eş'âr*", Bâyezid Camii'ndeki Veliyüddin Efendi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Faik Reşat Bey tarafından şâirin eksik olarak iki defa bastırılmıştır (İstanbul 1871,1892).

³²² "Ali Paşa", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, I, 332.

2.1.127.2. Kitaplar

Aydın, Mehmet, *17. Yüzyıl Şairlerinden Vecdî (Abdülbaki) Divanı*, BAL-TAM Yayınları, Prizren 2003, 112 s.

Mermer, Ahmet, *XVII. Yüzyıl Dîvân Şâiri Vecdî ve Dîvançesi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, 214 s.

2.1.127.3. Tezler

Sarı, Sabahaddin, *Vecdî Dîvânı: Tenkitli Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Sabahattin Küçük Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1993, 91 s.

Yanmaz, Eşref, *Vecdî: Hayatı, Edebî Kişiliği, Eseri ve Divanı'nın Karşılaştırmalı Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Turgut Karabey, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1997, 185s.

2.1.128. Veysî (Veysî Üveys b. Mehmed Alaşehrî, 969/1561-14 Zilhicce 1037/14 Ağustos 1627-28)

2.1.128.1. Eserleri

Dîvân

Dürretü 't-tâc fî sahibi 'l-mirâc (Siyer-i Veysî): Veysî'nin samimi duygularla kaleme aldığı ve Hz. Muhammed'in hayatını hikâye eden siyer kitabı, mevzu ve menkıbelerin çekiciliği dolayısıyla hem yazarına hem de onun nesir tarzına geniş şöhret sağlamış bir eserdir. Umumiyetle Siyer-i Veysî diye anılan bu eser el yazması olarak defalarca yazılmıştır. Matbu nüshaları da vardır.³²³

Düstürü 'l-amel (Şehâdet-nâme-i Veysî): Dinî konuları ve menkıbeleri ihtiva eden ve imanın beş şartının mukayesesini yapmış olduğu eserinde özellikle kelime-i şehâdetin üzerinde ısrarla durmuştur.

Fütûhât-ı Mısır: Mısır fetihlerini anlatan tamamlanmamış bir eserdir. Mısır fatihi Amr ibn Âs'ın olaylarını aktarır.

Gurretü 'l-asr fî Tefsîr-i Sûreti'n-nasr: Asr suresinin tefsiridir.

Hâb-nâme-i Veysî (Vâkıa-nâme): I. Ahmed ile İskender'in rüyada konuşmalarını anlatan siyasetnâme türünde bir eserdir. 1836 ve İstanbul 1847'de basılmıştır.

³²³ "Veysî", *Büyük Türk Klâsikleri*, V, 90.

Hediyetü 'l-muhlisîn ve Tezkiretü muhsînîn: Akâid ve ahlâka dair bir eserdir.

Merecü 'l-Bahreyn fî Ecvibe alâ İtirâzati 'l-Cevherî: Kamus yazarı Firuzabadî'ye Ebu Nasır İsmail b. Hammad el-Cevherî'nin yaptığı itirazlara vermiş olduğu cevaplardan oluşan eser, Arapça olarak kaleme alınmıştır. Yazması Ragıb Paşa Ktp., 1239 numarada kayıtlı olan Arapça eseridir.

Münşeât: Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi'nin şeyhülislâmlığı, Cemâli-zâde'ye mansıb tevcihi dolayısıyla yazdığı tebrikler ve istidadnamesi, şair Nergisî-zâde ile mektuplaşmaları, yakın dostlarına gönderdiği mektuplar, Şeyhülislâm Mehmet Efendi'ye bayram tebriki, Sünbül Ali Efendi'ye yazdığı af mektuplarından oluşur.³²⁴Veysi'nin hayatına dair bilgileri içeren eseridir (1869).

Risâle-i Amr b. el-Âs: Amr ile b. Âs'ın Mısır fethini konu almaktadır. Süleymaniye Ktp., Aşir Efendi, 269/3 numarada kayıtlıdır.

Tevbe-nâme: Zeynî tarikatının şeyhi Zeynüddin Hafî'nin hikmet ve sözlerini naklettiği eseridir.

2.1.128.2. Kitaplar

Altun, Mustafa, **Hab-nâme, Veysî**, MVT Yayıncılık, İstanbul 2011, 230 s.

Hâb-nâme, Bulak 1252; İstanbul 1263, 1293.

Salimzyanovoy, F.A., **Hab-name: Kniga Snovideniya**, Nauka, Moskva 1977, 181 s.

Siyer-i Veysî, Bulak 1845.

2.1.128.3. Tezler

Balaban, Ahmet, **Veysi ve Habnamesi, ...? Tezi, Dan.: ...?**, Harran Üniversitesi, SBE, Şanlıurfa 1993, 61 s.

Deryan, Hayriye (1961), **Hab-nâme-i Veysî**, Lisans Tezi, Dan.: ...?, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1961, Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesi, numara: T.571.

Hoca, Fazıl, **Veysi Divanı'nın Tahlili**, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Kemal Yavuz İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2002, 236 s.

Öztürk, Nuran, **Siyer Türü ve Siyer-i Veysi: Dürretü't-tâc fî sîreti sâhibi'l-mi'râc**, Doktora Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Cihan Okuyucu, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1997, 501 s.

³²⁴ Veysî, Erişim Tarihi: 13.01.2013, <http://tr.wikipedia.org/>

Öztürk, Zehra, *Siyer-i Veysî Zeyli*, 1979.

Şen, Ahmet Tunç, *The dream of a 17th century Ottoman intellectual: Veysi and his Habname*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hakan Erdem, Sabancı Üniversitesi, İstanbul 2008, 155 s.

Şensoy, Sedat, *Veysi (Üveys b. Muhammed el-Alaşehri) ve Eseri 'Merace'l-Bahreyn'in Tahkiki*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. İbrahim Sarmış, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1995, 300 s.

Toska, Zehra, *Veysi: Divanı, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ali Alparslan, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1985, 233 s.

2.1.129. Vuslatî (Ali [Bey], ?-1688)

2.1.129.1. Eserleri

Zafer-nâme/Gazâ-nâme

2.1.129.2. Kitaplar

İsen, Mustafa – Aksoyak, İsmail Hakkı, *Vuslatî Ali Bey, Semendire Alay Beyi, Gazâ-nâme-i Çehrin*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2003, 321 s.

2.1.129.3. Tezler

Çaldak, Hasan, *Vuslatî Dîvânı: İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Hasan Kavruk, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 2000, 171 s.

Erkal, Duygu, *Vuslatî Dîvânı: Transkripsiyonlu Metin-Edisyon Kritik-İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Prof. Dr. Ümit Tokatlı, Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 2000, 454 s.

Gökçeli, Davut, *Vuslatî Divanı: Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Sadık Armutlu, İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 2000, 280 s.

Tanıdır, Gülcan, *Dîvân-ı Vuslatî: İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Lütfi Alıcı, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, SBE, Kahramanmaraş 2002, 308 s.

2.1.130. Yümnî (Mehmed Sâlih [Efendi], Mahlas: Yümnî, ?-1073/1662)

2.1.130.1. Eserleri

Yümnî Tezkiresi: Yümnî, *Tezkire*'sini hazırlamaya başlamış, ancak bunu tamamlayamamıştır. Eserine 29 şâiri kısaca yazmış, ki bunların 13'ü *Safâyî Tezkiresi*'nde, 5'i de Şeyhî'nin *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*'sında bulunmaktadır. Son olarak bu müsveddeler, Ali Emîrî Efendi tarafından bulunup bir araya getirilmiştir. *Yümnî Tezkiresi*'nin aldığı son şekil budur. *Yümnî Tezkiresi* basılmamıştır. Yazma iki nüshası İstanbul Üniversitesi ve Ali Emîrî (Millet) Kitaplıkları'ndadır.³²⁵ Sadık Erdem'in eser hakkında bir makalesi bulunmaktadır (Sadık Erdem, "Mehmed Sâlih Yümnî, Tezkire-i Şu'arâ-i Yümnî", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, nr. LV, İstanbul 1988, s. 85-112).

2.1.131. Zamîrî (Ahmed [Efendi], Unvanı: Hacı Yusuf Ağazâde, ?-1058/1647)

2.1.131.1. Eserleri

Celâl Hâşiyesi (Şerh-i Akâ'id-i Celâl)

Dîvân

2.1.132. Zâkirzâde Bîçâre Abdullah (Abdullah [Efendi], Mahlas: Abdî/Bîçâre/Zâkirî, 1008/1600-1068/1657)

2.1.132.1. Eserleri

Dîvân: *Bîçâre Dîvânı* bütünüyle tasavvufî neşve içerisinde kaleme alınmıştır. Türk Tasavvuf Edebiyatı'nın mühim temsilcilerinden biri olan Bîçâre on yedinci yüzyılda revaçta olan Yûnus tarzı söyleyişle *Dîvânı*nı oluşturmuştur. Eserde Yûnus'un tesiri hem şekil ve hem mana yönüyle kendisini hissettirmektedir. Bîçâre, hem aruzla hem heceyle şiirler yazmıştır. Tespit edilen 163 şiirin 142 tanesi aruz, 21 tanesi hece vezniyle yazılmıştır.³²⁶

³²⁵ "Yümnî Tezkiresi", *Büyük Türk Klâsikleri*, V, 63.

³²⁶ Mehtap Aydın, *Bîçâre Dîvânı, İnceleme-Metin*, (Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 2007, s. 29.

2.1.132.2. Kitaplar

Velibeyoğlu, Veli Recai, *Zâkirzâde Abdullah Bîçâre Dîvânı*, Define Matbaası, Mucur 1963, 195 s.

2.1.132.3. Tezler

Ayar, Fatih, *Zâkirzâde Abdullah (Bîçâre)'ın Dîvânının Transkripsiyonu*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Yorulmaz, Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya 2008, 169 s.

Aydın, Mehtap, *Bîçâre Dîvânı, İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan.: Doç. Dr. Bilal Kemikli, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 2007, 192 s.

SONUÇ

Klasik Türk Edebiyatında Kaynaklar adlı bu yüksek lisans tezinde; on altıncı yüzyıldan, on yedinci yüzyılın sonuna kadar Klasik Türk Edebiyatı sahasında verilen eserler ve bu eserler hakkında yapılmış çalışmaların bibliyografik ve ansiklopedik bilgileri verilmiştir.

Ele alınan yüzyılların şair/yazar kadrosunu belirlemek için, Klasik Türk Edebiyatı Tarihi alanında yazılmış ve ulaşılabildiğimiz her eser taranmış, şair kadrosu bu doğrultuda belirlenmiştir. Aynı şekilde şair/yazar kadrosunun eserleri hakkında verilen ansiklopedik bilgiler; edebiyat tarihi kitapları başta olmak üzere, tezler ve web siteleri taranmak suretiyle içeriği en güzel şekilde yansıtması için titizlikle oluşturulmaya çalışılmıştır.

Tespit edilen şair ve yazar kadrosu, verilen eserler, eserler hakkında yazılmış olan kitaplar ve hazırlanmış tezlerin yazımında daima alfabetik sıra takip edilmiş, bu şekilde aranılan bilgiye kolaylıkla ulaşılması hedeflenmiştir.

Kitap ve tez bibliyografyalarının oluşturulması aşamasında basılı kaynakların dışında internet üzerindeki veritabanları bize büyük kolaylık sağlamıştır. Bu doğrultuda Hatice Aynur'un kullanıma sunduğu Osmanlı Edebiyatı Çalışmaları Bibliyografyası Veritabanı, YÖK Ulusal Tez Merkezi sitesi, Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün Ulusal Toplu Katalog (TO-KAT) sitesi ve sanal yayınevleri birincil derecede başvuru kaynaklarımız olmuştur.

Tez bibliyografyası düzenlenirken; çalışılmış olan lisans, yüksek lisans, doktora ve doçentlik tezlerinin verilmesinin yanı sıra devam etmekte olan tezler de bibliyografyaya eklenmiştir. Bu sayede bibliyografyanın yeni belirlenecek olan tez çalışmaları için de işlevsel olması hedeflenmiştir.

XVI. yüzyıldan XVII. yüzyılın sonuna kadar yaşamış şair ve yazar kadrosu 323 kişi olarak belirlenmiş, verdikleri eserlerin toplamı ise 2279 olarak tespit edilmiştir. Bu şair/yazarlar ve eserleri hakkında yayımlanmış kitap sayısı 1317 ve hazırlanmış tez sayısı ise 1123 adet olarak tespit edilmiştir.

Hatice Aynur'un Boğaziçi Üniversitesi'nde kişisel bir çalışma olarak başlatıp gördüğü ilgi ve destek sayesinde uzmanlarla iletişime geçerek devam ettirdiği bibliyografya çalışması, kendisinden sonra pek çok araştırmacıya da ilham kaynağı olmuştur. Bu doğrultuda üniversitemiz bünyesinde Sevda Önal'ın 2003 yılında

hazırlamış olduğu *Klasik Türk Edebiyatı Kitap Bibliyografyası (1930-2003)* ve bunun ardından 2011 yılında Tibel Yılmaz'ın *Klasik Türk Edebiyatında Kaynaklar (11. yüzyıl - 15. yüzyıl)* adlı yüksek lisans tezleri bize de bu alanda bir çalışma yapma noktasında örnek teşkil etmiştir.

Altı asır hüküm sürmüş güçlü bir imparatorluğun, altı asır içerisinde manada, şekilde imbikten süzülürcesine inceldiği ve günümüze kadar o inceliğini muhafaza ettiği bir edebiyatı; uygar ülkelerin edebiyatlarında uygulanan araştırma ve inceleme yöntemlerinden esirgemek, bu edebiyata yapılacak en büyük haksızlık olur kanaatindeyiz.

Ali Nihad Tarlan *Edebiyat Meseleleri* isimli kitabında, edebiyat tarihinin ilim dünyası için ihtiyaç duyduğu şekle kavuşmasının o gün için belki bir ufuk olduğunu, ufukların ise daima bir serab, yokluk olduğunu belirtmiştir. Susamış beşeriyetin serablara koşmasının ise ebediyete kadar devam edecek bir vâkıa olduğunu sözlerine eklemiştir. Bizim de çabamız bu yolda olmuştur. Hocalarımızın bize bu alanla ilgili kazandırdığı aşkın bir ürünü bu çalışma, umarız Klasik Türk Edebiyatı araştırmacılarına faydalı olur ve aydınlatılmayı bekleyen pek çok değerimizin hak ettikleri gibi gün yüzüne çıkarılmasına bir vesile olur.

KAYNAKÇA

- A'dan Z'ye Kültür ve Tarih Ansiklopedisi*, Yeni Şafak Gazetesi, İstanbul 2004.
- Anabritannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, 32 Cilt, Komisyon, Ana Yayıncılık, İstanbul 1986.
- Akkuş, Metin, *Eski Türk Edebiyatında Nesir (Ders Notları)*, Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 2000.
-, *Hicvin Ankaları-Nef'i ve Sihâm-ı Kazâ (İnceleme-Karşılaştırmalı Seçme Metinler)*, Akçağ Yayınevi, Ankara 1998.
-, *Nef'i Divanı*, Akçağ Yayınevi, Ankara 1993.
-, *Nef'i Divanı'nda Tipler ve Kişilikler*, Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1995.
- Aktunç, Orhan Rıza, *Türk Edebiyatı Tarihi, Kaynaklardan Bugüne Kadar*, Sühûlet Basımevi, İstanbul 1934.
- Altınkaynak, Hikmet, *Türk Edebiyatında Yazarlar ve Şairler Sözlüğü*, Doğan Kitap, İstanbul 2007.
- Arslan, Mehmet, *Osmanlı Tarih ve Müverrihleri (Âyîne-i Zurefâ)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003.
-, *Divan Edebiyatı'nda Manzum Surnameler (İnceleme ve Metinler)*, (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1990.
- Atsız, H. Nihal, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İrfan Yayınları, İstanbul 1997.
- Aydın, Aydın Abi, *Türkiye Edebiyatı Tarihi, II Cild*, Bakü Üniversitesi Neşriyatı, Bakü 2007.
- Aynur, Hatice, *Üniversitelerde Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları*, Boğaziçi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul 2000.
- Banarlı, Nihad Sâmî, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, 2 Cilt*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 2001.
- Birinci, Nejat, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler-Şahıslar-Akımlar-Türler-Şekiller-Terimler)*, Tercüman Yayınları, İstanbul 1985.
- Büyük Türk Klâsikleri, 12 Cilt*, Komisyon, Ötüken Yayıncılık, İstanbul 1985.
- Çifçi, Ömer (Haz.), *Davud, Fatîn, Hâtimetü'l-Eş'âr (Fatîn Tezkiresi)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, (ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1219117/h/metin.pdf)

- Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 8 Cilt*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayınları, İstanbul 1993.
- Ece, Selami, *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2007.
- Ergun, S. Nüzhet, *Türk Şairleri*, Bozkurt Basımevi, İstanbul 1936.
-, *Tanzimata Kadat Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi ve Nümuneleri*, Sühûlet Kitabevi, İstanbul 1931.
- Ertaylan, İsmail Hikmet, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011.
- Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Komisyon, Grafiker Yayınları, Ankara 2005.
- Gelişim Hachette (Alfabetik Genel Kültür Ansiklopedisi), 12 Cilt*, Sabah Yayınları, İstanbul 1993.
- Gibb, E. J. Wilkinson, *Osmanlı Şiir Tarihi (A History of Ottoman Poetry) I-II*, Akçağ Yayınevi, Ankara 1999.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, *100 Şair 1000 Şiir, Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi*, Miliyet Yayınları, İzmir 1972.
- Gönensay, Hıfzı Tevfik, *Başlangıçtan Tanzimat'a Kadar Türk Edebiyatı Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1942.
- Güzel, Abdurrahman, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2004.
- Halman, Talât Sait, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2007.
- İşık, İhsan, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi (3288 Şair ve Yazarın Hayat ve Eserleri)*, Elvan Yayınları, Ankara 2004.
-, *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi (Resimli ve Metin Örnekli), 10 Cilt*, Ankara 2006.
- İnal, İ. Mahmud Kemal, *Son Asır Türk Şairleri, 3 Cilt*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969.
- İnönü (Türk) Ansiklopedisi, 30 Cilt*, Komisyon, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1950.
- İpekten, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı, Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınevi, İstanbul 2001.
- İsen, Mustafa- Bilkan, A. Fuat, *Sultan Şairler*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.

- İsen, Mustafa, *Eski Türk Edebiyatı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2002.
- İsen, Mustafa - Macit, Muhsin - Okuyucu, Cihan -Öztoprak, Nihat - Aksoyak, İ. Hakkı,
XVI. Yüzyıl Türk Edebiyatı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2011.
- İslâm Ansiklopedisi*, 39 Cilt, Komisyon, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul
1980-2010.
- Kabaklı, Ahmet, *Türk Edebiyatı*, 6 Cilt, Türk Edebiyat Vakfı Yayınları, İstanbul 2002.
- Karaalioğlu, Seyit Kemal, *Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi – Başlangıcından
Tanzimat’a*, 5 Cilt, İnkılâp ve Aka Basımevi, İstanbul 1973-1982.
- Kemal, Hamit, *Türk Edebiyatı Tarihi (Liseler İçin)*, A Yayınları, İstanbul 2006.
- Kocatürk, Vasfî Mahir, *Tekke Şiiri Antolojisi (Türk Edebiyatı’nda Dinî ve Tasavvufî
Şiirler)* Edebiyat Yayınevi, Ankara 1968.
-, *Türk Edebiyatı Antolojisi, Başlangıçtan Bugüne Kadar*, Edebiyat Yayınevi,
Ankara 1967.
- Korkud, Refik, *Türk Edebiyatında Şairler ve Yazarlar, Hayatları-Edebi Kişilikleri-
Eserleri*, Türkiye Fikir Ajansı, Ankara 1970.
- Kortantamer, Tunca, *Eski Türk Edebiyatı-Makaleler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yayınları, Ankara 2004.
- Köprülü, M. Fuad, *Divan Edebiyatı Antolojisi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2006.
-, *Eski Şairlerimiz Divan Edebiyatı Antolojisi*, Muallim Ahmet Halit
Kitaphanesi, İstanbul 1934.
-, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.
-, *Türk Saz Şairleri (Türk Edebiyatında Aşık Tarzının Menşe ve Tekamülü-XVI.-
XVII. Asır Saz Şairleri)*, Milli Kültür Yayınları, Ankara 1962.
- Kudret, Cevdet, *Örneklî Türk Edebiyatı Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
1995.
- Kurnaz, Cemâl, *Eski Türk Edebiyatı*, Gazi Kitabevi, Ankara 2005.
- Kut, Günay, *Yazmalar Arasında Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Simurg Yayınları,
İstanbul 2005.
- Levend, Agâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998.
- Mazıoğlu, Hasibe, *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
2009.
- Mengi, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

- Mermer, Ahmet, *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007.
- Meydan Larousse *Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, 33 Cilt, Meydan Gazetecilik Yayınları, İstanbul 1969.
- Naci, Muallim, *Osmanlı Şairleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.
- Oğuzkan, A. Ferhan, *Türk Edebiyatı Tarihi (Tanzimat'a Kadar)*, Şaka Matbaası, İstanbul 1949.
- Özkırımlı, Atilla, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Ümit Yayınevi, Ankara 1995.
-, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 5 Cilt, Cem Yayınevi, İstanbul 1990.
- Özön, Mustafa Nihat, *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi*, Devlet Matbaası, İstanbul 1930.
- Pekolcay, Necla, *İslâmî Türk Edebiyatı Tarihi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2002.
- Süreyya, Mehmed, *Sicill-i Osmanî*, 6 Cilt, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.
- Sosyal, M. Orhan, *Eski Türk Edebiyatı Metinleri*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2002.
- Şardağ, Rüştü, *Şair Sultanlar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1982.
- Şentürk, Ahmet Atilla, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999.
- Şentürk, Ahmet Atilla – Kartal, Ahmet, *Eski Türk Edebiyatı (Üniversiteler İçin)*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2004.
- Tarlan, Ali Nihad, *XVI. ve XVII. Asır Divan Şiiri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1948.
- Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, 2 Cilt Takım, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001.
- Tatarlı, İbrahim, *Eski Türk Edebiyatı (Metinler)*, Nauka İzkestuo, Sofya 1973.
- Tekin, Arslan, *Edebiyatımızda İsimler*, Elips Kitap, Ankara 2005.
- Timurtaş, Faruk Kadri, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler/İsimler/Eserler/Terimler)*, 8 Cilt, Komisyon, Dergâh Yayınları, İstanbul 1977-1998.
- Türk Dünyası El Kitabı (Edebiyat Kitabı)*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1976.
- Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, 8 Cilt, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2002.

- Türk Edebiyatı Tarihi, 4 Cilt*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2006.
- Uraz, Murat, *(Resimli) Kadın Şair ve Muharrirlerimiz*, Tefeyyüz Kitabevi, İstanbul 1941.
-, *Türk Edip ve Şairleri, Cilt 1-4*, Tefeyyüz Kitabevi, İstanbul 1940.
- Uslubaş, Tolga – Keskin, Yılmaz, *Alfabetik Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi*, Karma Kitaplar, İstanbul 2007.
- Yapıtları ve Yaşamlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, 2 Cilt*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999.
- Yavuz, Ali Fikri – Özen, İsmail (Sad.), Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, Meral Yayınları, İstanbul 1971.
- Yeni Rehber Ansiklopedisi, 20 Cilt*, Türkiye Gazetesi Yayınları, İstanbul 1994.
- Yeni Türk Ansiklopedisi, 12 Cilt*, Komisyon, Ötüken Yayınları, İstanbul 1985.
- Yivli, Oktay, *Türk Edebiyatı Tarihi I*, Günce Yayınları, Ankara 1997.

FAYDALANILAN TEZLER

XVI. Yüzyıl

- Aksoylu, Dilek, *Kıyâsî'nin Mihr ü Mâh Mesnevîsi [Mihr ü Mâh Masnawi of Kıyâsî]*, (Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kocaeli 2007, 255 s.
- Algan, Süleyman, *Fütûhî Nâz u Niyâz (Metin-İnceleme)[Fütûhî Nâz u Niyâz]*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2011, 236 s.
- Arı, Abdullah, *Muhyî-i Gülşenî, Eserleri ve Sîret-i Murâd-ı Cihân (İnceleme-Metin) [Muhyî-i Gülşenî, works and Sîret-i Murâd-ı Cihân]*, (Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi, SBE, Manisa 2010, 323 s.
- Armutlu, Sadık, *Zatî'nin Şem ü Pervane Mesnevîsi [İnceleme-Metin]*, (Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1998, 824 s.
- Arslan, Mustafa, *Muhyi, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı [Muhyi is life literarry personege and his divan]*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara 2007, 764 s.
- Ay, Ümran, *Münîrî (ö. 1521?)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt:1 (İnceleme-Metin) [Manzum Siyer-i Nebî of Münîrî (d. 1521?), vol. 1 (text and analysis)]*,

- (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2007, 861 s.
- Aydemir, Yaşar, *Behiştî (Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Divanın Tenkitli Metni)*, (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1999, 481 s.
- Aytekin, Feride, *Behiştî`de Tabiat ve Eşya [Nature and objects in the poetry of Behiştî]*, (Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, SBE, Eskişehir 2005, 233 s.
- Başaran, Orhan, *İdris-i Bitlisi'nin Heşt Bihîştî'nin Hatimesi Metin-İnceleme-Çeviri*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Erzurum 2000, 353 s.
- Bostancı, Ali Haydar, *Tasavvuf'ta E'tvar-ı Seb'a Sofya'lı Bali Efendi'nin E'tvar-ı Seb'a'sı*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 1996, 77 s.
- Bozkurt, Kenan, *Kıyâfet İlmi, Türk Edebiyatında Kıyâfet-Nâmeler ve Şa'bân-ı Sivrihisârî'nin Kıyâfet-nâmesi [Art of kıyafet, kıyafet-nameler in Turkish literature in Kıyâfet-name of Şa'bân-ı Sivrihisârî]*, (Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi, SBE, Diyarbakır 2008, 347 s.
- Bülbül, Tuncay, *Hümâyûn-nâme (İnceleme-Tenkitli Metin)*, (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2009, 1259 s.
- Coşkun, Nevin, *On Altıncı Yüzyıl İkili Aşk Mesnevilerinden Şâh u Gedâ (Bursalı Rahmî) Hüsn ü Dîl (Ahî) Şem ü Pervâne (Zâtî)'de Tahkiye Unsurları*, (Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Kütahya 2009, 185 s.
- Çetinkaya, Ülkü, *Aşk Mesnevilerinde Kadın: Yusuf u Züleyha ve Husrev ü Şirin Mesnevileri [Woman in love mesnevis: Yusuf u Züleyha and Husrev ü Şirin mesnevis]*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, SBE, Türk Edebiyatı Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara 2008, 960 s.
- Çınar Alvan, Türkân, *Emrî Dîvânı'nın Nazım Bilgisi ve Belâgat Yönünden İncelenmesi [Emrî's Dîvân's study of belagat and poetic knowledge]*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2005, 380 s.
- Çöm, Erol, *16. Yüzyıl Ahlâkî Mesnevîleri ve Şemseddîn-i Sivâsî'nin İbret-nümâ Adlı Mesnevîsi (İnceleme-Metin) [16. century moral masnawis and Şemseddin-i*

- Sivasi's masnawi named İbret-Numa (research - critical edition)*, (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2007, s. 747.
- Doğan, Enfel, *Ahlâk-ı Alâî (Metin-Sözlük-Sentaks İncelemesi) [Ahlak-ı Alai (textual-lexicological-syntax analysis)]*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, SBE, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul 2006, 954 s.
- Doğan, Özgür, *16. Yüzyıl Şairlerinden Derviş'in Mevlid'i (Metin ve İnceleme) [The Dervish's Mevlid who is poet of 16 th. century (text-analysis)]*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2007, 149 s.
- Ece, Selami, *Manisalı Camii'nin Vamık u Azra Mesnevisi [The Vamık u Azra Mesnevi of Camii from Manisa]*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2002, 884 s.
-, *Tahkiye Açısından Haşimi'nin Mihr ü Vefa Mesnevisi (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme) [The Mihrü Vefa Masnevi of Haşimi depending on narration]*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum 1996, 240 s.
- Er, Adem, *Bali Çelebi'nin Bahru'n-Nasayih Adlı Eseri Üzerinde Bir Gramer Araştırması [A Grammar research on the work, Bahru'n-Nasayih of Bali Çelebi]*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1998, 325 s.
- Erdoğan, Mustafa, *Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)[Kabuli İbrahim Efendi, life- literary personality-his divan (survey-criticized text-index)]*, (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2008, 910 s.
- Esir, Hasan Ali, *Lâmî'i Çelebi Ferhâd ile Şîrîn (İnceleme-Metin- İndeks)*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 1998, 456 s.
- Eskimen, Ayşe Derya, *Mecdi Mehmed Efendi'nin Gazelleri (Metin-İnceleme) [Mecdi Mehmed Efendi's Gazels (Text-Research)]*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2008, 172 s.
- Gönültaş, Gül, *Divan-ı Muradi (Muhabbetname-i Seyyid Muradi) (155-323 varaklar arası) [Seyyid Murâdî's Diwan and Its Textual Analysis]*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2009, 540 s.

- Gül, Amine, *Abdurrahman Gubari'nin Hayatı Eserleri ve Menasik-i Hac Adlı Eseri (Edisyon Kritik) [The life of Abdurrahman Gubari and his books and his book named menasik-i hac(edition critic)]*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, 194 s.
- Gümüş, Ercan, *16. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Meydana Gelen Muhalif Nitelikli Hareketlerin Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserlerine Yansıması [The reflections of opposing movements on Ottoman history writers and their works occurred 16th century in Anatolia.]*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, SBE, Tarih Bölümü, Tarih Anabilim Dalı, Ankara 2008, 181 s.
- Gündüz, Kezban, *Ravzatü't-Tevhîd Adlı Mesnevi'nin İncelenmesi ve Tenkidli Metni [Perusal of the Masnavi Named Ravzatü't-Tevhid and its criticized text]*, (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Konya 2006, 841 s.
- Gürgendereli, Müberra, *Hasan Ziya`i Hayatı, Edebi Şahsiyeti, Divan Metninin Tesbiti ve İncelenmesi [The Life, literal personage and the transcription and interpretation of Hasan Ziyai`s divan texts]*, (Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi, SBE, Edirne 1999, 612 s.
- İçöz, Elzem, *Taşköprizâde'nin Şerhü Ahlâkı Adudiyye Adlı Eseri [Tashkoprizâde's Sarhu Ahkak-i Adudiyye]*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya 2007, 147 s.
- Jasim, Jasim Z., *Bihîştî'nin Tarih-i Sultan Cem Eseri Üzerinde Sentaks Çalışması [The syntaxes study an interoperation of Behisht of history of the Sultan Cem]*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara 2007, 350 s.
- Kapaşahin, Muhittin, *Mehmed Efendi ve "İbtihacü't-Tevârih" Adlı Eserinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, SBE, Kayseri 1998, 199 s.
- Kara, Nihal, *Kalkandelenli Mu'îdî'nin Şem ü Pervâne Mesnevîsi*, (Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi, SBE, Kocaeli 2009, 397 s.
- Karavelioğlu, Murat Ali, *On Altıncı Yüzyıl Şairlerinden Prizrenli Şem'i'nin Divanı'nın Edisyon Kitiği ve İncelenmesi*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2005, 659 s.

- Karayazı, Nurgül, *Fuzûlî'nin "Leylâ ve Mecnûn"unda Tasavvufî Kavram ve Unsurlar [Mystic term and elements in Leyla and Mecnun of Fuzuli]*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2007, 349 s.
- Kaya, İbrahim, *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız (Sûdî): Kelimeler-Remizler-Kavramlar [Sudi's Şerh-i Divan-i Hafiz: Words-symbols-concepts]*, (Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 2008.
- Kazan, Şevkiye, *Hamidî-zâde Celîlî (Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Hüsrev ü Şîrîn Mesnevisi [İnceleme-Tenkidli Metin]*, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE, Isparta 1997, 267 s.
- Kırkkılıç, Ahmet, *Sultan Üçüncü Murad (Muradi) Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni (2 Cilt)*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1985, 685 s.
- Kocaer, Sibel, *Pendnâme-i Azmî'nin Osmanlı Nasihatnâme Geleneğindeki Yeri [The place of Pendnâme-i Azmî in the Ottoman nasihatnâme tradition]*, (Yüksek Lisans Tezi), İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, SBE, Ankara 2009, 116 s.
- Koçak, Ahmet, *Leyla vü Mecnun (Tebrizli Hakiri) Giriş-İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım [Leyla and Mecnun (by Tebrizli Hakiri) introduction-study-text-index-facsimile]*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006, 262 s.
- Kütük, Rıfat, *Larendeli Hamdi'nin Leyla ile Mecnun Mesnevisi (Metin/İnceleme ve Diğer Leyla ile Mecnun Mesnevileriyle Mukayesesi) [The Leyla and Mecnun masnavi of Hamdi from Larende (Analysis-a textual and other Leyla and Mecnun masnavis with comparative)]*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2002, 840 s.
- Mengüç, Hilal Tuğba, *İlmi Mehmed Dede'nin Cezire-i Mesnevi Şerhi [The serh of Cezire-i Mesnevi by İlmi Mehmed Dede]*, (Yüksek Lisans Tezi), Fatih Üniversitesi, SBE, İstanbul 2005, 251 s.
- Mutlu, Hafsa, *Bezcizâde Mehmed Muhyiddin Efendi ve Divanı [Bezcizâde Mehmed Muhyiddin Efendi and his dîwân]*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İlahiyat Anabilim Dalı, İslam Tarihi ve Sanatları Bilim Dalı, İstanbul 2008, 220 s.

- Önal, Sevda, *Klasik Türk Edebiyatı Kitap Bibliyografyası (1930-2003)*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2003, 182 s.
- Öz, Yusuf, *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler [Persian-Turkish dictionaires during the history]*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, SBE, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Ankara 1996, 524 s.
- Özay, Gülden, *Celal-zade Salih Çelebi Divanındaki Dini Muhteva*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, SBE, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Ankara 2008, 134 s.
- Özkat, Mustafa, *Kara Fazlî'nin Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı (İnceleme – Tenkitli Metin) [Life, literary works and personality, and collection of poems of Kara Fazlî (“Fazlî the black”)(critical textual study)]*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2005, 409 s.
- Özmen, Vildan, *Abdurrahim-i Tirsi Divanı (İnceleme–Metin–Düzyazıya Çeviri) [The Divan of Abdurrahim-i Tirsi (Research- text- translation into prose)]*, (Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi, SBE, Kocaeli 2007, 293 s.
- Öztürk, Murat, *Lami'i Çelebi'nin Veyse vü Ramin Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sadeleştirme) [Veyse and Ramin Masnevi of Lamii Chalabi (analys-text-simplification)]*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2009, 628 s.
- Öztürk, Şeyda, *Şem'i'nin (15.-16. yy) Mesnevî Şerhi (İlk Türkçe Tam Mesnevî Şerhi)*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İlahiyat Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, İstanbul 2007, 570 s.
- Sevgi, Ahmet, *Lâtîfî'nin Hayatı ve Eserleri İnceleme-Metin*, (Doktora Tezi), Dan.: Prof. Dr. Abdurrahman Güzel, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 1987, 542 s.
- Sivri, Murat, *Za'îfî Çelebi'nin Cem'ü'l-Hakâyık Mesnevisi (İnceleme-Metin) [Za'îfî Çelebi's Cem'ü'l-Hakâyık of mathnawi (research-text)]*, (Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi, SBE, Niğde 2010, 272 s.
- Sungur, Çetin, *Rahîmîzâde İbrahim Harîmî Çavuş'un “Zafer-nâme-i Sultan Murad Han” Adlı Eseri'nin Transkripsiyonu*, (Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale Üniversitesi, SBE, Kırıkkale 1998, 141 s.

- Şentürk, Ahmet Husrev, *XVI. Yüzyıl Anadolu Sahası Şu'arâ Tezkireleri Işığında Bursalı Şairler*, (Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Kütahya 2009, 543 s.
- Tağman, Süleyman Ertan, *Mustafa ibn Ali El-Muvakkit'in Usturlab Risalesi [A treatise on an astrolabe of Mustafa Ibn Ali El-Muwakkhit]*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, SBE, Felsefe Anabilim Dalı, Ankara 2007, 189 s.
- Tepeli, Yusuf, *Yemini'nin Fazîletnâmesi (İnceleme-Metin-Gramatikal İndeks) (2 cilt)*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1994, 1157 s.
- Tıgılı, Fatih, *Bursalı Rahmî Çelebi ve Divânı [Rahmi Çelebi of Bursa and his divan]*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, 276 s.
- Topal, Seyit Ali, *Celalzâde Salih Çelebi'nin Tarih-i Sultan Süleyman İsimli Eseri [Tarikh al-Sultan al-Suleyman of Celalzâde Salih Çelebi]*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, SBE, Tarih Bölümü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Ankara 2008, 426 s.
- Türk, Abdullah, *Vâhidî'nin Kitâb-ı Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân Adlı Eseri (İnceleme-Metin) [Vâhidî's Kitâb-i Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân]*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2009, 250 s.
- Yaşar, Muhammed, *Bâlî: Hayatı, Edebî Kişiliği, Divanının Tenkitli Metni (İnceleme-Metin) [Bali's life and his literary personality the criticism text of collection of poems (examination-text)]*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Konya 2005, 382 s.
- Yaşar, Zübeyde, *Sevdâyî Divanı'nın Çeviri Yazı Metni ve Günümüz Türkçesiyle Nesre Aktarımı [Sevdayi Divan's transcription and translation to contemporary Turkish]*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, SBE, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Konya 2008, 132 s.
- Yıldız, Ayşe, *Türk Edebiyatında Varka ve Gülşah Mesnevileri ve Mustafa Çelebi'nin Varka ve Gülşah Mesnevisi [Masnavi of Varka and Gülşah of Mustafa Çelebi, and masnavis of Varka and Gülşah in Turkish literature]*, (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2008, 1370 s.
- Yılmaz, Tibel, *Klasik Türk Edebiyatında Kaynaklar (11. Yüzyıl – 15. Yüzyıl)*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 2011, 211 s.

XVII. Yüzyıl

- Akkuş, Metin, *Nef'i, Sanatı ve Türkçe Divanı*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1991, 547 s.
- Algül, Abdulkadir, *Sabûhî Ahmed Dede, Hayatı, Eserleri ve "İhtiyârât-ı Sabûhî" Adlı Eseri (1-100. varak)*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum 2007, 195 s.
- Aslan, Abdullah, *Bahauddin El-Amilî ve El-Mihlât Kitabı [Baha Al-din Al-Amili and his writing Al-Mikhlat]*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2007, 76 s.
- Aydın, Mehtap, *Bîçâre Dîvânı, İnceleme-Metin*, (Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 2007, 192 s.
- Çağırıcı, Mustafa, *Hasan Rızâyî ve Tezkiretü's-Sâlikîn ile Mahmûdiyye Adlı Eserleri Tahkik ve Değerlendirilmesi [Hasan Rizâyi and the investigation and evaluation of tezkire with Mahmûdiye]*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, 222 s.
- Çıpan, Mustafa, *Fasih Ahmed Dede Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni (2 Cilt)*, (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 1991, 718 s.
- Demirel, Şener, *17. Yüzyıl Şairlerinden Şehrî (Malatyalı Ali Çelebi): Hayatı, Sanatı, Divanı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili*, (Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 1999, 649 s.
- Ekici, Hatice, *Sahhaf Rüşdi ve Divanın Tenkitli Metni [Sahhaf Rüşdi and critical edition of his divan]*, (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi, SBE, Balıkesir 2006, 424 s.
- Erişen Yazıcı, Gülgün, *Edirneli Kami ve Divanının Tenkitli Metni [Kami of Edirne and his divan with critical context]*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 1998, 445 s.
- Felek, Özgen, *Fehîm-i Kadîm Dîvânı'nın Tahlîli [Analysis of the poetry collection of Fehîm-i Kadîm]*, (Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ 2007, 662 s.

- İnan, Murat Umut, *Edirneli Güfti Ali ve Şah u Derviş Mesnevisi [Edirneli Güfti Ali and His Masnavi: Şah u Derviş (King and Beggar)]*, (Yüksek Lisans Tezi), Boğaziçi Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, 226 s.
- Kurmuş, Cengiz Veli, *Lârendeli Şânî, Gülşen-i Efkâr (İnceleme-Metin)*, (Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana 2010, 329 s.
- Özfirat, Bayram, *Tokatlı İshak Efendi'nin Nazmu'l-Ulum, Nazmu'l-le'ali ve Manzume-i Keydani Adlı Mesnevileri (İnceleme-Metin) [Poetry in rhymed couplets of Tokatlı İshâk Efendi (Nazmu'l-Ulûm, Nazmul'l-Le'âli and manzume-i keydâni)]*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2006, 319 s.
- Parlak, Betül Dönmez, *Eğirdirli Şeyhi Mehmed Efendinin Divanı'nın İncelenmesi [The analysis of Eğirdirli Şeyhi Mehmed Efendi's Divan]*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006, 275 s.
- Selçuk, Bahir, *Nali Mehmed Efendi Tuhfetü'l-Emsal (İnceleme-Metin)*, (Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi, SBE, Malatya 1999, 392 s.
- Şenödeyici, Özer, *Fevzi Divanı İnceleme-Metin-İndeks [Fevzi's explanation-text-index]*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2006, 356 s.
- Ünal, Asuman, *Ömer Fuadi'nin Risale-i Virdiyye Adlı Eserindeki Tasavvufî Görüşleri [Omer Fuadi's sufistic opinions in his book: "Risale-i Virdiyye"]*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2008, 217 s.
- Yazar, İlyas, *Ömer Fuadi Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Bülbüliyye'sinin Metni [Ömer Fuadi's life, his works, his literary personality and his work called Bülbüliyye's text]*, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 1999, 182 s.
- Yıldırım, Nermin, *Kara Çelebi-zade Abdülaziz Efendi'nin Zafername Adlı Eseri (Tarihçe-i Feth-i Revan ve Bağdad)Tahlil ve Metin*, (Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, SBE, Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul 2005, 107 s.
- Yılmaz, Abdullah, *Ğaybi Sunullah Divanı'nın Tahlili*, (Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Kütahya 2007, 236 s.

FAYDALANILAN İNTERNET WEB SAYFALARI

- 100 Türk Edebiyatçısı*, Erişim Tarihi: 15.11.2012, www.liseedebiyat.com.
- 16. Yüzyıl Bilimsel Eserler*, Erişim Tarihi: 22.10.2012, www.turkiyekulturportali.gov.tr.
- 16. Yüzyıl Mesnevileri*, Erişim Tarihi: 11.12.2012, www.diledebiyat.net.
- 16. Yüzyılda Seyahatnameler/ Şehirler*, Erişim Tarihi: 12.12.2012, www.diledebiyat.net.
- 17. Yüzyıl Divan Şairleri*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.isa-sari.com.
- 17. Yüzyıl Türk Edebiyatı*, Erişim Tarihi: 02.01.2013, www.acikogretimedebiyat.com.
- Ahmed Kuddusi*, Erişim Tarihi: 25.08.2012, <http://sufizmveinsan.com>.
- Ansiklopedi/ Sözlükler*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.islamvetasavvuf.org.
- Baldırzade Mehmed Efendi*, Erişim Tarihi: 01.01.2013, www.tarihbilinci.com.
- Bibliyografik Kaynaklar*, Erişim Tarihi: 17.01.2013, www.acikders.org.tr.
- Bibliyografya*, Erişim Tarihi: 15.01.2013, www.ege-edebiyat.org.
- Biyografiler*, Erişim Tarihi: 03.12.2012, www.circassiandiaspora.com.
- Biyografiler*, Erişim Tarihi: 15.12.2012, www.biyografi.net.
- Biyografiler*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, <http://tr.wikipedia.org>.
- Biyografiler*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.kimkimdir.gen.tr.
- Bosnalı Abdullah Efendi*, Erişim Tarihi: 31.12.2012, <http://www.muhammad.net>.
- Dergiler*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.ankara.edu.tr.
- Dergiler*, Erişim Tarihi: 25.09.2012, www.turkiyat.selcuk.edu.tr/dergi17.htm.
- E- Kitaplar*, Erişim Tarihi: 06.01.2013, <http://friendfeed.com>.
- Ebulgazi Bahadır Han*, Erişim Tarihi: 16.09.2012, www.edebiyatfakultesi.com.
- Edebiyat Tarihi*, Erişim Tarihi: 27.08.2012, www.akademiktarih.com.
- El Yazma Eserler*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, <http://elyazma.com/tr>.
- Eski Türk Edebiyatı, Yazmalar*, Erişim Tarihi: 17.01.2013, <http://yazmalar.tdk.org.tr>.
- Eski Türk Edebiyatı, Yazmalar*, Erişim Tarihi: 17.01.2013, www.yazmalar.gov.tr.
- Evliyalardan Ansiklopedisi*, Erişim Tarihi: 31.12.2012, www.muhammad.net.
- Evliyalardan Ansiklopedisi*, Erişim Tarihi: 30.12.2012, www.bizimsahife.org/kutuphane.
- Fuzûlî'nin Hayatı*, Erişim Tarihi: 18.11.2012, www.hikmetozdemir.com.tr.
- Ganizade Nadiri*, Erişim Tarihi: 05.08.2012, www.turkcebilgi.com.
- Harîmî*, Erişim Tarihi: 31.12.2012, www.ottomanhistorians.com.
- İslam Alimleri*, Erişim Tarihi: 17.08.2012, www.ehlisunnetbuyukleri.com.
- Kami*, Erişim Tarihi: 21.07.2012, <http://katlansoy.blogspot.com>.

- Katalog Tarama*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, <http://w3.balikesir.edu.tr>.
- Kaynakça Detay*, Erişim Tarihi: 17.01.2013, www.kaynakca.info/tr.
- Kitap Bibliyografyaları*, Erişim Tarihi Değişik zamanlarda, www.nadirkitap.com.
- Kitap Bibliyografyaları*, Erişim Tarihi: 14.01.2013, <http://ktp.isam.org.tr>.
- Kitap Bibliyografyaları*, Erişim Tarihi: 17.01.2013, www.tbmm.gov.tr/kutuphane.
- Kitap Bibliyografyaları*, Erişim Tarihi: 26.11.2012, www.eskieserler.com/YazarDetay.
- Kitap Bibliyografyaları*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, <http://books.google.com.tr>.
- Kitap Bibliyografyaları*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, <http://www.truvakitap.com>.
- Kitap Bibliyografyaları*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.idefix.com/vitrin.
- Kitap Bibliyografyaları*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.kitap.antoloji.com.
- Kitap Bibliyografyaları*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.kitapyurdu.com.
- Kitap Bibliyografyaları*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.kitapadresi.com.
- Kitap Bibliyografyaları*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.mkutup.gov.tr/menu.
- Kitap Bibliyografyaları*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.mkitap.com.
- Kitap Bibliyografyaları*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.simurg.com.tr.
- Kitap ve Ansiklopediler*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, tarihvemedeniye.org.
- Kitap ve Tez Bibliyografyaları*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, <http://osmanliedebiyati.com>.
- Kitap ve Tez Bibliyografyaları*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.toplukatalog.gov.tr.
- Klasik Türk Edebiyatı*, Erişim Tarihi: 11.12.2012, <http://edebiyatokyanus.tr>.
- Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Literatürü*, Erişim Tarihi: 15.01.2013, www.academia.edu.
- Kuddusi*, Erişim Tarihi: 11.12.2012, <http://sufizmveinsan.com>.
- Lemezât-ı Hulviyye Kitabı*, Erişim Tarihi: 02.01.2013, www.filozof.net.
- Makale Bilgi Sistemi*, Erişim Tarihi: 11.07.2012, <http://turkoloji.cu.edu.tr>.
- Makaleler*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.turkishstudies.net/sayilar/sayi5.
- Nesimi*, Erişim Tarihi: 14.12.2012, <http://e-dergi.atauni.edu.tr>.
- Osmanlı Kadın Şairleri*, Erişim Tarihi: 14.12.2012, www.turkceciler.com.
- Osmanlı Kültür ve Uygarlığı*, Erişim Tarihi: 24.08.2012, www.tarihportali.net.
- Osmanlı Padişahları*, Erişim Tarihi: 11.12.2012, www.tarihcininyeri.net.
- Osmanlı Tarihçileri*, Erişim Tarihi: 07.01.2013, www.osar.com/modules.

- Sosyal Tarih Yazımı Üzerine*, Erişim Tarihi: 12.07.2012, www.aksitarih.com.
- Sözlükler ve Yazım Kılavuzu*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.tdkterim.gov.tr.
- Tarihten Detay*, Erişim Tarihi: 24.12.2012, www.gdd.org.tr.
- Tasavvufî Yayınlar*, Erişim Tarihi: 31.12.2012, www.tasavvufakademi.com.
- Tez Bibliyografyaları*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.yok.gov.tr.
- Tez ve Makaleler*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, <http://tr.scribd.com/doc>.
- Tezler*, Erişim Tarihi: 01.11.2012, www.ilahiyat.uludag.edu.tr.
- Türk Dil ve Edebiyat Derneği*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.tded.org.tr.
- Türk Edebiyatı Tarihi*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.edebiyatekibi.com.
- Türk Kütüphaneciliği*, Erişim Tarihi: 16.01.2013, <http://tk.kutuphaneci.org.tr>.
- Türkiye Kütüphaneleri Veri Tabanı*, Erişim Tarihi: 07.12.2012, www.ktp.isam.org.tr.
- Türklerin Şeceresi*, Erişim Tarihi: 19.11.2012, www.fantastikedebiyat.com.
- Yazma Eserler*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.archive.org.
- Yüksek Lisans / Doktora Tezleri*, Erişim Tarihi: 17.01.2013, www.atauni.edu.tr.
- Yüksek Lisans/ Doktora Tezleri*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.belgeler.com.
- Yüzyıllara Göre Divan Edebiyatı*, Erişim Tarihi: Değişik zamanlarda, www.divanedebiyati.org.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Funda Özdemir
Doğum Yeri ve Tarihi	Ankara, 18.04.1984
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tezsiz Yüksek Lisans
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İş Deneyimi	
Projeler	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü TARBİS Projesi (2007-2009)
Çalıştığı Kurumlar	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü/ANKARA
İletişim	
E-Posta Adresi	fndaozdemir@hotmail.com
Tarih	